Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS, E REGIONE AGRIPpinæ Coloniæ in Rheni ripa siti, ordinis S. Benedicti, viri, & vitæ sanctimonia, & sacrarū literarum peritia præclari, Commentariorum, in Apocalypsim Iohānis, Libri. XII.

COLONIAE, IMPENSIS ARNOLDI BIRCKMAN, ANNO M. D. XLI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX IN APOCALY. IOHANNIS.

ABſinthij natura ac virtus,& quid per ipſum intelligatur. 78
Abyſſus & terra, hoïes reprobi. 178
Acceptio perſonarum in vocatione ad finem non eſt. 175
Acclamatio populi ad Herodem. 125
Accuſator fratrum. 116
Actio qualis cõtra eccleſiaſticos peccãtes. 21
Adiutorium angelorum. 114
Adoratores beſtiæ. 125
Aetates hominum quatuor. 187
Aegyptij de ſtirpe Cham 77
Idem quoq; impœnitentes. 78
Afflictio quorundam ſpontanea. 135
Afflictiones filiorũ Iſrael tempore iudicũ. 80
Africani regnũ nõnulli pro tertio ponunt. 85
Agnus typicus in figuram Chriſti occiſus. 54
Agnus ſtans ſupra montem Sion. 133
Agnus verus in lege præfiguratus. Ibi.
Alæ ſex, opera miſericordiæ ſunt. 46
Alleluia quid. 168
Allegoria de ſeptem mulieribus. 3
Alligati in flumine, qui ſint. 85
Alpha & ω quis ſit. 10
Altitudo ſatanæ eſt apparens. 31
Altare eccleſiæ, Chriſtus eſt 97
Ambitio eccleſiaſticorum. 100
Amen, quare geminatur à Iohanne. 9
Amen dicere, quid ſit. 57
Anathema à nemine contemnendum. 124
Angelus iuxta aram templi, fuit Michael. 74
Angelus apparuit Iohanni in figura Chri. 2
Angeli portæ Hierl'm, doctores eccleſiæ. 187
Angelus magni concilij, eſt Chriſtus 67
Angelorum congratulatio. 71
Angeli ſeptem prædicatores. 145
Angeli quomodo pugnent. 115
Angelus primus, in facie leonis. 137
Angelus ſecundus, in facie vituli. 138
Angeli quatuor, regna quatuor, &c. 85
Angelus ad Iohannem. 169
Angelus uare noluit adorari à Iohãne. Ibi.
Angelus quomodo dicitur mediator. 76
Angelo Epheſi quis loquatur. 20
Angelorum qualis ſit erga nos affectus. 73
Angeli collaudãt agnũ propter tres cauſas. 55
Angelus magnus & mediator Chriſtus 75
Angelus abyſſi, Chriſto contrarius. 84
Angelus tertius, in facie hominis. 138
Angelus quartus, in facie aquilæ. 139
Anguli terræ quatuor, ſunt quatuor regna. 67
Anima viuens quomodo moritur. 147
Animæ centum viginti. 59
Animæ cur clamant ſubtus altare Ibidem
Animæ interfectorum martyrum vindictã clamant. 62
Animalia q̃tuor, ſunt quatuor euãgeliſtæ. 43
Animalium quatuor nõ eſt ordo vnus. 44
Anima introducta in cellam vinariam. 19
Antiochus Epiphanes. 122
Antichriſtus cur beſtia dicitur. 121
Antichriſti conceptio. Ibidẽ
Antichriſtus faciet bellum. 102
Antichriſtus vt homo eſt, &c. 159
Antichriſtus inducet magnã tribulationẽ. 120
Antichriſtus per omnia contrarius in operibus Chriſto. 126
Antichriſtus quid. 123
Antichriſti regnũ ſimile Antiochi regno. Ibi.
Antiochus maxime impius. 112
Antichriſti ſignum. 127
Antichriſtus coget ad fidem. 130
Antiquorũ expectatio ſup aduentũ Chri. 50
Aperire librum, eſt adimplere. 7. myſteria. 51
Apoſtoli rectè dicuntur ſeniores. 42
Apocalypſis, quare titulus Græcus. 1
Apoſtoli dicuntur venti & nubes. 67
Apoſtoli grãm & pacẽ à Chro ſuſceperũt. 45
Apoſtoli etiam prophetæ dicuntur. 95
Apoſtoli quando acceperunt librũ apertũ. 95
Apoſtoli ſummam habuerunt ſcribendi authoritatem. 96
Apoſtoli & ſancti prophetæ ſunt velut chordæ in citharis extenſæ per afflictiones. 134
Apoſtoli nouerũt ſcripturarũ myſteria. 92
Apoſtoli ẽre ſcripturas nõ explanauerunt. 93
Apoſtoli poſuerũt nobis fidei fundamẽtũ. 93
Apoſtoli duodecim fundamenta 187
Apoſtoli excellentiores prophetis. Ibidẽ
Ara templi Chriſtus eſt, templũ eccleſia. 74
Arca teſtamenti incarnati Chriſti. 108
Arma draconis. 114
Arma Michael & ſociorum eius. Ibi.
Arioli ſunt equorum caudæ. 89
Arrius peruicax, diaboli ſatelles. 96
Arrius maledictus refutatur. 60
Arrij blaſphemia ex odio 150
Arrij hæreſis. 118
Arridere opuſculis. 19
Aqua ſcripturæ, Iudæis fit ſanguis. 148
Aqua in mare gentium deſcendit. 7
Aquila volans, ſcriptura ſacra. 80
Aquila ſanguis. 147
Athalia. 137
Auaritia Balaam. 26
Idem geſſit typum venalium ſacerdotũ. Ibid.
Auaritia eccleſiaſticorum. 100
Aurum ignitum & probatum. 38
Autoritas libri Apocalypſis. 192
Auguſtus Octauianus. 123
BAbyloniæ regnum, cui aſſimulatur. 83
Babylon ciuitas diaboli, per mortẽ Chriſti cecidit. 138
Babylon quare bonum faciat. 168
Babylon ironice virgo dicitur. 165
Babylon cecidit per paſſionem Chriſti. 164
Balaam in libro Iob dicitur Eliu. 25

Baptismus est mare vitreum. 147
Barabbas bestiæ character. 176
Beatis omnia gratis donata. 185
Beati ter dicunt alleluia. aut sæpius. 168
Beati cantant iudicium & misericordiã. Ibi.
Beatorum carmen. 169
Bellum draconis. 120
Bestiæ adulatores 125
Bestia aliud significat, aliud nomen eius. 131
Bestiæ duæ de mari simul ascendunt. 128
Bestia Antichristus. 102
Bestia de abysso descendens 103
Bestia cur decem habet diademata. 122
Boni prius accipiunt mercedem, deinde impĩ exterminantur. 107
Bestia, multitudo populorum. 155
Blasphemiæ impioꝝ contra verbum dei. 153
Blasphemia in deum, est rebellio contra prælatos. 149
Blasphemia grauis, defendere peccatũ. Ibid.
Blasphemiæ nomina. 122

CAlamus similis virgæ. 96
Calculus cãdidus in resurrectiõe iustoꝝ (17
Calix duplex. 153. 100
Candelabra duo. 14
Candelabra septẽ, sunt vnũ candelabrum.
Cantare nouum canticum 53
Cantus meretricis damnatur. 167
Cantus sanctorum non damnatur. Ibidem
Capilli mulierum, &c. quid designent. 85
Capilli filij hominis candidi, &c. 15
Capilli eiusdem verba diuina sunt. Ibi.
Carmen beatorum. 169
Carmen cœlestis exultationis. 168
Caro Christi aspersa sanguine. 172
Centum quatuor milia, quale mysterium significent 68
Chananæi tertia pars hominum dicũtur. 78
Chananæi facti sunt absinthium. 79
Charitas prima, est principale bonum. 21
Chirographum in cruce deletum. 116
Christianos oportet esse oculis plenos. 46
Christus quare cum nubibus veniet. 8
Christus est testis fidelis. 5
Christus liber à iudicio mundi 6
Christus lauit nos à peccatis nostris. Ibid.
Christus dilexit nos prior. Ibi.
Christus lauit eos qui non erant. Ibi.
Christus fecit nos regnum & sacerdotes. Ibi.
Christiani nihil proprium possidentes. 113
Christiani omnes q̃modo sunt sacerdotes. 7
Christus deus omnipotens. 10
Christus lucerna & lumen. 14
Christus, qualis fuerit in medio septem candelabrorum. Ibi.
Christus post ascensionem suam visus. 17
Christus quomodo angelus dicatur. Ibi.
Christus quo sit primus & nouissimus. 18
Christus est lignum vitæ. 22
Christi passio, nostra est consolatio. 23
Chr̃s, quo dicitur sciens nostras miserias. Ibi.
Christus est stella matutina. 32
Christi generatio spiritalis. 36
Christi pater Dauid spiritalis. Ibi.
Christus lanceatus, factus est ostium. 39
Christi ecclesia, est sedes in cœlo. 40
Christus patri regnum acquisiuit. Ibi.
Christus oculis plenus ante & retro. Ibid.
Christi facies quatuor. 48
Christi mysteria, sunt septẽ signacula. 50
Christus radix Dauid secundũ diuinitatẽ. 51
Christus, agnus & leo est. 52
Chr̃s diuitiaꝝ cõemptor nobis in exẽplũ. 52
Christi testes cõtra Iudæos sunt triplices. 52
Christus à paucis adoratus ante passionẽ. 53
Christus est dignus aperire librum. Ibidẽ
Christo attribuuntur multa iusignia noia. 55
60
Christum quomodo deus exaltauit. 63
Christus, Barachias benedictus dñi dicit. 67
Christus est magni consilij angelus. 74
Christus est vera in templo ara. 75
Christus est magnus angelus & mediator. 75
Chr̃i corpus figuratur p aureũ thuribulũ. 76
92
Christi ficut rugitus leonis
Chrũs est angelus lapidẽ in mare mittẽs. 167
Christus fidelis & verax. 172
Christus in singulis virtutibus coronat. 172
Christus rex regum. 173. &. 174
Christus gladio oris separabit in iudicio agnos ab hœdis. 173
Chr̃i vestimẽtũ varie accipit ĩ scripturis. 174
Christus dominus dominantium. Ibi.
Christus post ascensionem quomodo de cœlo descendit. 178
Christus mons magnus & altus. 186
Christus est ecclesiæ altare. 97
Christus dat os & sapientiã suis testibus. 98
Christi bonitas nos præmonentis. 105
Christus signa vanitatis non fecit. 130
Christus qualia signa fecit. Ibi.
Christus neminem cogit ad fidem. Ibi.
Chr̃i character sine pfonaꝝ acceptiõe est. 130
Christus sicut sol super nubem candidam. 139
Christus duplicẽ in capite coronã aureã. 139
Christus angelus dicitur. 140. &. 174. &. 177
Christus lapis mundus & candidus. 145
Christus antequam nasceretur ex virgine, reges vicit. 160
Christus angelus de cœlo descendens. 163
Christus lux mundi. Ibidem
Ciathi, prophetæ sunt & legis doctores. 142
Ciuitas magna diaboli & imperatorum. 103
Ciuitas diaboli non vnum habet caput. 154
Ciuitas dei, vnum habet caput. Ibid.
Ciuitas Christi, ecclesia super Christum fundata. 186
Claues mortis & inferni, quis habeat. 18
Clauis Dauid quare dicatur 34
Clauis Dauid, gratia spiritus sancti. Ibidẽ
Cœlum pro aere 114
Cœlũ recedens, scientiam legis designat. 66
Cœli, apostoli dicuntur. 67

Cœlum apertum, prospectus dei ad nos. 171
Collyrium humilitas est. 38
Concupiscentia mundi peribit. 166
Conditio regnoꝝ tẽporaliũ miserabilis. 162
Confessio fidei Iohannis. 3
Confessio dæmonum qualis 57
Confessores lucidi, aqua & spiritu renati. 43
Congregatio taurorum in vaccis, populorũ sunt hæretici. 96
Concilium Nicenum. 118
Consilium vnũ prodendi populum dei. 160
Consilum serpentis antiquum. Ibidẽ
Constantius Augustus fauit in ecclesiam. 119
Consideratio antiqua patrum. 130
Consideratio patrum insufficiens. Ibi.
Consolatio iustorum. 158
Consolatio iustorum in tribulatione. 167
Corpus diaboli, generatio Cain. 110
Capita draconis septem, quid. 110. &. 121.
Cornua duo Iamnes & Mambres 128
Cornua similia agni. Ibidem
Cornua decem bestiæ. 111
Cornua septẽ & oculi septem, qui sint. 52
Correptio fratris euangelica, qualis. 32
Coronam quomodo aliquis perdit. 35
Coronas cur mittebat ante thronũ. 48. &. 49
Corpus Christi designatur per thuribulum aureum. 76
Creaturæ aliquæ, qũo laudãt deũ & agnũ. 56.
Creatio hominis duplex 49 (&. 57
Creaturæ aliq̃t quare tacẽt de morte agni. 56
Cruciari membris quinq;, quid sit, & alia quę ad idem consequuntur. 82
Crucis signaculum præfiguratum 133
Crystallum quid designat 186
Cultus dæmoniogꝝ per Christũ cessauit. 179
Cupiditas meretrix. 155
Cupiditas regum. Ibi.
Cyathi sub lege, phyalæ sub euangelio 145
Citharæ sanctorum, quæ sint. 53

DAnielis visio quatuor bestiarum, duplicem habet ordinem. 123
Dauid est spiritaliter pater Christi. 123
Deus & iratsci nouit, & misereri. 179
Damnationis duæ causſæ. 168
Deus an velit bonum. 179
Desertum, locus contemplationis. 155
Deus omnia præsciuit gesta regnorum 162
Deus quomodo Christum exaltauit, & dedit ei nomen. 60
Dexteram tenentes, deum videbunt. 17
Deus sustinet malos, & punit eos in exemplũ pro electis. 179
Deo resistere nemo potest. 144
Dæmonum qualis confessio. 57
Deus pro qua causſa rectissime adoratur. 48
Diaboli præuaricatio triplex. 132
Diaboli nomina varia. 178
Diabolus & hæretici, mors sunt & infernus. 61
Diabolus ligatus. 178
Diabolus bene sciuit, Iesum esse Messiã. 177
Diabolus gentilium legislator. 117
Diabolus deo mortuus, viuit peccato. 124
Diabolus in aduentu Antichristi soluetur. 179
Diabolus quomodo mortuus est 147
Diabolus quos in carcerem missurus. 24
Dies decem quid designent. Ibidem
Dies pro annis ponitur. 104
Dignitas dei ad sanctos, sicut sol ad stellas. 49
Diuitias Christus contempsit. 52
Dominus exercituum. 172
Draco magnus & rufus. 110
Draco quomodo in cœlo 114
Draco quare septẽ habet diademata. 122
Draconis arma. 114

ECclesia habet multa scandala. 106
Ecclesiæ cantus, vox magna de cœlo. 116
Ecclesiæ sponsus, dicitur dilectus 7
Ecclesiæ triplex status. 2
Ecclesia super montem magnũ, qui est Christus, ædificata. 186
Ecclesia prior ascendit de Aegypto. 148
Ecclesia posterior, de baptismo. Ibidẽ
Electi vincent, non per se, sed per Christũ. 168
Enunciationis quatuor gratiæ, meritiq; & premij. 135
Episcopi & sacerdotes, quales esse debent. 35
Equus pallidus, hæreticorum inuidia. 60
Equus rufus diaboli. 59
Equus niger falsi fratres. Ibi.
Euangelistæ angeli dicuntur. 137
Euangelium omnibus gentibus & linguis cõmune. Ibidem
Euangelium in publico non erubescer. Ibidẽ
Euangelij volatus. Ibidẽ.
Euangelistarum variæ species. 138
Euangelistæ sunt quatuor animalia in medio sedis. 43
Euangelia quatuor in circuitu sedis. 44
Euangelica correptio fratris. 32
Eucharistiæ sacrm est manna absconditũ. 27
Eufrates. 150
Excusationes terrenorum. 175
Exempla veterum quomodo sequamur. 136
Exemplum perseuerantiæ de Christo. 24
Exemplum fortitudinis à Christo 28
Excommunicatio per prælatos. 149
Exitus & pœna Iezabel reginæ. 29
Expectatio antiquorum de Christo 50
Exprobratio contra Iudæos. 174

FAcies hominis incarnationẽ designat. 58
Facies vituli, est passio Christi. 59
Facies Christi quatuor. 48
Facies Christi vt sol lucens. 17
Fides sine charitate nihil prodest. 21.
Filij Israel tres à mulieribus &c. decepti. Ibi.
Filij Madian quos designant. 26
Filius cum patre venturus. 4
Filij Abrahæ, non carne, sed fide. 68
Filij Sem & Abrahæ, quibus comparẽtur. 79
Filij hæreticoꝝ sunt illorum imitatores. 30
Flagellum de funiculis, quid sit. 62

Flumina gentes designant 78
Fornicationes Israel in Aegygto. 179
Fornicari est à deo ad creaturas. 154
Fortitudo dei. 144
Fumus quo excæcati sunt Iudæi, gloria trinitatis. 145
Fumus in Apocalypsi, est incensorum effectus. 75
Fumus putei, sapientia huius seculi. 81

GAbriel & Michael præcipue vobis bene volunt. 74
Gabriel præpositus est præliorum. Ibid.
Gaudium æternæ vitæ ineffabile. Ibid.
Gaudiũ propter nuptias sponsi & sponsæ. 169
Genealogia Christi per adoptiuos. 44
Generatio Christi spiritalis. 36
Gentes in reprobum sensum datæ propter contemptum. 146
Gentes equi dicuntur, à diabolo agitati. 87
Gentiles mare. 117
Gentes iratæ contra Christum. 107
Gentes designãtur p mare & flumina. 77. 78
Gladium qui sumit, gladio perit. 127
Gladius magnus, longa persecutio. 59
Gladius oris Christi, iudicium eius. 16
Gloria verbi incarnati. 39
Gratia spũs sancti, nõ est extra ecclesiam. 192
Gratia prima virginitas, & secũda pœnitere.
Gratia & pax, quare coniunguntur. 4 (34

HEliam sequentur prælati contra hæreticos. 29
Helias oliua & candelabrum olim. 101
Helias emisit ignem ex ore. Ibidem
Heliæ potestas 102
Heliæ amictus. 100
Hæretici sunt congregatio taurorum in vaccis populorum. 96
Hæretici sunt mors & infernus. 61
Hæretici peccant in spiritum sanctum 150
Hæretici designantur per Iezabel. 28
Hæretici negantes diuinitatem. 10
Hæretici huic libro infesti. 11
Hæretici pœnam Elzabel patientur 30
Hæretici suos filios relinquũt hæreticos. Ibi.
Herodis vanitas per Iosephum. 125
Hieroboam aureos fecit vitulos. 156
Hierusalem meretrix. 157
Hierusalem qũo noua descendit de cœlo. 36
Hierusalem sicut sol & luna perfecta. 65
Hierusalẽ dicitur Sodoma & Aegyptus. 103
Hierusalem quare ciuitas sancta. 186
Hominis duplex est creatio. 49
Homines angelis erunt æquales. 189
Homines habentes oculos ante & retro, qui sint. 46
Hora, dies, mensis, annus, quid significent. 86
Multa quoq; de eadem re pulchra. Ibi.
Hostes Israel, scorpiones terræ. 81
Humilitas Iohannis de seipso loquentis. 136
Humilis cruciatur laudibus 38
Humanitas Christi, quæ dono acceperit. 1
Humilis descendit. 186

IAcobus frater dñi põt dici Zacharias. 65
Iacobus dicitur Zacharias, sicut Iohannes Baptista Helias. Ibid.
Iaspis quid designat. 186
Iezabel typum gerit hæreticorum, & prima fudit sanguinem prophetarum. 28. & 29
Eadem mulier hæretica dicitur. Ibi.
Iezabel. 157
Iezabel quomodo dicitur missa in lectum. 30
& qũo omnes propter ipsam plagati. Ibi.
Ignis, fumus & sulphur, quid sint. 88
Ignis purgatorius. 189
Illusio Iudæorum in Christum pendentem in cruce. 105
Impij nomen nouum non habent. 27
Impij exterminantur. 107
Impij dicuntur terra & mare. 117
Incarnatio facies est hominis. 58
Incendium mundi vltimum, miserum exhibebit spectaculum. 166
Incensa, sunt preces sanctorum. 74
Inebriari per cupiditatẽ amissa discretiõe. 155
Inexcusabiles qui Antichristo propter signa credunt. 129
Inimicitiæ inter mulierem & serpentem. 109
Impœnitentes sunt tertia pars hominum. 77
Insignia septem angelicæ laudis. 55
Insignia septem in priore visione. 49
Inuidia regũ contra seinuicẽ, vnde secuta. 162
Iohannes fidei nostræ præceptor. 8
Iohannes quare admiratur. 157
Iohannes imitator Zachariæ. 9
Iohannes Baptista angelus dicitur. 140
Iohannes quare nomen suum triplicat. 16.
Iohannes in tribulatione particeps. 12
Iohannes vbi calicem amarum bibit. Ibid.
Iohãnes particeps in regno & patiẽtia Iesu. 12
Iohannes quomodo fuit in spiritu. Ibidẽ. 40
Iohannes vsq; ad tertium cœlum raptus. 19
Iohãnis euangeliũ contra Cherintũ. Ibid. 20
Iohannes in arduis ad ieiunium se conuertit & orationes. 14
Iohãnis progatiua supra omnes apostolos. 18
Iohannes aquilam representat. 44
Iohanni quæ communio cum cæteris apostolis. 96
Iosephus de morte Iacobi 62
Ira diaboli in quo nũc maior in fideles quàm prius fuit 118
Ira dei, post iram peccatoris. 107
Iris cœlestis quid designet. 90
Iris signum propiciationis est. 40
Israel est sol obscuratus, &c. 81
Israel traditus propter sua peccata. 84
Iucunditas in cœlo. 190
Iudæi eadem fecerunt quæ gentiles. Ibidem
Iudæi bene sciuerũt Iesum esse Messiam. 1
Iudæorũ dispersio, fuit gentium vocatio. 65
Iudæi sanguinem bibere digni sunt. 148
Iudæi nonnulli ad idola conuersi. 112
Iudæi irati contra Christum. 107

Iudæi mare. 147.
Iudæi terra. 117.
Iudæorum duplex tribulatio. 141.
Iudæorum vita execrabilis. 177.
Iudæi sunt terra diaboli. 116.
Iudæi quomodo dicantur de gñe Cham 87
Iudæi vnigenitum occiderunt 9.
Iudæi sub Græcis idololatræ 87.
Iudæi gens terrena. 62.
Iudæi vagi, sicut olim Cain. Ibidem.
Iudicium non intrandum cum Chro. 172.
Iudicia dei quatuor & pessima. 61.
Iudicium per ignẽ, quomodo veniet. 73.
Iudicium dei non est sine misericordia. 41.
Iudicium dei duplex de mundo. 40.
Iudicium orationum Dauid 75.
Iusti quoque in iudicio timebunt, tantus erit terror. 105.
Iustitia dei occulta. 144.
Iustitiam esurientes, saturabuntur 72.
Iusti in tribulatione consolantur. 67.
Iusti fulgebunt sicut sol. 190.
Iustus de vindicta quomodo lætatur. 177.
Iustorum consolatio 158
Iustorum gloria 104.
Iustorum tribulatio à septem capitibus bestiæ. 158.

LAetitiæ abundantia fulmen est. 191.
Laudes & præconia spernit humilis 38
Lamentationes typicæ super Iohannẽ. 9
Lex ignea, quomodo ab angelo missa. 75.
Lex nunc spiritaliter intelligenda. 140.
Lex de pẽdente in cruce 104.
Libræ. cxx. & ordeo & tritico. 60.
Liber Apocalypsis, sacra scriptura est. 49.
Liber in dextra, diuitiæ & gloria in sinistra. 50
Liber melior quàm diuitiæ. Ibidem.
Liber agni. 126.
Liber vitæ. Ibidem.
Liber in quo carmen, væ, & lamentationes.
Liber iste est cibus solidus perfectorum. (166. 19.
Liberalis timor. 170.
Lignum vitæ, Christus est 22.
Linguæ tres sunt sacræ. 70.
Locustæ de fumo, hostes sunt filiorũ Israel. 81
sed non per proprietam 82.
Loricæ triplices, quid designent. 88.
Lumbare apud Hieremiam, quid sit
De eodem quidnam ipsum designet 86.
Linguæ per superbiam confusæ, & diuisæ sunt. 161.
Lumen in terra, scriptura 190
Luna tota vt sanguis est facta. 65.
Lux duplex. 16.

MAgica de ore bestiæ exijt. 151.
Magica ars, bestia est 128
Magi ranis similes 151.
Magorum prestigia tempore Antichristi. 128
Malum facere, deo non placet 162.
Malum culpæ, non veniæ, deus creat Ibidem
Manna absconditum, Eucharistiæ sacramentum. 27.
Mammonæ qui seruiunt. 125.
Mare vitreum, quare dicitur. 143.
Mare baptismus Christi est 42.
Mare vitreum, est contra fictos & hypocritas. Ibidem.
Mare gentes significat 77.
Martyres ab Imperatoribus venerantur. 180.
Martyres habent assistentes angelos in suis supplicijs. 115.
Martyrum fiducia contra persecutores 47
Martyres quomodo pugnent. 115.
Matthæus est leo secundum Augustinũ. 45.
Mendacium est sedes bestiæ. 149.
Mensura arundinea aurea 188
Metire templum dei & altare. 97.
Mercatores terræ, diuites facti sunt 164
Meretrix cupiditas. 155.
Meretrices duæ vnius matris filiæ 157
Messis duplex 139.
Michael angelus est propitiationis. 74.
Idem, princeps populi dei olim. Ibidem.
Michael angelus iuxta aram templi. Ibidem
Idem vbique in officijs angelorum præsens fuit. 75.
Miracula ex fide patrum olim facta Ibidẽ.
Miser, qui se aliquid esse putat 37.
Modus optimus corripiendi peccantes 22.
Mundus vniuersus vna ciuitas ante aduentum Christi. 153.
Moyses etiam angelus est. 140.
Moyses de altari quomodo exit. 141.
Moyses quare contra Iudæos clamauit. Ibid.
Mons magnus missus in mare 77.
Mors secunda, mors animæ 24
Mors per vnum hominem intrauit. 71.
Mortis Christi quanta bona 116
Mulier amicta sole & luna, ecclesia est 108.
Multa nomina præclara Christo attributa. 55
Mundana omnia peribunt. 166.
Mundi vltimũ incendium miserrimũ. Ibidẽ.
Murmuratores quomodo fuerunt de tertia parte hominum 79.
Murmuratoribus neq; sol luxit, neq; nox. Ib.
Murmuratoris vltio non fuit prænuntiata. 80
Murmuratio plebis, sicut locutio asinæ. 26. 27
Murus ciuitatis Hierusalem 186.
Mysterium numerorum notabile 87.
Mysteria spiritus sancti in septem. 5.
Mysteria multa exprimuntur quinquaginta sexta columna
Mysterium numeri septenarij. 16.
Mysterium numeri in α & ω 10.
Mysterium trinitatis in quo numero 68.
Mysteria vestitus pondere &c. 14.

NAbuchodonosor 122.
Neronis odium in regnum Roma. 61
Nomen nouum, filios dei designat. 27.
& est filius dei. 36.
Nomen ciuitatis dei Ibidem.

Noïa ſcripta in libro vitę, ſoli deo cognita. 172
Nomina ſcribuntur quædam in libro vitæ, quædam in terra 126
Nocere terræ & mari, qd ſit 68.
Nubes iudicij, erunt tempeſtuoſæ 8
Nubes caro immaculata eſt 139.
Numerus ſanctorum in ſcripturis bifariam intelligitur. 70.
Numerus nominis Chri 130.
Numerus beſtiæ. Ibidem.
Numerus. 144000. ex duodenario multiplicabitur 133.
Numeri iſtius myſterium 134.
Numerus creatoris eſt ſeptenarius 131.
Numerus ſeptenarius dei & agni 132.
Numerus hois, non dei, in Antichrm 131.
Numerus. 666. quid ſignificabat. 132.
Numerus filiorum repromiſſionis 133.
Numerorum myſteria 97.
Numerus par, triplex eſt. Ibidem
Numerus perfectus. Ibidem
Numerus ſuperfluus, qd ſignificet 98. &. 99
Numero ſeptenario, deſignat vniuerſitas. 71.

Oculi filij hois, flamma ignis. 15.
Oculi Chri, vt flamma ignis 28.
Odiū Neronis in regnum Roma. 161
Odiū Amalech & Edon, cōtra filios Iſrl. 147.
Offerre noſipſos, eſt ſacerdotio fungi 8.
Oliuæ duæ 100
Opera dei magna & mirabilia 143.
Opera miſericordiæ, per ſex alas in Apocalypſi. 46.
Orationes Dauid, quales fuerint. 75.
Orationes quæ, incenſa digne vocent, Ibidē
Ordo duplex ſeptem ſpirituum 39.
Ordo ſeptem ſpirituum dñi duplex 185.
Oſtium Chrus eſt factus, qñ lanceatus. 39.

Paſſio Chriſti, fortis clamor, per quem cecidit Babylon. 164.
Paſſio Chriſti, noſtra conſolatio in aduerſis. 23.
Paſſio Chri, fundamentum omnium. 188.
Paſtores aliter & ruticolæ, aliter nautæ lugebunt. 167.
Patientia ſanctoꝝ in ſecuritate iudicij 138.
Patres ſub lege quomodo baptizati 142
Paulus, quare ſic iactitat raptum 143.
Peccatum eſt cauſa libri mortis. 127.
Peccata ſacerdotum 100.
Peccatum occultum quale fuerit 32
Peccatum grauiſſimum, lætari in rebus peſſimis. 103.
Peccatum defendere, blaſphemia 149
Pedes Chri quomodo ſiles aurichalco 28.
Pedes beſtiæ qui ſint. 123.
Perſecutores ſanctorum flumina 147
Perſecutio in Chrianos. 119.
Perſecutio ſub Antichro 222.
Perſonarum diſtinctio in vocatiōe ad fidem non eſt. 175.
Peruerſitas in reges terræ 163.
Pes dexter ſuper mare &c. 92.
Pharao quomodo induratus. 162.
Phyalæ apoſtoli ſunt, & viri apoſtolici 142
Phyalæ datæ ſunt in die Pentecoſtes. 145.
Phyala à tuba differt 146.
Phyalæ plenæ odoramentoꝝ quæ ſunt 53
Philoſophorum gentilium vanitas. 151.
Plagæ ſeptem. 146. &. 147
Pœna Iezabel omnes mouet hæreticos. 30.
Pœnalis timor. 170.
Pœnitentia in fine mundi ſera 166
Pœnitentia Achab regis. 29.
Pœnitentiæ tempus, quomodo à deo conceditur. Ibidem.
Pœnitentia diuerſimode agitur ab hominibus. 30.
Poetica de ore beſtiæ exiſt 151.
Poetarum ſcientia inflata Ibidem
Pontificum authoritas in eccleſia 180
Perſarum regnum Vrſo ſimile 85.
Portæ ciuitatis Hieruſalem 187.
Potentes ſeculi mare 147.
Poteſtas omnis à domino deo eſt. 86.
Preces ſanctorum, ſunt incenſa 74.
Prædeſtinati, cœli ſunt. 117.
Prædicatores euangelij, ſunt ſeptem angeli cum phyalis. 142.
Prælati contra hæreticos Heliam ſequi debent. 27.
Prælati indocti reprehenduntur. Ibidem.
Prælati eccleſiarum, quatuor animalibus comparantur 45.
Prælium quo draco à templis & aris pulſus eſt. 113.
Prælium in cœlo 114.
Præſulum authoritas 18
Præſules eccleſiarum quales ſint 19
Præuaricatio diaboli triplex 132
Primitiæ meſſis apoſtoli. 140
Primogenitus mortuorum quis ſit 6.
Principium creaturæ dei. 37.
Promiſſio præmiorum 32.
Profectus virtutum à timore ad charitatē. 18
Prophetabunt duo teſtes 98. &. 99. &. 100.
Prophetarum deſiderium. 109.
Prophetæ viſiones ſuas intelligebant. 40.
Prophetæ quomodo intelligendi. 187.
Prophetæ fundamenta dicuntur Ibidem.
Prophetiæ tria ſunt tempora 2.
Prophetia proprie de futuro Ibidem
Pſalterium decem chordarum 145.
Pſeudopropheta quis 176.
Pſeudopropheta apprehenſus cum beſtia, qs (Ibidem. 166.
Pulchritudo falſa in auro, & in gemmis. 189.
Purgatorium. 81.
Puteus abyſſi, mendacium eſt. Ibidem.
Putei fumus, ſapientia huius ſeculi. 127.

Quæſtio de alia beſtia. 17
Quæſtio prolixa de Iohānis angelo. 179.
Quæſtio, an deus velit bonum

Radix Dauid eſt Chriſtus. 51.
Rebellio contra prælatos, in deum blaſphemia eſt. 149.
Redemptio per agnum verum 54.
Reges decem, in regnis ſeptem. 155.
Reges & principes, ſunt capita in caudis. 89.
Reges ſeculi, ſerui ſunt terræ. 6.
Reges & principes ludæorum, qui ſint 66.
Regna ſeptem contra fidem eccleſiæ 110.
Regna ſeptem, quare montes dicantur 159.
Regnoꝝ temporaliū conditio miſerabilis. 162
Regnum Alexandri, pardo ſimile 123.
Regnum Macedonicum poſt mortem Alexandri. 111.
Regna ſeptem contra populum dei 155.
Regnum & ſacerdotes facti ſunt ſerui peccati
Regnum cupiditatis. 155. (14.
Reprehenſio negligentiæ 25.
Reprehenſio terrenorum, qui Antichriſtum recipiunt. 124.
Reſurrectiones duæ. 180.
Reſurrectio duplex qualis ſit 94.
Rex filiorum ſuperbiæ. 126.
Romanus in Chriſtianos ſæuiebat 159
Romanum imperium, beſtia & diabolus eſt.
Rumphæa ex vtraque parte acuta, ſermo dei eſt. (176. 25.

Sacerdos conductitius nominatur. 27.
Sacerdotes mali, Balaam cōparant 26.
Sacerdotum authoritas in eccleſia 180.
Sacerdotes & epi quales eſſe debent. 33.
Samaria meretrix. 157.
Sancti quomodo ſunt ſerui & amici 54.
Sancti conſolati. 170.
Sanguis ſanctorum & martyrum 156.
Sanguis vſque ad frenos equorum. 141.
Sapientia in otio & ſolitudine 119.
Sapientes mundi ſtulti effecti 150.
Satanæ altitudinem q non cognouerunt 31.
Satanæ altitudo eſt apparens. Ibidem.
Satan ligatus mille annis. 178.
Scientes cum peccant, viuę ad infernum deſcendunt. 176.
Scorpiones terræ, hoſtes Iſrael 81.
Scriptura cur aqs & tonitruis comparat 154
Scriptura ſacra, vox eſt de cœlo. Ibidem.
Scriptura ſacra, per tres alas exprimit. 46.
Scriptura ſacra, aquila 119.
Scripti in libro vitæ 158.
Scripta ab origine mundi 126.
Scriptura, eſt hic lumen in terra. 190.
Sedere in throno, quis dicatur. 38.
Sedes in cœlo, eccleſia Chriſti eſt 40.
Sedilia ſenatorum vigintiquatuor. 41.
Seniores vigintiquatuor, omnes eccleſiæ patres. 106.
Seniores cur ſic dicantur. 42.
Seniores recte dicuntur apoſtoli. Ibidem.
Senſus multi in ſyllabis paucis Ibidem.
Sententia non eſt præcipitanda in eos 21.
Septem milia hominum. 106.
Sepultura Chriſti. 104.
Serpens antiquus. 115.
Seruitus in cœlo dulcis 192.
Sigilla ſeptem ſunt ſeptem myſteria Chri. 50
Significare & palam facere differunt. Ibidem
Signo crucis ſignantur ſerui dei. 67.
Signum dei in frontibus, qd ſit. 82.
Signa Antichri, ante quoq; facta ſunt. 129.
Silentiū in cœlo factum, qtem ſignificat. 72.
Similitudo hoſtium Iſrael cum ſcorpijs 82.
Similitudo inter equos & locuſtas 83.
Simoniaci condemnantur, & clerici fornicatores. 26.
Smaragdus nimiæ viriditatis 41
Sodomitæ cur dicuntur tertia pars terræ. 77.
Sol & aer obſcurati, Iſrael eſt 81.
Sol niger & ſaccus cilicinus. 65.
Spectaculum miſerum in vltimo mundi incendio. 166.
Spiritus vnus & idem per omnem ſcripturam ſacram. 154.
Spūs ſanctus vox de cœlo in varijs linguis. 165
Spiritus immundi præſunt magis poetis, philoſophis 151.
Spiritalia nequitiæ in cœleſtibus. 114.
Spūs conſilij in ſeptem tubis 76.
Spūs conſilij boni, ex deo eſt. 34.
Spiritus prophetiæ 170
Spūs cōſilij aperiet ſeptē tubaꝝ myſteria. 73.
Spūs Iohannis, liber in exilio Ibidem
Spūs ſapiæ ſeptimus 37.
Spūs. 7. loquuntur ſeptem eccleſiis 20
Spūs fortitudinis poſt ſpm ſcientiæ 28
Spirituum ſeptem, duplex ordo 39.
Spūs ſeptem, ſunt vnus ſpūs 5.
Spiritus ſapientiæ. 170.
Spiritus intellectus. 171.
Spiritus conſilij Ibidem
Spiritus fortitudinis Ibidem.
Spiritus pietatis Ibidem
Spiritus ſcientiæ Ibidē.
Spūs timoris domini Ibidem.
Stagnum ignis ardentis & ſulphuris 177.
Stantes ante thronum, q ſint. 70.
Statera in manu diaboli 59
Statio infida ſup arenam maris 120
Status eccleſiæ triplex 2
Stella matutina, eſt Chriſtus 32.
Stella quæ de cœlo cecidit, diabolus eſt 81.
Stellæ ceciderunt ſuper terram 65.
Stellæ duodecim, ſunt. xij. tribus Iſrael 109
Stellæ quomodo teneantur ne cadant Ibi.
Stellæ ſeptem, qui ſint 16
Stephanus de templo exiuit 145
Stola eſt cultus ſeu verbum dei 63.
Stolæ dealbantur in ſanguine agni Ibidē.
Stolæ albæ, quibus ſunt datæ Ibidem.
Stolæ geminæ erūt ſanctis poſt reſurrectionē
Superbia diaboli. 115 (64
Superbus cadit 186.
Synagoga Satanæ, quos habeat. 35.

TEmplum tabernaculi, ecclesia est. 144
Templum dñi, quare apertum est 108
Templum dei, quare in cœlo 71.
Tempora persecutionis ecclesiæ. 119.
Tempus pœniæ non erit vltra. 107
Terræmotus in cordibus hoim 152.
Testes Chri contra Iudæos sunt triplices. 52.
Testes duo contra hæreticorum multitudinem sufficiunt. 99.
Testimonium Iesu. 169.
Testimonium Iohannis certum 2.
Testamentum vetus, vni tantum genti da-
Testamentum nouum datum cun (tum. 136
ctis gentibus. 137.
Testimonium martyrum imperfectius quàm
Testis fidelis & verus. 37. (Christi. 6.
Testis fidelis est Christus. 5,
Testium duorum potestas. 102.
Timor duplex. 170.
Timor iudicij pœnalis 137.
Timor est quoddam pondus 31.
Tonitrua & terræmotus in datione, tum legis, tum euangelij. 108.
Tonitrua septem, septem sunt oracula prophetarum. 92.
Tribulatio iustorum à septem capitibus bestiæ. 158.
Tribulationes exigunt spiritum pietatis 23.
Tribulationes quomodo timeri possint 24
Tribunal summum in ecclesia, sedes Romana. 180.
Tribus Dan, quare omittitur 69.
Tribus Iuda, cur primo loco ponitur, Ibidem
Tribus multæ in vna gente 70.
Tribuum Iudaicarum non vnus ordo. 68.
Tubæ septem contra peccata gentium 76
Tuba prima contra Sodomam & Gomorrham, & quid reliquæ designent, in subsequentibus solus inuenies. 77.
Tuba differt à phyala. 146.
Tuba septima notissimi iudicij 105.
Tunicæ pelliceæ, signum miseriæ 64.
Thuribulum aureum, est fides 74.
Idem est corpus Christi. 76.

VAe tria vltima prædicta sunt in scripturis. 80.
De primo. 83.
Valens Imperator Arrianus 119
Vasa misericordiæ ab ira dei præseruata. 142.
Venti & nubes dicuntur apostoli. 67.
Verbum dei adulterantes, quomodo conuincendi. 27.
Verbi incarnati gloria. 39.
Veritas domini. 144.
Veritas scripturæ, per sex alas designatur. 46.
Vestimentum Christi varie accipitur in scripturis. 174.
Victor passionum humanarum, quis sit 31.
Viæ domini duæ 144.
Vigilandum est omnibus. 32.
Vinea domini filij Israel. 175.
Vinea domini, domus Israel Ibidem.
Vinea à vite dicitur, quæ Christus est. 52.
Virginitas carnis 134.
Virga ferrea, est inflexibilis iustitia. 175.
Virga ferrea, est animi rectitudo. 31.
Virginitate non est superbiendum. 37.
Virginitas, prima gratia. 34.
Virtutem habere modicam, quid sit 35.
Virtus modica quæ sit. 19.
Virtus dei. 106.
Visionum modi sunt tres. 13.
Vita actiua in circuitu, intus contemplatiua. 47.
Vitæ æternæ gaudium ineffabile. 72.
Vniuersis dicuntur, quæ vni dicuntur. 22.
Vniuersitas malignorum vna bestia 180
Vnitas Hebræos, binarius gentiles designat. 87.
Vacatio auium ad apostolorum 175
Vox aquarum sacræ scripturæ. 16.
Vox aquarum multarum Ibidem
Vox admirationis dei 47.
Vox alarum exaltatio superbiæ 83
Zacharias duo fuisse videntur 62
Zelus Phineæ sacerdotis. 28.

¶ FINIS.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOcalypsim Iohannis apostoli, ad Fridericum archiepiscopum Colonien sem.

VT Tu quoque o venerabilis Colonien sium archipræsul Friderice, p̃sentis & expressum in scripturis veritatis exẽplum perdocet, cunctis ad ꝓpriam repromissionis terram tendentibus, quo sint mites, spiritu pietatis opus est. Beati nanque mites (ait ipse dominus) quoniam ipsi possidebunt terram: immites a beatitudine excludens, quoniam ipsi non possidebunt terram. Vtrorumq; scilicet & eorũ qui sunt mites, & idcirco possidebunt terram, & eorum qui sunt immites, & idcirco non possidebunt terram, notum celebre exemplum in illis exploratoribus expressum est, quos iubente domino misit Moses ad considerandam terram Chanaan. Nam qui ex illis mites fuerunt, id est, qui veritatem scientes, ei non repugnauerunt, videlicet Iosue filius Nun, & Caleph filius Iephone, dicentes: Terra quam circumiuimus, valde bona est, si propitius fuerit dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem, nolite rebelles esse contra dominum, ipsi possederunt terram: cæteri autem, qui immites & rebelles fuerunt aduersus veritatem, & contra conscientiam propriam loquẽtes, & dicẽtes: Terra quã lustrauimus, deuorat habitatores suos, ipsi non possederunt eandem terram. Quid autem sacra nobis scriptura, nisi vera repromissionis est terra? Denique quod fuit illis corporaliter de Aegypto exire & in illã repromissiõis terram introire, hoc nobis est de tenebris ignorantiæ exisse, & ad notitiam dei per scripturarum veritatem introire. Imo abundantius nobis hoc est, videlicet quantum vmbram aut figuram præcellit corpus aut res. Nondum quidem dum scripturas legimus aut intelligimus, facie ad faciem dominum videmus: veruntamen ipsa dei visio, quæ quandoq; perficienda est, hic iam per scripturas inchoatur. Et quæ nam terræ huius, id est, sanctæ scripturæ pars vberior est, q̃ hic liber Apocalypsis Iohannis apostoli? Ad quam videlicet partem studiosa meditatione explorandam, me tuarũ maxime collocutionum iucũditas excitauit. Instabat enim vir religione illustris, & in sacris studiosus literis, dominus Cuno abbas cœnobij Sigebergensis, quædam libri huius capitula prius seorsum, deinde te quoque audiente proponens: ea videlicet intentione, vt et tibi compertum esset, quod ego (vt putabat ipse) vltra id, quod antiquiores patres librum hunc exponendo senserunt vel dixerunt, aliquid vtiliter supererogare possem. Agebat hic per nimiam suæ mentis beneuolentiam, qua iamdudum de paruitate mea sentire cœperat altius, q̃ se habet ingenij mei possibilitas. Nimirum et ante et post easdem collationes, vt hoc opus aggrederer, instititit: nec persuadendo destitit, donec tandem, vt volebat, euicit. Quæ (inquam) sacræ scripturæ series, hac Apocalypsi, aus

Matth. 5. Mites possi debũt terrã

Numeri. 13

Quę fuerit authori occasio scribẽdi.

Cuno abbas Sigebergensis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Laus libri Apocalypseos. Hieronymus in argumento libri

psi, aut in superficie pulchrior, aut in sensu est locupletior? Etenim (sicut ante nos dictum est) tot habet sacramenta, quot verba, parum dictum est, & pro merito voluminis laus oīs inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Vt igitur terram istam possideamus, fidelium exploratorum, qui mites fuerunt, exemplum sequamur. Dicendo contra immites hæreticos, huic terræ detrahentes, quoniam terra quam circumiuimus valde bona est. Ipsi dicunt, terra quam lustrauimus deuorat habitatores suos, sed mentiuntur. Non enim terra ista, terra dei, deuorat habitatores suos: sed suæ ipsorum adinuentiones deuorant superbos, sicut murmuratorum illorum quosdam, non illa repromissionis terra, quam non attigerunt, sed ipsa quam calcabant terra deuorauit, & deglutiuit, disrupta sub pedibus eorum. Proinde expedit, vt (sicut iam dictum est) mites animo simus, quicunque hanc terram, id est, hanc scripturam ingredimur, & ibi altiorem diuinorum sensuum maiestatem latere arbitramur, vbi adhuc minus intelligimus. Si enim propitius fuerit dominus, introducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem, vt inueniamus latentes in ea diuitias salutis, thesauros sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris domini. Sed dicet aliquis: Iam satis est, quod alij meliores & sanctiores, nihilominus & doctiores inuenerunt atque scripserunt. Illicitum est, temerarium est, adijcere quippiam ad ea, quæ a nominatis catholicisq; patribus dicta sunt, atque ita fastidium legentibus facere, augendo multitudines commentariorum. Ad hæc inquam: Nimirum sanctarum spaciosus ager scripturarum omnibus Christi confessoribus communis est, & tractandi illas nulli iure negari potest licentia, dummodo salua fide, quod sentit, dicat, aut scribat. Quis nanque recte indignetur, eo quod in eadem possessione post vnum aut duos puteos, quos foderunt patres præcedentes, plures proprio fodiant labore filij succedentes? Denique Isaac & alios puteos fodit, præter illos quos foderant serui patris sui Abraham, quos illo mortuo olim obstruxerant Philistijm. Nam postquam & illos rursum fodit, appellauitq; eos eisdē noībus qbus ante pater vocauerat, seq̄ scriptura, & dicit: Foderunt in torrente, & repererunt aquam viuam. Itē foderunt & alium. Ac deinceps: Profectus inde fodit alium puteum. Itaque iuxta hanc regulam, nobis quoque concedant, post illos puteos quos foderunt, id est, post illos tractatus quos tractauerunt patres & priores nostri, & alios fodere puteos proprij vomere ingenij, dummodo viuam, & nos aquam reperire possimus, quæ nulli noceat bibenti, nulli scandalum vel errorem faciat legenti. Sed iam gratiæ dei, tuæq; authoritatis patrocinio fretus propositum ingrediar opus, solummodo in domino deo spem meam ponere bonum iudicans, vt videlicet non hic, sed in futuro recipiam mercedem.

Obiectio de supfluo scribēdi labore

Responsio elegans

Gene. 26

Psalmo. 72

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER .I. 1.

APOCALYPSIS IESV CHRISTI. Cum tota libri series Græce conscripta fuerit, & de Græco fonte in Latinę linguæ amnem cucurrerit, sola eiusdem appellatio intacta permansit vt apud Latinos diceretur Apocalypsis: qđ nomen poterat in reuelationē transferri, videlicet ob excellentiam rei, siue mysterioꝝ, quæ hæc scriptura cōprehendit. Sic Alleluia, sic Amen, Hebrea vocabula ob dignitatē sensuum in Græcis & Latinis literis permāserunt. Sic Euangeliū in Latinis codicibus de Græco reseruatū est: q̄ sermone omnes p̄ter Matthęum Euangelistæ, conscripserūt. ¶Ita q̄ Apocalypsis, i. reuelatio præcellens, & in sensibus adorandæ plena maiestatis Iesu Christi, inqt. i. saluatoris vncti. Quemadmodū in Psalmo scriptum est: Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ p̄ consortibus tuis. ¶Et quidē multi noīe Iesu æquocati sunt, sed hic propriā noīs huius habet rōnem, Quā subiungens angelus, cū dixisset, paries aūt filium & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim, inqt, saluum faciet populum suū à peccatis eorum. ¶Item multi Christi. i. vncti fuerunt, sed hic pręomnibus illis vnctus est, vtpote in quo habitat oīs plenitudo diuinitatis corporaliter: illi autem huius fuerunt vel sunt cō sortes, siue participes. ¶De hoc itaq; sentiendū est, quia sicut omnium, ita & reuelandæ huius Apocalypseos potestatem, quam natura non habebat, eiusdem Iesu Christi humanitas dono accepit. Vnde sequitur & dicit: ⌊Quam dedit illi deus, palā facere seruis suis q̄ oportet fieri cito.⌋ Quid enim habet quod nō acceperit in vnigenito etiam filio nostra natura? Quid porro non accepit, aut quid non datum est ei pro eo qđ obediuit vsq; ad mortē, mortem aūt crucis? Nihil illi non subiectum reliqt deus, cū Psalmista dicat Omnia subiecisti sub pedibus eius. Sed & ipse de seipso dicit, obedientia iam consummata: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. In isto quoq; libro dicit: Et fui mortu⁹, & ecce sum *viuus in secula seculorum: & habeo claues mortis & inferni. Verum hæc de rerum omnium potestate dicta sint. ¶Illam. de qua nunc sermo est. s. reuelandi cœlestia sacramenta seruis suis, potestatem humanitas dono accepit: quemadmodum & in hoc libro significatū est, vbi agnus signatum de dextera sedentis in throno librum accepit & aperuit. De qua potestate itidem spiritus dicit ecclesijs: Hæc dicit sanctus & verus qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit. Itaq; humanitati quidē Iesu Christi nihil est quod datū non sit, aut quod non acceperit: diuinitati vero nihil datum est in potestatē, quod ante non habuerit. ¶Dicat ergo: Quā dedit illi deus palam facere seruis suis. Apertius quidem esset, si dixisset, qua. Sed hic modus locutionis sæpe fit in scripturis. Vnde est: Bonum certamen certaui, pro eo quod est, bono certamine certaui. Quibus palam facere seruis suis? Illis vtiq; quos pro ipsa manifestatione iam amicos dicit, ita loquēs sub ipsa apertione libri signati .i. sub articulo suæ passionis qua scripturas implendo intelligibiles fecit. Iam non dicā vos seruos, sed amicos meos: quia omnia quæcunq; audiui à patre meo nota feci vobis. ¶Quod autem ait, quæ oportet fieri cito: non ita intelligendum est, tanquam ea sola contineantur in hac Apocalypsi quæ futura erant: & non ea quæ iam tūc erant, vel ea quæ ante facta fuerāt. Nam postmodum Iohanni dicitur: Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. Verum quia circa illa quæ cito futura erant summa intentionis est, & propter illa maxime texuntur, præterita siue præsentia, iccirco recte in exordio contentus fuit dicere quæ oportet fieri cito. Sic & Iacob patriarcha in benedictionibus suis non omnino tacitus erat de præsentibus siue *futuris, & tamen in exordio solummodo futurorum mentionem fecit ita dicens: Congregamini filij Iacob vt annuntiem quæ futura sunt diebus nouissimis. Sequitur: ⌊Et significauit mittens per angelum suum seruo suo Iohanni.⌋ Significauit hoc loco, idem est ac si diceret signauit. i. quibusdam imaginum figillis clausit atq; obfirmauit, vt non cunctis, sed tantum diligentibus paterent atq; studiosis. Nec vero illud præcedenti repugnat dictioni qua dixit: Palam facere seruis suis. Nam alij sunt quib⁹ palam fecit quælibet, & dixit, vobis datū est nosse mysteria regni dei: alij vero qbus significauit, de quibus item continuo subiungit: cæteris autem in parabolis. Deniq; sancti apostoli, qbus datū est in tempore suo nosse mysterium regni dei, tunc scilicet quando spūs sanct⁹ super eos venit eosq; inuisibiliter docuit, ipsi sunt illi eatenus quidem serui, sed extunc amici quibus ista palam fecit. Hi autem qui pro qualitate sensus nesciunt reuereri aut amare cœlestia, nisi sub

Ἀποκάλυψις græcus titulus libri, propter dignitatē mysteriorum, ac sensuū.

Psalm. 44.

Matth. 1.

Coloss. 2.

1. Cor. 4. Roma. 8. Psal. 8. Matth. 28.

Infra. 1. Viuēs.

Infra. 5.

Infra. 3.

Tropus scripturæ, quam pro qua.

2. Timo. 4

Iohan. 15.

Præteritis. Gene. 49.

Matth. 13. Act. 2.

A nomi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nominibus aut imaginibus reꝛ quę formidabiles aut venerabiles eſſe ſolent ſenſibus carnis ipſi ſunt qbus eadem ſignificauit. Mittens,inqt,p angelum ſuũ ſeruo ſuo Iohanni. ¶Iſte an gelus in figura Chri apparuit btõ Iohanni. Quia eñ cum patre & ſpũ ſancto filius vnus eſt deus,oĩa reuelans,vtiqꝫ illum angelũ repleuit,atqꝫ in illius corde habitans, per eum locutus eſt Iohanni:⌊Qui teſtimoniũ perhibuit verbo dei,& teſtimoniũ Ieſu Chriſti quæcunqꝫ vi dit.⌋Hæc pars exordij hui⁹, magnã totius libri autoritatem perficit, vt non debeat conteni vel minoris haberi culſitudinis,q̃ cæteraꝝ ſcripturaꝝ,quas in Canonico apice recipit, ac vene ratur eccleſia Chriſti.ſi eñ hanc Apocalypſim nõ recipit qs,conſequens eſt,vt nec illud re cipiat teſtimoniũ verbi dei,teſtimonium Ieſu Chriſti.i.euangelium eiuſdẽ Iohannis,in cu ius initio dicit:In principio erat verbum,&c. ¶De illo nanqꝫ teſtimonio dicit adiungens, quæcunqꝫ vidit,videlicet ad confirmationem eiuſdem teſtimonij:quia nimirum cum in te ſtimonioꝝ conſtantia diuerſitas ſit,ille conſtantiſſimus iudicatur teſtis, qui quæ teſtificatur ipſe vidit. Eandem ob cauſam cũ dixiſſet,quia vnus militum lancea latus dñi, cum iam obiſ Iohan.19. ſet,aperuit,& continuo exiuit ſanguis & aqua:ſtatim ſubiunxit:Et q vidit, teſtimoniũ per Iohan. vlt. hibuit,& verꝫ eſt teſtimoniũ eius,& ille ſcit quia vere dicit,vt & vos credatis. Et alibi: Hic eſt diſcipulus q teſtimouium perhibet de his,& ſcripſit hæc: & ſcimus qa verũ eſt teſtimo nium eius. Nec vero ſingula ſcribẽdo teſtimoniũ perhibuit de oĩbus q̃cunqꝫ vidit. Ipſe eñ Iohan. 20. dicit:Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipuloꝝ ſuoꝝ, q̃ non ſunt ſcri pta in libro hoc. Verumetiã hæc dicens teſtimonium perhibuit de omnibus quæcũqꝫ vidit, non quidem oĩa ſcribendo,ſed multa fuiſſe dicendo: ita vt quemadmodũ in fine dicit:ſi oĩa Iohan. vlt. ſcribantur,nec ꝑm arbitretur mundũ capere poſſe eos q ſcribẽdi eſſent libros. Hoc autem cum dicit,non ad multitudinem codicum,ſed ad magnitudinem ſpectat ſenſuum,q̃s etiam nunc cũ pauci ſint libri vniuerſos capere non poſſunt qui in mundo ſunt. ¶Et illa quidem q̃ fuerant Ieſu Chriſti.i.ſecundum formam ſerui ſiue habitum hoĩs viſibiliter effecta, iſte vi dere potuit,ſed verbum ipſum cui nihilominus teſtimonium perhibuit, videre oculis non potuit. Iccirco ita nõ dixit:Qui teſtimonium perhibuit verbo dei, quæcunqꝫ vidit, ſed clau ſulam protelans præmiſit,& teſtimonium Ieſu Chriſti,&tunc demum clauſit dicens,q̃cũqꝫ vidit.⌊Beatus q legit & qui audit verba prophetiæ huius,&ſeruat ea quę in ea ſcripta ſunt. Tempus eñ prope eſt.⌋Conſcius ſibimet q̃ vel qualia viderit,quas pœnas malorum, quæ ꝑmia bonorum,hæc Apocalypſis Ieſu Chriſti palam ſibi fecerit,cõpetenter exclamat, ore grandi atqꝫ intentione vehementi,beatum illum eſſe veraciter dicens, q ea quæ hic ſcripta ſunt,verbi gra,ſeptem tubas admirabiles in hac prophetia contonantes audiens,aut ſi lite- Illa. ras nouit *ille legens,obſeruauerit,ſeq̃ vigilanter ad illam quæ canet in die iudicij archange li,tubam dei,tubam nouiſſimam prꝫparauerit. Sic legislator Moyſes cum de longinquo,vi delicet multo antiquior q̃ iſte,beatitudinem ſanctorum proſpiceret, partimqꝫ per ænigma Deute, 33. prædiceret,repente exclamauit:Beatus es tu Iſrael,qs ſimilis tui populе qui ſaluaris? Tanta quippe tamqꝫ horrenda prauorum damnatio:tantaq tamqꝫ optanda iuſtoꝝ glorificatio eſt, vt merito ſpectator exclamet,& exclamando ſpũs ſignificet,q̃d loquendo explicare lingua Quia. non poteſt:tunc maxime quia tempus prope eſt,& *quando aſſit, quãdo nouiſſima tuba ca nat,incertum eſt,ꝑuideri non põt. ¶Sane verba prophetiæ huius cum dicit, omnimodam prophetiam,hic intelligere vel expectare debem⁹.i.trium temporum,ꝓteriti,ꝑſentis & fu turi. Sic enim & ante nos dictum & verum eſt,quia prophetiæ tempora tria ſunt.ſ.præteri tum,præſens & futurum. Prophetia de futuro eſt:Ecce virgo concipiet & pariet filiũ. Pro Eſaiæ. 7 phetia de præterito eſt:In principio creauit deus cœlum & terram. De illo enim tempore Gene.1. dixit homo,quando non erat homo. Prophetia de præſenti eſt,quam apoſtolus Paulus di 1.Cor.14. cit:Si aũt omnes prophetent,intret autem quis infidelis vel idiota, cõuincitur ab omnibus, dijudicat ab omnibus,occulta cordis eius manifeſta ſunt.& ita cadẽs in faciem adorabit do minum,pronũtians,,p vere in nobis ſit deus. Cum ergo dr̃,occulta cordis eius manifeſta ſi unt:profecto monſtratur,quia per hunc modum prophetiæ ſpiritus non prædicit quod fu turum eſt:ſed oſtendit quod eſt. ¶Sed ſciendum eſt quod in duobus temporib⁹ prophetia ethymologiam perdit,qa cum ideo prophetia dicta ſit,quod futura prædicat,quãdo de ꝑ terito vel præſenti loquitur,rationem ſui nominis amittit, qm̃ non prophetatur quod futu rum eſt,ſed vel ea memorat quæ tranſacta ſunt, vel ea quæ ſunt. ¶Horum oĩum tempoꝝ ſiue de omnibus his'temporibus.ſ.de præterito,de præſenti & de futuro hæc prophetia cõ texitur:quia videlicet qualis fuiſſet,qualis tunc eſſet, qualis futurus eſſet eccleſiæ ſtatus, hac Apocalypſi reuelauit huic dilecto ſuo Ieſus Chriſtus,ſicut ex ipſa ſerie mirabili,eodem Ie ſu Chriſto dante,cognoſcere poteſt lector,ſiue auditor beatus. Promiſſę ergo beatitudinis ſpe ad legendam hanc prophetiam duce Ieſu Chriſto ingrediamur,& legentes pariter au diamus,foris legendo literam,intus audiendo myſteria,quæ ſapientibus & prudentibus ab Matt.11. ſcondita,pater reuelat paruulis,illam apponentibus aurem,quam hęc ipſa prophetia ſæpi- Infra 2. us re-

us reqrit,cũ dicit:Qui habet aurem audiendi audiat,quid ſpũs dicat eccleſiis. Quæ enim ha ctenus dicta ſunt,iccirco dicta ſunt,vt eiuſmodi aurem nos habere vel quærere perſuadeãt, ſcilicet attentam,docilem ac beneuolam,quod doctoꝝ ingenia ſecularium in exordijs ſuis competenter facere non parua intentione laborant. Nam dicendo Apocalypſis Ieſu Chri ſti quam dedit illi deus palam facere ſeruis ſuis,quæ oportet fieri cito, attentionem audien tis exigit,vtpote qui de rebus magnis & cito futuris ſeſe locuturum promittit. Docilem ve ro reddere intendit dicendo,& ſignificauit. Per hoc enim innuit, ſub nominum ſiue imagi num figuris cœleſtia debere myſteria requiri. Beneuolũ eſſe cupit,cũ dicit de ſua perſona,q teſtimonium perhibuit verbo dei,& teſtimoniũ Ieſu Chriſti quæcũqꝫ vidit. Multam quip pe ex nobis meretur beneuolentiam perſona talis, quę teſtimonium perhibuit verbo dei,& teſtimonium Ieſu Chriſti quæcunqꝫ vidit. Multam res ipſa cuius fructus legẽtibus,audien tibus,atqꝫ obſeruantibus beatitudo eſt.⌊Iohannes ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia:Gratia vobis & pax.⌋Hanc ſalutationem gratiæ &pacis,libenter omnes vbiqꝫ gẽtium fideles,tan quam vere ad nos miſſam de ore Iohannis,accipimus,libere & veraciter profitentes, qa de ſeptem eccleſiis ſumus,& in Aſia ſumus. ¶Aſia quippe elatio interpretatur,& ſeculũ iſtud ſignificat elatum ſeſeq̃ efferens,tanquam marinis fluctibus,ſicut in Pſalmo canit:Mirabiles elationes maris,mirabilis in altis dominus. Quod eſt dicere:Mirabiles perſecutiones ſecu- Pſalm. 92. li,ſed multo magis mirabilis dominus in eiſdem perſecutionibus compeſcendis. ¶In huiuſ modi Aſia ſeptem eccleſiæ ſunt,i.vna & vnica eccleſia catholica, ſancto ſeptiformi ſpũ or dinata & ornata. Quicquid ergo gratiæ & pacis ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia hic ꝑopta tur,nobis omnibus gentibus Chriſtum colentibus iure vendicam⁹, etiam ſi hic humilis ſpũ apl̃s & euangeliſta ſuam orbi terrarum autoritatẽ ingerere diſſimulans,eam tantummodo orbis particulam.i.minorem Aſiam nominet,in qua laborauerat. Iſtæ ſunt ſeptem mulie res quæ in Aſia,iam decaluato vertice filiarum Sion vnum virum apprehẽdentes dicũt:Pa- Eſa.4. nem noſtrum comedemus,& veſtimentis noſtris cooperiemur,tantummodo inuocet no- Pſal.21 men tuum ſuper nos,aufer obprobrium noſtrum. Ac ſi dicant adorantes eum vniuerſæ fa miliæ gentium:Ecce gens illa,quam cum nullum haberet terram, eduxiſti de Aegypto,& deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan,ſorte diſtribuiſti ei terram eorum:ecce qualem retribuit tibi retributionem,ejiciens te extra portam ciuitatis & crucifigens. Saltem nũc di Ioſue.14. uerte ad nos. Non quærimus vt des nobis regiones alienas pro mercede euangelij tui,ſicut illi pro mercede,acceptæ legis,regiones ſeptem gentium dediſti,ſ.Chananæorum, Amor Deute.7. ræorum, Gergezæorum, Iebuſæorum, Ethæorum, Pherezæorum & Euæorum. Sicut tũc propter eam ſeptem gentes illas deſtruxiſti, ita nimirum hactenus eiuſdem quaſi mulieris vnius amore contentus,nos ſeptem mulieres,i.vniuerſitatem gentium contempſiſti. Meri to quondam in propheta ſuper illa fornicatrice conquerebaris,dicens:Et hæc neſciuit quia Oſee.2. ego dedi ei frumentũ,& vinũ,& oleũ,& argẽtũ multiplicaui,& aurũ quæ fecerũt Baal. Plus eſt quod nunc fecit,quia videlicet fauens adulteris,te crucifixit. Nos nihil terrenum à te q̃ri mus,præter quod ante euangelium tuum habuimus,tantummodo inuocetur nomen tuum ſuper nos,aufer obprobrium noſtrum,vt vltra non vocetur ſuper nos nomen dæmonioꝝ. ¶Igitur Iohannes ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia,idem nobis ſit ac ſi dixiſſet:Iohãnes oĩ bus eccleſiis quæ ſunt in mundo. Sic inchoans.patenter ſcripturam illam ſapientis veridicã ſibi efficit,quæ de homine timente dominum præclara promiſſione ſic loqtur:In medio ec cleſiæ aperiet oſ eius,& implebit eum dominus ſpũ ſapientiæ & intellect⁹. Nam ecce in me Eccl.15 dio ſeptem eccleſiarum,quæ omnes,vt iam dictum eſt,vna eccleſia ſunt, aperuit os ei⁹ dñs, & ſic loquitur,vt ſermo eius omnium eccleſiarum dignus ſit auditu,Habet enim caput nar ratio eius. Fidem quippe catholicam quæ vel cuius confeſſio omnis ſanæ doctrinæ caput ẽ. ¶Hic in capite confitet ab hoc loco vſq ad id quod poſtmodum dicit,Ego ſum α & ω,prin cipiũ & finis,dicit domin⁹ deus,qui erat,& q eſt,& q venturus eſt omnipotens. Primo con fitetur eum qui erat,& qui eſt,& qui ventur⁹ eſt, deinde ſeptem ſpiritus eius, deinde teſtem Infra,1. fidelem Chriſtũ Ieſum, offerens illi aurum,thus & myrrham. Offert myrrhã vt homini q̃n dam morrali,dicendo,qui eſt primogenitus mortuorum. Offert aurum vt regi,dicẽdo, qui eſt princeps regum, & ipſi gloria & imperiũ. Offert &thus,dicendo tandem in ꝑſona vel de perſona eius:Ego ſum α & ω,principium &finis,dicit dominus deus, & cætera. Quanti aũt ſit pretij confeſſio taliter effuſa,nullus apprehendere ſufficit. Non enim ſic dixit,vt vul go ſiue in publica eccleſia dici conſueuit,credo in eũ q eſt,& q erat,& q ventur⁹ eſt,& in ſe ptem ſpũs ei⁹,& in Ieſum Chriſtũ teſtem fidelem,q̃modo in ſymbolo q̃tidiano confitemur non q̃dem verbis eiſdem,ſiue ſyllabis,ſed eodem ſenſu & modo enũtiationis. Simul vna ea demq̃ ratione & fidem confitet, & fidem fideiq̃ fructum ſuis auditorib⁹ imprecat:Cumq̃ vtrumq̃ agat,vnũ tamen.ſ.ſolam gratiæ & pacis imprecationem.agere videt,niſi vigilan ter attendas. Quomodo auꝝ in igne liquefactũ,quomodo thus vel myrrha carbonib⁹ inie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ćta,formam priorem deserit:sic ista confessio fidei,magno fraternæ charitatis incendio eō flagrata,vix pōt agnosci ꝺd fidei confessio fit,eo ꝙ illam pene totam orationis imprecatoriæ vis in se cūuerterit.Sed iā verba ipa seriatim perscrutemur.⌊Gra, inqt,vobis & pax ab eo q erat,& qui est,& q venturus est.⌋Vsitata valde more apl̄orū Christi salutatio est, gra & pax,& p̄cipue more Pauli,quem vas electiōis suæ ipsa gratia diffusa in labrīs eiusdē Christi nominauit,in nulla quippe epistolarum suaꝝ salutatiōem huiusmodi omittit.Digna ergo dictio est vt quasi statera ponderetur,& pondus eius quantum sit, & si omnino diffimiri non pōt,saltem vtcunq; æstimet.Quid rogo apl̄i,quorum hic vnus dilectus Iesu Chr̄i est, per eundem Iesum Christum,nisi gratiam & pacem acceperunt? Gratia nāq;.& nō ex operibus,vocati sunt,vt essent id quod sunt,s.apl̄i,& ista tantum gratia honorati fuerunt,q̄ diu ipse qui vocauit eos dominus Iesus cum illis ambulauit.At vbi moriens ille pro nobis æterno patri Adæ debitum soluit:& veteris piaculi cautionem,pio cruore deterſit,die tertia resurgens,pacē illis attulit stans in medio eoꝝ,& dicens eis,pax vobis.Recōciliauerat em̄ eos deo,soluto pariete inimicitiaꝝ per mortem crucis.Quod ergo acceperant.i.prius vocatio nē gr̄æ,& deinde pacē reconciliationis necessariæ,vtrunq; nobis optare debebant & offerre,nō à semetipsis,sed ab illo à q̄ acceperant & ipsi,s.ab eo q erat,& qui est, & qui venturus est.Hoc,inq̄,illis instanter cōmemorare debebant,vt scirent se à deo vocatos esse per gratiam:pacemq; seruarent & reconciliationē,qua erat deo reconciliati per Chr̄m. ¶Hoc interim silentio non præterire libet,quod cum iam dictus Paulus apl̄s in omnibus epistolis suis salutando ecclesias,hæc duo.s.gratiam & pacem coniungat,dicēdo gr̄a vobis & pax in his duntaxat,quas ad discipulum Timotheum,scribit,mīam interponit Timotheo, inquiens, dilecto filio in fide,gratia,mīa & p̄ax à deo patre nostro & domino Iesu Chr̄o. Nām quia in illo ep̄os omnes informabat,cuius officij̄ summum & necessarium dec̄ est,misericordia, & ille,vt fertur,zeli feruentioris erat,iccirco recte & opportune viscera mīæ illi haberet p̄optabat,& hæc inter cætera dicens:Seniorem ne increpaueris,sed obsecra vt patrem. Etenim nos omnes memores esse debemus,quia gratia dei est & non ex nobis, quicquid boni sumus aut habemus,& hoc respectu compati his, qui necdum esse vident quod sumus, vel habere quod habemus,iuxta mysticum sanctæ legis exemplum,quo ait dominus:Peregrino non molestus eris.Scitis enim aduenarum animas, quia & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti.Sed hoc vt ep̄i obseruent,qui constituti sunt animarum præfides:multo maxime tam illis q̄ subditis necesserium est. ¶Quapropter satis vtiliter nobis actum est,vt is *cui specialiter dictura erat mīa,pasce agnos meos,in suo lapsu prius disceret quantum deberet esse misericors.¶Sed iam ad cœptam literæ semitam redeamus:Ab eo,inquit,qui erat,& q est, & qui venturus est.Nonnullis visum est dicta hæc de persona filij debere intelligi, p eo maxime,quia dixit postremo,& qui venturus est.Quoniā venturus est iudicare viuos & mortuos ipse filius,& nullam hic personæ patris mentionem fieri,sed tantummodo filij & spūs sancti,bis filij.s.& in eo quod prius ait,ab eo qui erat,& qui est,& qui ventur⁹ est,atq; in eo quod posterius,& Iesu Christo qui est testis fidelis,&c.Semel vero spiritus sancti, in eo ꝺd ait,& septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt.Sed occurrit iam dictus apostolus Paulus,toties dicens,& toties distinguens,à deo patre nostro & domino Iesu Christo, gratia vobis & pax.Vtiq; pater Christi pater noster est:quemadmodum dicit: Ascēdo ad patrem meum & patrem vestrum,isq; & erat,& est,& venturus est.¶Hoc solum quod postremo dicitur,& qui venturus est.compellere videtur vt hæc de persona filij dicta intelligantur,quia de hac persona angeli dixerunt:Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.At vero & pater sine dubio venturus, id est, seipsum fidelibus manifestaturus est,qui nunc vident eum per speculum in ænigmate,tūc autem facie ad faciem.Hoc tantum differt,quia filius in forma serui sic veniet, vt eandem formam non tantum boni videant,verum etiam mali,sicut infra scriptum est:Et videbit eum omnis oculus,& qui eum pupugerunt.Pater autem sic veniet,id est,apparebit,vt gloriam dei patris & filij & spūs sancti non nisi videāt boni.¶Quod si testimonio scripturarum indiget,vt recte illo modo venire venturus esse credatur pater,ecce in Daniele ita scriptum est: Et aspiciebā donec throni positi sunt:& antiquus dierum sedit.Item:Et ecce cornu illud faciebat bellum aduersum sanctos,& præualebat eis,donec veniret antiquus dierum & iudicium dedit sanctis excelsi:& tempus aduenit,& regnū obtinuerunt sancti.Cui dubiū est in antiq̄ die veniente,per sonam patris exprimi? Nam de filij persona ibidem scriptū est: Aspiciebā ergo in visu noctis,& ecce filius hominis in nubibus cœli veniebat,& vsq; ad antiquum dierum peruenit, Igitur eum q erat,& q est,& q venturus est,deum p̄em intelligi nihil prohibet,imo & per pulchrum dignumq; ac venerabile est,vt dum sequitur,& à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt,& à Iesu Christo qui est testis fidelis,totius trinitatis glorioſa confessio prædicari credatur.Erat,inquam,pater,id est,immutabilis in se manebat, antequā hæc mutabilia

1.Cor.16 Coloss.2 Lucæ.vlt. Ephe.2 fio. 1.Timot.1. 1.Timot.1. 1.Cor.4 2.Cor.3. Exod.23. Qui specialiter dictus erat. Iohan.vlt. Iohan.20 Actor.1. 1.Cor.13. Infra eodē. Daniel.7. Ibidem. Ibidem.

rabilia conderet.Et est q̄q;.i.immutabilis permanet,dū hæc eadem regit currentia mutabiliter.Venturus est nihilominus.i.immutabilis apparebit,cum præterierit hæc mutabiliū rerum corruptibilis species.Porro de bestia maligna,quæ proposito huius aduersari molitur longe inferius scriptum est:Et bestia quam * vidi fuit,& non est. Consolationem ergo reci piant in gratia ista tam ipse Iohannes exilio relegatus,quàm & omnes qui pie volentes viuere in Chr̄o persecutionem patiuntur,qa futuꝝ est vt de omni persecutione siue p̄sequente dicat,fuit & non est.De isto autem propter quem patiunt semper dicat:Qui erat,& q est & nunquam esse definet.⌊Et à septem spiritibus qui in conspectu throni ei⁹ sunt.⌋A septē spiritibus.i.à septiformi spū.Ita vero dicens,prioris scripturæ vultum respicit, vbi sic scriptum est:Et requieſcet super eum spūs domini,spūs sapientiæ & intellectus,spūs consilij & fortitudinis,spūs scientiæ & pietatis,& replebit eum spūs timoris domini. Et hic nimirum opportune ad illius scripturæ faciem respexit,præsertim,quia is,de quo prophetа loquebatur,flos qui ascendit de radice Iesse,agnus dei,idemq; leo fortis,eorundem septem spirituū sup̄ se requieſcentiū, fortitudinē simul & claritatem significabat.Illi in septem suis cornib⁹, septemq; oculis,& in septem lampadibus ante thronum dei ardentibus,& in tot mysteriorum signis septemplicibus,septem libri signati sigillis,septem angeloꝝ tubis,septemq; phyalis,& ante omnia in septem stellis,septemq; cādelabris .i. septem ecclesiis.Igitur à septem spiritibus.i.ab vno sancto septiformi spiritu,subauditur eadem gratia vobis & pax.¶Hi videlicet septem spiritus in conspectu eiusdem throni patris sunt,id est, in conspectu sanctorum angelorum qui adeo thronus dei sunt,& adeo in ipsis sedet de⁹,vt quidam ex eis etiam propriæ throni vocentur.Hoc nimirum exinde habent,quia spiritus isti in conspectu illorum sunt,i.quia spiritus istos conspiciunt. Nam nisi isto septiformi spū confirmati essent, nullatenus sedentis pondus dei ferre p̄qualerent.Ipse enim spūs amor est, quo solo idonea fit creatura rationalis,vt in ea maiestas dei sedeat,quam ferre non potest quisquis illam nō amat.Nam econtrario de illis,quorum in conspectu siue diligenti memoria non sunt spiritus isti.Psalmista dicit:Sicut cera fluit à facie ignis,sic peccatores pereant à facie dei,vt videlicet intelligas,nullum posse subsistere à facie dei,nedum sedem esse dei, qui nō habet hūc spiritum amoris.Ab isto ergo spiritu septiformi,gratia,inquit,& pax septem ecclesiis,cui⁹ videlicet gratiæ & pacis hic fructus est,vt & ipsi cum sanctis spiritibus angelicis thron⁹ dei sint.⌊Et ab Iesu Christo qui est testis fidelis,primogenitus mortuoꝝ,& princeps regū terræ.⌋Et ab Iesu Christo,inquit subauditur gratia & pax,vtpote per quem facta est ipsa gratia,& q est nostra pax.Nam gr̄a & pax per Iesum Christum facta est,&ipse ē,inquit Apl̄s, pax nostra,qui fecit vtraq; vnum.Hæc nanq; persona in adquirenda nobis hac pace & gr̄a, plus egit,& semetipsum impendit,nostram assumendo naturam,&obediendo vsq;ad mortem,mortem autem crucis,eandemq; nostram in se resuscitando à mortuis,&consedere faciendo ad dexteram patris,vbi nunc est,autoritatem nobis firmam retinēs huius gratiæ & pacis.¶Recte vero hanc personam nunc nouissimo.i.tertio loco posuit,qa & hic de ea plura dicturus est,& in sequentibus ipsa in diuersis figuris conspicitur, ipsa plus & pene totum loquitur.Nam & septem quidem spiritus,singuli per ordinem singulis ecclesiis loquuntur, sicut loco suo diligentius considerabim⁹,dicituꝛq; per singulos siue de singulis, qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis,sed hoc ipsum quod spirit⁹ loquitur, in hac persona loquitur,dicente hoc illi & illi ecclesiæ,siue angelo ecclesiæ scribe. Ergo & pro *recompetentibus eadem persona laudibus exornatur atq; commendatur,vt in omnibus quæ loquit in hac quoq; scriptura,sicut & in cæteris,fides illi sine dubitatione adhibeatur. Qui est,inqt testis fidelis.Et continuo adiunxit,primogenitus mortuorum.Addit adhuc,& princeps regum terræ.Et lucupletius adhuc:⌊Qui dilexit nos,inquit,& lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo:& fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo.Ipsi gloria & imperium in secula seculorum,amen.Ecce venit cum nubibus,& videbit eum omnis oculus,& qui eum pupugerunt,& plangent se super eum omnes tribus terræ,etiam amē.Ego sum α & ω,principium & finis,dicit dominus deus,qui erat,& qui est,& q venturus est omnipotens.⌋Hoc modo,& supra iam dictum est,vt fidem catholicam Christi Iesu dilectus apostolus ore gratioso confitetur,& eiusdem fidei gratiam simul ecclesiis imprecatur,& cum vtrūq; pulcherrime faciat,miro modo vnum,id est,solam gratiæ &pacis imprecationem facere videtur. Singulæ dictiones summa cum dignitate procedunt,singulæ paucis in syllabis maiestatem continent sensuum latissimorum.⌊Qui est,inquit,testis fidelis.⌋Vere testis quod Græce dicitur martyr,quia & natus ob testificandam veritatem,&mortuus est pro testimonio veritatis,quemadmodum ipse Pilato dicit:Ego in hoc natus sum,&ad hoc veni in mundum, vt testimoniū perhibeam veritati.Nam & pater quidem testis,de quo ipse Iesus Chr̄s,&testimonium,inquit,perhibet de me,qui misit me,pater.Et spiritus sanctus testis, de quo idē, cum,inquit,venerit paracletus,quem ego mittam vobis,à patre spiritum veritatis, qui à pa-

Vidisti. 2.Timot.3 Psalm.67 Iohan.1. Ephe.2. Roma.8 Ephe.2 Rebus Iohan.18. Iohan.8. Iohan.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prudentius de testimonio fidelis.

tre procedit, ille testimoniū perhibebit de me. Sed hęc sola est persona, quæ pro testimonio veritatis mortem sustinuit, vnde & digne solus hic idem filius dicitur testis. ¶ Et multi quidem testes veritatis mortem perpessi sunt, propter verbū testimonij sui, vnde & Græco nomine martyres eos sancta ecclesia nominare consueuit. Sed non parua distantia est ob quā & iste etiam cum additamento splendide dr testis fidelis. Nam q̄d testis iste testificatus est, prius vidit & audiuit, quām in hunc mundum veniret, prius, inquam, vidit & audiuit, & post in hoc natus est, & ad hoc venit in mundum, vt testimonium perhiberet veritati, quemadmodum & coram præside iam dicto ipse dixit. Hinc & Baptista Iohānes: Qui de cœlo venit, super omnes est, & quod vidit & audiuit, hoc testatur. Omnes alij de terra venerunt, & prius nati sunt quām aliquid scirent, & post acceperunt aliunde ab alio indice q̄d testificādo dicerent, & hoc ipsum non perfecte, sed ex parte, vno ex ipsis Paulo apl'o dicente: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Solus ergo testis ille fidelis .i. talis qui anteqū huc veniret ad testificandum rem viderit & audierit, tam certus vt non ex parte, sed totum perfecte cognouerit & prophetauerit. Adde quod mortuus pro eodem testimonio veritatis, mortem ipsam vicit, & resurrexit à mortuis, quod ante eum testes alij nō fecerunt. ¶ Nā hoc est quod mox dr: ⌊primogenitus mortuorum⌋ .i. primus ex mortuis resurgentiū. Resurrectio nanq; nobis regeneratio erit, quia videlicet nunc nascendo generati ad corruptionem, tunc resurgendo regenerabimur ad incorruptionem. Vnde dominus in regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ. In regeneratione, inquit, pro ea vt diceret, in vniuersali resurrectione. In illa regeneratiōe mortuorum testis iste procul dubio primogenitus est, quia prior illis omnibus resurrexit, videlicet non iam moriturus. Nemo quippe ante illum ita resurrexit, vt vltra non moreretur. Sed & testibus alijs, quoꝝ primus fuit Abel iustus, hoc dedit, hoc effecit, vt resurgant & vltra non moriātur. Pulchra valde & splendida dictio, vt pro primo resurgente diceretur primogenitus mortuorum. Hoc nimirum splendore delectati dicimus, quia in illa tali genitura beatæ apostolorum animæ, quasi matres extiterunt, quippe quæ morienti domino Iesu Christo, donec resurgeret, materno adfectu condoluerunt. Idcirco nanq; tali ad eos vel pro illis similitudine vsus est: Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora eius, cum autem pepererit puerum, iam non meminit præsurę propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Tandem testis iste sic ad immortalitatem atq; incorruptionem regeneratus, quid fecit? Ascendit in cœlum, & sedet à dextris dei. Hunc deus, ait Petrus, suscitauit, ac principem & saluatorem exaltauit. ¶ Addit itaq;: ⌊Et princeps regū terræ.⌋ Quorum vel qualium regum terræ? Nunquid illoꝝ vel taliū, quales astiterunt aduersus dm̄ & aduersus Christum eius? Non vtiq; taliū hic est princeps, imo iudex. ¶ Tales enim se dicunt reges terræ esse & nō sunt, sed sunt serui terræ, cum sint serui peccati, subditi cupiditatibus terræ. Illorum est princeps iste, qui & si nō vulgo dicantur reges, sunt tamen reges terræ, quia terrenitatem suam norunt regere, liberi à peccato, serui autem iustitię. Ergo non nisi regum iste princeps est. Omnes enim qui eius esse volunt, oportet tales esse. O vere pulchrum & glorioſum principis huius principatum qui omnes subditos sibi, reges siue regnum & regale facit sacerdotium. Nam hoc est quod postmodum dicitur: Et fecit nos regnum & sacerdotes. ¶ Multum iste principatus à tyrannide differt seculj huius. Reges, inquit, gentium dominantur eorum, & q̄ potestatem habēt super eos, benefici vocant. Hæc & cętera ministris suis dicens iste princeps regum, etiam lauit pedes eorum. Hoc iam facto quasi seruili confirmans quod dicebat: ego autem in medio vestrum sum sicut q̄ ministrat. Nam quo vlterius administrandum regibus gentium sese deponeret sedulus minister? Sic tamen ministrans, adhuc erat dominus & magister. Magisterio nanq; illi indigebant. At vero illic, quo post resurrectionem suam ascendit, sicut ipse seruitio, sic illi non indigebant magisterio. Ergo multo magis illic non erit ipse rex militantiū aut dns seruientiū, sed sicut scriptum est, rex regum & dominus dominantiū. Sequit: ⌊Qui dilexit nos, & lauit nos à pctis nostris in sanguine suo.⌋ Quod maximū erat in opere testis fidelis paululum distulerat. ita dicendo, q̄ est testis fidelis, statim̄q; subiungendo, primogenitus mortuoꝝ, quia nimirum anticipando resurrectionis gloriam transilierat salutiferū passionis eius sacramentum, sed nunc pulchrius atq; splendidiꝰ sermone gratifico repetit dicendo, q̄ dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Commoremur aliquātisper in isto gratiarum actionis fauo dulcissimo, sugamusq; eloquium dulce faucibus nostris super mel & fauū ori nostro. ¶ Qui dilexit nos, inquit. Vtiq; ante tempora secularia, & iste filiꝰ in patre, & pater in isto filio dilexit nos. Hinc etenim Ad Ephesios Paulus apls ait: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui prędestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. ¶ Huius dilectionis actū ecclesia suspirans prima voce in Can. canticoꝝ dicit: Osculetur

Iohan. 3.

1. Cor. 13.

Matth. 19.

Roma. 6.

Iohan. 15.

Acto. 2
1. Petri. 1.

Roma. 6

Infra. 1.

Luc. 22.
Iohan. 13
Luc. 22.

Infra. 1.

Psal. 18. 118.

Ephe. 1.

Osculetur me osculo oris sui. Factum est quod optauit. Venit diligens atq; dilectus & totus desiderabilis, atq; oīmbus oīm gratiarum delibutus vnguētis, in secreto virginalis vteri cubiculo, diu desideratum osculum dilectæ porrexit, quippe vbi natura dei naturę hoīs verus deus veræ, carni & veræ rōnali aīæ sese coniunxit. Inde tanq̄ sponsus suo procedens de thalamo, totum diligentissimus ad conscribendam in testamento sponsæ suæ, & vniuersо genere eius dotem cœlestem aīm intendit. Generi, inquam, eius. i. vniuersis animabus q̄ cum illa carne sua per vnicam fidem vnum sunt genus, vna ecclesia, vnum corpus. Ventum est ad iudicium, de quo & dicebat: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi ejciet foras. Ostendit in æqtate iudicij liberam se habere à culpa p̄uaricationis Adæ naturam hominis. Venit enim, inquit, princeps mundi huius, & in me non habet quicq̄. Ostendit, inq̄, etiā in hoc obediens q̄d Hierosolymam, vbi quærebaſ occidendus, aduenit. Mandauerat enim deus in lege sic: Tribus vicib⁹ per singulos annos festa mihi celebrabitis. Solēnitatē azimorum custodies, & solēnitatem messis primitiuoꝝ, solēnitatem q̄q; in exitu anni, qñ cōgregaueris vniuersas fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram dño deo tuo. Cū itaq; secundū legis mandatum veniſſet Hierosolymam, irruit in eum temerarius iam dictus princeps mundi huius, & in eum q mortis causam, i. pctm̄ non habebat, pœnam mortis exegit, oblitus p̄ fatuitate iuris illius tenorē, quo sibi arrogabat propter pecatum vnius hominis, omnes hoies possidere. Si enim propter vni⁹ delictum pctōres cōstituti sunt multi, cur nō propter vnius iustitiam iusti cōstituerētur multi? ¶ Diligens itaq; nos, mortuus est propter nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Quō? Vnus ex militibus lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Illo sanguine nos redemit, illa aqua nos à peccatis nostris lauit. Nos, inquit, semetipsum eis q peccauerunt cōmerans dilectus apls Iesu Christi. Ne putes eum facere distinctionem vllam Iudæi & Græci. Sed & alius quidam ex illis hoibus Israelitici generis ait: Eramus enim & nos aliqſi natura filij iræ, sicut & cæteri. Itemq; alius notæ sanctitatis ex illo gñe. Sicut pannus, inquit, men struatæ omnes iustitiæ nostrę. Lauit ergo nos. i. omnem ecclesiā, a peccatis nostris. Eo vsq; dilexit nos. Non quales eramus dilexit nos, sed diligendo vt alij essemus, illo sanguine, & illa aqua lauando, regenerauit nos. Ita concorporalem carnis suæ quam assumpserat, diligendo effecit ecclesiam, ita tradidit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro atq; in verbo vitæ, vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habētem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Non solum lauit eos qui iam erant credentes, vel fuerant, sed eos qui futuri erant. Non quidem actu iam tunc, sed potestate lauit eos q futuri erant. Neq; enim iam lauari poterant, qui nondum nati erant, vel qui nondum crediderant. Potestatē dedit eis lauari, potestatem dedit eis filios dei fieri, per lauacrum regñationis. Dixit em̄ discipulis suis, postq̄ resurrexit à mortuis: Euntes docete oīes gentes, baptizantes eos in noīe patris & filij & spūs sancti. Illa via, illa baptizandi regula, aq̄ illa q̄ de templo illo à latere dextro, de templo corporis eius lanceato exierat, & primitiuā, q̄ à seculo collecta fuerat, lauerat ecclesiam, in mare gentium descenderunt, iuxta illud Ezechielis vaticiniū: Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis, & descendūt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ, & oīs aīa viuens q̄ serpit, quo cunq; venerit torrens, viuet. Hic tantus fructus est dilectionis illius q̄ nos dilexit, & in vtero virginali naturam nostram verbum deus sibi copulauit. Illa dilectionis copula tali exitu omnes filios dei, qui dispersi erant, in vnum congregauit. ⌊Et fecit nos, inquit, regnum & sacerdotes, deo & pri suo.⌋ ● mira bonitatis dignatio, maior corde & ore nostro, non ad seruitutem nos emit tam caro pretio, tam pretioso sanguine suo, sed vt faceret nos regnum & sacerdotes deo & patri suo, regnum vtiq; patri suo, sacerdotes deo suo. Rex & sacerdos solus erat, reges & sacerdotes facere de seruis peccati, de filijs mortis proposuerat, & iccirco sanguinem fundebat. Quantorum hic testis fidelis meritorum, quantarum caput est coronarum? Sumes, ait dns in prophęta, argentum & aurum, & facies coronas & pones in capite Iesu filij Iosedech sacerdotis magni. Super hoc vir illustris Hieronymus ait: Imponūtur aūt coronæ Iesu filio Iosedech sacerdoti magno, quia per singulas virtutes nostras dominꝰ coronatur, imo nobis per virtutem pœnitentiæ coronatis, saluator in singulis coronam accipit. Vere ergo domine dominus noster admirabile est nomen tuum, quia gloria & honore admirabili coronasti hūc principem regum, tot coronis, quot vel quantis ex regibus cōstat hoc regnum, in quo omnes, q̄ sanguine eius sacrati sunt, splendidi reges sunt. ¶ Et sacerdotes, inquit, nos fecit, eius videlicet sacrificij q̄ spūalem Pharaonem .s. diabolum, vicit, regnumq; pctī destruxit. Nam sicut filij Aaron iccirco typici illius sacrificij sacerdotes fuerſt, quia pater eorum cum Moyse minister fuit, liberationis illius, quæ per illud commemorabaſ paschale agni anniculi conuiuiū, ita filij sacerdotis huius, quos spūaliter genuit per lauacrum regñationis, iure sacerdotes sunt sacrificij illius, quo commemoratur non temporalis,

Exod. 34.
Deute. 16

Iohan. 19

Ephe. 2
Esaię. 64

Ephe. 5.

Matth. vlt.

Ezech. 74

Zacha. 6

Psalm. 8

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt illa,sed æterna salus oĩm. Recte ergo non est distinctio qua ex gente vel tribu sit quis,dũmodo scientia & moribꝰ sit idoneus,qa videlicet omnes cœlestis sacerdotis,q̃ neminem secundũ carnem genuit,secundũ spm̃ filij sumus. ¶Et si non omnes hic ordine illo sacerdotij fungimur,vt corpus & sanguinem eiusdem domini nostri ore sacro conficiamus, attamen in eo sacerdotes nos omnes esse oportet, vt nosmetipsos deo offeramus, quemadmodũ dicit Apls: Obsecro vos vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem,sanctam,deo placentem,rationabile obsequium vestrum. Aliter enim non concedit nobis introire in illa cœlestia sancta sanctoꝝ,in ipsum cœlũ,vbi species istæ nostri sacrificij,species panis & vini non erũt. ¶Sacrificium aũt quod semper offerat nulli deerit in æternũ. s. hostia gratiarũ,& vox laudis,vox exultationis & confessionis. Eiusmodi est idipm quod hic continuo subiungit: LIpsi gloria & imperium in secula seculoꝝ,amẽ. ⌋Hoc nimirum ratio iustitiæ postulat,vt accepto beneficio,creatura laudem & gratiarũ actionem creatori retribuat. Exempli gratia: Sic Moyses & filij Israel ab Aegyptia seruitute liberati per sanguinem agni,mersoq̃ Pharaone & exercitu eius in mari rubro,canticum gloriæ domino dacantauerunt. Ingratitudinis quippe initium est,beneficium non agnoscere,& à referendis gratijs os mutũ & lingua continere. Hoc ergo laudis & gratiarum actionis breue canticum,eo dicente,ipsi gloria & imperium in secula seculorum,dicamus omnes,amen,& omnis,vt ait Apls,lingua confitetur,quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. ¶Hactenus hic fidei nostræ præcentor de clarissimis præcentoribus vnus,quę ad confessionis perfectionem necessaria sunt ipse confessus est,& confitendi nobis exemplum dedit,& si verbis alijs,eodem tamen sensu quo in symbolo communi omnes confitentur apostoli,quod ipsi tradiderunt nobis. ¶Vnũ supereſt,quod & maximum est,quia inde videlicet,vbi nunc sedet,princeps regum terræ, vbi est illi gloria & imperium in secula seculorum. Inde,inquam,de illa gloria sua,de illa dextera patris,cũ imperio & maiestate sua magna venturꝰ est iudicare viuos & mortuos. Sequitur ergo: ⌊Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & q̃ eũ pupugerũt. ⌋ Ecce,inquit,videlicet quia prope est. Inde & alius apls,dominus,inquit,prope est,nihil solliciti sitis. Familiare est more prophetarum & omnium sanctorum vigilum,qui aduentum illum vigilanter præuiderunt,dicere,ecce veniet,ecce apparebit,velociter veniet,cito apparebit vobis. At vero seruus malus,putat in tempora longa fieri istud,dicensq̃ in corde suo, moram facit dns meus venire,incipit percutere conseruos suos, ac mãducare ac bibere cũ ebrijs. Sed quid? Veniet dns serui illius in die qua non sperat,& hora qua ignorat,& diuidet eum,partemq̃ eius ponet cum hypocritis,ibi erit fletus & stridor dẽtium. Ecs igitur q dormiunt,& præ ebrietate sensum non habent coangustatum,tempora longa videntur,Nam dis qui vigilant,quorum prudentes animas fides enutriuit,spes prouexit, charitas dilatauit, & magnas fecit,breue existimatur omne tempus præsentis seculi pro consideratione æternitatis & seculi venturi. Itaq; ecce venit,cito venit,cito apparebit. Quomodo? Qualiꝰ vehiculis? Quali sedens tribunali? Cum nubibus. inquit. Hoc ipsum & ipse prædixit: Ex tunc, inquiens, videbunt filiũ hominis venientem in nube,siue in nubibus cœli,vt in alio euangelio scriptũ est,cũ potestate magna & maiestate. Sed & angeli ascendente illo dixerũt: Sic veniet quemadmodum vidistis eũ eũtem in cœlũ. Susceperat aũt eũ nubes ab oculis eoꝝ. Igit sic veniet,i. quem nubes susscepit,veniet itẽ; cũ nube,siue cũ nubibꝰ cœli. De qbus & Apls: Simul,inqt,rapiemur in nubibus obuiam domino in aera, & sic semper cũ domino erimꝰ. ¶Hic iam quærit,quare sic veniet,quam ob rem cũ nubibꝰ veniet? Nunqd vt nubibꝰ occultetur siue abscondat? Non vtiq;. Tũc enim manifestus veniet,q̃dudũ venit occultꝰ,& sicut hic scriptũ est,videbit eũ omnis oculus. Quare ergo veniet cũ nubibꝰ? Aliam scripturam interrogemus: Propheta Esaias cũ præmisisset de impio sub interrogatione dicens: Et nõ videbit gloriam domini,continuo per q̃ndam concessionem subiũxit: Dne, exaltet manꝰ tua & non videant. Et protinꝰ adiecit: Videant & confundant zelãtes ppl̃m,& ignis hostes tuos deuoret. Ac si inutiliter concessisset,exaltet manus tua,& non videant,correxit dicens,videant & confundant. Ergo q̃dammodo non videbũt,& q̃dam alio modo impij q̃q; venientẽ videbũt. Vt non impij videant gloriam domini,veniet cũ nubibus,vt confundant videntes impij,videbit eũ omnis oculus. Nubes qppe cum qbus veniet,gloriam eiꝰ,ne impij videãt, abscondent: sed potentiam maiestatis eius,quin oĩs oculus videat,non abscondent. ¶Quales enim illæ tunc erunt nubes: Non vtiq; quales nunc sępe videmꝰ,pluuijs rotantes, terrãq; refrigerantes,sed nubes tempestuosæ,ignem spirantes,fulmina iacientes. Nam ignis in cõspectu eius ardebit,& in circuitu eius tempestas valida. Nubium eiusmodi,nubium ardentium vehementiam Paulus exprimere laborans, Thessalonicensibus scribens ait: Si tamen iustũ est apud deũ,retribuere tribulationem his q nos tribulant,& vobis,q tribulamini,requiẽ nobiscũ,in reuelatione domini Iesu de cœlo cũ angelis virtutis eiꝰ, in flamma ignis,dantis vindictam his qui non nouerunt deum,& cęt. Hoc omnis videbit oculus,videbunt impij vt confun-

Sacerdotes. Roma.12.

Exod.15. Philip.2.

Philip.4. Esaiæ.66 Ezechi.7. Ioel.1. Luc.12.

Luc.21. Matth.24 Acto.1.

1.Thess.4

Esaiæ.26.

Psal.49 2.Thess.1.

confundantur,sed gloriã dñi non videbunt,quam vt non videant,exaltabit manus eius. Claritatem corporis eius,siue corpus claritatis eius,cui nostræ,vt Apls ait,humilitatis corpus re formatum configurabit;illæ nubes obductæ impijs abscondent, sed ipsum filium hominis non abscondent. Ipm videbit omnis oculus,& videntes impij confundentur,gloriã aũt eius videbunt pij,q vt semper cum dño sint,vt Apls ait,obuiam dño in nubibus rapientur. Igneas nubes,nubilos ignes,raptim sursum incolumes transibunt,& sic semper cũ domino erunt. Deorsum impij stupebunt & videbunt,vt videntes confundant,hi maxime,qui eum pupugerunt,hi. s. qui manus eius & pedes foderũt clauis, & latus eius lancea perforauerũt. Illi nimirũ videntes confundent,& confusionis eoꝝ participes erunt, qcunq; non obediunt euangelio eius. ⌊Et plangent se super eum omnes tribus terræ. ⌋Hoc cum antiquioris prophetæ testimonio dixit hic Apls & euangelista, qui de pectore dñi hausit sapiẽtiam. Hebræus ex Hebræis,quem saluator amabat plurimum. Nam in Zacharia sic persona huius principis regum loquitur. Et aspiciet ad me quem confixerunt, & plangent eum planctu q̃si super vnigenitum,& dolebunt super eum,sicut doleri solet in morte primogeniti. Huiꝰ testimonij prophetici solam partem hanc,& aspicient ad me quem confixerunt, hic idem Iohãnes in euangelio suo recitauit,præmisso,quia non fregerunt crura eius,sed vnus militum,lãcea latus domini aperuit,ita subiungendo: Facta sunt enim hæc,vt scriptura impleretur,os non comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt. Hic autem quod illic omisit. s. hanc sequentem partem. & plangent eum plãctu quasi super vnigenitum,hoc modo addidit,& plangent se super eum omnes tribus terrę. ¶Quod hic ait,oẽs tribus terræ,nihilominus apud eundem prophetam habes,vbi protinus ita scriptum est: Et planget terra,familiæ & familiæ seorsum. Familiæ domus Dauid seorsum,& mulieres siue vxores eorum seorsum. Familiæ domus Nathan seorsum,& mulieres eorum seorsum. Familiæ domus Leui seorsum,& mulieres eoꝝ seorsum. Familiæ Semei seorsum,& mulieres eoꝝ seorsum. Oẽs familiæ reliq̃,familiæ & familiæ seorsum,& mulieres eorũ seorsum. Propterea familijs LXX. interpretes tribus posuerũt, q̃s iste in cæteris secutus est, vtpote Græco sermone conscribens,q̃ videlicet sermone,ab ñsdem LXX. interpretibus scripturæ trãslatæ fuerũt. Igit & q̃d nũc ait,oẽs tribus terræ,cũ testimonio loqtur eiusdẽ ꝓphetæ: Tũc etenim & tribus domus Dauid,& tribus domus Nathan,& tribus domus Leui,& tribus domꝰ Semei à suis vxoribus seperabuntur. i. cunctis voluptatibus suis fraudabuntur, vt plangãt vnigenitum & primogenitum dominum Iesum Christum,de quo dixerãt, sanguis eius super nos,& super filios nros. ¶In Dauid,regia tribus accipitur,hoc est. Iudaz in Nathan,prophetalis ordo describitur: Leui refertur ad sacerdotes,ex quo ortum est sacerdotium: in Semei doctores accipiuntur,ex hac enim tribu magistrorum agmina pullularunt. Reliquas tribꝰ tacuit,quæ non habent aliquod priuilegium dignitatis. In eo autem q̃ ait,omnis tribus reliqua,tribus & tribus seorsum,& vxores eoꝝ seorsum, vniuersas absq; noie comprehendit. ¶Sane planctus huiusmodi tunc *typus extitit,q̃n Iosias rex iustus à Pharaone cognomẽto Nechao vulneratus est,super quo lamentationes scripsit Hieremias,quæ leguntur in ecclesia,& scripsisse eum Paralipomenon liber testatur. Nam quod illic. s. in lamentationibus scriptum est: Spiritus oris nostri Christus dominus,captus est in peccatis nostris, cui diximus,in vmbra tua viuemus in gentibus,longe personam Iosiæ superexcellit: nisi quod iam dictum est,ille vulneratus crucifigendi saluatoris typus fuit. Nam sicut eo tempore post reges pctõres spes omnis populi erat in Iosia. & occiso illo magnus planctus in vrbe commotus est,ita propter crucifixũ saluatorem tunc renouabitur planctus vniuersis tribubus terrę. i. amatoribus terræ,qui illum occiderunt,loquentes & dolos cogitantes, vt ait Psalmista, in iracundia terræ. i. irati propter terram,quam simulabant sibi propter eum tollendã esse. Si,inquit,dimittimus eum sic,omnes credent in eum,& veniẽt Romani,& tollẽt & nrm locum & gentem. ¶Et notandũ,imo mirabile,q̃d ita dixit,& plangent eum quasi super vnigenitum,& dolebunt super eum,vt doleri solet in morte primogeniti. De hoc in q̃dam opere ita me dixisse memini: O Iudæi,Christus dei filiꝰ vobis non complacuit, qa talis erat, qa taliter venit,qa sic & sic operatus est,quia sic & sic locutus est,nullo modo vobis complacuit,animo vestro non conuenit,alium vultis,alium expectatis. At ille scilicet deus pater, qui istum misit filium,alterum no habet. Iste filiꝰ primogenitus atq; vnigenitus est illi. Alterũ, inquam,non habet. Primus illi & nouissimus est iste, alium non mittet. Quid ergo facietis desolati? Nimirũ,vt ait nunc ille,aspicietis ad eum quem confixistis,vt ait,inquam,nunc spiritus eius,graui veritate,vera grauitate,plangetis super eũ q̃si super vnigenitum, & dolebitis super eũ sicut doleri solet in morte primogeniti,quia vobis mortuus est hic primogenitus. quia vobis vos occidistis vnigenitum,post hac saluatorem,neq; hunc habituri neq; alium,quia hic solus est,hic primogenitus,hic vnigenitus est. ¶Hæc omnia vehementi affirmatione roborare intendens,quia sine dubio ventura sunt,dicit: ⌊Etiam amen,⌋ q̃d idẽ est ac si

Philip.3

1.Thess.4

Iohan.vlt. Zacha.12

Iohan.19

Exod.12 Zacha.12

Ibidẽ

Matth.27

Typicus.

2.Para.35.

Threñ.4.

Psal.34

Iohan.11

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac si diceret, qđ in Euangelio suo scribere solet, domino dicẽte, amen amen. Cum eñ apud cæteros Euangelistas semel tantum in singulis locis scriptum sit amen, exempli gratia, vt illic secundum Lucam: Amen dico vobis, cœlũ & terra transibunt, verba aũt mea non transibũt, apud istũ Euangelistã semper duplicat hoc ipm amen, videlicet, qa euangelistæ huic os diuinũ est, & maiora loquit apud eum dñs Iesus, & iccirco, vt rerum pondera sentiantur, dictionis quoq; modus vel pondus geminatur, pro vehementia confirmationis. Amẽ amẽ dico tibi, amen amen dico vobis. Quid autem maius aut terribilius potest dici, q̃ nunc in p̃senti loco dixit. Recte igitur in præsenti loco affirmationem duplicauit, dicẽdo, etiam amẽ, vt ad credendum euigilet omnis qui audit. Sequitur: ¶ Ego sum α & ω, principium & finis, dicit dominus deus qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens. ¶ Totum quod hactenus dixit de persona filij parum erat, nec sufficiens ad salutem credenti vel confitenti. Quid enim illic offenderet Cherintum, Hebionem, siue Arrium, aut alium quemlibet diuinitatis Christi inimicum, hæreticum: testem fidelem, primogenitum mortuorum, id ẽ, primum resurrexisse à mortuis dominum Iesum, & principem esse regum terræ, eumq; nos dilexisse & lauisse nos à peccatis nostris in sanguine suo, & venturum esse cum nubib⁹. s. ad iudicandum viuos & mortuos? Hereticus quoq; quilibet eiusmodi concederet, & confiteretur, sed eundem esse deum, deo patri coæqualem sine initio cum patre, vel in patre manentem, non confiteretur. Recte igitur illa dixisse non contentus, addit istud quod summũ est, in quo fides Christiana cõsistat velut supremo gradu, de Christi diuinitate sublimiter æque vt de patre sentiens, sicut dignum est, & dicens in persona eius, vt videlicet maiori tonitru, quæ contradicunt illi ranæ loquaces, conterant. ¶ Ego sum α & ω, principium & finis, dicit dominus deus qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens. Hæc enim dicens, siue dicentem illum inferens, patri coæquat, de quo idem supra dixerat, qui est, & qui erat, & qui venturus est. Quid dixerit, quid intelligi velit per α & ω confestim exponit dicendo: principium & finis. Duæ nanq; literæ Græcorum, quibus vel cuius linguę ecclesiis hunc librũ scripsit, duæ, inquam, literæ illius linguæ summa & vltima istæ sunt, α & ω. Vt ergo dubium nõ sit, quale vel cuius rei principium sit vel finis, per α commoniti, quæ litera, vt iam dictũ est, Græci alphabeti prima est, ad sacræ scripturæ exordium respiciamus, vbi scriptum est: In principio creauit deus cœlum & terram: & per ω, quæ vltima est, item commoniti, ad finẽ eiusdem scripturæ in euangelico volumine respiciamus, vbi scriptum est: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi, vt veraciter credamus & confiteamur, hunc esse & principiũ, in q̃ oĩa facta sunt, & finem siue consummationem, qua oĩa restaurata & perfecta sunt. ¶ Præterea & illud sciendum, quia α vnum, ω autem apud Græcos octingentos significant. Omnes enim literæ apud Græcos verba componunt, & numeros faciunt: & sicut quæq; sunt ordine posteriores, ita suis characterib⁹ numeros titulãt ampliores. Prima, vt iam dictũ est, litera α vnũ. ω significat octingentos. Et in hoc nimiæ pulchritudo mysterij magna & delectabilis est: qa videlicet q in principio vnus erat filij⁹ vnic⁹, siue vnigenit⁹, in fine seculoꝝ filios dei secũ, non quidem genitos, sed adoptatos habebit q̃s octingentos. s. innumerabiles, octo beatitudinib⁹ per diuersas mansiones dispertiẽdo remuneratos, remunerando dispertitos. Vbi præter hũc locũ hoc dicit dominꝰ deus: Non solum in Euangelio suo vbi dicit Iudæis, ego principiũ q & loquor vobis: verũ & in Esaia ipsa loquit persona saluatoris: Ante me non est format⁹ de⁹, & post me non erit: Ego sum dñs, & non est absq; me saluator. ¶ Ampli⁹ aũt, qñ vt præmissum est, veniet cum nubib⁹, quãdo videbit eũ omnis oculꝰ, & qui eum pupugerunt, qui mala dixerunt ei: quando morietur & peribit nomen eiꝰ, q pungentes siue transfigentes, hoc efficere voluerunt, vt omnino nõ esset, vt omnino non auferretur de terra memoria illiꝰ: tũc opportune dicet hic dominꝰ deus, tũc inquam vociferabitur & clamabit: & super illos inimicos suos cõfortabit, & istud dicet eis: Ego sum α & ω, principium & finis. Ac si dicat: Non sicut vos mihi improperastis ego sum filiꝰ fabri, aut ex illo fabro Ioseph esse cœpi, non sicut vos voluistis vt perirem, ego perij aut esse desij, sed sum & ante Ioseph, & ante omnes, & post me nullus erit. Nam & in propheta dicebam vobis, qa ante me non est formatus deus, & post me non erit. Quod seqtur dicẽs: ¶ Qui est, & q erat, & q venturꝰ est omnipotens. ¶ Dictionem confirmat eandem dicentis: Ego sum α & ω, ego sum principiũ & finis. Credentiũ quippe vox est, Iohannis & omnium nrm credentiũ atq; confitentium, quod veritatem de seipso testetur hic dominus deꝰ, quod non sit recens deus aut dominus, sed sit ille, à quo, vel cum quo venientes & missi prophetæ dicebant olim: Hæc dicit dominus deus: Ille idem omnipotens qui erat ante Abrahã, quiq; loquebatur ad eum dicens: Ego sum dominus omnipotens, ambula coram me & esto perfectus, quodq; ipse venturus, & in gloriosa essentia sua sit permansurus, cum ad nihilum redacti fuerint inimici eius, qui pungentes eum dicebant: quando morietur, siue ecce morietur, & peribit nomen eius.

Amen, Amen. Luc. 21.

Gene. 1. Matth. 28.

Iohan. 8. Esa. 43

Psal. 40 Matth. 13. Lucæ. 4

Esa. 40

Gene. 17.

Psal. 107 Psalm. 40

Præmisso

PRæmisso iam hoc tã splendido tantæ tamq; catholicæ & apl̃icæ confessionis apparatu, tandem narrationẽ suam ingreditur sanctæ fidei doctor, & confessor reuerendus, ac cœlestis reuerentiæ orator magnus: in medio septem ecclesiarũ, siue in medio vnius vniuersalis ecclesiæ, ore aperto digne audiendus. ¶ Ego Iohannes frater vester & particeps in tribulatione & regno & patientia Iesu: fui in insula quę appellat Pathmos propter verbum dei & testimonium Iesu Christi, fui in spũ in dominica die, & audiui post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides scribe in libro, & mitte septẽ ecclesiis quæ sunt in Asia, Ephesum, & Smyrnam, & Pergamum, & Thiatyram, & Sardis, & Philadelphiam, & Laodiceam. ¶ Ecce iam tertio nõis sui titulum operi huic diligẽs ac solicitus autor p̃fixit. Primo, cum dixit: significauit mittens per angelum suũ seruo suo Iohanni. Secundo, cum dixit: Iohannes septem ecclesiis q̃ sunt in Asia. Et nunc tertio: ego, inquiens Iohannes frater vester. Quam ob causam iste dicturus siue narraturus hoc modo sui nominis positionem triplicat: Nunquid casu, aut nomen suum dilatare studens, inculcat & replicat? Non vtiq;: sed vtilitati nostræ intendens, reuelationes difficillimas quas conscribere ingreditur, p̃munit ac defendit, ne contemnãtur: ne q̃d futurũ erat, ob sui difficultatem liber vituperet, & sensibus dignis carere iudicetur: aut eius, cuius est, s. Iohannis apl̃i & euangelistæ, dilecti Iesu Christi, esse denegetur. Hoc etenim longe accidit post illud tempus. Nonnulli etiam Iudaico intellectu de futuris promissionibus sentientes, easq; corporaliꝰ exhibẽdas docẽtes, & mile annis in delicijs corporalib⁹ in hac terra sanctos cum Christo esse regnaturos: huius sui dogmatis probamenta, sumptis ex hac reuelatione testimonijs, conabãtur asserere. Econtra & alĩ librum hunc (vt ecclesiastica testatur historia) penitus refutandum à Canone scripturarũ atq; abñciendũ putarunt, singula quæq; eius capitula arguentes: & dixerunt, p̃titulationẽ libri nõ esse verã, sed alienæ scripturæ Iohannis tm̃ nomen impositũ: vnde neq; Iohannis hũc esse librũ, nec reuelationẽ videri posse, q̃ crasso quodã velamine ignorantiæ contegatur. Inter hos Dionysius, eps ecclesiæ Corinthiorũ, vir magnæ in verbo dei eruditionis & gratiæ: Ego, inqt, scripturam libri huius spernere atq; abñcere nullatenus audeo. Hoc magis de eo iudico, qđ excedant atq; emineant quę in eo scripta sunt, humanę auditionis modum, & sit in eo arcanus quidam & reconditus atq; admirandus oñibus sensus, quem & ego admiror ac veneror, etiã si nõ intelligo, & ita sentio, q̃ diuina aliq̃ sacramenta sermonibus conteganꝰ humanis, non tã iudicio meo discernens, q̃ fide credens. Et ideo nõ reprobo q̃ non intelligo, sed tanto magis admiror, quãto minus assequor. Post hæc vero totius libelli differens corpus, & singula quæq; discutiẽs atq; euidenter ostendens, nullo mõ fieri posse, vt secundũ literã dignus in eo intellectus appareat. Addit etiã hæc dicens: Consummata igitur omni prophetia, beatos dicit eos q hæc custodiunt. Sed & semetipsum btm̃ dicit: Ait enim: Beatus q seruat verbum ꝓphetiæ libri huiꝰ. ¶ His & huiuscemodi obiectis & responsis, liber iste reuelationum cœlestium, disiectus atq; contrectatus fuit: & nisi spũs sctũs, qui hæc omnia reuelauit, rõnabilis reuerentiæ viros p̃parasset ad defendendum, tantas tãq; pretiosas margaritas porci conculcassent, hæretici cõtaminassent. Quid futurum erat, si nõ stetisset in ingressu orationis tanta tantiq; nois autoritas? Recte igitur, quia secundum legẽ, in ore duorum aut trium testium stat omne verbum, tertio repetitum sui nominis titulũ posuit Iohannes, qui testimonium perhibuit verbo dei, & testimonium Iesu Christi quæcũq; vidit. ¶ Et nota quanta hæc ipsa nois autoritas sanctæ humilitatis gratia resplendeat: frater inquit, vester, & particeps in tribulatione & regno, & patientia Iesu. Poterat enim dicere: Ego Iohannes doctor & apl̃s, vester p̃dicator, & euangelista vester, discipulus ille quem diligebat Iesus, cuius participes, cuius vos meruistis esse fratres. Et recte quidẽ dixisset: sed hic locutionis modus nũ adeo paruuli esset, paruuli talis, qualem vnumquemq; apl̃oꝝ fieri vel esse voluit bonus magister, cũ diceret: Amẽ dico vobis, nisi cõuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, nõ intrabitis in regnũ cœloꝝ. Quicũq; ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic magnus vocabit in regno cœloꝝ. Quænã est moderatio siue modestia paruuli? Quãto tempore, inqt Apl̃s, hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cũ sit dñs oĩm. Et nos quidẽ oẽs nr̃o iudicio serui sumus: hic aũt Iohannes dilectus dñi Iesu de filijs est, quiꝰ bona sermonis dei hæreditas testamento legata est. At ipse ab illo bono magistro didicerat, se hic humiliare per virtutẽ, quõ inter seruulos, siue inter seruuloꝝ filios humiliat se paruulꝰ, qui paruulus est per ætatẽ, sedens in puluere cum illis, non amans primos recubitus in cœnis, nõ saluationes in foro, nõ primas cathedras in synagogis. Recte igit, & vt talis magistri discipulum decet, noster videlicet humiliũ seruuloꝝ cõsortio cõtentus est, dicẽs: Ego Iohannes frater vr̃, ego Iohannes particeps vester. Quod si causa popposcisset, nimiæ nõ dubitamus eum dicere potuisse, quod maius, imo quod humilius est: ego Iohannes, seruꝰ vester. Nam & hoc dicere nõ dubitauit alius, videlicet vas electionis Paulus, eiusdẽ Iesu Christi apl̃s: Non, inquit, ꝓdicamus nosmetipsos, sed dominum Iesum Christum, nos autem seruos vr̃os per Iesum.

Deut. 17 Iohan. 8.

D. Hieronymus.

Matth. 18

Galat. 4

Matth. 23

2. Cor. 4.

¶ Vester,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Vester,inqt,particeps in tribulatione,Magna cordis mansueti & humilis congratulatio. Exortem tribulationis,siue tribulationum iustoꝝ,quoniã multæ sunt,aliqs illum existimaret,ꝑ eo quod de illo in Euangelio sic scriptum est:Conuersus Petrus vidit illũ discipulum quem diligebat Iesus sequentem,& dicit de eo:Dñe,hic autem quid? Dicit ei Iesus:Sic eum volo manere donec veniam,qd ad te? Tu me sequere. Ac si diceret:Non eum per passionẽ martyrij volo consummari,sed absq; violẽtia persecutionis diem expectare nouissimũ:qñ ipse veniens,eũ in æternæ beatitudinis mansione recipiam. Et quid hoc ad te? Tu tñ crucis patibulum subeundo mea vestigia te sequi debere memẽto. Pro hoc,vt iam dictum est,exortem illum putaret aliqs sanctoꝝ martyꝝ tribulatione. ¶At ille calicem dñi bibit,calicem tribulationis,iuxta veritatem eiusdem dñi dicentis duobus filijs Zebedęi,quorum hic vnus fuit:Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Quibus respondentibus. possum?: calicem,inqt,meum bibetis,&c. Verũtamen bibit iste illum calicem dñi? Nimirũ illic vbi iuxta ꝓpheticum dictum. Simeonis iussi,beatæ genitricis eius animam gladius pertransiuit: Nã cum omnes discipuli relicto eo fugissent,iste dilectus discipulus cum maria matre ei' iuxta crucem stetit,& clauos manuum ac pedum eius,lanceam quoq; perforantem latus eius ipse inspexit. Illic enim gladius idem, qui Mariæ matris animam pertransiuit, nũquid dilecti ac diligentis discipuli animam non tetigit? Tetigit plane,& illic calicem domini bibens, sicut Mariæ,sic & omnium martyrum Christi particeps factus est in tribulatiõe. ¶Particeps autem quicunq; est in tribulatione,ipse quoq; in regno particeps iure est. Illud quod sequitur, & hoc apud cœlestem regem ius legale est,ait enim Vos estis qui permansistis mecũ in tentationibus meis,& ego dispono vobis,sicut disposuit mihi pater meus,regnum,vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Quod si omnibus cõmuniter dixit,quis tunc in illo articulo fugituri essent,& Petrus quoq; negaturus esset,quanto magis huic dictum cõuenit,q & tunc iuxta crucẽ stetit,& deinceps semp præsto fuit. ¶Cum aũt dixisset in tribulatione & regno,addidit & patiẽtia Iesu. Nam & postquã particeps fuit in illa tribulatione morientis,& regno resurgentis, Iesu patientiam habuit, imitando passum,obprobria,irrisiones,colaphos, & verbera:vt verbi gratia, quando & ipse cum aliꝝ flagellatus est,sicut in Actis apłoꝝ legitur,& à Domitiano in feruentis olei dolij missus,ad vltimũ ab hominibus separatus est. In eo quoq; particeps sanctorum fuit in patientia Iesu,quia sicut Christus Iesus patiẽter sustinuit,& orabat dicẽs,ꝑ ignosce illis: ita & iste diligebat illos q ei mala inferebant,& ꝓ eis orabat. ¶Ego ille talis fui in insula,inqt,ꝓpter verbũ dei & testimoniũ Iesu Christi. Historia nota est .s. hunc beatum Iohãnem in Pathmos insula relegatum ꝓpter verbum dei,cui testimonium perhibebat,vel quod prædicabat ante omnia secula de corde patris natum:& ꝓter testimoniũ Iesu Christi,quo testificabatur eum esse verbum incarnatum. Interpretatur aũt Pathmos fretum:feruet enim illic mare ampliꝰ, eo ꝙd sit angustum Illic exulãti,cui negabatur terra,cœlum apertum est. Exemplum ergo est oĩbus sanctis, ꝙd quanto magis in freto præsentis seculi affliguntur,tãto amplius illis secreta cœlestia manifestantur. ¶Designata iam persona sua,loco ꝙq; exilij simul & causa, tempus quoq; curauit indicare:fui,inquiens,in spũ dominica dei. Solet enim qualitas rerum ostendi pro qualitate temporum. Hinc est ꝙd Abraham in feruore fidei suæ,angelos meridie vidit:& Loth in ꝓditione Sodomoꝝ,vesperi:Adam post meridiem:Salomon ꝙq; sapientiam non seruatur', in nocte percepit. Ita ergo in hoc loco per diem dominicam aperte fides intelligitur, q̃ iam manifesta erat in toto mundo,quãdo ista videbat. ¶Quõ autem vel quo in spũ arbitramur eum fuisse? Si enim in suo tantum fuit spũ,indignitas visionis consequitur, multumq; videnti derogatur:vt neq; ipse propheta,neq; verba eius prophetia,neq; visiones eius reuelationes recte dicantur:quippe quas non intelligebat,si eos tantum in suo spiritu videbat. Exempli gratia:Pharao qui videns septem spicas,& septem boues,non vtiq; corpore,sed spiritu dormiebat enim clausis corporis luminibus,quia videns,inquam,non intelligebat, ꝓpheta nõ erat. Ioseph autem qa non in suo,sed in dei spũ vidit.i.intellexit,propheta fuit. Pharaonis nanq; tantum spũs informatus est vt videret:Ioseph autem mens,dei spiritu illuminata est,vt intelligeret. Hos visionum modos Apostolus breuiter distinguit,cum præmisso,si orem lingua,& spiritus meus non orat,mens mea sine fructu est,continuo subiũgit: Quid ergo? Orabo spiritu,orabo & mente:psallam spiritu,psallam & mente. Quod ait ille de oratione siue psallendo,hoc idem de visione sentiendum est. Conspectis qppe per visum imaginibus:non,nisi intellectus accesserit,q mentis est proprius,reuelatio fit,vel agnitio,vel ꝓphetia vel doctrina. Sed nunquid apud hunc Iohannem in visione talis erat cęcitas,vt signa quidem rerum formarentur in spiritu,& in mente eius earundem rerum non refulgeret intellectus? Absit hoc ab illo discipulo quem diligebat Iesus. Alioq;,quomodo hic liber Apocalypsis.i. reuelatio,diceretur? Vnde prophetia vocari mereretur,ipso dicente,beatus q̃ legit,& qui audit verba prophetiæ libri huius? Igitur cum dicit,fui in spiritu,sancto subintelligamus

Luc.22. Act.5. Luc.23. Matth.10. Luc.2. Iohan.19 Gene.18.19 Gene.3. 3.Reg.3. Gene.41. 1.Cor.14

gamus spiritu,quemadmodũ & illic:ductus est Iesus in desertum à spiritu,sanctum vtiq; spiritũ recte subintelligimus. ¶Nec dubitamus dicere,id quod ait,fui in spiritu,idem esse ac si dixisset,fui vsq; ad tertiũ cœlum raptus. Non em̃,quia solus apostolus Paulus hoc de semetipso scripsit,idcirco putandum est,ꝙ nullus sanctorum præter eum illuc raptus fuerit. Quemadmodũ & illud quod alibi dicit:Euangeliũ quod euangelizatũ est à me,nõ est secundũ hominem,neq; enim ego ab homine accepi illud aut didici,sed per reuelationẽ Iesu Christi,non ita sentiendũ est,ꝙ præter eum nullus sanctoꝝ per reuelationem dei veritatẽ Christi didicerit,vel ꝙ omnes præter eum ab homine acceperint. Nullatenus existimandũ est,quod hæc vel illa dicẽdo,huic beato Iohanni vel cæteris sese præferat apostolis,imo & prophetis,qui vtiq; oĩes nõ ab homine vel ꝓ hominẽ,sed per reuelationẽ dei,siue Iesu Christi didicerũt,quod erat omnibus illis rapi vsq; ad tertiũ cœlũ, id est,cœlestia per intellectualẽ videre oculũ. ¶Tres nanq; cœli,tres modi visionũ sunt. Est em̃ visio corporalis,qua corpora siue corporalia cũ vi mentis luminibus corporis cõspicimus. Est spiritalis visio,qua imagines aliquas dormiẽdo,aut etiã cogitãdo videmus quidẽ,sed nondũ intelligimus,quomodo vidit Pharao septẽ spicas,septem̃q; boues,vt supra iã diximus. Est & intellectualis,qua mens à spũ sancto illuminat vt intelligat,quomodo intellexit Ioseph qd per easdẽ imagines significaretur. An non & ista quæ hoc libro cõtinẽtur,verba sunt eiusmodi,verba arcana,q̃ nõ liceat homini loqui,id est,humano sensui cõmitti? Si em̃ homo ista loquat,id est,si humano velit quisq̃ exponere vel suscipere sensu, perniciosa inde hæresis generat,vt fecit quidã Nepos noĩe,in partibus Aegypti episcopus,q ex hac reuelatione sumptis testimonijs Iudaico intellectu,conabat asserere,repromissiones dei corporaliter exhibẽdas,& mille annis in delicijs corporalibus sanctos cum Christo regnaturos esse in hac terra. ¶Sed dicet aliquis:Si omniũ apostoloꝝ ista erat gratia,ꝙ per reuelationẽ didicerũt cœlestia sacramẽta Christi,quippe qui fuerũt hoĩes idiotæ,& sine literis,q̃d opus erat vtrã vehementer Apostolus de semetipso assereret,ꝙ vsq; ad tertiũ cœlũ raptus fuisset,q̃d nõ ab homine,sed per reuelationẽ Iesu Christi didicisset? Ad hæc,inquã. Nimiꝝ opus erat pro eo ꝙ periclitabatur apud Corinthios & apud Galatas fides euãgelica,quasi pro Pauli apostoli persona pseudoapostolis ꝓdicantibus,vt in circuncisionẽ ritũq; Iudaicũ fideles inducerẽtur,& pro hoc Paulo apostolo derogãtibus quasi in tanto negocio nõ esset audiendus,quippe q̃ nesciret veritatẽ euangelij,quiꝰ nõ esset de magnis apostolis. Idcirco talia quę ꝓdicta sunt de semetipso asseruit,cæteris se nõ ꝓferens,sed coæquans apostolis,videlicet vt permaneret veritas enangelij. Sed iã reuelationis eiusdẽ semitas ingrediamur. Ait. ¶Et audiui post me vocẽ magnam tanquã tubæ dicentis:Quod vides scribe. ¶Quid erat post Iohãnem, cũ esset in spiritu? Nimirũ totus mundus,quicq̃d corporeis oculis cernitur,imo & totus ꝓsentis ecclesiæ status. Retro hęc erant,q̃a videlicet ipse in anteriora extendebatur,cũ ad illa videnda sursum raperetur:sunt autẽ erat quod nunc dicimus. ¶Dum ipse post occisionem Domitiani permittente Pio principe Nerua rediret Ephesum,cõpulsus est ab omnibus pene tunc Asiæ episcopis & multarũ ecclesiarũ legationibus,de coæterna patri diuinitate Christi,altius facere sermonem,eo ꝙ in trium Euangelistarum scriptis,Matthæi videlicet,Marci & Lucæ,de humanitate eius,ac de his quæ per hominẽ gessit,sufficiens sibi viderent habere testimonium. Cur hoc? Videlicet dũ esset in exilio irrumpentes in ecclesiã hæretici,quasi in destituta pastore ouilia lupi,Marcion,Cherintus & Hebion,cæteriq; Antichristi,q̃ Christũ fuisse ante Mariã negabant,simplicitatẽ fidei euãgelicæ peruersa maculauerãt doctrina. Igitur post se vocẽ magnam tanq̃ tubæ audiuit,quia futurũ erat,vt magnopere compelleretur à iam dictis Asiæ pene omnibus episcopis,quatenus velut in bellũ consurgẽs,perfidis obuiaret hæreticis,& gladio correpto verbi dei, defenderet terminos ecclesiasticæ fidei. Vehementẽ illã qua compellendus erat omnium intentionẽ per magnã vocẽ intelligimus. ¶Simul quia veritas fidei nõ angulos amat,nõ in occulto,sed palã omni mũdo loqui desiderat,recte,non per qualemcunq; vocẽ,sed per vocem tubæ magnam,id quod iam dictũ est,significari decebat. Quod vides,inquit,scribe. Hoc est dicere oĩs episcopos Asiæ. O Iohãnes dilecte Iesu Christi,q̃ supra pectus eius recumbens,euangelicæ veritatis fluenta de ipso sacro dominici pectoris fonte potasti,quoniã Marcion,Cherintus & Hebion,cæteriq; Antichristi,te absente,te exulãte,irruperũt in ecclesiã, & simplicitatẽ fidei euãgelicæ peruersa maculauerũt doctrina,Christũ fuisse negantes ante Mariã:cæteri aũt Euangelistæ,videlicet Matthæus,Marcus & Lucas,de humanitate eius sufficiẽs scriptis firmauerunt testimoniũ,tu de antiquitate diuinitatis eius,quod vides, quod nosti,q̃d renes,euãgelico stilo scribe,& scripto tuo cunctas hæreticoꝝ tenebras, patefacta veritatis luce,dispelle. ¶Et mitte septẽ ecclesijs,quæ sunt in Asia,ꝉ pheſum & Smyrnã & Pergamũ,& Thiathyram,& Sardis,& Philadelphiam,& Laodiceam. Mitte septẽ ecclesijs,

á spiritu. Matth.4 1. Gala.1 Tres modi visionum. Gene.41 2.Cor.12. nepos. Vide hist. eccl.lib.7 cap.21. 2. Cor.12 Galat.1. Nerua. Iohan.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est, trade vniuersæ ecclesiæ, quæ per totum mundũ diffusa est, ordinata & confirmata sancto spiritu septiformi. Nam Asiæ quidẽ minoris septẽ sunt ciuitates metropolitanæ, quarũ caput Ephesus est. Veruntamen quod loquitur septem ecclesijs Asiæ, vtiq; omni ecclesiæ dicit, quæ cũ vna sit, septenario numero cõprehenditur, quo sæpe solet vniuersitas designari. Specialiter quidẽ septem illis Asiæ ecclesijs suã prophetiã dirigit, quibus eum prædicatorem diuina gratia ꝓposuit, sed nihilominus vniuersali ecclesiæ tradere ista cupit, quæ sibi reuelata nouit esse, pro communi omniũ profectu, cũ fine exceptione dicat: beatus q legit & audit verba prophetiæ huius. Sequitur. ⊥Et conuersus sum vt viderẽ vocem quæ loquebatur mecũ. ⊥Rogantibus Iohannẽ, vt supra dictũ, episcopis Asiæ, de cæterna patri diuinitate Christi, altius sermonẽ facere, ipse qd fecit? Nimirũ ad orationẽ ieiuniũq; conuersus est, non aliter se factuꝝ respondens, nisi in dicto ieiunio omnes in cõmune dominũ precarentur, vt ipse digna scribere posset. Hoc fecit, imo cum hæc videret ipse, facturus erat. Recte igitur, & conuersus sum, inquit, vt viderẽ vocẽ quæ loquebatur mecũ. Qui eñ quodammodo in cœlum ascendere, & latentem illic diuinitatem hominibus demonstrare rogatus, ad orationẽ & ieiunia confugit, solicitus, suamq; fragilitatẽ suspectus, recte conuerti vel conuersus esse dicitur, vt videat vocẽ quæ secũ loquitur, id est, vt dono gratiæ supernæ obtineat, qd effari postulatur, & quod ostendere siue conscribere ipse prior videre vel scire mereat. ⊥Et conuersus vidi septẽ candelabra aurea, & in medio septẽ candelabrorũ aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctũ ad mamillas zona aurea. ⊥Et hoc ita deinceps factũ est. Conuersus eñ, vt iam dictũ est, ad orationes & ieiunia, simulq; indictũ ieiuniũ celebrante ecclesia, vidit reuelante sancto spiritu qualia de Christi diuinitate scribere dignũ erat, quæ & præsens pulcherrime designat litera, sensu aureo, superficie tota argẽtea. Et vidi, inquit, septẽ candelabra aurea. Septem candelabra, septẽ ecclesiæ sunt. Ergo sicut septẽ ecclesiæ sunt, & ramen vna est ecclesia, sic septẽ candelabra vnũ candelabrum sunt. De quo videlicet candelabro ipse dominus loquitur in euãgelio: Nemo accendit lucernã, & in abscondito ponit, neq; sub modio, sed super candelabrũ, vt qui ingrediuntur lumen videant. Hoc nimirũ contra inuidiam loquebat Iudaicã, quibus ante hæc dicta significauerat per similitudinẽ Niniuitaꝝ, suam gentibus gloriam fore declarandam, ipsisq; videlicet Iudæis, oculum nequam habentibus, id est, inuidẽtibus, & inuidendo pereuntibus, gentes acturas esse pœnitentiã. Dixerat eñ: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cũ generatione ista, & condemnabunt illam, quia pœnitentiã egerunt ad prædicationẽ Ionæ: Et ecce plus q̃ Ionas hic. Et est subintelligendum, sicut viri Niniuitæ pœnitentiam egerunt ad prædicationem siue signum Ionę qui fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic gentes pœnitentiam agent ad prædicationem meã, siue signum meum, postquam fuero in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, & perinde surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabũt eam. Quæritis cur ita fiat? Videlicet qa ego lucerna sum: Et sicut lucerna idcirco accendit, nõ vt in abscondito, sed super candelabrũ ponatur, sic ego idcirco veni in hunc mundum, vt lumine meo gentes illuminentur. Igitur quod est secũdum euangelicæ veritatis rationẽ, lucernam poni debere vel positam esse super candelabrum vnũ, hoc est secundũ hanc reuelationem filium hominis cõspici in medio septem candelabrorũ aureorũ, scilicet Christum, de quo dixit Simeon: Lumen ad reuelationẽ gentium, iam tunc, cũ hoc mysterium videret Iohannes, prolatũ fuisse ad gloriam omnium ecclesiarum. Septem nanq; candelabra, vt iam dictũ est, septẽ, id est, omnes ecclesiæ sunt. ¶Quæ videlicet candelabra recte aurea videnť, quia sacra fides, ob quam vel ex qua hoc habemus gentes, vt candelabra, id est, ecclesiæ simus, auro, quod per ignem transit, assimilatur, quemadmodũ & Petrus apostolus loquitur: Vt probatio vestræ fidei multo preciosior sit auro, quod per ignẽ probatur. ¶Qualem illum vidit in medio candelabrorũ talium, candelabrorũ aureorum? Vt audirent Marcion, Cherintus & Hebion, cæteriq; Antichristi, q antiquæ Christi glorię derogabãt, imo sciret ipse certius Iohãnes, quale de diuinitate Christi testimoniũ ponendum rogãdus perhiberet, similẽ vidit filio hominis, vestitũ podere & præcinctũ ad mamillas zona aurea. ¶In similitudine filij hominis veritatẽ accipimus hominis, quẽadmodum & illic: In similitudinẽ hominũ factus est, & habitu inuẽtus vt homo. ¶In vestitu poderis, quæ vestis est sacerdotalis, dignitatẽ vel officiũ sarerdotij, quia sacerdos vel pontifex noster ipse est, de quo Apostolus: Habentes ergo, inquit, pontificẽ magnũ, qui penetrauit cœlos, Iesum filiũ dei, teneamus confessionẽ. Et Petrus apostolus: Eratis enim, inquit, sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopũ animaꝝ vestrarum. ¶In eo q̃ præcinctus erat ad mamillas zona aurea, intelligimus autoritatẽ regiam, de qua Psalmista: Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est dñs fortitudinem, & præcinxit se virtute. Decorẽ & fortitudinẽ quam indutus est, vel qua præcinxit se dominus

Et conuersus sum, s. ad ꝑces & ieiunia.

Matth. 6 Lucæ. 11

Matth. 12. Lucæ. 11

Iohan. 1. 5

Lucæ. 2

1. Petri. 2

Philip. 2

Hebr. 4 1. Pet. 2

minus regnans, regno peccati destructo, & superata morte, per zonã aureã inteliigimus qua nũc videbatur ad mamillas præcinctus. Cur eñ ad mamillas, quarũ in medio locus est cordis, nisi vt talis præcinctura significet, mamillaꝝ scilicet & cordis, statũ naturæ vitalis vel vitã continẽtis, quia Christus iã rex est immortalis? Resurgens quippe à mortuis iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Ecce iã hæc tria demonstrata sunt, scilicet eum esse filium hominis, id est, hominẽ, esse sacerdotẽ, esse & regem, verum hæc cæteri Euãgelistæ Matthæus, Marcus & Lucas, iã sufficientibus scriptis testificati fuerant, & horũ testimonia supradicti hæretici audire non repugnabant. Quamlibet eñ Antichristi essent, Christũ hominem, sacerdotem quoq; esse fatebantur & regem. ¶Vnum est vnde controuersia suborta fuerat, scilicet eiusdẽ hominis, sacerdotis & regis Iesu Christi altissima & antiquissima diuinitas, Sequitur ergo. ⊥Caput aũt eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquã nix. ⊥Quidnam est filij hominis caput, nisi diuinitas eius? Hoc sciens & sponsa in Canticis Canticorũ, caput, inquit, eius aurum optimum. Caput illud & capilli capitis illius candidi, tanquã lana alba, & tanquã nix. Dictum hoc de filio hominis filio dei. Porro de antiquo dierũ patre eius, Daniel dicit: Vestimentũ eius quasi nix candidum, & capilli capitis eius quasi lana munda. Ergo & ille antiquus dierũ & hic filius eius filius hominis, qui apud eundẽ Danielem cum nubibus cœli veniebat, & vsq; ad illum antiquum dierũ peruenit, secundũ caput, id est, secundum diuinitatem vnius eiusdemq; antiquitatis sunt. Nã huius atq; illius capilli capitis æque candidi sunt. Vterq; per candorem capitis senex osꝰditur, nulla distãtia, qa videlicet nec anno, nec mense, nec die, nec hora nec puncto, nec ꝯmẽto, sed neq; atomo filius iste iunior est illo tã sene patre suo. Talẽ vidit in spũ, qui in corpore quoq; siue corporaliter pulsatus, causa iam dicta talẽ erat scripturus. Quomodo vel quali scriptoꝝ? In principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ, & deus erat verbũ. Hoc erat in principio apud deũ. ¶Igitur filius hominis vestitus podere, præcinctus ad mamillas zona aurea, caput habẽs candidum, Christus dei filius est, homo verus, pontifex summus, rex magnus, deus antiquus & verus. Cõflabãt suas interim blasphemias sæpedicti Antichristi, vt negarent illũ extitisse ante Mariã. At ille sibi prouidẽs, imo ecclesiæ suæ, in fide periclitanti cõsulens, iã Iohanni huic suũ demonstrabat caput p antiquitate candidũ, quod non solũ ante Mariã siue ante Abrahã, sed & ante lucifeꝝ erat sine tẽpore genitum, ante tẽpora de patre natum. ¶Quid porro sunt capilli præ antiquitate sic candidi tanq̃ lana alba & tanq̃ nix? Capilli, qa de capite procedunt, & multi sunt, multa sunt verba dei, q̃ de vno vel per vnũ verbũ, quod erat in principio, processerũt. Nã verbũ deus in sua substantia, verbũ vnum & vnum caput est, verba aũt multa, quæ ad sanctos hoies siue prophetas deus locutus est, quasi multi capilli vnius capitis sunt. ¶Quare aũt lanæ isti capilli assimilantur? Videlicet quomodo ex lana infusum transmissa texendo fit vestis aliqua, sic de capillis istis, id est, multiplicibus dei verbis in linguã vocẽq; prophetarũ transfusis, scribẽdo cõtexta est sancta scriptura. Et quare non tanq̃ qualiscunq; lana, sed tanq̃, inquit, alba, siue (vt in Daniele scriptũ est) lana mũda? Videlicet qa verba illa sancta sunt & mũda, recta sunt & irreprehẽsibilia. Vnde & illud: Eloquia dñi, eloquia casta. Itẽ: Lex dñi immaculata, siue irreprehẽsibilis, cõuertens animas. Cõuertẽs, inquã, animas & lauãs illas ab omnibus peccatis. Idcirco addidit, & tanq̃ nix. Nix nanq; aliquãdo emundationẽ significat. Vnde propheta in psalmo: Lauabis me, & super niuẽ dealbabor. Item in prophera: Et si fuerint peccata vestra vt coccinũ, quasi nix dealbabunt. ¶Illud tandem sciendũ, quia quisquis corã isto cano capite assurgit, & candidis eius capillis reuerentiam facit, id est, verba eius digne suscipit, propter hoc ipsum, q̃ verba eius suscipit & meditat ipse quoq; canescit, & senex meret appellari, monstrãte sapientia cũ dicit: Senectus venerabilis est, nõ diuturna, neq; annoꝝ numero cõputata. Cani aũt sunt sensus hois, & ætas senectutis, vita immaculata. Sequitur. ⊥Et oculi eius velut flãma ignis, & pedes eius similes aurichalco sicut in camino ardẽti. ⊥Nimirum quod scripturus erat dicẽs: In principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ, & deus erat verbũ, hoc erat in principio apud deum, & subiungens, quod factũ est in ipso vita erat, & vita erat lux hominũ, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eũ non comprehenderunt, erat lux vera quæ illuminat omnẽ hominem venientẽ in hunc mundũ, quod, inquã, scripturus erat taliter, hoc illi in ista imagine præfulgida demonstratũ est. ¶Nam sicut illud principium siue quod erat in principio verbũ, per istud significat caput candidũ, sic per istos oculos significat illa vita lux hominũ, quæ illuminat omnẽ hominẽ venientem in hunc mundũ. Ergo oculi eius velut flãma ignis, id est, aspiratio eius illuminãs omnẽ hominẽ, & lucens in tenebris. Proinde recte dictum est, vt flãma ignis, qa videlicet deus noster ignis est, & respectus eius nobis flãma est, flãma illuminãs, vt nõ simus in tenebris, vt nõ simus noctis & tenebraꝝ, sed simus filij lucis, & filij dei. Propter hmõi oculos, & in euãgelio lucernã se (vt supra meminimus) insinuat

Pſal. 92

Roma. 6

Canti. 5

Danie. 7

Iohan. 1.

Qualis eſt Chriſtus

Pſal. 11. Pſal. 18

Pſal. 50. Eſaiæ. 1.

Sap. 4

Deute. 4 1. Theſſ. 5 Matth. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse ponendã super candelabrũ,& hic in medio conspicitur candelabrorũ aureorũ. ¶Pro
Lucæ.11. fecto qa luce ista siue oculis istis si q fuerint illuminati, vt alijs quoq; verbo & exẽplo ipsi
Matth.5 lucere possint,quodãmodo dicunt lux & oculi,iuxta illud:Vos estis lux mũdi.Et sponsæ
Canti.4. dicitur in Canticis Canticorũ:Oculi tui columbarũ,id est,prouisores tui simplices sunt.
Differt tamen,qa videlicet oculi illi nõ,vt isti,illuminãtes sunt,sed illuminati,non lux illu-
minans,sed illuminata lux. Proinde de vno ex clarissimis illorũ dictũ est loco memora-
Iohan.1. to:Nõ erat ille lux,sed vt testimoniũ perhiberet de lumine.¶Item q̃d scripturus erat di-
cens:& verbũ caro factũ est,& habitauit in nobis,& vidimus gloriã eius,gloriã quasi vni-
geniti à patre:hoc ipm ista significari videt imagine, cũ dicit,& pedes eius similes auri-
chalco,sicut in camino ardẽti.Sicut em̃ per caput candidum vel canũ recte intelligimus
antiquũ, q̃d in principio erat verbũ,sic per pedes quæ pars finis est corporis,recte intelli-
gimus nihilominus illud,quod idẽ verbũ caro factum,quod deus homo factus,in fine se-
culorũ,& homo permanet vltra oẽs fines seculorũ.Isti pedes,ista eius humanitas similis au
richalco recte dicitur,qa videlicet sicut aurichalcũ multis igniũ impendijs ex ære perdu-
citur ad colorẽ auri,ita & illa humanitas p multas tribulationes passionis & mortis perdu
cta est ad gloriã diuinitatis, quæ p aurũ solet intelligi,vt fit iã & ipsa immortalis,incor-
ruptibilis,impassibilis.Vnde & signãter dictũ est,sicut in camino ardẽti,per q̃d recte in-
Lucæ, vlt. telligitur molestia passionis qua oportuerat candẽ humanitatẽ conflagrari,quẽadmodũ
dicit:Nõne sic oportuit pati Christũ,& resurgere à mortuis,& ita intrare in gloriã suã?
aquæ. ¶Et vox eius tanq̃ vox aquarũ multarũ.¶Aquarũ nomine, diuinæ scripturæ solent intelli
gi:q̃d nimirũ scripturis approbare ex abundanti est. Constat autẽ quia ille filius hominis
caput tã candidũ,pedes habẽs huiusmodi similes aurichalco,quicquid in passionibus siue
tentationibus suis loquebat,vel nunc vsq; loquit,sanctarũ cõsonat scripturarũ & consentit
vocibus ac sensibus,imo & vita & mors eius,resurrectio quoq; & ascẽsio eius,sic & sic id-
circo processit,vt scripturæ implerentur.Igitur vox eius tanquã vox aquarũ multarum,
Lucæ.24 id est,doctrina vel omne opus eius,veritas & adimpletio est scripturarũ,quæ multæ sunt
Itẽ,vox a scilicet legis,prophetarũ atq; psalmorũ.Quoniã necesse est, inquit,impleri oĩa,quæ scri-
quarũ mul pta sunt in lege & prophetis & psalmis de me.¶Aliter,Vox eius tanq̃ vox aquarũ multa-
tarũ.i.pro rũ,id est,tanq̃ vox populorũ multorũ,iuxta illud q̃d in persona eius dicit Psalmista:Confi
phetarum tebor tibi in populis,& psalmũ dicã tibi in gentibus.Deniq; vocẽ eius verba scripturarũ,
multorum Psal.107. quæ proferunt in persona eius,hodie multi populi cõcinunt, q videlicet populi significa
ri solent nomine aquarũ.¶Et habebat in dextra sua stellas septẽ.¶Septem stellæ, vt infra
scriptũ est,angeli sunt septẽ ecclesiarũ,id est,omnes præsules omnium ecclesiarũ. Angeli
aũt,id est,nunci,nimirũ idcirco dicuntur,quia subditis adnunciant ea quæ loquitur deus
iuxta illud:Labia sacerdotis custodiunt scientiã,& legẽ requirunt ex ore eius,quia ange
Malach.2 lus dñi exercituũ est.Quia taliter angeli sunt,id est, qa legẽ dñi annunciant,idcirco & ve-
Danie.12 raciter stellæ dicunt & sunt,iuxta illud in Daniele:Qui aũt docti fuerint, fulgebunt quasi
splendor firmamẽti,& qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellæ in perpetuas æterni-
Mysterium rates.¶Omnes ergo q eiusmodi sunt,hoc numero,scilicet septenario, recte cõsignari il-
numeri se lud q̃q; pulcherrime astruit, q̃d cũ esset in dextera sua,id est,in magna felicitate sua,quip-
ptenarij pe q resurrexerit à mortuis,non plures neq; pauciores ex discipulis q̃ septẽ sui participes
habuit cõuiuij,sicut scriptũ est:Erant simul Petrus & Thomas q dicitur Didymus,&
Iohan.21. thanael q erat à Chana Galilææ,& filij Zebedæi,& alij ex discipulis eius duo.Isti septem
missum in dexterã nauigij rete,plenũ magnis piscibus ad terrã perduxerunt, & cum dño
epulati sunt,& taliter omnes eos designant,qui in vniuersali resurrectione p̃sentabũt elec-
tos vniuersos,quos suis adquisierunt studijs siue laboribus,& cũ Christo sedebunt ad de
xterã eius in cœlestibus.Tunc fiet id quod continuo in p̃senti loco significatur dicendo.
¶Et de ore eius gladius vtraq; parte acutus exibat.¶Gladius quippe hoc loco vltimũ si-
Deute.32. gnificat iudiciũ,quemadmodũ & in cantico Deuteronomij deus dicit:Si acuero vt ful-
gur gladiũ meũ. Nam exponens quod diceret gladiũ meũ,continuo subiunxit,& arripue
rit iudicium manus mea.Iste iudicij gladius vtraq; parte acutus tunc de ore eius exibit,&
vtranq; partẽ,dexterã scilicet & sinistrã, pro meritis efficaciter discernet & d̃judicabit.
Matth.25 Exitus gladij ad dexterã hic erit:Venite b̃dicti patris mei.Hoc nãq; dicto, gladius eius
1.Cor.15. ita carnes deuorabit,vt iam nõ sit caro & sanguis,sed sint oẽs omnimoda carnis & sangui
nis corruptione expoliati,mirocq; modo permanẽte natura,in alterã gloriam permutati.
Matth.25. Exitus eiusdẽ gladij ad sinistram hic erit:Discedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui p̃-
paratus est diabolo & angelis eius.Vtinq; sic erit efficax ille gladius iudicij,vt eant hi in
supplicium æternũ,iusti aũt in vitã æternã,& sic diuisi ab alterutris,nõ possunt vltra coniun
gi aut permiscери sicut in p̃senti ecclesia permixti nunc sunt boni & mali.Extunc inc cla-
ritate sua videbitur ab illis beatis quos in dextera sua deinceps habebit, videbitur facie ad
faciem

faciem deus deorũ illa visione,quam pollicebatur diligentibus se dilectionis suæ fore præ
mium.Qui autẽ,inquit,diligit me,diligetur à patre meo,& ego diligam eũ,& manifesta Iohan.14
bo ei meipsum.Sequitur ergo.¶Et facies eius sicut sol lucet in virtute sua.¶Facies eius p̃-
sentia eius,lucebit sicut sol,qa vere est sol,& lucebit in virtute sua,id est,in maiestate & di
uinitate sua,cõplebiturq; illud Esaiæ vaticiniũ:Et erit lux lunæ sicut lux solis,& lux solis Esa.30
erit septempliciter sicut lux septem dierũ,in die qua alligauerit dñs vulnus populi sui,&
percussurã plagæ eius sanauerit.Quæ nã est luna quæ tunc lucebit sicut sol ablq; varieta-
tibus cremẽti & * detrimenti,quibus nunc variatur in isto seculo nisi ecclesia tũc erit simi decremẽti,
lis soli suo,deo suo? Scimus,inquit idẽ Iohãnes,quia cũ apparuerit,similes ei erimus,q̃- 1.Iohan.3
niam videbimus eũ sicuti est.¶Ipsa autem lux solis quanta erit? Sicut lux septem dierũ,in-
quit.Quod est dicere:Quantæ claritatis erat deus verbũ cũ sex diebus fierẽt omnia,& se
ptimo die complerent omnia per ipsum,tantæ claritatis in carne sua tunc erit apud deũ
patrẽ suũ.Hoc etenim & ipse orãs dicebat:Et nũc clarifica me tu pater apud temetipsum Iohan.17
claritate quã habui priusquam mundus esset apud te.Quid em̃ est dies illa de qua dicebat Esaiæ.30
ille propheta:In die qua alligauerit dñs vulnus populi sui, & percussurã plagæ eius sana-
uerit,nisi illa visio faciei solis huis,quæ sanitas erit generis humani,& perfecta sanitas pla
gæ eius,qua oẽs in Adã fuimus plagati,& vulneris quo in illo fuimus vulnerati,videlicet
mortis duplicis animæ & corporis? Sequitur.¶Et cũ vidissem eũ,cecidi ad pedes eius tan
quã mortuus,& posuit super me dextrã suam dicens:Noli timere.¶Quia ille quem vide
bar,sicut sol lucet in virtute sua,idcirco mortalis homo stare vel subsistere nõ potuit in in
firmitate sua.Sic & quondã cũ in monte transfiguratus fuisset ante eos,videlicet Petrũ & Matth.17.
Iacobũ,& hunc ipsum fratrem eius Iohãnem,ceciderunt in faciem suã & timuerunt val-
de.Et quẽadmodum * istic dictũ est,& posuit dexteram suã super me dicẽs, noli timere, hic
ita & illic:Et accessit Iesus & tetigit eos,dixitq; illis:Surgite & nolite timere.¶Nisi dextra
sua hic & illic tetigisset hunc vel illos,sustinere non poterant lucẽ vel virtutẽ,in qua luce
bat ille talis sol.Ergo & vniuersos,q illũ visuri sunt in illo cœlesti regno suo,vt videre &
videndo subsistere valeant,constitui oportebit ad dexterã,iuxta veritatẽ euangelicã qua
dicit,& statuet oues à dextris suis,hœdos autẽ à sinistris.Quod em̃ est ad dexteram super Matth.25
istũ timentem & præ timore cadentẽ poni,vt surgere & non timere possit,hoc erit tunc
omnes oues à dextris constitui,vt claritatẽ illam videre,& non cũ sinistris hœdis defluere Psal.67
possit,sicut fluit cæra à facie ignis.¶Ego sum primus & nouissimus,& viuus,& fui mor
tuus,& ecce sum viuus in secula seculorũ,& habeo claues mortis & inferni.¶Priorũ sequẽ Prolixa q̃s
tes autoritatẽ diximus supra,qa angelus visus est huic Iohanni in figura Christi,propter stio de an
illud quod in exordio dictũ est,& significauit mittens per angelum suũ seruo suo Iohan- gelo Iohã
ni.Sed quæri nunc potest,cur is qui apparuit,Christũ se tanta tam̃q; manifesta profess nis.
est descriptione:Ego sum,inquit,primus & nouissimus,& viuus,&c.Huc accedit, quod
ante pedes huius cadens,tanq̃ mortuus, non est prohibitus cadere,vel correptus quod
ceciderit ante pedes eius.Circa finẽ vero libri hic ipse dicit:Ego Iohãnes qui audiui & vi Infra.22
di hæc,postquã audissem & vidissem,cecidi vt adorarẽ ante pedes angeli,qui hæc mihi
ostendebat,& dicit mihi:Vide ne feceris,conseruus tuus sum,& fratrũ tuorũ prophetarũ
& eorũ qui seruãt verba libri huius,deũ adora.Palàm ergo datur intelligi, quia alius fuit
qui Iohãnis ductor extitit,& hæc illi ostendit,atq; alius q ostẽsus siue visus est ei tanta cla
ritate,vt subsistere non posset ad videndã claritatem eius qui apparuit.Et ille quidem qui
ostendebat manifeste angelus,hic aũt qui ostẽsus est,filius hominis dicitur. Proinde illũ
quidẽ,cuius audiuit vocẽ,in hoc loco tanquam tubæ dicentis,quod vides scribe,concede
re oportet fuisse angelũ qui hæc ostendebat,de quo & illud dictũ sit,& significauit mit-
tens per angelum suũ,cum autẽ qui visus est,intelligi licet illum fuisse,quem se esse pro-
fessus est,scilicet primũ & nouissimũ,id est,Christum dei filium.¶Nec vero nouum,vel
credi indignũ est,quod Iesum Christum post ascensionem suam homo viderit,cũ Pau- 1.Cor.9
lus apostolus dicat:qui illum antequã ascenderet in cœlũ non cognorat.Non sum liber? Acto.4
Non sum apostolus? Nonne dominũ Iesum Christũ vidi? Viderat enim illum in via cum
iret Damascũ,& qa tunc visione illa indignus,vtpote inimicus & persecutor erat, nõ so-
lum cecidit in terrã,sed & cum surrexisset,apertis oculis nihil videbat,Iesum nanq; illum
vidisse confirmat is qui ad eũ missus est,Ananias.Saule frater,inquit, dñs misit me Iesus,
qui apparuit tibi in via qua veniebas.¶Aliàs aũt & iste filius hominis angelus dicitur,& Exo.23
est angelus magni consilij,angelus in qua est nomẽ dei.Nã in Exodo ad Moysen siue ad
populũ suũ deus dicit:Ecce ego mittam angelum qui præcedat te,& custodiat in via,&
introducat in locũ quẽ paraui.Obserua eum & audi vocem eius,nec contemnendum pu
tes,qui non dimittet cũ peccaueris,& est nomen meũ in illo.¶Angeli huius hæc propria
est differẽtia,quæ illic posita est,dicente deo,& est nomen meũ in illo.Nõ dixit,& est no

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hiere.14. men meũ ſuper illũ,quod recte dici queat de quolibet infimo electoꝝ,quoꝝ omnium illa eſt prophetica vox:Tu autem in nobis es dñe,& nomen ſanctum tuum inuocatum eſt ſuper nos,ſed eſt,inquit,nomẽ meũ in illo,id eſt,pro naturali diuinitate eodem quo ego cenſetur nomine.Dicitur eñ,& eſt,æque vt ego,deus,dñs,omnipotẽs,inuiſibilis,increatus,immenſus,æternus,& quicqd de deo ſubſtantialiter prædicatur,vt hoc ſolũ de nomine interſit,quod ego ad illũ relatiue pater,ille ad me relatiue dicitur filius,cũ eiuſdem dignitatis ſignificatione. Et propheta Malachias dicit:Et ſtatim veniet ad templũ ſuũ dominator quẽ vos quæritis,& angelus teſtamenti,quẽ vos vultis.Stephanus quoq; protomartyr in Actibus apoſtoloꝝ dicit:Hic eſt qui fuit in eccleſia,in ſolitudine cũ angelo qui loquebatur ei.Amplius aũt.Et expletis,inquit,annis quadraginta apparuit ei in deſerto montis Sina angelus in igne flammæ rubi.Igitur ſi hunc filiũ hominis,qui Iohanni viſus eſt,placet angelũ dici vel eſſe,dictũ ſupra vbi ſcriptum eſt,& ſignificauit mittens per angelum ſuũ,profecto ſicut illi vbi loquitur Stephanus,oportet non quemlibet angelũ intelligi,ſed eũ qui veraciter dicere potuerit:Ego ſum q ſum:Ego ſum deus Abrahã,deus Iſaac & Iacob.Hoc nomen mihi eſt in æternũ.¶Sed & in iſto loco non quemlibet angelum,ſed eũ intelligi neceſſe eſt, q veraciter dicat:ego ſum primus & nouiſſimus,& viuus & fui mortuus,& ecce ſum viuus in ſecula ſeculoꝝ.Primus videlicet,qa eram in principio verbũ,deus apud deũ,per quẽ omnia facta ſunt,quod indicat hoc meũ caput præ antiquitate tam candidũ:& nouiſſimus,per quẽ omnia reſtaurata ſunt,ſicut indicant vel ſignificant iſti pedes mei aurichalco ſimiles,vtpote nuper educti de camino ardẽti,de camino tribulationis vel paſſionis,in qua ita nouiſſimus,& hominibus viſus ſui cõtemptibilis,q̃modo cõtemnitur vermis & nõ homo,dicente q̃q; propheta alio:Et nos deſiderauimus cum deſpectũ & nouiſſimũ virorꝝ,virum dolorꝝ,& ſcientem infirmitatẽ.Et fui mortuus, videlicet etiã in ſepulchro repoſitus,tribus diebus & tribus noctibus,& ecce ſum viuus in ſecula ſeculorũ.Reſurrexi eñ & adhuc cum deo patre meo ſum,verumq; eſt quod de me dicit Apoſtolus,iã non moritur,mors illi vltra non dominabit. Et habeo claues mortis & inferni,id eſt,poteſtatẽ dimittendi peccata.Peccata nanq; dimittẽdo, mortẽ in me credẽtibus claudo,infernũ obſtruo.Siue mortis & inferni,id eſt,duplicis mortis,videlicet animæ & corporis.Mortis nãq; nomine,quod vſitatũ eſt,diſſolutio corporis,infernũ aũt,mors animæ,quæ æterna eſt,recte ſignificat.Vtriuſq; mortis claues,id eſt, poteſtatẽ ipſe habet,quẽadmodũ & Anna prophetiſſa in cantico ſuo dicit:Dominus mortificat & viuificat,deducit ad inferos & reducit. Scribe ergo q̃ vidiſti,& quæ ſunt,& quæ oportet fieri poſt hæc. Dictio vel verbũ modi imperatiui,quo dicit,ſcribe, largitio eſt muneris & gratiæ,tanq̃ ſi diceret;Scribendi facultatẽ atq; autoritatẽ accipe.¶Vnde vere beatus & honorãdus iſte beatus Iohãnes,q ſic inter duodecim apoſtolos creuit & auctus eſt, quomodo inter duodecim patriarchas ille vere ſecundũ nomen ſuũ filius accreſcens beatus Ioſeph,quomodo eñ ille duplicia accepit,dicente patre,dabo tibi partem vnã extra fratres tuos,Sichimam ſignificãs,ſiue Sichem,quæ in euãgelio dicitur Sichar,ſic iſte dilectus diſcipulus extra fratres ſuos apoſtolos cæteros,dono diligentis dñi Ieſu partẽ vnam egregiam accepit,non ſolũ vt qui erat apoſtolus,Euangeliſta quoq; fieret, tamq; diuinũ euãgelium ſcriberet,verumetiam tantã tamq; mirabilem reuelationẽ ſcripturæ traderet.¶Scribe ergo,inquit,quæ vidiſti,cũ cæteris videlicet apoſtolis me ſecutus, vel etiam quæ nunc vidiſti ſolus,vt tale ſit euangelium tuũ,quale ſcribi oportere ſignificat iſtud meum quod nũc vidiſti ſchema vel habitus,& quæ ſunt nunc in ſegtẽ eccleſijs Aſiæ corrigenda ſiue laudãda,& quæ oportet fieri poſt hæc,ſcilicet varios eccleſiæ labores. Sacramentũ ſeptem ſtellarũ,quas vidiſti in dextera mea,& ſeptem candelabra aurea,ſeptem ſtellæ,angeli ſunt ſeptem eccleſiarũ. Cum trinam ſcribendoꝝ diſtinctionem fecerit dicẽdo,quæ vidiſti,& quæ ſunt,& quæ oportet fieri poſt hæc,mediã tantũ nunc aperit,id eſt,ea quæ ſunt,& quaſi ingreſſuro intelligentiæ ianuã pandit,vt tangendi cõſcientias eoꝝ, qui tũc erant vel præerant eccleſijs,autoritas homini non deſit.Nam poterat quidẽ eodẽ modo dicere filius hominis,ſiue ſacramentũ filij hominis ſic veſtiti,ſic ꝓcincti,tale caput talesq; oculos habẽtis,hoc vel tale eſt,ſed nõ adeo res exigebat,nõ tanta negocij neceſſitas vrgebat.¶Qui eñ tantũmodo docet quid teneat, vel quid tenere debeat catholica fides,non tanto ꝓfidio diuinæ autoritatis ſeu voluntatis opus habet,quãto is qui corripit & percutit mores,q de occultis hominũ cõſcientijs,ſeu vita maxime priuata tractat vel diſputat, & legẽdas conſcribit rationes.Illic nanq; ſuffragãtibus ſcripturaꝝ teſtimonijs etiã ignauus vitæ ſuæ moderator ad fidẽ ſponte cõſentit,hic deficientibus occultæ cõſcientiæ arbitris,etiã ſtrenuus fidei decertator indignat de propriæ vitæ ſtatu reprehendi, cum deforis facere videatur totũ quod facere debet eccleſiaſticus vir,vt exẽpli gratia,videbatur ille angelus eccleſiæ Sardis,cui ſcribere iubet ſic:Scio opera tua,quia nomẽ habes q̃ viuas,&

Malach.3 Acto.7.

Exodi.3

Pſalm.21 Eſa.53

Roma.6

1.Regũ.2.

Prærogatiua Iohãnis ſupra alioſ apoſtolorũ dona.

Autoritas præſulum.

uas,& mortuus es.Opportune ergo eorum quæ tunc erant vel fiebant in eccleſiis intellectum ſignanter aperit,& per ſingula videntem deducens, hæc(inquit)angelo illi,& hæc ſcribe angelo illi.Et vide quàm ſapienter iuxta morem prudentis,& bene compoſiti oratoris,beneuolentiam eorum captet,quibus loquitur vel ſcribit,vt patientes ſint ad audienda ſcripta,quamuis poſſint moleſta videri.Sacramentum(inquit)ſubauditur ſcribe,ſeptẽ ſtellarum,id eſt,quid ſignificent ſeptem ſtellæ,quas vidiſti in dextera mea. Ac deinceps: Septem ſtellæ angeli ſunt ſeptem eccleſiarum,& candelabra ſeptem, ſeptem eccleſiæ ſunt. Eccleſiarum præſules quamuis aliqui pro vita propria reprehenſibiles ſint,& angelos & ſtellas appellare maluit,& eccleſias oẽs,quamuis in aliqbus multa ſint obſcura,cãdelabrorum aureorum pulchris nominibus,ſiue ſignificatiuis imaginibus honeſtauit. Et recte, qa videlicet ſacerdotes ſiue præſules,quãuis interdum proſuis actibus ſint obſcuri pro officio tamen lucent,recitando verbum dei,& celebrando celeſtia ſacramenta Chriſti,atque ita quaſi quædam ſtellæ in ſigna ſunt & tempora. Verbi gratia,cum dicunt illud Apoſtoli:Nox præceſſit,dies autem appropinquabit.Idcirco de huiuſmodi ſtellis myſtica ſcriptura dicit:Quis fecit Arcturum & Hyadas & Orionã? Item: Nunquid contingere valebis micantes ſtellas Pleiades, aut gyrum Arcturi diſſipare poteris? Et his ſimilia. Itidem eccleſias ipſas candelabra eſſe aurea recte dixit,videlicet pro parte illorum q Chriſtum lumen ſuum glorificant,tam confeſſione vocis, quàm obſequio boni operis,ſecundum præceptum ipſius dicentis: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona,& glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt.

Infra.2

Gene.1

Roma.13

Iob 9 Ibid 38

Matth.5

¶Primi Libri Finis.

PROLOGVS IN LIBRVM Secundum.

Anima introducta in cellam vinariam

ANIMA, CVI DESIDERANTI LATENTEM in ſcripturis dulcedinem haurire conceſſum eſt, gratulatur in Canticis Canticorum, cum dicit, introduxit me rex in cellaria ſua. Itẽ: Introduxit me rex in cellam vinariam. Noſtra aũt adoleſcentula fides,ecce foris ſtans,& intus quaſi per exiguas clauſi cellarij rimulas proſpiciens, ſuam creſcente deſiderio anhelat inopiam,auſcultando quid vel quomodo illi,quæ eiuſmodi eſt, quæ iam introducta eſt,gratuletur, & dicat,ſicut in præſenti ſcriptura habemus,ille idem rex ſanctus & verus,qui habet clauem Dauid,qui aperit,& nemo claudit:claudit,& nemo aperit. Ecce(inquit)dedi coram te oſtium apertum quod nemo poteſt claudere. Quod eſt dicere: Ecce in cellaria mea, ſiue in cellam meam vinariam introduxi te in aperto oſtio intelligentiæ, & diuitias deintus haurias ſapientiæ & ſcientiæ,quas me tibi tribuente nullus poſſit auferre.¶Quam ob cauſam? Quale propter meritum? Quia modicam(inquit)habes virtutem id eſt,egregiam tenes humilitatem,non in tua,ſed in mea virtute habens fiduciam. Is autẽ cui hæc loquitur,angelus eſt Philadelphiæ,quod interpretatur dilectionis fraternæ. Igitur donec foris ſtantibus rex ille aperiat ſua claui,modica virtus habenda,id eſt, humilitas tenenda eſt,vt per fraternam dilectionem illud parum quod iam de illa dulcedine gſtauimus,ſi quid eſt quod guſtare vel inuenire meruimus,libenter expendamus,ſpem habentes in ipſo qui & alibi loquitur:Qui quærit,inuenit,& pulſanti aperietur.¶Hanc animæ meæ ſpem tu archipræſul Friderice vir illuſtriſſime maxime roboras, qui opuſculis meis non vtcunque beneuolus eſſe, verumetiam præ magnitudine beneuolentiæ arridere potuiſti, velut qui intereſſes, meq; tecum intereſſe putares illo magno atque feſtiuo conuiuio, quod Abraham pater ſui riſus, pater(inquam)pueri ſui Iſaac, quod interpretatur riſus,fecit in die ablactationis eius. Illud nanque conuiuium eorum eſt, qui ſcripturas legentes non efficiuntur pueri ſenſibus, ſed malitia quidem paruuli,ſenſibus autem perfecti ſunt, vt non opus eis ſit lacte,ſed ſolido cibo qui perfectorum eſt. Ibi iam initium eſt riſus & iucunditatis,riſus æterni quem in myſterio præſagiens mater Sara,riſum(inquit)mihi fecit deus, quicunque audierit conridebit mihi. Talibus nimirum maxime hic liber Apocalypſis apponendus eſt, quia videlicet nõ lac paruulorum, ſed ſolidus perfectorum cibus eſt. Omnia quæ continentur in eo myſteria, ſunt fortia vt vinum, & vinum vtique (vt ait ſponſa in Canticis, de huiuſmodi) ſuauiſſimum & optimum, dignum delicto meo ad potandum, labijſq; ac dentibus eius ad ruminandum. Quæramus ergo, ſicut cœpimus vt inueniamus, pulſemus perſeueranter, vt aperiatur nobis.

Infra.3

Matth.7 Lucæ.11.

Gene.21. 1.Cor.14 Hebr.5 Gene.21

Cantic.7 Lucæ.11

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANnis Apostoli Commentariorum, Liber. II.

Euãgelium Iohãnis cõtra Cherinthũ & alios antichr̃os

Rædcedenti clarissimæ visionis capitulo Iohannes euangelij sui qđ scripturus erat, mirabile vidit præsagium, videlicet filij hominis podere vestiti, & zona aurea præcincti, caput candidum, quo significabatur verbum antiquum quod erat in principio apud deũ videlicet contra Cherinthum alios q̃ antichristos, q negare incipiebant ante Mariã fuisse Christum, dictum q̃ est illi postq̃ hæc & cætera vidit: Scribe ergo quæ vidisti. Deinde expressum est illi sacramentum septem stellarum, septem q̃ candelabroꝝ, quod vcs septem stellæ, angeli septem ecclesiarum, & candelabra septẽ, septẽ ecclesiæ sint. Et cõtinuo sequit: ⊥ Et angelo Ephesi ecclesiæ scribe: Hæc dicit q tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureoꝝ. ⊥ Hic iam septem spũs dei loqui incipiunt, q in cõspectu throni dei sunt. Nam qui dicit ipse quidem est filius hominis, qui ambulat in medio septem candebrorũ aureorũ, qui fuit mortuus & viuit, qui habet rompheam ex vtraq̃ parte acutam, qui habet oculos tanq̃ flammã ignis, q habet septem spũs dei, q habet clauem Dauid, q est principium creaturæ dei. Sed perpende, qa per singula septem locutionum suaꝝ capitula clamat sic: Qui habet aures audiat, qd spũs dicat ecclesiis. Septem ergo loquunt spũs dei, loquente hic vno filio hominis, siue filio dei, loquuntur (inquam) de illo habitaculo suo, in quo tota plenitudine corporaliter habitantes sunt in conspectu throni dei. i. in exemplũ ecclesiæ dei, qa videlicet iste filius hominis præpositus est ad imitandũ ecclesiæ dei habẽs in se septem spũs dei. ¶ Loquitur hic ecclesiis primo loco spũs timoris, secundo spũs pietatis, tertio spũs scientiæ, quarto spũs fortitudinis, quinto spũs consilij, sexto spũs intellectus, septimo spũs sapiæ. Ecclesia nanq; dum Christum imitatur, à timore incipit, & ascendendo ad sapiam peruenit, sicut scriptum est: Initium sapiæ timor domini. Porro, vbi ad eandem ecclesiam instruendam filius dei descendit, primus est spũs sapiæ, vltimus est spũs timoris, cum propheta dicit: Et requiescet super eum spũs domini, spũs sapiæ & intellectus, spũs consilij & fortitudinis, spũs scientiæ & pietatis, & replebit eum spũs timoriã domini. Igitur eodem spũ prꝛeunte, q habet aurem audiendi audiat, qd istorum spirituum quisque dicat ecclesiis, iuxta proprietatem suæ dignitatis, & primo qd dicat spũs timoris domini. ¶ Angelo (inqt) Ephesi ecclesiæ scribe &c. Quod q hæc dicit ecclesiis, spũs sit timoris, ex eo manifestius claret, quod ait: Memor esto itaque vnde excideris, & age pœnĩam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitẽtiam egeris. Eorum statum, quibus hæc dici conueniat, innuit nomen Ephesi, siue interpretatio nominis. Ephesus nanque lapsus magnus, siue voluntas mea in ea, interpretatur. Magnus quippe lapsus est, charitatem primam reliquisse, & ab ea excidisse, voluntas autem dei est, vt qui sic excidit vel lapsus est, pœnitentiam agat. Eiusmodi & angelus, id est, sacerdos ecclesiæ Ephesi tunc erat, & multi hodieq̃ sunt sacerdotes, siue sub sacerdotibus viuentes in ecclesia, quos omnes in hoc vno angelo spũs timoris partim exterrendo increpat, partim refouendo laudat. ¶ Incipit autem sic: ⊥ Hæc dicit q tenet septem stellas in dextera sua. ⊥ Septem stellæ angeli sunt septem ecclesiarum, vt prædictum est. Iam isto dicto stellas eiusmodi salubris timor constringit, qa videlicet sic stellæ istæ in cœlo sunt, vt eas teneri oporteat ne cadant in terram. Nam de cœlo stellæ plurimæ ceciderunt, & de stellis facti sunt principes tenebrarum. Dicendo itaque, q tenet septem stellas in dextera sua, simul terribiliter innuit, vt qui se existimat stare, videat ne cadat. Non enim stat sua virtute, sed dextera domini continẽte. Hoc idcirco maxime cauẽdum est, quia is ipse qui tenet stellas easdem, vigilanter attendit, ne forte pro ipsa claritate veniat alicui pes superbiæ. Vnde & subditur: ⊥ Qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. ⊥ Nam idem est, ac si dicat: Qui in medio vestri digrediens, corda singulorum, & renes inuestigat. Etenim (vt prædictum est) candelabra septem, septem ecclesiæ sunt. Cum ergo in medio candelabrorum huiusmodi ambulat, lumen singuloꝝ intuetur quantum luceat, ne forte sine oleo charitatis, sine operibus dilectionis fumiget fides mortuoꝝ. Nam vbi tale qd inuenerit, dicit: ⊥ Scio opera tua, & laborẽ, & patiẽtiam tuam, & quia non potes sustinere malos, tẽtasti eos q se dicũt apostolos esse & nõ sunt, & inuenisti eos mẽdaces, & patiẽtiam habes, & sustinuisti propter nomẽ meum, & nõ defecisti. ⊥ Plane hæc

CAP. II.

Coloss. 2

Psal. 110. Prouer. 1 Esa. 11

Infra. 6 Esa. 14 Roma. 11 Psal. 35

Hierem. 17

ne hæc opera quidem sunt, laborare in regula fidei catholicæ, & laboris huius patientiam habere, etiã disputando cõtra dogmata puersa, quoꝝ fabricatores mali, tam multi, tam q̃ loquaces sunt, vt non possis eos sustinere: qualis tunc erat Marcion & Cherintus, multiq̃ alij hæretici. Bona (inquã) opera sunt qdem, tẽtare illos doctores mẽdaces, falsosq̃ apostolos cõuincere, sed non in hoc est pfectio, quantamcũq̃ patientiam habeas sustinẽdo istos & non deficiendo, absq̃ primo charitatis ornamento. Nam & Apostolus dicit: Et si habuero oẽm fidem, ita vt montes transferam, & si tradidero corpus meũ, ita vt ardeam, charitatẽ aũt non habeam, nihil mihi prodest. Et Apostolus Iacobus ait: Vis aũt scire ô homo inanis, qm̃ fides sine operibus otiosa est? Otiosa nanq; est fides quantumcunq̃ operari videaf, nisi p dilectionẽ operet. Ait ergo: ⊥ Sed habeo aduersus te, qđ charitatẽ tuam primam reliquisti. ⊥ Ac si dicat: Illud qdem pro te est, & pro te agit quod sic oparis, sed hoc aduersum te est, qđ in hoc opere tuo charitatẽ primam reliquisti. Prima nanq; i. principale bonum, charitas est, quæ & excellentior via est iuxta Apostolum: Hoc solum pene & vnicum signum est perfectionis, & testimoniũ veræ virtutis, quemadmodũ alibi dixit: In hoc cognoscent oẽs, qa mei estis discipuli, si dilectionẽ habueritis adinuicẽ. Hoc signo cognitus est Stephanus prothomartyr, quando in labore & patientia sua cum nõ posset sustinere malos, quos inuenerat & cõuicerat mẽdaces, ita patiẽtiã habuit, ita sustinuit propter nomẽ dñi, vt moriens etiã pro ipsis oraret, & diceret: Dñe, ne statuas illis hoc pctũ, quia nesciunt qd faciunt. ⊥ Memor esto itaq; vnde excideris, & age pœnĩam, & prima opera fac: Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnĩam egeris. ⊥ Sicut multa sacræ scripturæ testimonia, sic & locus iste docet nos nõ debere præcipitare sniam super ecclesiarum angelos. i. episcopos, & super quoscũq̃ gradus ecclesiasticos. Non em̃ dixit, qa charitatem tuam primam reliquisti, idcirco venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, sed grande interuallum voci suæ, magnumq̃ frenum posuit currenti sniæ, dicendo, memor esto igitur vnde excideris, & age pœnĩam, & prima opera fac. Tunc demũ ita subiungit. Sin aũt. i. si super illud quod habeo iam aduersus te, super illud quod charitatem tuam primam reliquisti, contemptum quoq; apposueris, venio tibi &c. Ordo iste iudicij dei late splendet in scripturis, sed exempli gra, duo tantũ præponantur hoĩes, Saul videlicet & Dauid: Filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpisset, duobus aũt annis regnauit sup Israel: Quod est dicere: Humilis sicut puer vnius anni, & paruulus in oculis suis erat, quando rex factus est, & duobus annis eadẽ humilitate regnauit super illud. Vnde loquente dño in se, ait Samuel: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Ab hac humilitate excidit, qñ cõtra legẽ holocaustũ obtulit, cũ non esset sacerdos de stirpe Aaron, sed homo de tribu Beniamin. Itẽ, quia ab humilitate exciderat, pepercit Agagregi Amalech, & optimis gregibus cuiũ contra pceptum dñi. Iterum q̃ inqt scriptura: Offerebat holocaustũ dño de initijs pdaꝝ quæ attulerat ex Amalech. Redargutus sup eo qđ humilitatẽ primã reliquisset, nõ fuit memor vnde excidisset, neq; pœnĩam egit, qppe q holocaustũ rursus offerẽdo pctm̃ auxit, præsumptionẽ iterauit. Dixit qdem, peccaui, tanq̃ memor esset vnde exciderit, sed non humiliter dixit aut sensit. Addidit em̃: Sed nũc honora me corã senibus populi mei, & coram Israel, & reuertere mecũ. Honorẽ ergo vel gloriã nõ dei, sed suã, ista cõfessiõe mercari voluit, dicẽdo, peccaui. Iuste ergo soliũ eius de loco suo moueri debuit, qa pœnĩam nõ egit. ¶ Dauid aũt & ipe paruulus erat, de quo & pater Isai dixit ad Samuel: Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues. Cumq; iã regnaret, nihilominus & humilis erat. Nã de humilitate eius scriptũ est: Cumq; intrasset arca dñi in ciuitatẽ Dauid, Micholfilia Saul prospiciẽs p fenestrã, vidit regẽ Dauid subsiliẽtẽ atq; saltantẽ corã dño & despexit eũ in corde suo. At ille: Viuit dñs (inqt) qa ludã & vilior fiã plus q̃ factus sum, & ero humilis in oculis meis. Ab hac humilitate tũc excidit, qñ verbũ dñi contẽpsit, peccãdo in vxorẽ Vriæ quã tulit. Vnde & p prophetã dixit ei: Quare ergo contẽpsisti verbũ dñi, vt faceres malũ in conspectu meo? Et subinde: Quã ob rẽ nõ recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternũ, eo q despexeris me. At ille statim memor fuit, vnde excidisset, & qđ charitatẽ primã reliqsset, & dixit: Peccaui dño. Itẽ in Psalmo: Qm̃ iniqtatẽ meã ego cognosco, & pctm̃ meũ cõtra me est semp: Tibi soli peccaui, & malũ corã te feci. Ergo nõ huic venit dñs sicut venerat Sauli, vt moueret soliũ siue candelabrum eius de loco suo. Nam & regnũ eius stetit, & prophetica gra cum docẽdi authoritate pmansit. Ea nãq; recuperata, doceb o (inqt) iniquos vias tuas. Igit vbi cuiuslibet ecclesiæ angelus. i. sacerdos, charitatẽ suam primam relinquit rectẽ non statim iuris est ecclesiastici mouere candelabrum eius de loco suo. i. auferre sacerdotium vel ecclesiam eius, sed dicitur ei: Memor esto vnde excideris, & age pœnĩam, & prima opera fac. Si audierit corripientẽ, ille q corripuit lucratus est fratrẽ suum. Quod si neq; adhibito alio, neq; publico conuentus ecclesiæ testimonio correxerit, imo audire

Fides sine charitate nihil prodest.

2. Cor. 13

Iaco. 2

2. Cor. 13. Iohan. 3

Acto. 7.

1. Regũ. 13

1. Reg. 15

1. Reg. 16 2. Reg. 6

2. Reg. 12

Psal. 50.

Matth. 18

contem

Universidad de Deusto
Biblioteca

contempſerit,tunc demũ recte mouet candelabrum eius,& alteri dat.Sequit: ⌊Sed hoc habes, qa odiſti facta Nicolaitarũ quæ & ego odi.⌋ Illud(inqt) habeo aduerſus te,quod iam dixi,hoc aũt habes mecum,& in hoc mihi conſentis,qꝺ facta Nicolaitarum odiſti.Nã illa & ego odi. ¶Nicolaitæ dicti ſunt à Nicolao diacono eccleſiæ Hieroſolymorũ,q cum Stephano & cæteris conſtitutus eſt à Petro,q propter pulchritudinem relinquẽs vxorẽ dixit,vt q vellet, ea vteret, & verſa eſt in ſtuprum talis conſuetudo, vt inuicem coniugia commutarent:Istos hoc loco improbat.¶Et notanda diſpoſitio ſermonis q̃ artificioſa ſit Et priuſquam emitteret auſteritatem reprehẽſionis quæ laudanda erant,collaudauit,ſcio (inquiẽs) opera tua,& laborem,& patientiam tuam,&c.Et poſt vbi corripuit,atq; minas intentauit,rurſus quod laudandum erat,laudauit,qa(inqt)facta Nicolaitarum odiſti,quę & ego odi.Ita reprehẽſionis amaritudinẽ,ne nimis offenderet atq; exterreret,collaudatiõis dulcedine circumlinuit.Hoc mꝺo & cum muliere Samaritana loquens,& antequam diceret,qnq; eñ viros habuiſti,& nunc quem habes,non eſt vir tuus, præmiſit collaudans, bene dixiſti,non habeo virum,& poſtquam illi qꝺ tot viros habuiſſet,expreſſit,iterum collaudans,hoc(inqt)verum dixiſti.Magnũ hoc & digne imitandum eſt magiſterium ſpũs dei,corripere qdem ea,quæ emendatione indigent,ſed inter corripiendum & prius & poſterius collaudare,ſi qua bene dicta ſunt vel acta ab eodem,q in alijs corripitur, quatenus quoad fieri poteſt,teneat benevolus,& nõ refugiat cõfuſus aut exterritus,audire nõ ſuſtinens peccatoris animus. ¶Item notãdum eſt,vlla corripiẽtis inuectiõe nihil minus apud intelligibilem animũ valere,quod ſequit:⌊Qui habet aurem,audiat, qd ſpũs dicat eccleſiis.⌋ Hæc eñ talis dictio quaſi clamor eſt vehemẽtiſſimus,pertingẽs vſq; ad aurem cordis intrinſecus.Hinc Euangeliſta:Ieſus(inqt)hæc dicens,clamabat:Qui habet aures audiendi,audiat.Tali nanq; enuntiatione negligentem animam vehementer confutat, ſurdum nimis hoiem eſſe deſignans,etiam ſi patẽtes corporis aures habeat,q tantæ comminationis vim intus non audiat,q tanti iudicij neceſſitatẽ intrinſecus non ſentiat. ¶Sane cũ non dicit,qd ſpũs dicat eccleſiæ Epheſi,ſed qd ſpũs dicat eccleſiis,ſciendũ eſt qa q̃ ſingulis ſcribit,vniuerſis dicit eccleſiis.In omnibus quippe eccleſiis ſunt, & q digne audiant,vel qbus dici debeant ea quæ ſunt timoris,& qbus ea quæ ſunt pietatis,& qbus ea quæ ſunt ſciæ, & quibus ea quæ ſunt fortitudinis, & qbus ea quæ ſunt conſilij, & qbus ea quæ ſunt intellectus,& qbus ea quæ ſunt ſapiæ.Nam & idcirco ſeptem eccleſiæ ſcribunt, vel ſeptiformis eccleſia dr,quia qcunq; in eccleſia ſunt, in quolibet gratiarum iſtarum conſiſtunt gradu. ¶Proinde verſus iſte quaſi intercalaris ad ſingulas eccleſias, de ſingulis pronuntiatur ſpiritibus dei,q habet aurem audiat,qd ſpũs dicat eccleſiis.Additur huic alius,qui & in ſingulis iſtorum ſpirituum elocutionibus,pro qualitate condignarum retributionum variatur. ⌊Vincenti dabo edere de ligno vitæ,quod eſt in paradiſo dei mei.⌋ In iſto gradu,id eſt, in ſpũ timoris,vincere,ẽ corripiẽti adquieſcere,pœnitentiã agere,& prima opera facere Porro,primis hoĩbus qa corripienti deo non adquieuerunt,imo peccatum ſuum ſuperba defenſione tuentes auxerunt,lignum vitæ, quod plantauerat deus in medio paradiſi intercluſum eſt.Ait eñ dñs deus:Ecce,Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt,ſciẽs bonum & malum.Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ,& comedat,& viuat in æternum,emiſit eum dñs deus de paradiſo voluptatis,& collocauit ante paradiſum Cherubin,& flammeum gladium,atq; verſatilem,ad cuſtodiẽdam viam ligni vitæ.Qꝺ ergo primo homini intercluſum ẽ pœniam non agenti,pulchre huic repromittur,q pœniam egerit.quatenus edat de ligno vitæ,quod eſt (inqt)in paradiſo dei mei, & viuat in æternũ cum ex illo comederit. ¶Dei mei dixit,pro natura carnis noſtræ, quã aſſumpſit.Nam pro natura ſuę diuinitatis dici potuit,qꝺ eſt in paradiſo patris mei.Vtrũq; in euangelio † diffinit,dicẽdo iam fratribus ſuis,apoſtolis ſuis:Aſcẽdo ad patrẽ meum,& patrẽ veſtrũ,deum meũ & deũ veſtrum. ¶Sed nunq d vt reſurgamus & viuamus in æternum,de illo materiali ligno eſt edẽdum:Non vtiq;,ſed q manducat(inqt)carnem meam & bibit meum ſanguinẽ,habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Chriſtus nanq; lignum vitæ eſt, cuius & in cœleſti paradiſo viſione, & in præſenti eccleſia corpore,ſanctæ reſiciunt animæ.Illud materiale lignũ vitæ,hoĩem morte animæ.ſ.peccato iam mortuum,non viuificaſſet, ſed carnem viuere faceret in æternum,quod infeliciſſimum eſſet.Mortuus quippe in anima,ſi corpore viueret homo in æternum, non recuperaret in æternum,& eſſet æternaliter miſer,vt dæmones ſunt. Hoc autem lignum vitæ, quod eſt Chriſtus,dum nos corpore & ſanguine ſuo reficit, iam nunc reſuſcitat animam à morte peccati,& carnẽ noſtrã in nouiſſimo die reſuſcitabit.Sæpe aũt is q necdum vicit,i. qui pœniam non egit,edit de hoc ligno vitæ qꝺ eſt in paradiſo dei,manducat corpus,& bibit ſanguinem domini.Non illi dat Chriſtus,ſed ipſe rapit,& ideo iudiciũ ſibi manducat, & bibit.⌊Et angelo Smyrnæ eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit primus & nouiſſimus,q fuit mor-

Optimꝰmo dꝰ corripiẽdi peccãtes.

Iohan.4

Matth.13

Gene.3.

†Præſiniuit Iohan.20

Lignũ vitę Chriſtus eſt Iohan.6

1.Cor.11

tuus & viuit:Scio tribulationem tuam, & paupertatẽ tuam,ſed diues es, & blaſphemaris ab his q ſe dicũt Iudæos eſſe & non ſunt,ſed ſunt ſynagoga ſatanæ.⌋ Poſt ſpm timoris ſuſum eſt ſpũs pietatis,& ille ſpũs ſine dubio loquit hic,de toleranda perſecutione ſuggerẽs, cui cauſæ vel intẽtioni nimirum & eccleſiæ nomẽ congruit:Smyrna eñ,myrrha dr,quæ mortificationẽ carnis deſignat. Veriſſime his q perſecutionẽ patiunt propter iuſtitiam, maxime opus eſt ſpũ pietatis,vt ſint in paſſiõibus pij,in opprobrijs vel exprobrationibus manſueti,non reddẽtes malum pro malo,vel maledictum pro maledicto, ſed contrario benedicẽtes,imo & interea ſuis reficiant lachrymis,vitam ſuſpirantes æternam,cuius ſpe patiunt,ob cuius dilationem lachrymant,iuxta quod quiſq; illorũ in pſalmo loquit: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte,dum dr mihi quotidie,vbi eſt deus tuus.Et à quo magis principio ſua dicta debuit exordiri,tribulatos conſolari intendẽs,ſpũs pietatis? Ait eñ:Hæc dicit primus & nouiſſimus,q fuit mortuus, & viuit. Ei q tribulatur ante oculos ponit primũ & nouiſſimum,q fuit mortuus & viuit,vt non miret in feruore,q ad tentationẽ ſit,quaſi noui aliq d contingat.Ac ſi dicat hic ſpũs eidem quem conſolari vult. Tu à quolibet culmine temporali deiectus, propter iuſtitiam quaſi homo ignobilis opprobrijs,& inſuper plagis vreris ſeruilibus.¶Sed quãtũ hoc eſt ſi ad illum reſpicias q pro te paſſus eſt,tibi relinquẽs exemplum,vt ſequaris veſtigia eius? Ille nanq; cũ apud deum eſſet primus & pretioſiſſimus,ſecundum alteram naturam filius dei, ſecundũ alteram naturam filius intemeratæ virginis,cũ(inquam)ſic eſſet primus & optimus & præ filijs hoĩm ſpecioſiſſimus,apud hoĩes nouiſſimus fuit,i.viliſſimus,qẽadmodum & propheta dicit gemebundus:Nos vidimus eum,& non erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimũ virorũ,& nos putauimus eũ quaſi leproſum,& peuſſum à deo & humiliatum Ita ille primus deus ſtans in ſynagoga deorum,& nouiſſimus,i.viliſſimus vere ſub iudicio hoĩm. Quid ergo magnum,ſi tu homo,& non deus, de tuo quãtulocũq; honore propter illum es deiectus,ſi qꝺ pateris homo non ſine peccato, paſſioni eius comparet quam pro te paſſus eſt,q peccatum non fecit,nec inuẽtus eſt dolus in ore eius? Itaq; bene ac decẽter ſic exorſus eſt,hęc dicit primus & nouiſſimus.Quo aũt ptinuit,& hoc addere,q fuit mortuus & viuit? Nimirũ ad magnũ cumulum conſolationis,vt ſciat,qa q mortificat ſequẽdo veſtigia.Chriſti,viuet qẽadmodũ ille,cum fuerit mortuus nunc viuit.Et qd dicit:Scio tribulationẽ tuam,& paupertatẽ tuam.Quod nũc dicit,ſcio, vehemẽter & eodẽ pondere dictum debet intelligi,quo iam dictus propheta dixerat de illo: Et vidimus eum virũ dolorum,& ſcientẽ infirmitatẽ.Scientẽ dixit infirmitatẽ, pro eo vt diceret,experimẽtum infirmitatis habentẽ.Itaq; & hic ſcio tribulationẽ tuam, & paupertatẽ tuam,i.tribulatiõis quam pateris experimẽtum habeo,& pauptatẽ quam ſuſtines in memetipſo exptus ſum. Quis eñ maiorẽ q̃ ego tribulationẽ ſuſtinuit? Et cũ diues eẽm,qs ad tantã vt ego pauptatem deſcẽdit? Etem̃ de me Pſalmiſta dicit: Et pſecutus eſt hoĩem inopẽ,& mediçum, & compunctũ corde mortificare.Huius experimẽti memor Apoſtolus dicit:Non eñ habemus pontificẽ,q non poſſit cõpati infirmitatibus noſtris,tẽratum aũt p oĩa pro ſimilitudine abſq; pctõ. Tentatus nanq; eſt,fame,ſiti,pſecutione,& morte, & inde ſcio(inqt)tribulationẽ tuam,& pauptatẽ tuam.Idcirco non minus doleas,qa ſcis vel exptus es:nam ego talis idẽ ſcio,idẽ expertus ſum.Sequtur,& dicit:⌊Sed diues es,& blaſphemaris ab his,q ſe dicunt Iudæos eſſe,& non ſunt.ſed ſunt ſynagoga Satanæ.⌋ Quod dixi pauptatẽ tuam, dixi ſecundũ falſam æſtimationẽ hoĩm,nam ſecundum rei veritatẽ diues es.Illi te pauperẽ putant,ſed tu diues es.Ego eñ aſcendẽs in altũ, ego in quo ſunt oẽs theſauri ſapiæ & ſciæ abſconditi,ſedẽs ad dexteram patris,dedi dona hoĩbus,& inde tu diues factus es, habens ſermonẽ ſapiæ, ſiue ſermonẽ ſciæ,ſiue aliud quodlibet talentum ex multarum diuiſionibus gr̃aꝝ.Et cum ita diues ſis,blaſphemaris tanq̃ pauper,tanq̃ nihil ſis, tanq̃ nihil accepturis,nihil noueris,nulla ex parte deũ cognoſcas,aut à deo cognitus ſis.A qbus ita blaſphemaris? Ab his q ſe dicunt Iudæos eẽ,& non ſunt,ſed ſunt ſynagoga Satanæ. Magnus labor,magna tibi eſt afflictio cordis,taliter & à talibus blaſphemari. Sed & ego iſtud ſcio, iſtud exptus ſum.Diues eram,totos habẽs theſauros diuinitatis in me corporaliter habitãtis habẽs requieſcentẽ ſuper me ſpm̃ dñi,ſpm̃ ſapiæ & intellectus, ſpm̃ conſilij & fortitudinis,ſpm̃ ſciæ & pietatis,& ſpm̃ timoris dñi. Inde eſt,qꝺ opera feci quæ nemo alius facit, & ſic locutus ſum,vt dicerẽt aduerſarij,nunq̃ ſic locutus eſt homo,ſicut hic homo. Et cũ tam diues eſſem,blaſphemabat tanq̃ pauper,q nihil boni haberem,aut q à deo non eſſem Dicebant eñ:Non eſt hic homo à deo q ſabbatum nõ cuſtodit.Item: In Beelzebub principe dæmoniorũ eiicit dæmonia.Amplius aũt:Dæmoniũ habet(aiebant)&inſanit.Quid eum auditis? Et multa his ſi&a. Ita blaſphemabar ab his q ſe Iudæos eſſe dicebãt dicẽtes: Semen Abrahæ ſumus,pater noſter Abraham eſt,vnum patrem habemus deum, & non erant Iudæi ſiue filij Abraham,ſed erãt ſynagoga Satanæ.Vnde & dicebam illis:Vos ex patre

Spũ pietatis opus in tribulatiõnibus σπουδαῖον.

Roma.12

Pſal.31.

1.Petri.2 Conſolatio in tribulatiõibus paſſio Chri.

Eſa.53

Pſalm.87

Eſaiæ.53 1.Petr.2

Eſa.53

Pſalm.87, Eſa.4 Coloſſ.2. 1.Cor.12

Coloſſ.2 Eſa.11. Lucæ.4 Iohan.15. Iohan.7

Iohan 9 Matth.12 Lucæ.11

Iohan.8

Universidad de Deusto
Biblioteca

patre diabolo estis,& desideria patris vestri vultis facere. A talibus qdē &tu blasphemaris, videlicet à falsis fratribus.qcunq; confitentur se nosse deum,factis aūt negant. ⊥Nihil horum timeas quæ passurus es.⊥ Non(inqt)timeas vt loco cedas,& malorum timore fidē perdas.Cæterum timere vel pauere conceditur infirmitati naturæ, vt non tñ cedat spūs timori recedendo à dei voluntate. Nam & de ipso q hæc loqtur, & in quo spūs pietatis hæc loqtur,scriptum est:Et assumit Petrum,& Iacobum,& Iohannē secum,& cœpit pauere & tædere. Item ipse de semetipso:Spūs(inqt)promptus est,caro autē infirma. Quæ sunt illa quæ passurus es? ⊥Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem,vt tentemini, & habebitis tribulationem diebus decem.⊥ Ecce(inqt)neq; eñ istud in tēpora longa fiet, præsens qppe tempus vestræ tribulationi,futurum aūt vestræ iucunditati deputatum est. Econtra,præsens tempus impio; risui,futurum autem illo; luctui & angustiæ statutum est. ¶Cur aūt non dixit, missuri sunt hoies mali, sed ait, missurus est diabolus ex vobis in carcerem? Videlicet,qa sic docere,& sic docere debuit spūs pietatis,ad hoc instruēs pium martyrem,vt intrinsecus agitatori diabolo totum imputet,quod extrinsecus facit homo persequens,& condoleat homini persequenti,quod eum diabolus obsedit, optetq; illum à diabolo liberari,memor eius q dixit:Orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Etenī ipse q hoc dixit,pro persequentibus & crucifigentibus se exorauit, dicens: Pater, ignosce illis,non eñ sciunt qd faciunt. Aliqbus indultum est sicut petiuit,q & sanguinem eius,quem persequendo fuderunt,postea credendo biberunt. Itaq; & pius martyr dum in carcerē mittitur,sciat & dicat,qa hoc facit diabolus, à quo captiuus homo persecutor tenet,& sic inter vincula & carceres responsa sua contemperet,supplicemq; animum pro persequentibus ad deum subleuet,quatenus aliquos ex his liberet, quod sæpe factum est. ¶Missurus est(inqt)in carcerem.Quare? Qua intentione? Vt tentemini. Ille eñ tentator est,& eō totus intendit,vt aliquos ex vobis decipere possit. Tali intentione Iob sanctū expetiuit,idcirco illū extrinsecus vlcere pessimo percussit, ita vt à plāta pedis vsq; ad verticē non esset in eo sanitas,quatenus simplicitatē & rectitudinem eius intrinsecus euerteret,vt peccaret Iob in labijs suis, & stultum qd contra deum loqueret,atq; ita deo q proposuerat,dicens, nunqd considerasti seruum meum Iob, qđ non sit ei silis in terra homo simplex & rectus,ac timēs deum,& recedēs à malo,quasi victor diabolus insultaret,Hoc intendēs,missurus est(ait)diabolus ex nobis in carcerē,vt non oēs cito moriamini repēti no ictu gladij,sed protelatione pœnaq;, & mora mortis ptæsi conturbemini in cordibus vestris,& inter procellas iniuriaq; fluctuātes concidatis,& pdita,si fieri potest,fide absorbeamini. Ecce hoc futuq; est,hoc diabolus p suos ministros facit. Et habebitis tribulationem diebus decē,id est,vsq; ad mortē, videlicet quandiu militatis in lege dei,sicut oportet,vt adimpleatis præcepta decē. Seqtur eñ:⊥Esto fidelis vsq; ad mortē.⊥ Nimirum tādiu fidelitatis constantia bono hortatu indiget roborari,quandiu tribulationum vis,eandem fidelitatē extorquere cōtēdit. Dum ergo dicit,esto fidelis vsq; ad mortē, satis ostendit decē tribulatiōis dies ptingere vsq; ad mortē. Esto fidelis(inqt)vsq; ad mortē,& dabo tibi coronam vitæ.Hæc cum dicit,manifestat ipse,cur præmiserit de semetipso,dicēs:Qui fuit mortuus,& viuit.¶Eiusdē nanq; perseuerantiæ quam psuader,dicēs, esto fidelis vsq; ad mortē,in semetipso exemplum præbuit,factus obediēs vsq; ad mortē, mortē autē crucis,ltē,remunerationis quam promittit,dicēs: Et dabo tibi coronam vitæ,certitudinem atq; fiduciam in suo præsentat capite Apostolo ibidē prosequēte. Propter quod & deus illum exaltauit,& donauit illi nomē,quod est sup omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectat cœlestium,terrestrium,& infernoq;. Et alibi: Videmus dñm Iesum propter passionē mortis gloria & honore coronatum. Igit vsq; ad mortē esto fidelis(inqt)qa iam post mortem non seruāda exigitur,sed seruata fidelitas coronat. ⊥Qui habet aures, audiat qd spūs dicat ecclesijs.⊥ Dictū spūs huius, spūs pietatis auribus cordis audire vel audisse est,coronam vitæ quam hic promittit concupiscere, & eius spe tribulationem siue persecutionem pro Chro non solum non refugere, verumetiam libenter amplecti,eiusq; exemplo dare percutienti maxillam, saturari opprobrijs, & si extrinsecus persecutor desit, semetipsum intrinsecus persequi,carnem suam crucifigere cum vitijs & concupiscentijs, & indesinenter flere,quod differatur à regno dei, à visione eius q pro nobis fuit mortuus,& viuit. Porro,auditum siue auditorē huiusmodi non ab vna tantum ecclesia ciuitatis illius Smyrnæ,sed ab omnibus idem spūs exigit ecclesijs,& idcirco non singulariter, ait, audiat qd spūs dicat ecclesiæ, plr, audiat qd spūs dicat ecclesijs. Tandemq; competenter pro causa siue intentione conclusionem ita subiungit: ⊥Qui vicerit non lædetur à morte secunda.⊥ Et est sensus: Qui fidelis permanserit vsq; ad mortem carnis,mortem animæ non timebit æternam. Mortem secundam,mortem animæ dixit. ¶At vero mors animæ quæ mors peccati est,vel quæ peccando accidit,adeo prior est morte carnis,vt etiā resurrectio

Titū.1
Marc.14
Matth.26
Matth.3
Lucæ.23
Matt.4
Iob 2
Iob.1
Philip.2
Hebr.2
Galat.5
Obiectio.

rectio animæ,qua p fidē Christi in baptismo resurgit,morte carnis prior sit,priusq; oporteat illā consequi q̄ per mortē carnis transeat ex hoc mūdo quicunq; cupit videre regnū dei. ¶Quomodo ergo vel cur nunc secunda mors dicit,nisi qa posterius experimēto seu titor? Nā mortuus quidē est Adam morte animæ priusq̄ morte carnis, videlicet,eadem die,qua vetitū lignum temerauit,iuxta veritatem dicentis:In quacunq; die comederis ex eo, morte morieris. Sed eandē animæ mortē tunc demum experimēto sensit,quādo puluis in pulueré reuersus est,q̄ carnis mors est,& anima ad inferos descēdit. Itaq; mors animæ,quæ per peccatū animā à deo separat,causa quidē vel origine prima est,sensu autem vel experimēto mors secūda. ⊥Et angelo Pergami ecclesiæ scribæ.⊥ Post spiritū pietatis sursum spūs scientiæ sequitur,qui & in hac ecclesia Pergami doctrinam malam tenentes doctrinā Balaam,doctrinā Nicolaitaq;,redarguit dicens:proinde angelo huius ecclesiæ similiter,pœnitentiā age:Nimiq; ad destructionē omnis doctrinæ nequā,virtute vel gratia spūs scientiæ opus est,& sermone veritatis,de quo & hic in exordio dicit. ⊥Hæc dicit qui habet rhomphæā ex vtraq; parte acutā.⊥ Et postmodū si quo minus,inquit, id est,ni si pœnitentiā egeris,veniā tibi cito,& pugnabo cū illis in gladio oris mei. ¶Ergo rhomphæa ex vtraq; parte acuta,vel gladius ilte oris dñi,sermo dei est, de quo & Apūs dicit: Viuus eñ sermo dei est & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti,& pertingēs vsq; ad diuisionē animæ ac spūs,compagum quoq; & medullaq;,discretor cogitationū & intentionū cordis,Discernit eñ inter animā & spiritū,quia videlicet ipse nouit qd homo animalis cogiter,aut faciat propter terrena cōmoda,& qd spiritalis propter cœlestia. Et vt secundū præsentē locū vel causam loquamur,ipse discernit inter benedictiōes Balaam & inter benedictiones Mosi,quoq; vterq; quidē filijs Israel benedixit,sed in cæteris doctrina lōge discrepauit. Balaam quippe eodem ore q̄ benedixit,docebat Balach mittere scandalū rorā filijs Israel,edere & fornicari:Hoc Moses nō fecit. ¶Causæ huic vel intentioni ipm Pergami nomē congruit. Pergamus eñ interpretat diuidēs cornua eoq;. Moneturq; angelus iste,vt secūdū nomē ecclesiæ suæ q̄d est Pergamus, diuidat atq; discernat à sana doctrina doctrinā Balaam siue doctrinā Nicolaitaq;,p sanctū scientiæ spiritū. Ait ergo:Hæc dicit q habet rhomphæā ex vtraq; parte acutā. Ad qd habet illā rhomphæā? Ad faciendā vindictā in oēs tenentes doctrinā Balaam,& in ipm,quicūq; ille est,q docet doctrinā Balaam. ¶Meminisse nanq; debemus historicæ veritatis,in qua dñs dicit Mosi: Vlciscere filios Israel de Madianitis. Et subinde:Cūq; pugnassent cōtra Madianitas atq; vicissent,oēs mares occiderūt,& reges eoq;: Eui,& Recen,& Sur,& Vr,& Rebe, quinque principes gentis,Balaam quoq;,filiū Beor,interfecerūt gladio. Et post pauca, iratus Moses principibus exercitus,tribunis & centurionibus q venerāt de bello,ait:Quare reseruastis mulieres? Nōne istæ sunt quæ deceperūt filios Israel ad suggestionē Balaam, & puari cari fecerūt vos in dño sup peccato Phogor? Vnde & percussus est populus. Ergo cūctos interficite,quicqd est generis masculini,etiā paruulos,& mulieres quæ nouerunt viros in coitu,iugulate. Huius,inquā,historiæ veridicæ hic meminisse debemus,quia q̄d illic reali ter factū est,hic spūaliter se factuq; protestatur,qui rhomphæam ex vtraq; parte acutā se habere profitet. Ait. ⊥Scio vbi habitas,vbi sedes est satanæ.⊥ Magna & vehemēs reprehensio est,angeli illius ecclesiæ,q illic habitet vbi sedes est satanæ,vel q illic vbi ille angelus habitat sit sedes satanæ. Qualis eius negligētia sit,vel qño illic satanæ sedē habere licuerit,sequēs sermo declarabit. Interim dicit. ⊥Et tenes nomē meū,& nō negasti fidē meam.⊥ Magnū hoc videri posset si nō cōfessionē nominis sequēs negligētia vel opus obscuraret. ⊥Et in diebus illis,Antiphas testis meus fidelis,q occisus est apud vos vbi habitat satanas.⊥ Iuxta nomē Pergami,q̄d interpretat diuidēs cornua eoq;,huc vsq; quæ laudāda erāt laudauit,martyrē(vt q dā perhibēt)huius nominis q̄d est Antiphas,Pergami passum cōmemorās, cū testimonio laudādæ fidei,& deinceps quæ reprehēdenda sunt reprehendit,atq; ita cornu iustitiæ,à cornibus iniustitiæ diuidit,secundū illū psalmi versiculum:Et oīa cornua peccatoq; cōfringā,& exaltabunt cornua iusti. Sequitur eñ. ⊥Sed habeo aduersus te pauca,qa habes illic tenētes doctrinā Balaam,q docebat Balach mittere scandala cora filijs Israel,edere & fornicari. Ita habes & tu tenētes doctrinā Nicolaitaq;. ⊥Qualis secundū historiā doctrina Balaam fuerit,& qualiter hodieq; teneāt vel imitent illam, multi q ex ecclesia esse videnī,diligētius cōsiderare ptens locus admonet. Fuit ille Balaam idē,qui in libro Iob dicit Eliu,primū prophetes & vir sanctus,post ea propter auaritiā diuini vel arioli vocabulo nuncupatus. Hic benedicēdi & maledicēdi potestatē habēs siue efficaciā sacerdotū,qui cū sint mali,pro officio tamen cōmunicandi vel excommunicandi potestatē habent,gessit figurā. Vnde & Balach loquitur ad eū:Veni & maledic populo huic,noui eñ q benedictus sit cui benedixeris,& maledictus in quē maledicta cōgesseris,habēs quoq; scientiā dei,& sciens quod frustra sacerdos in cū maledicta congerit,quē

Solutio. Gene.2.
Hebr.4
Pergamus
Numer. 31.
Reprehensio negligentiæ
Psalm. 74
Balaam in libro Iob dicitur Eliu.
Numer.22

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auaritia Balaam

causa vel culpa propria maledictionibus nō subiicit. ¶Et tamen propter auaritiā vadens, & toties perquirens, si forte deo placeret vt maledíceret populo huic, manifeste formā illorū exprimit, q benedictiones & maledictiones in ecclesia vendūt, & omnia quæ stus causa faciunt. Summū doctrinæ eius nequā illud extitit, quod ait: Veruntamē pergēs ad populū meū dabo consiliū, quod populus tuus populo isti faciat. Deditq; consiliū, quod & factū est, vt fornicaretur populus cū filiabus Moab, quæ vocauerūt eos ad sacrificia sua,

Nume. 31. comederūt & biberūt, & initiatus est Beelphegor, & iratus est dñs. Deniq; hoc est quod

Nume. 22. ille dedit consiliū. Nonne, inquit Moses, istæ sunt quæ deceperunt filios Israel ad suggestionē Balaam? In huiusmodi doctrinā ille cecidit per auaritiam, non per ignorantiam. Ait em̄ ipse suā scientiam profitens: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obscuratus est oculus, dixit auditor sermonū dei, qui nouit doctrinā altissimi, & visiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos. Nimirū hæc dicēs, in profundā auaritiæ fo

Balaam typū gessit venaliū sacerdotum. ueam cadebat, & suū ipse casum videbat. ¶Sic diuisus, sic duplex ille Balaā, in publico benedictiones dei, tinnulis vocibus concinens, in secreto dolū concinans, & consiliū impio regi præbens, ad populi dei perniciem. Non ne sacerdotū venaliū hypocrisim, in semetipso præpingit intolerabilē? An nō hodieq; talium sacrilegorū intestina peste omnia plena sunt? Mittit violenta manus secularium, & hoc seculū diligentiū, & in hoc seculo potentium, secundū nomen Balach, interpretatur em̄ lingens siue elidens, lingens scilicet, seculi delicias, & elidens pudicas quoad potest nō sibi consentientes animas. Mittit, inquam, trans Iordanē, & euocat quempiam sacri baptismi transgressorē, & statuit sibi pontificē pronū in auaritiā, vanitates obseruātem secundum nomē Balaam, Balaam quippe populus vanus interpretat. Reges quoq; & imperatores, qui se Christianos dicunt, vanitatem huiusmodi sectati sunt, & cōtra Aaron pontificē, Balaam ariolum: contra Petrū, Simonē Magū: contra quempiam legitimū Romanæ sedis antistitem, adulterum quemlibet nonnunq; intruserūt ad maledicendū. Veruntamē de vniuerso loquamur Balaam. i. de omnibus q vbiuis terrarū sub noīe vel officio sacerdotij sectantur auaritiā & mercedes iniquitatis amant. ¶Quisquis ergo ille est, qui taliter accedit ad sacerdotiū, adductus quidē est ad

Romana sedes. maledicendū, & animo detestatur Israel, qa diligit vitia, & odit virtutes, sed in publico detestari nō audet, palā voce maledicere nō audet, ita vt aliter doceat in ecclesia q̄ regula fidei sese habeat. Sic nimirū ille Balaā cū propter promissa sibi munera maledicere cuperet Israel, dño prohibente nō audebat, sed econtrario benedicebat, eadē ad felicitatē populi illius de Chro veraciter pronūcians, q̄ & Moses & alij prophetæ sancti pie fideliterq; annunciant: Orietur, inquit, stella ex Iacob, & consurget virga ex Israel, & percutiet duces Moab, &c. de quorū mysticis sensibus nō vacat dicere nunc per singula. Ita isti nō audēt, cū velint, transire regulā fidei, & cū in animo cupiāt populis eximere futuri metū iudicij, vt multos suæ fautores iniquitatis, multosq; suæ socios habeāt perditiōis, lectiones tamē recitant, & testimonia cantitāt dñicæ passionis, resurrectionis & ascensionis, & nouissimi diei iudicij. In hac fide benedicūt, baptizant, cōsecrant. Porro cū hæc publice fecerint, in occulto vertunt ad cōsilium, ad colloquia mala, quæ bonos mores corrūpunt. Procedūt

Nume. 24 subornatæ filiæ Madian, ludētes, & cōposito gradu incedētes ad decipiendū Israel. Hoc nimirū toties fit, quoties teneri & molles vitijs profluentes, nullumq; ad vitæ constantiā

1. Cor. 15 virile robur habētes, acceptis honoribus, cū sint moribus obscuri, fiunt in ecclesia sub nomine Christiano spectabiles. Hoc est consiliū vel suggestio Balaam, id est omnū qui sequētes viā eius, mercedes iniquitatis amār. ¶Neq; em̄ filios ecclesiæ pro virtutibus eorū, sed filias. i. molles & vitiosas animas, pro muneribus ad ecclesiasticos honores prouehēre.

Contra Simoniacos. An nō isti fic prouecti, doctrinā tenēt Nicolaitarū? Nicolaū quippe refert Clemēs de zelo pulcherrimæ cōiugis increpatū respōdisse, vt quicūq; eā vellet accipere vxorē, & hoc insideles docuisse. q̄ apostoli cunctis promiscua, cōmuniaq; fœminarū cōfortia permitterēt. ¶An non illi doctrinæ vicinū hoc est, quod isti legitimū non volentes habere coniugiū, vtpote legibus ecclesiasticis interdictū, vt sint sancti, & mundentur, qa portant vasa dñi, nihilominus incontinētes sunt, imo deterius eò proruūt, imitātes cōnubia quoties volūt, & qui nullum habent thorū licitum dum sic euagantur, nullum cōfidunt rupisse coniugij vinculū: fornicantur autē cum illis & initiantur Beelphegor, quicunq; exemplo taliū ad incesta vel adulteria audaciores fiūt. ¶Et tūc quidē miraculū fuit, q̄ aperuit dñs os subiugalis muti, & animal hois voce loquens, redarguit prophetæ insipientiā, qui huiusmodi

Leuit. 10. 1 Para. 15 Ezech. 44. Nume. 22. cōsiliū dedit, sed & nūc pene illi simile fit, quādo turba plebeia rectores ecclesiæ clamoribus suis coarguit atq; obiurgat, eo q̄ talis pestilētia tāta in sacros ordines macula, ex ipsorū acciderit auaritia. Ait ergo: Sed habeo aduersus te pauca, qa habes illic tenētes doctrinā Balaam, q docebat Balach mittere scandalū corā filijs Israel, edere & fornicari. Et ex ponēs q̄ sit illa doctrina Balaam, cōtinuo subiungit: Ita habēs & tu tenētes doctrinā Nicolaitarū.

¶Ergo fornicationes quas Nicolaus induxisse fertur, vt iā dictū est, cōtra puritatē ecclesiasticā appellat doctrinā Balaam, & hoc esse cōfirmat scandalū ecclesiæ dei edere & fornicari. Et recte. Nā vbicūq; sacerdos siue pontifex cōductitius exēplo Balaam mercedes amat iniquitatis, cōtinuo tanq̄ de mala radice vitiorū omniū pullulāt fructus mali, primūq; ecclesiæ castitas & omne decus religionis perit, sciētiæ nulla cura, nullus honor nullus fere sacri feruor studij, sed auaritiæ, q̄ idolorū seruitus, voragō bona cūcta submergit. Sequit. ⌊Similiter & tu pœnitentiā age. Sin aūt, venio tibi cito, & pugnabo cū illis in gladio oris mei. ⌋Cōgrua satis & opportuna pro re cōminatio eius, q se rhomphæā ex vtraq; parte acutā habere dixit. Nā & vbi Balaam ille mercede cōductus ibat, stetit angelus dñi in via, euaginatū in manu gladiū tenēs, dixitq; ad Balaā: Ego veni vt aduersarer tibi. Et nisi asina declinasset à via, dans locū resistēti, te occidissem, & illa viueret. ¶Et quia pœnitentiā ille nō egit, docēs Balach scandalū mittere corā filijs Israel, edere & fornicari cōpleta est in eū vltio, propter quā significandā angelus dñi tali schemate, videlicet euagi natū in manu gladiū tenēs, apparuit. In illa quippe vltione q̄ facta est de Madianitis, Balaam q̄q; filiū Beor, ait scriptura, interfecerūt gladio. Bene ergo, veniam, inquit, & pugnabo cū illis in gladio oris mei, videlicet iuxta similitudinem illius angelicæ visionis, illius in Madianitas & in ipm Balaam vltionis. Nā ille gladius in manu angeli, illa vltio in Madianitas, iudiciū illud significat, de quo Apls: Fornicatores aūt, inquit, & adulteros iudicabit deus. ¶Iudicabit em̄ non solū fornicatores, quales Madianitæ, cū quibus Israel fornicatus est, fuerūt: verūetiā & adulteros illos, q̄ adulterāt verbū dei, qualis fuit ille Balaam, qui verba benedictionis adulterauit, malū submittēdo cōsiliū, & docēdo Balach mittere scandalū illud corā filijs Israel. ⌊Qui habet aures, audiat qd spūs dicat ecclesijs. ⌋Hoc loco audire quid spūs dicat, est nō cessare à sana doctrina, ad destruendā illā doctrinā Balaam, sanctamq; exercere scientiā, illāq; semp euangelicā dñi memoriter tenere sentētiā. Væ vobis legisperitis, qa tulistis clauē scientiæ: Ipsi nō introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Qui em̄ sub noīe Christiano peccata nutriunt vel nutriri permittūt, sufficere ad salutē arbitrantes solū nomen diuinū, quēadmodū illi qui cōfidentes in verbis mendacij dicebāt: Templum dñi, templū dñi, templum dñi est, & fecerāt illud speluncam latronū, profecto ad verā scientiā nequaq̄ introierūt. Si em̄ in illam introissent, si sanctarū scripturarū voces vigilāter aduertissent vel aduertere voluissent, scirēt qa nihil valet professio diuini nominis, quā vt in illo Balaam supplantat doctrina nequā, edendi & fornicandi. Hoc aūt scientes atq; obseruātes, nō fuissent eiecti de tēplo flagello iracundiæ dei, prosequēte prophetico atq; dicente spū de illis: Propterea captiuus ductus est populus meus, qa non habuit scientiā. Hoc ergo audiat q̄ habet aures, quia tanq̄ bruta victima gladio cædetur pectus illud, in q̄ propter voluntariā cæcitatē scientia nō est. ⌊Qui vicerit, dabo ei manna absconditū. ⌋In isto gradu vincere, est doctrinā Balaā, id est, fornicationes primū in semetipso per virtutē continētiæ, deinde in alijs per virtutē scientiæ destruere. Porro q̄ hoc modo vincit, ille sacramentū corporis & sanguinis dñi digne percipit, sicut econtrario ille q̄ vincere negligit, accedens ad hoc sacramentū, iudiciū sibi manducat & bibit. Recte ergo, inquit, vincēti dabo manna absconditū, id est, munditiā cordis & corporis custodienti, dabo panē verum, panē viuum, cuius signū vel figura fuit manna quod filij Israel manducauerūt. Dicitur aūt hoc manna absconditū, qa videlicet in hoc sacramēto, aliud oculis cernitur, aliud fide intelligit. Et quæ vtilitas cōsequetur accipientē hoc manna absconditū? Ait. ⌊Et dabo illi calculū candidū, & in calculo nomē nouum scriptum, quod nemo scit nisi qui accipit. ⌋Qui em̄ digne percipit hoc sacramentū, sic resurget in nouissimo die, vt corpore nouo candorē habeat solidū, candorē sempiternū, fitq; corpus eius quasi calculus, id est, splendida immutatione solidarū. De qua Apls: Mortui, inquit, resurgēt incorrupti, & nos immutabimur. Immutari nāq; sanctorū est tantū, idēq; est ac si diceret, vltra non moriemur, impassibiles erimus. ¶In huiusmodi calculo nomen nouū scriptū habere, est filios dei nominari & esse. Hoc vtiq; nomē nouū, id est, ex nouo homine Chro, per sanguinē eius redemptis datū est. Nam nomē vetus ex veteri homine nobis hæreditariū erat, scilicet vt diceremur & essemus natura filij iræ. Quare aūt hoc nomē nemo scit, nisi q̄ accipit? Videlicet qa nominis huius scientiā nō alienū extrinsecus documentū, sed pro priū intrinsecus efficit experimentū. Inflati & tumidi sciant vt sibi scire videnť, quātum volūt, siue quantū possunt, huius tñ nominis scientiam cōsequi nō possunt. Scriptū est em̄: Hæc cogitarūt & errauerūt, excæcauit em̄ illos malitia illorū, & nescierūt sacramēta dei. Nemo ergo scit dignitatē siue ingenuitatē nominis huius, q̄ nominamur vel sum⁹ filij dei quantumcunq; sciat siue buccis crepantibus perstrepat, vt ille Aristoteles siue oēs Aristotelici, relationē patris ad filiū, siue filij ad patrē, nisi quē spiritus adoptionis regenerādo filiū dei patris effecerit, & ipsa regeneratiōe scientē huius rei, doctūq; suo tactu perfecerit

1. Cor. 11 Nume. 22 Nume. 31 Hebr. 13 Contra adulterantes verbū dei. Lucæ. 11 Hiere. 7 Matth. 21 Contra inflatos præsumptores. Iohan. 2. Esa. 5. 1. Cor. 11 1. Cor. 15 Ephe. 2. Sapiæ. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEt angelo Thyatiræ ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei qui habet oculos tanq̃ flãmam ignis,& pedes eius similes aurichalco.⌋Hic in filio dei spũs fortitudinis q̃ post spiritũ scientiæ sursum sequit,loquitur q̃d suũ est. Ait em̃:Habeo aduersus te, qa permittis mulierẽ Iezabel q̃ se dicit propheten,docere & seducere seruos meos.Hæc etenim cũ dicit,illum Thyatiræ angelũ,& omnẽ hominẽ sanctum,qui secundũ nomen Thyatiræ, quod transfertur in hostiã,exhibuit deo corpus suũ hostiã viuentẽ,mittit ad veridicã historiã.¶Vbi Helias Thesbytes cõtra Iezabel & prophetas eius ita fortis fuit,& ita fortiter egit,vt vsq̃ hodie dicat in medio ecclesiæ cũ illius zeli fortitudinis suæ memoria laudabili, memorabili laude:Zelo zelatus sum pro dño deo exercituũ, qa prophetas tuos occiderũt, & altaria tua subfoderũt. Ita quippe fortiter zelatus fuerat, vt prophetas Baal viros quadringẽtos occiderit gladio.¶Eadẽ zeli fortitudine Phinees q̃q̃(quẽ ipsum Heliã fuisse Hebræi autumãt)in supradicto scandalo q̃d Balaam docuit,Balach mittere corã filijs Israel,arrepto pugione ingressus est post virũ Israeliten in lupanar,q ingressus fuerat ad scortũ,& cõfodit ambos,virũ scilicet & mulierẽ in locis genitalibus,atq̃ ita auersus est furor dñi ab Israel.¶Magna res & sancto viro necessaria zelus iste vel ista fortitudo, qa nimirũ si careat ea,periclitat in iudicio dñi,quantacũq̃ sit in ipso propriæ vitæ sanctitas. Exemplum nobis huius rei est periculũ sacerdotis Heli de Sylo. Nã quia nouerat indigne agere filios suos,& nõ digne zelãdo secundũ legẽ corripuit eos,sed cũ blanditijs nimiũ paternis,imo pene fœmineis,nolite,inquit,filij mei,nõ est em̃ bona fama quã ego audio,vt transgredi faciatis populũ dñi,idcirco venit super eũ iudiciũ,dño ita coneludẽte sentẽtiam:Idcirco iurauj domui Heli,q̃ non expietur iniquitas eius victimis & muneribus vsq̃ in æternum.¶Nunc ipsa verba p ordinẽ differamus.⌊Hæc dicit filius dei q habet oculos tanq̃ flãmã ignis.⌋Hoc ad intentionẽ pertinuit,qa videlicet q angelo vel sacerdoti suo persuadet, habere fortitudinẽ,zeli fortitudinis etiamsi exemplũ in semetipso præostẽdens,maiori cũ autoritate dñs & magister discipulũ instruit.¶Nã vt oculis flammeis hic interim differã, qd est,⌊& pedes eius similes aurichalco,⌋nisi ac si diceret,& in itineribꝰ siue actibus eius probata est fortitudo? Aurichalcũ quippe in camino ignis longa decoctione & diuturna tunsione hoc habet,vt auri similitudinẽ teneat. Sic denicq̃ ipse q hæc dicit filius dei, quasi pedes suos,id est,finẽ suũ,de quo Iacobus apostolus dicit:Patientiã Iob audistis,& finem dñi vidistis,fortiter in camino suæ passionis ardẽti cõsummauit, & resurgẽs carnẽ suã immortalitatis auream gloriã transmutauit,ac deinde gentẽ suã,terrã,& ciuitatẽ suã Hierusalẽ,in magno zelo nõ parcens igni hostili cõflagrauit. Ergo pedes eius similes aurichalco,& hoc exẽplo ab eo,cui hæc dicit,iure exigit,vt post omne opus bonũ sit ei etiam erga delinquẽtes alios districta iusti zeli fortitudo.¶Ad hoc intendẽs de seipso p̃mittit,q̃ habet oculos tanq̃ flammã ignis. Oculi nãq̃ eius q numero septẽ sunt,iuxta propheta Zachariã,& iuxta posteriorẽ scripturæ huius locũ,septem spũs sunt. Et quidẽ ante illum passionis eius caminũ spũs sanctus nõ tanq̃ flamma ignis,sed tanq̃ columba super cũ descendisse,& in eo manere visus est. Verũ vbi in cœlũ ascendit,quasi flãmeis oculis in terram aspexit,mittens eundẽ septiformẽ spiritũ,qui super apostolos in linguis igneis apparuit,eosq̃ qui erãt infirmi,fortes & bono zelo feruẽtes effecit. Quid dicit iste filius dei?⌊Noui opera tua,& fidẽ,& charitatẽ,& opera tua nouissima plura prioribus.⌋More suo prius quod laude dignũ est collaudat,& posterius quod vituperabile est, cũ paterna correptione cõmemorat. Noui,inquit,opera tua,& hoc noui & approbo,qa de bonis profecisti ad meliora,hoc est em̃ q̃d repetẽs ait,& opera tua nouissima plura prioribus. Verbi gratia:Operaillius nouissima plura vel meliora sunt prioribus,qui cũ à timore opus bonũ inchoauerit,peruenit ad charitatẽ,quæ perfecta,foris mittit timorẽ. Hoc nanq̃ innuere videtur, vbi cũ præmisisset,noui opera tua,statim addidit,& fidẽ & charitatem. Inchoatio nanq̃ operꝭ bonorꝭ,timor est qui cõcipitur per fidẽ,perfectio vero,charitas quæ seruilem excludit timorẽ. Et quantacunq̃ sint opera timoris,quæ tẽpore vel ordine priora sunt,sine dubio charitatis opera tẽpore nouissima,dignitate plura & meriti maioris sunt. Ergo in psona ppria iste angelus Thyatiræ magno testimonio superni iudicis honoraf, qa secundũ ipm̃ nomen Thyatiræ,q̃d transfertur in hostiã,semetipsam exhibuit deo hostiam viuentẽ,per fidẽ & charitatẽ.⌊Sed habeo,inquit,aduersus te,quia permittis mulierem Iezabel,q̃ se dicit propheten,docere & seducere seruos meos,fornicari & manducare de idolothytis.⌋Ac si dicat:In tuo quippe ope & fide es laudabilis,sed in hoc vituperabilis,q̃ propria salute contentus,hæreticã perfidiã,quæ alios perdit,nõ digna inuectione redarguis. Nomen quippe Iezabel,q̃d fluxũ sanguinis sonat,cõuenit hæreticis. Et specialiter conijcitur fuisse mulier in supradicta ecclesia,docẽs memorata facinora, q̃ figura esset totius Iezabel per orbẽ.¶Vna quippe Iezabel vxor Achab regis Israel, vniuersam hæreticã perfidiã,& nomine & opere p̃signauit, quia & nomẽ eius interpretaf, vt iam dictum

Roma.12

3.Reg.19
Ibidem. 18

Nume.25.

1.Reg.2

Exemplũ fortitudis a Christo

Iaco.5

Zach.4.
Infra.5
Iohan 1.
Actor.2

1.Iohan.4
Iezabel typum gerit hareticoꝝ

ctum est,fluxus sanguinis,& ipsa prior prophetas dñi persecuta est, & occidit. Ante illam quippe nullus prophetas occidisse legitur. Ipsa iustũ Naboth lapidauit,ipsa Heliã,nisi sugæ cõsuluisset,gladio interfecisset. Posteri q̃q̃ eius exemplũ impiæ parẽtis imitati,scilicet Ochozias rex Iuda,filius Ioram ex Athalia filia eiusdẽ Iezabel,& Ioas,& Amasias,prophetas dñi persecuti sunt & occiderũt,& verbũ dei loqui prohibuerũt,& idcirco de sancta & mystica generatione Iesu Chri,Matthæo scribẽte,sublati sunt,& locũ in ea vel memoriam nõ meruerũt. Iamdudũ quidẽ fabricati fuerãt vituli aurei,& scissæ fuerãt decem tribus de domo Dauid,& à tẽplo dñi,quod signũ & initiũ fuit omnis hæreticæ & schismaticæ iniquitatis,sed ista videlicet Iezabel cultũ Baal superaddidit,& perfidiæ gladiũ,vt iã dictũ est,adiecit,& iustũ sanguinẽ fudit,& verbi dei ministrũ in fugã cõpulit.¶Recte ergo & mulier ista,q̃ supra sexus sui dignitatẽ in ecclesia loquẽs & docens seducebat,& oĩs hæretica perfidia Iezabel vocaf,& est:atq̃ nomen illius Iezabel, cuius posteritas,vt iam dictũ est,de generatione sancta perijt,in opprobriũ reteruaf.¶Quia permittis,inqt,mulierẽ Iezabel quæ se propheten dicit,&c. Quid illum volebat agere, cui dicebat,quia permittis? Nimirũ inducre spiritũ fortitudinis,& zelo dñi illud spiritaliter facere, q̃d corporaliter Helias fecit. Ille cũ redarguisset populũ dicẽs, vsquequo claudicatis in duas partes, atq̃ signis euidẽtibus effecisset,vt adorãtes dicerẽt,dñs ipse est deus,dñs ipse deus,appre hẽdite,inqt,prophetas Baal,& ne vnus quidẽ effugiat ex eis. Quos cũ apprehẽdissent,duxit eos Helias ad torrentẽ Cyson,& interfecit eos ibi. Hoc vir sanctus, qualis erat ille angelus Thyatiræ,sic debet imitari & facere,vt nõ sola sui salute cõtentus sit, qm̃ angelus est,& secundũ hoc nomẽ alijs qualiter saluent nunciare debet.¶Sed gladiũ verbi dei arripiẽs redarguat populũ,eo q̃ claudicet in duas partes. Hinc cõmunicans corpori Chri, & inde iuxta doctrinã huius mulieris fornicãs,vel mãducãs idolothytis cũ dicat Apostolus:Nõ potestis participari mẽsæ dñi & mensæ dæmonioꝝ. Nõ potestis bibere calicẽ dñi & calicem dæmonioꝝ. Qui ergo illud docẽt,& cũ docere videanf,seducũt populũ,teneat eos is,cui hæc scribunf,tanq̃ prophetas Baal & prophetas Iezabel,& gladio vindice,gladio verbi dei,q̃d est in ore eius,separet ab ecclesia,dãnatos proprio iudicio,ne quis eis cõmunicet,aut cibũ sumat,pariter ne quis dicat cuipiã illoꝝ,aue,aut in domũ illũ recipiat. Sic em̃ spiritaliter agit q̃ Helias gladio materiali egit,dũ prophetas Baal occidit.¶De ipsa Iezabel,id est,de vniuersa,q̃ se magistrã facit, hæretica synagoga nũc dicit.⌊Et dedi illi tẽpus vt pœnitentiã ageret,& nõ vult pœnitere à fornicatione sua. Et ecce mittã eam in lectũ,& qui mœchantur cũ ea,in tribulatione maxima erũt,nisi pœnitentiã egerint ab operibus suis,& filios eius interficiam in mortẽ,& scient oẽs ecclesiæ quia ego sum scrutans renes & corda,& dabo vnicuiq̃ vestrũ secundũ opera sua.⌋Omnis hæc pœnæ comminatio ad similitudinẽ respicit illius Iezabel,cuius hęc mulier vel oĩs hęretica lues,pro suis meritis nomẽ sortita est. Sic em̃ illa Iezabel regina,siue filia regis punita est, vt historica narratio docer. Primũ dedit illi deus tẽpus vt pœnitentiã ageret,& Achab quidẽ vtcunq̃ pœnitentiã egit,ipsa aũt pœnitere noluit. Dare nanq̃ tẽpus pœnitentiæ, hoc est,ante pœnas comminationes præmittere. Hoc aũt fecit dñs loquens in Helia ad Achab:Ecce ego inducã super te malũ,& demetẽ posteriora tua,& interficiã de Achab mingentẽ ad parietẽ,& dabo domũ tuã sicut domũ Hieroboam filij Nabath. Sed & de Iezabel locutus est dñs dicẽs:Canes comedẽt Iezabel in agro Israel. Rursum̃q̃ de Achab:Si,inqt,mortuus fuerit Achab in ciuitate,comedẽt eũ canes,si aũt mortuus fuerit in agro, comedent eũ volucres cœli. Vtriq̃ ergo dedit deus tẽpus pœnitẽtiæ,ut pœnitentiã agerẽt,quia pœnam vtriq̃ cõminatus est anteq̃ inferret. Et Achab quidẽ,vt iam dictũ est, qualemcunq̃ pœnitentiã egit,& idcirco dñs sententiam pœnæ,quã comminatus fuerat,iuxta modum pœnitentiæ tẽperauit. Sequitur em̃:Itaq̃ cũ audisset Achab sermones istos,scidit vestem suã & operuit cilicio carnẽ suã,ieiunauitq̃ & dormiuit in sacco,& ambulauit demisso capite. Idcirco pœnam,vt iam dictũ est, dñs temperauit, & de sententia nonnihil decidit. Nã quod in initio sermonis vel sentẽtiæ dixerat,in loco hoc,in quo linxerunt canes sanguinem Naboth,lambent tuũ quoq̃ sanguinẽ,illud quidem impletum est, veruntamen neq̃ in ciuitate canes,neq̃ in agro volucres cœli illum comederũt. Sic enim post modũ scriptũ est:Mortuus est autẽ rex,& perlatus est in Samariam,sepelieruntq̃ regem in Samaria,& lauerunt currũ in piscina Samariæ,& linxerunt canes sanguinẽ eius,& habenas lambuerunt,iuxta verbũ domini quod locutus fuerat. Item quod dixit, demetã posteriora tua,& dabo domũ tuã sicut domũ Hieroboam,ita moderatus est, vt diceret:Quia ergo humiliatus est mei causa,nõ inducã malũ in diebus eius,sed in diebus filij sui inferã malũ domui eius.¶Porro de sentẽtia q̃ in Iezabel deprompta est, nihil decidit, videlicet qa nullo modo pœnitentiã egit. Et ecce ego mitto eã,inqt,in lectũ. Hoc dictũ pulcherrime spectat ad culpæ eius modũ,scilicet quia de lecto surgere fecit virũ suum scelere suo confortatũ,

1.Cor.14
1.Timot.2.

1.Cor.10

Ephe.6
Tit.3
1.Cor.5
2.Iohan.1

Quũ dat deus tempus agẽdi pœnitentiam.

3.Reg.21

3.Reg.18

3.Reg.22

3.Reg.21

Exitus & pœna Iezabel reginæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibidem. fortatum. Cũ eñ ille indignãs & frendens super verbo, q̃d locutus fuerat Naboth dicẽs: non dabo tibi hæreditatẽ patrum meorũ, proiecisset se in lectũ suũ, & non comederet panem: illa ingressa, vbi causam didicit, irrisit velut inertẽ dicens: Grandis autoritatis es, & bene regis regnũ Israel. Surge & comede panẽ, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineã Naboth Israelitæ. Recte ergo mitti debuit in lectũ. Quomodo tandẽ missa est in lectũ? Iezabel (inqt scriptura) introitu Iehu audito, depinxit oculos suos stybio, & ornauit caput

4.Reg.9 suũ, & prospexit p fenestrã ingrediente Iehu p portã. At ille dixit eunuchis: Præcipitate eã deorsum. Et p̃cipitauerunt eã. Illo itaq; locutionis modo, qui Sarcasmos, id est, hostilis irrisio dicitur, recte dicat missa esse in lectũ, vbi p̃cipitata est deorsum. ¶ Nam p̃cipitata est in infernũ, vbi sic habet lectũ, vt quiescat, non ipsa, sed eius illa, qua terrã turbauit, insa-

Psal. 75 nia. Iuxta quẽ sensum in psalmo canitur: Terra tremuit & quieuit: dum resurgeret in iudicio deus. Cũ eñ apparuerit in iudicio is qui resurrexit deus, tremet terra, id est, omnis q amat terrã. Tremet, inquã, & quiescet, id est, cessabit, vt vltra turbã aut inquietudinẽ non faciat. Singulariter nũc quisq; peccator quiescit & cessat, vt cessauit illa dũ p̃cipitata est: tunc aũt in iudicio simul oẽs cessabunt. Sequitur. ⊥ Et qui mœchantur cũ illa, in tribulatio ne maxima erũt. ⊥ Et hoc vtiq; in illã Iezabel abunde factũ est. Primũ ipse vir eius, qui cũ illa fornicabat fornicatione, qua deus relinquit & idola colũtur: & deinde omnis domus eius, sed & oĩs populus in tribulatione maxima fuit, in tribulatione belli & famis. Primus

3.Reg.22 quippe ipse Achab in bello cõtra regẽ Syriæ vulneratus, & in tribulatione mortuus est,

4.Reg.6 & canes linxerũt sanguinẽ eius. Post hũc & filius eius Ioram, & oĩs populus qui cũ illa fornicabat, in tribulatione maxima fuit, pugnãte Benadab rege Syriæ & obsidẽte Samariã. Facta est eñ fames magna in Samaria, & tandiu obsessa est, donec venundaret caput asi-

Cabi ni octoginta argẽteis: & quarta pars ϒ cadister coris columbarũ, quinq; argẽteis. Cumq; transiret rex Israel p murũ, mulier quædã exclamauit ad eũ dicẽs: Salua me dñe mi rex. Ac deinceps, Mulier ista dixit mihi: Da filiũ tuũ vt comedamus eũ hodie, & filiũ meũ comedemus cras. Coximus ergo filium meũ & comedimus, &c. In illa tribulatiõe maxima

4.Reg.9 idcirco fuerũt, qa pœnitentiã non egerãt: imo & Iezabel viuebat adhuc, & adhuc cũ illa fornicabant. Vnde & posterius filio eius Ioram interrogãti pax est Iehu? ille respõdit: Quę pax? Adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ & veneficia eius multa vigẽt. Ait ergo: Et qui mœchantur cũ ea, in tribulatione magna erũt, nisi pœnitentiã egerint, & subaudiendũ est, sicut illis qui cũ Iezabel fornicati sunt, accidit. Et cõtinuo subiungit. ⊥ Et filios eius interficiã in mortẽ. ⊥ Filij huius hæreticæ mulieris imitatores eius sunt. Horũ interfectio nis æternæ dãnationis similitudo nihilominus in interfectione filiorũ illius Iezabel notissima est. ¶ Prius Ochozias filius eius q regnauit pro patre suo, cecidit p cancellos cœnaculi sui q̃d habebat in Samaria, & egrotauit ac mortuus est. ¶ Ioram fratrẽ eius, cũ regnaret

4.Reg.1. pro eo, interfecit Iehu. Tetẽdit arcũ manu & percussit eũ inter scapulas, & egressa est sagitta p cor eius, statiḿq; corruit in curru suo. ¶ Sed & septuaginta viros oẽs filios regis, sive ex ipsa Iezabel, siue ex alijs coniugibus mandante Iehu occiderũt optimates ciuitatis apudq̃s nutriebant. ¶ Ochoziã quoq; filiũ filiæ Iezabel regẽ Iuda q venerat ad visitandũ Ioram, occidit Iehu, & fratres eius quadraginta duos viros. Interrogãti nãq; Iehu cũ inuenisset eos & dicẽti, qui nã estis vos? respondẽrũt: Fratres Ochoziæ sumus, & descẽdimus

4.Reg.10 ad salutãdos filios regis & filios reginæ. Qui ait: Cõprehendite eos viuos. Quos cũ cõprehẽdissent viuos, iugulauerũt eos, & nõ reliquit ex eis quenq̃. ¶ Sed & Athalia mater Ochoziæ vidẽs mortuũ filiũ suũ, surrexit & interfecit omne semẽ regiũ, qui vtiq; filij, id est, abnepotes Iezabel erãt. Vnũ Ioas filiũ Ochoziæ furata est soror eiusdẽ Ochoziæ de medio

4.Reg.11 filiorũ regis, cũ interficiebant. ¶ Perspicuũ est ergo pœnã vniuersam q̃ in hanc mulierem imo in omnẽ hæreticã doctrinã decernitur, in illius Iezabel exemplũ decerni, vt iusta sit illi pœna similis, cui sese in culpa similẽ fecit. Longũ nimis est singulis iuxta similitudinẽ p̃scriptã, partibus immorari, qualiter oĩs anima hæreticæ doctrinæ magistra mittat in lectũ ad virũ suũ, imo adulterũ diabolũ, & quali in tribulatiõe sint futuri, qui cũ illa mœchant, i. illã imitari delectant, qualiter filij eius interficiant in mortẽ, id est, ita interficiantur, vt semp in morte versent, simulq; corpore & aĩa crucient. Cætera prosequamur. ⊥ Et sciet inquit, oẽs ecclesiæ, qa ego sum scrutãs corda & renes, & dabo vnicuiq; vestrũ secũdũ opera sua. ⊥ Ne longius abeamus quærẽdo cur hic dicat, qa ego sum scrutãs renes & corda, memoriter teneamus cõditionẽ quã cõminationibus hic interposuit, dicẽdo, nisi pœnitẽtiã egerint ab operibus suis. Nã quia sunt alij q propter cõsequendã æternã dei grãm, alij qui propter tenendã felicitatẽ, terrenã pœnitentiã agũt, atq; alij q omnino impœnitẽtes sunt, pertinuit ad iudicẽ, q se reddituros profitet vnicuiq; secũdũ opera eius ostẽdere vnde scire possit quale vel cuius meriti sit cuiuslibet pœnitẽtis vel impœnitẽtis opus. Et hoc, inquit, sciẽt oẽs ecclesiæ, scilicet in futuro, qñ reddet vnicuiq; secundũ opera sua. ¶ Nã nũc pauci

Diuersimo de agunt hoies pœnitentiam.

pauci sciunt & discernunt qũo singulis condigna reddant, in his quæ nonnunq̃ in præsenti, deo iudice, patiunt. Verbi grã: Achab quippe sæpedictus pœniam egit, sed tota pœni- 3.Regũ.18
tentia eius nõ in corde, sed circa renes fuit. Neq; eñ pœnitendo curauit, aut timuit, ne à 2.Reg.11
regno dei foret alienus, sed hoc solum, ne regno suo priuaret. E contra Dauid, q Vriam interfecit, pœnitens nõ hoc timebat, ne regno priuaret, sed ne à grã dei relinqueret. Vnde & dicebat: Ne proĩcias me à facie tua, & spm̃ sanctũ tuum ne auferas à me. Porro, Io Psalm.50
ram æquè vt mater eius habens cor impœnitẽs, in ipsis malis suis, in obsidione Samariæ, 4.Reg.6
cũ diceret, quare tm̃ malum est à dño, qd in ipsum dñm facere non poterat, in propheram dñi vindicare voluit, dicens: Hæc faciat mihi deus, & hæc addat, si steterit caput Helisæi filij Saphan super eum hodie. Pręmisit́q; virum q præcideret caput eius. Hic ergo scrutans corda & renes. i. veraciter discernens, qs carnali, & qs spirituali intentione pœniam agat, Achab qdem pœnam distulit. Dauid autem in grãm restituit: Ioram vero & cæteros filios Iezabel absq; dilatione interfecit. Ita reddidit vnicuiq; secundum opera eius, contestans vt omnes circa nos ita futurum sciamus, dum concludit sic. Et dabo vnicuiq; vestrũ secundũ opera sua. Sequtur: ⊥ Vobis aũt dico, cæteris q Thyatiræ estis † q non cognouerunt altitudinẽ Satanæ, quemadmodũ dicunt: Non mittam sup vos aliud pondus, tamen quod habetis, tenete, donec veniam. ⊥ Qui Thyatiræ estis (inqt) quos reliqui mihi, sicut illos de qbus dixi in Helia, vbi sæpedictam Iezabel timens fugerat. Reliqui mihi septẽ mi- † Quicunq; nõ habent doctrinam hanc &c.
lia viroꝝ, q non curuauerunt genua ante Baal. Hoc ipsum nanq; nunc de istis cæteris, q 3.Reg.19
Thyatiræ sunt, de secunda ad tertiam transiẽs psonam, dicit verbis alijs: Qui nõ cognouerunt altitudinẽ Satanæ. Deniq; fornicari & idolothyta manducare, sicut genua curuare altitudinem Satanæ cognoscere est. Cognoscere vero approbare est. Altitudo aũt Satanæ quam nunc pcutit, illa est superbia eius, qua similis esse altissimo cõtendit, exigẽdo sibi in idolis sacrificari, cũ soli altissimo debeat vt sacrificet illi. Hanc eius altitudinẽ cognouerunt. i. approbauerunt & illi, q tunc sub illa Iezabel curuauerunt genua ante Baal, & isti qui nunc Thyatiræ, docente ista muliere, fornicati sunt, & manducauerunt idolothyta, nõ cognouerunt, q manducare noluerũt, quẽadmodũ illa septẽ milia viroꝝ, q genna nõ curuauerunt. ¶ Non vera est altitudo illa, sed esse eis videt, q amant & mirant aurum & argentum in simulachris gẽtium, & idcirco mirant simulachra gentium, qa sunt aurum & argentum, qa exquisita & artificiosa opera manuum hoĩm, & ipsi curiosi sunt, inde accipientes responsa dæmonũ. Idcirco cũ dixisset altitudinẽ Satanæ, recte addidit, quẽadmodũ dicunt. Ac si diceret: Non dico altitudinẽ Satanæ, quẽadmodũ est, sed quẽadmodũ stulti admiratores dicunt: Vobis dico (inqt) vobis cæteris, q Thyatiræ estis, quos mulier illa nõ docuit aut seduxit. Non mittam sup vos aliud pondus, tm̃ quod habetis, tenete, donec veniã. ¶ Iam qdem (inqt) pondus habetis, iam pœnam vestram sustinetis, dum Iezabel docet & seducit, dum serui mei seducti fornicant, & manducãt de idolothytis, & vos prohibere nõ audetis, timore p̃si, imbelles & infirmi. Ipse timor quẽ sapiẽtes q̃q; huius seculi passionẽ reputãt, põdus vobis est, põdus seruitutis, põdus infirmitatis. Nõ estis fortes, nõ estis liberi vt ille Helias fuit, q nihil in seculo habuit, neq; habere cupiuit, nihil pdere timuit. Pro nullo gauisus est cõmodo seculari, pro nullo doluit incõmodo tẽporali, & idcirco fortis, & expeditus regẽ redarguit, prophetas Baal occidit. Semel tm̃ timuit minas Iezabel, & fugit, sed nõ sic timuit, aut fugit, qn rediret, & palam nũtiaret in verbo dñi, qd canes comederẽt Iezabel. Vos põdus q̃d habetis, sub quo laboratis, & onerati estis, renete donec veniã. Aut cũ euãgelica pfectione venire vos faciã, vt sequamini me, & oĩbus relictis verbũ dei annũtietis, vẽdita tunica, gladiũ ematis, vt neminẽ præter dñm timeatis. Interim põdus istud teneatis vobis portãtibus, & sub põdere gemẽtibus, vḿq; dolorẽ, quẽ habetis pro his q seducunt, silẽtio cõsumẽtibus, aliud põdus nõ imponã vobis, nõ aggraua bo sniam, qa tacetis p metũ, nõ per cõsensum, p infirmitatẽ, nõ per malitiã. ⊥ Qui vicerit, & custodierit vsq; in finem opa mea, dabo illi potestatẽ sup gentes, & reget illas in virga ferrea, & tanq̃ vas figuli cõfringent. ⊥ In isto gradu vincere est, oẽs quæ infirmũ faciũt hominẽ, passiões superare, gaudiũ, timorẽ, spem, atq; dolorẽ, de aĩo propellere, atq; fugare, id est, seculo non gaudere, seculũ non timere, secularia non sperare, pro secularibus nõ dolere. Nimirum q talis est, q omnes carnis affectus, & istas vincit passiones, & ita custodit opera domini vsq; in finem. i. vsq; in perfectionem, iste dignus & idoneus est qui præsit, quia aliorum ductor & rector sit, & imperet, atq; cogat tyrones ad militiam domini. Ait ergo: Dabo illi potestatẽ sup gentes. i. mea ordinatione fiet magister eoꝝ, q si absq; magisterio sint, gentes sunt, id est, gentiliter viuunt, qa quãuis conuersi ad fidem, pro mala tamen consuetudine ad iterandam gentilium vitam proni sunt. ¶ Et reget illas in virga ferrea, id est, recta & sęuera iustitiæ disciplina, quæ non cito flectat in grãm vel odium, quia vicit hæc, qa prædictaꝝ est victor passionũ, bonuḿq; habet zelum. nunq̃ odiẽdo hoĩem, Victor passionum humanarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& amando vitium, sed semp amando hoiem, & odiēdo vitiū. Hæc em̄ in rectore eccleſiæ animi rectitudo, virga ferrea, i. fortis & recta diſciplina eſt. Proinde ſequit: Et tanq̄ vas figuli confringent. Recte nanq̄ q eiuſmodi eſt corripientē ſubditi pro culpis ſuis verent, & cadunt in facies ſuas, atq̄ ſedēti ſubñciunt, non habētes qd contra loquant, autoritate conſtricti boni ſpūs q illo loquif, & ſicut vas figuli confractū non p̄t continere aquam, ſic illi conterriti, & excuſare non valētes vel abſcondere, culpam propriā confitent. Aliogn maiorem vim experirent, ſicq̄ iudiciali anathematis lapide oīno confringunt, vt non remaneat ex eis ſaltē reſta, in qua portet igniculus. ⊥† Hanc poteſtatē illi dabo ſicut accepi à patre meo. ⊥ Nam propter paſſionē mortis, gloria & honore coronatus ſum, & ſecundum hoiem aſſumptū, data eſt mihi oīs poteſtas in cœlo & in terra, poteſtas iudiciū facere, vt q crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus ſit, q vero non crediderit, condemnet. Sicut accepi (inqt) dabo illi, vt quoz̄ remiſerit p̄cā, remittant eis: & quoz̄ retinuerit, retēta ſint. ⊥ Et dabo illi ſtellam matutinam ⊥. i. poſt laborē quo in p̄ſenti vita quaſi in nocte laborat, ſolicitus ac puigil in animaz̄ ſibi commiſſaz̄ cuſtodia, manifeſtabo ei meip̄m, q ſum ſtella ſplendida ac matutina. ⊥ Qui habet aures audiat qd ſpūs dicat eccleſiis. ⊥ Audiat. i. intelligat, poteſtatis & dignitatis ſpe, quam promittit deus, delectet, zelo iuſtitiæ contra oēs hæreſes accendat. ¶ In iſto & in ſequentibus capitibus præmia vincētibus promittunt, ſic in ordine literaturæ pronūtiant, vt ipſa perſona filij dei loqui intelligat, ſ. dū dicit, ſicut accepi à patre meo, & confitebor nomen eius coram patre meo, & ſcribam ſuper eum nomen meum nouum, & dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Nō ergo ab re ordo in iſtis cōmutat, vt prius dicat, vincēti aut qui vicerit, dabo illi hoc vel illud, vt perſonæ eius q loqui cœperat dictis alia perſona non interſerat, & tunc demū ita concludat. Qui habet aurem audiat. Nam quod ſuperioribus capitulis pro victoria promittit ſic, vincēti dabo manna abſconditum, q vicerit non lædetur à morte ſecunda, vincenti dabo edere de ligno vitæ, nihil intereſt vtrū filij an ſpūs ſancti perſona loquat. ⊥ Et angelo eccleſiæ Sardis, ſcribe: Hæc dicit q habet ſeptē ſpūs dei & ſeptē ſtellas. Noui opera tua, qa nomen habes q̄ viuas, & mortuus es. ⊥ Qui poſt ſpm fortitudinis ſurſum ſequit ſpūs conſilij, ſecundum ordinē ſuum loquit hic in filio dei. Et ad quē magis loqui huic ſpiritui congruit, q̄ ad illum q nomē habet, q̄ viuat & mortuus eſt? In ſecretis nanq̄ cauſis conſilio ſolemus vti. ¶ Secretū aūt & occultum eſt opus eius, q nomen habet q̄ viuat & mortuus eſt. Nam cuius p̄cm̄ publicū vel notum eſt, non hic habet nomen q̄ viuat, imo ſi vitæ vel ſanctitatis opinionē prius habuit, clareſcētibus operibus mortuis, opinionē illam vel nomē iam p̄didit, & diffamat q̄ mortuus ſit. Ergo ad iſtū qui cū mortuus eſſet, nomē habebat q̄ viueret, i. cuius p̄cm̄ vel opus nō ſic erat, vt malo exemplo publicū faceret eccleſię ſcandalū, ſed intus male agēs, foris vbi illū pro officio p̄dicare oportebat, bonam retinebat opinionē, recte vti debuit filius dei ſpū conſilij, i. non publica deſcriptione qualitatē vel nomē declamare opis eius mortiferi, ſecundū regulam euangelicam quam ipſe præſcripſit. Si (inqt) peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipm̄ ſolum &c. Datur tñ conñci quod mortui huius quem dicit, mors fuerit p̄cm̄ carnis. Nam poſtmodū dicit: Sed habes pauca noīa in Sardis, q non ingnauerūt veſtimēta ſua, ambulabunt mecū in albis. Et reuera nonnunq̄ contingit, vt angelus, i. ſacerdos ſiue eps bonæ opinionis vir ſecreto admittat p̄cm̄ carnis, & hoc faciēdo mortuus ſit ſub nomine viuētis. Nunc ordinē proſequamur: Angelo (inqt) eccleſiæ Sardis, ſcribes Nomen Sardis lapidis vtiq̄ pretioſi angelo illi congruit, res aūt quæ intelligif ſub nomine lapidū in ornamētis eccleſiæ pro cauſa iam dicta, non illi congruit. Hæc dicit, q habet ſeptē ſpūs dei. In cæteris ſic initiū facit, vt iuxta proprietatem cauſæ quam dicturus eſt, incipiat, fiatq̄ auditor attētus ſiue docilis aut beneuolus ex his quæ primitus audit. In iſto ſic incipit, vt nihil contingat, de propria cauſa huius angeli. Cauſa em̄ eius obſcura ē, quā oportet cū conſilio tegi. Noui (inqt) opa tua qa nomen habes qd̄ viuas, & mortuus es. Ac ſi dicat: Hoīes q in facie vident, putant q̄ viuas, ego aūt q in corde video, & occultorū cognitor ſum, ſcio qa mortuus es. Sic ſcribendo & taliter loquendo, vtiq̄ ſicut ipſe alīs præceperat vt facerent, facit decenter. Corripit em̄ illum inter ſe & ipſum ſolum. Nemo em̄ præter ſe & conſcientiam illius nouit, qd dicat, vel in q̄ ille mortuus ſit, niſi forte conſciat, aut ſuſpicetur quiſq̄ hæc legit. Verum ſuſpicio in legibus locum non habet accuſandi, nec debet quisq̄ propter alterius ſuſpicionem de ſtatu ſuo periclitari. Non ergo diutius immorari vult in commemoratione mortiferi operis eius, ſed protinus conſilium dat quo ſaluef. ⊥ Eſto vigilās, & confirma cætera quæ moritura erant. ⊥ Qm̄ p̄cm̄ eius non exprimit, non qdem ſuſpicionē noſtram firmare debemus, verunt̄ eius q carnis contine tiam non habuit aut perdidit, quicunque ille eſt aut erit, cōſilium iſtud opportunum eſſe non dubitamus, vt vigilet, & cætera quæ ſuperſunt, ne irrecuperabiliter moriantur. ⊥ Cum bos ſu-

†Sicut & ego accepi a patre meo. Pſal. 2

Matth. vlt. Marc. vlt. Iohan. 20

CAP. III

Iohan. 14

Matth. 18

1. Regū. 16

bos ſuos præcingendo confirmet, iuxta quod hic ipſe dñs in euangelio ſuo dicit: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos ſimiles hoībus expectantibus dñm ſuum, qñ reuertat à nuptiis. Beati ſerui illi, quos cum venerit, inuenerit vigilātes. Deniq̄ cura hæc, cura recuperandæ ſalutis, vel ſeruandæ cōtinentiæ, vigilñs & ſolicitudine magna indiget. ¶ Confirma (inqt) cætera, quæ moritura erant. Aliqua ergo viuunt adhuc, & necdū oīno mortua ſunt, etiā in eo q ſic mortuus eſt. Viuit em̄ officium, viuit ipſum, quod baptizando, cōſecrando celebrat ſacēm. Verum hæc etiam ſine dubio moritura ſunt. i. illi deperire & auferri debent, ſi eo tam ſecretam ſpūs dei nō recipiente correptionē, publicauerit eum dēus, & dixerit eccleſiæ p̄cm̄ eius. Tunc em̄ legali ſæueritate ab officio deponet, eritq̄ ſicut Ethnicus & publicanus. ⊥ Non em̄ inuenio opera tua plena coram deo meo. ⊥ Idcirco moritura erant, & idcirco cōfirmari oportet cætera opera tua, qa non inuenio ea plena coram deo meo. Ibi nāq̄ plena ſunt opa miniſterij ſancti, vbi ſalutarē habēt effectū vbi nō fiunt ad iudiciū, ſed proſunt ad remiſſionē peccatoz̄. Cum hac itaq̄ plenitudine nō fiunt ei ſiue ab eo, q male operando mortuus eſt. ⊥ In mēte ergo habe, qualiter acceperis, & audieris, & ſerua, & pœnīam age. ⊥ Qualiter (inqt) acceperis & audieris, Acceperis exemplo, audieris præcepto. Accepiſti em̄ pudicoz̄ exemplum Apſtoz̄, audiſti tale præceptum eoz̄. Oportet ep̄m eſſe irreprehēſibilem, ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem, doctorem. Non vinolentum, nō percuſſorē, ſed modeſtum. Nō litigioſum, nō cupidum, ſuæ domui bene præpoſitum. Oportet illum & teſtimoniū bonum habere ab his q foris ſunt, vt nō in opprobriū incidat, & in laqueum diaboli. Sed & in lege hoc accepiſti: Omnis q habuerit maculam de ſemine Aaron ſacerdotis, nō accedat hoſtias offerre deo. Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi puo vel grādi & torto naſo, ſi fracto pede ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginē habēs in oculo, ſi iugē ſcabiem, ſi impetiginē in corpore vel hernioſus. Item: Omnis homo q acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ſancta, in quo eſt immūditia, peribit coram dño. Hæc vt accepiſti & audiſti, in mēte habe, memoria tene, & dein ceps ſerua, & de eo, quod nō ſeruaſti, pœnīam age. ⊥ Si ergo nō vigilaueris, veniam ad te tanq̄ fur, & neſcies qua hora veniam ad te. ⊥ Quod debui facere, feci tibi, corripui te, monui te, vt vigiles: euangelica quoq̄ tuba perſonante ad oēs: Vigilate itaq̄, qa neſcitis qua hora dñs veſter venturus ſit. Si ergo nō vigilaueris, veniam ad te ſicut fur. Nō veniam ad te ſicut ad hoīes illos q vigilant, & expectāt: venit ipſoz̄ dñs cum reuertif à nuptiis, grās agens illis, & beatificans eos, q̄ in occurſu ſuo vigilauerint. Non veniam ad te ſicut ſponſus iucundus atq̄ feſtiuus, ſed tanq̄ fur, q neſciente patrefamilias domū perfodit, & dñs domus necat, quē dormientē inuenerit. Conſequif em̄, vt q non vigilat, eum mors ſuperveniens, tanq̄ fur, cōprehēdat. ⊥ Sed habes pauca noīa in Sardis, q non inquinauerunt veſtimenta ſua. ⊥ In tua qdem p̄ſona es reprehēſibilis, ſed hoc pro te facit, q̄ nō etiā alios exēplo tuo p̄didiſti, qa, ſicut dixi ſupra, q̄uis mortuus ſis, nomē habes q̄ viuas. Nomina, (inqt) pauca. i. nominatos paucos penes te habes ex nomine mihi cognitos, & pro meritis ſuis in libro vitæ deſcriptos, qa nō inquinaueruut veſtimenta ſua, i. incorrupta ſeruaue runt corpora ſua. ⊥ Ambulabunt mecum in albis, q̄m̄ digni ſunt. ⊥ Mecum (inqt) ſcilicet cum filio virginis, mecum, cuius caro virginea, cōtinētiæ dedicauit exemplum, q ſum virgineus flos, virginitatis liliū, & corona virginū. Mecū ambulabūt in albis. i. in corporibus immaculatis, cum qbus reſurgēt nitidi velut agni nouelli, & quocūq̄ iero, me ſequentur agnum dei, qa comitatu meo digni ſunt. ⊥ Qui vicerit, ſic veſtiet veſtimētis albis, & nō delebo nomē eius de libro vitæ, & cōfitebor nomē eius coram patre meo, & coram angelis eius. ⊥ In iſto gradu vincere, eſt incētiua carnis igni ſpūs ſancti ſuperare & ope eius tunicā corpis immaculatā cuſtodire. Quiſq̄s in hoc vicerit, ille ſic veſtiet (inqt) veſtimentis albis quē admodū dixi, vt ambulet mecū in albis. ¶ Et nō delebo nomē eius de libro vitæ. Mirū dixiſſe videf, q̄ ſeſe habet dignitas meriti, eo videlicet locutionis modo, q Græce dicitur, ταπεινοφροσυνη, i. humilitas magnæ rei. Hoc etem̄ de illo veraciter poteſt dici, q poſt fornicationes & adulteria cōuerſus, pœnīam egit. Verum quod hic minus dixerat, ſuppleuit magnificentius addendo, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Ibi ergo per negationē, cum dicit, nō delebo nomen eius q vicerit, ſimul illum percutit q nō vicerit, conſequitur em̄, q̄ deleat nomen eius. Hic autem per affirmationem, & cōfitebor nomē eius, gloriā & honorē repoſitū illi, q vicerit, deſignat abundantius. Hoc em̄ ita magnificum eſt, quemadmodū & illud qd̄ Apoſtolus de patribus, cum fidem & obedientiā atq̄ expectationē illoz̄ peregrinantiū lati⁹ cōmemoraſſet, propter quam cauſam (inqt) nō confundit deus vocari eoz̄ deus. Deniq̄ & hic cum dicit, cōfitebor nomen eius, eodē ſenſu accipiēdum eſt, ac ſi dixiſſet, nō confundar cōfiteri nomen eius, q̄ hic talis meus fit diſcipulus, cum q̄ in veſtimentis albis incedat, nō confundar coram patre meo & angelis eius, q̄ in ambulatiōe mea ſit mihi cōſocius. ⊥ Qui habet aures audiat, quid ſpiritus dicat eccle-

Lucæ. 12

Infra. 14

Nō delebo nomē eius

1. Timot. 3

Leui. 21

Leu. 22

Matth. 24

Lucæ. 12

1. Theſſ. 5

Hebr. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesiis.⌋ Quid iste spūs dicat audire, est cuncta cum consilio facere. Omnia fac cū consi-
Exod.12 lio(inqt scriptura)& post factum non pœnitebis. Non eñ de qualicunq; consilio dixit,
sed isto consilio quod sancta scriptura nobis prædicat, spm̄ sanctum nominando spm̄ cō
filij, quē & hic intelligimus loqui. Nam Pharao stultū habuit consiliū, sicut scriptum est:
Esa.19 Sapientes consiliarij Pharaonis, dederunt consilium insipiens. Hoc ergo consilium est qđ
verum, quod sanū, quod ex deo & ex spū sancto est, & q oīa cum isto fecerit, sine dubio
post factum non pœnitebit. Prima gr̄a est, sic oñia cum isto spū consilij facere vt non in-
quinet vestimēta sua. i. vt virginitatem carnis custodiat. Hoc eñ non præceptum, sed con
1.Cor.7 silium est. Vnde Apostolus: De virginibus(inqt)præceptum dñi non habeo, cōsiliū āt do
tanquam misericordiam consecutus à deo, vt sim fidelis. Qui hoc consilium audit, vel cū
isto consilio facit, vtiq; post factum non pœnitebit, q a tribulationē carnis non habebit, so
licitus non erit quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus non erit. Secūda gra
tia est, post lapsum ita cum consilio facere omnia, vt frēm corripiētem audiat. Si eñ hoc
fecerit, post factum non pœnitebit, q a non dicet ecclesiæ peccatum eius, nec reputabitur
Iohan.18 sicut Ethnicus & publicanus. Qui ergo habet aures audiat, q a iste spūs consilij & ad secun
dam sui grām angelum ecclesiæ Sardis inuitat, & de prima, paucos q non inquinauerunt
vestimēta sua collaudat. ⌊Et angelo ecclesię Philadelphiæ, scribe: Hęc dicit sctūs & verus
q hꝫ clauē Dauid, q aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio oa tua. Ecce de-
di ostium apertum coram te, quod nemo potest claudere.⌋ Huic angelo filius dei suos asse
ctus largius effundit, & spūs q hoc loco audiēdus est ecclesiis, spūs intellectus est, q sursum
in ordine scribitur post spm̄ consilij. Huius spūs proprium opus est, sanctarum scriptura
Matth.11 rum mysteria, prout vult, aperire: & ea quæ sapientibus & prudentibus abscondita sunt,
Acto.2 paruulis reuelare, plerunq; sine hominis magisterio, quomodo propheras omnes & san-
ctos apostolos, q homines fuerant sine literis, & idiotæ priusquam datus hic spūs, glorifi-
cato Iesu, illustrasset eos. Hoc vsque hodie prout vult agere non desinit, reuelans absco
dita paruulis, vt iam dictum est, id est, humilibus & benevolis pro merito eius, quā habent
fraternæ dilectionis: q a minores frēs diligunt, & quantulum sapiæ vel sciæ perceperint,
φιλαδελφία. libenter studeant illis impertiri. Talem hunc angelum nomen ipsum ecclesiæ eius. i. Phila
delphiæ fuisse ostendit. Philadelphia nanq; fraterna dilectio interpretat̄. Huic ergo scri-
bens dicit: ⌊Hæc dicit sanctus & verus.⌋ Sanctus & verus, filius dei est, q semetipsum san
ctificauit diligens nos quemadmodum dicit: Et pro eis ego sanctifico meipsum. Iam qui-
dem spūs sanctorum erat, sed in passione pro nobis erat, quod seipsum sanctificabat, id ē,
Iohan.17 sanctum sacrificium se offerebat. Hoc fecit deus in dilectione fraterna, quemadmodum
& supra, vt nos angelos Philadelphiæ. id est, nuntios siue imitatores dilectionis fraternę
Iohan.15 faceret, ipse dixerat: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Ma
iorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Ait er-
go: Hæc dicit sanctus. Quod autem ait & verus, nihilominus ad præsentem causam atti-
net, vbi dilectio fraterna dono amplioris intelligentiæ remuneratur. In hoc eñ verum,
& vera se locutum fuisse comprobat, exempli gratia, dicendo in illa euangelica parabola
Luc.19 de seruis, qbus homo paterfamilias pecuniam suam ad lucrandum commiserat: Dico au-
tem vobis, q a omni habenti dabitur, ab eo qui non habet, & quod habet auferetur: Igitur
& sanctus, & verus est, & de semetipso protinus dicit: ⌊Qui habet clauem Dauid.⌋ Pote-
rat sic dicere: Qui habet clauem omnium prophetarum, & ad eorum intelligētiam, quos
vult intromittit, sed voluit vnum pro omnibus ponere, q primo in ordine prophetaꝝ fi-
lij sui, filij dei mysteria gestis præsignauit, calamo scripsit, psalterio cecinit. Tanta qppe
sunt in factis & dictis eius sacramenta prophetica, vt cuicūq; hęc referata fuerint, à cæte-
rorū sensibus prophetaꝝ exclusus esse non possit. Sufficiens ergo ad causam siue intētio
nem dictio hæc est, q habet clauem Dauid, in qua & splendida noīs authoritas est, scdm
Matth.1 generationē Iesu Chr̄i filij Dauid, q a post legē primus propheticam scripturam edidit,
omnis propheticus sermo potest & debet subintelligi. Quæ autem est illa clauis, nisi gratia
Psal.118 spūs sancti? Ipse nauq; illuminatio cordis, ipse est declaratio sermonum dei, quæ illumi-
1.Cor.2 nat & intellectū dat paruulis. Vnde Apostolus: Nobis autem(inqt)reuelauit deus per spm̄
suum, quia spiritus omnia scrutatur, etiam profunda dei. Potentiam siue efficaciam clauis
huius commendans, continuo subiungit: ⌊Qui aperit, & nemo claudit: claudit, & ne-
mo aperit.⌋ Hoc & indubitanter scire oportet, & hoc sciendo humiliter timendū est. Nā
vere cui clauiger iste p spm̄ intelligentiæ veritatē dei, quæ sacris scripturis continet ape-
rit: nemo illum claudit, siue concludit mēdacijs, & falsaꝝ argumētationum artificijs. Sem
per eñ habēs ostiū apertū intus recurrit, & parata scripturæ testimonia corripiens, velut
sagittarius bonus certa in hostē tela dirigit. Ecōtra cuicūq; clauserit, vt verba veritatis in-
telligere nō possit, qđ cū facit vtiq; iusto iudicio facit, verbi gr̄a, ne margaritas proiectas
ante

ante se conculcent porci, nemo est q intelligere possit, quantūlibet clamando & docendo
strepitū facit deforis. Quid iste sanctus, iste verus dicit angelo huic Philadelphiæ, id est,
dilectionē fraternā habenti: ⌊Scio opera tua.⌋ Quæ vel qualia eius opera sciat mox dictū
rus est, & nondū dicit, properanti alacritate prius oñdens de præmio aliqd. Ait eñ: ⌊Ec-
ce dedi ostiū apertū coram te.⌋ Hoc eñ est præmiū dilectiōis fraternæ, ostiū corā se aper-
tum habere, claui Dauid referante, spū sancto reuelante. Mox opera illa subiungit cū di
cit: ⌊Quia modicam habes virtutē, & seruasti verbum meum, & nō negasti nomē meū.⌋
habere. Modicam(inqt)habes virtutē, & ipsam libenter expendis ad aliox vtilitatē. Nam hoc est
veraciter habere, sicut econtrario non expēdere, est non habere. Iuxta quam proprietatē
dñs id quod iam supra posuimus, in euangelio dicit: Dico aūt vobis, q a omni habenti da-
Matth.25 bitur, ab eo aūt q non habet, & quod habet, auferet. Habes ergo. i. habitam virtutem non
Lucæ.19 abscōdis, imo erogas, & talentū à me tibi creditū ad vsurā effundis, sed & adhuc modica
virtus est, debet augeri vt sim verus, q a dixi omni habenti dabitur. Vere eñ habes & ser
Iohan.14 uasti verbū meum. i. præceptū meum. Nam hoc est præceptū meū, vt diligatis inuicem.
Et hoc faciēs non negasti verbū meum quod negasses vtiq; si dilectioni contraria fecisses
quē admodū & illi de qbus scriptū est: Confitent se nosse deum, factis aūt negant. Idcirco
Titū.1 dedi ostiū apertū coram te, & secretis meis velut amicū admisi te, vt scias & intelligas my
steria, quæ hi non merent scire, q non præparati sunt vt tu in ista dilectione. ⌊Ecce dabo
de synagoga Satanæ, q dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiunt. Ecce faciam illos
vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & scient q a ego dilexi te, q a seruasti verbū patien-
tiæ meæ.⌋ Ne(inqt)contristeris aut pturberis pro multitudine aduersantiū tibi. Gloriā
tuam quam habes in apertione ost̄ qđ aperui tibi, sequi inuidia, sed ne timeas. Et mihi
maximē ita contigit. Cum intelligerē iuxta qđ per prophetam dictū est, ecce intelliget Esa.52
puer meus, & exaltabit, & eleuabit, & sublimis erit valde, dicebant inter se: Vnde iste lite- Matth.9
ras scit, cum non didicerit? Nonne hic est filius fabri? Vnde huic hæc oīa? De synagoga Iohan.7
Satanæ hi erant, q dicebant se Iudæos esse, & non erant: q dicebant se esse semē Abrahæ, Iohan.8
vel vnum patrē deum habere, & ex patre diabolo erant. Qui illos imitant, q se dicunt iu-
dæos. i. confessores dei esse, & non sunt, sed mentiunt, sunt̄q; potius de Satanæ synagoga Hieremia
te intelligentē per ostium apertum audiētes, aut scripta tua legētes dicēt, qs est hic, & in-
uidentes detrahēt tibi. Ne timeas à facie eorum q a ego tecum sum. Conuertentur aliqui
ex eis cum fatigati fuerint, cessabunt detrahere, & fauebunt tibi, ita vt veniēt & adorent
ante pedes tuos, si non interim dum viuis, attñ certe cum mortuus fueris, & placebunt tua
cum tu disparueris. Saltē tunc nō considerabit q lecturus est, cuius vel quale sit, quod lectu
rus est. Tunc sciēt q a ego te dilexi, & q a per multam dilectionē dedi hoc ostium apertum
coram te. Et hoc idcirco, qm̄ seruasti verbum patientiæ meæ. i. verbum propter quod pas
sus sum. Quod est illud nisi dilectio? Quoniam ergo seruasti dilectionē, scient quia ego di
lexi te. ⌊Et ego seruabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum ten-
tare habitantes in terra.⌋ Tentatio hæc hæresium est, quas oportet esse(inqt Apostolus)vt q probati sunt, manifesti fiant. Ab illa tentatione q s illæsus seruatur, nisi cui scriptu 1.Cor.11
rarum veritas nota suffragatur? Hoc autem angelo nunc Philadelphiæ, pro merito dile-
ctiōis promitti, vel dari intelligimus in ostio apto siue claui Dauid, quam habet sanctus &
verus. Ergo q a dilectionē seruasti, ego seruabo te(inqt)ab hora tentationis, vt non inci- 1.Petri.3
das in tentationē, vt non seducaris, vt non decipiaris, imo paratus sis omni poscēti rōnē
reddere de ea q in te est fide nominis mei. ⌊Ecce venio cito.⌋ Non longum abest tēpus
tētationis à quo te oporteat seruari, imo quasi hora est, q a cito transit. Ecce eñ venio ci
to, venio disrumpēs vincula tua, vt solutus & peregrinus à corpore præsens deo fis, & il-
la re pfruaris, cuius hic pro consolatione intelligētiam habere meruisti. Hactenus dulce-
do gr̄æ de labijs sancti & veri profluēs, dilectum & dilectionis angelum beatificauit, iu-
cunditatē & exultationē magnificando quam sup illum thesaurizauit, sugest vt eundē vi-
gilantiæ ac solicitudinis admoneat, ne iam se comphēdisse arbitretur, neve ante finē cur-
susq; sui consummationē nimium confidat incautus. Ait ergo: ⌊Tene quod habes, vt ne-
mo accipiat coronā tuam.⌋ Ac si dicat: In humilitate certo pede confiste, ne moto pede
corruas, & corruēdo, coronā tibi p̄parātā amittas, & alius in locū tuū succedēs illam acci
piat. ¶Et q dē hoc fieri non p̄t, vt eox quisq; perdat coronā suā, quos deus præsciuit & ad
coronam prędestinauit, veruntamē & fieri potest, & factum est, vt ille coronam p deret,
quem deus ad coronam vocauit, vocatione visibili, siue quæ ab hominibus potuit audiri.
Nam exempli gr̄a: Iudam dñs ad coronam vocauit apostolicam, quē tñ ad coronam non
prædestinauit, q a corona indignū fore præsciuit, vnde & coronam eius, s. apostolatus ho
norē alius accepit, sicut scriptū est: Fiant dies eius pauci, & episcopatū eius accipiat alter. Psalm.108
Nemo ergo quādiu certat, multum de corona cōfidat, q a videlicet si oīm præscius deus, Acto.1
caput

Universidad de Deusto
Biblioteca

caput tuum in fine dignum corona fore ſcit,tu tamen neſcis. ⊥Qui vicerit,faciam illũ co
lumnam in tẽplo dei mei,& foras non egredieſ amplius, & ſcribam ſup eum nomen dei
mei,& nomẽ ciuitatis dei mei nouæ Hieruſalẽ,quæ deſcẽdit de cœlo à deo meo,& nomẽ
meum nouũ.⊥ In iſto gradu vincere, eſt præeuntæ fraternæ dilectiõis inextinguibili lam
pade oſtiũ apertũ ſemp habere,nunquam concludi,aut hæreticoꝝ caſſibus irretiri poſſe,
& quicqd per iſtud oſtium inuenerit,ad aliorum ædificationem proferre,atq; ab hoc dile
ctionis ſtudio pro nullis aduerſitatibus aut obtrectationibus inuidẽtium deſiſtere. Qui ſic
vicerit,faciam(inqt)illum colũnam in templo dei mei. Digna & congrua remuneratio vi
ctoris hmõi,vt q grãm hanc habens,ſcripſit aut docuit,vnde fides eccleſiæ roboraretur,
columna ſit in templo dei. Et foras(inqt)non egredieſ amplius. Ac ſi dicat: Quandiu q-
dem in oſtio eſt quod dedi apertum coram eo,ſolicitus ſit ne labatur:at vbi per remune-
rationem intus tanq̃ columna fuerit ſtabilitus,non erit cur timeat, q foras non egredieſ
amplius,nec tentatiõe titubabit pes ei⁹. ¶Quale ãt ẽ nomẽ dei & nomẽ ciuitatis eius,qd
ſuper eum ſe ſcripturum fore pollicetur? Profecto quia filius loquitur, dicens, ſcribam no-
men dei mei, videlicet ſecundum habitum hominis,iuxta quem deus noſter, deus illius eſt
nomen hoc dei rectè pater intelligitur,quod fideliter in confeſſione diuinitatis illa perſo-
Galat.4 na à nobis inuocatur. Porro,nomen ciuitatis eius Hieruſalem,eſt mater, Apoſtolo quo-
que atteſtante, cum dicit: Illa autem quæ ſurſum eſt Hieruſalem,libera eſt, quæ eſt ma-
Matth.12 ter oĩm noſtrum. ¶Vnde probare poſſumus,quod ſuper iſtum ſcribat hoc nomen, quod
eſt pater,& illud,quod eſt mater? In euangelio cum dixiſſet ei qdem loquenti ad turbas,
ecce mater tua,& fratres tui foris ſtant,quærẽtes te,quæ eſt(inqt)mater mea,& q ſunt fra
tres mei? Et extẽdẽs manum in diſcipulos,dixit: Ecce mater mea & frẽs mei. Quicũq; eñ
fecerit voluntatẽ patris mei q in cœlis eſt,ipſe meus & frater,& ſoror,& mater eſt. Quod
ſi & hoc illi dictum fuiſſet,aut veraciter dici potuiſſet,præſente Ioſeph q pater eius dictus
eſt,ecce pater tuus & mater tua foris ſtant,eodẽ veritatis ſenſu rñdere potuiſſet,ille meus
Coloſſ.2. & pater,& mater eſt,q facit voluntatem patris mei, q in cœlis eſt. In interiori nanq; ho-
mine vbi generatio Chri ſpiritalr computaf,neq; maſculus,neq; fœmina eſt. ¶Denique
euangelica Chriſti generatio tota ſpiritalis eſt,& ſcdm ſpũ Dauid quoq; pater Chri eſt,
videlicet q verbum dei,quod eſt Chriſtus,corde credens & ore deprompſit,& ſcriptis
ædidit,primus prophetarũ, clariſſimus patriarcharũ. Alioqn niſi per fidem Chri pater fu
iſſet fruſtra ſecundum carnem anteceſſor eiuſdem extitiſſet. Vnde Ochozias, Ioas, atque
Amaſias,q eiuſdem Chriſti,eiuſdem verbi dei præcones prophetas pſecuti ſunt, & occi-
derunt in illa generatiõe cõputati non ſunt. Igiſ cum de iſto q in hoc vincit, vt intellectũ
habẽs,adiuuet atq; cooperet,quatenus creſcat & proficiat verbum dei,ita dicit: Et ſcribã
ſup eum nomẽ dei mei,& nomẽ ciuitatis dei mei nouæ Hieruſalẽ,idem eſt,ac ſi diceret
ille pater meus ac mater mea dicetur & erit,& hoc nomen æternum hæreditabit. Nouæ
Ephe.4 Hierlm propter nouã vitã dixit,q a veterẽ hoĩem exuit,& nouũ induit. ¶Deſcendiſſe ãq;
illam de cœlo laudabilr aſſerit, q a vc3 cõuerſatio eius in cœlis ẽ propter fraternã dilectio
nem,ex qua iſte angelus Philadelphiæ collaudatur,deſcẽdit,id eſt paruulis condeſcendit.
Philip.3 Exempli gratia: Paulus vſq; ad tertium cœlum raptus eſt,& ibi audiuit arcana verba quæ
1.Cor.12 non licet homini loqui,ſed propter infirmos deſcendit,cum idem dicit: Vir vxori debitũ
1.Cor.7 reddat,& vxor viro. Sunt huiuſmodi deſcenſus innumeri, ſed hoc vnum ſatis pro exem-
plo eſt,ad rem attinens vel cauſam huius angeli,cuius laus vel meritum eſt opus dilectio
nis. ¶Poſtremo addit,& nomen meum nouum. Nomen perſonæ quæ hæc dicit filius dei
eſt. Hoc nomen ſine dubio ſuper iſtum q vincit ipſe ſcribit,omnes enim dilecti dicuntur,
1.Iohan.3 & ſunt filij dei. Porro,quod ait,ſcribam.i.apparere faciam. Nam nunc qdẽ filij dei ſumus
(ait is ipſe q hęc iubẽte filio dei ſcribit Iohannes apls)ſed nondum apparuit quid erimus
Scimus quia cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Ergo
ſcribere quo poſſit legi nomen cuiuſq; filiorum dei,manifeſtare eſt,vt merita ſingulorum
ſciantur & videantur ab vniuerſis. Et hoc nomen. ſ. filij dei, cunctis ſuperſcribetur electis
quàmuis vbi vel in quo plus nunc eſt fraternæ dilectionis,maior etiam in eo debeat appa
rere ſplendor huius nominis. Illud autem nomen dei,quod eſt pater,ſiue illud nomẽ ciui
tatis eius nouæ Hierlm,quod eſt mater,ſuper illos ſcribendũ eſt,q quaſi in plenã profecti
ætatem fidei valuerunt & ſtuduerunt per dilectionem propagare verbũ dei. ⊥Qui habet
aures audiat, qd ſpũs dicat eccleſiis.⊥ Hoc loco audire,excitari eſt ad ſtudium verbi dei,
Luc.10. Matth.13 appropinquare pedibus eius, vt bibat de doctrina illius, ſedere cum Maria ad pedes do-
mini,ſubiectam q; aĩam applicare ad audienda verba oris eius,& omnia ſua dare vt poſſit
comparare vnam pretioſam margaritam gr̃æ illius,quatenus intellectuali oculo veritatẽ
perſpiciens,& bene inſtructus,ad alios quoq; inſtruendos efficiat idoneus, ſcripturã tan
ti nominis,quam hic ſanctus & verus pollicetur,æterna hæreditate habiturus. Et angelo
Laodi

Laodiciæ eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit,amen teſtis fidelis & verus: qui eſt principium creatu-
ræ dei. Scio opera tua,quia neq; frigidus es neq; calidus.⊥ Hic iam vltimo.i. ſeptimo loco,
loquitur in teſte fideli & vero,is qui ſurſum vltimus.i.ſeptimus eſt ſapientiæ ſpũs,operariũ
ſuum ad verum vocans ſabbathiſmum: vt. ſ. in humilitate requieſcat,nec ſaltem vno verbo
aut cogitatione ſuperflua fatigetur,magnificando vel ſibi tribuendo opera ſua. Quid enim
à ſeipſo habet,niſi mala omnia: & à quo niſi à deo habet omnia quæcunq; habet bona? Ad
hoc peruidendum hortatur angelum iſtum dicendo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabi-
lis,& pauper,& cæcus,& nudus: & deinde ſubijciendo: & collyrio inunge oculos tuos vt vi
deas. Nonnulla quippe bona in illo vel per illum deus operatus fuerat,vnde diceret: qa di-
ues ſum,& locupletatus,& nullius egeo. ¶Huic tale nomen Laodiciæ congruit. Interpreta
tur enim tribus amabilis domino: videlicet propter opera bona quæ fecerat deus cum illo.
Interpretatur etiam,q fuerunt in vomitu. Hæc quoq; interpretatio congruit illi pro eo,qd
gloriabatur ſibi in eorundem operum bonorum diuitijs: vt merito diceretur illi, incipiã te
euomere ex ore meo. Itaq; & nos quid hic ſpũs ſeptimus loquatur audiamus: & audientes
ad humilitatis & ſapientiæ requiem proficiamus. Ait enim: Hæc dicit,amen teſtis fidelis &
verus,qui eſt principium creaturæ dei. ¶Amen. i. verax,ſiue ipſa veritas. Hoc ipſum ſequẽ
tibus verbis exponitur. Sequitur enim: Teſtis fidelis & ver⁹. Quo pertinuit talis deſcriptio
hæc & ſequentia dicentis? Eo videlicet,vt quiſquis bonorum ſibi eſt conſci⁹ operum,velut
iſte Laodiciæ angelus,ſciat & recogitet quod non ſibi opus ſit teſtificari ante tempus de ſe-
metipſo,quod diues ſit,& locupletat⁹,imo nec ad ſe pertineat huiuſmodi teſtimonium,ſed
ad illum,qui & teſtis & iudex omnium eſt conſtitutus,& in tempore ſuo eſt reuelandus. Il-
li relinquendum eſſe ſciat bonorum actuum omne teſtimonium & iudicium,& de malis tñ
teſtificetur contra ſe,& accuſet ſeipſum. Ideo dicit: Hæc dicit,amen teſtis fidelis & verus.
Amen.i. veritas,quia falli vel quippiam ignorare non poteſt. Teſtis fidelis,qa mentiri non
nouit,vt dicat bonum malum,& malum bonum. Verus,quia reddet vnicuiq; ſecundũ ope
ra ſua. ¶Quo * inde pertinuit vt adderet,q eſt principium creaturæ dei? Quid enim hoc lo *Idem,
co eſt creatura dei? Vtiq; nouus homo ſiue regeneratio & recreatio hominis,bene operan-
do in nouitate vitæ ambulantis. Nam hinc eſt qd Apls dicit: Donum eñ dei eſt,nõ ex ope- Ephe. 2
ribus,ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura,creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis
quæ præparauit deus vt in illis ambulemus. Quod hic ait in Chriſto Ieſu,i.renouati per fi-
dem Ieſu Chriſti,ipſa eſt creatura de qua & alibi dicit: Nam expectatio creaturæ,reuelatio
nem dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt non volens,ſed propter eum q ſubie
cit in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis,in libertatem gloriæ fi-
liorum dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiſcit & parturit vſq; adhuc. Quo er-
go pertinuit vt diceretur angelo huic, de iſto teſte fideli & vero, quod ipſe ſit principiũ cre
aturæ dei,niſi vt ſciret totam recreationem ſui,& quicquid ſanctæ nouitatis habebat vel ha
bere ſibi videbat,non ſibi attribuere,ſed illi? Ille nanq; homo nouus & ſanctæ nouitatis eſt
princeps,& ab ipſo principium & finis,ſiue conſummatio huius creationis eſt,qua nunc vi-
uimus,qua de morte ad vitam trãſiuimus,qua de filijs iræ in filios gratiæ translati ſumus,&
ab operibus mortis emundati deo viuenti ſeruiuimus. Quid ergo dicit? ⊥Scio opera tua,qa
neq; frigidus es,neq; calidus. Vtinam frigidus eſſes aut calidus. Sed qa tepidus es, & nec fri
gidus nec calidus,incipiam te euomere ex ore meo,qa dicis quod diues ſum,& locupletat⁹
& nullius egeo,& neſcis qu tu es miſer & miſerabilis.⊥ Talia ego opera tua ſcio,taliter ego
de illis iudico. Neq; frigidus es,in eo quod à bono opere torpeas,neq; calidus,in eo qd gra Lucæ. 18
tiarum actionem deo referas, quod facere debueras, veruntamen non vt ille phariſæus,qui Pſal.113.
ſe iuſtificans publicano derogabat,ſed vt Pſalmiſta,qui operantem in ſe dñm humilr lau-
dans,nõ nobis,inquit,domine non nobis,ſed nomini tuo da gloriam. Vtinã frigidus eſſes
aut calidus. Hoc exempli gr̃a,ſuperbæ virgini congrue dici poteſt. Vtinam frigida aut cali
da eſſes.i.vtinam corrupta eſſes corpore,aut cum virginitate corporis oleum quoq; habe-
res charitatis. Leuioris nãq; culpæ eſſet corruptam eſſe corpore, & perinde humiliari,q̃ in
tegram eſſe corpore,& pro conſcientia integritatis inflari. Incipiã te ergo euomere ex ore
meo,propter teporem elationis,videlicet,ad modũ aquæ tepidæ,q̃ propter ſaporem incõ
modũ,nauſeante bibentis ſtomacho,non valet contineri. ¶Hoc iccirco faciam, qa talis es,
qa conſiderans opera tua,exiſtimas te eſſe aliqd,arbitraris quod diues ſis, & locupletat⁹,&
nullius egeas,quemadmodũ illi de quibus Apls dicebat: Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti 1.Cor. 4
eſtis. Sine nobis regnatis,& vtinam regnetis. Hoc dicens neſcis id quod verum eſt, quia tu
es miſer,& miſerabilis,in multis egens miſericordia dei,& pauper,quia & nihil habes quod
non acceperis,& adhuc plurima deſunt tibi,quia cæcus,quia,vt cætera taceam,nec dum fa-
cie ad faciem deum vides: nudus,qa fragili & lubrico corpore circundatus es.⊥ Suadeo tibi
ũ me emere aurum probatum,ignitum,vt locuples fias,& veſtimentis albis induaris,& non

Universidad de Deusto
Biblioteca

appareat nuditas confusionis tuæ. ¶Hoc tibi scire expedit, quia diues ego sum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, tu autem pauper es. Si istud scis, eme à me aurum sapientiæ, aurum ignitum, aurum probatum: ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante. Istud eme pretio piæ cõfessionis, & iugi memoria propriæ fragilitatis, semper memorando quid ex te sis, qd ex deo acceperis. Vt locuples fias .i. addatur tibi gratia, & vestimentis albis induaris, non ex operibus tuis, sed ex eadem gratia largitionis, quemadmodum Psalmista dicit: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Ita fiet vt non appareat confusio nuditatis tuæ, quod nonnullis euenit, dum propter elationem mentis inciderunt in tentationem, & confusibilem corruptionem carnis. ¶Et collyrio inunge oculos tuos vt videas. ¶Collyrium quo oculorum vitia purgantur, humilitatis suauitatem significat, quę paulos adiuuat, vt ea quæ sapientibus & prudentibus abscondita sunt, illis reuelentur mysteria. Collyrio ergo inunge oculos tuos vt videas .i. cor tuũ vera humilitate purifica, vt pauperratem tuã videas, & veras diuitias bonitatis dei cognoscas. ¶Ego quos amo, arguo & castigo. ¶Ac si dicat: Ea quæ tibi loquor arguens & corripiens te, velut amantis gratiam atq; beneuolentiam susci pe. Non enim est hic mos sapientiæ, vt eum quem diligit filium, pmittat iuueniliter extolli & euanescere, sed &amat & castigat, & lasciuiẽtem reuerberat, & quẽ infantem lactauit, eundem nimis verbosum & inconsultum verberat, virga percutit. Itaq; dum castigo, dum quasi clauis in altum defixis compungo, profecto verius amo. ¶Aemulare ergo & pœnitentiam age. ¶Aemulare .i. amantem amando castigantem, tu amando bono feruore animi imitare, & qui tepidus eras, per hanc æmulationem incalesce, & de eo qd amanti hactenus ingratus fuisti, non reddita amoris vicissitudine, pœnitentiam age. Hactenus supercilium decussit quasi diuitis & locupletis, quid sibi vane videtur abũdare operibus bonis, nunc ab eodem vel à quocũq; diuite eiusmodi satis amicabiliter exposcit, vt operum suorum gloriam sibi deo vel dei filio communicet oĩa tribuenti, vt. s. glorietur in deo, vel deum in se faciat gloriari, & sanctum glorificet in omnibus operib⁹ suis. ¶Ecce sto, inquit, ad ostium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuã, introibo ad illum, & cœnabo cum illo. ¶Et est sensus: Illud quod hactẽ⁹ corripiens te dixi, simile est stanti ad ostium cuiuspiam diuitis & pulsanti, quatenus admissus hospitio cœnet cum illo de opib⁹ intus repositis. Si admissus fuerit, celebratur conuiuium charitatis, quia minus quàm inter duos charitas haberi non potest, Ita enim tu qui dicis quod dies es, in conscientia bona gloriaris, sed ecce sto & pulso ad ostium pectoris tui, admitte me, & habeto participem siue socium gloriæ tuæ: vt non solus, sed mecum glorieris: omnino non in te, sed in me diuitem te factũ glorieris. Si hoc modo vel tu vel quispiam audiens vocem aperuerit mihi ianuam, cuncta q̃ gessit bona referendo ad dei gloriam, introibo ad illum, & in pectore ei⁹ tanquam in domo amici habebo fiduciam, & nunc quidem cœnabo .i. delectabor cum illo de bonis conscientiæ eius, ipse autem in futuro mecũ bonis meis perfruetur. ¶Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedeo cum patre meo in throno eius. ¶In isto gradu vincere, est per maturitatem sapientiæ, cunctam iactantiæ & inanis gloriæ leuitatẽ procul abigere, & cum ipse magnus alĩs videatur, paruulum in oculis suis esse, iuxta quod eadẽ sapientia dicit: Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Humilitas enim, à cuius societate sapia nunquam defuit, in cœlum volare consueuit. ¶Ait ergo: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, non vt exęquetur diuinitati, sed vt consocietur æternitati. Sicut & ego vici, inquit. Quomodo is qui hæc loquitur Christus, vicit: nisi per inæstimabilem magnitudinem suæ humiliatis & charitatis? Cum enim in forma dei esset, noluit solus in illa forma gloriari, sed voluit homines, qui, peccante primo homine, facti fuerant inglorij, gloriæ suæ comparticipes fieri. Iccirco semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, iccirco humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortẽ, mortem autem crucis. Summa hæc humilitatis & sapientiæ victoria est, quæ primi hominis superbiam atq; stultitiam destruxit. Vici ego, inquit, & ppter hoc sedi cum pfe meo in throno eius. Nam propter hoc deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, dixitq; illi, sede à dextris meis. ¶Hoc eius exemplum velle imitari, audire est quid hic spiritus sapientiæ dicat ecclesiis. Reuera qui hæc audiuit aurib⁹ illis, quæ iam septies hic requisitæ sunt de homine interiori, non solum non gloriatur in factis suis quantumlibet bonis & multis, verum etiam cruciatur laudibus suis, delectatur contumelijs. Sapit enim illi ęd de iam dicto victore & omnium vincẽtium principe propheta dixit: Dabit percutienti maxillam, saturabitur obprobrijs.

Coloss. 2. Galat. 6 Psal. 31.

Lucæ. 10

Ephe. 2

1. Cor. 4

Ecci. 3.

Philip. 2

Psal. 109

Threñ. 3.

SECVNDI LIBRI FINIS.

PRO-

PROLOGVS IN SVBSEQVENTES LIBROS.

QVI HABET AVRES audiuit à septem spiritibus dei, quid ipsorum quisq; dicat vel dixerit ecclesiis, deinceps audiendum est, quid & qualiter eorundem quisq; in Chro vel per Christum operatus, & adhuc operaturus sit. ¶Cuius enim dicta secũdum septem spiritus, à spũ timoris ad spiritum sapiæ proficiscẽdo per ordinem scrutati sumus, eiusdem filij dei facta mirabilia figuris vel imaginibus mysticis signata, septemq; periochis distincta secundum eosdẽ spiritus, sed ordine conuerso nunc aperire, ipso adiuuante conabimur. Nam à spũ sapientiæ incipientes per ordinem ad spiritum timoris peruenie mus, q videlicet ordo super eum Chrm in prophe ta est præscriptus, vbi super florem requiescet spũs domini, spũs sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spũs scientiæ & pietatis, & replebit eum spũs timoris dñi. Deinque vbi ecclesiis proponitur ascensus, vt superius diximus, ordo iste conuertitur, q descendenti ad nos domino est dispositus, quemadmmodu Psalmista dicit: Initiũ sapientiæ timor domini. Nec vero coacta est expositio, vt secundum hũc ordinem spirituum, ista sacramentorum scriptura digesta dicatur, vltro enim in pleriq; per facta imaginaria ostendit sese, p prietas cuiusq; spũs. ¶Quod vt breui indicio pateat, post ordinatissimam dei sedem positã in cœlo, cuius in dispositione recte spũs sapientiæ prędicabitur, librum septem sigillis signatum aperit agnus, soluens signacula eius, & illud manifeste opus laudabile est spũs intellectꝰ qui est in ordine secundus. Deinde magni consilij angelus stans iuxta aram templi conspicitur, & mysticis septem tubarum cantibus, mysterium dei consumatur, quod ad spiritũ eorũ filij pertinere non dubitamus. Quarto loco draco magnus & rufus habens capita septẽ, mulierem impugnat. Michaele præliante & angelis eius, draco cum angelis suis in terram proiicitur, & illic sine dubio spũs fortitudinis, qui quartus est, commendatur. Quinto loco spũs scientiæ in septem angelorum phyalis. Sexto loco in sanguine martyrum Iesu, quo mulier ebria ostenditur, laus est pietatis. Septimo autem in aduenięte hora iudicij dei, quando à terra, à mari, & ab inferno omnes redduntur mortui, sine dubio totum spectat ad timoris spiritum. Deinde finis vbi ornata ostenditur Hierusalem, vxor agni, ciuitas dei. Quid pulchrius hoc spectaculo, mirabilium dei, o vos quicunq; spectatores dei adestis? Aperiat iam nobis ipse qui habet clauem Dauid sanctus & verus, vt sanctitatem & veritatem istã claris oculis absq; caligine intueamur.

Esa. 11

Psalm. 110

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER III.

POST HAEC VIDI, & ecce ostium apertum in cœlo. ¶Vidi cum dicit, & hoc in loco & in cæteris, recte beatitudinis ei⁹ commemoramur, qua vere beatissimus est inter eos quibus veritas ait: Beati oculi qui vident quę vos videtis. Gloria nanq; quam viderat cum cæteris, gloria verbi incarnati, de qua dicit, & vidimus gloriã eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, cuius rem viderat cum cæteris gloriosa videlicet signa, & præ cęteris eo tempore quo clausa erat terra, & exulabat propter verbum dei, apertum est ei cœlum, et per latitudinem eius ad videnda hæc libero spũ incessit. Et ecce, inquit, ostium apertum in cœlo. Cœlum hic cœlestem vitam significat, ad quam nuper resurgendo Christus à mortuis vniuersam ecclesiam suscitauerat consurgentem secum, resurrectione prima. Quid est autem hoc ostium, nisi ipse qui dicit, ego sum ostium? Deniq; tũc vt cœlũ terrigenis introeuntibus pateret, hoc ostium apertum est, qñ Christus passus, & latus eius lancea militis patefactum est. Extunc enim regnum dei intra nos est, destructo videlicet regno pctĩ, quod eatenus regnabat in mundo. Illa tali apertione huius ostij, scripturarũ quoq; arcana patuerunt, quas nimirum spiritaliter intelligere, & secũdum eas viuere, regnare iam est in regno dei, & conuersationem habere in cœlis. Igitur vidi, inquit, ostium apertum in cœlo .i. quod sciebam in re, vidi in imagine, scilicet regni cælorum ianuam Christum esse: ianuam patefactã hominibus, ab ipsius passione. ¶Et vox prima quũ audiui tanquam

CAP. IIII.

Lucę. 10 Iohan. 1.

Iohan. 10.

Luc. 17 Roma. 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri cito
post hæc. ¶Vox hæc prima ipsius est, cuius & illa fuit quam superius audiuit dicentis, qđ vi-
Supra. 1. des scribe. Iccirco non absolute dixit, & vox quam audiui, sed vox prima quam audiui. Cæ
terum verbis aut sensu non eadem quæ prima fuit. Tunc enim dictum est: quod vides, scri-
be, nunc aũt dñs ei, ascende huc. Et hic & illic tanquam vox tubæ fuit, qa videlicet nihil in oc
Roma. 1. culto, sed palam loq mundo intendit, hæc vel illa dicit aut ostendit Græcis & Barbaris, sapi
entibus atq; insipientibus, palam est euangelizandum, Nõ enim est cur quisq; erubescat eu-
angelium. Virtus em̃ dei est, & quicquid loquitur, forte, pulchrum, atq; honestum, rõnabile
& verum, atq; ad salutem hominis omnino necessarium est, Quod dixit, ascende huc, ad qđ
dixerit, vel illuc ascendere quid sit, ex eo intelligitur qđ ipse Iohannes ait: ¶Statim fui in spi
ritu. ¶Ergo ascendere illuc est in spũ excedere oñes sensus carnis, atq; spiritalia videre ocu
Supra. 1. lis spiritalibus. Et ipse q ascendo dixit, eundem ascensum dicendo effecit, quia statim fui in
spũ, inquit. At idem superius, fui, inquit, in spũ dominica die. ¶Quomodo ergo nũc iterum
dicit, statim fui in spũ, quasi non & ante istam vocem, vel antequam videret ostium apertũ
in cœlo, non fuisset in spũ, nisi quia non vna visione cuncta hæc vidit quæ in hoc libro conti
nentur? Sed rursum quæri potest, quomodo postquam vidit ostium apertum in cœlo, tunc
demum audita voce statim fuit in spũ, cum ipsum quod vidit ostium videri nõ potuerit nisi
in spũ. Neq; enim ita cœlum vt structura manifesta ostijs compactum est, & seris ac vecti-
bus. Itaq; sic dictum recte statim intelligitur, fui in spũ, ac si diceret, statim intellexi spiritali
sensu ea, quæ mihi per imagines ostendebantur, vt ad intellectum pertinere non dubitemus
quod ait illa vox, & ostendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc. Neq; enim vt quidã hæ
retici dixerunt, sic fiebant huiusmodi propheticæ visiones, vt non intelligerent ipsi prophe
tæ quid rerum aut sensuum continerẽt illæ ipsorũ visiones. Proinde nõ opus erat, vt quem-
admodum superius dixerat, scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post
hæc, ita & hic diceret ei, & ostendam tibi quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oporter fieri post
hæc. Nam ea quæ viderat, & quæ tunc erant, sciebat: quia & præterita cum domino vsq; ad
finem eius ambulans, viderat: & præsentem ecclesiæ statum tũc videbat, futura autem nec-
dum sciebat. Recte ergo de futuris tantum instruens, ostendam, inquit, tibi quæ oportet fie
ri cito post hæc. Attamen eorum quæ viderat, vel quæ præterierant, non tam sibi quàm no
bis instruendis, multas & valde mysticas vidit imagines. ¶Et ecce sedes posita erat in cœlo
& supra sedem sedens. ¶Aperto ostio sedes posita conspicit in cœlo, qa passo Chro, regnũ
Iohan. 12 dei positum siue dispositum est, vt sedeat deus in illo, principe huius mũdi foras misso. Hæc
Psalm. 92 nanq; sedes est ecclesia, sedes extunc parata, in qua deus sedet & regnat. Vnde Psalmista cũ
2. Timot. 1. dixisset, dñs regnauit decorem indutus est, indutus est dñs fortitudinem, & præcinxit se, cõ-
Hebr. 2. tinuo subiunxit: Parata sedes tua extunc, à seculo tu es. Vbi em̃ indutus dñs decorem & for-
titudinem regnauit. i. virgineam assumens carnem, & mortem resurgendo vincẽs vt regna
ret super nos, ipse iustitia & vita nostra regnum destruxit pcti & mortis, extunc sedes eius
parata, extunc sedes. i. ecclesia, in cœlo posita est. Quõ posita in cœlo? Trãslata videlicet de
inferno patriarcharum & prophetarum ecclesia, electorumq; omnium quicunq; fuerunt à
Ephe. 2. iusto Abel vsq; ad vltimum q tunc migrauit à seculo, collocata erat in cœlo, fruebatur para
diso, faciemq; dei videbat pariete inimicitiarum dissoluto. Sed & ipsa quæ adhuc exulabat
siue nunc exulat per corpus in mundo ecclesia, siue illius ecclesiæ pars, iam per conuersatio-
nem & per cœlestium amorem posita erat in cœlo. ¶Supra sedem sedens, deus & pr̃ est: nã
persona filij agnus est, q, vt in sequentibus narrat, librum accepit de dextera sedẽtis. Nec ve
ro in habitu sedentis. i. regnantis dei patris, deest honor & gloria filij, qppe q sedem illã sef
suro p humanitatem suam parauit vni deo, pr̃i & filio & spũi sancto. Parauit enim, & vsq;
in finem parare siue adqrere non definit regnum deo & pr̃i, cuius videlicet adq̃sitionis sum
mum atq; extremũ erit dies iudicij, in quo filius in forma hois omnibus apparebit sedens in
1. Corꝝ. 15. sede maiestatis. Vnde Apls dicit: Deinde finis, cum tradiderit regnum deo & patri. Cum, in
quit, regnum deo & patri tradiderit. i. cum credentes ad contemplationem dei & pr̃is per-
duxerit. ¶Et q sedebat similis erat aspectu lapidis Iaspidis & Sardij. ¶Iaspis aquatici, Sardi
us ignei coloris est. Qui ergo sedebat similis erat aspectui Iaspidis & Sardij, qa videlicet de
us iudicij dñs, & olim mundũ per aquã iudicauit, idemq; tandẽ per ignem iudicabit. Proin-
de colorib⁹ illis, videlicet aquatico & igneo dr̃ esse similis, quia nimirum & ex iudicio quod
factum est per aquã. & ex iudicio qđ faciendũ est per ignẽ, deus q nobis in sua substantia est
Exod. 20 inuisibilis, cognoscit q̃ fortis atq; zelotes sit. Inter vtrunq; iudicium mĩa processit, dũ is dilu
uiũ mundo induxit, & mundũ per ignem iudicabit, pœnitentiã interim & remissionẽ pecca
torꝫ euangelizare non definit, & accedentes p fidem à sua gr̃a non repellit. Vnde continuo
subiungit: ¶Et iris erat in circuitu sedis, similis visioni Smaragdinæ. ¶Iris quippe propitia-
Gene. 9. tionis est signum, dicente dño ad Noe: Ponã arcum meum in nubibus cœli, & recordabor
fœderis

fœderis mei qđ pepigit tecum. Iris ergo in circuitu sedis, mĩa est cunctis eam quærentibus
præparata in aduentu redemptoris, quæ vsq; per circuitum mundi cum magno euangelicę
p̃dicationis præconio iudicium præcurrit. Verunt̃ sicut nec illud iudicium per aquam sine
mĩa fuit, quæ octo animas in arca saluauit, nec illud iudicium per ignem sine mĩa erit illis, q
propter sex misericordiæ opera quæ fecerunt, statuerunt à dextris, dicẽte rege: Esuriui em̃
& dedistis mihi manducare, &c. ita nec iste de quo nũc loquimur aduentus mię sine iudicio Matth. 25.
processit. Cum enim maximæ ædificaretur misericordia per passionem Christi, nunc, inqt Iohan. 12
iudiciũ est mũdi. Sed & añ eiusdẽ passionis articulum quodã loco dicit: In iudicium ego ve Iohan. 9.
ni in hũc mundũ, vt qui non vident, videant: & q vident, cæci fiant. Cum ergo & illic miseri
cordia cum iudicio concurrens, octo animas saluauerit, vnde reformaretur orbis, & in futu
ro iudicio misericordia necessaria fit, vt quid nunc, quando in iudicium se venisse dicit, mĩa
fic describitur vt dicatur, & iris erat in circuitu sedis, quod, vt iam dictum est, signum est p-
pitiationis? Videlicet ꝓpter magnitudinẽ siue multitudinem misericordiæ, in qua nũc ad-
uenit, quia sic iudicauit, sic fecit iudicium mundi, vt in ipsa iudicatione tota intentione pœ-
nitentiam & remissionem peccatorum per suum sanguinem conderet misericors ipse & fi
delis pontifex, nostramq; naturam propter peccatum marcentem & arefactam ficut fœ-
num, ad immarcessibilem gloriæ statum resurgẽdo reduceret. Vnde & cum dixisset, & iris
erat in circuitu sedis, addidit, similis visioni Smaragdinæ. ¶Smaragdus quippe nimiæ viri-
ditatis est, adeo vt herbas virentes, frondesq; ac gemmas, & omnem circa se inficiat aerem
sua viriditate repercussum. Iris ergo similis est visioni Smaragdinæ, quia mĩa hæc seniũ no
strum in solidam reformabit pulchritudinem viriditatis æternæ. ¶Et in circuitu sedis sedi
lia vigintiquatuor, & super thronos vigintiquatuor seniores sedentes circumamicti vesti-
mentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. ¶Sicut in sede regnum dei, sic in sedilib⁹
iudiciariam sanctorum intelligimus potestatem, quia scriptum est: Iudicabunt sancti natio Sapiæ. 3
nes. Quare autem numero vigintiquatuor ostenduntur seniores in sedilibus sedentes? Sup 1. Corꝝ. 6
hoc diuersa patrum expositio est. Nam alij (quorum B. Hieronymus vnus & notissimus) li
bros priscæ legis vigintiquatuor hic per totidẽ seniores figuratos intelligi volunt. Alij nõ-
nulli ecclesiam per geminum testamentum de patriarchis & apls generatam, in eisdem se-
nioribus intelligunt, aut certe illos q perfectionem operis, quæ senario numero commẽda-
tur, clara euangelij prædicatione consummant. Nã quater seni vigintiquatuor faciunt. Nos
autem & hunc & illum sensum non inutilem approbantes, nihilominus tamen de maiesta-
te scripturarum certum aliquid proferre conemur. Sedes illa in cœlo posita, quam, vt iã di-
ctum est, intelligimus regnum dei, cuius in circuitu erãt hæc sedilia, extunc poni cœpta est,
ex quo regnum Israelitici populi Dauid, Christi secundum carnem pater obtinuit. Ille em̃
in typum eiusdem Christi futuri filij sui regnauit in populo dei. Et sicut futurum erat, vt de
structo peccati regno, regnaret ille iustitiæ rex, manu fortis & desiderabilis, sic factum est,
vt abiecto regno Saul, quem propter superbiam deus proiecit, regnaret Dauid quasi tener- 1. Regũ. 15
rimus ligni vermiculus, humilis in oculis suis, q̃tenus recto ordine supernæ dignationis pri- 2. Reg. 23.
or filio suo sederet rex pater in ppłto dei. Nam vt non dubitem⁹ ita esse, quod. s. illius patris
& huius filij vna sedes sit, occurrit autoritas euangelica, cum ad Mariam Gabriel archange- Lucæ. 1.
lus dicit: Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob in æ
ternum, & regni eius non erit finis. ¶Si ergo sedem illam in cœlo positam dilatato sensu in
tueamur in qua sedit Dauid, & post eum hic filius eius, statim apparet quæ sint sedilia vigin
tiquatuor in circuitu eius, vel qui seniores vigintiquatuor, & quomodo in circuitu eius. Nã
post filium, cui dominus deus dedit sedem Dauid patris sui, successerunt duodecim iudices,
& ante patrem illum, qui primus in illa sede sedit, electione dei, præfuerunt populo dei duo
decim iudices. Primus Othoniel, filius Cenez, frater Caleb: secundus Aioth, filius Gera filij Iudic. 3
Iemini: tertius Sangar, filius Anath: quartus Barac, filius Abinoem de Cedes Neptalim: qn
tus Gedeon, filius Ioas: sextus Iair Galaadites: septimus Iephte Galaaditesoctau⁹ Abessan
de Bethleem, nonus Ahialon Zabulonites: decimus Abdõ filius Hellel Pharaotonites: vn-
decimus Samson: duodecimus Samuel. Isti sedem illam, sedẽ vel regnũ Dauid tempore p̃-
cedentes, quasi ab anteriori parte sedem in cœlo positã circũsedent. Alij vero iudices, duo-
decim videlicet apli, quibus dictũ est, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duo Matth. 19.
decim tribus Israel, filio Dauid temporaliter succedentes, circum sedem illam quasi à parte
posteriori, sedent. Sunt ergo in circuitu sedis sedilia XXIIII. & super thronos XXIIII. se-
niores. ¶Et recte seniores dicti sunt, qa videlicet p maturitatẽ fidei suę pplm̃ dei iuueniliter
lasciuientem coercuerunt. Nam de illis anterioribus scriptum est: Suscitauitq; dominus iu- Iudic. 2.
dices qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec illos audire voluerunt, fornicantes
eum dijs alienis, & adorantes eos. Et subinde: Cumq; dominus iudices suscitaret, in diebus
eorum flectabatur mĩa, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium. Postq̃ aũt mortuus esset iudex, reuertebant, & multa maiora faciebant q̃ fecerant patres eorũ, sequẽtes deos alienos, & seruientes eis, & adorantes eos. Vere ergo seniores fuerunt & sunt, quorum venerabilis senectus nõ diuturna, neq; numero annorũ, sed canis sensibus
Sapient. 4. interioris hois computata, iuuenilis ppli fornicatiões corrigebat, deumq; vt audiret afflictorum gemitus, sapienti interpellatione ad mĩam flectebat. Ideoirco vestimẽtis albis. i. iucunditate æterna circumamicti sunt. ¶Et coronæ aureæ in capitibus eorum, quia videlicet coIudic. 3. ronæ eius participes sunt, cuius & nomen hæreditauerunt, & officio functi sunt. Dicti sunt enim saluatores: quia populum dei ne periret saluauerunt. Exempli gratia. Et clamauerunt filij Israel ad dominum, qui suscitauit eis saluatorem, Othoniel videlicet filium Cenez. Aureæ coronæ pretiosam significant retributionem gloriq; sempiternæ. ¶Porro de iudicibus posterioribus. i. de apostolis Christi, notum est quã vere seniores. i. sapiẽtes fuerint & sint: & quam vere vestimentis albis circũ amicti sunt, & coronas aureas in capitibus acceperũt: quia vicerunt mundum, superaueruũt diabolum, liberauerũt captiuum mortis populum, & sempiternã vitã per Christi gratiam adquisierunt. Sequitur: ⌊& de throno procedebãt fulgura, & voces, & tonitrua. ⌋Postq̃ seniores nri vel sedilia eorum dispositа sunt circa thronum, fulgura, & voces, & tonitrua ꝓcedunt, quia postquam apli iudices orbis constituti, officium ꝓdicandi acceperunt, fulgura miraculorũ, voces ꝓdicationum, & tonitrua comminationum de futuro iudicio atq; gehennalibus malorũ pœnis dare non desierunt. Hoc est ꝙd
Marc. vlti. Marcus ait: Illi autem profecti prædicauerunt vbiq; dño cooperante & sermonem confirmante, sequentibus signis. Hæc omnia, fulgura. s. voces ac tonitrua, de throno ꝓcedunt ab eo qui sedet super thronũ. Neq; enim fulgurare, voces dare, & tonitrua facere à semetipsis
Iaco. 1. habuerunt, sed desursum acceperunt. Et enim omne datum optimum, & omne donũ perfectum desursum est, descendens à patre luminum. ⌊Et septem lampades ardentes ante thronum, q̃ sunt septem spũs dei. ⌋Ante thronũ septem spũs dei sunt. Ipsi enim illuminant sꝑe dictum regnum dei, ecclesiam dei. Illic quidem .i. in illa gloria cœlesti sic illuminant, vt facie ad faciem videant claritatem dei, hic autem vbi ex parte peregrinatur adhuc in ecclesia,
1. Corꝝ. 13 sic eam illuminant, vt nondum quidem perfecte, sed quasi per speculum & in ænigmate videat, & quod satis sit ad declarandos errores, cognoscat veritatem dei, iuxta promissum di-
Iohan. 16. centis: Cum aũt venerit ille spũs veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ex quo enim is q̃ hæc in passione sua loquebatur resurrexit, & in cœlũ ascendit, ex eo lampadũ istarũ splẽdor mũdo latius emicuit. Lucent autem septem lampades istæ ex vno candelabro, septem spiritus isti ex vno eodemq; Christo, & lumen eorũ quinquagesimo die post resurrectionem ei⁹
Acto. 2. super discipulos eius in linguis igneis apparuit, Prima lampas spiritus sapientiæ est. Secũda spũs intellectus, & deinde per ordinem cæteri spũs, sicut in propheta dispositi legunt, super vnũ florem requescentes, hoc loco lampades dicunt iuxta prophetam aliũ, super vnũ candelabrũ lucentes. ⌊Et in conspectu sedis tanq̃ mare vitreũ, simile crystallo. ⌋Ad quid mare in conspectu sedis? Ad hoc videlicet, vt q̃ vult ascendere in illam sedem dei, introire in illud regnum dei, ingrediat licet transeat hic mare, & illumineť splẽdido prædictarũ lampadarũ lumine. Christi nanq; baptismus mare dr̃, videlicet pro similitudine notissima maris rubri, ꝑ ꝙd
Exo. 12. ppls dei ab Aegyptiaca seruitute liberatus, ĩmolato agno transiuit, submerso Pharaone cũ
1. Corꝝ. 10 curribus & equis vel eqtibus suis. Mare ergo in conspectu erat sedis, qa baptismi sacramentum in ipsa conditum est positione sedis, dum per mortem Christi pararet regnum dei, qñ
Iohan. 19. lanceato latere eius, exiuit sanguis & aqua. Ex eo nanq; origo baptismi, mox ab eodem resurgente, data est regula baptizandi. Ait enim: Euntes docete omnes gentes, baptizantes in
Matth. vlt. nomine patris & filij & spiritus sancti. Ibi, scilicet in cospectu sedis, mare, & ibi lampades, quia nimirũ vbi Christus passus est, vt foras misso mundi principe, deus regnaret, ibi & extunc baptisma, & ibi peccatorum remissio atq; gratiarum spiritus sancti diuisiones. Erat autem mare hoc vitreum, quia videlicet baptisma purum est ac lucidum, puram ac simplicem exigens confessionem peccatorum, & vt qui accedit, non aliud corde credat, & aliud confiteatur, sicut vitrum non aliud cotinet intus quàm quod foris perspicit, non aliud foris simulat quàm quod continet int⁹. Et si homines latet, quemadmodum latuit Simon ille Magus,
Acto. 8. spiritum sanctum, cuius lumine mare hoc vitreum translucet, latere non potest. Vnde scriSapient. 1. ptum est: Sanctus enim spũs disciplinæ effugiet fictum, & non liberabit maledictum à labiis suis, quoniã renũ illius testis est deus, & cordis eius scrutator est verus, & linguæ illius auditor. Et ostendens quod nullus eum confessione duplici fallere possit, cum præmisisset, quoniam spũs domini repleuit orbem terrarum, ita breuiter enuntiauit, & hoc ꝙd continet oĩa scientiam habet vocis. Quomodo enim vocem profitentis nesciat, vel vocẽ dijudicare non possit, q̃ etiam cordis verus est testis? Igitur qui accedit, fictus accedere caueat, qa mare vitreũ est, & totũ quod illic agitur vel dr̃, spiritui sancto perspicuum est. Porro vitrũ sicut lucidum, ita & fragile est. Nunquid hoc mare vt vitreum, ita & fragile semper erit? Non vtiq;

Sequitur

Sequit enim: Simile crystallo. Ergo mare hic prius quidem vt lucidum, ita est & fragile, sed post vt lucidũ, ita & solidum. Deniq; confessores lucidi aq̃ & spũ renati, nunc quidem fragiles sunt corꝑe mortali, sed post in illa resurrectionis gloria solidi erunt, aĩa beata & corpore incorruptibili. Nam hoc est ꝙd Apls ait: Si autem Christus in vobis est, corpus quidẽ mor- Roma. 8
tuum est propter peccatum, spũs autem viuit propter iustificationem. Mortuum est dixit, pro eo vt diceret, certissime moriturum est propter peccatum, licet in baptismo sit deletũ. Nam in anima quidem per baptismum reuiuiscimus à morte qua mortuus est Adam, eodẽ Gene. 3
die quo vetitũ comedit, vnde & dicit: Spũs vero viuit propter iustificationem, sed corpore nihilominus morimur, morte quam deus posuit, dicendo homini, quia puluis es, & in puluerem reuerteris, & emittendo illum ne sumeret etiam de ligno vitæ, & sic in anima mortuus, corpore viueret in æternum, quod esset infelicissimum. Cum ergo spũs viuat propter iustificationem, corpus tñ adhuc mortuũ. i. certissime moriturũ est propter pctm. Ecce tanq̃ mare vitreũ, quia baptizati & viuificatæ fidei lucidi sumus vt vitrũ, & mortalitate corporũ fragiles simus vt vitrũ. Sequitur autem Apls: Quod si spũs eius qui suscitauit Iesum à mor- Roma. 8
tuis habitat in nobis, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, cõuiuificabit & mortalia corpora nostra propter inhabitãtem spm̃ eius in nobis. Ecce quod dixit, simile crystallo. Crystallus nanq; lapis est, ex aqua per glaciem in soliditatẽ lapideam trãsmutata, & corꝑ Christi pro conditione fragili atq; mortali erat aqua, nũc autem per gloriam resurrectionis soliditatem est soliditate æterna. Lucet nũc diuinitas in corpore illo, sicut sol in vitro, perit mortalitas in corpore illo, sicut aquæ mobilitas vel fluxus à crystallo. Porro ad eiusdem Christi similitudinem, resurrecturos atq; immolandos. i. impassibiles nos fore speramus. Erit ergo mare vetreũ quidem, sed simile crystallo. ⌊Et in medio sedis, & in circuitu sedis, q̃tuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primũ, simile leoni: & secundũ animal, simile vitulo: & tertiũ animal, habens faciem quasi hominis: & quartũ animal, simile aquilæ volanti. ⌋Hæc animalia facie & nomine iam dudum sanctæ ecclesiæ percognita sunt, ꝙd sint figuræ quatuor euangelistarum. Verum secundũ ordinem literæ prius quærendum est, qualiter hæc animalia & in medio sedis & in circuitu sedis esse dicant, cum vigintiquatuor seniores q̃ vtiq; numero plures sunt, in circuitu & non etiã in medio sedis esse supradicti sint. Quod vt certius inueniri possit, illud quoq; primum scire oportet, quia iuxta Ezechielem hæc aĩa- Ezech. 1.
lia & quatuor sunt, & vnum. Sic enim ille cum in prima visione dixisset, ex medio eorum similitudo quatuor animalium, & cætera. Dicit in visione altera: Ipsum est animal quod vide- Ezech. 10.
ram iuxta fluuium Chobar. Cumq; ambularent Cherubin, ibãt pariter & rotæ iuxta ea. Ac deinceps: Ipsum est animal quod vidi subter deum Israel iuxta fluuium Chobar. Et intellexi quia Cherubin essent quatuor per quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni, & similitudo manus hominis sub alis eorum, & similitudo vultuum eorum ipsi vultus quos videram iuxta fluuium Chobar. Ipse quoq; paululum aperit quomodo quatuor animalia & vnũ animal sit, cum dicit: Quatuor facies vni erant, & quatuor pennæ vni. ¶Primo itaq; dicimus, quia animal vnum, vnus est Christus, quatuor autẽ animalia, vel quatuor vnius facies, quatuor sunt principalia Christi sacramenta, quæ Christiano ignorare non liceat, quorum primum est incarnatio: secundum, passio: tertium, resurrectio: quartum, ascensio. Has quippe facies non agnoscere, hæc sacramenta nescire Christiano non licett imo & quotidiana confessione ad illa respicere oportet, sicut in symbolo nobis apostolica traditio proposuit. Prẽmisso nanq; credo in deum patrem omnipotentẽ creatorẽ cœli & terræ, & in Iesum Christum filium eius vnicum dominum nostrum, sequuntur quatuor hæc distincta, sic: Qui cõceptus est de spũ sancto, natus ex Maria virgine. Hoc est primum sacramentũ vel facies prima. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus, descendit ad infera: hæc ẽ facies secunda: Tertia die resurrexit à mortuis: hæc est facies tertia. Ascendit in cœlum, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis, inde venturus iudicare viuos & mortuos: hæc est facies quarta. ¶Est aũt incarnationis mysteriũ facies hominis, qa nimirum ver⁹ deus vere est incarnatus, & veram ex vtero virginis sine peccato naturam hominis assumpsit. ¶Passiõis vero sacramentũ, facies est vituli: quia videlicet vitulus q̃ pro peccato immolabat ex prꝫce
pto legis, passionem significabat redemptoris, q̃ immolandꝰ erat pro peccatis nostris. Et aliа qdem animalia offerebant, agnꝰ, vel ouis, & hircꝰ, columba & turtur: sed eorũ præcipuũ animal erat vitulꝰ: is maxime, cuiꝰ, qa pro peccato erat sacerdotis siue multitudinis, corpus Leuit. 4.
extra castra cremabat. De cuius rei mysterio ait Apls: Propter quod & Iesus vt sanctificaret per semetipsum ppm̃, extra portam passus est. Exeamus ergo ad eum extra castra, im- Hebr. 13
properium portantes. ¶Porro victoriosa resurrectio eius, facies leonis est. Hinc em̃ ꝓscius
ꝓphẽta Iacob dixerat: Catulꝰ leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti: requescens accubu- Gene. 49
isti vt leo, & quasi leæna: quis suscitabit eum? ¶Tandem ascensionis sublimitas, facies est aquilæ, quã prospiciẽs beatus Iob, dicit de perfidia Iudaici populi: Semitam ignorauit auis, Iob. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nunc iam dicendum est, quomodo hęc aïalia siue vnius aïalis quatuor facies, & in medio sedis, & in circuitu sedis sint. ¶ Mediũ sedis, quã supra iam diximus esse regnũ dei, cœptum in Dauid, completũ aũtdin Chřo, cui dñs deus sedẽ dedit eiusdẽ Dauid přis sui plenitudinẽ temporis intelligimus, in qua Chřs iam dicta incarnationis, passionis, resurrectionis & ascensionis suæ mysteria celebrauit. ¶ Porro circuitum eiusdẽ sedis hinc quatuor volumina euãgelij, inde qnq; accepimus libros Mosi. Nãq; & in illo medio, & in isto circuitu sedis, mirabiliter cernimus apparere facies istas, faciem leonis, faciem vituli, faciem hoïs, & faciem aquilę volantis. Deniq; in Pentateucho Mosi hoc ordine facies istæ dispositæ sunt. Cæterę in quatuor euangeliorę libris non idem obseruãdus est, pśertim cum in processu eiusdẽ dñi prima fit facies hoïs. i. mysterium incarnationis. Notandum vero q; non solũ quatuor verumetiã qnq; facies in hac Apocalypsi conspiciuntur, cum post istas, leonis, hoïs, vituli, atq; aqlæ volantis facies, agnus q; stat in medio, librum aperiens, & soluẽs signacula eius. ¶ Singulæ de singulis libris Mosi hoc ordine susceptæ comprobant. Primum in Geñ. faciem leonis habemus, cum Iacob pśiarcha benedicens loqtur: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascẽdisti, &c. vt supra. Deinde in Exodo, agnus q̃rtadecima die primi mensis ad vesperam in cũctis domibus filiorę Israel, in typũ eiusdẽ redẽptoris nři, immolatus, comeditur. Deiñ in Leuitico vitulus pro pc̃tõ sacerdotis siue multitudinis immolari, & corp⁹ eius extra castra cremari iubet. Verę quia vnius euisdemq; dñicæ passionis sacramentũ per agnũ & per vitulum figurat, recte pro duabus vna facies vituli, q̃ maior est tam apud istũ q̃ apud prophetã Ezechielem, in numero habet. Tertia ergo facies hoïs de libro Deuteronomij susscipit, cũ Moses ex ore dñi loquit ad pp̃lm: Prophetã de gente tua, & ex fratribus tuis ficut me suscitabit tibi dñs deus tuus, vt petisti in monte Oreb, qñ concio congregata est, atq; dixisti: Vltra nõ audiã vocem dñi dei, & ignẽ hunc maximũ ampli⁹ non videbo, ne moriar. Et ait dñs mihi: Bñ oĩa sunt locuti: Prophetã suscitabo eis de medio fratrę suorę similem tui, &cę. His nanq; verbis cum dicit, de gente tua, & de fratribus tuis, & addit, sicut me, verus homo promittit Christus, in veritate naturæ humanæ. Quartam deinde faciẽ aquilæ volantis, in cãtico Deuteronomij prescriptam inuenimus, vbi Moyses ita loquitur: Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas & assumpsit eos, atq; portauit in humeris suis. ¶ Et hic quidem Iohannes secundum ordinem illius scripturæ veteris, primam ponit faciem leonis, propheta vero Ezechiel secundum ordinem rei gerendæ quã pręuidebat, primam posuit faciem hominis. Nam in Euãgelio Chřs prius homo est, per naturam: deinde vitulus, per passionem: deinde leo, per resurrectionem: deinde aquila volans, per ascensionem. ¶ Euangelistarum vero, prout modus sermonis, qui ab vnoquoq; conscript⁹ est, conducere videtur, alius hominis, alius leonis, alius vituli, alius aquilæ volantis habere faciem dř, & tam in ista quàm in illa prophetica istorum animalium visione prædicari meretur. Et de Luca quidem & Iohanne omnium vna est sententia, quod ille, s. Lucas, vituli: hic autem, s. Iohannes, aquilæ volãtis facie merito figuretur. De Matthæo autem & Marco diuersa sententia est: Alĩs, quorum beatus Hieronymus vnus & præcipuus est: Matthęum in homine, & Marcum in leone: Alĩs, quorum beatus Augustinus maximus vel notissim⁹ est, Matthæum in leone, & Marcum susscipientibus in homine. ¶ Lucas nanq; tam in principio quàm in fine sermonis, circa templum vel sacerdotium versatur. Apud illum sanct⁹ sanctorum qualiter vnctus, id est, de spiritu sancto fuerit conceptus, fideli narratiõe refertur, itẽq; ad Iordanem, vbi spiritus sanctus super eundem verum sacerdotem in columbæ specie descendit. ¶ Hic Euangelista tanquam sacerdotem in expiandis peccatis assignans, non descendendo, sed ascendendo generationes eius enarrat, ascendensq; transit ad Abraham, & peruenit ad deum cui mundati atq; expiati reconciliamur per eiusdem Christi sacerdotiũ. Vnde & principium & finem eiusdem quam digessit genealogiæ adoptiuis patribus, siue filĩs præscribit, dicendo in initio: Iesus, vt putabatur, erat filius Ioseph, qui fuit Heli, in fine autẽ de Adam, q fuit dei. Nam neq; Ioseph Iesum, neq; Heli Ioseph genuit, sed *optiuum habuit, neq; deus Adam genuit, sed plasmauit. Nimirum quia sacerdotalem domini personã susceperat texendam, recte sic processit, quia sacerdotis genitura, qua nos Christus regenerat tota adoptiua est, & non ex carne, sed ex spiritu ac pietate descendit. ¶ Apud hunc & pro uertendo filio prodigo vitulus saginatus occiditur, & fere omnes parabolæ clementiam resonant: & pius sacerdos factus in agonia, prolixius cum sudore sanguineo orat, & in fine suo latronem pœnitentem susscipit, hodie, inquiens, mecum eris in paradiso. Itaq; tota serie faciem vituli possidet, sacerdotem & sacrificium nostrũ attentius intuens, & post resurrectionem eius scribens, ex ore ipsius oportet in nomine eius prædicari in oĩes gentes remissionem peccatorum. Iohannes sublimi intellectu vltra omnem creaturam euolans, & apertos mentis oculos æterni solis infigens radio, dicere vel sctibere meruit: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum, & ita

Lucæ. 1.
Gene. 49
Exod. 12
Leu. 4.
Deuter. 18.
Deute. 32
Lucæ. 1.
Lucæ. 3.
Adoptiuũ
Luc. 15.
Luc. 22.
Luc. 23.
Luc. 24
Iohan. 1.

& ita per omnem sermonis sui textum altissime procedẽs, diuinitatis Christi tota inrentiõe firmauit testimonium. Apud istum sicut aqla prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas & assumpsit eos, atq; portauit in humeris suis: qñ, sicut hic ait, verbũ caro factũ est, & habitauit in nobis: & colloquens paruulis ad intelligendam suæ vel pśnæ maiestatis gloriam, sublimiter excitauit: q̃d nimirę est aqlæ pullos ad volandũ prouocari, monstrauitq; illis opus esse in humeris portari: exẽpli gr̃a, dicendo sic: Si ergo videritis filium hoïs ascendentẽ supra vbi erat prius. Et alibi: Et nemo ascendit in cœlum, nisi q descendit de cœlo, filius hoïs qui est in cœlo. Ergo si nemo ascẽdit, nisi q descendit: verum est, qa omnes q illic sunt vel erunt, ipse tanq̃ aqla portauit in humeris suis. Itaq; in facie aqlæ Iohannis eminet, & de isto q̃q; cõcorditer apud oĩes vna sententia est. Porro de Matthęo & Marco diuersa, vt iam dictum est, pśm est sententia. Nam B. Augustinus iuxta ordinem libri istius, Matthæum dicit in leone intelligi, q regię dignitatis in Chřo prosapiam narrat: qa vicit leo de tribu Iuda: Catulus eñ leonis Iuda, & in q̃ vt rex à rege timet, à Magis adoratur, vbi etiam rex seruis rõnem ponit, rex nuptias filio facit, & ad vltimum rex segregat oues ab hœdis. Veruntñ plures in ea sententia concordant: qua huic ascribitur facies hoïs. Nec frustra. Nam & si pro quadam similitudine regiæ maiestatis, de qua sæpius scribit, leonis regis bestiarum faciem rectę imitari videtur: considerandum tñ est, quia sæpius hominẽ q̃ regem scribit, & fere nusquam regẽ sine homine ponit. Ait enim: Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Non ait tantum regi, sed homini regi. Sed & vbi segrẽgat oues ab hœdis rex, & dicit stantibus à dextris, venite bñdicti patris mei, signãter exprimitur facies filij hominis. Ait enim: Cum venerit fili⁹ hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ. Alias autem & in parabolis, vbi de nomine regis tacetur, homo scribitur. Exempli gratia: Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exĩt primo mane cõducere operarios. Et: Homo quidam peregre proficiscens vocauit seruos suos. Præter hæc & in visione prophetica vbi rex iste regnaturus Danieli præmonstratur, venerabiliter facies hominis præscribitur, hoc modo: Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierum peruenit, & vsq; in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem & regnum, & oĩs ppl̃s, tribus ac linguę, ipsi seruient. Itaq; in Matthæo quanquam per similitudinem regiæ potestatis, facies leonis regis bestiarum rectę poss fit intelligi, nihilominus pro ipso nomine hominis quem & regi coniungit, & fine regis nomine frequentius ponit, congrue satis intelligitur facies hominis, maxime quã sic incipit: Liber gñationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, quia illorum Christus Iesus secundum carnem filius vel semen est. ¶ Marcus iccirco videtur habere faciem leonis, qa ĩpsi cum rugitu terribili. i. prædicatione pœnitentiæ, suum euangelium incipit, & in iudicij siue condemnationis comminatione finit. Incipit eñ à prædicatione Iohannis, dicendo sic: Initium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto angelũ meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto, parate viam dñi, rectas facite semitas eius. Fuit Iohannes in deserto baptizans & pdicans baptismum pœnitentiæ, &c. In fine q̃q; dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, q vero non crediderit, condemnabit. Ergo qa tam in principio q̃ in fine terrorẽ pc̃tõrib⁹ incutit, recte pro intentione sua terrificam habere faciem leonis intelligit, cuius rugitum. i. supremum iudicium nullus impœnitens effugere poterit. Sed & erga discipulos suos ipse dñs plus aliquid de seueritate magistri apud hunc euangelistam ostẽdit. Exempli gratia: Quid, inquit cogitatis, qa panes non habetis? Nondum cognoscitis neq; intelligitis? Adhuc cæca tum habetis cor vestrum? Oculos habentes non videtis, & aures habentes non auditis? Itẽ cum dixisset eis quomodo filius hominis tradetur in manus hominum & occident eum, & occisus tertia die resurget, at illi, inquit, ignorabant verbum, & timebant eum interrogare. Qui cum domi essent, interrogabat eos, Quid in via tractabatis? At illi tacebant. Et isti quidem quia quatuor prædictas vnius animalis facies. i. quatuor vnius Christi sacramenta scribendo quoq; intuitu sunt, quandam exinde singuli similitudinem insignius ducere meruerunt. ¶ Alij vero quicunq; in ecclesia Christi bene præsunt, cuilibet earundem facierũ, quantulumcunq; similes sunt. Nam ille prudenter in exterioribus administrando, homo est, alius cœlestia sublimiter contemplando, aquila est: alius seueritatem magistri digne exercendo, & virga disciplinæ bene vtendo, leo est: alius per spiritum mansuetudinis infirmiorib⁹ compatiendo, vitulus est. Qui autem omnium istarum virtutum particeps est, & secũdum omnia hæc pro tempore & re semetipsum conformare & aptare potest, ille vere vtilis est in domo dei, & illi cum Apostolo dicere licet: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. ¶ Hæc animalia plena, inquit, oculis ante & retro. In Euãgelio Chřs lux mundi, quẽ q sequitur non ambulat in tenebris, sed habebit lumẽ vitæ, loquitur Iudæis: Et si ego testimonium perhibeo

Deut. 32
Iohan. 6
Iohan. 3
Malach. 3
Esa. 40
Marc. viij.
Marc. 8.
Matth. 2.
Matt. 8.
Matth. 22
Matth. 25
Matth. 20
Dani. 7
Marc. 1
Marc. 9
1. Cor. 4.
Iohan. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perhibeo de meipso, verꝫ est testimonium meum, qꝫ scio vnde venio & q̃ vado. Vos autem nescitis, vnde venio, aut q̃ vado. ¶Nimirum istud q̃ꝫ recte poterat dicere illis, & quibusꝫ similibus illorum recte potest dici, vos autem nescitis vnde venitis, aut q̃ itis. Hoc deniqꝫ homines infideles animalia cæca atqꝫ immunda differunt ab hoibus pfis aialibus luminosis atque mundis, quod illi nec attendere volunt, isti autem sciunt & diligenter attendunt, vñ veniant aut quo vadant, ac perinde animalia ante & retro oculis plena sunt. Primum de Christo, quod animal & vnum est, & quatuor, vt supra iam dictum est, habet facies. i. quatuor sacramenta principalia. s. incarnationem, passionem, resurrectionem, & ascensionem: de quibus vel per quæ nobis agnoscendus est. ¶De Christo, inquam, certum tenet catholica fides quia per singula horum ante & retro oculis plenus est, quia per singula horum scit vnde venit & quo vadit. Dum de spũ sancto concipitur ex vtero virginis, scit quia à deo patre exit, & in mundum venit. Nobis nãqꝫ retro erat vel est, qꝫ à patre exiuit, imo quod in principio erat verbum, deus apud deum, & inde huc venit, ante autem, quod in hunc mundum veniens visibilis apparuit, qꝫ verbum caro factum habitauit in nobis. ¶Item dũ sicut ouis ad occisionem ducitur, nihilominus ante & retro oculis plenus est, sciens vnde venit & q̃ vadit. Scit enim qꝫ natus de vtero virginis, peccatum neqꝫ originale contraxit, neqꝫ actuale admisit, ficꝫ de spũ sancto conceptus nouus homo venit & vadit, ad portandas iniquitates oĩm nostrum, præuidens, qꝫ iuxta prophetam, si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas dñi in manu eius dirigetur. ¶Item dum resurgit à mortuis, similiter ante & retro oculis plenus est: sciens, qꝫ de extrema vilitate venit, vbi minorat⁹ est ab angelis, imo tanquam vermis & homo conculcari potuit, & quia vadit & ascẽdit, vt gloria & honore coronatus constituatur super opera manuum patris, & oĩa pedibus eius subiecta sint. ¶Item dum ascendit in cœlum feliciter oculis ante & retro plenus est: sciens, quia de iudicio iudicatus ab hoibus venit, & qꝫ ad iudicium omnes hoies iudicaturus vadit. In Chro igitur, quatuor animalia ante & retro oculis plena sunt, qꝫ in singulis eorũ dicere potest, scio vnde veni & q̃ vado, ac perinde testimonium meum verum est. ¶Porro tam euangelistis iam dictis, q̃ cunctis imitatoribus eiusdem Christi magno studio semper cautũ est, vt & ipsi pro modulo suo similiter animalia sint ante & retro plena oculis, i. sciant vnde veniant & q̃ vadant. Scire nanqꝫ vnde veniant, multum valet illis ad profundæ humilitatis custodiam, scire autem quo vadant, pficit illis ad fortitudinem suam legitime custodiendam, iuxta illud Psalmistæ: Fortitudinem meam ad te custodiam. Vnde enim veniunt, & quo vadunt? De nihilo veniunt, qꝫ de nihilo creati sunt, & hoc oculis retro aspiciunt, vadunt autẽ ad reuelationem gloriæ filiorum dei, & istud oculis ante se pspiciunt. Item de pctis & vitijs veniunt, & ad virtutum victorias vadũt. Exempli gratia: Matthæus de theloneo venit, vbi illum Iesus sedentem vidit, & scribendo euangelium siue librum gnationis Christi, vadit ad thronum istum dare gloriam & honorem, & benedictionem cum animalib⁹ cæteris sedenti super thronum, viuenti in secula seculorum. Retro plenus est oculis, humili cõscientia recogitans quis quel qualis fuerit, ante plenus est oculis, cum simplici gratiarum actione recognoscens quid acceperit, & qualis factus sit. Sic & cæteri sancti animalia dei sunt, ante & retro plena oculis sunt, sciẽdo vnde venerint vel vnde facti sint, & q̃ vadant, vel ad quid facti sint: sciendo etiam quales per meritum fuerint, & quales per gratiam facti sint: itemqꝫ pœnitudinem gerendo de malis pteritis, cauendo de futuris. ¶Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas. ¶In vno Christo primum hoc ita considerandũ est, qꝫ singula horum quæ prædicta sunt. s. siue incarnatio, siue passio, siue resurrectio, siue ascẽsio, singula, in quam horum senas habent alas, qꝫ singula hæc in nouo homine plena & vera operata est antiqua diuinitas, verbi æterni sempiterna deitas, quæ sex diebus condidit omnia. In eo nãqꝫ & dum incarnatur siue nascitur, & dum patitur, æque & dum resurgit, in cœlum ascẽdit, vera & perfecta diuinitas inhabitat, & æque hæc oĩa siue singula ita senas habent alas, vt oẽm sensum extollentem se aduersus scientiam dei, perfectio scripturæ illorum sublimiter euadat, nec teneri aut illaqueari captiosis vanæ philosophiç fermunculis formidar. Neqꝫ enim per terram repit, sed perfecta veritate cœlum tenens, terram despicit. ¶Perfectionem eius veritatis senarius alarum numerus sua nobis perfectione innuit. Hic nanqꝫ numerus perfectorum numerorum primus est, quia videlicet primus constat ex suis partibus. Habet enim mediam parte m. i. tria: secundam. i. duo: tertiam. i. vnum. Hæc autem. s. tria, duo & vnum sex perficiunt. Sex ergo alas habent singula, id est, perfecta est in singulis salutaris doctrinç veritas. Sed & cæteros quoqꝫ, etiam qui studium siue ministerium doctrinæ aut scripturæ non habent, vt auolare de angustia, & fugere possint à ventura ira, senas oportet habere alas, id est, sex misericordiæ opera, quæ is qui sedet super thronum, stãtibns à dextris ita enumerat: Esuriui, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi potum: Hospes eram, & collegistis me: Nudus, & cooperuistis me: Infirmus fui, & visitastis me: In carcere eram, & venistis

Iohan. 16.
Esaiç. 53
Ibidem.
Psal. 21.
Psalm. 8
Psalm. 58
Roma. 8.
1. Petri 5
Matth. 9.
2. Corꝫ. 10.
Matth. 25.

venistis ad me. Sequitur: ¶Et in circuitu & intus plena sunt oculis. ¶Per circuitum actiua, p intus, contemplatiua vita recte intelligit. Qui enim actiuæ vitæ operibus deseruit, per multa circuit, testante dño cum dicit: Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima. Qui autem contemplatiuam tenet, meditando in lege dñi, intus est, intus quiescit, intus cũ Maria sedet ad pedes dñi. Igitur animalia hæc, & in circuitu, & intus plena sunt oculis, qꝫ prædicatores euangelij siue quicꝫ prælati, si legitime præsunt, tam in exteriori actione quàm in interna contemplatione cauti sunt & prouidi. ¶Et requiem non habebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus dñs deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. ¶Ex q̃ sedes in cœlo posita est, & dominus super illam sedet. i. ex q̃ destructo peccati regno, regnum iustitiæ statutum est per passionem Christi, & in ecclesia sua dñs regnauit, requiem, i. otium non habent hæc animalia, ter sanctum dominum conclamãtia, qui sanctam trinitatem toto mundo prædicat euangelica doctrina. Huius sanctæ trinitatis gloriã vel notitiam principaliter in Christo, prædicant illa spedicta quatuor sacramenta principalia. s. incarnatio, passio, resurrectio, & ascensio. Hoc ante non fiebat, Nullus enim nomen hoc pdicatione publica reuelabat. ¶Primum animal siue prima facies. s. incarnatio Christi, hanc beatam trinitatem hoc modo personat: Spũs sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoqꝫ & quod nascetur ex te sanctum, vocabit filius dei. Altissimus siue deus, pater est: qui autem concipitur, filius dei est: & qui ad operandum vel creandum de virgine filio siue verbo dei, corpus humanum superuenit atqꝫ obumbrat concipienti, spũs sanctus est. Hæc ergo prima facies. i. incarnatio, ter sanctum personat, sanctam trinitatem pdicat. ¶Secunda facies. i. passio, nihilominus eandem trinitatem commendat, sic: Ego, inqt, filius, rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Item: Paracletus autem spũs sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. ¶Tertia deinde facies nihilominus hoc ipsum trinitatis nomen astruit, dicente filio, qua die resurgens apparuit discipulis: Sicut misit me pater & ego mitto vos in mundum. Et cum hoc dixisset, insufflauit & dixit eis: Accipite spm̃ sanctum. Et alibi: Euntes, inqt, docete omnes gentes, baptizantes eos in noie patris & filij & spũs sancti. ¶Quarta demum facies. s. ascensio sonorius prædicat gloriam huius beatæ trinitatis, cum iuxta prophetiam dicentis: Dixit dñs dño meo sede à dextris meis, filius ascendit in cœlum, & sedet ad dexteram dei patris: hoc præmisso cũ ascenderet, ego mittam promissum patris mei in vos, & exinde decimo die promissum illud, videlicet spũs sanctus aduenit, & apostolorum corda repleuit, simulqꝫ & ora eorꝫ ad prædicãdum latius aperuit. Ab istis quasi quatuor principalibus formis, q̃tuor euangelistæ informati, & illo sancti spũs igne afflati, q̃ prædicto die super aplos venit, sic prædicauerunt & sic scripseruut, vt, sicut iam dictum est, alius hois, alius vituli, alius leonis, ali⁹ imitaretur faciẽ aquilæ volantis. ¶Atqꝫ ex tunc tam isti q̃ cæteri prædicatores euangelij requiem non habuerũt die ac nocte. i. non cessauerunt in prosperitate, non siluerunt in aduersitate, prædicãdo sanctæ & indiuiduæ trinitatis fidem, quod est tertio dicere: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus omnipotens. ¶Quod autem addunt, in laudis tam speciosæ consummationem dicentia hæc animalia, qui erat, & qui est, & qui venturus est, victoriosa aduersus omnes psequentes gratulatio est. Non enim deerant aut defuturi erant aduersarij, q minis & terrꝛib⁹, cuctisqꝫ mortium siue pœnarum generibus compescere niterentur conclamationem huius pdicationis. Sed confidant hi sancti prædicatores, qa is quem prædicant, & erat, & est, & venturus est. Nolite, inquit timere eos qui occidunt corpus, animam autem nõ possunt occidere: siue, & post hæc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis hunc timete, Non ergo vel hi qui occidunt timeant, vel hi q occidunt morientib⁹ insultent, qa is quem prædicamus in trinitate deus ver⁹ & vnus, & erat priusq̃ corpus istud fieret, imo & priusq̃ montes fierent, aut formaretur terra, & nunc est, dando cõfessoribus suis stantibus ante reges & præsides os & sapientiam, cui non possunt resistere & contradicere omnes ipsorum aduersarij, & cum fatigati occidendo desierint occidere, venturus est vt iudicet causam occisionis, & tunc capillus de capite ipsorum non peribit. ¶Et cũ darẽt illa animalia gloriam, & honorem, & bndictionem sedenti super thronum, viuenti in secula seculorum, procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in secula seculoꝛ, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es dñe deus nr̃ accipere gloriam & honorem & virtutem, quia tu creasti oĩa, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt. ¶Diuinæ maiestatis omnipotentiæ atqꝫ bonitatis dei admirationem magnifice hæc aialia auxerunt, dando gloriã & honorẽ & benedictionẽ eidẽ sedẽti super thronũ, viuenti in secula seculoꝛ. Ecce hæc est admiratio illa qua longe afi attonitus in spũ Psalmista dicebat: Dñe dñs noster, q̃ admirabile est nomen tuũ in vniuersa terra. Et continuo quid admiraretur aperiens: quoniam inquit, eleuata est magnificentia tua sup cœlos.

Quartam

Lucæ. 1.
Iohan. 14
Iohan. 20.
Matth. vlt.
Psalm. 109
Lucæ. vlt.
Actor. 2.
Matth. 10.
Lucæ. 12.
Psal. 89.
Matt. 13
Psalm. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarta istorum animalium faciem. s. ascensionem dñi hoc versiculo per anticipationē declamauit. ¶Nam postmodum quatuor facies per ordinem breuiter annotauit, dicendo, qd est homo quod memor es eius, aut filius hominis qñ visitas eum? Hæc enim est facies prima, facies hominis. s. incarnatio verbi dei, qua caro factum est, & filius hois. Minuisti eum paulominus ab angelis. Hæc est secunda facies, facies vituli. s. passio eiusdem domini, in qua sic minoratus est ab angelis, vt pateretur & moreretur, cum sancti angeli neq; mortales neq; passibiles sint. Vnde cum anxium duceret agonē, apparuit illi angelus de cœlo confortans eum, quasi maior minorem. i. impassibilis patientem, nō mortalis morientem. Gloria & honore coronasti eum, Hæc est facies tertia, facies leonis. s. resurrectio eiusde domini, in qua propter passionem mortis spoliato inferno victor coronat⁹ est gl'ia immortalitatis & honore incorruptionis. Et constituisti eum super opera manuum tuarum: Hæc est facies quarta, facies aquilę volantis s. ascensio eiusdem dñi, q̄ illuc caro ascendit vnde carnē susceptura diuinitas descendit, & sedet à dextris dei. His dictis iterum pro magnitudine rerum repetit in fine admirans & exclamās idipsum quod in exordio dixerat: Domine dominus noster, quàm admirabile est nomē tuum in vniuersa terra. Quomodo hæc super oīa opera domini admirationem fecerunt huic priusquam fierent in spiritu præuidenti, sic vniuersæ terræ hæc præ cæteris operibus domini dei cum fierēt, & ex quo facta sunt, maxime admiranda sunt prædicantibus apostolis, prædicantibus & scribentib⁹ quatuor earundem facierum animalibus, id est, euangelistis. Cum, inquit, darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem sedenti super thronum viuenti in secula seculorum. ¶Ei qui sedet super thronum, gloriam dictis gratiosis, honorem vero damus factis officiosis. Glorificam⁹ eum, dum bonitatem eius digne & laudabiliter prædicamus: honorificamus eum, dum corda & corpora nostra sancte viuendo vasa honoris & habitacula munda sancto eius spiritui præparamus. Verum & sic glorificare & sic honorificare deum, non ex nobis habemus, sed ex dono ipsius, quemadmodum dicit & Apostolus: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis dei in nobis, & non ex nobis. Item: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Addimus ergo tertium, dare. s. benedictionem. i. gratiarum actionem ei qui nos idoneos fecit, vt ipsum glorificare possimus factis nostris, dicimusq; cum eodem Apō in eadem epistola sic: Benedictus deus & pr̄ dñi nostri Iesu Christi, pr̄ mīarum, & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. ¶Sic fecerūt animalia hæc, primitias gloriæ & honoris habentia. Glorificauerunt deum prædicando sapientiæ & scientiæ sermone, & ore sa cundo: honorificauerunt deum, non suam sed dei voluntatem faciēdo, carnemq; suam pro honore dei cum vitijs & concupiscentijs crucifigendo. Benedixerunt deum, totum quod ad gloriam eius dicere, totum quod ad honorē eius facere poterant, non sibi sed illi attribuendo, qui sancto spū misso de cœlo sic docuit eos simplices & idiotas, vt scirent & possent ad gloriam eius loqui, sic animauit eatenus infirmos, vt possent ad honorem eius non solum viuere, sed etiam mori. Hæc tria illi dederunt sedenti super thronum, viuenti in secula seculorum, magnam suę inopiæ refocillationem, magnam exinde haurientes sanctę spei recreationem, quod dum glorificantes, honorificantes atq; benedicentes deum, persecutionem patiuntur & occiduntur, superstitem relinquunt illum sedentem super thronum, q viuit in secula seculorum, q̄q; eo ipso quod superstes est & viuit in secula seculorum, curare potest post ipsos de mortibus eorum, & requirere sanguinem eorum. ¶Hæc illis dantibus, procidebāt, ait, vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in secula seculorum. Summa causa totius, pro qua sedens ille & viuens à nobis adorari dignatur, gratia & mīa est, quam in Christo vel per Chr̄m nobis est operatus. Nam adorari pro bonis temporalibus non adeo gratum habet, quomodo adorabat illum carnalis ille Israel, q in eo q̄d dicebatur illi, & dabo tibi terram fluentem lac & mel, & in cæteris huiusmodi dictis non nisi terrenas intelligebant vel attendebant promissiones. Cæterum sancti & perfecti patres, & Moses, & quotquot erāt tales spiritum dei habētes, propter futuram istam Christi gratiam deum adorabant, & iccirco adorando siue sacrificando animalia hæc siue facies istas, de quibus loquimur, sicut iam supra dictum est, figurabant. ¶Cum ergo darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem, procidebant vigintiquatuor seniores & adorabant, qa videlicet vbi sacramenta illa sæpedicta in Christo celebrata, & per euangelicos p̄cones mīa do prædicata sunt, ex eo in noīe eius flectitur omne genu, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & inter hæc omnia illi maxime qui pro regno eius laborauerunt, quorum, vt supra iam dictum est, & in veteri testamento ante regnum Dauid præcipui sunt duodecim iudices Israel, & in nouo testamento iam regnante Christo super sedem Dauid, duodecim apostoli iudicaturi duodecim tribus Israel. ¶Adorantes aūt mittebant, inquit, coronas suas ante thronum. Qui in regno vel ꝑ regno dei laborauerunt, digne in conspectu regnātis, & sedentis

Psal.
Luc. 22
2. Cor. 4
2. Cor. 3
2. Cor. 1
Galat. 5
Exod. 13.
Deute. 6.
Philip. 2.
Iudic. 3
Matt. 19

dentis coronati sunt. Verū isti considerantes, qa non suis meritis, sed gratia præuenientis & subsequētis misericordiæ, coronas assecuti sunt, & perpendētes quia is propter quē & per quē omnia, qui multos filios in gloriā adduxerat, autor salutis eor̄ per passionē consummatus est, nonne ipsi suā dignitatē paruifaciunt, & totum quod meruerunt cum humili reuerētia illi attribuunt? Mittunt ergo ante thronū coronas suas, id est, quicquid virtutis, quicquid habent dignitatis, deo cū gratiar̄ actione offerūt dicentes: Dignus es domine deus noster accipere gloriā & honorē & virtutē, qa tu creasti omnia, & propter voluntatē tuā erant & creata sunt. Comparetur dignitas quorumlibet sanctor̄ vel iustor̄, cōparent dignitates vel merita senior̄ dignitati vel operi siue merito huius antiqui dierū, dignitates vel merita illor̄ quid sunt? Ille em̄ creauit omnia, & propter volūtatē eius erāt & creata sunt. i. nullius consilio vel merito, sed sola volūtate eius erant & creata sunt. ¶Creasti omnia, dixit: & iter̄, erant & creata sunt. Non superflue creationis verbū repetiuit, sed duas creaturæ rationalis creationes intelligi voluit, quar̄ posterior quidem, sed vtilior illa est, qua sumus in Christo p spiritū sanctū recreati, de qua Psalmista: Emittes, inquit, spiritū tuū, & creabunt. Prior aūt est illa in Genesi: Et creauit deus hominē ad imaginem suā, ad imaginē dei creauit illū, masculum & fœminā creauit eos. De ista creatione qua per spiritū sanctū recreati sumus, de qua dicit & Apostolus: Ipsius em̄ sumus factura creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ p̄parauit deus, vt in illis ambulemus: de ista inquā, creatione primū dixit: qa tu creasti omnia, id est, omnes homines, siue omniū creaturarū genera, quēadmodū & in Apostolo habemus, quia in ipso cōplacuit omnē plenitudinē habitare, & per eū reconciliari omnia. Porro de priore creatione addidit, & propter voluntatē tuā erāt & creata sunt. Par̄ erat dixisse erāt, nisi addidisset, & creata sunt, id est, initiū existēdi acceperūt propter voluntatē tuā. ¶Quis ergo senior̄ istor̄ sapientū tantā dignitatē considerās iudicet sese esse dignū? Sic ab oculis eor̄ respectu dignitatis illius oēs suæ dignitates disparēt, quomodo in præsentia solis super terrā omnes stellæ teguntur & nō parent. Tu ergo, inquit, dñe deus noster, tu solus dignus es accipere gloriā, honorē & virtutē. Gloriā videlicet, quia de nihilo à te creata sunt: honorē, quia propter voluntatē tuā per generationū successiones erant, virtutē, quia per spiritū tuum secunda creatione creata sunt. Ergo non nobis dñe non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Duplex creatio hois.
Psal. 103
Gene. 1.
Ephe. 2
Coloss. 1
Psal. 113.

TERTII LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANnis Apostoli Commentariorum, Liber. IIII.

CAP. V.

Tvidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. ¶Præcedēti visione laudem vel opus spiritus sapientiæ spectauimus in dispositione throni eius, nūc in ista quæ sequitur, spiritum intellectus prædicamus, siue prę dicari intelligimus in apertione libri & solutione septem signaculorum eius. ¶Et in illa quidem visione vnus est thronus siue sedes & circa illa septem insignia, scilicet ostium apertum in cœlo, vox audita tanquā vox tubæ loquentis, iris in circuitu sedis, & seniores sedentes super sedilia vigintiquatuor, lampades ardentes ante thronum, quæ & ipsæ in numero septem sunt, & in conspectu sedis tanquam mare vitreum, & in medio sedis, & in circuitu eius quatuor animalia plena oculis ante & retro. ¶In ista visione præter id quod agnus videtur habēs cornua septem & oculos septem, vnus est liber & signacula eius septem. Hoc dicimus vt in istis sancti septiformis spiritus reuelationibus, & in cæteris quæ sequuntur septenarij numeri sacramē tum valde commendari non ignoremus. Et vidi, inquit, in dextera sedentis super thronum librum. ¶Vnus iste liber sancta scriptura est: scriptura, inquam, omnis diuinitus inspirata, quæ idcirco dicitur & est vnus liber, quia vno spiritu est conscripta & vnius verbi dei thesaurus siue sacrariū est. Liber iste in Esaia quoq; & scienti literas & nescienti inreferabilis. Cuius tamē etiam illic ita prædicatur apertio: In die illa audient surdi verba libri. De quo & Ezechiel: Et vidi, inquit, & ecce manus missa ad me in qua erat liber inuolutus, & expandit illū coram me, qui erat scriptus intus & foris. Vbi & hoc quod Iohannes

Liber iste, sacra scriptura est.
Esaiæ. 29
Ezech. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

tacuit,quid videlicet in libro scriptũ esset,adiunxit dicẽs:Et scriptæ erãt in eo lamẽtationes,& carmen,& væ. Cuncta em̃ series & veteris & noui testamẽti pœnitentiã pro peccatis agendã,regnũ cœleste quærendũ,& fletus infernales præmonet esse fugiendos. Librũ ergo,id est,omnẽ scripturã,librum magnum & sacrum vidi,inquit,in dextera sedentis supra thronum. Veraciter in dextera, iuxta illud in Deuteronomio: In dextera eius ignea lex. Sapientia vero dicit: In sinistra eius diuitiæ & gloria. Ignea lex idipsum q̃d hic liber scilicet & omnis scriptura sancta est, vt iam dictũ est. Verbũ quippe siue eloquium dñi est de quo & Psalmista: Ignitũ,ait,eloquiũ tuum vehemẽter. Attendamus ergo quia sedens iste super thronũ,multũ potẽs & valde diues est,& distãtes atq; diuersas à dextris atq; à sinistris facultates possidet,à dextris hunc librũ,legẽ igneã:à sinistris diuitias & gloriam. Quanto melior est dextera q̃ sinistra, tanto felicius bonum est liber iste siue ignea lex q̃ diuitiæ & gloria. Quænam sunt diuitiæ hoc loco,& quæ gloria,nisi diuitiæ terrenæ & mundana gloria? Bene ergo in sinistra eius diuitiæ & gloria,quia bonũ q̃d habet huiusmodi bonũ diuitiarũ & gloriæ tẽporalis tale est, vt nõ solis detur electis,imo sæpius desit & tardius detur electis q̃ reprobis. Ignea vero lex,scilicet iste liber,tantummodo electorũ bonũ & consolatio est,& ista est pars quæ semper permanet,testante domino,cũ dicit in euãgelio: Maria optimã partẽ elegit,quæ nõ auferetur ab ea. Et nõnulli quidẽ, vt Dauid & Salomon,multũ de vtraq; parte acceperũt,de dextera scilicet librũ,de sinistra diuitias & gloriã,quippe qui cũ scientia legis dei diuitias quoq; habuerunt & gloriam temporalis regni,& vtraq; dona fuerunt huius sedentis in throno,sed expedit omni animæ,cui hæc data sunt, vt quod à dextra datũ est habeat in iucunditate,quod aũt à sinistra,teneat sub se,& moderetur liberali dispensatione,dicat q̃: Læua eius sub capite meo,& dextera illius amplexabitur me. Quod est dicere: Temporalia bona sub mea sunt dispositione,pars aũt illa,quæ illis transeuntibus permanet,pars optima,quæ est verbũ dei,legere vel audire,& intellecta cõmendare memoriæ,in summa mihi est delectatione. ¶Scriptũ,ait,intus & foris,signatũ figillis septẽ. Intus & foris scriptus est liber,quia nimirũ sancta scriptura & historiali siue literali tenore legẽda,& spiritali sensu intelligẽda est. ¶Signatus est quoq; sigillis septẽ,ita videlicet, vt omnẽ in se contineat mysteriorũ Christi plenitudinẽ,quæ nisi ille veniens adimpleſſet,nemo intelligeret,& tanq̃ signacula firmissima soluere cupiẽs, frustra laboraret,quia conuenientia nõ essent,quæ cunq; quasi exponẽdo dicere contenderet. Deniq; hi quibus Christus nõ venit,vel qui Christum non receperunt, nunc vsq; clausum & signatũ versant librũ,imo nec signatum esse vident,quia velamen positum est supra cor eorũ,& quæcunq; quasi exponendo fari gestiunt,conuenientia non sunt. Bene aũt dictũ est,signatum figillis septem,quia videlicet septem sunt Christi mysteria,circa quæ versatur sancta legalis & prophetica scriptura,scilicet incarnatio,passio,resurrectio ascensio,datũ spũs sancti paracleti,vocatio gentium,secundus aduentus Christi ad iudicandũ,de qbus suis in locis ipso donãte dicemus p singula. Ita quippe istis mysteriis sancta scriptura est signata, vt quicũq; ista nõ recipit,nullatenus veritatẽ eius intelligere p̃ualeat. ¶Et* audiui angelũ fortem prædicantem voce magna: Quis est dgnus aperire librum & soluere signacula eius? ¶Angelus iste fortis ita p̃dicans voce magna sanctorũ antiquorũ anhelans expectationẽ,magnumq; desiderium significat,de quibus in euangelio dominus: Multi,inquit,prophetæ & iusti voluerunt videre quæ vos videtis,& non viderunt. Et Apostolus ad Hebræos enumeratis patribus,iuxta fidẽ,inquit,defuncti sunt omnes isti,nõ acceptis repromissionibus,sed à longe eas aspicientes & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terrã. Et infra: Et hi omnes, inquit, testimonio fidei probati inuenti nõ acceperunt repromissionẽ,deo pro nobis aliquid melius prouidente, vt ne sine nobis consummarentur. Nimirũ expectatio & illa à longe illorũ salutatio atq; cõfessio magnus erat magni desiderij clamor,qualẽ hic in ista visione significari decuit,magna voce angeli fortis fortiter p̃dicantis. Exempli gratia: Illi de quibus nouimus dixit,oẽs testimonio fidei probati nõ acceperunt repromissiones. ¶Legebant quod in vno eorũ scriptũ est de filij dei incarnatione: Ecce virgo concipiet & pariet filium,& vocabit nomẽ eius Emmanuel. Ac deinceps: Paruulus natus est nobis,filius datus est nobis. Et factus est principatus sup humerũ eius,& vocabitur nomen eius admirabilis,consiliarius,fortis deus,pater futuri seculi,princeps pacis. Et in alio de diuina eiusdẽ natiuitate: Dñs dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te. Item de eiusdem passione: Vere languores nostros & peccata nostra ipse portauit: Disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus: Sicut ouis ad occisionẽ ductus est, & sicut agnus corã tondente se obmutescet,& nõ aperiet os suũ. Et in alio: Foderũt,inquit,manꝰ meas & pedes meos. ¶Item de eiusdẽ resurrectione: Venite & reuertamur ad dominũ, qa ipse cœpit & sanabit nos: percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies,in die tertia suscitabit nos & viuemus in cõspectu eius. Et in psalmo: Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi. Et item: Exurrexi & adhuc sum tecũ. ¶Item de eiusdẽ ascensione: Quoniã eleuata est magnificentia tua super cœlos. Et iterũ: Ascendit deus in iubilatione,& dñs in voce tubæ. Et alibi: Dixit dñs domino meo sede à dextris meis. ¶Item de aduentu vel dato spũs sancti: Et erit in nouissimis diebus,effundam de spiritu meo super omnẽ carnem,dicit dominus & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ. Et in alio: Effundam super vos aquã mundam & mundabimini ab omnibus inquinamẽtis vestris: & dabo vobis cor nouũ, & spiritũ nouum ponã in medio vestri,siue(vt subinde ait)& spiritũ meum ponam in medio vestri. ¶Item de vocatione gentiũ & abiectione Iudæorum: Vocabo nõ plebem meam,plebẽ meã: & non misericordiã cõsecutam,misericordiam cõsecutam. Et in alio: Populus quẽ nõ cognoui,seruiuit mihi,in auditu auris obediuit mihi: Filij alieni mentiti sunt mihi,filij alieni inueterati sunt. ¶Item de iudicio eiusdem: Dñs ad iudiciũ veniet cũ senioribus populi sui. Et alibi: Dñe exaltetur manus tua & non videant: videant, & confundantur zelantes populi,& ignis hostes tuos deuorer. Hæc,inquã,legebant & multa his similia: quia oĩs fere scripturarũ plenitudo circa septẽ hæc versatur mysteria,& desiderãtes atq; suspirantes videre illorũ adimpletionẽ,dicebant: Quis est dignus aperire librũ & soluere signacula eius? Circũspiciebant animo omne semen Israel,videbãt quotidie nascentes & morientes,perpendebãt viuos & cõmemorabãt mortuos,& nullus omnino tantus erat vel talis apparebat,qui soluere hæc septẽ signacula,id est,in quo vel per quem implerentur tot & tãta hæc mysteria. Hoc est quod sequitur. ⌊Et nemo poterat in cœlo neq; in terra, neq; subtus terrã aperire librum,neq; respicere illum. ⌋Erant in cœlo angeli,erant in terra viuentes homines iusti nonnulli,erant subtus terram,scilicet apud inferos in quadã tamen requie,patriarchæ & prophetæ,reges quoq; & iusti plurimi mortui,& nemo illorũ poterat aut potuerat aperire librũ,id est,iam dicta adimplere mysteria scripturarũ,neq; respicere illum,id est,nec saltem sperare de semetipso,q̃ tantum tamq; diuinum posset exequi salutis mundi negotium. Sequitur. ⌊Et ego flebam multũ,quia nemo inuentus est dignus aperire librũ,neq; videre eum. ⌋Parum erat huic beato Iohanni audisse vocẽ magnã fortis ãgeli fortiter prædicantis,quis est dignus aperire librũ, & soluere signacula eius,qua voce vel qua prædicatione magnũ sanctorũ antiquorum desiderium significabatur,nisi & vnctio(de qua ipse Iohãnes alibi loquitur,& vnctio eius docet vos de omnib') mentẽ eius inungeret, vt in ipso excessu præ dulcedine rerũ quas viderat fleret, suoq; fletu sanctorum illorum desiderium experiretur q̃ flebile fuisset. ⌊Flebam ergo,inquit,multum. Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris: Ecce vicit leo de tribu Iuda,radix David,aperire librũ & soluere septẽ signacula eius. ⌋Hæc talis dictio vnius de senioribus nõ solũ flentem consolatur,verumetiam videntem atq; visurũ docilem reddit,vt rerum siue imaginum quas videt cognitor fieri melius possit, præmonitus atq; ad memoriam rerũ gestarũ adductus in ipso excessu verbis huiusce modi: Ecce vicit leo de tribu Iuda,radix Dauid. Leonẽ nominat ei qui protinus agnũ visurus erat. Sequitur enim: Et vidi,& ecce in medio throni & quatuor animaliũ,& in medio seniorũ agnũ stantem tanquã occisum. Cur hoc? Videlicet quia is qui per mansuetudinẽ & patientiã in sua passione dignus erat & sicut agnus erat corã tondente se obmutescens non aperuit os suũ,ipse consummata ea dem passione,mox tanquã catulus leonis ad prædã ascendens infernum spoliauerat,atq; in sepulchro requiescens & accubans vt leo & quasi leæna, ipsam quoq; morrẽ corporis, & in semetipso & in nobis tertio die magno rugitu,magno cũ terræ motu cõtriuerat. Sane multo amplius iste leo tunc rugiet,quando ad iudicandũ veniens,tẽpestate valida circum tonãte,mortuos oẽs ac si dormientes,euigilare faciet. Ait ergo: Ecce leo de tribu Iuda,id est,homo talis,qualis iuxta propheticã veritatem,quã Iacob patriarcha p̃dixit,nasci de tribu Iuda, vicit fortitudine sua principẽ aduersæ fortitudinis,tãtus ac talis vt dignꝰ fuerit ac sit,aperire librũ & soluere septẽ signacula eius. ¶Quare autem dixit de tribu Iuda radix Dauid,cũ sic dicere potuisset,de tribu Iuda,de stirpe Dauid? Christus em̃,vt de tribu Iuda,ita & de semine Dauid est. Cur ergo vt de tribu Iuda nõ ita dixit,de stirpe vel de semine Dauid? Videlicet qa tali dictione rẽ vel causam nõ tetigisset vnde leo fit,& vncere potuerit. Christus nãq; vnde de tribu Iuda est & ex semine Dauid,nõ inde deus est,neq; inde mortẽ vicit aut resurgere potuit,sed inde homo est,& inde tanq̃ agnus mori vel occidi potuit. Magnificẽtius ergo dictũ est, vt dici debuit,radix Dauid. Magnificũ quippe & mirabile est eius esse radicẽ,de cuius stirpe descẽdit. Nã si ad carnẽ respicias Christi, sic nõ est ille radix Dauid* quomodo non radicẽ vitis portat,sed vitẽ radix. Ira q; secundũ diuinitatem dictum est radix Dauid,quia videlicet sicut radix vitem aut palmitem,ita patrem suæ carnis Dauid portat Christus secundũ suam diuinitatem. ¶Vnde eũ Dauid & tota gens illa in scripturis propheticis vinea dñi dici consueuit,nisi quia per

Universidad de Deusto
Biblioteca

fidē venturo inhærebat Christo, qui dicit, ego sum vitis? Deniq; sicut apostoli palmites,
sic Dauid vitis huius est palmes, nec aliquis veterū aut nouorū ad vineam domini pertine
Esaiæ. 5 re potest aut potuit, nisi qui per fidem viti huic inhæret aut inhæsit. Sequitur. ⊥Et vidi, &
Hiere. 2 ecce in medio throni & quatuor animalium & seniorū agnū stantem tanquam occisum,
Iohan 15. habentē cornua septē & oculos septem. ⊥Vnus idemq; Christus qui agnus est innocen-
ter moriendo, leo quoq; factus est mortem fortiter euincendo. Vtrunq; autē veteris scri-
Gene. 49 pturæ autoritate fundatū est. Nam quē leonem siue catulum leonis Iacob patriarcha præ-
Exod. 12 dixit, eundē per agnū Moses in Aegypto figurauit. Quomodo autē in medio throni stat
agnus iste & quatuor animalū & seniorū, nisi quia sicut alibi dicitur, rex regum est, & do-
Infra. 19 minus dominantiū. ¶Nam potestatē eius & sapientiā qua dominatur & imperat, exprimit dicendo, habentē cornua septē, & oculos septem. Septiformis nanq; spiritus in Christo vel super Christū requiescens, qui supra septē lampadibus, hic propter eminentiā potestatis & fortitudinis septē cornibus, & propter illuminationē gratiæ vel sapientiæ septē
Iob. 12 oculis cōparatur. Vnde loquitur Iob: Apud ipsum est fortitudo & sapiētia. Item: Apud
ipm est sapientia & fortitudo. Igitur agnū vidi, inquit, stantē in medio throni, & quatuor
animalium & seniorū, id est, Christū sanctum sanctorum regnantem & dominantem in
medio omnium sanctorū, cornibus septem & oculis septē, id est, spiritibus septem, quoꝝ
omnē in se habet plenitudinem corroborantē & illuminantē omnes, qui per fidē in circuitu eius sunt. ¶Additur quoq; tanquā occisum. Quid est tanquā occisum, nisi aliquan-
Roma. 6 dō occisum, nunc autē viuum? Nam ille quidem resurgens ex mortuis iam non moritur,
mors illi vltra nō dominabit, veruntamē signa mortis eius, loca clauoꝝ in manibus eius
& pedibus, locus lanceæ in latere eius, quæ suis discipulis post resurrectionē suā ostendit
& palpanda præbuit, in memoriā sempiternā reseruantur, sibi ad gloriam, nobis ad gratiam, inimicis eius ad crudelē cōscientiā, vt videant & cōfundantur iuxta illud prophetī-
cum, videbunt in quē pupugerunt. ⊥Et venit & accepit de dextera sedentis in throno li-
Zach 12 brū. ⊥Cum, vt supra iā dictū est, in dextera sedentis, ignea sit lex, quæ est iste liber, in sini-
Deut. 33 stra vero illius diuitiæ & gloria, valde notandū, quia veniēs Christus in hunc mundū per
Prouer. 3 incarnationis mysteriū, nihil diuitiaꝝ aut gloriæ de finistra, sed tantummodo librum siue
igneam legē accepit de dextera. Bonum exemplū cunctis præbens discipulis & credenti
bus in se, nihil diuitiaꝝ aut gloriæ voluit aut quæsiuit in hoc mūdo, pauper & egenus iste,
Iohan. 6. imo & cū offerretur ei, sicut legimus in euangelio, quia venturi erāt hi quos saturauerat
de quinq; panibus & duobus piscibus, vt raperent eū & facerent regē super se, sciens hoc
ipse fugit. Tantummodo meditari in lege dñi die ac nocte, tantummodo librū de dexte
Threñ. 3. ra dignatus est accipere, intendens aperire illū, & soluere septē signacula eius. Consequē
tur quidē illum, qui exemplo eius pro posse suo librū hunc accipiunt, labores & aduersitates seculi, sed de isto etiā scriptū est: Saturabit opprobriis, id ē, opprobria sustinere pro iustitia dulce illi erit. ⊥Et cū aperuisset librū, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores
ceciderunt corā agno, habētes singuli citharas & phyalas plenas odoramentoꝝ, quę sunt
orationes sanctoꝝ. Et cantabunt canticū nouū, dicentes: Dignus es dñe accipere librum
& aperire signacula eius. ⊥Magna res, vehementer summumq; agebatur negotiū cū veniret agnus ille, & accipiens aperiret librū, bonisq; ac legitimis opus erat testibus ad defendendū atq; testificandū, q ipse dignus esset accipere & aperire librū, id est, in quo de-
Triplices testes Chri contra Iudæos. berent impleri scripturæ vel cuncta oracula prophetaꝝ. ¶Quis em illi credidit cum dice
ret se à deo patre esse missum ad tale ministeriū? Nam econtra perfidi Iudæi dixerūt: Tu
de teipso testimoniū perhibes, testimonium tuū non est verū. Et multa in hunc modum.
Hinc Iohannes Baptista gemebundus clamat: Qui de cœlo venit super oēs est, & quę vi
Iohan. 3 dit & audiuit hoc testatur, & testimoniū eius nō accepit. Nemo, inquit, accepit, imo om-
Iohan. 3 nes cōtra steterunt, omnes falsum testē clamauerunt, & tanq magū & seductorē interfecerunt. Exempli gratia: Quia dicēti pontifici, adiuro te per deū viuū, vt dicas nobis si tu
Matth. 26 es Christus filius dei benedicti, veritatē respondit: Et ille vidēs quia testimonium eius ne
mo accepit, tacuit: & sicut agnus coram tondēte se obmutuit, & nō aperuit os suū. Quid
Esaię. 53 multa? Tanq falsum testē occiderūt illū, sicut iam dictū est, & sic maxime aperuit librū, implenit oracula scripturaꝝ. Ergo vt vel occiso nō deesset testimoniū, ecce triplex dignitatis eius testificatio sufficiēs & abundās secundū sacræ legis edictū, qa in ore duoꝝ vel triū
Deute. 17. testiū stat omne verbū. ¶Primus hoc loco testis, est vniuersa sanctoꝝ veteꝝ ac nouorū
ecclesia, q hic intelligitur p quatuordecim seniores & q̄tuor animalia. Ecclesia nanq; vna
omniū electoꝝ, p dicat scriptis, p dicat miraculis, in illo hoie Iesu Christo q crucifixus est,
cōpleta esse oīa, & dicit. ⊥Dignus es dñe accipere librū, & aperire signacula eius, qm occisus es, & redemisti nos deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingna, et populo, et natiōe
et fecisti nos deo nostro regnū et sacerdotes, et regnabūt sup terrā. ⊥Secūdus testis, oīs sanctoꝝ

sanctoꝝ angeloꝝ chorus vel exercitus est, qui incarnandū annunciauerunt, natū cū glo
ria in altissimis decantauerūt, tentato in deserto ministrauerūt, agonizantē in passione, vt
Lucas testatur, cōfortauerunt, resurgētis gloriam beatis mulieribus apparētes prolocuti
sunt, ascendentis triumphū, & iudicaturi reditū sanctis apostolis intimauerūt. Ait ergo.
⊥Et vidi & audiui vocē angeloꝝ multoꝝ in circuitu throni & animaliū & seniorū, & erat
numerus eoꝝ milia miliū voce magna dicentiū: Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutē & diuinitatē, & sapientiam, & fortitudinē, & honorē, & gloriā, & benedictionem. ⊥Tertius testis, omnis creaturæ vniuersitas est, qa omnia per ipm facta sunt, & hoc
est maximū atq; cōstantissimū dignitatis eius testimoniū, quia sine dubio nemo dignior il
lo per quē omnia facta sunt, & sine quo factū est nihil. Pulchritudo cœli & omniū quæ in
eo sunt, pulchritudo terræ & omniū quæ in ea sunt, pulchritudo aquaꝝ & omniū quæ in
eis sunt, naturali quodā concentu dignitati eius perhibēt testimoniū, quia, sicut iam dictū
est, omnia per ipm facta sunt, qa videlicet deus pater ipse dixit & facta sunt, ipse manda
uit & creata sunt. Hic aūt est illius dicentis verbū, illius mandātis mandatū. Ait ergo. ⊥Et
omnē creaturā quæ in cœlo est, & super terrā, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in
ea sunt, omnes audiui dicētes: Sedēti in throno & agno benedictio & honor, & gloria, &
potestas in secula seculoꝝ. ⊥Nunc iā diligētius & testiū dignitatē atq; reuerentiā, & testimonioꝝ attendamus fidē atq; constantiam. ⊥Cum, inquit, aperuisset librū, quatuor ani-
malia & vigintiquatuor seniores ceciderūt corā agno habentes singuli citharas & phya-
las plenas odoramentoꝝ, quæ sunt orationes sanctoꝝ. ⊥Antequā aperuisset agnus librū,
antequā per passionē suam adimplesset veritatem scripturaꝝ, præter paucissimos, præter
tres Magos ab Oriente venientes, & præter illū illuminatū à natiuitate cæcum, fere nul-
lus inuenitur procidēdo adorasse agnū, Christum dei filium, sed postquā aperuit, postq̄ Matth. 2 Iohan. 9
obedientiā consummauit, omne genu curuatur cœlestiū, terrestriū & infernoꝝ. Nec ve-
ro solūmodo genu flectit, sed adoratio plena procidēdo perficitur, sicut & in psalmo scri Philip. 2
ptū est: Corā illo procident Aethiopes, & adorabunt eum omnes reges. ¶Apostoli quo- Psal. 71.
q; neq; illū adorare, neq; in nomine eius adhuc petere nouerant. Vnde & dicebat illis iā
instante hora suæ passionis: Vsq; modo non petistis quicq̄ in nomine meo. Ac deinceps: Iohan. 16
Illo die in noie meo petetis. Ex quo propter quod humiliauit semetipsum, factus obediēs Philip. 2
vsq; ad mortē, mortē autē crucis, deus illum exaltauit, ex eo iam exigitur vt adoremus &
procidamus ante eū, & nomine eius petamus, dicētes deo patri, da vel p̄sta hoc vel illud,
per dominū nostrū Iesum Christū filium tuum. ¶Cum ergo aperuisset librum, cum adim Quæ sunt citharę sanctorum.
plesset omnia quæ de ipso scripta sunt, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores corā
agno adorātes ceciderūt, qa sancti omnes noui pariter & veteres in cœlo & in terra, qui
cunq; adorant patrē, adorant & filiū, adorant deum & hominem Iesum Christū habentes singuli citharas, instrumenta videlicet laudū inestabiliū, instrumēta non manufacta,
sed pectora fidelia, & corpora cū plectro linguæ dei personantia laudē. Citharis nanq;
vbi ligno chordæ tenduntur, corpora propter Christū mortificata recte cōparantur. ¶Ha
bent etiā phyalas, vascula videlicet ore lato patentia, id est, corda non angusta, sed p cha
ritatē dilatata. Huiusmodi phyalæ plenæ sunt odoramentoꝝ, q̄ sunt, inquit orationes sanctoꝝ. Nimirum & hoc ipsum latitudo oris phyalarū, id est, ampla charitas efficit cordiū
vt odoramentoꝝ noīe honorent orationes sanctoꝝ. Vnde est illud in psalmo: Dirigatur Psalm. 140
oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. Et in cōsummatione virtutis & orationis suæ Ephe. 5.
pius magister dicit: Ego me obtuli sacrificiū deo in odorē suauitatis. ⊥Et cantabāt canti- Heb. 9
cum nouū dicētes: Dignus es domine accipere librū, & aperire signacula eius, quoniā occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione,
& fecisti nos deo nostro regnū & sacerdotes, et regnabūt super terrā. ⊥Adorabāt & citha
rizabant, spirabant odoramenta orationū, & cantabant canticum nouū, atq; hoc erat &
est magnū & ineffabile tripudium. ¶Nouū, inquit, cantabant canticum, nam & cantores
omnes ipsi noui sunt, oēs veterem hominē deposuerūt, & noua in Christo creatura sunt. Ephe. 4
Tota nimirū cantici materia noua erat, quia nouiter agnus occisus aperuerat librū, & redemerat eos in sanguine suo, quē admodū & ipsi cantantes dicūt: Recte ergo nouū dicuntur cantare canticū. Quod est illud canticū? Dignus es domine accipere librum, & aperire signacula eius. Dominū dicunt agnū, rex enim est regum, & dominus dominantium.
¶Cum autē iam dictū sit q aperuisset librum, quomodo nunc dicunt, dignus es accipere & aperire librū? Semel em passus & mortuus est, & hoc modo librum semel aperuit, id
est, scripturas impleuit. Ergo q dicunt ei qui iam aperuerat, id est, adimpleuerat, dignus
es accipere, idē est ac si dicāt, dignus es et potens sensum legentibus aperire et intelligentiam scripturaꝝ dare. Nam et hoc et illud vnusidemq; pro sua dignitate effecit. Moriens
scripturas adimpleuit, resurgens spiritū sanctū dedit apostolis, qui ad intelligendas scri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pturas sensum illis aperuit,& signacula libri soluit,id est,soluta & intelligibilia facta esse
mysteria scripturarum ostendit. Vnde hæc dñe dignitas tibi? Quoniã occisus es,inquiunt,
& redemisti nos deo in sanguine tuo. Nisi occisus fuisses,nequaq̃ liber aperiri potuisset.
Matth.26. Propterea Petro euaginanti gladium,cum mallet homines occidere q̃ ab hominibus oc
cidi,te verũ agnũ dei,dixisti: Conuerte gladium tuum in locum suum. Non possum roga
re patrem meũ,& exhibebit mihi modo plusquã duodecim legiones angelorum? Quomo
do ergo implebunt scripturæ? Quia sic oportet fieri. Quoniam ergo occisus es,in eo ipso
aperuisti librũ,& implesti veritatẽ scripturarum. ¶Occisus es & redemisti nos deo in san
guine tuo. Notandũ tale canticum in duobus quæ sequuntur multitudinis angelorum &
omnis creaturæ testimonijs nõ esse,quia videlicet nec̃ angeli,quippe qui nõ perierãt,ne
esti nõ sunt simpli q̃ creatura alia quæcunq; rationalis nõ est,sed sola hominũ ecclesia,quæ hic intelligitur
per vigintiquatuor seniores & quatuor animalia,in sanguine Christi redempta est. Pro
pterea isti quidẽ dicunt,quoniã occisus es,& redemisti nos,angeli aũt hoc tantũ, dignus
est agnus qui occisus est,& nõ addunt,& redemisti nos. Porro cæteræ oẽs creaturæ quæ
in cœlo,& quæ super terram,& quæ sub terra,& quæ in mari sunt,nihil horum dicunt,sed
tantummodo sedenti super thronũ à quo factæ sunt,& agno per quẽ factæ sunt,suo mo
do benedicunt. Soli ergo homines sunt qui primi ante angelos & ante omnẽ creaturam
primũ in isto cãtico perhibent testimoniũ,dicendo: q̃m occisus es, & redemisti nos. Cui
redemisti nos? Deo,inquiunt. Vnde redemisti nos? Ex omni tribu,& lingua,& populo,
& natione. Ex magna vtiq; dispersione congregasti nos,ex magna dissensione adunasti
nos. Ex hoc nanq; homines multũ à semetipsis dissentiunt,q̃ multarum tribuũ, dissonantiũ
linguarum,dissimilium populorum,& diuersarum sunt nationum. Porro ex hoc adeo dissen
tiunt,q̃ à diabolo capti diuersorum tenentur irretiti laqueis errorum. Sed tu redemisti
Iohan.11. nos deo vt faceres nos dei filios,vt ficut in euangelio scriptũ est,filios dei,qui erãt dispersi,
Exod.12. congregares in vnũ. Agnus qui in Aegypto in figuram tui occisus est,ex vna tantũ gen
Agnus ty- picus. te populũ illũ in sanguine suo redemit,ita videlicet,vt sanguis eius de limine sumptus,&
in superliminari,& super vtrunq; postem positus domorum in quibus comedebatur,per
cussorẽ nõ sineret ingredi & percutere,& occisis Aegyptiorum primogenitis,hi qui prius
tenebantur ab eis nõ solũ dimitterẽtur,sed etiam compellerẽtur exire,& diuiso mari ru
bro,ipsi quidẽ salui pertranfirent,persequentes autẽ eos Aegyptij cum curribus & equis
suis in medijs fluctibus interirent. Taliter tunc agnus ille populũ illum redemit,imo tunc
dominus dominator agne per illius agni immolationẽ figuratiua redemptione illos rede
misti. ¶Nũc aũt tu per temetipsum ita redemisti nos deo in sanguine tuo,vt sanguis tuus,
q̃ pro nobis effusus est,de baptismi tui sacramẽto sumptus,signo crucis frontibus nostris
imprimatur,itemq; de sacro altari sumptus super vtrunq; postẽ domorum nostrarũ po
nitur,dũ & cordis & corporis ore percipit. Hoc facto percussor diabolus ingredi nõ per
mittitur,sed primogenitũ,id est,originale peccatũ in nobis deletur,& omnia quæ contra
nos erãt actualia peccata,nosq; persequebãtur,in aquis baptismi absorbẽtur. Ita redemi
sti nos liberãs à malignis spiritibus,& cõgregans de nationibus,& fecisti nos deo nostro
regnũ & sacerdotes. ¶Illud quoq; quod ad hoc redemisti nos,vt faceres deo nostro re
gnũ & sacerdotes,qui eramus serui peccati & dæmonũ sacrificatores,in illa vmbra præ
figuratũ est. Redactos in seruitutem Aegyptiorum,& seruientes dijs eorum,filios Israel
Exod.5. ad hoc redemisti,vt faceres deo qualecunq; regnũ,& de tribu Leui sacerdotes qualiscun
q; sacrificij,sic incipiens & sic mandans Pharaoni: Dimitte populũ meũ vt sacrificet mi
hi. Factũ est tandẽ in manu forti,& populus ille regnum erat deo,donec malo cõsilio di
1.Reg.8. cerent ad Samuel: Nequaquã,sed regẽ constitue super nos. Item: Constitue super nos re
gem vt iudicet nos,sicut & vniuersæ habent nationes. Dominus autẽ ad Samuelem: Nõ,
inqt,te abiecerũt,sed me,ne regnẽ sup eos. Ergo & in illa figura sic illos de seruitute Aegy
ptiorum hominũ pariter & deorũ redemisti,vt faceres regnum deo,& de illis sacerdotes
Roma.6 1.Cor.15. dei. Nos secundũ illam figurã fecisti in veritate deo nostro regnum & sacerdotes,vt iam
nõ simus serui peccati,sed regnũ iustitiæ,vt nõ regnet peccatũ in nostro mortali corpore
imo nec ipm corpus iã mortale sit,cũ mors per gloriã resurrectiõis absorpta fuerit. Ecce
iam & regnũ hic incipit,& sacerdotes sumus dei,nunc sacrificantes hostiã salutarem cor
poris & sanguinis tui,tunc aũt & plene regnaturi,& incessabiles laudũ hostias sacrificatu
ri. Vere magna largitas redimẽtis,qui ad hoc redemit seruos peccati,vt nõ seruos faciat
Qũo sancti serui sunt & amici. vel habeat,sed regnũ & sacerdotes dei. ¶Confitentur quidẽ omnes redempti,& verum
dicunt qa sunt serui eius qui eos redemit,sed ipse q redemit,nõ seruos,sed amicos,nõ sub
seruientes,sed cõregnãtes facit,& dicit: Quid multa? Cõditione sui sunt serui emptiti,di
gnatione illius vocanf,& sunt amici,& filij vocãtur,& sunt regnũ,& sacerdotes dei. ¶Et
regnabunt,inquit,super terrã. Quomodo illi iam dicti de ergastulo Aegyptio liberati regna-

regnauerunt super illam repromissionis terram, vnde Chananæi & Amorrhæi propter
sua peccata eiecti sunt,ita isti regnabunt super veram repromissiõis terram, super terram
viuẽtium,vnde propter superbiã illi apostatæ spũs eiecti sunt. Notãdum vero,q̃ de pri
ma persona transierũt ad tertiam cum præmisso,& fecisti nos deo nostro regnũ & sacer
dotes, adiungũt,& regnabũt super terram. Religiosa valde trãsitio est hæc, declinãs etiam
in sono vocis vane gloriantium similitudinem. Et tẽ cum veraciter dicere possent,& re
gnabimus super terrã,magis humiliter dicere placuit,& regnabũt super terram. Itaq; & super terram.
fecisti nos deo nostro regnum,sit laudatio oĩm communiter cõfitentium,& regnabũt su
per terram,dictum sit singulorum humili se reuerentia deprimentium. Sed nec illud præ
tereundum est,q̃ nõ dictum est,& regnabũt in terra,sed regnabunt super terram. Sancti
quippe conditiõe in terra sunt,qa spũs eorum in terreno corpore sunt, sed vita & cõuer
satione super terram sunt,& super terrena atq; corruptibilia membra sua tenẽt principa
tum. Et nũc q̃dem quàm diu corpora mortalia sunt,cum labore & solicitudine regunt il
la,in futuro aũt in pace & securitate super illa regnabũt. ¶Et vidi & audiui vocem angelo
rum multorum,in circuitu throni,& animalium,& seniorum,& erat numerus eorum milia mili
um voce magna dicẽtium: Dignus est agnus q occisus est,accipere diuinitatem,virtutẽ, Milia milliũ id ẽ,nũerus infinitus Danie. 7
& sapiam,& fortitudinem,& honorem,& gloriam,& benedictionem. ¶Primus testis ad
quem magis pertinet hoc negotium,s. oĩs cœtus electorum hoĩm, prædicto modo suũ edi
xerat testimonium,& inde vidi(ait testis)alterius vocem, & hic erat oĩs chorus angelorum
stãtium in circuitu throni,& animalium,& seniorum,videlicet ad magnum spectaculum re
demptionis & saluatiõis hoĩm. ¶Numerus eorum infinitus est. Hoc em̃ satis admirative
prædicat dicendo,& erat numerus eorum milia milium. Deniq; numerus eorum milia mi
lium,cum nõ dicatur quot milia,manifeste numerum sonat infinitum. Ita in Daniele cum
dicitur,milia milium ministrabant ei,& decies millies centena milia assistebant ei,multus
quidem numerus est decies millies centena milia, sed tamen finitus, numerus vero milia
milium,finitus nõ est. ¶Ad istorum,s. angelorum omnem multitudinem pertinet huic
agno perhibere testimonium, qa videlicet etsi nõ per ipsum redempti sunt, qa nõ perie
rant,attamen & per diuinitatẽ eius cõditi sunt,& per sanguinem eius nobis cõciliati sunt,
Coloss.1 iuxta illud Apostoli: Quia in ipso cõdita sunt vniuersa in cœlo & in terra, visibilia & inuisi
bilia,siue throni,siue dñationes,siue principatus,siue potestates. Omnia per ipsum,& in
ipso creata sunt. Et subinde: Quia in ipso complacuit oẽm plenitudinem habitare,& per
Eph.1 eum recõciliari oĩa in ipso pacificans per sanguinẽ crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ
in terra sunt. Et alibi: Vt notũ nobis faceret sacramẽtum voluntatis suæ scũm beneplaci
tum eius qđ proposuit in eo,in dispensatiõe plenitudinis temporum. Exponit statim qd sit
illud beneplacitũ dei,ita subiungẽdo: Instaurare oĩa quæ in Chro,quæ in cœlis & quæ in
terris sunt in ipso. Hoc em̃ erat beneplacitũ dei,videlicet impleto tpe ordinatiõis suæ in
staurare in fide Chri, quæ in cœlis sunt semiplena,i. numerus angelorum q diminutus erat,
& quæ in terris sunt euacuata,s. hoies qui perierant. Igitur qa angeli & in ipso cõditi,&
per sanguinem eius hoĩbus conciliati sunt, & ex hoĩbus numerus eorum supplet per ipm
bene in circuitu throni,& animalium,& seniorum,ecce adsunt ad testificandum,& audi
tur testimonium illorum voce magna,i. magno affectu dicentium: Dignus est agnus,qui
occisus est accipere virtutem, &c. Quia angeli sunt q non perierũt, idcireo non dicunt, Septẽ laudis angelicæ insignia.
dignus est agnus q occisus est,& redemit nos,quomodo pauloante dixerũt homines,qñ
occisus es,& redemisti nos deo in sanguine tuo,sed hoc tantum dicunt,dignus est agnus
qui occisus est. ¶Septem numero insignia testificantes agno ascribunt, virtutem, diuini
tatem,sapiam,fortitudinem,honorem,gloriam,benedictionem. Et in isto numero lau
dum pariter intelligimus vniuersa,quæcũq; sacris cõtinẽtur scripturis eiusdem agni Chri
præconia. Sũt em̃ & alia multa hmõi maiestatis & sublimitatis eius noĩa,regnum,imperi
um,salus,vita,potestas,& his silia. ¶Legebãtur hæc sparsim in scripturis. Exempli grã,in
Esa.9 Esaia sic: Paruulus em̃ natus est nobis,filius datus est nobis. Et factus est principatus sup
humerum eius,& vocabitur nomẽ eius admirabilis,cõsiliarius,deus fortis, pater futuri se
culi,princeps pacis. Multiplicabit eius imperiũ,& regni eius nõ erit finis. Legebãt hæc Iu
dæi,sed indignum iudicabãt eum,quẽ sicut agnum occiderãt. Indignũ oĩno et ineptum
Iohan.5 reputabãt cũctis noĩbus istis,qppe cum ista sint præconia Chri,ipsi autem nolebãt istum
Matth.13 filium,vt putabãt Ioseph,filium,vt improperabãt,fabri. Christum vllatenus esse vel dici.
Psal.21 Decertãt ecõtra testificãtes angeli: Agnus iste qui occisus est, hic vermis et nõ homo,qui
conculcatus,et crucifixus est,hic filius hominis,filius quidem Mariæ,sed nõ filius Ioseph,
dignus est accipere omnia hæc, dignus est, de quo dicantur et prædicentur omnia ista.
Psalm.22 ¶Dignus est accipere virtutem,dignus est esse vel dici rex ille,de quo Psalmista: Domine
(inqt)in virtute tua lætabit rex. ¶Dignus est accipere diuinitatem, dignus est hoc noĩe,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Philip.2 quod est super omne nomẽ,qđ nomẽ deus est:&hoc accipe de propheta iam dicto,apud
Esaiæ.9 qnẽ deus est dictus hoc modo:Et vocabit nomen eius admirabilis,cõsiliarius,deus. ¶Di
Hierem.23 gnus est accipere sapiam,dignus est vt is ipse esse credat,de quo Hieremias:Ecce(inqt)di
es venient,dicit dñs,& suscitabo Dauid germẽ iustũ, & regnabit rex,& sapiens erit. ¶Di
gnus est accipere fortitudinẽ,vt credat esse is ipse,de quo ibidem Esaias vbi dixerat,&vo
cabit nomen eius admirabilis,consiliarius,deus: addidit fortis. Et de quo Psalmista:Dñs
Psal.23 (inquit)fortis & potens,dñs potens in prælio. ¶Dignus est accipere honorem, vt is ipse
credatur esse,de quo idem Psalmista,ex qbus(inqt)delectauerunt te filiæ regum in hono-
Psal.44 re tuo.Et alibi:Honor regis iudicium diligit. ¶Dignus est accipere gloriam simul & ho-
Psal.98 norem(vt iam dictum est)vt is esse non dubitet,de quo itidem Psalmista:Gloria & hono-
Psal.8 re coronasti eũ,& constituisti eum sup opa manuum tuarũ. Item: Magna est gloria eius
Psalm.20 in salutari tuo,gloriam & magnũ decorẽ impones super eũ. ¶Dignus est accipere bene-
dictionem,vt is esse cognoscat &credat,de quo ibidem continuo Psalmista dicit:Qm̃ da
bis eum in benedictionem in seculum seculi. Item,vt credatur esse illud semen,de quo ad
Gene.22 Abrahã deus locutus est:Et in semine tuo benedicent omnes gentes.Et in Dauid:Sit no
Psalm.71 men eius benedictum in secula,ante solem permanet nomen eius. Et benedicent in ipso
omnes tribus terræ, Item ad ipsum:Speciosus forma præ filijs hoim,diffusa est gra in la-
Psalm.44 bijs tuis,propterea benedixit te deus in æternum. ¶Accipiat ergo agnus q occisus est,ac-
cipiat vt dignus est,virtutem,ad eiciendos dæmones de tẽplis vel delubris gentium,&de
latebris simulachrorũ,vbi colebant,& vbi dabant responsa fallaciæ suæ,mentiẽdo se deos
Psalm.88 esse,atq; inde proturbet eos dñs virtutum,iuxta illud in Psalmo: Et in virtute brachij tui
dispersisti inimicos tuos. ¶Accipiat diuinitatẽ,vt dignus est,vt expulsis dijs falsis de cordi
bus gẽtium,ipse solus adoret,q verus deus est,vt fiat item qđ in psalmo scriptum est:Re-
Psalm. 46 gnabit deus super gentes,& vt decantet iam totus orbis,qm̃ omnes dij gẽtium dæmonia,
Psal.95 dñs aũt cœlos fecit. ¶Accipiat sapiam.vt dignus est,quatenus neminem suorũ quis sedu-
cere possit per philosophiã, & inanem fallaciam secũdum traditionem hoim, sedm ele-
Coloss.2 menta mundi,& nã secũdum ipsum. ¶Accipiat(inquam)sapiam & fortitudinem,vt quæ
1.Cor.1 sunt stulta mũdi eligẽs,confundat sapientes:& infirma mũdi eligẽs,confundat fortia:iu-
Esaiæ.29 xta illud qđ scriptũ est in Iob:Perdã sapiam sapiẽtum & prudẽtiam prudẽtium reproba
1.Cor.1 bo,qđ est accipere sapiam. Fortitudinẽ aũt,iuxta illud in psalmo: Accingere gladio tuo
Iob.5 sup femur tuũ potẽtissime. Specie tua & pulchritudine tua,intẽde prospere procede &
Psal.44 regna. Propter veritatẽ,& mansuetudinẽ,& iustitiã, & deducet te mirabilis dextera tua.
Sagittæ tuæ acutæ,populi sub te cadẽt in corda inimicorũ regis. Ita fiet,vt neq; sapia phi
losophorũ oculis agni,neq; fortitudo regum aut imperatorũ,cornibus agni,q occisus est
obuiare aut resistere possit,qn habeat deus sapiens & fortis,& audiant, & credant in eum
omnes populi. ¶Accipiat & honorem, vt dignus est,quatenus corda & corpora quæ ma
lignorum spirituum,& vitiorũ oĩm fuerant receptacula,fiant ipsius habitacula munda,&
Ibidem, templa venerabilia,sintq;,vt continuo psalmus dicit,sedes tua deus in seculũ seculi,sintq;
filiæ regũ delectãtes te in honore tuo.i.ciuitates quas reges seculi construxerũt,siue eccle
siæ quæ ab Apostolis propagatæ tanq̃ filiæ regum sint sanctè viuentes pro honore tuo.
¶Accipiat cum honore gloriam,vt dignus sit,vt gentes quæ bene viuendo honorant eũ,
etiã bene loquẽdo glorificẽt eum,prædicando sanctũm sanctorũ meliorem angelis,excel
siorem cœlis,sdẽtem ad dexterã maiestatis,atq; ita oĩs lingua(vt Apostolus ait)confitea-
Philip.2 tur,qa dñs Iesus Chr̃us in gloria est dei patris. ¶Accipiat & benedictionem,vt dignus ẽ,
benedicant eum omnes sancti eius,non sibi,sed illi attribuendo id quod sunt,grãs agẽtes
deo patri per ipsum. ⊥Et omnem creaturã quæ in cœlo est,& quæ super terram, & quæ
sub terra,& q̃ sunt in mari,& quæ in ea sunt,oẽs audiui,dicẽtes:Sedenti in throno&agno
1.Cor.15 benedictio,& honor,& gloria, & potestas in secula seculorũ. ⊥ Creaturæ illæ,qbus Chr̃i
passio pacis & gloriæ contulit commodum,s.cœtus vterq; angelorum & hoim, eiusdem
mortis Chr̃i in sua testificatione titulũ posuerunt,isti.s.hoies dicẽtes agno,dignus es dñe,
qm̃ occisus es,& redemisti nos:illi videlicet angeli,qui redempti non sunt,qa non perie-
rant,dicentes hoc tantum,dignus est agnus,q occisus est. Porro,creaturæ cæteræ quæ in
cœlo,&quæ sup terrã,& q̃ sub terra,&quę sub cœlo,&q̃ in ea sunt,sol,luna,&stellæ,aquæ
quæ super cœlos sunt,& cæteræ omnes, quas in laudando dominum Psalmista excitat,
Psal.148 quarum omnium est tertium hoc loco testimonium, vt stet hoc propositum de dignitate
agni verbum,neque de redemptione sui, vt animalia,& vigintiquatuor seniores,neq; sal
tem de occisione agni,vt omnes angeli,vllam faciunt mentionem,sed tantummodo di-
cunt:Sedenti in throno & agno benedictio,&c.Neque enim occisus est agnus ob talium
creaturarum redemptionem,aut ob vllam earum instaurationem. Tãtummodo qa crea
ta sunt creatori concinunt non quidem rationali aut vocali confessione, sed naturali sui
statu

status præsentatione.Et qa hoĩm redemptio,atq; angelicorũ ordinum instauratio,per so
lius agni occisionem facta est,sola eũ filij persona passa est, natura vero vel substãtia crea
turarũ oĩm,dicente patre per verbum.i.per eundem filium condita est, recte & hoies, &
angeli sola in illa tam dicta confessione sua occisionem agni prædicant, istæ aũt creaturæ
& sedentem in throno.s. patrem,& agnum.i.filium patris laudant. ¶Prima in earũ laude Cur primo
est benedictio.Cur hoc? Videlicet,qa sunt etiam in his quædam creaturæ quæ nõ solum dant bena
p̃cepto eius in natura sunt,sed etiã bñdictiõe eius in suę successionis posteritate subsistũt.s. dictionem
omnis creatura viuens atq; notabilis,quam produxerant aquæ in spẽs suas, & omne vo
latile secundum genus suum.Scriptum est eĩm: Et vidit deus q̃ esset bonum, benedixitq; Genes
eis,dicens: Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris, auesq; multiplicent super
terram.Recte ergo primam benedictionis vocem emittunt ei, per cuius subsistunt benedi
ctionem. ¶Dant deinde & honorem,tanq̃ dño domus magnæ,quã condidit ipse tãta &
tam speciosa tamq; diffusa pulchritudine.Fabricatori q̃ppe domus honor in eadẽ domo
debet,quemadmodũ dicit Apostolus:Ampliori eĩm gloriæ iste præ Mose dignus habitus Hebr.3
est,quãto ampliorẽ honorẽ habet domo, q fabricauit illam. Oĩs nanq; domus fabricat
ab aliquo.Qui aũt fabricauit omnia,deus est.Et qdem domus dei sumus nos,sicut subinde
idem Apostolus:Chr̃us vero(inqt)tanq̃ filius in domo sua,quæ domus sumus nos,verũ-
tamen & hæc mundi fabrica nihilominus quædam domus dei est, quã tanta creaturarũ
diuersitas tanq̃ familia eius inhabitat. ¶Dant illi & gloriam, videlicet vt etiã pro tali factu
ra glorietur,& dicat:Ego dñs creans cœlos,& formans terram.Et in Esaia:Quis mensus est Esa.40.41
pugillo aquas,& cęlos palma ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ,& li
brauit in pondere montes,& colles in statera? Et his sicta. ¶Dant ei & potestatẽ,cũ videli
cet cũctis euanescẽtibus mũdi huius potestatibus, solus q sedet in throno,& agnus pote-
statem creaturæ suæ obtineat,quẽadmodũ Danieli ostensum est visione clarissima.Et vi- Daniel.7
di(inqt)qm̃ interfecta esset bestia,periisset corpus eius, & traditũ esset igni ad comburen-
dum,aliarum quoq; bestiarũ ablata esset potestas,& tẽpora vitæ constituta essent,eis vsq;
ad tempus & tempus.Aspiciebã ergo in visu noctis,& ecce cũ nubibus cœli filius hois ve-
niebat,& vsq; ad antiquũ dierũ peruenit, & in cõspectu eius obtulerũt eũ,& dedit ei ptãtem
& honorem, & regnũ:& oĩes populi,tribus & linguæ ipsi seruiẽt. Potestas eius potestas
æterna quæ non auferet,& regnum eius qđ non corrumpet. ¶Hanc potestatẽ dat illi etiã Qualis con
creatura quæ est sub terra.s.infernali carcere inclusa, veruntñ non voluntaria confessiõe, fessio dem
sed coacta cõcessiõe. Nã & ipsi maligni spũs, volẽtes nolentes,sedentis in throno & agni num.
potestatem confitebunt. ⊥Et quatuor animalia dicebant:Amen. ⊥ Amen,vere siue fideli-
ter interpretaris:Amen ergo dicere,est verum testimonium confirmare.Dicunt hic,& fa-
ciunt quatuor aĩalia.i.quatuor euangelia,confirmant,q̃ agno æquè vt patri deo benedictionem,& honorem,& gloriam,& potesta-
tem,suo modo asserat vel testet omnis creatura.Quartum tamen animal simile aquilę vo
lanti,quod est hic ipse Iohannes,manifestius hic amen dicit, scribendo, quia omnia per
ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. ⊥Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in
facies suas,& adorauerunt viuentem in secula seculorum. ⊥ Finis vel consummatio testi-
moniorũ oĩm,adoratio est perseuerans in æternum, cuius videlicet adorationis viginti-
quatuor seniores.i.omnes ecclesiæ siue ecclesiarũ prælati,& iudices,sic digne agunt prin- CAP.VI.
cipatum,sicut testificationis exercuerunt magisteriũ. ⊥Et vidi,cum aperuisset agnus vnũ
de septem sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus,dicens, tanquam vocem toni-
trui: Veni,& vide. ⊥ Supra compendio dixerat,agnum aperuisse librum,nunc vero eius-
dem libri apertionem ordine digerit per singulorũ sigillorũ solutionem. Iam autem & nos
supra diximus,septem libri signacula,septem esse(quæ clausa in scripturis continebantur)
eiusdem agni Iesu Chr̃i mysteria,s.eius incarnationem,passionem,resurrectionem,ascẽ
sionem,spũs sancti effusionem,gẽtium, derelicta Iudæa vocationem, iudicium vltimũ,
& seculi consummationẽ. ¶Cum ergo Chr̃us Iesus q in forma dei erat,semetipsum ex-
inaniuit,formam serui accipiens, & in similitudine hoĩm factus est; tunc vtiq; agnus vnũ
de septem sigillis aperuit.Quandam eĩm partem scripturarũ,quarum omnis intentio cir- Philipp.2.
ca iam dicta versat mysteria,tunc adimpleuit.Exempli gratia: In sole posuit tabernacu-
lum suum,& ipse tanq̃ sponsus procedens de thalamo suo. Item:Speciosus forma præ fi- Psal.44
lijs hoĩm,diffusa est gra in labijs tuis.Ac deinceps: Dilexisti iustitiã,& odisti iniquitatem, Psal.86
propterea vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Et alibi: Homo na- Esa.7
tus est in ea,& ipse fundauit eam altissimus.Et in Esaia:Ecce virgo concipiet,& pariet fi-
lium,& vocabit nomen eius Emmanuel.Hæc & cętera huiusmodi tunc adimpleuit Iesus
Chr̃us,quando formam serui accepit,q erat in forma dei.Oportet aũt eum,q talium di- Philip.2
ctorum sibi signaculum solui,i.intelligentiam cupit aperiri, prius habere meritum fidei.

Sequitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anial hoc facies hois est,i.incarnatio

Equus iste & sessor eius ipse Chris deus & hō.

Luc.10 Samaritanus.

Esaiæ.53

Psal.50 Roma.5

Iob.40 Iohan.5

Psalm.20

Iohan.17

Matth.4

Hebr.2

Philip.2

Esaiæ.53

Psal.21

Sequitur ergo: Et audiui vnum de quatuor animalibus, dicēs, tanquam vocem tonitrui magni. Veni & vide. Nam veni & vide, hoc est, primū crede, & sic demū intellige. ¶Porro, animal hoc vnū de quatuor ipsa est facies hois. i. incarnatio eiusdem Chri filij dei. Principaliter nanque, vt superius iam dictum est, quatuor animalia, quatuor maxima sunt Chri sacramenta, quæ nullo Chriano nescire liceat. s. incarnatio, passio, resurrectio, & ascensio: secundarie vero ipsi, q quatuor scripserunt euangelia. Vnum itaq; vel primū ex quatuor animalibus incarnatio Chri est, cuius videlicet incarnationis voces toties audimus, quoties eadem incarnatio nobis in ecclesia prædicat. ¶Auditur aūt vox tanq̄ tonitrui, qa videlicet non sicut probrosa vanitas susurrat in angulis, sed palam omni mūdo prædicari amat: plenitudo partus virginalis, ita vt merito comparet tonantibus cœlis, iuxta illud Dauidicum: Cœli enarrant gloriam dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. ⌊Et vidi, & ecce equus albus, & q sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. ⌋Et vidi. s. intellexi. Et reuera omnis q venit. i. q fideliter credit, ipse intelligit incarnationis Chri mysterium sic esse velut equum, & sedētem super illum, intelligit, non hoiem tantum, aut deum tantum, sed hoiem simul & habitantem in homine deum, hoiem deo vel deum homini in vnitate personæ coniunctum: Nam quomodo equum & super eum sedētem hoiem, vnum equitem dicimus, sic hominem hunc & inhabitantem deum, vnum confitemur Chm. Attamen deus huic homini multo cōiunctior est, quàm equo homo qui illi insidet, qa homo ex equo descendit, ab hoie isto deus, qui illum assumpsit, nunquam discedit. Semel tantum caro mortua in sepulchro iacuit, sed ab anima diuinitas nunquam discessit. Resurrexit caro anima resumpta cum virtute diuinitatis, & deinceps tam caro quàm anima cum verbo permanet vnus Christus indiuisibilis. ¶Itaq; equum album & eum q sedebat super eum, vnum intelligimus Christum, & hunc equum illud esse instrumentū, de quo in illa parabola, de homine q inciderat in latrones sic dictum est: Et appropians videlicet Samaritanus, alligauit vulnera eius, infundēs oleum & vinum, & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum. Samaritanū, illum sedētem super iumentum suum, vnum intelligimus deum & hoiem Chm. Qui profecto vultum neratum hoiem super iumentum suum imposuit, qa peccata generis humani ipse in corpore suo pertulit. ¶Et recte hic equus albus dicit, qa quod certum tenet fides catholica, hic homo de spū sancto conceptus, sine peccato de virgine est natus. Solus iste est q non in iniquitatibus conceptus est, quem non in peccatis mater sua concepit, in peccatis videlicet præuaricationis Adæ, in quo omnes peccauerunt (vt Apostolus ait) sed non iste, quē (vt iam dictū est) de spū sancto virgo concepit. ⌊Et q sedebat super illum habebat arcū. ⌋Arcum habebat, ipse em est vir sagittarius, de quo in Iob contra Behemoth dr: Non fugabit eum vir sagittarius. s. de perfidorum cordibus, q nullis futuri iudicij comminationibus adquiescunt vt conuertant. Arcus quippe de longinquo feriens, iudicium significat, qđ nondum est, sed in extremū differtur diem. Hunc iudicij arcum ille habebat, qa iudicium omne siue potestatem faciendi iudicium pater illi dabat, & illud facturus pceniam prius prædicare, & peccatorum remissionem dare veniebat. ⌊Et data est illi corona. ⌋. i. sancta in duodecim apostolis ecclesia primitiua. Vnde est illud in psal. Posuisti in capite eius coronam. Nam in capite eius coronam de lapide pretioso posuisti, hoc est, in initio prædicationis eius chorum apostolorum, q vtiq; scdm fidem lapides viui, lapides sunt pciosi, tu pater illi dedisti. Vnde dicit: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Tui erant, & mihi eos dedisti. ⌊Et exiuit vincēs vt vinceret. ⌋Exiuit videlicet anno suo incipiente tricesimo baptizatus ad prædicandū, atq; in ipso exitu suo vicit tētatorem diabolū. Statim qppe à spū sancto ductus in desertū, cū ieiunasset q̄draginta diebus & quaginta noctibus, & postea esuriret, in tribus tētationibus (vt legimus) tentatorē vicit, à quo primus homo tētatus & victus fuit. Itaq; exiuit vincēs, ob hoc vt vinceret. i. ob hoc tentationes suas vicit, vt nostras in qbus victi fueramus, tentatiōes superaret. Vñ & Apostolus: In eo em in quo passus est ipe tentatus, potens est & eis q tentant auxiliari. Itaq; sic exiuit sic nascendo & viuendo peccato caruit, & oīa tentamina vicit, vt ad mala nostra vincenda tota properaret intentione charitatis. ⌊Et cum aperuisset sigillum secundū, audiui secūdum animal, dicēs: Veni & vide. ⌋Quādo Chrus Iesus humiliauit semetipsum factus obediēs vsq; ad mortē, mortē autem crucis, magnum vtiq; sigillum libri agnus aperuit, plurimam qppe partē scripturaꝝ eadē sua passione adimpleuit, & intelligibilē fecit. Exēpli gra: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Itē: Oblatus ē qa ipse voluit, & nō aperuit os suum. Ac deinceps: Tradidit in mortem aiam suam, & cū sceleratis reputatus est, & ipse multoꝝ peccata tulit, & pro transgressoribus exorauit. Et in psalmo: Foderunt manus meas & pedes meos. Itē: Diuiserunt sibi vestimēta mea, & super vestē meam miserūt sortem. Hæc & alia q̄ plurima de prophetis & de psalmis, plurima

rima atq; magnifica dicta vel decreta sanctæ ac mysticæ legis, sub hoc scdo figillo clausa tenebant, qđ tunc agnus iste soluit, quando Chrus Iesus agonizans in patibulum crucis ascendit, & spū tradito, mortuus in sepulchro quieuit. Audiui (ingt) secundum animal, dicens, veni & vide. Secūdum animal. i. facies vituli, ipsa est passio dñi, cuius vocē toties audimus, quoties ipsa nobis annuntiat, maxime autem quando baptizamur, & quando sacramentum corporis & sanguinis eius celebramus aut percipimus. Quicunq; em baptizati sumus in Chro Iesu (ait Apostolus) in morte ipsius baptizati sumus, & quotiescunq; manducamus panem hunc, & calicem bibimus, mortem dñi annuntiamus. Venimus & videmus. i. credimus & intelligimus. ⌊Et exiuit alius equus rufus, & q sedebat super eum, datū est ei, vt sumeret pacem de terra. ⌋Equus rufus ciuitatis diaboli, ciuitatis Babyloniæ est populus sanguinolentus, & sessor atq; agitator eius diabolus est. ¶Apud Zachariam q dem legimus equū dñi roseum, sed equus ille nō alius est, q̄ is q supra visus ē equus albus. Ille nanq; & propria munditia albus est, & proprio sanguine est roseus, propter quod in Canticis dicit: Dilectus meus candidus & rubicundus, hic aūt sanguine alieno, sanguine sanctorum, quem effudit, rufus est. Hic equus exiuit, in iam dicta passione dñi, iam dudū rufus omni sanguine iusto, à sanguine Abel iusti vsq; ad sanguine Zachariæ filij Barachiæ & tunc exiuit, vt impleret mensurā homicidiorꝝ suorꝝ, iunctis sibi gentilibus & Pontio Pilato ad occidendum dñm. Diabolus em sedebat super eum. ¶Et datum est ei, vt sumeret pacem de terra, vt auferet pacem de subdita sibi generatione terrena, ita vt inuicem interficiant. Hoc illi datum. i. permissum est suadenti Iudæis, quorū vtique sessor erat, & quos agitabat, quatenus seditiosum Barabban sibi admitti, Iesum vero postularent crucifigi. Hoc nanq; agendo pacem de terra sumpsit. i. absumpsit. Nunq̄ em extunc pax fuit genti illi, iusto videlicet iudicio, vt q peremerant principem pacis, seditiones hæreditaret Barabbæ, quem sibi petierant dimitti. Et ideo pacem sumere de terra, datū est ei, ⌊vt inuicē interficiant. ⌋quod q̄ verum sit, plenius videt atq; miratur, quisqs illud tam mirabile, q̄ miserabile Hierosolymorum excidium sub Tito & Vespasiano factum legit, cuius videlicet excidij nos adhuc in solutione sexti figilli meminisse oportebit. ⌊Et datus est ei gladius magnus. ⌋Gladius magnus, magna & longa persecutio intelligit, quem videlicet persecutionis gladium eques ille malignus à Chro vsq; ad nouissimos electos eius tanquam à capite magni corporis vsq; ad pedes eius ducere permittit. Vere de hoc plenius suo loco dicendū erit, vbi de sanguine sanctorꝝ ebria demonstrat Babylon meretrix. ⌊Et cum aperuisset figillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni & vide. ⌋Qua die resurrexit Chrus Iesus à mortuis, & stans in medio discipulorꝝ suorꝝ, dixit eis, pax vobis, accipite spm sanctum, quorꝝ remiseritis peccata, remittunt eis: nimirum agnus tertium libri figillum aperuit, qa magna scripturarum præconia, quæ de ipso erant, adimpleuit. Exemplī gra: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi, ascendisti. Requiescens accubuisti, vt leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Et illud in Osee: Ero mors tua ò mors, morsus tuus ero inferne. Et in psalmo: Iter facite ei q ascendit super occasum, dñs nomen illi. Item: Exurrexi & adhuc sum tecum. Hæc & his similia dum adimpleuit, & intelligibilia fecit Chrus resurgendo ex mortuis, tunc (vt iam dictum est) agnus tertium figillum aperuit. Porro, tertium animal, siue vnius animalis tertia facies, ipsa resurrectio est, cuius vocem toties audimus: dicentis: veni & vide, quoties eiusdem resurrectionis gloria prædicatur nobis ore gratulantis ecclesiæ. ⌊Et ecce equus niger, & q sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. ⌋Equus niger, falsorum fratrum caterua est, quales prior dñs contribules suos Iudæos perpessus est, vnum se patrem habere deum gloriantes. Equus iste niger cū sessore suo diabolo tunc apparuit, stateram habens in manu sua, quando primū hæc ipsa resurrectio Iesu Chri falsis fratribus illis est nuntiata. Sic em Matthæus narrat: Ecce qdam de custodibus venerunt in ciuitatem, & nuntiauerunt principibus sacerdotum omnia quę facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederūt militibus, dicentes: Dicite, qa discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudæos vsq; in hodiernum diem. Itaq; q supra nigrum sedebat equum, stateram habebat in manu sua, qa diabolus mendax, falsos & mendaces agitans, egit vti ad negandam, & dissimulandam Chri resurrectionem, mendaciū compararent appensa pecunia. Non tunc data est illi statera, sed habebat (ingt) stateram in manu sua, iam em fixe fecerat, quādo Iudas falsorꝝ fratrū vnus vel notissimus, pecuniā ab eis ob traditionē sanguinis innocētis. s. triginta argenteos acceperat. Vnde & dr huicꝛ. Bilibris tritici denario, & tres bilibres ordei denario, & vinum & oleum ne læseris. ⌋Computemus libras quantæ contingant triginta argēteis siue denarijs, videlicet ita vt octo libræ binis semp supputent denarijs iuxta

Roma.6 1.Cor.11

Zacha.1

Cantic.5

Matth.25

Matth.27

Iudæos accusationem.

Matt.28

Iohan.20

Gene.49

Osee.13 Psalm.67 Psal.43

Universidad de Deusto
Biblioteca

Acto.1.

riſs iuxta præſentem traditionẽ qua dicit, bilibris tritici denario, & tres bilibres ordei denario, & fiunt inſimul libræ cẽtum viginti. Tot aũt erant in initio credẽtes, quos ille venditione ſua redemptos, Chriſus in hoc mundo ſuperſtites reliqt, ſicut in Actibus Apoſtolorũ Lucas dicit: Erat aũt turba hoĩm ſimul fere centum viginti. Dicatur ergo huic, ſtateram in manu ſua habenti: Bilibris tritici denario, & tres bilibres ordei denario, & vinum & oleum ne læſeris. Quod eſt dicere: Et ſi multitudinem Iudæorũ infidelium lædis, diuulgato mẽdacio, quod pecunia copioſa coemiſti, ne tñ vſq; quaq; glorieris, qa nequaq; eos q ad me ptinẽt, lædere concedit tibi, quos venditus ego redemi, quorũ licet nunc numerus paruus ſit, oĩes tñ idem numerus ſignificat, q per verbum eorũ ſunt credituri fidemq; habituri ſanctæ trinitatis. ¶Nam iuxta præfatum numerum triginta argenteorũ, cum bilibris tritici denario, & tres bilibres ordei væneunt denario, fiunt ſimul tritici libræ triginta, ordei vero libræ ter triginta. i. nonaginta, & in oĩbus his numerus ternarius fidem ſanctæ trinitatis exprimẽs, late corũſcat. Simul vero triginta & nonaginta cẽtum viginti faciunt, q numerus (vt iam dictum eſt) initio credentiũ fuit. Et imparis qdem meriti fuerunt, quemadmodũ triticũ & ordeum in cõmodis agricolæ non eiuſdẽ momenti ſunt, verumtamen oẽs de vno grano frumenti, quod cecidit in terram, & mortuum fuit fructificando ſuccreuerunt, & eandẽ (vt iam dictũ eſt) trinitatis fidem tenuerũt, & prædicauerũt. Quicquid fiat, quicqd facias de fratribus illis pro ſua falſitate nigris, iſtos lædere, iſtos in errorẽ vel mendaciũ abducere nõ concedit tibi. ¶Vinũ quoq; & oleum vt lædere poſſis, non tibi concedit. Quod vinum & quod oleum? Profecto geminum ſancti ſpũs datum. Primum quippe ſancti ſpũs datum recte dicitur oleum, qa ſic primũ datus eſt, vt eſſet remiſſio peccatorum, dicẽte ipſo q dedit ipſa die qua reſurrexit à mortuis: Accipite ſpũ ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittunt eis. Secundum vero datum recte dicit vinum, qa nimirum ſecundo ſic datus eſt ſpũs ſanctus, vt eſſet fortitudo credentium, vt credentes faceret verboſos & conſtantes ad prædicandum, ita vt dicerent aliqui, qa muſto pleni ſunt iſti. Igitur ô niger agitator equi nigri, q ſtateram in manu baiulas, negotiare quãtum vis, & appenſa pecunia copioſa effice, vt publice dicatur, qa diſcipuli eius nocte venerũt, & furati ſunt eum nobis dormientibus, dummodo efficere nõ poſſis, qn in veritate pmaneant iſti cẽtum viginti, geminũ accipientes donum ſpũs ſancti, vnde fiat vt nõ euacuet propoſitum dei, vt nõ obſcuret, vel abſcondat gloria reſurgentis Chri. ¶Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide. ¶Qñ Chriſus aſtantibus Apoſtolis aſcendit in cœlũ, & ſedet à dextris dei, vt Marcus ait, & ſicut Lucas quoq; teſtat, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum, tunc vtiq; quartum libri ſigillum agnus aperuit, partem eñ ſcripturarũ, qbus iſtud ſacramẽtum quartum cõtinebat, adimpleuit. Exempli gra: Aſcendit deus in iubilatione, & dñs in voce tubæ. Iubilatione videlicet eorundem apoſtolorum, qbus videntibus eleuatus eſt, nam ipſi adorantes, inqt Lucas, regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno: in voce autẽ tubæ. i. cum teſtificatione pronuntiationis angelicæ, qua dictum eſt, ſic veniet, ſubaudiſ, ad iudicandum, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. Item: Dixit dñs dño meo, ſede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Et alibi: Aſcendiſti in altum, cœpiſti captiuitatem, ſiue, vt alia editio habet, aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatẽ. Hæc & his ſiĩlia dum adimpleuit, dum idem, q deſcenderat ipſe ſupoẽs cœlos aſcẽdit, tũc (vt iam dictũ eſt) quartũ libri ſigillũ agnus aperuit. ¶Sed aduerſus hũc ſedentem ad illam dexteram maieſtatis in excelſis, ſæuit inuidia diaboli per hæreticorum blaſphemantium ora rabida, derogans in cœlo regnanti, cui per linguas manuſq; Iudæorum atq; Gentilium, contumelias irrogauerat in terra patienti. Audiſt vox quarti animalis dicentis, veni & vide. Illi aũt nolunt venire & videre, ſed econtra, ſtare & inuidere. Toties nanq; hoc aĩal audiſt, quoties eadem aſcenſio Chri, ſiue confeſſus eius ad dexteram patris ore confitentis eccleſiæ prædicaſt. Sed inuidet hæreticus Arrius, dicens, qa minor eſt, patre filius. Segtur ergo: ¶Ecce equus pallidus, & q ſedebat deſup nomen illi Mors, & infernus ſequebat eum. ¶Deniq; pallidus equus hæreticorum eſt furor liuidus & inuidus, quoꝝ inſania tanta eſt, vt eos audiens recte pro Chro glorificato illud ſapiẽtis dicas, gloriam ſemper ſegtur inuidia. Vident qdem, ſed inuidẽt, iuxta illud, peccator videbit, & irascetur. Vident qa q ſedet ad dexteram patris, filius dei dñ, & eſt deus, eidem patri coæqualis, & cõſempiternus. Legunt eñ & audiunt ſcripturas, qbus hoc adſtruiſ, & dicere nõ audent, qa mentiunt. ¶Aequalitati tamen derogant, q̃uis deum fateanf. Quare? Quia q̃ deus eſt, inquiunt, hoc ei pater donauit, quemadmodum Apoſtolus dicit: Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, &c. Non quærunt, cui donauit, vtrum homini, an deo. Quando enim donauerit, euidenter apparet: Humiliauit ſemetipſum (inquit) vſque ad mortem,

Iohan.13

Vinum & oleum dona ſpiritus ſancti

Iohan.20

Acto.2

Matth.28

Marc.vlti.

Acto.1

Pſalm.46

Acto.1

Pſalm.109

Pſalm.67

Iohan.3

Pſal.111

Philip.2.

mortem autẽ crucis. Propter quod & deus illũ exaltauit, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, quia factus eſt obediens vſq; ad mortẽ, mortem aũt crucis. Nunquid antequã hoc fieret, non erat altus dei filius, dei verbũ, deus apud deum, ſed poſteaquam propter hoc exaltatus eſt, quia factus eſt obediens vſq; ad mortẽ crucis, tunc cœpit altus eſſe dei filius vnicus dei deus, tũc cœpit habere nomen q̃d eſt ſuper omne nomen? Quis hoc inſipientiſſimus diceret? Hoc ergo illi donatũ eſt, vt homini, ſecundũ quẽ filius factus eſt obediens vſq; ad mortẽ crucis, q̃d iam habebat idẽ ipſe dei filius deus, deo natus æqualis. Verũ de his à catholicis patribus contra illũ pallidum diaboli equum ſufficienter diſputatũ eſt. ¶Recte ergo de equo illo dicitur. ¶Et qui ſedebat deſuper nomen illi mors & infernus ſequebatur eũ. ¶Quia videlicet inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarũ. Ipſe quoq; diabolus & miniſtri eius μετωνυμικῶς mors & infernus dicti ſunt, eo q̃ multis mortis cauſa & infernorũ ſint. Poteſt & ſimpliciter accipi, q̃ hic ſpiritaliter mortuos, ibi pœna ſequaſ æterna. ¶Et data eſt ei poteſtas ſup quatuor partes terræ interficere gladio fame & morte, & beſtijs terræ. ¶Ecce Arrij veſania de Alexandria naſcẽs, ad Gallicũ vſq; peruenit Oceanũ, non fame tantũ verbi dei, ſed & gladio corporali beſtialiter pios infequens. ¶Amplius aũt ad ſenſum & hoc proficit, vt quatuor partes terræ ipſas intelligamus, quas & hic pſens ſcriptura numerat, dicẽdo: interficere gladio, fame, morte & beſtijs terræ, & in propheta Ezechiele ſua quatuor iudicia peſſima dñs ipſe nuncupat. Quod & ſi quatuor, inquit, iudicia mea peſſima, gladiũ & famẽ, & beſtias malas, & peſtilentiã, miſero in Hieruſalẽ, vt interficiam de ea hominẽ & pecus, tamen relinquet in ea ſaluatio educentiũ filios & filias. ¶Iſtæ ſunt nanq; partes terrę, id eſt, portiones mentis terrenæ. Solet eñ pars pro portione poni vſu ſacræ ſcripturæ, aliàs ſingulariter, aliàs pluraliter. Singulariter, vt illic tignis, ſulphur, ſpũs procellarũ, pars calicis eorũ. Pluraliter vero, vt illic tradẽtur in manus gladij, partes vulpiũ erũt. Itaq; ſuper quatuor partes terræ, id eſt, ſup quatuor iudicia illa peſſima, q̃ ſunt portiones ſiue retributiones mẽtis terrenæ, data eſt huic equo pallido. i. furori hæretico poteſtas, vt gladio, fame, morte, & beſtijs terræ interficiat. ¶Notandũ vero q̃ de quatuor iudicijs iſtis peſſimis, vnũ tantummodo hic noĩe commutatũ eſt, ſcilicet peſtilẽtia, pro quo nomine ſpeciali generale nomen quod eſt mors poſitũ eſt. Et recte, qa videlicet furor humanus eõ nunq̃ pertinget, vt ſuper peſtilentiã. i. creandi peſtilentiã poteſtatẽ habeat, quomodo dñs deus, cuius in perſona dicit propheta: Ego dñs faciens pacẽ & creans malũ, id eſt, afflictionẽ, cuius quatuor partes ſunt iſta quatuor iudicia peſſima, gladius, fames, peſtilẽtia, & malæ beſtiæ. Sed nec famẽ creandi poteſtatẽ habet, niſi q̃ panẽ auferendo fame quempiã necare poteſt. Quod cũ facit, nihilominus tamen verũ eſt quod ſcriptura dicit, non interficiet dominus fame animã iuſti. Aliud nãq; eſt q̃ perſecutor concluſo iuſto panẽ ſubtrahit, quod ſæpe factum eſt: aliud, q̃ iuſto bene ſeruienti, verbi gratia, bene euãgelizanti panis deeſt, eumq; interficit fames, deo nuſquã porrigẽte vnde reficiatur, quod nunquã accidiſſe ſcriptura vlla refert. Nihilominus malas beſtias creare furor hæreticus nõ poteſt, ſed tantũ beſtijs obijcere, atq; ita interficere fidelis animæ corpus poteſt. Gladiũ materialem vel quodcunq; inſtrumentũ mortis ferreum formare, & in eo interficere poteſt, ipſam aũt materiam creare nõ poteſt. Sola ex illis quatuor peſtilẽtia eſt, quã ſolus deus & creare, & in ea interficere poteſt, atq; idcirco recte pro peſtilẽtia nomen, vt iam dictũ eſt, generale, ſcilicet mors, hic poſitũ eſt, multos continens vel ſignificans mortiũ modos, quicunq; eſſe vel excogitari poſſunt, præter gladij, famis, & malarũ beſtiarum mortes. ¶Et cũ aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas interfectorũ propter verbũ dei, & propter teſtimoniũ quod habebant, & clamabant voce magna, dicentes: Vſquequo dñe, ſanctus & verus, non iudicas & vindicas ſanguinẽ noſtrũ de his qui habitant in terra? ¶Quando is qui aſcendens in altũ, captiuã duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, mittendo apoſtolis ſpiritũ ſanctũ, ſpiritũ veritatis, qui illos induceret in omnẽ veritatem, tunc profecto agnus quintũ libri ſigillũ aperuit. Quædã eñ non parua ſcripturarũ præconia quę de ipſo erant, tunc adimpleuit. Exempli gratia: Et erit in die illa, dicit dñs, effundã ſuper domũ Dauid, & ſuper habitatores Hieruſalẽ ſpiritũ gratiæ & precũ. Item: Et erit poſt hæc, effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnẽ, & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ. Senes veſtri ſomnia ſomniabũt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, &c. Horũ nanq; & ſimiliũ doctorũ eatenus clauſum myſteriũ, ita tunc apertũ eſt, vt Petrus diceret: Viri Iudæi & qui habitatis Hieruſalẽ vniuerſi, hoc vobis notũ ſit, & auribus percipite verba mea. Non eñ, ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cũ ſit hora diei tertia, ſed hoc eſt q̃d dictũ eſt per prophetã Iohel: Et erit in nouiſſimis diebus, dicit dñs, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & cætera vſq; ad id quod ait, & erit omnis qui inuocauerit nomen dñi, ſaluus erit. ¶Aperto autem ſigillo hoc, vidi, inquit, ſubtus altare animas interfectorũ propter verbũ dei, & propter teſtimonium

Sapient.6

Quatuor iudicia dei peſſima.

Ezech.14

Pars aliqũ pro portione.

Pſal.10.

Pſalm.62

Mors, hic pro peſtilẽtia ponitur

Eſaiæ.45

Prouer.13

Zacha.13

Iohel.2

Acto.2.

Animæ interfectorũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

martyrum clamantes pro vindicta.

monium quod habebant,& clamabant voce magna,dicentes:Vsquequo dñe sanctus & verus,non iudicas & vindicas sanguinẽ nostrũ de his qui habitant in terra? Animæ istæ

Matt.23

siue interfecti isti iudiciũ & vindictã repoſcentes sanguinis sui,omnes illi sunt quos occiderunt homicidæ sectatores Cain,quos clamãtes oportebat exaudiri ,sicut p̃dixerat dñs pessimæ generationi illi:Ecce,inquit,ego mittã ad vos prophetas,& sapiẽtes,& scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis,& ex illis flagellabitis in synagogis vestris,& persequemini de ciuitate in ciuitatẽ,vt veniat super vos omnis sanguis iustus q̃ effusus est sup terrã à sanguine Abel iusti vsq; ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ,quẽ occidistis inter tẽplũ & altare. Omnes istas animas,oẽs istos interfectos vidi,inquit,clamãtes,scilicet vt venirent hæc omnia super generationẽ istã. Quare? Quia videlicet implebant mensurã patrũ suoꝝ,prophetas illos,sapientes illos & scribas,quos illo die spũs sanctus impleuerat,occidendo,crucifigẽdo,flagellãdo in synagogis suis,& persequendo de ciuitate in ciuitatẽ.

subtus

¶Quare aũt * sub altare dei clamare vel interfecti esse videtur? Videlicet quia primus eorũ Abel propter sacrificiũ deo placitũ ab inuidente fratre occisus est,& omnes qui à sanguine illius iusti vsq; ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ quẽ occiderũt inter templũ & altare,interfecti sunt,propter eandẽ fidẽ siue verbum atq; testimoniũ passi sunt,& ita sub

Gene.4

testamẽto dei tanq̃ sub ara reconditi clamãt voce magna,sicut de illo primo dictũ est. Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Magna aũt vox siue magnus clamor, magnũ est desideriũ eoꝝ quæ dominũ facere velle norũt. Nec em̃ fas est credere, animas illas cõtra dei nutũ quicq̃ cupere,cũ eoꝝ desideria ex ipsius pendeãt voluntate. Clamantes ergo & iudiciũ & vindictã requirẽtes,recte,vt fieri solet,in cunctis solennibus oratio nibus siue postulationibus à laude incipiũt,appellãdo sanctum & verũ. Et pulchre nimis cõpellatur nominibus istis,vt per ipsa cõmoueatur,qa debitor est sanctus in suis factis,de

Iudæi gens terrena.

factis alioꝝ facere veritatẽ iudicij. ¶Dicẽdo aũt de his qui habitãt in terra,grauiter Iudaici criminis exprimit summã. Iudæi nanq; quia toti habitabãt in terra,quia terræ inhærebant, quia cœlestia nõ quærẽtes tantũmodo terrena depressis animis intuebant & cupiebant, idcirco sanctos interfecerũt propter verbũ dei,& propter testimoniũ quod cœlesti regno dei pr̃hibebant,non probantes,imo redarguentes illoꝝ cupiditatẽ terrenam.

Iohan.11.

Ipsum quoq; dominũ propter eiusdẽ terrenæ habitationis causam fictã interfecerũt. Dixerunt em̃: Si dimittimus eũ sic,venient Romani & tollent nostrũ & locum & gentẽ. Vnde culpãs eos spũs sanctus per Psalmistã,& in iracundia,inquit,terræ loquẽtes,dolos co

Psal.34. Gene.4

gitabant. ¶Talũ pater atq; exemplũ fuit ille Cain,qui primus sanguinẽ iustum fudit,primusq; ciuitatẽ ædificans atq; dedicãs ex noĩe filij sui,vagus à deo & profugus habitabat in terra. Quod em̃ iudiciũ vel qualis est vindicta,quã istæ animæ magna voce clamantes exposcere visæ sunt,nisi vt secundũ exẽplũ illius Cain,Iudæi à facie dei eiecti atq; abscon

Psal 58 commemerationem

diti,vagi & profugi,sicut patet hodie,essent super terrã? Dixerat em̃ ipse Chr̃s in psalmo Deus ostẽdit mihi sup inimicos meos,ne occidas eos ne quãdo obliuiscãtur populi mei. Sed quid? Disperge illos in virtute tua,inquit. Valet em̃ populis ad retinendã * memoriã Christi id quod Iudæi nõ omnino occisi,sed cũ libris suis eundẽ Christũ testificantibus per omnes gentes dispersi sunt. Hoc itaq; voce magna clamabant ad illũ iudicẽ siue vindicem sanctũ & verũ,vt eos de terra & ciuitate illa iã eiiceret & cadere in ore gladij atq; captiuos duci faceret in oẽs gentes. ¶Sicut tũc illis ipse terribili præfigurauit signo,quando fecit quasi flagellũ de funiculis,& oẽs eiecit de tẽplo,dicens illis post hæc inter cætera:ce

Iohan.2 Matth.23

relinquetur vobis domus vestra deserta. Longũ quippe de funiculis flagellũ,longũ significauit,quo cõstricti erãt,funiculũ peccatoꝝ,à sanguine Abel iusti vsq; ad sanguinem Zachariæ,inquit,filij Barachiæ,quẽ occidistis inter templũ & altare. ¶De quo cũ fuerit filius Ioiadæ,quærit,quare Barachiæ dicat filius & nõ Ioiadæ. Barachias,in lingua nostra benedictus dñi dicitur,& sacerdotis Ioiadæ iustitia Hebræo noĩe demonstrat. ¶Sed iteꝝ quæritur,cur vsq; ad illũ Zachariam vel illius Zachariæ sanguinẽ dixerit aut dicere debuerit: Sanguis nãq; illius Zachariæ nõ finis,sed fere principiũ fuit sanguinis iusti,quẽ illa Hierusalẽ fudit,vel qui in ea vel in circuitu eius fusus est. Illũ Zachariã lapidauerũt ad im

4.Reg.21. 2.Para.25

periũ regis Ioas,cæteros aũt nõ paucos deinde reges & principes Iudæ interfecerũt,p̃cipue Manasses,de quo scriptura refert,quia suũ quoq; filiũ traduxit per ignem & sanguinẽ innoxium fudit multũ nimis,donec impleret Hierusalẽ vsq; ad os. Verũ vt de illis & sequentibus taceam,& ad euangelica tẽpora,quãdo hæc dicebãtur,peruenia,sanguis sanctorũ innocentũ,sanguis sancti Iohannis Baptistæ,sanguis ipsius domini,de quo dixerunt,sanguis eius super nos & super filios nostros,sanguis istoꝝ prophetaꝝ,& sapientũ,

Matth.23. Matt.23.

& scribaꝝ,de quibus dicebat,ecce ego mitto ad vos prophetas,& sapientes,& scribas,& ex illis occidetis & crucifigetis,et cæteraꝝ:nõne maxime debuerat venire sup eos. ¶Consideremus ergo quod ait vsq; ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ,quẽ occidistis inter tẽplum

plum & altare,ne forte euãgelica prophetia sit de Iacobo iusto fratre ipsius dñi. Nam præter nomẽ Zachariæ cætera cũcta cõueniunt huic. Potest aũt propter similitudinẽ causæ vel mortis suæ rectissime Zacharias dici,quomodo itẽ propter similitudinẽ causæ idem dñs noster Iohannẽ Baptistã Heliã nuncupauit. Hoc admisso nihil est q̃d repugnet, nã & filius Barachiæ vicinius dicitur iste q̃ ille,qui fuit filius Ioiadæ. ¶Barachias nãq; benedictus dñi interpretatur. Iste aũt & huius Iacobi & cæteroꝝ apostoloꝝ pater Christus dñs in hoc eodẽ euangelij loco benedictũ dñi sese nuncupari voluit,dicens eis: Dico em̃ vobis,nõ me videbitis amodo donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine dñi. Hoc sine dubio nõ sine autoritate scripturæ vult aut voluit,de qua & paulo ante pueri assumpserãt vt dicerẽt: O sanna filio Dauid,benedictus q̃ venit in nomine dñi. Versus nanq; est psalmi centesimi septimidecimi. ¶Et vide quãta secũdũ locũ quoq; similitudo mortis,& illius quẽ primũ ex prophetis illa ciuitas occidit,& huius post quẽ nullum eidem ciuitati occidere licuit,vt merito vterq;,vno Zachariæ noĩe cõsignificari,deheãt intelligi. De illo sic est scriptũ: Spũs itaq; dñi induit Zachariã filiũ Ioiadæ sacerdotẽ,& stetit in cõspectu populi,& dixit eis: Hæc dicit dñs: Quare transgredimini præceptũ dñi,quod vobis nõ proderit,sed dereliquistis dñm vt derelinquat vos? Qui cõgregati aduersus eũ miserunt lapides iuxta regis imperiũ in atriꝝ domus dñi. ¶De isto aũt ita refert Iosephus: Ananus,in quit,pontifex adolescẽs Anani filius de genere sacerdotali,accepta occasione cõciliũ congregauit,& cõpellens publice Iacobũ vt Christũ dei filiũ denegaret,cõtradicentẽ lapidari iussit. Qui cũ præcipitatus de pinna tẽpli cõfractis cruribus adhuc semianimis tollẽs manus ad cœlũ diceret,dñe ignosce eis, q̃d em̃ faciũt nesciunt,fullonis fuste quo vda vestimenta extorqueri solẽt,in cerebro percussus,interiit. Tradit idẽ Iosephus,tantæ eũ sanctitatis fuisse & celebritatis in populo,vt propter eius necẽ creditũ sit subuersam Hierosolymã. ¶Sufficiẽs ergo similitudo est,vt recte fic iste dicat Zacharias,quomodo Iohãnes dicitur Heliast? Vterq; etiã secundũ nomen Zachariæ,q̃d interpretatur memor dñi,in ipso mortis articulo memor fuit domini,nisi q̃ ille secundũ austeritatem legis cum moreretur ait,videat deus & requirat,iste autẽ secundũ dulcedinẽ euangelij: dñe,inquit,ignosce eis, quod em̃ faciunt nesciunt. Iustus quidẽ vterq; etiã in his verbis extremis,sed differenter, videlicet pro ratione vel qualitate vtriusq; tẽporis legalis & euãgelici. Quod si cui forte hæc displicẽt,dicat ipse si potest,cũ in diuersis diuersa legãtur,vt beatus Hieronymus ait, quis Zacharias ille sit,cuius & pater proprie Barachias dictus fuerit,& ipse inter templũ & altare occisus sit,& in eo sanguis iustus,q̃ super Iudæos venit,terminari debuerit. Nos iã sequẽtia videamus. ¶Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ,& dictũ est illis vt requiescerent,tẽpus adhuc modicũ,donec impleantur conserui eoꝝ,& fratres eoꝝ qui interficiendi sunt sicut & illi. ¶Stolæ interfectis illis siue animabus interfectoꝝ,quia indigebãt, datæ sunt: nudi quippe fuerãt,nuditate quã omnibus posteris suis primi parẽtes nostri reliquerant,de quibus scriptũ est: Cũq; cognouissent se esse nudos,consuerunt folia ficus,& fecerunt sibi perizomata. ¶Sed nunquid verbũ dei & testimonium quod habebant, propter quod & interfecti fuerant,stola illis siue amictus nõ erat? Si verbũ,aut nomen siue cultus dei,vestis aut stola animæ nõ esset,nequaquã scriptura diceret: Videns ergo Moses populum q̃ nudatus esset,spoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam sordis,& inter hostes nudũ constituerat. Cum ergo cultus dei,verbũ dei,stola sit animæ,istę autem animæ propter verbũ dei & propter testimoniũ quod habebant fuerint passæ,quid est,q̃ quasi adhuc nudæ essent,datæ dicuntur eis singulæ stolæ albæ. ¶Sed notandum q̃ non dictum sit tantummodo,datę sunt illis stolæ,sed stolæ albæ: Nam stolas quidem habebant, id est,illam propter quam interfecti fuerant verbi dei siue testimonij iustitiam,sed illæ stolæ nondũ albæ erant. Nisi lauarentur in sanguine Christi,candidæ esse non poterant. ¶Testatur vnus ex illis Esaias,qui sine dubio verbum dei,& testimonium habuit propter quod & interfectus fuit,nam serratum quoq; illum à Manasse autumant Iudæi. Facti sumus vt immũdi omnes nos,quasi pannus mẽstruatæ oẽs iustitiæ nostræ. Et Dauid: Asperges me,inquit,hyssopo & mũdabor: lauabis me,& super niue dealbabor. Et Zacharias: In die illa erit fons patens domui Dauid,& habitantibus Hierusalẽ,in ablutione peccatoris & menstruatæ. Nihil immundius menstruata,quæ quicquid attigerit,secundum legẽ,immundũ facit. Et huic comparãdæ erant omnes,vt ipsi testantur,ipsoꝝ iustitiæ videlicet, nisi eius,in quẽ credebant & quẽ expectabant,abluerentur Christi sanguine. Ergo stolas quidem iam habebant,sed stolæ ipsæ albæ nondum fuerant. ¶Proinde quod dictum est & datæ sunt illis singulæ stolæ albæ,sic intelligendũ est ac si diceretur,& datum est illis,vt stolæ eoꝝ essent albæ,quanquam & ipsæ stolæ,id est,qualescunq; eorum iustitiæ non ab ipsis essent,sed à deo fuissent datæ. Et idcirco cũ legimus hic,& datæ sunt illis singulæ stolæ albæ,vt intelligamus id esse ac si diceretur,& stolæ illoꝝ factæ sunt albæ, simul memi-

Iacobus dicit Zacharias,sicut Iohannes Helias.

Gene.3

Esaiæ.64

Psal.50. Zacha.13

Matth.11

Matth.13

Matth.23

2.Para.24

Iosephus de morte Iacobi li.20.antiquit,ca.7

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infra.7. nisse debemus, quod postmodũ de his & conseruis eorum scriptum est: Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. ¶Inter hæc animaduertere perpulchrũ est, quia illis quidẽ iam mortuis stolæ illoꝝ dealbatæ sunt in sanguine agni, qua hora idẽ agnus suũ in cruce sanguinẽ fudit, istis autẽ conseruis & fratribus eoꝝ, qui post illam passionem Christi, vel post aduentũ spiritus sancti,

Roma.6 ad eandẽ fidẽ ingrediuntur, adhuc viuentibus stolæ suæ candidantur, quando in eodem Christo Iesu siue in morte Iesu Christi baptizantur. Si autẽ post hoc etiã proprium pro eodẽ Christo sanguinẽ fundunt, quod fecerunt, & adhuc plurimi sub nouissima persecutione Antichristi facturi sunt, multo amplius candẽt dealbatæ stolæ ipsoꝝ. ¶Illud quoq; sciendũ, quia non idcirco datæ sunt illis stolæ albæ, quia clamabant, sanguinis sui iudiciũ reposcentes & vindictã, sed quia interfecti fuerũt propter verbũ dei, & propter testimo

Gene.4 nium quod habebant. Nã vbi Christus passus est, tunc, vt iam dictũ est, dealbatæ sunt stolæ eoꝝ in sanguine eiusdẽ Christi. Clamor aũt ille iamdudũ audiri cœperat, ex quo occisus est primus ille Abel, dicẽte deo: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. ¶Itẽ quod dictũ est eis, vt requiescerent tẽpus adhuc modicum, non idcirco dictũ est, vt cessa

Heb.11 uit clamare, non em̃ clamare cessant aut cessabit vsq; in finem seculi sanguis eorum, quip

Psal.78. pe cũ de iam dicto Abel dicat Apostolus, quia per fidem suã defunctus adhuc loquitur. Quamdiu in ecclesia clamãs dicit: Vindica domine sanguinem seruoꝝ tuorum qui effu sus est, siue vltio sanguinis seruorũ tuoꝝ qui effusus est, introeant in conspectu tuo gemitus compeditoꝝ, quamdiu, inquã, terra, quæ est ecclesia clamabit, & hæc vel his similia dicet: non sic requiescẽt vt clamare cessent. Quod ergo dictũ est illis, vt requiescerent tẽ-

Infra.14 pus adhuc modicũ, intelligendũ est vel subaudiendũ, non ab illo clamore reposcente vindictã sanguinis sui, sed à laboribus suis, sicut in hoc eodẽ libro legimus: Amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. ¶Quod cũ ita sit, cur ita dictũ est, vt requiescerẽt tẽpus adhuc modicũ? Nunquid requies eorum durabit ad tempus modicum? Non vtiq;, sed idcirco sic dictũ est, quia post tempus modicũ, cum impleti fuerint conserui eorũ, & fratres eoꝝ, qui occidendi sunt quemadmodũ & ipsi, tunc fiet aliud quid magnum, vt co

Gene.3 pioſum suæ requietionis capiant augmentũ. Resurgẽt em̃, & quibus nũc datæ sunt singulæ stolæ albæ, tunc dabunt geminæ, vt sint beati tã immortali beatitudine animæ q̃ beata corporis immortalitate. Scimus em̃ quia peccante Adã in quo oẽs peccauerũt, oẽs nihilominus in eo duplici stola, scilicet corporis & animæ felicitate spoliati sunt. De prima, q̃ est animæ, sic scriptũ est. Cũq; cognouissent se esse nudos, cõsuerũt folia ficus & fecerũt sibi perizomata. Talis amictus nimiꝝ animæ nuditas erat, qa videlicet tota cõfusio carnis,

Ibidem deintus, vbi perierat aïæ pulchritudo, procedebat. Altera nuditas est corporis mortalitas de qua cũ dixit deus, qa puluis es & in puluerẽ reuerteris. ¶Fecit q̃q;, vt ait scriptura, dñs deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas. Sic em̃ tunicati vere nudi erãt, & naturali, quam prius fine amictu nõ erubescebãt, corpoꝝ suoꝝ, q̃ plasmauerat deus, spoliati pulchritudine, sinũq; in ipsis tunicis gestãtes nuditatis & miseriæ suę, videlicet q̃ corpora eoꝝ mortalia sic veterascere & deficere deberẽt, sicut veterascũt tunicæ pelliceæ. Igitur q̃ in primo parẽte duplicẽ stolã, id est, & aïæ & corporis felicitatẽ perdiderãt, nũc interim singulas habeãt stolas, id est, felices tantũmodo sint in anima, & sic requiescãt donec accipiant, q̃d futuꝝ est post tẽpus modicũ, stolã alterã, id est, immortalitũ quoq; corpoꝝ gloriam.

Sextũ sigillũ, vocatio gentium. ¶Et vidi cũ aperuisset sigillũ sextũ, & ecce terræmotus factus est magnus, & sol factus est niger tanq̃ saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, &c. ¶Terræmotũ istũ, & solis nigredinẽ, atq; lunæ sanguineũ ruborẽ, stellaꝝ casum, & cætera maloꝝ prodigia, quæ hic scripta sunt, plerisq; ad nouissimã persecutionẽ & ad Antichristi tẽpora referunt. Nos

Actoꝝ.13 aũt proposito tenemur, & scripturaꝝ lucernã libriq; reserati claritatẽ, qua possumus, via sequi conamur. Cœptũ ergo sequamur ordinẽ. Quando repellentibus Iudæis verbũ dei & indignos se vitæ æternæ iudicãtibus, apostoli ad gentes cõuersi sunt, ac deinde circumdata est ab exercitu Romano Hierusalẽ, & ceciderũt in ore gladij, & captiui ducti sunt in omnes gentes, tũc vtiq; sextũ agnus libri sigillũ aperuit, quia videlicet multa quæ de hoc

Lucæ.11 scripta erãt, tunc adimpleta sunt. Vnde & in euãgelio ipse dominus, qa dies, inquit, vltionis hi sunt, vt impleant omnia quæ scripta sunt. Exẽpli gratia: Ecce, inquit Esaias, respice, populus tuus omnes nos, ciuitas sancti tui facta est deserta Sion. Deserta facta est Hierusalem, desolata domus sanctificationis nostræ & gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustione ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

Malæ.4 Nunquid super his continebis te domine, tacebis & affliges nos vehementer? Et respondit dominus: Quæsierunt me qui ante non interrogabant, inuenerunt qui non quæsierũt me. Et dixi: Ecce ego ad gentem quæ non inuocabat nomen tuum. Exponẽs causam cur eisdẽ scilicet Iudæis derelicta domo sua deserta sese ad gentes conuertat, expãdi, inquit, manus

manus meas tota die ad populũ incredulũ qui graditur in via nõ bona post cogitationes suas. ¶Multa sunt valdeq; sonora & ad intelligendũ aperta quæ sub isto sigillo cõtinebãtur, id est, quæ Iudæorũ defectionẽ atq; gentium vocationem claris vocibus legis & prophetarũ atq; psalmoꝝ futurã testificabantur. Nunc iam eiusdem sigilli sexti reseratũ locũ spaciosum peramblemus. Cum, inquit, aperuisset sigillum sextum, ecce terræmotus factus est magnus. Et est sensus: Vt impleretur id quod de Iudæoꝝ dispersione atq; gentiũ cõuocatione sacris literis continebat, mota est terra, cõmotus est orbis Romanus, Vespasiano & Tito arma vndiq; cõtrahentibus, & Hierusalẽ exercitu suo circũdantibus. ¶Tũc sol, inquit, factus est niger tanq̃ saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ cœli ceciderũt super terrã sicut ficus mittit grossos suos, cum à vento magno mouetur. ¶Hierusalẽ illa, terrena æstimatione sua, erat sicut sol & erat sicut luna, quippe cũ fuisset sedes Dauid, in qua ille homo regnãdo tẽporaliter sederat. Legebant em̃ id q̃d ipse Dauid in psalmo canebat ex dei persona: Semel iuraui in sancto meo si Dauid, mentiar, semẽ eius in æternũ manebit, & thronus eius sicut sol in cõspectu meo, & sicut luna perfecta in æternũ, & testis in cœlo fidelis. At ille nõ de sede manufacta, nõ de lapideo, aut, vt multũ areo throno, qualẽ sibi rex p̃potens facere poterat, hoc dicebat, q̃ tanquam sol in conspectu dei manere deberet, aut sicut luna perfecta, sed de hoĩbus sanctis, q̃ reuera sedes Christi sunt & ciuitas, qui in futuro quantũ ad animã erunt sicut sol, & quantũ ad corpus sicut luna perfecta, q̃ vtiq; tũc plus emittit luminis quãdo perfecta est & plena. Ergo veꝝ quidem scriptura dicebat, q̃ sedes Dauid, id est, manu fortis Christi sic foret sicut sol, & sicut luna perfecta. ¶Sed illa ciuitas, illa satanæ synagoga fallebatur p̃sumptione sua, reputans q̃ esset sol mundi, & orbis terrarum luna pro generis Dauidici & templi augustissimi Salomonis longe peruulgata gloria. Talis sol tunc factus est niger tanq̃ saccus cilicinus, & talis luna tota facta est sicut sanguis, quãdo ciuitatis illius intolerabilis superbia duraq; re

Threñ. bellio gentiũ cunctaꝝ victores Romanos aduersus seipsam cõcitauit. Legamus Iosephũ miserabilẽ excidij illius tragœdiã referentẽ, quę pro sua magnitudine legentibus semper noua est. Quo abijt illa quasi solaris pulchritudo. Niger factus est ille sol, & purpurea splẽdoris eius superbia versa est in cilicium. Imo, vt Hieremias quoq; p̃dixerat, denigrata est su

Esa.3 per carbones facies eoꝝ, & nõ sunt cogniti in plateis, adhæsit cutis eoꝝ ossibus, aruit & facta est quasi lignũ. Et erit, inquit Esaias, pro suaui odore, fœtor: & pro zona, funiculus: & pro crispãte crine, caluitiũ: & pro fascia pectorali, ciliciũ. Non partim, sed, vt ait, tota facta est luna illa ficut sanguis: foris obsidione, intus seditione, foris & intus ferro & igne,

Deute.32 amplius aũt intus ferro vel sanguine, pauore & fame. Nã foris vastabat eos gladius, & intus pauor: iuuenẽ simul ac virginẽ, lactentẽ cũ homine sene, & cõsumebãtur fame. Manus

Threñ.4 mulieꝝ misericordiũ, inquit Hieremias, coxerũt filios suos: facti sunt cibus eoꝝ in contritionẽ filiæ populi mei. Quare? Propter peccata, inq̃t, prophetaꝝ eius, & iniquitates sacerdotũ eius, qui effuderunt in medio eius, sanguinẽ iustorum. Milia interfectoꝝ vix quisq̃ dinumerare potuit. ¶Sol ergo factus est niger sicut saccus cilicinus, & luna tota facta est

Lucæ.23 sicut sanguis, ita recte talis denigratio siue decoloratio p̃signari debuerat tenebris illis, q̃ factæ sunt sup vniuersam terrã, quãdo sol verus Christus scelere ipsoꝝ extinguebat in patibulo crucis. Neq; em̃ tantummodo foris ita denigrati, verumetiã, quod grauius est, intus in corde sunt excæcati. Persequebat quippe lunã illam iusta sententia, vt fieret tota si-

Matth.27 cut sanguis, suomet iudicio, cũ dicerent illi, sanguis eius super nos & super filios nostros. ¶Et stellæ cœli, inquit, ceciderũt super terrã. Stellis quoq; sua æstimatione Iudæi populares cõparabiles erant, præsertim cũ audirent dicentẽ Mosen: Dixitq; vobis illo tempore,

Deut.1. non possum solus sustinere vos, quia dñs deus noster multiplicauit vos, & estis hodie sicut stellæ cœli plurimi. Dominus deus patrum vestroꝝ addat ad hunc numeꝝ multa milia. Ex hoc quoq; Moses nõ humana lenitate, sed pro diuina dixit autoritate, quippe q̃ domi

Gene.15 nũ nouerat & scripserat dixisse ad Abrahã: Suspice cœlum & numera stellas si potes. Et rursum: Sic, inquit, erit semen tuũ. Et quidẽ secundum hanc autoritatem semen Abrahæ stellis cœli cõparabile erat, veruntamen nõ omnino vel vtcunq;, sed pro parte electoꝝ, id est, eoꝝ qui nõ tantum carnis, sed promissionis sunt filij. Etenim nõ qui filij carnis, inquit

Roma.9 Apostolus, hi filij dei, sed q̃ filij sunt promissionis, æstimant in semine. At illi nõ promissionis, sed tantũ carnis filij erãt. Quod etiam improperabat illis prophetica veritas, dicẽdo,

Esaiæ.48 qui existis de aquis Iuda. ¶Ceciderũt ergo qui videbãtur sibi esse stellæ cœli: ceciderunt, inquã, nõ vt veræ stellæ cœli, sed ficut grossi immaturi fructus fici, magno vento mouente agitati, id est, spũ diabolico multũ exagitati. Congrua sane similitudo ab arbore fici & grossis eius caducis, quia videlicet illi quoq;, qui tunc tẽporis in Christũ crediderant ex Iudæis, & erãt quasi primi fructus crucis Christi, exciderunt magno vento mouẽte, vẽto inuidiæ, scilicet odientes gentiũ salutẽ, & contra fidem euangelij suam æmulantes plerisq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Act.15.21

circuncisionē,ſicut & Actus apoſtolici teſtantur. Itaq; ſponte excidētes à gratia Chriſti, recte ceciderūt etiā in ore gladij fere omnes Iudæos: & qui ſuperfuerunt, captiui in omnes gentes ducti ſunt, non ſtellis, vt iam dictū eſt, ſed pulueri quē proijcit ventus à facie terræ comparabiles. ⌊Et cœlū receſſit ſicut liber inuolutus. ⌋Cœlū in quo ſibi quaſi ſtellæ lucere videbantur, ſcientia legis erat in qua cū deſpectu gentium omnium quaſi alti & nitiduli Iudæi gloriabant. Sed auferetur à vobis, inquit deus, regnū dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Cœlū ergo receſſit, quia videlicet ſenſus illoꝝ coanguſtati ſunt, & diſparuit ab illis, imo nō data eſt illis, propter inopiā cordis, ſpiritalis ſacrę legis intelligētia. ¶Quo modo receſſit? Sicut liber inuolutus, inquit. Pulchre ſatis innuit quid per cœlū recedēs intelligi voluerit, q receſſum illū libro inuoluto ſimilauit. Quid nanq; eſt dicere, quia cœlū ſicut liber inuolutus receſſit, niſi ac ſi diceret, q a inuoluta & clauſa illis eſt omnis ſcriptura diuina & cœleſtis? Et illis quidē à quibus receſſit hoc cœlū, hic cœleſtis liber inuolutus, imo & ſignatus eſt, nobis aūt ad quos venit recedēdo ab illis, reſeratus & apertus eſt. Nam hoc eſt q̄d nunc in manibus habemus tractantes, quia librum de dextra ſedētis in throno ſignatū accepit agnus, & ſoluit ſeptem ſignacula eius, videlicet nobis aperiens qui fidem eius habemus, confitentes quia dignus eſt eundē accipere librū, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. ⌊Et oīs mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt. Et reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & oīs ſeruus, & liber, abſconderunt ſe in ſpeluncis & petris montiū. Et dicunt montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedētis ſuper thronū, & ab ira agni. Quoniā venit dies magnus iræ ipſoꝝ, & quis poterit ſtare? ⌋Quid aliud dīs noſter dicebat conuerſus ad mulieres quæ plangebant & lamantabantur eum, q̄ traditus eſſet à præſide voluntati Iudæorum, & duceretur ad crucifigendū? Filiæ, inquit, Hieruſalē nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſipſas flete, & ſup filios veſtros, quoniā ecce venient dies in q̄bus dicent: Beatæ ſteriles & ventres q̄ non genuerūt, & vbera quæ nō lactauerūt. Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos. Dies nanq; venturæ à Romanis obſidionis & captiuitatis ſignificat, de quibus ſuperius inter alia diſcipulis ait: Tunc q̄ in Iudæa ſunt fugiēt in montes, &c. Tunc, inquit, incipient dicere montibus, cadite ſup nos: & collibus, operite nos. Deniq; & Ioſephus refert, inſiſtē tibus ſibi Romanis Iudæos certatim cauernas montiū, & colliū petiſſe ſpeluncas, ita vt ſe metipſum teſtetur munitiore quodā deſtructæ vrbis Iotopatæ in ſpelæo cū quadraginta comitibus proditū inuentū, atq; ab hoſtibus captum. ¶Montes ergo qui ſint, & inſulæ quæ de locis ſuis motæ ſunt, manifeſtioribus exprimit vocabulis dicēdo, & reges terræ & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus & liber abſconderūt ſe in ſpeluncis, & petris montiū. Reges nanq; iſti & principes ipſi ſunt, de quibus & in pſalmo ſcriptū eſt: Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnū, aduerſus dominū & aduerſus Chriſtum eius. Hoc denique verſiculo præmiſſo in Actibus apoſtolorum, conuenerunt ēm, inquiunt, vere in ciuitatē iſtā aduerſus puerum ſanctū tuum Ieſum quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus cū gentibus & populis Iſrael, facere quæ manus tua & conſilium decreuerūt fieri. Montes iſti propter ſuperbiā, inſulæ aūt recte dicūtur propter profundā auaritiā. Nō quidē in propria perſona illi Herodes & Pontius Pilatus ad illud obſidionis malū peruenerūt, ſed prius ſuū ſinguli receperunt iudiciū, verum quotquot tunc temporis inuenti ſunt potentes aut principes, phariſæi atq; pontifices, eo modo quo iā dictū eſt, de locis ſuis moti ſunt, eiciente illos dño Ieſu de templo ſuo & de loco ſuo flagello iracundiæ ſuæ, cadētes in ore gladij, ruente pariter illo ſno tēplo & ciuitate ſup oculos ipſorū in combuſtione ignis, & ipſi qui ſupererant captiui in omnes gentes abducti. ¶Interea fruſtra dicebant montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedētis ſuper thronū, & ab ira agni. Fruſtra, inquā, abſcondebant in montibus & in cauernis petrarū, fruſtra nihilominus ſpem habebant in Abrahā, Iſaac & Iacob. Moſe quoq; & cæteris patribus atq; prophetis, montibus vtiq; magnis, & viuentibus petris. Nā illi non eos tūc protegebāt, imo magis accuſabāt. Manifeſte quippe illis dominus de Moſe dicit: Eſt qui vos accuſet Moſes, in quo ſperatis. ¶Et hoc dixiſſe ſine dubio illis cōpetit, abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronū, & ab ira agni. Neſcire ēm non poterant in conſcientia trucidati quin agnus quē occiderant iterū viueret, & potenter iraſceretur eis. Quoniā, inquiūt, venit dies magnus iræ ipſoꝝ, & quis poterit ſtare? Dies iræ ipſoꝝ, ſcilicet ſedētis ſup thronū & agni, patris & filij, & dñi & Chri eius, aduerſus quē aſtiterūt & cōuenerūt principes iſti iam venit, & adhuc veniet: q̄a videlicet initia dolorū ſunt omnia hæc: finis aūt eorundem dolorū, finis incōſummabilis & conſummatio infinita erit in gehēna. Sic ēm de his in canticō Deuteronomij deus ipſe proclamat: Ignis ſuccēſus ē in furore meo, & ardebit vſq; ad inferni nouiſſima, Et q̄s poterit ſtare? Vere nullus poterit ſtare, nullus poterit reſiſtere. Bene aūt illi erit quicūq; pro eo q̄d non ſtetit aut reſtitit, tūc poterit irā fugere. ¶Simile quid

Cœlum receſſit, ſcientia legis

Verba chriſti huic textui cōſormia.

Luc.x.21
Luc.xxiii.

Ioſephus.

Pſalm.ii
Act.iiii

Iohan.v

Matth.xxiiii

Deute.xxxii

quid in eodem Hieroſolymoꝝ excidio iuxta Iſam factum eſt: Appropinquante nāq; bello Romano & exterminio Iudaicæ gētis, oraculo admoniti omnes, q̄ erant in prouincia, Chriſtiani, longius diſceſſerunt, vt eccleſiaſtica narrat hiſtoria, & trans Iordanē ſedētes manebant ad tempus in ciuitate Pella, ſub tutela Agrippæ regis Iudæorum, cuius in Actibus apoſtoloꝝ mentio eſt, q̄ cum ea quæ ſibi obtemperare volebat parte Iudeoꝝ, ſemper Romanoꝝ imperio ſubditus agebat. ⌊Poſt hæc vidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne ſtarēt ſuper terram, neq; ſuper mare, ne q̄ ſuper vllam arborē. ⌋Quo ergo iret, quo recederet cœlum, de quo ſupra dixit, & cœlū receſſit ſicut liber inuolutus? Illud q̄ppe cœlum .i. doctrina vel ſcia cœleſtis à Iudæis receſſit, dicentibus apoſtolis, q̄ & ipſi iuxta Pſalmiſtam, ſunt cœli q̄ enarrant gloriam dei, ſi ue firmamētum opera eius annuntiās: Vobis q̄dem primū oportebat loqui verbum dei, ſed q̄m repulſiſtis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Quo iret cœlum illud, & quomodo conuerteret ad gentes? Quatuor nāq; angeli ſtā tes ſuper quatuor angulos terræ, tenebant (inq;t) quatuor ventos. i. oīa regna mundi prohibebant veritatis prædicatores. ¶Venti q̄ppe hoc loco in bonam partem accipiuntur, & apoſtolos Chri ſiue vniuerſos ſignificant prædicatores euangelij. Vnde & Pſalmiſta dicit in laudibus noīs dei: Educēs nubes ab extremis terræ, fulgura in pluuiam fecit, q̄ producit ventos de theſauris ſuis. Et eſt ſenſus: Illos q̄ nunc ſunt cœlum, de quo dixi, omnia quæcunque voluit dominus, fecit in cœlo & in terra, id eſt, in perfectioribus & in minoribus ſanctis, illos (inquam) apoſtolos ſiue apoſtolicos viros educens & eleuans ab extremis terræ. i. ab ea vilitate in qua erant inter terrenos, & ſecūdum poſſeſſionem temporaliū, & ſecūdum ſciam, tantum ſecularia appetentes, fecit eſſe nubes, officium nubium eis iniunxit, vt pluerent abundantia prædicationis, & fulgurarent clariſſima atq; terribili commiſtione iudiciī dei, atq; eoſdē ſic ſublimauit, ſic extēdit ſecūdum agilitatē intellectus, q̄o ſublimiter producti volant venti, & hoc totum de theſauris ſuis, de donis ſuis, de occultis iudiciis & cōſiliis ſuis. Ergo venti iſti idem ſunt q̄ & nubes, ſ. agiles & expediti, ſcientes & facundi prædicatores euāgelij. ¶Porro, quatuor angeli ſtātes ſup quatuor angulos terræ vniuerſa regna ſunt, quoꝝ quatuor iſta principalia hæc fuere, Babylonicū, Perſicum, Macedonicū, atq; Romanū. Quatuor iſta, imō vniuerſa terraꝝ regna, vētos prædictos tenebant. i. tenere volebant, ne flarent ſuper terram, neq; ſup mare, neq; ſup vllam arborem, id eſt, ne prædicarēt fidem Chri in vllis prouinciis, in aliqbus inſulis, in vlla qualitate aut conditione hoīm. Hoc prohibendo tenebāt ventos iſtos. Nec vero leuiter aut parua intētione tenebāt, ſed legibus ac proſcriptiōibus publicis, & cunctis pœnaꝝ generibus aduerſus veritatis præcones propoſitis. Sed attende q̄d ſequtur: ⌊Et vidi alterum angelum aſcēdentem ab ortu ſolis, habentem ſignum dei viui, & clamauit voce magna quatuor angelis, q̄bus datū eſt nocere terræ & mari, dicēs: Nolite nocere terræ & mari, neq; arboribus, quoaduſq; ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eoꝝ. ⌋Alter iſte angelus, ille eſt magni cōſilij angelus, q̄ iam dictis apoſtolis ſuis, dicit: Et ecce ego vobiſcū ſum oībus diebus vſque ad conſummationē ſeculi. Iſte aſcēdit ab ortu ſolis, videlicet illuminare his q̄ ſedebāt in tenebris & in vmbra mortis, aſcendēs ab inferis, reſurgēs ex mortuis, quæ reſurrectio vere nobis ortus eſt ſolis, & aſcendēdo dicēs illis: Euntes docete oēs gētes, baptizantes eos in noīe patris, & filij, & ſpūs ſancti. Hunc talem (inq;t) vidi habentē ſignum dei viui. i. palam facientem ex verbis & operibus ſuis, quod ſit deus viuus, filius dei viui, quod & Petrus videns & agnoſcens, dixerat illi: Tu es Chriſtus filius dei viui. Vere deus viuus & filius dei viui, q̄ mortuus quoq; ſcām carnem detineri à morte non potuit, ſed reſurrexit ſolutis doloribus inferni, iuxta q̄d impoſſibile erat illum detineri ab eo. Ab hoc ſigno debere illū cognoſci, Apoſtolus quoq; inſinuat, cū dicit: Qui prædeſtinatus eſt filius dei in virtute ſcām ſpīn ſanctificationis ex reſurrectione mortuoꝝ Ieſu Chri dñi noſtri. Nam q̄ vere filius ſit dei viui, ex eo maxime claruit, q̄ reſurrexit à mortuis. Hoc ſignum habēs voce magna clamauit quatuor angelis: Clamauit (inquā) & clamātibus apoſtolis ſuis cōclamauit, ita vt in oēm terrā exiret ſonus eoꝝ, & in fines orbis terræ verba eoꝝ. Clamorem q̄ppe vel ſermonē eoꝝ cooperādo firmauit, ſequētibus ſignis. Audierūt illi angeli q̄bus datum eſt nocere terræ & mari. i. ſenſerunt virtutem inſuperabilē euāgelicæ prædicatiōis in vniuerſa regna mundi, quæ potentatu ſuo præfocabāt omnia, nec vllum ſinebāt reſpirare pro libitu ſui iuris. Nolite (inq;t) nocere terræ, neq; mari, neq; arboribus, quoaduſq; ſignemus ſeruos dei noſtri in frōtibus eoꝝ. Hoc dicere illis, eſt malā voluntatē eoꝝ impedire, vt quātumcūq; inſaniāt vel noceāt, atq; tyrannizēt, perſequēdo, proſcribēdo, occidēdo, dei tñ propoſitū ꝓpedire vel auertere nō valēt, quo minus eos, quos præſciuit, & prædeſtinauit cōformes fieri imaginis eiuſdē filij, vocet, iuſtificet, & magnificet. ¶Signū vocatiōis atq; iuſtificatiōis, meritu miq; & ſpes futuræ magnificatiōis eſt ſignari ſeruos eiuſdē dei in

CAP. VII

Cœli Apſli dicuntur Pſalm.xviii Act.xiii

Vēti & nubes hic apſli dicuntur Pſalm.xxxv Ibidem.

Alter iſte angelus, Chriſtus eſt Matth.xxviii Lucæ.i Marc.vlt.

Matth.xvi Act.ii.

Roma.i

Pſal.xviii Marc.vlt.

Roma.viii

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nolite nocere terræ, &mari &e.

frontibus eorũ signo crucis,qđ olim fuit opprobriũ & pœna dãnatorũ,nunc aũt decus & salus iustorũ. Nolite nocere,nolite impedire, o angeli potentes, o regna potentia quatuor angulos siue partes terræ obtinentia,sed eousq; inefficax potentatus vester,& vanus sit furor vester,eousq; friuolæ vestræ leges & inanes sint sanctiones,vniuersa mortium genera dictitãtes,vt nihilominus signemus seruos dei nostri vexillo victoriosæ crucis, nõ tm in abscondito cordiũ,sed etiam in aperto,in frontibus eorum. Seruos dei nostri, dixit angelus iste,cũ sit deus,& habeat signũ.i. proprietatem dei viui, deum oĩm deum suum esse

Iohan.20 profitẽs,quemadmodum dicit & in euãgelio apostolis suis:Ascẽdo ad patrem meũ, & patrem vestrum,deum meum & deum vestrũ.Et hic dei nostri,& illic deũ meũ dicit, videlicet pro humilitate assumpti hoĩs. ¶Et audiui numerũ signatorũ cẽtum quadragintaquatuor milia signati ex oĩi tribu filiorũ Israel.¶ Seruorũ dei qcũq; signãtur in frontibus suis reuelata iustitia dei in euãgelio eius per magnam vocẽ huius clamãtis angeli , quãuis distinctio nõ sit,siue acceptio personarũ,vtrum Iudæi sint, an Græci,primũ tñ locum obti-

Colos.3 nent Iudæi,dicẽte Apostolo:Gloria autem,& honor,& pax oĩi operãti bonum. Iudæo primũ,& Græco.Ecõtra illorũ,q istud signũ dei viui , nõ recipiunt primi in damnationẽ

Roma.2 Iudæi sunt,dicẽte ipso in eodem loco:Ira & indignatio,tribulatio & angustia in oĩem animam hoĩs operãtis malum,Iudæi primũ,& Græci.Recte ergo & hic primo loco numerãtur,q signati sunt Iudæi ex oĩi tribu filiorũ Israel,& deinde,post hæc vidi(inqt)turbã magnam quam dinumerare nemo poterat ex oĩbus gentibus,& tribubus, & populis,& lin-

Ibidem. guis:quas oĩes Apostolus sub vno Græci vocabulo vult intelligi . Porro,numeri huius cẽtũ quadragintaq̃tuor miliũ generationẽ siue compositionẽ,si rite perspicis, pulchrum tibi atq; præclarum ex eo mysterium eluceſcit. Dicamus ergo aliqd ꝙ forte simplicioribus minus planum sit aut intelligibile,sed causa præsens ita postulat, arithmeticis vero,q maxime rõnes nouerũt abaci,rõnabile atq; iucũdum cõtinuo apparebit.Duodenarius q numerus erat primorũ filiorum Israel,ita disponitur,vt in deceno vnitas,in singulari vero limite binarius cõstituatur.Vt autem isti duodecim primogeniti in totidem .i. duodecim milia succrescant,vnitas illa decena vnum & alterum limitem trãsit, & in tertio cõsistit,& decem milia sunt. Item binarius singularis,q coniũctus eidem decenæ vnitati duodecim perficiebat,vnum & alterum limitem trãsit , & in tertio cõsistit, & duo milia sunt. Quæ vcȝ duo milia decem milib⁹ iam dictis in secũdo ab eius limite cõstitutis cõnumerantur,& duodecim fiũt. Ita q duodecim tãtum erãt filij Israel,iam in duodecim milia multiplicati,rursus duodecies multiplicãtur,& fiunt cẽtum quadragintaquatuor milia.Qui videlicet numerus ita disponitur,vt tribus limitibus distinguatur.Nam in centeno milleno vnitas,in deceno milleno quaternarius,in milleno itẽ quaternarius collocat.Nota diligẽter.Duodecim primi vel singulares,vt duodecim milia fiãt, tres limites ascendũt,& eadẽ duodecim milia duodecies secũdũ eundẽ nũerũ filiorũ Israel ducta, cẽtum quadragintaquatuor milia faciũt,numerũ videlicet tribus(vt iã dictũ est) limitibus distributũ. Quid er-

Mysterium trinitatis in hoc nũero. go sanctam huius reuelationis grãm intẽdere arbitramur,nisi id quod oĩs legalis, prophetica,euãgelica,atq; apostolica veritas testat,nulli valere ad salutem ꝙ sit Israel aut Abrahæ filius per carnem,nisi sit etiam filius eiusdem per eam,quæ nõ minus,q̃ trium nominũ

Exod.3. cõfessione perficitur,fidem? Fidei nanq; cõfessio nũc reuelatæ gr̃æ tempore manifestas necessario exprimit personas patris,& filij,& spũs sancti. Dudum autem in illa vmbra Mosaicæ legis arcana professiõe significabatur totidem noĩm paternorũ in illo populo dei, deum Abraham, deum Isaac,deum Iacob palam confitẽtibus atq; inuocãtibus vniuersis. ¶Et nunc qdem in frontibus suis signãtur serui dei signaculo crucis & sanguinis Chri, in confessiõe noĩs vnius dei patris,& filij,& spũs sancti , tunc autem signabãt postes dom o-

Ibidem. rum suarum sub iam dictis noĩbus Abraham,Isaac,& Iacob: vnum deum cõfitẽtes eiusdem dei authoritate prædocti.Dixerat em̃ Mosi: Hæc dices filijs Israel: Dñs deus patrũ

Filij Israel,aut Abrahæ,nõ carne, sed fide Roma.6 vestrorũ deus Abraham,deus Isaac,& deus Iacob misit me ad vos.Hoc nomẽ mihi est in æternũ,& hoc memoriale meũ in gn̄atiõe & gn̄ationẽ. ¶Quid ergo(inquam)in his taliter multiplicatis,taliterq; dispositis itelligim⁹ numeris,nisi ac si dicerent serui dei nostri,signati nostri ex Iudæis sunt hi,q nõ tãtum secũdum carnem,sed & secũdum fidem filij sunt Israel aut Abrahæ fidelis patris sui? Non em̃(inqt Apostolus)omnes,q ex Israel hi Israelitæ, neq; qa semen sunt Abrahæ, oĩs filij:sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non q filij carnis,hi filij dei:sed q filij sunt promissionis,æstimantur in semine.Itaq; hoc numero finito,innumerabilis significatur ecclesiæ totius multitudo,quæ de patriarchis,vel prosapia carnis,vel fidei imitatione progenita est. ¶Porro,& in ordine isto noĩm duodecim filiorum Israel,rõ mystica non deest,qa videlicet non secundum ordinem suæ generationis,quo secũdum carnem gẽiti vel nati sunt,hic dispositi inueniunt,q̃d vtiq; nõ per ignorãtiam accidit,sed certi causa mysterij.Hoc ergo eodẽ sensu & eisdem qbus ante nos ver-

bis tra-

bis tractatũ est,hic perscribere nõ pigeat. ¶Ex tribu Iuda, duodecim milia signati,&c.¶ Conueniẽter & à Iuda inchoat,ex qua tribu ortus est dñs noster,& Dan prætermisit,ex qua dr̃ Antichr̃us esse nascẽdus,sicut scriptum est: Fiat Dan coluber in via,cerastes in se-

Gene.49 mita,mordens vngulas equi,vt cadat ascẽsor eius retro,qa non ordinem terrenæ generationis,sed iuxta interpretationem noĩm virtutes ecclesiæ decreuit exponere.Quæ à cõfessione & laude præsenti ad dexteram vitæ festinat æternæ. Hoc em̃ nomen Iuda q primus,& Beniamin,q vltimus ponit,sonãt.¶Prim⁹ ergo Iudas q cõfessio siue laudatio interpretatur,ponitur,qa ante initia cõfessionis,culmen bonorũ operũ nullus apprehendit , & nisi per cõfessionem renũtiemus actibus malis,nõ informamur rectis.¶Secũdus Ruben,q interpretatur vidẽs filium.In filijs opera designari testatur Psalmista,q in beati viri bene

Psalm.127 dictionibus inter cætera dicit:Filij tui sicut nouellæ oliuarũ. Et infra:Et videas filios filiorum tuorum.Non em̃ q timet dñm,nisi genuerit filios,nepotes q̃ susceperit,nõ potest eẽ beatus,cum virgines fideles potior merces expectet,sed in filijs opera, in filijs vero filiorũ fructus operum,i. mercedem designat æternam. Post Iudam vero Ruben ,i. post exordia diuinæ cõfessionis & laudis perfectio sequitur actionis. ¶ Sed qa per multas tribulatio-

Actor.14 nes oportet nos intrare in regnum dei,post Ruben sequitur Gad , q tentatio vel accinctus interpretatur. Post inchoationem em̃ boni operis,maioribus necesse est hoĩem tentationi bus probari,atq; ad bella grauiora succingi,vt fidei illius fortitudo comprobetur,dicente

Eccl.2 Salomone:Fili,accedens ad seruitutem dei,sta in timore, & præpara aĩam tuam ad tentationem. Item,Psalmista: Præcinxisti me(inqt)virtute ad bellum. ¶Et qm̃ beatificamus

Psal.17 eos q sustinuerunt sufferentiam, ideo post Gad Aser,i. beatus ponit,congruo satis ordine.Beatus em̃ vir q suffert tentationem,qm̃ cum probatus fuerit,accipiet coronam vitæ

Iacobi.1 ¶Quia vero huius beatitudinis fida promissione securi non angustantur,sed spe gaudentes,in tribulatione patientes,cum Psalmographo decantãt: In tribulatione dilatasti me.

Psal.4 Et item: Viam mandatorum tuorum cucurri,cum dilatares cor meum,& cum matre beati Samuelis exultãtes dicũt,dilatatum est os meum super inimicos m̃os, qa lætata sum in

Psal.118 1.Regũ.2 salutari tuo,propterea Nephthalim succedit,quod est latitudo,¶Sed & ipsum Manasses sequitur,q interpretatur oblitus siue necessitas. Cuius noĩs mysterio monemur,vt tentatio

Philip.3 num præsentiũ angoribus edocti,ea quæ retro sunt obliuiscentes,sic in ea quæ ante sunt secundum Apostolum extẽdamur,vt carnis curã nõ in desideriis,sed sola necessitate hũa-

Roma.13 næ cõditiõis astricti faciamus.De qua Psalmista meliora suspirãs ait,orans:De necessitati

Psal.24 bus meis eripe me.¶Huic supponitur Simeon .i. audiuit tristitiam, vel nomen habitaculi, vt etiam qualitate huius vocabuli euidẽtius iudicaret,& qd hic habẽdum,& qd sit salubri

Iohan.16 ter expectãdum. Illis em̃ habitaculi cœlestis gaudium dabit, quorũ hic animus fructuosa pœnia contristatur.Quibus & dr̃: Tristitia vestra vertetur in gaudium. ¶Proinde Leui subnectitur,i. additus.In quo intelligimus siue eos q in temporalibus æterna mercãtur,si-

Prouer.13 Matth.19 cut Salomon dicit:Redemptio aniæ viri propriæ diuitiæ,siue illos q dei sequendo consiliũ percipiũt in hoc seculo cẽtuplicia cum tribulationibus, in futuro autem seculo vitã æternam. His & quod scriptum est,cõuenit,q addit sciam,addit & laborem. Nam sancto Iob

Eccl.1. ad hoc tribulationũ acerbitas addebat,vt probato præmiorũ merces amplior redderetur ¶Vnde nõ immerito Isachar ei ordine recte succedit,q interpretatur merces, qa (sicut docet Apostolus) nõ sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam,quæ re-

Roma.8 uelabitur in nobis:fructuosius qppe pugnatur,vbi merces certa speratur.¶Hæc aũt in habitaculo fortitudinis deus operat & perficit,quod dr̃ Zabulon,quando virtus in infimita-

1.Cor.12 te perficitur,& corpus quod ab inimicis putatur infirmũ , & per cuius materiam animo quoq; inferre nituntur interitum(deo confortãte)experiãtur inuictum.¶Augmẽto succedente felici,quod vocabulum Ioseph indicat,gr̃arum videlicet addenda dona designans siue de talentorũ dupla redibitione vsuras commodi spiritalis intelligas,siue in his quæ vo

Matth.25 tiua fidelium religione redemptori deo reddunt,accipias.¶Atque vt hos omnes,quos & ordo,& interpretatio noĩm hic significatiue positos indicat , in futuro iudicio ad dextrã Chri regis æterni futuros intelligas,Beniamin(vt prædixi) postremo loco supponit,i. fi-

1.Cor.15 lius dexteræ,tanquã ipse finis sit ordinis,cum nouissima inimica destructa morte felicitas hæreditatis æternæ donabit electis,siue vnusq̃sq; fidelium filius dextræ iure dicat,seu oĩs ecclesiæ cœtus,de qua canimus:Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato,circũdata varietate.¶Sciẽdum,qa de tribu Dan nasciturus est Antichr̃us,iuxta illud Iacob: Fiat

Psalm.44 Gene.49 Dan coluber in via,& cætera vsq;,cadat ascẽsor ei⁹ retro. Eiicit itaq; ex hoc loco Dan,vt ostendat Antichr̃us ex omni numero eiiciendus sanctorũ. Imo sicut iste de hoc catalogo spiritali eiectus,sic omnes Israelitæ,q nõ ex fide,sed tãtum ex carne sunt Abrahæ,ab oĩi numero & cœtu filiorũ,& hæreditate eiusdẽ patris Abrahæ siue Israel extorres iudicant

¶Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex oĩbus gentibus,

& tri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& tribubus,& populis,& linguis,ſtantes ante thronum,& in conſpectu agni amicti ſtolis
albis,& palmæ in manibus eorum,& clamabant voce magna,dicentes: Salus deo noſtro,
Cap.6 qui ſedet ſuper thronum,& agno.⌋ Omnes iſti cõſerui ſunt & frẽs eorum, qbus ſupra da-
tæ ſunt ſtolæ albæ,dictumq; eſt,vt requieſcerẽt tempus adhuc modicũ, donec impleant
cõſerui & fratres eorum q interficiendi ſunt,ſicut & illi: Sunt iſti amicti ſtolis albis. Dicit
autem poſt modũ vnus de ſenioribus: Hi q amicti ſunt ſtolis albis, q ſunt & vnde vene-
runt? Et ſubiũgit: Hi ſunt q venerũt ex tribulatione magna,& lauerũt ſtolas ſuas,& de-
albauerũt eas in ſanguine agni. ¶Sũt ergo illi q ex oĩbus gentibus, & tribubus, & popu-
Roma.4 lis,& linguis,filij Abrahæ,filij ſanctorũ patriarcharum, cum dicãtur, & ſint fratres illorũ
ſanctorum piorum. Et recte. Nam & Apoſtolus dicit de illo patre ſanctorũ Abraham,
Et ſignum accepit circũciſionis,ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ eſt in præputio,vt ſit pater
oĩm credẽtium per præputium,vt reputetur & illis ad iuſtitiam,& ſit pater circũciſionis,
nõ his tantum q ſunt ex circũciſione, ſed & his q ſequũtur veſtigia fidei quæ eſt in præ-
putio patris noſtri Abrahę. Sed iam dicta hic paulo diligẽtius percutramus. ¶Vidi(inqt)
turbam magnam quam dinumerare nemo poterat. Numerus ſanctorũ in ſcripturis bifa-
riam intelligit,aliàs qdem pro multitudine ipſorum,aliàs aũt pro multiplici profectu vir
Numeri. tutum. Pro multitudine ipſorũ,vt illic: Dinumerabo eos,& ſuper harenam multiplicabũ-
Pſal.38 rur. Non q plures ſint q̃ harena,ſed idem eſt,ac ſi dicat: Nõ paucos,ſed multos aſſumam,
& ad modum rei numeratæ,& bene cuſtoditæ eos cuſtodiam. Pro multiplici incremẽto
virtutum ſiue beatitudine,vt illic: Notum fac mihi dñe finem meum, & numerũ dierum
meorum q eſt,vt ſciam qd deſit mihi. Nõ quòd ibi plures ſint dies, ſed vna tm̃ cõtinẽtior
quàm ſimul oĩes dies, vbi eſt ſpacioſitas interminabilis, numerus nõ trãſitorius,ſed ſta-
tus vitæ permanẽtis & æternus. Secũdum vtrũq; modum turbam illam dinumerare ne-
mo poterat. Nam & pluralitate ſua hi q iam ſunt,cum eis,q nouiſſima perſecutiõe Anti-
chri martyres ſtolas atq; victoriæ palmas accepturi ſunt,ſoli deo numerati vel numerabi
Pſal.90 les ſunt,& q̃ multorũ dierum ſint, de qbus & alibi in conſolatione iuſti dicitur,longitudi-
ne dierum implebo eum,æſtimari nõ poteſt,qppe vbi numerus infinitus eſt. Ex omnibus
(inqt) gẽtibus,& tribubus,& populis,& linguis. ¶Gens & tribus hoc differũt,q̃ vna gens
multas tribus habet. Gens em̃ eſt multitudo ab vno principio orta, ſiue ab alia natiõe ſe-
Gens. cundum propriam collectionem diſtincta,ſicut ab vno Iacob vel Iſrael vna gẽs Iſraeliti-
ca,quæ duodecim tribus habebat. Romana aũt gẽs in triginta, & q̃q; curias, quæ noĩe
alio,quàmuis nõ propriẽ,tribus appellantur,diſpertita erat. ¶Porro,populus aliq̃ pro
gente,aliquãdo pro vnius tm̃ ciuitatis habitatoribus poni ſolet. De linguis hoc ſciẽdum,
qa quàmuis prius gẽtes & tribus,atq; populos,ac deinde linguas poſuit,nõ ex gẽtibus lin-
guæ,ſed ex linguis gẽtes exortæ ſunt. In initio quot gẽtes tot linguæ fuerunt. Deinde plu
res gẽtes quàm linguæ,qa ex vna lingua multæ ſunt gẽtes exortæ. ¶Sunt autem tres lin-
Tres linguæ ſacræ & Iohan.19 guæ ſacræ,Hebræa,Græca,Latina,quæ in toto orbe maxime excellũt. His em̃ tribus lin-
guis ſuper crucem dñi à Pilato fuit cauſa eius ſcripta. Vnde & propter obſcuritatẽ ſan-
ctarum ſcripturarũ,harum trium linguarũ cognitio neceſſaria eſt: vt ad alteram recurrat,
ſi quã dubitationẽ nobis vel interpretationẽ ſermo vnius linguæ attulerit. Igitur iam non
Pſalm.77 gloriari licebit carnali Iudaiſmo vel circũciſioni carnis, in eo quod ſcriptum eſt primitus
notus in Iudæa deus in Iſrael magnum nomen eius, qa ex oĩbus gentibus,& tribubus,&
ppłis, & linguis ecce ſunt,in qbus notus ſit deus,in qbus magnũ & victorioſum ſit nomẽ
eius. ⌊Stantes ante thronum & in cõſpectu agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus
eorum. ⌋ Nimirum hæc ſtatio ante thronum vel ipſe thronus ille eſt, de quo Daniel cum
præmiſiſſet: Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt,& antiquus dierum ſedit,ſubinde dixit:
Daniel.7 Thronus eius flamma ignis,rotæ eius ignis accẽſus. Item: Milia miliũ miniſtrabant ei,&
decies millies cẽtena milia aſſiſtebãt ei. Non qdem iſtis talibus & taliter ſtãtibus thronus
ille flamma eſt ignis vrentis,niſi tm̃ ignis illuminãtis,ſed profecto illis q occiderũt, flãma
Pſalm.67. erit ignis vrẽtis ſiue liq̃faciẽtis, quẽadmodũ Pſalmiſta dicit: Sicut cera fluit à facie ignis
ſic pereãt peccatores à facie dei. Quid em̃ iſtis eſt ante thronum ſtare,niſi hoc ipſum,qđ
illis ſuperioribus ſub altare dei clamare? Nempe & iſti ſtantes,& illi clamãtes idẽ proſpi-
ciunt,idem iudcium & vindictam ſui ſanguinis expoſcunt. Stantes aũt ante thronum,ſta
Daniel.7 bant etiam in cõſpectu agni. Nihil verius. Etem̃ cum deo patre in eodẽ throno ſedet hic
agnus à dextris eius. Nam hoc ipſum eſt qđ ibidem Daniel loqtur: Aſpiciebã ergo in vi-
Ibidem. ſu noctis,& ecce cũ nubibus cœli quaſi filius hoĩs veniebat,& vſq; ad antiquũ dierũ perue
nit,& in conſpectu eius obtulerũt eum, & dedit ei poteſtatẽ,& honorẽ,& regnum,&c.
¶Bene quoq; ita ſtantes amicti ſunt ſtolis albis, ſubauditur ſanguine agni dealbatis,vt vi
delicet illi cui aſtant ſimiles ſint. Nam veſtimentum eius,ait idem qui ſupra,quaſi nix can
didum,& capilli capitis eius quaſi lana munda. ⌊Et palmæ(inquit) in manibus eorum. ⌋

Quia

Quia nimirum quatuor angelos ſupradictos,id eſt,quatuor principalia regna mundi,vi-
cerunt: & ipſis volentibus nocere reluctantibus,& omni conatu reſiſtentibus, nihilomi-
nus ſignati ſunt,& ſignum dei viui in frontibus ſuis acceperunt. Vnde per pugnam qua- Ibidem.
tuor ventorum,poſt excurſum quatuor beſtiarum,ait idem qui ſupra,venit antiquus die
rum,& iudicium dedit ſanctis excelſi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt ſancti.
Palmæ ergo in manibus eorum,& ipſæ palmæ florentes,interim creſcunt,donec penitus
interficiatur beſtia quarta aliarum quoque beſtiarum penitus oĩs ablata ſit poteſtas,tan
demq; vltimũ ſedeat iudicium,regnumq;,& poteſtas,& magnitudo regni,quæ eſt ſubter
omne cœlum,detur populo ſanctorum altiſſimi,ſingulis ſtolis quas nunc habẽt in illa cor
porum glorioſa reſurrectiõe duplicatis. ⌊Et clamabant voce magna,dicentes: Salus deo
noſtro, qui ſedet ſuper thronum & agno.⌋ Perditio & mors quæ per hominem in hunc
mundum intrauerat,in omnes homines pertranſierat,quia in eo omnes peccauerunt. Sed
ſicut per vnum hominem peccatum in hũc mundum intrauit,& per peccatum mors, ita Roma.5
(inquit Apoſtolus) per vnum Chriſtum damnatio & mors peccati,præſtans vitam æter- Salus deo
nam. ¶Recte ergo memores ſancti,quod in primo homine peccauerint, & per peccatum noſtro & a
eius mortui fuerint,gratia autem dei per Ieſum Chriſtum ſalui facti ſunt,confitẽtur & di gnõ
cunt: Salus,ſubauditur,qua ſaluati ſumus,deo noſtro,non nobis attribuatur,& agno,i. fi-
lio dei,per cuius ſanguinem in ſalutem recuperati ſumus. ⌊Et omnes angeli ſtabant in cir
cuitu throni, & ſeniorum,& quatuor animalium,& ceciderũt in conſpectu throni in faci
es ſuas,& adorauerũt deum,dicẽtes: Amen.⌋ Sicut turbæ magnæ ex oĩbus gentibus,tri
bubus,& populis,& linguis,numerus nemini comprehenſibilis eſt, ita & hic, & ſuperius
vbi primũ agnus librum accepit angelorũ numerus diffinitus nõ eſt, de iſtis iam illic dictũ Supra.5
eſt,quia etſi non per ipſum redempti ſunt,quia nõ perierant, attamẽ per diuinitatem eius
conditi ſunt,& per ſanguinem eius (vt Apoſtolus quoq; teſtis eſt) nobis conciliati, ſiue pa Coloſſ.1
cificati ſunt,& inſtauratus eſt hoĩbus † numerus ipſorum,q diminutus fuerat per ruinam † Cœtus
angelorum apoſtatarũ. Ergo qui ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas,& adora-
uerunt deum,dicentes,amen: congratulatio eſt beatorum beatis & beatificatis,ſiue recu-
peratis illis, qui perierant congaudentium. ⌊Benedicto,& claritas,& ſapientia,& gratia-
rum actio,& honor,& virtus, & fortitudo deo noſtro in ſecula ſeculorum,Amen.⌋ Se- Lucæ.19
ptem ſunt vocalæ,benedictio,ſapia,claritas,gratiarum actio,honor,virtus,fortitudo,& 6
ler autẽ ſeptenario numero deſignari vniuerſitas tam apud ſeculares philoſophos, quàm Septenarius numerus
apud eccleſiaſticos, ergo & hic quicquid laudis, quicquid glorificationis aut iubilationis pro universitate
concipere poteſt mens aut proferre,quæcunq; illa eſt lingua angelorum,ſub iſtis vocalis
non dubitamus abillis beatis ſpiritibus deo noſtro declamari, pro ſanctis omnibus, quia
mortui fuerant,& reuixerunt: perierant,& inuenti ſunt. ⌊Et reſpondens vnus de ſenio
ribus,dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunu & vnde venerunt? Et dixi: Domi-
ne mi,tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna,& lauerũt ſtolas
ſuas,& dealbauerunt eas in ſanguine agni,ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiũt ei die ac
nocte in templo eius.⌋ Cum hæchuiuſmodi dictio,qui ſunt,& vnde venerunt, non re-
ſponſio ſit, ſed interrogatio ſiue percontatio,recte tamen reſpondiſſe dicitur,videlicet,
eo quòd ad reſpondendum intẽdat,id eſt,vt idcirco interroget,vt cum attentum ipſa in-
terrogatione fecerit,tunc demũ reſpondeat. Hi ſunt(inqt) q venerũt de tribulatione ma-
gna. ¶Vere ex magna tribulatione omnes ſancti venerunt,cuius videlicet tribulationis 2.Timot.3
cauſa vel initium fuit originale peccatum. Oĩes em̃ qui extunc pie viuere voluerunt, tri-
bulationem ſiue perſecutionem paſſi ſunt. ¶Veruntamen in illa tribulatione inſignius at
qꝫ ſplendidius, veluti aurum in camino ignis, martyres fulſerunt, de quibus continuo ſub-
iungit, dicens: & lauerũt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Nam etſi vniuerſa eccleſia ſanguine
Chriſti mundata eſt ab omni delicto, multo magis iſti mundati, atque candidati ſunt, qui
adeo communicauerunt ſanguini Chriſti, vt ſuum quoque ſanguinem funderent pro
Chriſto. ¶Ideo ſunt ante thronum dei, videlicet qa mundi ſunt, qa candidi ſunt, qa in
ſtolis albis ſpectabiles & gratioſi incedunt, ideirco familiares aſſiſtunt, ideo lætia ſpicien-
tem aſpiciunt,& dulcedine pleni atq; ineffabiliter occupati, eius, quem vident, mutuos
ab intuitu eius aſpectus, auertere non poſſunt. Nec vero dubium, quin præſentia ſua cla-
ment idem ante thronum, quod ſubtus altare priorum animæ interfectorum, vſquequo
dñe non iudicas,& vindicas ſanguinem noſtrum. ¶Et ſeruiũt ei die ac nocte in templo Supra.6
eius. Die ac nocte,id eſt,in æternitate ſeruiũt,ſiue miniſtrant(vt Daniel ait) milia milium Daniel.7
miniſtrabãt ei, nõ vtique laborioſo ſiue ſeruili miniſterio, ſed iucũdo atq; liberali amoris
æterni tripudio. Hic em̃ dum viuit, ſeruitus ſiue miniſteriũ dei labor & opus eſt, ibi aũt ſer
uitus dei laboris præmiũ,& ſeruitutis merces eſt. In tẽplo eius,inqt: Chriſtus oĩs illa patria
templum dei eſt,ſanctuariũ dei eſt,ſanctũ ſanctorũ eſt, quo nihil niſi mũdum admitti pr.

Hic qđq

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic quidem dum viuitur, in templum dei, vbi nomen eius inuocatur, nihil immundum admitti debet, in illud autem templum dei non manufactum, vbi facies conſpicitur, nihil immundum admitti poteſt. ⌊Et qui ſedet ſuper thronum, habitat ſuper illos.⌋ Et in ipſis & ſuper ipſos habitat q̃ ſedet ſup thronũ: nam ipſi & domus & thronus eius ſunt. In ipſis habitat, tanquam vita ipſorum, ſuper ipſos habitat, tanquam ornamẽtum & gloria ipſorum. ⌊Non eſurient neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neq; vllus æſtus, quoniam agnus, q̃ in medio throni eſt, reget eos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Et abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum.⌋ Pene eiſdem verbis & eodem ſenſu Eſaias loquitur. Non eſurient neq; ſitient amplius, & non percutiet eos æſtus & ſol, quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Nam & quod ille dixit: Ecce iſti de longe venient, & iſti ab aquilone & mari, & iſti de terra auſtrali, hoc eſt, quod hic dicit, turbam quã vidit ex omnibus eſſe gentibus, tribubus, & populis, & linguis. ¶Item, quod cum dixiſſet dominus: nolite timere eos qui corpus occidunt, ſtatim adiunxit, & poſt hæc non habent quid faciant, hoc magnifice hic amplificat cum dicit, non eſurient, neq; ſitient amplius, neq; cadet ſuper illos ſol, neq; vllus æſtus, fuit enim quondam in poteſtate perſecutorum ſiue homicidarum illorum, vt ſancti eſurirent atq; ſitirent, vt æſtu afficerentur, & gelu, circumeuntes (vt Apoſtolus ait) in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, in ſolitudinibus errantes, in montibus, in ſpeluncis, & cauernis terræ. Verum hoc iam in poteſtate illorum amplius non erit vt faciant. ¶Sed & illa eſurie laudabili, & bona ſiti, quam hic ſancti habebant, de qualibus & dominus: Beati (inquit) qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, non eſurient aut ſitient amplius, nam ibi ſaturabuntur & inebriabũtur. Denicq; iſti fontes aquarum, ad quos deducet eos agnus, qui regit eos illi ſunt fontes, ſiue ille fons atq; torrens, quem proſpiciebat Pſalmiſta, cum diceret: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te ẽ fons vitę. ¶Quis hęc explanare ſufficiet? Quis digne hęc tractabit aut exponet? Imo quis iſta ſenſu percipiet? Qualem aut quantum ſcriptura laborat intimare nobis diuinæ charitatis affectum, dicendo: & abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorũ? Deficimus in hac admiratione, q̃a oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit deus diligentibus ſe. ⌊Et cum aperuiſſet ſigillum ſeptimũ, factum eſt ſilentium in cœlo quaſi media hora.⌋ Quando is qui aſcendit in cœlum, & ſedet à dextris dei, veniet ad iudicandos viuos & mortuos, tunc ſigillum ſeptimum ſoluetur, quia ſcripturarum non paruum aut leue momentum adimplebitur. ¶Exempli gratia: De illa die iudicij Sophonias propheta dicit: Iuxta eſt dies domini magnus, iuxta eſt velox nimis. Vox dei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ, & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos. Et tribulabo homines, & ambulabunt cæci, quia domino peccauerunt. Et effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora. Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ domini. In igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus in terra. ¶Hæc & huiuſmodi quæ paſſim leguntur in ſcripturis, tunc adimplebũtur, & tunc finis erit, quia tunc conſummabuntur omnia. Ait ergo: Factum eſt ſilentium in cœlo quaſi media hora. Silentium quippe hoc loco recte quietem illam ſignificare intelligitur, de qua Pſalmiſta loquitur: Terra tremuit & quieuit, cum exurgeret in iudicio deus, vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ. Præmiſit enim, de cœlo auditum feciſti iudicium, more prophetico pro futuro tempore ponens præteritum. Et eſt ſenſus: Quando de cœlo veniens, auditum facies iudicium, dicendo iuſtis: Venite benedicti patris mei, & cætera. Tunc terra tremuit & quieuit, id eſt, impij timebunt, & deſinent male operari. ¶Sed & ſancti qui nunc ſub altari dei clamãt (vt ſupra ſcriptũ eſt) dicentes: Vſquequo dñe non iudicas & vindicas ſanguinẽ noſtrum, tunc quieſcent, finemq; ponent ſuo clamori, quia tunc factum erit, tunc iudicatum erit, interfectoribus eorum vndique eliminatis, vt vltra interficere non poſſint. Huiuſmodi ſilentium, ſiue quietem in cœlo, id eſt, in cœleſti eccleſia ſine fine futuram, ſilentium illud ſignificabat. ¶Quod autem ait, quaſi media hora, & ad ſignificationem ſatis eſt iam dictæ pacis & quietis, & ad diſiunctionem valet eorum quæ præmiſſa ſunt, & eorum quæ ſequuntur quia videlicet, iam nunc ab alio exordio myſteriorum ſiue reuelationis, ordo recapitulatur.

¶Quarti Libri Finis.

Ruperti

Eſaię.49
Ibidem.
Lucæ.12
Hebr.11
Matth.5
Pſalm.35
Eſaiæ.64
1. Cor.2
CAP. VIII
Sophon.1
Pſal.75
Matth.25
Sup.6

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER V. LXXIII

IT VIDI SEPTEM ANGELOS ſtantes in conſpectu dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubę. Et ecce alius angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum in manu ſua. ⌊Sicut vere dixit Chriſtus quia perſecutores corpus occidunt, ſed animam occidere non poſſunt, ſic vere dixit Chriſti Apſ̃s, quia laboro vſq; ad vincula, ſed verbum dei nõn eſt alligatũ. ¶Ecce enim laborãte iſto Chriſti diſcipulo vſq; ad exilia, & in anguſta ſecũdum corpus clauſo inſula, verbũ dei libẽ atq; expeditũ, liberã eius aĩam p ampla ducit ſeculoꝝ ſpatia, tota amplitudine dilatatam, vt per annoꝝ milia per oĩm fere ſcripturaꝝ quaſi multa miliaria, digeſtas operũ dei rõnes myſticas corã ſe cõſpiciat. Ducit ac reducit à primis vſq; ad nouiſſimis vſq; ad priora ſecula, videlicet ab vltimi ſigilli apertione q̃d in nouiſſimo die aperiendũ erit vſq; ad primã tubã quæ poſt diluuiũ perſonuit ad deſtructionẽ pc̃ti, ad aſtruendum, q̃d cura eſſet deo de peccatis hoĩm, & q̃d omnes in nouiſſimo die iudicaturus ſit. ¶Operoſum atq; perpulchrum eſt oſtendere de ſcripturis, vbi, quando vel quomodo quiſq; angelorum iſtorum tuba cecinerit, quæ tertia pars terræ ignea grandine combuſta ſit, q̃ mons magnus in mare miſſus, & quæ tertia pars maris ſiue creaturæ mortua ſit, quæ tertia pars fluminum amara facta, vel in abſinthium verſa ſit, quæ vel cuius ſolis aut ſtellarum tertia pars percuſſa & obſcurata fuerit, quis puteus abyſſi, & quomodo illum ſtella de cœlo cadens aperuerit, vt de fumus aſcendit & locuſtæ exierunt, qui quatuor angeli alligati in flumine magno Euphrate, ſed ad vocem iubentis dei ſoluti, quod vltimum ſit væ, & quæ voces dicentium: Factũ eſt regnum huius mundi, dñi noſtri & Chriſti ei°, & regnabit in ſecula ſeculorum. Operoſum eſt, inquam, certis ex locis ſcripturarum oſtendere hæc omnia, nouiſſimũ magni iudicij diẽ, claris teſtimonijs ſcurrentia. ¶Præterea iam hic ſciendum, quia q̃ plagæ iã dictæ fieri cœperint, ad fidem ſiue confirmationem futuri iudicij dei, ſimul quoq; miæ præparatio nõ defuit, quæ iudicium illud fugientibus ſemper p̃ſto eſt, & omnibus occurrit. Pulchre ergo vbi dictum eſt, & vidi ſeptem angelos, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ, antequam aliquis illorum tuba caneret; ecce, inquit, alius angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureũ, &c. Iſte nanq; angelus ſiue angeli iſtius actus vel habitus, miſericordis atq; fidelis pontificis Chriſti ſacerdotium deſignat, quod ibi iam figurari cœptum eſt, vbi angeli tuba, & plagæ fieri cœperunt, quod ſermonis noſtri ſequentia pro poſſe declarabũt. ¶Itaq; ſicut in præcedentibus ſeptem libri ſigillis abſolutis, ſp̃m intellect°, ſic in iſtis ſeptem angelorum tubis, & in illo alio angelo thuribulũ habente, ſp̃m conſilij operatũ eſſe ſiue operari agnoſcimus. Vnde poſt cantum tubæ ſexti angeli leuat manum ſuam in cælum fortis angelus, iurans per viuentem in ſecula ſeculorũ, quia in diebus vocis ſeptimi angeli, cũ cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium dei. Myſterium nanq; hoc loco idem eſt quod ſecretum cõſilium. Et hoc vere magnum fuit conſilium magni dei, quod vltimum iudicium per ignem futurũ non ita repente aut ex improuiſo voluit euenire, ſicut illud anterius iudicium per aquam factum, ſed multa præmiſit ad idem iudicium pertinentia, per quæ non dubitaretur eſſe futurum, ſocia vbiq; miſericordia pro illis quos pœnitentiam agere vel acturos eſſe prœuidit ante ipſum iudicium. ¶Habentes ergo in hac recapitulatione magnam miſericordię arq; iudicij materiam, vnde grandis ſermo iure nobis ſit, niſi quia imbecilles ſumus ad dicendũ, primum de miſericordiæ inſtrumento loquamur, ſecũdum talem huiuſce angeli actum vel habitum. Res ipſa iam poſtulare videtur, vt primo inquiramus, quis eſſe ſecundum ſuam perſonam æſtimetur iſte angelus: Deinde cuius figuram geſtet, ſiue quem̃ ſignificet dicemus, iuxta ſenſum, quem publicus ſanctæ eccleſię iam dudum commendauit vſus. Omnium quidẽ angelorum pium atq; benignum eſſe ſtudium circa genus humanum, multa cõmendãt ſanctarum teſtimonia ſcripturarum, vt exempli gr̃a illud euangelicum: Dico vobis, gaudium erit coram angelis dei ſuper vno pc̃tore pœnitentiam agente. Illi congaudentes redẽptioni noſtræ, nato dño magna multitudine ſolennizantes atq; perſultantes gloriam in altiſſimis deo, & in terra pacem hoĩbus bonæ voluntatis decãtando annuntiant, & annuntiando decantant ipſi reſurgente domino, eodemq; aſcendente in cœlo, in albis veſtibus apparentes, ſalutis noſtræ feſtiuitatem concelebrant, & celebrandam fidei noſtræ intimare feſtinãt. ¶Veruntamen præ omnibus Michael atque Gabriel coram domino pro nobis ſunt, pro-

Matth. 10. 2. Timot. 2
Luc. 15.
Luc. 2.
Matth. vlt.
Actor. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

pter nos fatagunt,& in nr̃m eunt atq; veniunt adiutorium,ſicut teſtat vtrunq; vetus.ſ.& nouum teſtamentum. Nam in veteri Daniel audiuit vocem dicentis ſibi: Gabriel,fac intellige re iſtam viſionem. Virum iſtum qui Gabrieli loqui pręcepit,vt Danielem faciat intelligere viſionem, ludæi Michael autumant. ¶Conſequenter aũt, quia viſio de prælijs erat regnũq; certaminibus,imo regnorum ſucceſſionibus,Gabriel,qui præpoſitus eſt prelijs huic officio Daniel.8 mancipatur. Gabriel enim in noſtra lingua vertitur fortitudo vel robuſtus dei. Vnde & eo tempore,quo erat dominus naſciturus,& indicturus bellum dæmonibus, & triumphatur de mundo,Gabriel venit ad Zachariam,& ad Mariam, & poſtea in Pſalmis de domino le- Luc.1. gimus triumphante: Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens,dominus fortis iſpe Pſalm.23 eſt rex gloriæ. De hoc in alia viſione idem propheta: Adhuc,inquit, me loquente in ora Daniel.9. ne,ecce vir Gabriel quem videram in viſione à principio,cito volans tetigit me in tempore ſacrificij veſpertini & docuit me. ¶Porro vbi populo proſpera ꝓmittũtur, & ꝓpitiatio vel expiatio neceſſaria eſt,Michael dirigitur,q interpretat,quis ſicut deus. Hinc eſt illud: Prin- Daniel.10. ceps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno dieb⁹,& ecce Michael vn⁹ de prin- cipibus primis venit in adiutorium meum. Itemq; poſt paucа: Veruntamen annuntiabo ti Ibidem. bi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis,& nemo ẽ adiutor meus in oĩbus his niſi Mi chael princeps vr̃ eſt. Deniq; cum dicit: Niſi Michael particeps veſter eſt adiutor me⁹, ſub audiendum eſt,ad rogandum deum pro vobis,ad offerendas deo oratiões vr̃as. ¶In nouo autem teſtamento,& Gabriel annuntiandæ dominicæ incarnationis fungitur officio,& Mi Luc. 1. chael princeps in ptælio contra diabolum ſecundum hanc ipſam Apocalypſin declaratur. Nam factum eſt,inquit,prælium magnum in cœlo, Michael & angeli eius præliabant cum Infrà.12. dracone,&c. Cum igitur omnium,vt iam dictum eſt,angelorum circa nos homines piũ ſit beneuolentia peruigili ſtudium,multo maxime de iſtis hoc ſentiendum eſt, quos vtriuſque veteris.ſ.& noui teſtamenti tam celebre per nomina ſua tãtis negotijs deſignat præconiũ. ¶Sed & iſtorum tam excellentium maximus nobis eſt Michael, quippe qui & illius alteri- Daniel.10. us teſtimonio princeps noſter & dr̃ & eſt,princeps in prælio,princeps in orationis ſuffra- gio. Vſq; ad finem ſeculi princeps iſte principatur populo dei,teſtante eodem angelo,q & ſupra cum diceret Danieli: In tempore illo conſurget Michael princeps magnus,qui ſtat ꝓ filijs populi tui,& veniet tempus,quale non fuit ex eo,ex quo gentes eſſe cœperunt, vſq; ad Daniel.12. tempus illud. Pro filijs populi tui cum dicitur Danieli,nos ipſos recte intelligim⁹, quia nimi rum & nos,quicunq; ex fide Abrahæ ſumus,cum Daniele & cum omnibus non tantũ car- Roma.4.9 nis,ſed & fide Abrahæ filijs vnus populus autoritate ſcripturarũ & dicimur & ſumus. ¶His itaq; teſtimonijs aſtipulantibus,veraciter agnoſcimus & dicimus,hunc angelũ,qui tali ſche mate ſtetit iuxta aram templi,Michaelem eſſe archangelum principem noſtrum, & iſtum cunctis retro ſeculis antequam naſceretur nobis de virgine puer,qui dicit & eſt magni con filij angelus,ante,inquam.ſ.ex quo gentes cœperunt,ex quo credidit Abraham deo, & re- putatũ eſt ei ad iuſtitiã, iſtũ ſtetiſſe ꝓ filijs populi illius,eorũq; fuiſſe adiutorẽ nõ dubitam⁹. Gene.15 Ex q̃ credidit Abrahã deo,vt iam dictũ eſt,& reputatũ eſt ei ad iuſtitiam, iſte angelus ſtetit iuxta aram templi hãs thuribulũ aureũ in manu ſua. Nondũ ſignificationẽ ſtantis attigim⁹ de q̃ poſtmodũ dicturi ſumus,ſed adiutorij ei⁹ q̃ populũ priorem in ꝓpria perſona adiuuit princeps,actus cũmemorare intendimus. ¶Quã ergo iuxta aram templi, vel cuius tẽpli iu- xta arã illũ ſtetiſſe intelligim⁹? Nimirũ tẽplũ dei ſctm̃,ſancta vniuerſalis eccleſia eſt,& huius templi ara ſiue altare Chr̃s eſt. Quomodo in templo manufacto viſibile altare omnimoda dignitate religionis præeminet,ſic in eccleſia ſua deus & homo Chr̃s, diuina ſimul & regia maieſtate ꝓpollet. Quomodo iuxta aram huiuſmodi iſte angelus ſtetit? Vbi primũ ara ipſa in templo ſuo fundata eſt? vbi Chr̃s p fidem in cordibus pr̃m repoſitus eſt, credentium huic verbo: Et in ſemine tuo benedicent omnes gentes,quod vtiq; ſemen Chr̃s eſt, extunc ange- Gene.22 lus iſte gentis illius princeps factus eſt, & iccirco recte iuxta aram ſtetiſſe dicit: quia ꝓpter huiuſmodi fidem tutor & adiutor illi populo datus eſt. ⌊Stetit ergo, inquit,habẽs thuribu lum aureum in manu ſua.⌋ Thuribulum aureum fides illorũ erat ſancta,fides pura,fides au- rea, videlicet multis tribulationibus eorundem ſuper terram peregrinantium,velut auro in camino ignis ꝓbata. Hãc illoꝝ fidẽ tanq̃ thuribulum habebat in manu ſua.ſ.ipſam habẽs ꝓ illis iuſtitiæ cauſam,ad impetranda dei beneficia. Vnde & ſequit: ⌊Et data ſunt ei incenſa multa,vt daret de orationibus ſanctoꝝ omnium ſup altare aureum q̃d eſt ante thronum.⌋ Quid ꝓ incenſa velit intelligi ipſe expoſuit dicẽdo,vt daret de orationibus ſanctoꝝ omniũ ſup altare aureum. Ergo incenſa quę illi data ſunt,ſanctoꝝ orationes ſunt. Quid aũt orabãt ſancti illi,quoꝝ iſte angel⁹ in tali miniſterio princeps erat,ſicut prophetica veritas aſtruit? Quid orabant,vel pro qua re orationes maxime faciebant? Plenæ q̃dem ſunt diuinæ pagi- næ clamoribus magis q̃ orationibus illoꝝ,q non niſi in neceſſitate & temporali ſalute deũ Exod.1. inuocare nouerunt. Exempli gr̃a: Mortuus eſt rex Aegypti,& ingemiſcẽtes filij Israel pro-

pter opera vociferati ſunt ad dñm. Aſcenditq; clamor eorum ad dñm pro operibus,& au- Iudic.3. diuit gemitum eorum. Item: Iratus eſt dñs contra Iſrael,tradidit eos in manus illius, ſeruie runtq; ei,& clamauerunt ad dñm,qui ſuſcitauit eis ſaluatores & liberauit eos. Plenæ,inquã, ſunt diuinæ paginæ huiuſmodi clamoribus illoꝝ. ¶Sed nunquid hi ſoli clamores,vniuerſæ illę orationes ſanctoꝝ & vniuerſa incenſa fuerũt quę iſti angelo data ſunt? Si nihil aliud ado rauerunt,ergo ne orationes illorum,incenſa vocari,& ante altare ſiue ante thronum in con ſpectu dei adoleri dignæ fuerunt? Igitur oratiões ſanctoꝝ patrum ſiue patriarcharum,quæ hic incenſa digne vocari meruerunt,illæ fuerunt quas effundebant propter Chriſtum,pro- pter adipiſcendum eius aduentum magno patri Abrahæ repromiſſum, vt in ipſo benedice rentur cũ omnibus gentibus ſiue cognationibus terræ,atq; abſoluerentur ab illa primæ ꝑua Gene.22 ricationis maledictione. Hoc maxime Dauid ſanctus in pſalmis patenter intendit,ꝙs oran- do canit,quippe q & pro ipſa intentione tantæ dignitatis iudicat eaſdem orationes ſuas, vt in perſona eius,cuius aduentũ ſuſpirat,pleroſq; pſalmos proferat,quod ipſe ſenſus eorũ in- dubitanter attendentibus indicat. Exempli gr̃a: Deus laudem meã ne tacueris, &c. ꝓ eo vt Pſal.108 diceret: Deus laudem Chriſti filij tui ne tacueris,quia os peccatoris & os dolofi ſuper eum apertum eſt. Locuti ſunt aduerſus illum lingua doloſa, & ſermonibus odij circundederunt eum, & expugnauerunt eũ gratis. Proinde hæc & huiuſmodi incenſa vera eſſe non ignorãs quodam loco cum dixiſſet: Dñe clamaui ad te exaudi me,intẽde voci meæ cũ clamauero ad Pſal.140. te,ſubiunxit continuo: Dirigatur oro mea,ſicut incenſum,in cõſpectu tuo,& eſt ſenſus: Hoc Ieronym. fac,vt oratio mea ſit directa,non in conſpectu hoĩm,q ſoſpitatem corporis & diuitias ora- re & ſimilia,directã putant eſſe orationem,ſed in cõſpectu tuo, in beneplacito tuo, q̃d idem eſt ac ſi diceret: Hoc fac me orare quod orandũ eſt. Sequit ergo: ⌊Et aſcẽdit fumus incenſo rũ de oronibus ſanctorũ de manu angeli coram deo.⌋ Fumus incenſoꝝ ſuauiſſima eſt affe- ctio ſanctaꝝ precum,q̃ ſic ex fide per dilectionem operãte,dulceſcit,& corã deo conſurgit, quõ ab igne cremante dum liqueſcit incenſum,fumum creat odoriferum,ſurſum narib⁹ pa tulis ſenſum inſpirans inſitæ ſuauitatis. Illuc vſq; pulchra gradatione huiuſcemodi fumus Galat.5. aſcendit. De oronibus ſanctoꝝ ad manũ angeli,de manu angeli corã deo aſcendit. Quid de inde? ⌊Et accepit angelus thuribulũ & impleuit illud de igne altaris,& miſit in terrã. Et fa- cta ſunt tonitrua,& voces,& fulgura,& terræmotus magnus.⌋ Hoc thuribulum aureum ſu mus incenſoꝝ. hoc manus angeli mediantis impetrauit, vt de igne altaris pleno thuribulo mitteretur in terram,& fierent tonitrua,& voces,& fulgura,& terræmot⁹ magnus. Hoc,in quam,vt manifeſtius dictum ſit, aurea ſanctoꝝ pr̃m fides emeruit,vt tanta fierent in gẽte il- la ſigna ac prodigia, qbus contrita eſt Aegyptus, Pharao ſubmerſus cum curribus ſuis & Exod.14. equitibus ſuis, filijs Iſrael per mediũ mare tranſeuntibus, vtq; fieret in mõte Synai q̃d ſcriptũ eſt: Iam aduenerat dies tertius,& mane inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua ac mi care fulgura,& nubes denſiſſima operire montẽ,clangorq; buccinæ vehemẽter pſtrepebat, Exod.19. timuitq; ppl̃s qui erat in caſtris. Hoc reſpiciẽs Moyſes hõ dei, ſaluo ſacratiore intellectu,dũ bñdiceret filijs Iſrael dixit: Dñs de Syna venit,& de Seyr ortus eſt nobis. Apparuit de mon te Pharan,& cum eo ſanctorum milia. In dextera eius ignea lex. ¶Igneam legem dixit,ne Deut.33 dubites per ignem quem angelus iſte miſit in terram,recte legem debere intelligi. Et q̃d eſt lex ignea,niſi lex ſpũs dei, qui per ignem ſolet ſignificari,conſcripta: & contra peccata perſe uerantia zelo fortiſſimo feruida? Quod autem iſte ignis manu angelica in terram miſſus ſit, q̃d iſta lex ignea per angelos adminiſtrata ſit, Stephanus ꝓtomartyr in Actibus Apl̃orũ pa Acto.7. tenter edicit: Et occiderunt,inqt,eos,q prænuntiabant de aduentu iuſti,cuius vos nunc ꝓdi tores & homicidæ fuiſtis,q accepiſtis legem in diſpoſitione angelorum,& non cuſtodiſtis. Quid hoc teſtimonio manifeſtius? Legem,inqt,in diſpoſitiõe angelorum accepiſtis. Apo- ſtolus quoq; ad Galatas ſcribens,dicit: Quid igitur lex? Propter tranſgreſſionem poſita eſt Galat.3 donec veniret ſemen, cui repromiſerat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Qua in manu,vel cuius mediatoris? ¶In manu nimirũ mediatoris angeli magni, q nunc mediator dei & hoĩm eſt,hõ Chr̃s Ieſus. Hunc enim & iam dictus protomarty in Actibus apl̃orũ pa- Acto.7. tentet innuit dicendo: Hunc Moyſen deus principem & redemptorem miſit cum manu an Exod.3. geli qui apparuit illi in rubo. Et Malachias propheta manifeſtius exprimit qs vel quant⁹ ſit Malach.3. angelus iſte,cum dicit: Et ſtatim veniet ad templum ſuum dñator quem vos quæritis,& an gelus teſtamenti quem vos vultis. ¶Itaq; quomodo angeli, quoꝝ in diſpoſitione ſiue ordi- natione,promiſſio ad Abrahã,& Iſaac,& Iacob facta eſt & lex data eſt,plures fuerunt, iſte qui autoritate prophetica princeps illius populi dr̃ fuiſſe, archangelus Michael in tanto ne gotio nullatenus defuiſſe credendus eſt. Nam etſi illic de ſuę perſonæ manifeſtis indicijs ta- cet, aliàs nõ tacet. Deniq; cũ eſſet Ioſue in agro vrbis Hiericho,leuauit oculos & vidit virũ Ioſue.5. ſtantẽ contra ſe,& euaginatũ gladiũ tenentẽ,perrexitq; ad eum,& ait: Nr̃ es an aduerſario- rum? Qui rñdit: Nequaq̃,ſed ſum princeps exercitus dñi, & nunc venio. Sane q̃d dixit,ſed

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum princeps exercitus dñi, non sufficiens fuisset de scriptis personæ huius Michaelis archã
geli, nisi supplesset ipsa quam supra diximus autoritas prophetalis, qua dixit: ille alius an-
Daniel. 10. gelus, & nemo est adiutor meus in omnibus ñs nisi Michael princeps vr. Item q̃ alibi: In tẽ
Daniel. 12. pore, inquit, illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs ppli tui. Multa sunt
nimis & plura, quàm vt præsenti loco commemorare patiat tenor propositi nri, quæ p mi
nisterium principis huius facta sunt, sicut scripturis sacris continent, ex quibus omnib' ma-
gnus iste princeps, quia per ipsum disposita sunt, fortitus est nomen Michael q̃d interpreta-
tur, quis sicut deus. Quid enim aliud hoc nomẽ innuit, nisi quia qualia per ipsum facta sunt,
Psalm. 76. nemo facere possit nisi deus? Hoc denique & Psalmista perspiciens, quis deus, inquit, magnus
sicut deus noster? Tu es deus qui facis mirabilia, &c. ¶Sciendum tandẽ quia angelus iste nõ
in re, sed tantum in significatione mediator fuit. Nam idem Aplus, vt supra meminimus, di-
xit, quia lex propter transgressores posita est, donec veniret semen cui repromiserat ordina
ta per angelos in manu mediatoris. Et alibi dicit: Vnus deus & vnus mediator dei & hoim
homo Christus Iesus. Significatione ergo qualiter mediator fuerit, i. qualiter mediatorem
Galat. 3 dei & hominum secundum hãc visionem significauerit, iam dicendum est. ¶Venit, inq̃t, an
1. Timot. 2. gelus & stetit ante altare habens thuribulum aureum in manu sua. Angelum esse Christum
Esaiæ. 9 dei filium, angelum, i. nuntium magni consilij. Hunc esse vel dici non solum prophetica, ve-
Exod. 23. rum etiam legalis autoritas astruit, cum ad Mosen deus dicit: Ecce ego mittam angelum q̃
præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paraui. Obserua eum & audi
vocem eius, nec contemnendum putes, quia non dimittet cum peccaueris, & est nomẽ meũ
in illo. Nam angelus in quo debeat esse nomen dei, i. qui deus aut dñs iure debeat dici, vnus
& solus est deus, Chus dei filius. Hic, inq̃t, venit, videlicet in hunc mundum, per incarnatio-
nis mysterium. Nam & ex eo quod sic venit, & voluntatem patris nobis annuntiauit, ange
lus dr & est. Veniens autem stetit ante altare habens thuribulum aureum in manu sua. Quõ
stetit ante altare, nisi præsto se exhibens, ad subeundum opus obedientiæ spontaneæ? Cum
enim tanquam deus manu sua se tueri posset, tanquam homo infirmum se inueniri & teneri
Matth. 26. passus est, dixitq̃ orans ad patrem: Mi pr, si possibile est, transeat à me calix iste, veruntamẽ
Luc. 22. nõ sicut ego volo, sed sicut tu. Itaq̃ nõ se defendẽs stetit añ altare, videlicet tanq̃ ouis, ductus
Esaiæ. 53 ad immolandum, & non aperuit os suũ. ¶Taliter astitit, aureũ in manu sua hns thuribulum
.s. apparens in conspectu ecclesiæ factus ipse thuribulum, vt super altare crucis thuribulum
suum aureum. i. corpus immaculatum, & de spũ sancto conceptum, offerret patri p nobis.
Et data sunt illi incẽsa multa, vt daret de orationibus sanctorum oñium super altare, quod
est ante thronum. De orationibus sanctoꝝ obtulit incensũ. Ipsi enim libauit ecclesia preces
Psal. 140. suas, dicens: Dirigatur oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo. Accepisse autẽ de oratio-
nibus sanctorum idem dr & obtulisse, quia per ipsum omnium possunt preces ad dominum
suauiter peruenire. ¶Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu an
geli coram deo, Chro domino se hostiam suauitatis offerente, compunctio cordis sanctoꝝ
acceptabilis facta est, quæ ab igne nascẽs intimo, sicut fumus solet excitare lachrymas, & ac-
cepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, bene thuribulum igne plenum in
Iohan. 3 ducit. Non enim ad mensuram dat deus spiritum. Quod proprie de Christi humanitate no
Colos. 2 uimus adimpletum, in quo habitat oñis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et misit in ter-
Luc. 12. ram. Sic & dominus in Euangelio: Ignem, inquit, veni mittere in terram. Et facta sunt to-
nitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus. Tonitrua cõminationes supernæ. Et voces, i. ex
hortationes. Et fulgura. i. splendores miraculorum. Terræmotus, vt quibusdam insequenti
Iohan. 7 bus, quibusdam vero sequentibus: ñs dicentibus bonus est, illis autem, non, sed seducit tur-
bas. Nunc ad ordinem recurramus: Diximus supra, quia sicut in præceptis præcedentib', se
ptem libri sigillis absolutis, spiritum intellect', sic in istis septem angelorum tubis, & in illo
alio angelo thuribulum habente, spiritum consilij operatum esse siue operari agnoscimus,
ipsum tamen dei consilium in eo magnum & mirabile fuisse vel esse, quod vltimum iudiciũ
per ignem futurum, non repente aut ex improuiso voluit euenire, sicut illud anterius iudici
um per aquam factum, sed multa præmisit ad idem iudicium pertinentia, per quę non dubi
taretur futurum esse, socia vbiq̃ misericordia, pro illis quos pœnitẽtiam agere vel acturos
esse præuidit ante ipsum iudicium. ¶Cum igitur angelus iste staret, vt supra iam dictum est
datus in principem Abrahæ & semini eius, sumpto thuribulo paratus ad suscipiẽda oratio
num incensa, ad impetranda pro illis misericordiæ suffragia. ⌊Tũc & septem angelis septẽ
tubæ datæ sunt, & parauerunt se vt tuba canerẽt. ⌋Videlicet ad intonandum iudiciũ aduer
sus peccata gentium, quæ sub eodem tempore vias suas ingredi cœperũt. Tubæ, inquam, il
lis datę sunt, videlicet ad excitandum orbem terrarum vt pugnaret pro deo aduersus insen
satos, vt per quæ peccabant, per ipsa & punirentur. ⌊Et primus angelus tuba cecinit, & fa-
Sapient. 5. cta est grãdo & ignis, mixta in sanguine, & missum est in terrã, & tertia pars terræ cõbusta
est, &

est. & tertia pars arborum combusta est, & omne fœnũ viride combustum est. ⌋Primi an-
geli vel primæ tubæ cantus, clamor ille fuit de quo dñs ad prædictum patrem Abraham ta
liter locutus est: Clamor Sodomoꝝ & Gomorræ multiplicatus est, & pcm̃ eorum aggra- Gene. 18
uatum est nimis. Descendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere comple-
uerint: an non est ita, vt sciam. Deniq̃ ab angelis nobis deputatis, quotidie die noctuq̃ dño
factori nro opera nostra nuntiantur. Si ergo magnum sit opus quod agimus, dũ annuntia-
tur, ipsa annuntiatio quasi cantus tubæ est, q̃si magnus clamor. Siue pergrande pcm̃ siue o-
ratio sit vehemens, ante deum clamor est. Nã q̃ dixit: clamor Sodomoꝝ & Gomorræ mul Exod. 3
tiplicatus est, ipse alio loco dicit: Vidi afflictionem ppli mei, & clamorem eius audiui. Canẽ
te ergo tuba primi angeli, facta est grando, &c. Quando vel quõ hoc factũ sit, cui incogni-
tum est? Pluit enim dñs super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem, & subuertit ciui Gene. 19
tates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terræ virẽtia.
¶Deniq̃ terræ arborum, atq̃ fœni noie hoies subintelligendi sunt, cum bene nota scriptu-
rarum autoritate. Terræ, vt exempli gra, cum deus dicit: Quia puluis es, & in puluerem re- Gene. 3
uerteris: siue, terra es & in terram ibis. Et alibi: Quid superbit terra & cinis? Arboꝝ, cũ idẽ Eccl. 10.
dñs dicit: Non est arbor bona quæ facit fructus malos, neq̃ arbor mala faciens fructum bo Matth. 7.
num. Fœni, cum idem dñs dicit per pphetam: Clama: Ois caro fœnum, & ois gloria ei' q̃si Lucæ. 6
flos fœni. Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, verbum autem dñi manet in æternum. Er- Esaiæ. 40.
go terra, arbores, fœnum viride, homines Sodomitæ, cupidi, elati, luxuriosi, imo libidinosi
fuerunt. ¶Sed cur tertia pars terræ siue arborum, i. hoim dicti sunt? videlicet ob duplicem
causam: qa & de stirpe Cham, & impœnitentes fuerũt: genus quippe Chã recte tertia pars
hominum dr, & est: quia nimirum tres erant filij Noe, q̃ egressi sunt de arca, Sem, Cham, &
Iaphet. Porro Cham ipse est pr Chanaan, de cuius posteris Sodomitæ disseminati sunt, sic-
ut scriptum est: Per hos disseminati sunt ppli Chananæorũ, facti sunt termini Chanaan ve- Gene. 10.
nientibus à Sydone Geraram vsq̃ Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorram, &
ad Amam, & Seboym vsq̃ Lesa. Ergo natura, i. genere siue natione, tertia pars. i. de tertia
parte hominum erant, cum essent de stirpe maledicti Chanaan vnius ex posteris Cham, di- Gene. 9
cente pre: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Hæc vna est causa ob
quã Sodomitæ tertia pars terræ, siue tertia pars arboꝝ recte dicantur. ¶Alia est causa, quia
sicut iã dictũ est, impœnitentes fuerunt, pcm̃ suũ pdicantes nec abscondentes. Vnde hacte
nus ñs q̃ lætant cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, cur damnentur à deo iudi- Prouer. 23
ce, causa redditur huiusmodi: Quia pcm̃ suũ, inquit, sicut Sodoma pdicauerunt, nec absconderunt. Esaiæ. 3
Impœnitentes nãq̃ ita pars tertia hoim sunt, vt iusti q̃ digne pdicare debeãt, & pec
catores qui audiunt, & ad prædicationem illorum conuertuntur, saluare non dubitent ani-
mas suas, & sola quæ superest impœnitentium pars, sine dubio mittẽda sit in gehennã. ⌊Et
secundus angelus tuba cecinit, & tanq̃ mons magnus igne ardens, missus est in mare. Et fa-
cta est tertia pars maris, sanguis: & mortua est tertia pars creaturæ, q̃ habent animas, & ter
tia pars nauium interiit. ⌋Tunc secundus angelus tuba cecinit, q̃n mortuo rege Aegypti, in
gemiscẽtes filij Israel propter opa vociferati sunt ad dominum, ascenditq̃ clamor eorũ ad
deum pro operibus, & audiuit gemitum eorum. Canente autem hac tuba, tanquam mons,
inq̃t, magnus igne ardens missus est in mare. Recordatus est eñ, inq̃t scriptura, fœderis, q̃d Exod. 1.
pepigit deus cũ Abrahã, Isaac & Iacob, & respexit super filios Israel, & liberauit eos. Quõ Exod. 2.
liberauit eos? Extende, inquit, manum tuam super mare, & reuertantur aquæ ad Aegypti- Exod. 14.
os, super currus & equites eorũ. Reuerſæq̃ sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cun-
cti exercitus Pharaonis, q̃ sequentes ingressi fuerãt in mare, ne vnus qdem superfuit ex eis.
¶Ergo tanq̃ mons magnus igne ardens missus est in mare. s. Pharao cũ curribus suis, exem
plar superbiæ diabolicæ. Montis nanq̃ nomine superbia, ignis ardentis eorundem. s. Pha-
raonis & Aegyptiorum, designatur inuidia. Nam de superbia illorum Iethro quoq̃ cogna
tus Mosi cum dixisset: Bñdictus dñs q̃ liberauit vos de mãnu Aegyptioꝝ, & de manu Pha- Exod. 18.
raonis, q̃ eruit pplm̃ suũ de manu Aegypti, cõtinuo subiunxit: Nũc cognoui, qa magnus do
minus super omnes deos, eo q̃ superbe egerint contra illos. Porro inuidiæ suæ ignẽ vrentẽ
ipse satis indicat Pharao, cum dicit in initio: Ecce ppls filiorum Israel multus, & fortior no Exod. 1.
bis est, venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur. ¶Maris nomine gentes
huic significantur, quemadmodum & in Psalmo cum dicit: Et trãsferent montes in cor ma Psal. 45.
ris. Idem est eñ ac si diceret, dum à Iudęis in mediũ gentium transibunt apli. ¶Nauium q̃q
nomine vita hominum transitoria designatur, quemadmodũ & in Iob: Dies mei, inq̃t, tran Iob. 9.
sierũt, sicut naues poma portantes. ¶Itaq̃ & hic per tertiam partem maris siue nauiũ, sicut
supra, per tertiam partem terræ atq̃ arboꝝ, tertia pars hominum intelligitur recte. s. pro-
genies Cham, Aegyptij nanq̃ de Mesraim, vno ex posteris Cham, exorti sunt. Scriptũ q̃p-
pe est: Filij autẽ Cham, Chus & Mesraim, & Phur, & Chanaan, ac deinceps. At vero Mes- Gene. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

raim genuit Ludim,& Ananim,& Laabim,& Neptuim, & Phetusim,& Chessuim,de qb⁹
egressi sunt Philistiim,& Capturim. Quod ex isto .s. Mesraim, Aegyptiꝫ quoqꝫ,vt iã dictũ
Psalm. 77. & 104. est,orti sunt,antiquiores tradunt. Psalmista q̃qꝫ patrem eius Cham,patrem Aegyptiorum
fuisse astruit,cum dicit:Et pcussit oñe primogenitum in terra Aegypti,primitias oĩs labo-
ris eorum in tabernaculis Cham.i.vbi filꝫ Cham,filꝫ Noe habitant. ¶Aliã nihilominus ob
causam Aegyptiꝫ tertia pars fuerũt,videlicet quia &ipsi impœnitentes fuerunt, adeo,vt cũ
coram illis signa & ꝓdigia multiplicarent,ipsi amplius indurarent. Oderant eñ filios Isra-
el,& inuidebant eis,& iccirco,vt ꝓprium est odientium atqꝫ inuidentiũ, quãto plura vide-
bant ꝓ eis signa fieri,quæ gr̃a illoꝝ erat,tanto duriores efficiebant,augmentum per singula
signa capiente magnitudine odꝫ. ¶Hoc ꝑuidens ipse dominus dicebat ad Mosen:Ego in-
Exod. 7 durabo cor eius,& non dimittet ꝓpulum. Quod idem est ac si diceret:Ego quidẽ signa eo
ram eo faciam. sed hæc illi ad nihil aliud valebunt,nisi vt odientis crescat inuidia, inuidẽtis
augescat odium. Impœnitẽtes ergo erant,& cũ,vt supra dictum est, tres sunt partes hoĩm,
alꝫ quippe iusti,alꝫ pœnitẽtes,alꝫ impœnitentes sint. Isti,qa de impœnitẽtibus erãt, de ter
tia parte erant. Quod autem hic dr̃,quia tertia pars maris facta est sanguis, quoniam mare,
vt supra iã dictum est,gentes significat, ꝙ, inquam tertia pars maris, & tertia pars quæ ha-
bebat aĩas,mortua est,patẽter ad illud spectat, ꝙ pcussit aquam fluminis corã Pharaone &
Exodi. 7. seruis eius,q̃ versa est in sanguinem, & pisces qui erant in flumine, mortui sunt, & iumenta
Exod. 9 quoqꝫ igne & grandine combussit. Vnde & Psalmista:Conuertit aquas eoꝝ in sanguinẽ,&
Psalm. 77. & 104. occidit pisces eoꝝ. Ac deinceps:Et tradidit grandini iumenta eoꝝ. Item:Viam fecit semi-
tæ ire suæ,& non pepcit à morte animab⁹ eoꝝ,&iumenta eoꝝ in morte cõclusit. Et rursus:
Qui pcussit primogenita Aegypti,ab hoie vsqꝫ ad pecus. Iam ergo secundũ literam tertia
pars hoĩm.i.genus Chã,vnius ex tribus filꝫs Noe,secundo pcussa est:Historicas nãqꝫ pcus-
siones ostendere magis intendimus. ⌊Et terti⁹ angelus tuba cecinit:Et cecidit de cœlo stel
la magna ardens tanquam facula,& cecidit in tertiam partem fluminum,& in fontes aqua-
rum,& nomen stellæ dr̃ absinthium. Et facta est tertia pars aquaꝝ absinthium,& multi ho-
mines mortui sunt de aquis,quia amaræ factæ sunt.⌋ Fluminum quoqꝫ nomine gẽtes signi
Psal. 92. ficant,vt illic:Eleuauerunt flumina fluctus suos, à vocibus aquaꝝ multaꝝ, quod est dicere:
Inimicæ gentes eleuabunt tanquam fluctus quasdam commotiones suas,scilicet minas,ver
bera,& cætera talia:& hoc facient à vocibus aquarum multarum,id est, ꝓpter voces prædi
cantium euangeliũ Christi,siue ꝓpter clamosas accusationes multoꝝ,cum populati tumul-
Actoꝝ. 17. tu dicentium:nouæ religionis cultores,suorumq̃ exterminatores aduenisse deorum. ¶Por
ro tertia pars gentium,sicut iam dictum est,genus erat Cham. Igitur tunc tertius angel⁹ tu-
ba cecinit,quando post quadraginta annos ab exitu filiorum Israel de Aegypto, completæ
sunt iniquitates Amorræorum,& cæterarum gentium siue regnorum Chanaan. Quod &
patientia dei expectans,cum dixisset ad Abraham:Scito ꝓnoscens quod peregrinum futuꝝ
Gene. 15 sit semen tuum,in terra non sua,&c.ita subiunxit:Necdũ completæ sunt iniquitates Amor
ræoꝝ vsqꝫ ad præsens tempus. Itaqꝫ canente tuba tertia,i. istoꝝ quoqꝫ clamore ascendente
ad deum,eo quod pseueranter peccãdo iniquitates suas adimplessent,tempusq̃ esset vt iam
terra illos euomere deberet:⌊Cecidit,inquit,de cœlo stella magna ardẽs tanquam facula.⌋
Stella ardens tanquam facula.i.ira dei magna de cœlo cecidit super gẽtes illas: ira,inquam,
dei nobis stella,illis tanq̃ facula. Nobis enim lucet ira dei,& ad cognitionem proficit eiusdẽ
dei,quæ illos tanquam facula consumpsit,ita vt furore suo arderent,& nullam mĩam quæ-
rent,neqꝫ se victoribus traderent. Nam sic scriptũ est: Non fuit ciuitas quin se traderet filiꝫs
Iosue. 11. Israel,ꝓter Euæum qui habitat in Gabaon. Omnes bellando cœpit Iosue. Domini eñ sen-
tentia fuerat, vt indurarent corda eoꝝ,& pugnarent contra Israel,& caderent,& non me-
rerent vllam clementiam,ac pirent,sicut ꝑdixerat dñs Mosi:⌊Et cecidit in tertiam partem
fluminum,& in fontes aquaꝝ.⌋.i.in illas gentes quæ,sicut iã dictũ est, de tertia erant parte
hominum .s. de gẽe Cham. Item ob aliam causam de tertia erãt parte hominum,videlicet
quia impœnitentes erant:nam tres partes ibi maxime distinctæ apparuerunt,iustorum .s.
quod erant filꝫ Israel ꝓpter dei cultum. Pœnitentium, vt erat domus Raab meretricis,quæ
nuncios filiorum Israel susceꝑit, de qua & scriptum est:Raab vero meretricem & domũ pa
tris eius atqꝫ omnia quæ habebat fecit Iosue viuere,& habitauerunt in medio Israel,vsqꝫ in
Iosue.x. ꝑsentem diem. Porro impœnitentium pars ipsi erant, qppe & magnalia dei quæ in Aegy-
Iosue.6. pto & deinceps facta fuerant,æque ipsi audierant,& inde,illa inqt,elanguerunt oñes habi-
Iosue. 2. tatores terræ:sed non,vt ipsa & domus eius,ad pœnitentiam conuerti sunt.⌊Et nomen,in
quit,stellæ dr̃ absinthium.⌋Absinthiũ Græcũ nomen est herbæ, quæ gustu amarissima est,
suauis odore,temperamentum corpori ꝑstans,cuius contusa folia succo suo vomitũ extor
quent,& auferendis doloribus vel contusionibus corpoꝝ vtilissima comprobatur. Huicre-
ãte comparat̃,eiusq̃ nomine nuncupatur ira illa vel sententia dei, quæ super gentes illas ve-
nit,ita

nit,ita vt euomeret eos de terra,& quasi malis humoribus eiectis,reuelato pectore liberare
tur. Sic eñ de illis ipse loquit:Oẽs execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerũt ante
vos,& polluerũt eam. Cauete ergo &ne vos euomat cum paria feceritis,sic euomuit gentẽ Leui.18.20
quæ fuit ante vos. Recte ergo, vt dictum est,stella illa cadens .i. sententia dei super gentes il
las veniens,dr̃ absinthium,quæ talem talemq̃ necessarium terræ illi fecit vomitum.⌊Et fa-
cta est tertia pars aquarum absinthium,& multi hoĩes mortui sunt, qa amaræ factæ sunt.⌋
Facta est absinthium.i.demonstrata est esse amarissima,nimiumq̃ pernicioſa filiꝫs Israel eo
rundem cohabitatio gentium,& multi ex eis mortui sunt de aquis .i. de gentibus illis,quia
amaræ factæ sunt:videlicet sicut prædixerat deus ipse Israeli denuntians per Mosen:Caue
ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias,qui tibi sint in ruinã. Nõ ineas Exo. 23.34
pactum cum hoĩbus illarum regionum,ne cum fornicatæ fuerint cum dijs suis, & adorauc- Deute. 7.
rint simulacra eorum,vocet te quispiam,vt comedas de immolatis,&c. Non enim audiert
prohibentem dominum,sed biberunt aquas amaras multi,& mortui sunt.i.commixti sunt
inter gentes,& didicerunt opera eorum,& seruierunt sculptilibus eorum,& factum est illis
in scandalum.⌊Et quart⁹ angelus tuba cecinit,& percussa est tertia pars solis, & tertia pars
lunæ,&tertia pars stellarum,vt obscuraretur tertia pars eorum,diei non luceret pars tertia
& noctis similiter.⌋Eleuata est manus percutientis à tertia parte terræ,maris atqꝫ fluminũ,
ad solem,lunam & stellas,& percussa est tertia pars eorum.i.à genere Cham tertia, vt iã sæ
pe dictum est,parte hoĩm siue gentium,terram amantium,semetipsos amaricãtium,&sem
per in vitijs & pctis defluentium,ad ipm genus Sem, ad ipm semen Abrahæ, ad ipsam stir-
pem Iacob. ¶Nã sicut illi q deũ non quærunt,q cœlũ nõ suspiciunt, ꝓpter hoc ipsum terra
sunt,mare sunt,flumina sunt,sic econtra semen vel filꝫ Abrahę,sol sunt,luna sunt,stellę sunt.
Sol videlicet propter Chm verum solem,semen vnum eidem Abrahę repromissum: luna
propterea,quia ecclesia sunt:stellæ,propter diuisiuam, quã habuerunt singuli supra luminis
gratiam. Quod prospiciens Moses:& estis,inquit,hodie sicut stellæ cœli plurimi. Nouerat
quippe & scripserat deum dixisse ad Abraham: Suspice cœlum, & numera stellas, si potes: Deute.1.
moxq̃ subiunxit,sic erit semen tuum. Amplius autem ad comprobandum ꝙ sub noĩbus so Gene.15
lis,lunæ,ac stellaꝝ,gens illa siue patres &matres,singuliq̃ filꝫ gentis illius recte debeant in-
telligi,illud testimoniũ vel solum sufficit:Vidi,inqt Ioseph,quasi solem & lunã,& stellas vn Gene.37.
decim adorare me. Quod cum pri suo retulisset,qd, inqt ille, sibi vult hoc somium q̃d vidi-
stiꝰ Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te super terram? ¶Igitur quartus ange
lus tuba cecinit.i.murmuratio filiorum Israel in deserto præsente angelo q præcedebat eos
in columna nubis,nimiũ concitata,vsqꝫ ad aures dñi peruenit. Vnde Noses:Accedite,inqt,
coram dño: Audiuit eñ murmur vr̃m. Diu tuba illa personuit,diu aures dei cantus ille hor
risonus molestę tetigit. Quapropter permotus ipe dicebat Mosi:Vade descende,peccauit
populus tuus quem eduxisti de terra Aegypti:Recesserunt cito de via quã oñdisti eis. Deiñ Exod.13
tunc aures eiusdem dñi tuba illa molestissime tetigit, qñ reuersis exploratoribus & detrahẽ Exodi.16
tibus terræ quam inspexerant apud filios Israel,vociferans omnis turba fleuit, & mumura- Exod.32
ti sunt contra Mosen & Aaron cuncti filꝫ Israel,dicentes:Vtinam mortui essemus in Aegy Nume.14
pto,& non in hac vasta solitudine. Vtinam pereamus,& non introducat nos dñs in terram
istam,ne cadamus gladio,& vxores & liberi nri ducantur captiui,&c. ¶Tunc profecto per Psalm.94
cussa est tertia pars solis illius,lunæ illius,stellaꝝ illaꝝ. Iurauit enim in ira sua,si introibũt in Nume.14
requiẽ meã. Viuo ego, inquit, oẽs hoĩes qui viderunt maiestatẽ meã,& signa quæ feci non
videbunt terram pro qua iurauí patribus eoꝝ. Ac deinceps: Viuo ego, ait dñs, sicut locuti
estis audiẽte me,sic faciã vobis. In solitudine hac iacebunt corpora vra, oẽs qui murmurati
estis à viginti annis & supra,& murmurastis contra me,nõ intrabitis terrã super quã leua-
ui manũ meã,vt inhabitare vos facerẽ,ꝓter Caleph filiũ Iephone, & Iosue filiũ Nun. Notũ Nume.14
est ex sacris historijs,quõ disperierint,quibus adhuc ꝓ causis disperditi sint , ita vt alios ter-
ra viuos absorberet,alios ignis egressus à dño interficeret, alios gladi⁹ cõcideret. ¶Vita &
fine suo palam fecerunt,quod & ipsi quoqꝫ de tertia parte essent. Non quidem secundũ car
nis progeniem de tertia parte generis humani erant,i.de genere Cham,sicut supra memo-
rati Sodomitæ,sicut Aegyptij,sicut Chananęi,sed secundum imitationem de eadem parte
erant,testante deo,cum tali Israeli per prophetam loquitur: Pater tuus Amorræus,& ma-
ter tua Cethæa. Amorræus quippe & Cethæus fuere de genere Cham,& filꝫ Chanaan. Er
go tertia pars isti fuerũt, vt putabat,solis,lunæ,& stellarum.i. populi sanctorum,reuera aũt
tertia pars.i. ad tertiam partem pertinentes hominum siue gentium, partem Cham,partẽ
Chanaan. ¶Ita factũ est,vt diei nõ luceret hæc pars tertia, & noctis similiter. Semen illud
Abrahę,siue gẽs Israelitica,q̃ respectu sol & luna,eodẽ erat dies clara,&nox lucida. Dies cla Ezechi.16
ra,videlicet ꝓ consanguineo sibi Chro ꝓbus repromisso,sole æterno. Nox lucida, ꝓ reꝝ
temporaliũ euẽtu bono,terræq̃ Chanaan possessione ꝓmissa,&regno terreno multis mira

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilium dei signis illustrato. At illi infideles murmuratores, quicūq; in superbia deo detraxe-
runt, & ob hoc ore dei dicti sunt multitudo pessima. Exempli gratia, cum dixit: V squequo
Nume.14 multitudo hæc pessima murmurat contra me? Neq; in futura vita Chr̄m solem, neq; in præ
senti vita temporalem videre meruerunt patrum hereditatem. Itaq; diei similiter & noctis
pars ista, quæ putabatur diei esse & noctis lucidæ, cum potius ad illam, vt iam dictū est, ter-
tiam partē pertineret, in qua Chanaan reputatus est, non luxit, non clarificata est, sed tēbro
sam post memoriam reliquit. ⌊Et vidi, & audiui vocem vnius volātis aquilæ per medium
cœli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ, habitātibus in terra: de cæteris vocibus angelorum
trium, q erant tuba *canituri. ⌋Aquila hæc volans & prænuntia, sacra scriptura est. Notan-
Canturi. aquila. dum quod præcedentes quatuor percussiones nulla aquila prænūtiauit, quia videlicet Sodo
mitis, q̄ cœlesti igne vel sulphurea pluuia perdendi, Pharaoni & Aegyptijs, q̄d in mari Ru-
bro perituri, Amorræis quod completis iniquitatibus suis puniendi, & à terra sua forēt euo
mendi, nulla scriptura, nulla lex scripta comminata est aut prædixit. Tantummodo per le-
gem naturalem iudicati & damnati sunt. ¶Similiter & murmuratores filij Israel, quoꝝ cor
pora prostrata sunt in deserto, eandem murmurationis & rebellionis suæ pœnā quā passu-
ri essent, scriptura prædicente, vel p indicium scripturæ non audierant: quippe qui & ante
murmurare cœperunt, q̄ scriptura condita vel scripta esset lex, anteq̄ saltē priores tabulę de
Exod.32 cem præceptoꝝ digito dei scriptæ essent. quæ ipsæ factæ sunt añ scriptam legem, væ illi po
pulo incumbebat. Verbi gr̄a, cum dixisset dñs pro reatu vituli quem fecit Aaron: Cerno q̄
Ibidem. populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos.
Cum̄q; non dimitteretur stante Mose in confractione. i. in nimia mentis humilitate in con
spectu eius, ait tandem: Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. Lex, in
quam, nondum scripta aut certe recitata fuerat, & iccirco nec istud væ prænuntiasse scribit
hic volans aquila. ¶Tria væ quæ supersunt, sancta scriptura prænuntiauit. Primum videli-
cet quo filij Israel in eo passi sunt, quod peccantes dño traditi sunt in manus gentium, & do
minati sunt eorum q oderunt eos, & tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub
manibus eoꝝ. Secundum q̄d pertulerunt in eo quod in captiuitatem ducti sunt, & quatuor
regnorum. s. Babylonij, Persici, & Macedonici, atq; Romani fortitudinem imperiosam p-
Dunid.7. pter peccata sua miserabiliter sustinuerūt, quorum quartum. s. Romanum imperium bestia
terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, & dentes ferreos habens magnos, comedit eos atq;
comminuit, & reliqua pedibus suis conculcauit. Tertium erat væ, vltimum iudicium, quan
do tam ipsi quibus scripta est lex, q̄ & omnes gentes condigna recipient, quia videlicet qui-
Roma.2 cunq; sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicunq; in lege peccauerunt, per legem
iudicabuntur. Hæc, inquam, tria prius q̄ fierent, deus per suam scripturā enuntiare voluit, &
iccirco recte per volantem aquilam hic tertio pronuntiatur væ, de cæteris vocib⁹ trium an
gelorum q erant tuba canituri. Et quibus vel qualibus væ? Habitātibus, inquit, in terra. i. eis
quos omnino ne sursum aspiciant detrahit terra, detinet affectio terrena. ¶Et recte sancta
scriptura volanti aquilæ assimilatur, aquilæ, inquam, volanti p medium cœlum, quia videli
cet tota eius intentio sursum tendit, & terrena despicit, soli iustitiæ qui est Christ⁹, claros &
apertos oculos infigens, & p publicum, vtpote irreprehensibilis & honesta tota cum liberta
CAP.IX. te procedens. ⌊Et quintus angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cœlo cecidisse in terrā, &
data est illi clauis putei abyssi, & aperuit puteum abyssi. ⌋ & cætera vsq; væ vnū abijt. Hoc
vnum væ magnum & prolixum, magna & multa breuiter & mirabiliter replicat, mala va-
riæ seruitutis filioꝝ Abrahæ ludibria, quod. s. post mortem Iosue peccauerunt dño seruiē-
tes Balaim & Astaroth, & ob hoc tradidit eos in manus Chusanrathaim regis Mesopota-
miæ, seruieruntq; ei octo annis: q̄d iteꝝ fecerunt malum in conspectu dñi, & ob hoc confor
tauit aduersus eos Eglon regē Moab, seruieruntq; ei decem & octo annis: q̄d rursus addide
Iudic.3. runt facere malum, & tradidit illos dñs in manus Iabin regis Chanaan, qui & vehementer
Iudic.4. oppressit eos per viginti annos: q̄d deinde fecerunt malum, & iccirco tradidit eos in manus
Iudic.6. Madian septem annis: q̄d iterum dimiserunt dñm, & non colebant eū, & iccirco iratus tra-
Iudic.10 didit eos in manus Philistijm & filioꝝ Amon. Postq̄ ab illis lōgo duello cōtusi tandem per
virtutē victoriosi regis Dauid ita sunt liberati, vt humiliaret Philistæos, & cæteras gentes in
2.Reg.12. circuitu sicut scriptū est: Et tulit Dauid frenū tributi de manu Philistinoꝝ, & pcussit Moab,
&c. eo ꝓcessit iniqtas ipsoꝝ, vt scinderent decē trib⁹ à domo Dauid, & tēplo dñi, vitulos au
3.Reg.12. reos sibi fabricantes, primi hæretici, & vniuersæ exemplum hæreticę peruersitatis. Nunc iā
literæ ordinem ꝓsequamur. ⌊Et quintus, inqt, angelus tuba cecinit, & vidi stellā de cœlo ce
cidisse in terram. ⌋Tunc ꝓfecto ille quintus angelus tuba cecinit, q̄n impleta est veritas dei
quæ dixerat Mosi: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornica-
bitur post deos alienos in terra ad quā ingredietur vt habitet in ea. Ibi derelinquet me, & ir
Deute.31. ritum faciet fœdus quod pepigi cum eo. Item: Ego eī̄, inquit Mose, scio contentionē tuā,
& ceruicem

& ceruicē tuā durissimā. Adhuc viuente me & ingrediente vobiscū semper contentiose egi
stis contra dñm, quanto magis cū mortuus fuero. Ac deinceps: Noui enim q̄ post mortem Ibidem
meā inique agetis, & declinabitis cito à via quam p̄cepi vobis. Tunc, inq̄, quintus angelus, tu
ba cecinit, q̄n nuntiatum est omnia scienti deo, q̄ post deos alienos fornicaretur Israel. ⌊Et
vidi, inquit, stellam de cœlo cecidisse in terram. ⌋Stella ista quæ de cœlo cecidit, diabolus ē, Esa.14
cui propheta dicit: Quō de cœlo cecidisti Lucifer, q̄ mane oriebaris. Et notandum q̄ huius Luc.10
modi stellam non dixit: vidi cadere, sed vidi cecidisse. Iam dudum quippe ceciderat, & per
terram repebāt, q̄n hæc fieri cœperunt, quæ præsenti loco ista visio mystica replicat. Q̄n il-
le cecidit, nullus hominum erat qui videret, præter illum qui in Euangelio suo loquit dicēs:
Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Qui enim hæc dicit homo Chr̄s, prius
erat deus quàm homo fieret, prius q̄ angelus ille, stella illa, siue Lucifer ille caderet, imo pri-
usquam angelus aut creatura aliqua fieret. Bene ergo non ait vidi cadere, sed vidi cecidisse.
⌊Et data est ei clauis putei abyssi, & aperuit puteum abyssi. Et ascendit fumus putei, sicut fu
mus fornacis magnæ. ⌋Summam breuiter mystica significatione tangit causæ vel originis
quæ idololatriæ vel omnis hæreseos initium fuerit. Nam data est illi clauis putei abyssi, i. p-
missa est potestas siue facultas angelo illi, q̄ in veritate non stetit, omnis mendacij fundamē Iohan.8.
tum nullum habentis, nec eī̄ alicui rei innititur existenti. ¶Iccirco bene mendacium quod
loquitur ex proprijs, & cuius pater est, puteus dr̄ abyssi, videlicet infinitæ profunditatis: qa,
sicut iam dictū est, reꝝ existentiū fundamentū non habet nihilq̄ ei subest, loquit eī̄ q̄d non
est. Hūc talē puteū abyssi aperuit miseris loquens hoībus, & dicēs, se deū esse, suadens q̄ sese
in simulacris pro deo colendū. ⌊Et ascendit fumus putei sicut fum⁹ fornacis magnæ. ⌋Ascē Roma.1
dit, inq̄, videlicet etiam vsq; ad sapiētes seculi, quos obscurauit. De quibus & Aplis dicit: Sed
euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eoꝝ. Dicētes enim se esse sa
pientes, stulti facti sunt, &c. Et tūc fumus eiusmodi sicut fumus dr̄ fornacis magnæ, q̄a vide-
licet sicut fumus nō nisi ex subiacēte igne fit, sic nō nisi ex p̄cedente causa cupiditatis siue cō-
cupiscētiæ nascit cæcitas mētis, siue obscurario cordis insipientis. ⌊Et obscuratus est sol &
aer de fumo putei. ⌋Ad id peruentū est, ꝓpter q̄d & casum stellæ, & aptionē p̄miserat putei
abyssi fumātis. Sol nāq; & aer ille, vt supra iā dictū est, erat Israelis fol propter patres vel pa-
trū fidē, ex qbus Chr̄s sol iustitiæ secundū carnē: aer vero ꝓpter susceptā exinde eiusdem fi-
dei illuminationē. Hic post mortē Iosue ita obscuratus est, vt dimitteret dñm deū p̄m suo Iudic.2
rū, & sequeret deos alienos, deosq; pplorꝝ q in circuitu habitabāt. Suscitauit illis iudices do
minus, q liberarēt eos de vastantiū manibus. Sed nec illos audire voluerunt, fornicantes cū
dijs elienis & adorantes eos. Sol ergo & aer de fumo putei obscurat⁹ est. Quid deinde? ⌊Et
de fumo exierūt locustæ in terrā. ⌋Locustæ de fumo exierūt, quia videlicet ꝓpter fumū er
roris & stultitiæ qua obscurati sunt, hostes illis suscitati iudicio diuino emerserunt Mesopo
tamij, & Moabitæ, Chananæi, & Madianitæ, simulq; Amalechitæ, Philistijm, & filij Amō. Iudic.6.
Dicit enim de illis q̄dā loco scriptura sic: Ipsi eī̄ & vniuersi greges eoꝝ veniebāt cū taber-
naculis suis, & instar locustaꝝ vniuersa cōplebant, innumera multitudo hoīm & camelorū,
quicquid tetigerant deuastantes. ¶Non vtiq; vane aut sine pōdere instar locustaꝝ dixit, sed
qa reuera multitudines eiusmodi ad malū exultantes, leuitate animi & corporis, tanq̄ totidē
locustas salientes intuet & irridet is, q̄ habitat in cœlis, ꝓuidens illis cito futuꝝ quod p quen Eccl.12.
dam sapientia eius dicit: Florebit amigdalus & impinguabit locusta, Quod idem est ac si di
cat: Qui nunc viridis & rectus incedit, & tanq̄ locusta salit, canescet, et curuus vix incedere
incipiet, habens q̄ crura tumentia, nequaq̄ vt nunc leuis et gesticulosus in saltum sese excuti
et, locusta nanq; impinguatur, dum transacta leui iuuentute, crura tumescūt, vt fieri solet se
nibus. Locustæ ergo exierūt. i. hostes Israeli propter peccata multiplicati sunt: ⌊Et data ē
illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ. ⌋Scorpio, vermis pot⁹ quàm ani-
mal, aut serpens armatus aculeo, et ex eo Græce vocatur, quod cauda figat, et arcuato vulne
re venena diffundat. Idcirco dixit, scorpiones terrę, quia scorpio vermis terren⁹ est, ore vel
capite innoxio p̄blandiens, et tunc demum cauda cōuersa incautum feriens. Huiusmodi po
testas locustis illis data est, vt videlicet cum filios Israel ad illecebras lege dei prohibitas per
mulierum lenocinia ꝓuocassent, et transgressiores factos auxilio dei nudassent, tunc demum
aduersus eos armis consurgerent. Hoc p̄rimus Balach filius Sephor rex Moab facere didi-
cit, p̄ Balaam ariolum dicentem sibi: Veruntamen pgens ad populum meum dabo consiliū Nume.22
quid populus tuus populo huic faciat. Illo nanq; eius consilio factum est, vt fornicaret po- Nume.25
pulus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. Vnde post modum facta vl Nume.31
tione, iratus Moses principibus ait: Cur fœminas reseruastis? Nonne istæ sunt quæ decepe
runt filios Israel ad suggestionē Balaam, et ꝓuaricari vos fecerunt in domino, sup pcto Phe
gor, vnde et percussus est populus? Hoc ergo primum p Balaam facere didicerunt, scorpio
nes Madianitæ siue Moabitæ, et post hæc etiam gentes aliæ. ¶Sic enim scriptum est, post Iudic.3.
mortem

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortem Ioſue. Itaq; filij Iſrael habitauerunt in medio Chananæi, & Ethæi, & Amorræi, & Pherezæi, & Iebuſæi, & duxerũt vxores filias eoꝝ, ipſiq; filias ſuas eoꝝ filij tradiderunt, & ſeruierũt dijs eoꝝ. In hoc facto nimiꝝ ſcorpiones quaſi blandũ caput porrexerunt, ſed cõtinuo cauda pcuſſerunt. Conſequẽter enim victores illoꝝ, qbus deus iratus erat, effecti, vehementer illos afflixerunt. ⌊ Et ꝓceptum eſt illis ne læderent fœnũ terræ, neq; omne viride neq; omnem arborem niſi tm̃ hoies, q non habent ſignum dei in frontibus ſuis. ⌋ Perſpicue oſtendit, qa nõ per ꝓprietatem, ſed per ſimilitudinem locuſtas de fumo illo exiſſe dicit, dũ q̃d locuſtarum eſt facere, hoc illis interdictum eſſe ſcribit. Locuſtarum nanq; eſt lædere fœ
nũ terræ, & om̃e viride, omnem q; arborem, quemadmodum inter plagas Aegypti ſcriptũ
Exod. 10. eſt: Deuorata eſt igit herba terræ, & qcq̃d pomorum in arboribus fuit, q̃ grando dimiſerat nihilq; omnino virens relictum eſt in lignis & herbis terræ in cuncta Aegypto. Iſtis autem ne quid talium, ſed tantum hoies læderent, quia videlicet & ipſi homines erant qui hic locuſtæ dicti ſunt. Attamen futurum erat, vt hoſtes eiuſdem ppli peccatis exigentibus, non ſolũ hoies ſed & fœnum & omne viride, & omnem arborem, imo vniuerſam terram eorum læderent & ciuitates igni ſuccenderent, ſed nondum erat tempus. Poſtmodum vbi tuba cecinit ſextus angelus, hoc factum eſſe memorabimus. Nam vbi quintus iſte angelus tuba cecinit, ita plaga temperata eſt, vt læderentur & in ſeruitutem redigerentur tantũ hoies. Et qdẽ
Iudic. 6. tunc temporis cum ſæuiſſet Iſrael, ait ſcriptura: Aſcendebat Madian, & Amalech, & cæteri Orientalium nationum inſtar locuſtarum vniuerſa complentes, ficut erant in herbis cuncta vaſtabant, nihilq; omnino ad vitam pertinens relinquebant in Iſrael, non oues, non boues, nõ aſinos: ſed illa læſio cõparatione eius de q̃ poſt hæc dicendũ eſt, vbi Babylonio igne cuncta cremata ſunt, nec læſio reputãda eſt. ¶ Quod tandẽ ait de hominib⁹ q lædendi eſſent diſtinctionẽ faciens, q nõ habent ſignũ dei in frontibus ſuis, idem eſt ac ſi diceret, qui dereliquerunt legẽ dei ſui, q à fide patris ſui Abrahæ ſunt alienati. Nam q̃d modo ſignũ dei, ſignũ crucis Ieſu Chri pingimus Chriſtiani in frõtibus nr̃is, hoc ſuo more ſecundum tempus face
Exod. 12 re fuerant iuſſi, vt videlicet in carne ſua circunciſi, poſtes & ſuperliminaria domorum ſuaꝝ ſignarent ſanguine agni. At illi hoc facere cõtemnebant, ſeruientes dijs alienis. Erant igitur homines non habentes ſignum dei in frontibus ſuis, nõ habentes fidẽ in cordibus ſuis. ⌊ Et datum eſt illis ne occiderent eos, ſed vt cruciarentur menſibus quinque. ⌋ Et hoc futurum erat vt occiderentur ſiue caderent in ore gladij, ſed nõdum tẽpus erat, nondũ hoc datum eſt illis locuſtis. Sed quid? Vt cruciarent, inquit, menſibus quinq;. Menſes quinq; quibus cruciati ſunt, mutationes ſeruitutis fuerunt quinq;, quibus hoſtibus ſuis ſunt traditi & ſeruierũt illis, quas hoc ordine ſcriptura digeſſit. Primo tradidit eos dñs in manus Chuſanraſathaim
Iudic. 3. regis Meſopotamiæ, ſeruieruntq; octo annis. Secundo confortauit aduerſum eos Eglõ re-
Iudic. 4. gem Moab, & copulauit ei filios Amon, & Amalech, ſeruieruntq; decẽ & octo annis. Ter-
Iudic. 6. tio tradidit eos in manu Iabin regis Chanaan, qui & oppreſſit eos viginti annis. Quarto tra-
Iudic 10 didit eos in manu Madiã ſeptem annis, & oppreſſi ſunt valde ab eis. Quinto tradidit eos in
2. Reg. 8 manu Philiſtiim, à quibus & variis ſunt afflictionbus contuſi, donec ventum eſt ad Dauid, q & tulit, inquit ſcriptra, de manu Philiſtinorũ frœnum tributi. Quæ deinde Iſrael mala propter peccata ſua ptulit, à tempore Babyloniæ captiuitatis, ad cantum pertinet tubæ ſexti angeli. Quinq; ergo menſibus cruciati ſunt, quia quinquies in ſeruitutẽ traditi ſunt. Quare autem menſium potius quàm annorum nomine vel numero illa ſeruitutis tempora deſignantur? videlicet quia in menſibus ſecundum lunam, quos ſolos Hebræi, de quibus ſermo eſt, nouerunt vel computant, mutabilitas crementi, vel decremẽti eſt, q̃ & ſtultoꝝ mutabilitatem
Eccl. 27. ſignificat, dicente ſcriptura, ſtultus vt luna mutat. ¶ An non illi vt luna mutabantur, vt meri-
Iudic. 2. to ſtultitiæ arguerent. Sic enim de illis ſcriptum eſt: Cumq; dominus iudices ſuſcitaret, in diebus eoꝝ reflectebat mĩa, & audiuit afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vaſtantium, poſtquam autem mortuus eſſet iudex, reuertebantur, & multa maiora faciebant q̃ patres eorum, ſequentes deos alienos, & ſeruientes eis, & adorantes eos. Quod ergo dictũ eſt ſed vt cruciarent menſibus quinq;, idem eſt ac ſi diceret, ſed vt quinquies in ſtultitiam mutati, in ſeruitutem redigerentur per vices quinque. ⌊ Et cruciatus eorum vt cruciatus ſcorpij cum percutit hominem. ⌋ Hoc idem eſt quod ſupra dixit, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ. Nam ſicut ſcorpius prius capite blandit, & poſt cauda ferit, mortifera venena diffundit, ſic illi prius ad illecebras ſacrificioꝝ, & ad connubia ꝓpinquos armati conſurgebant, cum auxilio deeſſet deus, quo veluti armis & ſcuto ꝓtegebantur. Sed iccirco de ſcorpionum & locuſtaꝝ ſimilitudine nunc repetit, quia plura eſt inde dicturus. ⌊ Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam. Et cupient mori, & fugiet mors ab ipſis. ⌋ Hæc dicta rectè accipias, tanquam ſupradictæ aquilæ volantis
Supra. 8. & dicentis, væ, væ, væ, de tribus angelis qui erant tuba canituri, quoꝝ iſtud væ primum eſt.

Tanquam

Tanq̃ dicat: Væ iſtud tm̃ erit, vt quærant hoies mortem, & nõ inueniant eã: vt cupiant mori, & fugiat mors ab eis. i. vt mors illis vita charior ſit, vt miſeriã longã cõpendio finire velint. Quare? videlicet iram talem, tam tunc cœperunt theſaurizare ſibi, qñ fruſtra mortem optauerunt ſibi, nulla exiſtente cauſa, cum nihil noceret eis. Dixerunt enim: Vtinam mortui eſſemus in Aegypto, & nõ in hac vaſta ſolitudine. Vtinã pereamꝰ, & nõ introducat nos dñs in terram iſtam, & non cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducant captiui. Tũc cupierunt mori, vt ſonabat lingua ꝑ nimio rancore & amaritudine impatientis animi fiet illis ſuccreſcentibus peccatis, vt pro re optent mori, & fugiet mors ab eis, ꝓceptum ſeruantibus locuſtis, vt non occidant, ſed crucient eos menſibꝰ quinq;. ⌊ Et ſimilitudines locuſtaꝝ ſimiles eqs paratis in prælium. ⌋ Quid magis diſſimile ſecundũ rem vel naturã, q̃ equi & locuſtæ? Quid tam impar & inæquale? Ergo aut locuſtæ in equorum magnitudinem creuerunt, aut q̃d mirabilius eſt, iſti homines ita minuti ſunt, vt locuſtæ cõparatiõe ipſoꝝ, magnitudinem habere viderentur equoꝝ. Nimirum hoc quod poſterius dixi factum eſſe conſtat iudicio dei, non decremento vel diminutione corpoꝝ, ſed defectu aĩarum. Qui enim ꝑ vita contẽptibili locuſtæ erant in oculis dñi, locuſtæ vt erãt permanſerunt. ſ. laſciuientes Chananæorum ppli, qui aũt hoies eſſe debuerãt imminuti ſunt merito, & quodãmodo locuſtæ
Numer. 13. locuſtaꝝ effecti timentes eos, qbus debuerãt eſſe timori. Reddebat enim illis vicẽ iuſtus iu-
Numer. 14. dex, quia videlicet filij erant pẽm detractoꝝ & murmuratoꝝ, eoꝝ peccata ſequentes q̃ detraxerant eidem terræ dicentes: Ppls quem aſpeximus proceꝝ ſtaturꝙ eſt. Ibi vidimus mõſtra quædam filioꝝ Enach de gñe gygantum, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur. Ergo quaſi proſecutione, tũc illis dixit deus: Sicut locuti eſtis audiẽte me, ſic faciã vobis, in ſolitudine hac iacebunt cadauera veſtra, tali nihilominus poſteris eorum hçc aquila volans & væ pronuntians pene loquitur & dicit: Sicut locuti eſtis ſic fiet vobis. Locuſtæ illæ comparatione veſtri, ſimiles erunt equis, vos comparati illis locuſtæ videbimini. Item: Sicut locuti eſtis, vtinã mortui eſſemus, vtinã pereamus, ſic fiet vobis. Quæretis mortẽ, & non inuenietis: cupietis mori, & mors fugiet à vobis. Sed nec illud vacat, q̃d cum dixiſſet, ſimiles eqs: addidit, paratis in ꝓlium. Videlicet magnã exprimit illaꝝ cũfidentiã locuſtaꝝ, magnã vim animoꝝ hoſtiliũ, vt vltro veniant ad ꝓliũ, & eos armis quærant quos prius fugerunt. Quod eueniſſe patenter hiſtoriæ referunt. ⌊ Et ſuper capita eorũ tanq̃ coronæ ſimiles auro. ⌋ Reges vel principes gentiũ illaꝝ, q per capita rectè intelliguntur, tanq̃ coronati, & nõ vere coronati victorꝫ fuerunt, quia videlicet non ſua virtute illi vicerunt, ſed pro pctis ſuis iſti homines victi ſunt. ¶ Ipſæ q̃q; coronæ non veraciter aureæ, ſed ſimiles auro dicuntur, quia nimiꝝ falſum erat quicquid de victoria tanq̃ ſapientes & fortes gloriabantur. Non enim virtutis eoꝝ aurum erat q̃d prævalebant, ſed diuinæ diſpenſationis examen, quo Iſrael exerce
Iudic. 3 batꝫ ad ſuimet experientiam. Nam & hoc ꝓmonſtrat ſcriptura: Hæ ſunt gentes quas dñs dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, & oẽs qui nouerãt bella Chananæoꝝ, & poſtea diſcerẽt filij eoꝝ certare cũ hoſtibus, & habere conſuetudinẽ præliãdi. ⌊ Et facies eaꝝ ſicut facies hominum. Et habebant capillos ſicut capillos mulieꝝ, & dentes eoꝝ ſicut leonum erant, & habebant loricas ſicut loricas ferreas. ⌋ Cũcta hæc in diminutionẽ filioꝝ Iſrael accipi poſſunt, quaſdam quaſi magnitudines illarum efferẽdo locuſtarum, vt, ſicut iam dictum eſt, ipſi potius comparati illis, quaſi locuſtæ viderent. Diſtincte tamen in facie humana ſimulatio rationis, in capillis mulieꝝ fluxi & effœminati mores, in dentibus leonum, qui & laniare & naturalem ſolent afferre putorem, mentis ferocitas, in loricis ferreis, om̃is armatura bellica re
Iudic. 4 cte intelligit, q̃ tanta illis erat, vt falcatis quoq; curribus abundaret. Nã & hoc de rege Chanaan ſcriptum eſt, quia nongentos habebat falcatos currus, & per viginti annos vehementer oppreſſit eos. ⌊ Et vox alaꝝ eaꝝ, ſicut vox equoꝝ currentium in bellũ. ⌋ Vox alaꝝ, exaltatio eſt ſuperbiæ locuſtarum taliũ, quam & audiuimus vocem. Exempli gra, in primo lib.
1. Reg. 4. Regum ſibimetipſis dicentiũ: Confortamini & eſtote viri Philiſtiim, ne ſeruiatis Hebræis, ſicut illi ſeruierunt vobis, confortamini & bellate. Nempe hoc dicere, confortamini & bellate, vox erat quaſi currentiũ equoꝝ multoꝝ currentiũ in bellum. ⌊ Et habebãt caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum. Poteſtas eorum nocere hominibus menſibus quinq;. ⌋ Hoc iam tertio locuſtæ illæ. ſ. hoſtis Iſrael ſcorpionibus ſimiles demonſtrati ſunt. i. in facie velut innocui, ſed in poſterioribus venena ſeruãtes. Cur hoc? Videlicet qa tertio leguntur filij Iſrael decepti fuiſſe per gentium illarum mulieres, quatenus offenſo deo in conſpectu hoſtium caderent, velut arma ſua non habẽtes. Primo vbi ſcriptum eſt, quod ſupra meminimus, qa vocauerunt eos filij Moab ad ſacrificia ſua, Et fornicatꝰ eſt, inqt ſcriNume. 25 ptura, ppls cum filiabus Moab, & adorauerunt deos earũ, initiatusq; eſt Iſrael Beelphegor.
Iudic. 3. Secundo vbi poſt mortem Ioſue ſcriptum eſt: Itaq; filij Iſrael habitauerunt in medio Cha-
3. Reg. 11. nanæi, & Ethæi, & Amorræi, & Pherezæi, & Euæi, & Iebuſæi, & duxerunt vxores filias eorum, &c. Tertio vbi de Salomone ſcriptũ eſt, quia amauit mulieres alienigenas multas, filiã

quoq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoq; Pharaonis,& Moabitidas,& Amonitidas,Idumæas & Sydonias,& Cethæas,& de-
prauatum est per mulieres cor eius,& iratus est dñs.Et primo quidem grauis fuit ira dñi di-
Nume.25. centis: Tolle cunctos principes ppli,& suspende eos contra solem in patibulis &occidat,in
Psalm.105. quit vnusquisq; proximos suos q initiati sunt Beelphegor.Secundo autem grauior, quia tra-
didit eos in manus gentium,& dñati sunt eorum qui oderũt eos.Tertio vero grauissima,qa
3.Reg.12. scissa est gens vna,& vnum regnum in duo regna,& ipsa schismata irreparabilia sunt,hosti-
bus postmodum data.Venit enim rex Assyrioꝝ & trãstulit Israel in Assyrios, collocauitq;
4.Reg.7 eos in Hala & in Habor fluuios Gozam,in ciuitatibus Medorum.Verum illa trãslatio Isra-
el in Assyrios,sicut & traductio Iudæ in Babylonem,ad cantum pertinet tubæ sexti angeli,
de q̃ postmodum dicendum est.Segtur ergo repetens q̃d iam dixerat:⌊Potestas eorum no
cere hoĩbus mensibus quinq;.⌋.i.seruituti eos subjcere per vices quinq;.⌊Et habebant su-
per se regem angelum abyssi,cui nomen Hebraice Abaddon,Græce autẽ Apollion,& La-
tine habet nomen Exterminans.⌋Angelus iste abyssi,manifeste contrarius est angelo ma-
gni consilij,rex contrarius regi,rex filiorum superbiæ aduersus vel oppositus regi filioꝝ sa
pientiæ.Nam & scriptura nois huius,& scriptura nois illius Hebraice, Græce, & Latine de-
posita,illum malum,istum bonum gentibus omnibus agnoscendum p̃dicat:Hebraice nan-
Iohan.19. que Græce & Latine scimus scriptum,Iesus Nazarenus rex Iudæorum.Ille Hebraice Iesus
Græce Soter,Latine Saluator.Hic autem,vt nunc in præsenti habemus, Hebraice Abad-
don,Græce Apollion,Latine Exterminator.Agnoscendus, inquam, erat iste Exterminа-
tor illis,qbus agnitus ille Saluator,vt dum scitur quàm nouus sit iste Exterminator, melius
sciatur q̃ vere,q̃ recte is,qui ab isto saluat,vocetur saluator.¶Porro nomen Exterminato-
ris prius autoritas diuina in veteri scriptura pene expressit,cum dicit:Tranfibit enim domi
nus percutiens Aegyptios:cumq; viderit sanguinem in supliminari,& in vtroq; poste,trã-
scendet ostium,& non sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere.Vnus idẽq; an-
Exod.12. gelus rex abyssi,Exterminator siue percussor,& illic non nisi in domibus q̃ sanguinem non
habebant in superliminari & vtroq; poste,permissus est quenquam lædere,& hic p̃ceptum
habet cum suis locutis,non nisi tantum homines qui non habent signum dei in frõtibus su-
is,cruciare.⌊Væ vnum abijt,& ecce veniunt adhuc duo væ. Et sextus angelus tuba cecinit
& audiui vocem vnam ex cornibus altaris aurei,quod est ante oculos dei,dicentẽ sexto an-
gelo,q habebat tubam:Solue q̃tuor angulos q alligati sunt in flumine magno Eufrate.⌋Se-
xtus angelus tuba diu cecinerat,qñ super Hierusalẽ & Iudam dñs hæc locutus est:Ecce ego
2.Para.34. adduco mala super locum istum,& super habitatores eius,cũcta q̃ maledicta q̃ scripta sunt
in libro hoc,quem legerunt coram rege Iuda,quia dereliquerunt me, & sacrificaueruntdñs
alienis,vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum.Iccirco stil
labit furor meꝰ super locum istum,& non extinguetur.Quid enim iniquitatis,quid clamo-
ris de gente illa,de regibus,principibus & sacerdotibus gentis illius,vnde iudicium & iusti-
tiam expectauerat dominus,non audierat? Prophetas eius occiderant, altaria eius suffode-
rant,& sanguine innocentium impleuerant Hierusalem vsq; ad os. Sculptile quoq; & cõfla
tile signum posuerant in domo domini.De qua locutꝰ est dominus ad Dauid & ad Salomo
3.Reg.19. nem filium eius,dicens:In domo hac & in Hierusalem,quam elegi de cunctis tribubus Isra-
2 Para.33. el,ponam nomen meum in sempiternum.Nimiꝝ propter peccata eiusmodi adduxit super
2.Para.36. eos dominus regem Chaldæorum,& interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij.
Non est misertus adolescentis,& virginis & senis,nec decrepiti quidem, sed oñes tradidit
manibus eius,& incenderunt hostes domum domini,destruxerũt murum Hierusalem, vni
uersas turres combusserunt & qcqd pretiosum fuerat demoliti sunt.Si quis euaserat gladiũ,
ductus in Babylonem seruiuit regi,& filijs eius.Post hoc secundum sustinuerunt, licet miti
us sibi regnum Persarum,deinde iugum tertij regni Græcorũ, propter perseuerantiũ mul-
titudinem peccatorum.Sub quarto tandem regno Romanorũ impleuerunt mensuram pa-
trum suorũ,occidendo Christum dei filium,vt veniret super eos, vel super generationem
Matth.23 illam omnis sanguis iustus qui effusus est super terram.Ait ergo:⌊Et audiui vocem vnam
ex cornibus altaris aurei,quod est ante oculos domini dicentem sexto angelo qui habebat
tubam:Solue quatuor angulos qui alligati sunt in flumine magno Eufrate.⌋Vox ista quã
audiuit,quatuor angelos soluere iubentis,permissio iudiciumq; fuit malum,id est,afflictio-
nem hominibus propter peccata ipsorum iuste creantis & adducentis, quemadmodum in
Esa. 45. Esaia dicit:Ego dominus faciens pacem & creans malum.¶Porro altare hoc aureum,ipm
est de q̃ supra habemus,quia venit angelus & stetit ante altare, habens thuribulum aureum
Supra.8. in manu sua,&c.Et hoc altare iam superiꝰ fidem Christi fuisse diximus,fundatam in sancto
Gene.22. rum patrum cordibus,ex quo primum ad Abraham deus locutus est,in semine tuo, inqui-
ens,benedicentur oẽs gentes.¶Quid igitur sunt cornua altaris,nisi patriarchæ & prophetæ
regesq; & duces siue iudices illius ppli,principes eiusdem fidei,quam & cecinerunt scripturis, præsi-

præsignauerunt factis mysticis:Et quidẽ vnũ est cornu maximum huius altaris,de quo
Psalmista:Cõstitui te,inquit,diẽ solennẽ in condensis vsq; ad cornu altaris,id est,vacate
à seruilibus operibus peccati,in multiplicitate virtutũ intenti,vsq; ad cognitionẽ diuinita
Psalm.117. tis Christi,sed nihilominus sic multa sunt cornua altaris,sicut multi participes eiusdẽ Chri
sti,de qbus & alibi Psalmista dicit:Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ p̃ cõsortibus tuis.
Psal. 44 ¶Quomõ ex huiusmodi cornibus altaris audita est vox dicentis,solue quatuor angelos:
Prophetico modo,cõcessiuo modo:Nam & p̃scientes prædixerunt,& consentientes di-
uinæ iustitiæ cõcesserunt,quatenus quatuor regna quæ cõsurgere haberẽt,de terra solue-
rentur,id est,nullis obstaculis sanctoꝝ angelorum,& præcipue Michalis principis cohi-
berentur,quin populum Iudæoꝝ,cuius erat princeps,captiuarent,occiderent, in seruitu
Hiere.11. tem redigerẽt,& in omnes gentes dispergerent.Exempli gratia:Hieremias in semetipso
cõsiderans peccata populi prophetas persequẽtis,& raultos ex eis interficientis,ipsumq;
Christũ interfecturi:Et tu,inquit,domine exercituũ probator iusti,qui vides renes eoꝝ,
videam quæso vltionẽ tuã ex eis,tibi enim reuelaui causam meam.Daniel eadẽ quatuor
Danie.7 regna sub imaginibus quatuor bestiaꝝ p̃uidẽs sic exprimit:Prima quasi leæna,hæc est re
gnum Babylonioꝝ:Sequens similis vrso,hæc est regnũ Persaꝝ & Medoꝝ. Tertia quasi
pardus,hæc est regnum Græcoꝝ:Quarta sine noie,terribilis atq; mirabilis,fortis nimis,
hæc est regnũ Romanoꝝ.¶Pleriq; scriptores Persaꝝ & Medoꝝ regnũ p̃tereuntes,siue
Aliqui re- cũ regno Babylonioꝝ pro vno cõputãtes,Africanũ,cuius caput Carthago extitit,tertio
gnũ Africa loco ponũt.Principio,inquiunt,fuit Babyloniũ,deinde Macedonicũ,post etiã Africanũ,
nũ pro ter atq; in fine Romanũ,q̃d vsq; nũc manet.Ita fuerũt ineffabili ordinatione p quatuor mun
tio ponũt. di cardines,quatuor regnoꝝ principatus distinctis gradibus eminẽtes, vt Babyloniũ re-
gnũ ab oriente,Romanũ ab occidẽte,à meridie Carthaginẽse,à septentrione Macedoni
cũ.Veꝝ huiusmodi cõputatio ad sacrã scripturã nõ pertinuit,in tali negotio,cũ de regnis
ageret vel agere deberet,tantũ his q̃ gentẽ Hebræoꝝ propter peccata sibi permissam di
uersis tẽporibus afflixerũt.¶Nã quod in Daniele de bestia,quæ similis erat vrso,& in par
te stetit,& sic dicebãt ei,surge comede carnes plurimas,notũ est q̃ regnũ Persaꝝ & Me-
Danie.7 dorũ significauerit,Quodq; dicitur in parte vna stetisse,idẽ est ac si dicatur,regnum illud
Hester.3 aduersum Israel nihil crudele gessisse.Itẽ q̃ dicebãt ei,surge comede carnes plurimas,il-
lud tẽpus significat,quãdo sub Assuero ad suggestionẽ Amã Agagitæ, vna die oẽs Iudæi
iussi sunt trucidari.Et pulchre nõ ait deuorabit eos,sed sic dicebãt ei,vt conatus tantũ sue
rit,& nequaq̃ rei sit exitus cõsecutus.¶Vt aũt pro regnis angeli scriberẽtur,dicẽdo,solue
quatuor angelos,illa causa est,qa angelis regna credita sunt,& in eodẽ propheta princi
pes regnoꝝ scribunt.Ait emi Danieli angelus,qui venerat propter sermones eius,Prin-
Danie.10 ceps autẽ regni Persaꝝ restitit mihi viginti & vno diebus.Et ecce Michael vnus de prin-
cipibus primus venit in adiutoriũ meũ,& ego remansi ibi iuxta regem Persarum.Restitit
emi princeps,id est,angelus Persaꝝ faciẽs pro credita sibi prouincia,ne captiuoꝝ omnis
populus dimitteretur.Resistente autem Persaꝝ angelo,venit mihi,inquit,in adiutorium
is,qui præest populo Israel,videlicet princeps siue archangelus Michael.Postmodũ di-
cit:Et nunc reuertar,vt prælier aduersum principẽ Persaꝝ.¶Cum ergo egrederer,appa
ruit princeps Græcoꝝ veniens.Apparuit,id est,ingressus est in conspectu dei, scilicet vt
accusaret Persaꝝ principem atq; Medorum,vt in loco eorum regnum Macedonũ suc-
cederet.Et reuera mira sacramẽta dei,laxato emi de captiuitate populo Iudæorum,Persa
rum regnũ atq; Medoꝝ interfecto Dario subuertit Alexander rex Macedonum, & prin
ceps Græcoꝝ,vicit principem Persaꝝ.¶Igitur quod ait angelo,qui habebat thuribulũ,
solue quatuor angelos q alligati sunt,idẽ est ac si dicat,omnia cornua altaris,id est,sancti
patres,sancti principes vel prophetæ illius gentis quondã deum verũ secundũ fidem pa-
ternã colẽtes.Ne resistas quatuor regnis,ne offeras incẽsa orationũ cõtra illa pro Iudæis
ne impedias orãdo quin veniant & pualeant contra eos,& adducant captiuos.¶Alligati
fuisse dicunt in flumine magno Eufrate.i.hactinus non permissi terminos Israel introire
Nã flumen Eufrates,recte ponitur pro cunctis terminis Israel,idcirco videlicet,qa secũ-
dũ autoritatẽ scripturæ,hic fluuius vnus de terminis illius est.Sic emi ad eos à dño dictũ
est:A deserto & Libano vsq; ad flumen magnũ Eufraten,erit terminus vester.Quãdo er
Iosue.1. go primũ tranſierũt Assyrij siue Chaldæi flumen magnũ Eufraten, & ab ipsis trãsductus
est in captiuitatẽ populus Israel siue Iuda,tunc angeli isti soluebant,ne alligati tenerẽtur
in illo magno flumine Eufrate.¶Loquente tunc tẽporis dño ad Hieremiã:Vade & possi
Hiem.13 de tibi lumbare siue cinctoriũ lineũ,& pones illud sup lumbos tuos.Ac deinceps:Tolle,
inquit,lumbare siue cinctoriũ q̃d possidisti,q̃d est circa lumbos tuos, & surgens vade ad
Eufraten,& absconde illud in foramine petræ.Et abijt Hieremias,& fecit sic.Et post dies
plurimos dixit itemq; dñs:Surge,vade ad Eufraten,& tolle inde lumbare quod p̃cepi tibi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt absconderes ibi. Et abij, inquit, ad Eufraten & fodi, & tuli lũbare de loco, vbi absconderam illud, & ecce cõputruerat, ita vt nullo vsui aptũ esset. Et factũ est verbũ dñi ad me dicens: Sic cõputrescere faciã superbiã Iuda, & superbiam Hierusalẽ multã, & populũ istũ pessimũ, qui nolũt audire verba mea. Sicut em̃ adhæret lumbare ad lumbos viri, sic adglutinauit mihi omnẽ domũ Israel, & omnẽ domũ Iuda, &c. ¶Denicq; lumbare siue cinctoriũ, quod dei renibus iungebat, populus Israel erat, qui in lini similitudinẽ assumptus de terra, & illotus, nec mollitudinẽ habuit, nec candorẽ, & tamen p illius misericordiã adhęsit deo. Cũcq; peccassent (rationale quippe est huiusce modi linũ atq; lũbare) ductus est trãs Eufraten, & in Assyrios, & ibi absconditus est, hoc est in multitudine magnaꝝ & innumerabiliũ gentiũ quodãmodo absorptus & nihil reputatus. Post longũ aũt tẽpus ipse propheta in typũ dei populũ liberat de captiuitate, qui nihilominus & post reditũ præcepta dei nõ fecit, sed secutus deos alienos, ad extremũ & manus in dei filiũ misit, & sic æterna perditione cõtabuit, qũo lumbare illud cõputruit & nulli erat aptum vsui. Hæc idcirco de propheta p̃senti loco sumpta sint, vt nõ dubium vel ignotũ sit quomodo vel in quo angeli illi in flumine magno Eufrate alligati fuerint. Videlicet q̃diu lumbare illud dei renibus adhæsit, eodẽ lũbari siue cinctorio tenebãtur astricti: quãdo autẽ iubente dño Hieremias illud in Eufrate abscondit, illi sunt soluti, q̃d est dicere: Quandiu populus Israel siue Iuda legẽ dei sui custodiuit, regna illa non lacerauerunt eos, neq; captiuauerũt eos Assyrij siue Chaldæi: q̃n aũt deos alienos coluerunt & seruierũt Baal, imo & prophatas occiderũt, illi permittẽte deo, transierũt Eufraten, & traduxerũt eos in captiuitatẽ. ¶Quis em̃ sapiens, absq; dei ordinatiõe putet illud accidisse, siue ab alio q̃ à deo angelos eiusmodi solutos fuisse? Denicq; omnẽ potestatẽ à deo esse, omnẽcq; ordinationẽ, & qui nõ legerũt sentiunt, & qui legerũt agnoscũt. Quod si potestates à deo sunt, testãte q̃q; Apostolo cũ dicit, non est em̃ potestas niſi à deo, quanto magis regna à quibus reliquæ potestates progrediunt? Si autẽ regna diuersa, quãto magis regnũ aliquod maximũ, cui reliquoꝝ regnorũ potestas vniuersa subiicitur, qualia nimirũ ista fuere, vnũquodq; suo tẽpore. Sequitur ergo. ¶Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati sunt in horã, & diem, & mẽsem, & annũ, vt occiderẽt tertiam partẽ hominũ. ¶Quis dinumerare posset occisiones siue strages hominũ, quas regna illa per totũ mundũ surgẽdo & cadendo fecerũt. Quare aũt hoc fieri est permissum, niſi propter peccata hominũ? Peccatores em̃ & impij erãt, omnesq; in maligno positi, ad nil aliud niſi occidi vel occidere parati & intenti. Recte ergo dicunt tertia pars hominũ, id est, oñes reprobi, qualis fuit Cham tertius post diluuiũ pater hominũ. ¶Sed ad ea magis respiciendũ est quæ ad præsens pertinẽt negotium, videlicet quæ in gentem Iudæorum mala fecerunt, deo iudice, propter peccata ipsoꝝ. Qui parati sunt, inquit, in horã, & diẽ, & mensem, & annũ. Cum hac distinctione quadripartita rememorandũ est id, quod supra dixit in cantu tubæ quinti angeli. Et dictũ est illis, inq̃t, ne occiderẽt eos, sed vt cruciarent mensibus quinq;. Cruciatus illos mensium quinq; monstrauimus fuisse seruitutes quinq; q̃bus seruierũt: Primo videlicet regi Mesopotamię, secũdo regi Moab, tertio Chanaan, quarto Madian, quinto Philistijm. Hoc ergo rememorãtes, sicut p mẽses seruitutes illas, sic per horã, & diẽ, & mensem, & annũ, captiuitates siue seruitutes intelligimus quas perpessi sunt, sub istoꝝ dominatione regnoꝝ, ita distantes diuturnitate vel quãtitate temporum, sicut palàm est diuersaꝝ esse quantitatum horam, & diem, & mensem, & annum. ¶Videlicet p horã illos intelligimus septuaginta annos q à transmigratione Babylonis vsq; ad annũ primũ Darij filij Assueri de semine Medorum computantur, qui subuertit regnum Chaldæoꝝ. ¶Per diem ducentos & triginta annos regni Persarum, scilicet vsq; ad initium regni Macedonũ. ¶Per mẽsem trecentos annos regni Macedonũ, videlicet, vsq; ad imperiũ Romanoꝝ. ¶Per annum Romani imperij diuturnitatem, sub quo Iudæi nõ vicunq; captiui, sicut prius, sed miserabiliter cõminuti atq; conculcati, & q mortibus superfuerũt, venditi in oẽs gentes dispersi sunt, & quasi toto anno, id est, vsq; ad finẽ seculi sic dispersi permanebũt. ¶Quomodo vel ad q̃d tali hora, tali die, tali mẽse, & tali anno parati fuerũt? videlicet ad rapiendã permissionẽ siue opportunitatẽ male agẽdi, sicut ferui ne quã parati steterũt, & sicut flagella dei in malũ suum pro huiusmodi apparatu seruoꝝ malorũ dñs deus Assur virgã & furoris sui baculũ, ipsumq; Nabuchodonosor, qui ad captiuandũ Iudæos primus affuit, primusq; seruiuit, vocat seruũ suum: Væ, inquit, Assur: Virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea. Itẽ: Ecce ego mittã & assumam omnes cognationes aquilonis ait dñs, & Nabuchodonosor regẽ Babylonis seruum meũ, & adducã eos sup terrã istã & super habitatores eius. ¶Quid mercedis pro hoc seruitio acceperit, post modũ claret dicẽte ipso cui seruierat deo: Cũcq; impleti fuerint anni septuaginta, visitabo super regẽ Babylonis, & super gentẽ illã, dicit dñs iniquitatẽ eoꝝ, & cætera. De cæteris quoq; regnis idem sentiendũ, quia singula post concessa mali seruitij tẽpo-

Lumbare illud, erant filij Israel.

3. Reg. 19

Roma. 13

1. Iohan. 5

Per horam diẽ, mẽsem & annũ, designantur quatuor captiuitates Iudæorũ

Esaiæ. 10
Hiere. 25
Ibidem.

rũ, mala sibi p̃mia receperũt. ¶Notandũ & hic, qa Iudæos reputat in genere Cham qui vel cuius genus, vt sæpe dictũ est, post diluuiũ legitur esse tertia pars hominum, quia non niſi tres filij Noe fuerunt, qui cũ illo arcã egressi sunt. Quomodo Iudæos in illo reputat? videlicet dicendo, vt occiderẽt tertiam partẽ hominũ. Et recte: Nam sub eodẽ tempore, quo sic occidi & captiuari merebãtur, propheta quasi rationẽ reddẽs, cur ita futurũ esset, hoc genti illi improperabat: Pater tuus Amorræus, & mater tua Cethæa. Et cui dubium, qa Cethæus & Amorræus nõ de Sem, sed de semine Cham pullulauerũt? Sequitur ¶Et numerus equestris exercitus vicies milies dena milia audiui numeꝝ eoꝝ. ¶Nõ ab re numerus equestris exercitus scribitur, qa videlicet in equis & equitibus superbia regnoꝝ illoꝝ plurimũ gloriabatur. Vnde contra Ezechiam clamante Rabsace, rex magnus rex Assyrioꝝ dicit nimiũ gloriabundus: Sed nunc trade te domino meo regi Assyrioꝝ, & dabo tibi duo milia equoꝝ, nec poteris ex te præbere ascensores eoꝝ. ¶Porro quod dicit, vicies milies dena milia, idẽ est ac si diceret, econuerso decies milies viginti milia, q̃ sunt ducenties mille milia. Idem, inquã, est in quãtitate, sed nõ in mysterij ratione. Omnino aliud intelligere licet, per hoc q̃d sic dixit, vicies milies dena milia, q̃ si dixisset, decies milies viginti milia. ¶Vt clarius atq; intelligibilius fiat q̃d nunc dicere cupimus, prius de natura multiplicitatis numeroꝝ pauca dicamus. Vnitas, id est, character, qui, sicut Abacistæ melius norunt, in primo limite, qui & singularis dicit, vnũ significat, transpositus vltra in quintũ limitem decẽ milia designat. Item binarius, id est, character, qui in iã dicto singulari limite duos significat, translatus ad eundẽ, id est, quintũ limitẽ, qui decenus millenus dicit, viginti milia designat. Sunt itaq; in vno eodẽq; deceno limite, & vnitas multiplicãda, & binarius multiplicator, vnitas videlicet decies millena, & binarius nihilominus vicies millenus. ¶Nõnihil mysterij in hoc subesse arbitramur, q̃d in ista quãtitate equestris exercitus, in vno eodẽq; limite cubãt vnitas & binarius, & q̃ nõ vnitas binariũ multiplicat secundũ hunc modũ vt diceret, & decies milies viginti milia audiui numeꝝ eoꝝ, sed ecõtra binarius vnitatẽ, dicẽdo: & vicies milies dena milia audiui numeꝝ eoꝝ. Quid em̃ vnitas decena millena, niſi gentẽ Hebræam vnius dei cultricẽ significat. Quid porro binarius decenus millenus (qui interdũ infamis est) in scriptura sacra, vt illic, de immũdis vero bina & bina ingredientur in arcã? ¶Igitur vnitas in eodẽ limite cum binario cubat, quia videlicet gens Israelitica, q̃ vnius dei populus esse debuerat, in terra gentiũ immundarum & abominabilia facientiũ collocata est. Illic profecto nõ gens Israelitica gentes immũdas & idololatras ad mundã vitam vniusq; dei cultũ conuertit, sed econtra gentes immundæ & idololatræ, gentẽ illã ad ad immunda & abominabilia peruerterunt. ¶Nam hoc est quod Esdras & Neemias, cæteriq; qui cũ eis erant, timentes dominũ, reuersi de Babylone deplorant, dicentes: quoniã iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerũt vsq; ad cœlũ. Et post aliqua: Et post oĩa quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro maximo, qa tu deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutẽ sicut est hodie, vt nõ cõuerteremur, & irrita faceremus mandata tua, neq; matrimonia iungeremus cũ populis abominationũ istaꝝ, & cætera. ¶Amplius autem cũ sub regno Græcoꝝ essent, non ipsi Græcos ad veri & vnius dei cultũ conuerterunt, sed econtra Græci illos in leges deo vero aduersas peruerterunt. Nã hoc est quod in libro Machabæoꝝ Mattathias cum filijs suis scissis vestibus plangit, dicens: Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionẽ populi mei, & cõtritionẽ ciuitatis sanctæ, & sedere illic, cũ datur in manibus inimicorum? Sancta in manus extraneorũ facta sunt, templum eius sicut homo ignobilis, &c. Multi enim ex Israel consenserant relinquere legẽ dei, & sacrificabant idolis. ¶Itaq; recte non vnitas binariũ, sed binarius vnitatem multiplicat, & quod inde excrescit, itẽ binarius est, fiunt em̃ ducenties mille milia. Siquidẽ per binarium multiplicata vnitas binarius fit hoc modo, bis vnũ, duo: & quia vnitas decies millena, & binarius decies millenus est, ipse binarius q̃ inde excrescit, in quinto ab eo q̃ multiplicat limite ponitur, &, sicut iam dictũ est, ducenties mille milia sunt, ibiq; binarius tam multiplex immundã Israelis & gentiũ permixitionẽ significat. Sequit. ¶Et vidi equos in visione, & q̃ sedebãt super eos habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equoꝝ erãt tanquã capita leonum, & de ore ipsoꝝ procedit ignis, & fumus, & sulphur. Ab ijs tribus plagis occisa est tertia pars hominũ, de igne, & fumo & sulphure, qui procedebat ex ore ipsoꝝ. ¶Numerũ quidem non definiendo, sed mysteriũ eius significãdo p̃scripserat dicens, & numerus equestris exercitus vicies milies dena milia audiui numerũ eorũ. ¶Nunc demũ & equorum & equitum subscribit dicendo, & ita vidi equos, & q̃ sedebãt super eos, Assyrij siue Chaldæi, Persæ, & Macedones atq; Romani, cũ fuerint vel sint natura hoĩes, equos ascendentes, & in equis gloriantes, nihilominus tamẽ pro quadã similitudine dicunt & fuerunt equi, imo & asini, iuxta illud propheticũ:

Quo iudex dicãtur de gñe Cham Gene. 8.

Ezech. 16.

Esaiæ. 36

Mysterium numeroꝝ.

Gene. 7

1. Esd. 9.

Ibidem.

Iudæi sub Græcis idolatræ.
1. Mach. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ezech.23

Carnes asinorũ carnes eorum,& fluxus equorũ fluxus eorũ. Quorum vel qualium equitum fuerũt isti equi vel qui sedebant super eos,nisi agitatores superborũ atq; luxuriosorũ spiritus maligni? Isti sedebant super eos,isti agitabant eos,& cum salirẽt in curribus & in equis,currus & equi erãt diaboli.¶Habẽtes,inquit,loricas igneas, & hyacinthinas & sulphureas. Spiritus nanq; maligni,quorũ cordibus præsidẽt,eorum sunt pœnis amicti,imo & quales efficiant eos quibus insidẽt,tales in præsenti visione apparent. Quales autẽ efficiunt,nisi cupidos,superbos,libidinosos? Quid vero per ignẽ nisi cupiditas? Quid p hyacinthũ,qui color cœli faciem imitari dicitur,nisi superbiam? Quid per sulphur fœtidũ,nisi libidinẽ,maximeq; eam quæ est contra naturam intelligimus? Tales nimirum regnorũ illorũ gentes fuerunt,cupiditate ardentes,superbia tumentes,libidine fœtentes.¶Bene ergo postquã de equitibus dixit,eadem fere de equis subiunxit:& de ore, inquiens,ipsorũ procedit ignis,& fumus,& sulphur. Solummodo hyacinthinarũ appositionem loricarum commutauit,pro illo colore superbiam significante ponens fumũ,per quod nihilominus superbia significari solet,iuxta illud Psalmistæ:Inimici vero dñi mox vt honorificati fuerint & exaltati,deficientes quẽadmodũ fumus deficient. Igitur equitibus de quibus dixerat,habẽtes loricas igneas,& hyacinthynas & sulphureas,equos suppares fuisse testat,cũ dicit,& de ore ipsorũ procedit ignis,& fumus & sulphur. Similes eñ sunt hoïes eiusmodi malignis spiritibus infessoribus atq; habitatoribus suis,licet dæmones in hoc minus habeant,vt nõ actu,sed tantũ voluntate libidinosi sint,quippe q̃ sine carnibus sunt. Et quis hęc ignoret,quod illi inimici dñi,cupidi,superbi fuerint & libidinosi?¶Nam de igne cupiditatis eorũ quippiam prædicare ex abundãti est:Palam quippe est quia ignis eorũ eiusmodi,totũ mundũ conflagrauit,regnumq; aduersus regnum concitando,nullam orbi terrarum requiem vel refrigerium cõcessit.¶Porro de fumigante illorũ superbia illud pro argumẽto satis est,quod reges eorũ homines mortales deos se haberi voluerũt, vt exempli gratia: Nabuchodonosor,qui p̃ceperat Holoferni quatenus omnes deos terræ exterminaret,vt ipse solus diceret deus,ab ijs nationibus quæ possent eius potẽtia subiugari. Item in regno Persarũ Aman superbissimus indignans,q̃ à Mardochæo non adoraretur,pro causa hac omnẽ Iudæorum nationem qui erant in regno Assueri perdere conatus est. In regno Græcorũ Antiochus illustris ascendens Hierosolymã in multitudine graui,intrauit in sanctificationẽ cũ superbia,& locutus est superbia magna,existimans præ superbia terram ad nauigandũ,pelagus vero ad iter agendũ deducturum, propter mentis elationem. In regno Romanorũ elati imperatores,etiã dumad viuerent pro dijs coli voluerũt.

Psalm.36

Cupiditas quatuor regnorum.

Iudith.3

Hester.3

1.Mach.1.

2.Mach.5

Hor.in epist.li.1.

Verg.in Buco.

Roma.1

Vnde Octauiano Augusto Flaccus adulãs,inter cætera dicit:Præsenti tibi maturos largimur honores,Iurãdasq; tuũ per nomẽ ponimus aras. Itẽq; Vergilius de eodẽ:O Melibœe deus nobis hæc otia fecit,Nãq; erit ille mihi semp deus,illius aram Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.¶Quid tandẽ de libidinibus regnorũ eorũdẽ multis opus est? Nam vt de diuinarũ testimonijs taceam scripturarũ,quale illud est Apostoli: Tradidit illos deus in reprobũ sensum. Quid turpe de illis non cantant satyræ Græcorũ & Latinorũ?¶Præter hæc vnũ quid interposuit,quod maxime ferocitatem siue crudelitatem designat huiusmodi equorũ. L Et capita,inquiens,equorũ erant tanquam capita leonũ. J

Daniel.7

Hoc ita perspicuũ est,vt in Daniele primũ regnorum illorum,scilicet Babylonium,significatũ sit per leænam. Prima,inquit,bestia quasi leæna,& alas habebat quasi aquilæ.¶Sic eñ regnum illud propter sæuitiam & crudelitatem figuratũ est,siue propter luxuriam,& vitam libidini seruientem,non leo,sed leæna appellatur. Aiunt enim hi,qui de bestiarum scripsere naturis,leænas esse ferociores,maxime si catulos nutriant,& semper gestire ad coitũ. Quod aũt habeat alas aquilæ,superbiã regni significat potentissimi. Quæres,quare ab huiusmodi equis vel equitibus homines,id est, Israeliticum populũ occidi permisit deus? Sequitur & dicit. L Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominũ de igne,& fumo & sulphure,quæ procedebant ex ore ipsorum. J Ab ijs tribus plagis,id est, propter istas tres plagas,quomodo & in psalmo:A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ,id est,propter vocẽ diaboli dicentis:Comedite & eritis sicut dij,quæ materia principium̃q; fuit gemitus mei,contabui & factus sum mortalis. Et propter illam vocẽ creditam, quẽadmodũ in tabescente corpore adhæret os carni,ita in me rationalitas consentit sensualitati. Item:Quia cinerem tanquã panem manducabam,& poculum meũ cum fletu miscebam,à facie iræ & indignationis tuæ,id est,propter faciẽ siue præsentiam iræ indignationis tuæ. Itaq; ab ijs tribus plagis,id est propter istas tres plagas occisa est tertia pars hominum de igne,& fumo,& sulphure,id est,propter ignem & fumum & sulphurem,quæ peccata fuisse iam diximus gentium siue regnorũ illorũ,videlicet concupiscentiã superbiam,libidinem̃q; Sodomiticam.¶Eadem eñ & ipsi fecerunt,& eorũ similes in culpa fuerunt,quibus ad pœnã traditi sunt,Hoc nobis scripturarũ testimonijs cõprobare ex abundanti

Tres plagæ Psal.101. Gene.3

Psalm.101.

danti est,sicut fuit Apostolo,vbi cõmemoratis sceleribus gentiliũ,cõuertitur ad Iudæum reprehendentem & iudicantem eos qui ex gentibus crediderãt,dicitq; ad eum:Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo eñ iudicas alterũ,teipsum condemnas:Eadem eñ agis quæ iudicas. Iuste igitur occisa est hæc pars hominũ,scilicet gẽs Hebraica,qa tribus istis peccati plagis corã deo consauciata fuerat. Inde & dicitur tertia pars hominũ,id est,reputaf in parte Cham,qui vnus de tribus filijs Noe peccator fuit,& maledictus esse meruit. Processisse aũt dicunf hæ plagæ ex ore equorũ,quia videlicet vt talia facerẽt Iudæi,ex collocutione & consortio gentiũ contraxerunt.¶Exempli gratia,Iason frater Oniæ (vt in libro Machabæorũ legitur) Antiochi fauẽs scelestis imperijs,legitima ciuiũ iura destituens,praua instituta sancibat. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium cõstituere,& optimos quosq; Ephœborũ in lupanaribus ponere. Erat aũt hoc non initiũ,sed incrementũ quoddã & profectus gentilis & alienigenæ cõuersationis,propter impij & nõ sacerdotis Iasonis nefariũ & inauditũ scelus,ita vt sacerdotes iã nõ circa altaris officia dediti essent,sed cõtempto tẽplo & sacrificijs neglectis,festinarẽt participes fieri palestræ & p̃bitionis eius iniustæ,& in exercitijs disci,& patrij quidẽ honoris nihil habentes,Græcas glorias optimas arbitrabant. Quarũ gratia periculosa eos cõtentio habebat,& eorũ instituta æmulabant,ac per oĩa ijs cõsimiles esse cupiebãt,quos hostes & peremptores habuerãt.¶Ita & igne perusti,& fumo elati siue obscurati, & sulphure corrupti sunt,q̃ de ore procedebãt eiusmodi equorũ,& idcirco ab illis occisi atq; captiuati sunt deo iudice,deo potestatẽ illis equis iuste tradẽte,vt quorũ gloriolas & libidines sectabatur,eorũ gladijs occiderent. De qua potestate illis tradita protinus sequit. L Potestas eñ equorũ in ore eorũ est,& in caudis eorũ. J Et est sensus,Idcirco nanq; potestatẽ in eos deo dante acceperũt,quia illi ad ora illorũ accesserũt suscipiendo errores eorũ.¶Et caudis eorum adhæserũt,id est,prophetis siue ariolis & Magis eorũ cõsenserũt. Nam propheta docens mendaciũ,ait Esaias,ipse cauda est,videlicet, quia quodãmodo protegit stercora, dũ ipsum quod loquitur mendaciũ quãta potest veri similitudine perornat. Et eiusmodi caudas equorũ,id est,prophetas tales siue ariolos gentiliũ Israelem habuisse, p̃multa sunt exempla siue testimonia scripturarũ,quippe cũ vnus Helias de talibus quadringẽtos quinquaginta viros occiderit,omnes prophetas Baal. Igitur potestas equorũ in ore ipsorũ,& in caudis eorũ,id est,potestatẽ quã habuerunt in populũ dei, regna illa, malæ collocutiones & pseudoprophetæ,incãtatores, Magi,& arioli siue aruspices eundẽ populũ seducẽdo illis adquisierũt,qualibus maxime Babylonij & Persæ abundauerũt. Et quasi quæreres vnde de caudis vt talẽ potestatẽ fecerint,cõtinuo subiungit. L Nã caudæ eorũ similes serpentibus,habẽtes capita,& in illis nocẽt. J Similes sunt serpẽtibus,id est,imitanf malignos spũs,suntq; pleni spiritu mendacij,q̃ per serpentẽ primũ hominẽ decepit,habẽt capita & in ijs nocẽt,id est,principibus & potẽtibus,regibus & imperatoribus adhærẽt,& eorũ patrocinio fulti,quos seducere nõ valent,premere prævalent,vt ipsorũ vel inuiti sequantur errorẽ. Nã exempli gratia,in ipso Israel prophetarũ Baal Iezabel caput erat,& pro tali capite sic fortes erãt,vt cõtradicere illis nemo ausus fuerit,nisi solus Helias,licet p̃ter eũ reliqui essent septẽ milia virorũ,qui nõ curuauerunt genu ante Baal. Eodẽ modo reges Babyloniorũ & Persarũ,cæterorũq; regnorũ,Magis & aruspicibus suis capita fuerũt,vt ipsorũ vi siue gladio perficerẽt,quod ore suo loquẽdo siue suadendo de populo verũ deũ colente facere nõ possent. L Et cęteri homines qui nõ sunt occisi plagis,neq; pœnitentiã egerunt de operibus manuũ suarũ,vt nõ adorarent dæmonia & simulacra aurea, & argentea & ærea,& lapidea,& lignea,q̃ neq; videre possunt neq; audire,neq; ambulare,& nõ egerunt pœnitentiã ab homicidijs suis,neq; à veneficijs suis,neq; à fornicatiõe sua,neq; à furtis suis. J Certũ est quia nõ omnes homines illos,hoïes Israelitas siue Iudæos illorũ regno rũ reges occiderũt. Nã & nouissimo illorũ,scilicet Romano imperio,quod quasi bestia terribilis atq; mirabilis cũcta comedit atq; cõminuit,aliqui superfuerũt qui captiui ducerentur in omnes gentes.¶Itemq; certũ est,quia sic captiui & dispersi pœnitentiã non egerũt ab homicidijs & cæteris peccatis suis,nã vsq; hodie Christo rebelles existunt, & Christũ blasphemãt,quem patres eorũ occiderunt. Quid igitur erit illis? Quid subaudiendũ est in dictione huiusmodi? Fecit eñ eclipsin,id est,defectũ sermonis,dicẽdo,& cæteri homines qui non sunt occisi his plagis,&c. Quid ergo erit? Nunquid erunt impuniti? Non vtiq; sed subaudiendũ est,qa ipsi bibẽt de phyalis plenis iracundia dei viuentis. De quibus suo loco plenius dicendũ erit,vt nõ prosit eis quod corporaliter nõ fuerunt occisi,cũ in æterna morte animæ sint detinẽdi tanto profundius quãto in peccatis suis permanẽt pertinacius,qui tot plagis vel mortibus attriti,non sunt ad percutientem se reuersi.

Roma.2

2.Mach.4 Scelera Iasonis iudęi

Esaiæ.9

3.Reg.18

Ibidem.

Ibidem.19

Daniel.7

Infra.16

LIBRI QVINTI FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XC.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER VI.

Septima tuba est nouissimi iudicij. 1.Cor.15 1.Thess.4

DE septem tubis, vna supererat tuba nouissima, post quã tuba eiusmodi nulla canitura est. Sex em̃ tubæ cecinerũt, & cũ tantum septem datæ fuerint, totidem angelis, singulæ singulis, profecto septima quæ supereſt, nouissima est, quã & Apostolus non ignorãs Corinthijs dicit: Omnes quidem resurgemus, sed nõ immutabimur. Canet em̃ tuba, & mortui resurgent incorrupti. Item ad Thessaloni censes: Quoniam ipse dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba dei descendet de cœlo. Hoc idem, videlicet q̃ hæc tuba septima nouissima sit, iurans hic protinus fortis angelus astruit dicendo, quia tẽpus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli cũ cœperit tuba canere, consummabitur mysteriũ dei, sicut euãgelizauit per seruos suos prophetas. ¶ Hic timor & tremor, & valde terribilis expectatio est. Nõ em̃ hæc tuba cæteris cõsimilis existimanda est, alius fragor, alia tempestas q̃ in cæteris cantibus tubarum, in illius tubæ clangore comparebit. Nã & propheta circa eius descriptionẽ valde laborat cũ dicit: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Sed q̃d multis nitimur argumẽtis? Etenim pro argumẽto magnitudinis tubæ illius vel solũ illud sufficit, q̃d filius dei suo illam aduentu præuenire curauit, & declamare nobis sua voce q̃ illa talis tuba canitura sit, vt nõ simus imparati. Nam & hoc quod sequitur. ¶ Et vidi alium angelum fortẽ descendentẽ de cœlo amictũ nube, & iris erat in capite eius. ¶ Et subinde: Et angelus quẽ vidi leuauit manũ suã in cœlum, & iurauit per viuentẽ in secula seculorũ: qui creauit cœlũ & ea quç in eo sunt, & terrã & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in illo sunt, q̃a tẽpus amplius nõ erit, sed in diebus vocis septimi angeli, cũ cœperit tuba canere, cõsummabitur mysteriũ dei, sicut euãgelizauit per seruos suos prophetas. ¶ Quis em̃ ille est angelus alius, nisi angelus magni cõsilij, angelus testamẽti dei, sæpedictus, & sæpe dicẽdus, vere alius, & longe dissimilis angelis omnibus. Hunc angelũ fortẽ dicit, nam vere est fortis, imo & princeps fortitudinis. Hinc & Psalmista: Dominus, inquit, fortis & potens, dñs potens in prælio. Proinde & angelus ille qui hunc venientẽ prænunciauit, Gabriel dicit, id est, fortitudo dei. De cœlo, inquit, vidi illũ descendentẽ. De cœlo, inquã, videlicet vbi erat prius. Nam quo descendit de cœlo, nisi in vterũ virginis? Non em̃ de illo virginis vtero initium habuit existendi, sicut quidã dixerunt blasphemantes hæretici, quoꝝ primus Cherintus fuit, sed in illum vterũ de cœlo descendit, de sinu patris aduenit. ¶ Et qui deus erat, homo factus est: quodq̃ erat verbũ in principio, caro factũ est, nõ mutata in carnẽ diuinitate, sed assumpta carne. Hoc est quod dicit, amictũ nube. Nubes em̃ & hic & in plerisq̃ scripturarũ locis mysticis, carnem illam significat, pulchra nimis & congrua consideratæ similitudine: q̃a videlicet sicut sol, cũ nube tegitur & latet, & tamẽ scitur q̃a præsens est dum suũ orbẽ non ostẽdit, & tamen orbi vniuerso diem facit: sic in illa carne deus & lauit, & p̃sens dinosci potuit, dum diuinitatem suam, vt semper erat, inuisibilem continuit, & tamẽ per opera visibilia mundũ vniuersum illuminauit. ¶ Et iris, inquit, in capite eius. Iris, id est, arcus cœlestis misericordiã designat eiusdẽ fortissimi: est em̃ signũ vel pignus datus propiciationis, dicente dño ad Noe: Nequaquã interficietur omnis caro vltra aquis diluuij. Ac deinceps: Hoc signũ fœderis inter me & vos: Arcum meũ ponam in nubibus, & erit signũ inter me & inter terrã. Igitur iris in capite eius, id est, misericordia in summa & principali intentione aduẽtus eius. Idcirco nãq; sic nube carnis amictus aduenit, vt p̃pararet nos talesq̃ efficeret, q̃ possimus stare in illa die iudicij, cũ tuba illa nouissima cecinerit, quæ p̃paratio est peccatorũ remissionẽ dare, q̃d fecit ille pœnitentiã prædicans, & lauãs nos à peccatis nostris in sanguine suo. Vnde misericors & fidelis dicit pontifex, q̃a talis erat iris in capite eius. ¶ Et facies eius erat vt sol, & pedes eius tanquã columna ignis. ¶ Facies eius est notitia eius, quç à tẽpore resurrectionis eius (qua clarificatus est claritate quã habuit priusquã mundus fieret) orbi vniuerso sereno lumine infulsit, impletos, q̃d Zacharias eodẽ mox nascituro præcinens: Visitauit nos, inquit, oriens ex alto, illuminare ijs q̃ in tenebris & in vmbra mortis sedent. Huius solis resurgentis ortũ respiciẽs Paulus apostolus dicit: Nox præcesſit, dies autẽ appropinquabit. Nox em̃ prius erat, extunc aũt sole surgente, dies appropinquantibus sibi appropinquat. Marcus quoq; Euangelista

CAP. X.

Tuba nouissima maxime horribilis. Sopho.1

Gene.9

Hebr.9

Iohan.17

Lucæ.1.

Roma.13

Marc. vlt.

Psalm.23

nubes pro humanitate dom

gelista in mysterio loquens, cum dixisset: Et valde mane vna sabbatorũ veniunt ad monumentum, orto iam sole. Nam mystice dictum intelligat, de isto sole iustitiæ, q̃ diem nouũ mundo indidit sua resurrectione, repugnantia sunt, valde mane, & orto iam sole. ¶ Et pedes eius (inq̃t) tanq̃ columna ignis. ¶ Hæc descriptio nonnihil à priore differt, vbi primũ ipse q̃ nunc describit huic Iohanni visus est. Illic nanq; primũ filius hoĩs manifeste scribitur, hoc autem in loco angelus fortis dicit. Illic & caput eius & capilli tanquam lana alba & tanq̃ nix candidi scribunt. Hic autem de hmõi canicie tacet, & hoc solum dicitur, quia iris erat in capite eius. Illic scriptum est: Et pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti. Hic autem nunc dicit: Et pedes eius tanquam columna ignis. Has talium descriptionum diuersitates quærere, cur habitæ sint non otiosum est. ¶ Dicimus ergo, q̃a prioris illius habitudinis alia fuit causa vel intentio, quam illic non tacuimus, & alia huius præsentis, quam silẽr præterire non conamur. Illic nanq; contra Cherintum & Hebionem, cæterosq; antichr̃os, q̃ interim dum hic Iohannes in insula Pathmos exularet Chr̃m ante Mariam fuisse negare cœperant, ostendebat eidem illo tali schemate, vel figura, quale scripturus foret euangelium, vel quale oporteret eum de Chr̃o perhibere testimonium: Hic autem oĩbus fidelibus pariter & infidelibus significabat, quale vel quantum orbi vniuerso impendeat negotium, propter quod venerit Chr̃us in hunc mundum, vt prouidum siue inexcusabilem faceret omnem hoĩem, nouissimæ tubæ terribilem sonum, i. vltimũ prænũtiando iudicium. Idcirco & illic naturam vtranq; vnius eiusdemq; Chr̃i recte significatam accipimus. Hic autem officium eius. Inde est q̃ illic filius hoĩs, quod natura est: Hic autem dicit angelus, quod officij̃ est. ¶ Item, illic caput eius scribit præ canicie candidum, significando diuinæ naturæ antiqtatem. Hic autem iris in capite eius videlicet designãdo suscepti officij̃ misericordiã & pietatem. ¶ Illic pedes q̃ sunt infimæ partes cuiusq; corporis, dicti sunt similes aurichalco, quo significat inferior, i. humana Chr̃i natura, permanẽte substantia, in auream transmutata esse gloriam diuinitatis. Hic autem pedes eius dicũtur tanquam columna ignis, quo dicto significat prædicatores eius, per quos venit ad nos spũ sancto firmati atq; illustrati sunt. Sunt em̃ pedes eius omnes euangelij̃ eius portitores atq; ministri, de qbus & Propheta dicit: Quàm speciosi pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem, annuntiantis bonũ, prædicantis salutem, dicentis Sion regnabit deus tuus. Isti pedes ex eo facti sunt tanq̃ columna ignis, ex quo venit sup eos spũs sanctus tanquam ignis. Extunc em̃ qui prius fuerant imbecilles & pauidi, idiotæ & sine literis, facti sunt fortes & securi, facundi & oĩm scripturarũ periti. Exempli gr̃a: Petrus ante frigidus, & ad prunas sedens & calefaciens se, timuit & negauit propter vocem vnius ancillæ oſtiariæ: extunc autem columna ignis, siue columna ignea factus est, vt & firmiter stans ecclesiam dei tanq̃ columna sustineret, & zelo bono feruens tanquam ignis, principes & reges, summosq; imperatores in verbo virtutis iustitiæq; responsis adureret, & eidem ecclesiæ quã velut columna sustinet, velut ignis lucem veritatis infunderet. ¶ Et habebat in manu sua libellum apertũ. ¶ Libellus iste idem liber, quẽ vidit idem Iohannes signatũ sigillis septem in dextera sedentis sup thronum. Apertus aũt nunc dicit, videlicet quemadmodũ & illic scriptum est, q̃a agnus illum aperuit, & soluit signacula eius. Siqdem agnus q̃ illic librum aperuisse scribit, ipse est angelus iste, q̃ hic in manu sua libellum apertum habere cernit. Habet em̃ in manu sua veraciter libellum hunc apertum, q̃a videlicet in potestate eius est nota facere credentibus in se secreta scripturarũ. Hæc potestas iam tunc in manu eius erat quando resurgens, & apparens discipulis suis, sicut Euangelista refert, aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. ¶ Et posuit pedem suum dexterum super mare, sinistrũ aũt super terram. ¶ Omnes eiusmodi pedes huius angeli, ex quo facti sunt sicut columna ignis, i. ex quo spũ sancto sunt firmati & illustrati, eo ipso q̃ sic firmati, sic sunt illustrati, oĩs dexteri, i. boni sunt & electi. At vero priusquam sic firmarent, sic illustrarent, videlicet ante passionem dñicam, omnes sinistri, q̃a multi reprobi, omnes autem infirmi erant. Nam, exempli gratia: loquente illo, & dicente: Nisi manducaueritis carnem filij hoĩs, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, & ijs similia: multi discipulorũ eius (inq̃t Euangelista) audientes, abierunt retro, & iam non cum illo ibant. De residuis quoq; duodecim vnus diabolus erat. ¶ Petrus quoq; nunc pes fortis & dexter, pes bonus & electus, & iuxta prophetam valde speciosus, tunc pene sinister fuit, q̃a lapsus est, & eum, quem portare, i. prædicare debuerat Chr̃m negando, cecidit. Itaq; ante passionem dñicam omnes (vt iam dictum est) pedes huiusmodi fuerunt sinistri, q̃a multi reprobi, omnes autem erant infirmi ¶ Scimus autem, q̃a pedes isti iam dictam passionem dñicam, tantummodo Iudæam perambulauerunt, id est, in sola Iudæa prædicauerunt, ipso sic præcipiente illis: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Post passionem vero suam cum resurrexisset à mortuis,

Supra.1

Ratio diuersitatis.

Esaiæ.52

Actor.2

Cur hic q̃ tus, supra il gnat̃ liber pontur

Supra.5

Luc. vlt.

Iohan.8

Matth.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marc.vlti. Matth.vlt. dicit eis: Euntes in mũdum vniuersum, prædicate euangeliũ omni creaturæ, euntes docete omnes gẽtes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spũs sancti. ¶ Igit pedẽ suum dexterũ posuit sup mare, sinistrum autem sup terram. i. prędicatores suos iam cõfirmatos in vniuersitatem gentium misit, cum autem adhuc essent infirmi, tantum in Iudæa illos p̃dicare iussit. Nam plerunq; nomine terræ, Iudæa: maris autem vocabulo, gentes significãtur, vt exempli gr̃a, in psalmo cum dicit: Propterea non timebimus dum turbabit terra, & transferent montes in cor maris. Est em̃ hic sensus: Non timebimus futuras tribulationes, quæ erunt dum turbabit terra, i. Iudæi, q debuerant esse terra culta & fertilis, & modo sunt tantum terra .i. solis terrenis dediti, & in medium gẽtium transferent Apostoli. Sequit: ⌊ Et clamauit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. ⌋ Ponẽdo pedes suos, angelus iste dexterum sup mare, sinistrum autẽ sup terram (sicut iam dictum est) voce magna clamauit, q̃a prædicatores suos constituendo vocem euangelicam, quam totus orbis audiret, mirabiliter ædidit. Quomodo vel quàm magna voce clamauit? Ita (inq;) quẽadmodum cum leo rugit. Vere quẽadmodum cum leo rugit. Nam & hoc patriarcha Iacob prædixerat ijs verbis: Catulus leonis Iuda, ad prędam fili mi ascẽdisti, requiescẽs accubuisti vt leo, & quasi leæna. Et propheta Amos: Dñs de Sion rugiet, & de Hierusalẽ dabit vocem suam. Et multis alijs prophetarũ dictis hmõi prædicat hoc ipsum, quod nunc dicitur quemadmodum cum leo rugit. Aiunt q de naturis scripserunt, q̃a ad vocẽ siue rugitum leonis omnia contremiscunt, & cuncta animantium natura terret. Hinc est illud prophetæ: Leo rugiet, q̃s non timebit? Et statim ostendẽs q̃d per hanc similitudinẽ velit intelligi: Dñs deus (inq;) locutus est, & q̃s non prophetabit? ¶ Itaq; & sic sciẽdum & subintelligendum est, clamorẽ huius angeli sic magna voce clamantis, quẽadmodum cum leo rugit illum fuisse clamorẽ passionis vel mortis eius, quo infernus cõtremuit, & cœlum patefactũ est, patuitq; ianua cœli, siue paradisi animabus prorumpentibus, effractis clausturis inferni tremuitq; terra, & apta sunt monumenta, multaq; sanctorũ q dormierant surrexerunt corpora, cunctaq; bestiarũ natura. i. malignorũ spirituum territa est potentia, & sicut illic prophetice dictum est: Dñs deus locutus est, q̃s non prophetabit? Omnis prophetia, cunctorum prophetarũ oracula consonuerunt, & q̃d vellent, aperuerunt, ad tantum tam magni clamorẽ angeli illius. Vnde & protinus sequit: ⌊ Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. ⌋ Quid em̃ sunt septem tonitrua, quo numero plerunq;, & maxime in hoc libro significatur vniuersitas, nisi oĩm q à seculo sunt sanctorũ prophetarũ oracula? Eorũ profecto voces prius sic erãt tanq̃ tonitrua, q̃a sicut tonitruum, & terribiliter sonat, & tamen articulatum siue intelligibilem sonum non dat: sic voces legis & prophetarũ prius & terribiliter sonabant, & tamen q̃d eisdem vocibus significaret, populares non intelligebant. ¶ Exempli gr̃a: In cantico Deuteronomij scriptum est: Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam, viuo ego in æternum: Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudiciũ manus mea. Reddam vltionẽ hostibus meis, & ijs q oderunt me retribuam. Qui illic loquebat, dicens: Leuabo ad cœlum manum meam, &c. ipse est angelus iste, de quo hic post modum dicit: Et angelus quẽ vidi stantẽ, leuauit manum suam in cœlum, & reliqua. ¶ Amplius aũt hic pro exemplo resplendet illud dictum in Osee: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos: Hoc etem̃ pulchre in sensu contingit illud quod nunc dictũ est. & clamauit voce magna, quẽadmodum cum leo rugit. Rugitus q̃ppe leonis hanc vim naturalem q̃ potẽtiam tradunt Physiologi: Cum genuerit læna catulum, tribus diebus, & tribus noctibus catulus dormit, & tũc demũ patris fremitu veluti tremefactus cubilis locus suscitare dr̃ catulũ dormientẽ. ¶ Quod si ita est, nimirũ magna filij rudinis causa est, cur merito nunc dici debuerit, quẽadmodũ cum leo rugit, q̃a vez sic nostra in Chr̃o natura tribus diebus & tribus noctibus somno mortis obdormierat, & tũc demũ diuinitatis potẽtia veluti fremitu leonis tremefactus est sepulchri locus, & surrexit q fuerat mortuus homo in deo assumptus, in quo & nos oẽs surreximus. ¶ Hæc & ijs silia profecto prius erant tonitrua. i. soni siue voces quasi inarticulatæ, eo quòd mysteria continerent nondũ intelligibilia, sed post q̃ angelus iste tali modo clamauit, facta sunt intelligibilia, aperiente illo sensum discipulis suis, vt intelligerent scripturas. Ait ergo: Et cum clamasset, locuta sunt septẽ tonitrua voces suas. Sequit: ⌊ Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram. Et audiui vocẽ de cœlo, dicentẽ: Signa quæ locuta sunt septẽ tonitrua, noli ea scribere. ⌋ Ego (inq;) scripturus erã. Quid est ea scribere, quæ locuta sunt septẽ tonitrua, nisi p calamũ & atramentũ tractando, cuncta explanare mysteria scripturarũ? Hoc iste non fecit, neq; cæteri apostoli. Quare? Nunq d nescierũt, neq; intellexerũt? Absit hoc. Imo ipsi erant amici, qualibus nihil deberet abscondi, quẽadmodum ipse dicit: Iam nõ dico vos seruos, sed amicos meos, q̃a oĩa q̃cunq; audiui à pr̃e meo nota feci vobis. Nota feci vobis, dixit pro eo vt diceret, nota faciam, q̃a videlicet cũ hæc diceret

Deut. 32. Osee. 6 Leonis nat? Luc. vlt. Iohan. 15

diceret, id quod mox facturus erat, tam certum erat, ac si iam fecisset. Mox em̃ resurgẽdo aperire habebat illis sensum, vt intelligerẽt scripturas, dando spm̃ veritatis q eos omnẽ veritatẽ doceret, cum fuerint eatenus hoĩes sine sr̃is & idiotæ. ¶ Quare ergo? Nunq d noluerunt, vel propter laboris impatiẽtiam subterfugerunt? Non vtiq;: Nam ego (inq;) iste scripturus eram. i. scribere volebam. Quid igit obstitit, nisi præceptum vel regula sanctæ discretionis? Non em̃ cuncta simul vel eodẽ tẽpore poterant expleri propter tarditatem hoĩm, q tunc rudes erant & imbecilles ad audiẽdam sapiam eiusmodi. Vnde Paulus apostolus cum dixisset: & consummatus, factus est oĩbus obtẽperãtibus sibi causa salutis æternæ, appellatus à deo pontifex iuxta ordinẽ Melchisedech, continuo subiunxit: De quo nobis grandis sermo & interp̃tabilis ad dicẽdum, q̃m imbecilles facti estis ad audiẽdum. Etem̃ cum debueritis magistri eẽ propter tẽpus, indigetis vt vos doceamini, quæ sunt elementa exordij sermonum dei, & facti estis q̃bus lacte opus sit non solido cibo &c. Ergo vt non scriberẽt tam iste q̃ cæteri apostoli, ea quæ locuti sunt eiusmodi tonitrua, non illis facultas defuit aut voluntas, sed eorũ q audituri siue lecturi tunc essent, obfuit sensus imbecillitas. Aliogn nisi pro causa hmõi tempus importunum tunc fuisset. ¶ Sicut idem Apostolus interdum pro tẽpore & re pauca prælibauit. Exempli gr̃a: Cum dixit, scriptum est q̃m Abraham duos filios habuit, eorumq; mysterium allegoricum p̃strinxit. Et sicut hic idem Iohannes testimonio legis & prophetarũ competẽter vti sciuit vel potuit, exempli gr̃a, dicendo: Facta sunt em̃ hæc, vt scriptura impleret: Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit: Videbunt in quẽ tranfixerunt. Sic & cæteras voces quas continebant cuncta illa legis & prophetarũ tonitrua explicare scissent & potuissent. ¶ Fuerit ergo laudandæ discretionis illorũ necessarium dũtaxat fidei ponere fundamesum, cũ non defuturos in posterũ scirent vel sperarent eos, q vt cætera bona, sic & sacrarũ expositiones scripturarũ superædificarent. Vnde idem Apostolus: Dei em̃ (inq;) sumus adiutores, dei agricultura estis, dei ædificatio estis, secundũ gratiam dei quæ data est mihi, vt sapiẽs architectus fundamẽtum posui, alius autẽ superædificat. Vnusq;sq; autẽ videat, quomodo superædificet: Fundamẽtum em̃ aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, qui est Chr̃us Iesus. Si quis autẽ superædificat sup fundamentum hoc, aurum & argentum, lapides p̃tiosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusq; opus manifestum erit, &c. Hæc ille de superædificantibus. ¶ Scimus autẽ, quia superædificantium principales duæ distinctiones sunt, q̃a videlicet alius in actiua, alius in contẽplatiua superædificat vita. ¶ Quod si actiuæ vitæ opera, quæ sunt, esurientem cibare, sitienti potum dare, nudum vestire, hospitẽ colligere, infirmũ & in carcere positum visitare, dignẽ quisquam existimat aurum, argentum, lapides p̃tiosos reputari debere. ¶ Quanto dignius contẽplatiuæ vitæ insignia splendida, quæ sunt, verba dei audire, eadem q̃ ruminare, sanctarum q̃ scripturarũ mysteria, & voce proferre, & calamo scribere, talibus nominibus. s. auri, argenti, lapidum pretiosorũ debet subintelligere. Hoc denq; est aurum, hoc argentum, hoc lapides p̃tiosos superædificare, sanctam scripturam, quæ extrinsecus in litera videtur subobscura, præclaris sensibus intrinsecus ornatam ostendere. Et hoc nimirum spiritale opus apud illam sapientis animæ amicam magnum habet meritum, sicut & ipsa testificans: Et qui (inq;) elucidant me vitã æternam habebunt. Profecto & ipse Apostolus ibidẽ in supradicto hoc maxime studium sese intẽdere innuit, cum postmodum dicit: Sic nos existimet homo vt ministros Chr̃i & dispensatores mysteriorũ dei. Hic iam quærit inter dispẽsatores, vt fidelis q̃s inueniatur, &c. Dicit ergo: ⌊ Signa quæ locuta sunt septẽ tonitrua, noli ea scribere. ⌋ Quod est diceret Mysteria scripturarũ quæ tibi datum nosse promptum q̃ est exponere, signa, claude. i. signata vt sunt & clausa posteris quærẽda relinque, vt non sint velut merces vltroneæ, de q bus vulgo dicit, quod soleat putere. Pretiosa erunt, quando opus erit, vt queranf. s. vrgentibus diuersis hæresibus quas necesse erit esse vt q probati fuerint, manifesti fiant. Tunc & præclara ingenia multorũ multipliciter exercebuntur, & quæ de scripturarũ thesauris laborioso fuerint studio conquisita, non vilia videbunt. Hoc dictum huic, nihilominus vniuerso dici arbitramur ordini illi primorũ discipulorũ Chr̃isti, quorum vnus & præ cæteris dilectus erat hic. Sequtur: ⌊ Et angelus quem vidi stantem supra mare, & supra terram, leuauit manum suam in cœlum, & iurauit per viuentem in secula seculorum, qui creauit cœlum & ea quæ in illo sunt, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt, quia tempus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium dei, sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. ⌋ Quod paulo ante dixerat, & clamauit voce magna quẽadmodum cum leo rugit: Hoc ipsum nũc repetit, latius & vehemẽtius exprimẽs, q̃d clamauerit, vel clamando q̃d fecerit: ⌊ Leuauit (inquit) manũ suam in cœlum. Manus angeli huius illa est magnificentia, & eleuatio manus illa est eleuatio magnificentiæ, quam admirans Psalmista loquitur: Domine dominus noster q̃

Luc. vlt. Iohan. 1 & Hebræ. 5 Galat. 4 Iohan. 19 Exodi. 12 Zach. 12 1. Cor. 3 1. Cor. 13 Ecci. 24. 1. Cor. 4 Psal. 8

vitæ cõtempl. munera.

nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Qm̃ eleuata eſt magnificentia
tua ſup cœlos. Quæ aũt illa eſt magnificentia, niſi reſurrectio & aſcẽſio dñica? Sequiſe m̃
poſtmodum, & dicit ad patrẽ eiuſdẽ dñi noſtri: Minuiſti eum paulo minus ab angelis, glo
ria, & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſup opa manuum tuarꝝ. Omnia ſubieci-
ſti ſub pedibus eius. Nimirꝝ hæc ipſa manus eleuatio. i. magnificẽtiæ, ſiue oĩpotẽriæ tantꝰ
Iohan.12 angeli ab illa cœpit exaltatione, de qua ipſe dixit: Et ego ſi exaltatus fuero à terra, oĩa
traham ad meipſum. Eleuatus nanq; ſiue exaltatus in altitudinem crucis, iam ipſo crucia-
tu mortis in eo leuabat manum ſuam, quod conſummabat author ſalutis oĩm, primam fa
ciens nobis reſurrectionem quæ eſt animarꝝ, qa videlicet peccata delebat oĩm p ſangui-
nem ſuum. Eleuatus deinde & reſurgens de ſepulchro, eadẽ ipſa reſurrectionis eleuatiõe
Roma.8 fiebat primogenitus mortuorꝝ. i. princeps ex mortuis reſurgẽtium, ſecundam in ſemet-
ipſo dedicans reſurrectionem, quæ eſt corporꝝ. Deinde cernentibus apoſtolis ſuis, eleua-
1. Cor.15 tus, & aſcendens in cœlum, eadem ipſa aſcẽſionis eleuatione conſtitutus eſt iudex viuorꝝ
Actorꝝ.1 oĩm & mortuorꝝ, ſedẽs ad dexteram patris, hoc modo conteſtantibus angelis: Viri Gali-
læi qd ſtatis aſpiciẽtes in cœlum? Sic veniet quẽadmodum vidiſtis eum euntẽ in cœlum.
Hac omnimoda ſuæ manus eleuatione in cœlum, iurauit angelus iſte p viuentẽ in ſecula
Qũo iura- ſeculorꝝ. ¶ Iurauit (inqt) id eſt, immutabili veritate firmauit. Neq; eñ verbis aut vulgari
uit Chr̃us. iuramẽtorꝝ effuſione iurauit, ſicut teſtis eſt totus euangelici textus ſermonis, in quo nusq;
inuenit, quod verbo vel voce iurauerit, imo & conſtat, q̃ iurare oĩno diſſuaſerit, ait enim:
Leuit.19 Audiſtis, qa dictum eſt antiquis: Non periurabis, reddes autẽ dño iuramẽta tua. Ego autẽ
Matth.5 dico vobis, non iurare omnino. Et ſubinde: Sit autẽ ſermo veſter, eſt eſt, non non. Quod
autẽ his abundãtius eſt, à malo eſt. Iurauit ergo .i. immutabili (vt iã dictũ eſt) veritate fir
mauit. ¶ Hoc ſolum interponens dictis ſuis pro ſigno firmamẽti: Amen amen dico vobis
Iohan.5. id eſt, vere ſiue fideliter dico vobis, dum quippiam tale proloquit, quod huiuſce veritatis
interpoſitione dignum ſit. Exempli gr̃a: Venit hora & nunc eſt, quando mortui audient
vocẽ filij dei, & qui audierint, viuent. Venit hora, quando omnes q in monumentis ſunt,
audiẽt vocem eius, & procedent q bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala
egerunt in reſurrectionem iudicij. ¶ Ita iurauit p viuentem in ſecula ſeculorꝝ. i. per ſemet-
ipſum q fuit mortuus, & nunc viuit in ſecula ſeculorꝝ. Reſurgens enim ex mortuis, iam nõ
morit, mors illi vltra non dominabit. Ne longius quæramus, cum dicit (ſicut iã diximus)
amen amen, iurat. i. affirmat p ſemetipſum quem conſtat eſſe veritatem, teſtem fidelem,
Supra.1 ſicut & longẽ ſupra teſtat ſpũs, dicens eccleſ ns: Hæc dicit, amen teſtis fidelis & verus. Ipſe
Roma.6 eſt p quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Seipſum ergo deſcribens, recte
Supra.3 dicit: Qui creauit cœlum & ea quæ in illo ſunt, & terram & ea quæ in ea ſunt, & mare & ea
Iohan.1 in eo ſunt. Quod ipſe eſſet ille viuens p quem iuraret, quod ita iurando p ſemetipſum iu-
raret, ipſo eiuſdem ſtantis habitu ſubintelligi promptum eſt. Sic nanq; ſtabat, vt contin-
geret tria hæc, ipſum ſe eſſe ſignificans q omnia contineret. Dextrum nanq; pedem ſup
mare, ſiniſtrum autem ſup terram poſuerat, & in cœlum, quod horum tertium vel primũ
eſt, manum ſuam leuauerat. Qui ergo creauit hæc, q manu ſua & pedibus ſuis. i. omnipo-
tentia ſua, continet hæc, certum eſt, qa quod iurauit in hæc verba, quæ dixit, adimplere
Tps ampli- poteſt. ¶ Quid eñ iurat? Quia tempus amplius nõ erit, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli
us non erit cum cœperit tuba canere, conſummabit myſterium dei. Tempora quippe circa vel intra
cœlum & terram, & mare, & ea quæ in eis ſunt, variant, ſibiq; decedẽdo ſuccedunt, ac p-
inde q illa creauit, ſine dubio tempora quoq; illorꝝ præfixit, eademq; finire potẽs eſt cum
voluerit. ¶ Quia tempus (inqt) amplius non erit, ſubaudit pœniæ, quẽadmodum fuit ha
ctenus, poſtquam anteriores tubis cecinerunt angeli. Nam & poſtq primus angelus tu-
Gene.19 ba cecinit, & deſcendẽte igne in pentapoli perierunt impij, euadente iuſto Loth, tempus
Exodi.14 pœniæ ſuperfuit, & poſtquam ſecundus angelus tuba cecinit, & tranſeunte populo dei
per mare rubrum, inimici illorꝝ ſunt demerſi, tempus pœniæ ſuperfuit reſiduis, & poſtq
Ioſue.1.12. tertius angelus tuba cecinit, & habitatores terræ p opa odibilia defluentes, in manu filiorꝝ
Nume.16. Iſrael pdere voluit, tempus pœniæ reſeruatum fuit, & poſtquam quartus angelus tuba ce
Iudic.2.3 cinit, & quaſi in ſolem. i. in populum dei ira facta eſt, vt corpora eorꝝ in deſerto proſter-
nerent, tempus pœnitẽtiæ datum eſt cæteris, & poſtquam quintus angelus tuba cecinit,
& illi qui introierant in terram repromiſſionis, traditi ſunt quinquies in manus gentium,
Pſalm.105 pro eo quòd non diſperdiderunt gentes, quas dixit dñs illis, tempus pœnitentiæ ſupfuit,
Sup.9 & poſtquam ſextus angelus tuba cecinit, & ſoluti ſunt quatuor angeli, id eſt, quatuor prin
Roma.11 cipalia regna mundi, Babylonium, Perſicum, Macedonicum, atq; Romanum, vt occide-
rẽt, & in captiuitatẽ Iudæorꝝ ducerẽt genus propter peccata eiuſdẽ populi, adhuc pœni-
tentiæ locus eſt, vt reliquiæ ſaluæ fiant. ¶ Sed tandẽ quid cum ſeptimus angelus tuba cecinerit, i. cum venerit extrema dies iudicij? Nihil omnino temporis amplius erit, nullus locus, nul-

cus, nullum ſpatiũ pœnitẽdi vltra iam erit. Nanq; illa particularia ſiue localia iudicia fue-
runt, illud iudiciũ vniuerſale erit, neq; reſeruabit huic ſeculo quisq; vt pœniam agere poſ-
ſit. Cum ille tuba canere cœperit, quæ tuba nouiſſima erit, cuius & apoſtolus Paulus me-
minit, omnes (inquiẽs) reſurgemus, in momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba: canet eñ 1. Cor.15
tuba, & mortui reſurgẽt incorrupti: Ltũc cõſummabit myſteriũ J. i. ſecretũ conſiliũ dei,
quo hactenus vſus eſt erga peccatores, flagellando, & inter flagella longa illis ſpacia præ
ſtando pœnitẽdi. In quo conſummabit illud myſterium dei? In eo nimirꝝ q̃ illunt impij Matth.23
in ſuppliciũ æternũ, iuſti aũt in vitam æternã, Lſicut euangelizauit p ſeruos ſuos prophe- Apſi & eũ
tas J. i. p apoſtolos & p euãgeliſtas. Nam iſtos quoq; dñs prophetas appellat: Ecce (inqt) geliſtæ dicũ
ego mitto ad vos prophetas, & ſapiẽtes, & ſcribas. Prophetæ nanq; veraciter ſunt dicti, tur etiã ꝓ
qui de ſummis rebus, de iudicio, ſeculoq; futuro prophetauerunt. Tanta erit illa nouiſſi- phetæ
ma tuba, vt q illam proſpiciunt, q de illa loquunt, & magnitudinẽ eius prædicant, recte Matth.24
dñs ipſe appellat prophetas. LEt † vox quam audiui de cœlo iterum loquentẽ mecũ, & †Et audiui
dicẽtem: Vade, accipe libellum aptum de manu angeli ſtantis ſupra mare & ſup terram J vocem
Vox iſta vox fuit alterius q̃ illius angeli fortis, ſupra mare & ſupra terrã ſtãtis, dixit eñ: Va
de accipe libellũ aptum de manu angeli ſtantis ſupra mare & ſupra terrã. Cuius ergo vox
iſta erat, niſi eius angeli q hæc & cætera illi oſtendebat, quiq; illi in primordio dixerat, qd
vides, ſcribe in librũ? Et forte idcirco nunc dicit ſe iterũ audiſſe vocem eiuſmodi, qa quod Infra.11
illic ſemel ſignificatũ eſt, dicendo, quod vides, ſcribe id ipſum nunc iterũ ſignificat, dicen-
do: Vade, & libellum accipe. ¶ Veruntñ qm̃ poſtmodum ſic dr: Et datus eſt mihi cala-
mus ſimilis virgæ, dicens: Surge, & metire templum dei, ſic diſtinguere licet, vt quod di-
ctum ẽ huic: Vade, & accipe libellum aptum de manu angeli, commune ſit et cũ cæteris
apoſtolis, videlicet ſcripturas ſenſu apto intelligere, & euangelicæ officium ſubiiſſe prædi
cationis. Quod aũt poſtmodum dicit: Et datus eſt mihi calamus ſiõis virgæ, dicens: Surge
& metire templũ dei, propriũ ei datum ſignificauerit. ſ. ius & facultatẽ ſcribendi euange-
lij, & ponendi terminos euangelicæ fidei, quos nulli tranſgredi licitũ ſit, vnde poſtmodũ
dicendũ erit. LEt abij ad angelum, dicens ei, vt daret mihi librum. Et dicit mihi: Accipe
librum, & deuora illum, & faciet amaricare ventrẽ tuum, ſed in ore tuo erit dulce tanquã
mel. Et accepi librum de manu angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanq̃ mel dul
ce, & cum deuoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus J Quid eñ fuit huic Iohanni cæ- Oẽs aplı ac
teriſq; apoſtolis abire ad hunc angelum poſt clamorẽ eius tam magnum, & dicere illi, vt ceperunt li
daret eis libellum, quẽ in manu tenebat aptum niſi id quod omnes ex euangelica veritate brum aptũ
notum habemus, qa poſt eius victoris aſcẽſionẽ regreſſi ſunt in Hieruſalẽ cũ gaudio ma- in die pen
gno, vt ſederẽt ibi quouſq; induerent virtute ex alto, fierẽtq; fortes & idonei ad prædican tecoſtes.
dum ea quæ ſcripta erant in illo libello, imo in magno ſanctorꝝ prophetarꝝ, legis quoque Luc. vlt.
& pſalmorꝝ libro? Nempe quod (ſicut Lucas teſtat) omnes erant pſeuerantes vnanimiter Actorꝝ.1
in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus eius. Hoc erat dicere illi ma
gno angelo, vt daret eis librum ad deuorandum. i. appareret eis, & idoneos faceret ad p-
dicandum euangelium, dando ſpm̃ ſanctum, quo agẽte poſſet homo illorꝝ interior deuo
rare talem librum. i. & legendo in imis viſceribus recondere, & prædicando ructuare ſan
ctorꝝ ſacramenta ſcripturarꝝ. Quod & factum eſt. Nam cum complerent dies penteco-
ſtes, factus eſt repente de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpũs vehementis, & repleuit
totã domũ vbi erant ſedẽtes. Et apparuerãt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſediq;
ſupra ſingulos eorꝝ. LEt repleti ſunt omnes ſpũ ſancto, & cœperunt loqui variis linguis,
prout ſpũs ſanctus dabat eloqui illis J. Ait ergo: LEt accepi librum de manu angeli, & de-
uoraui illum. J Ac ſi dicat: Et accepi dono filij dei & patris eius facultatẽ intelligẽdi ſcri-
pturas, ac prædicãdi virtutẽ & miniſteriũ, & legẽdo atq; intelligẽdo, necnon & loquẽdo
ſiue prædicãdo delectatus, refectus & cõfortatus ſum. LEt erat (inqt) in ore meo tanquã Pſalm.118
mel dulce J Nihil verius. Nã & hmõi guſtu Pſalmiſta loquit: Quàm dulcia faucibus meis Eccli.24.
eloquia tua, ſup mel & fauũ ori meo. Et ipſa ſancta ſcriptura, vere dei ſapia de ſemetipſa
dicit: Tranſite ad me oẽs q concupiſcitis me, & à gnationibus meis implemini: Spũs eñ
meus ſup mel dulcis, & hæreditas mea ſup mel & fauũ: Memoria mea in generatione ſe-
culorꝝ. Qui edũt me, adhuc eſuriẽt: & q bibunt me, adhuc ſitiẽt. Hæc & his ſiõa quæ dicũ-
tur in ſcripturis de dulcedine huiuſce libelli, ſola melius pſentit felix aĩa quæcunq; meruit
experiri quæ guſtauit, quæq; guſtãdo dulcis ipſa effecta eſt tanq̃ fauus mellis, quo delecta-
tus ipſe ſponſus, & dilectus eius dicit ei: Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lin Cantic.4
gua tua. Sed vide qd ſequit: Et cũ deuoraſſem (inqt) eũ, amaricatus eſt vẽter meus. J Ma-
gna vere dulcedo libelli huius quotieſcũq; deuorat, ſed ipa dulcedo nũc interim, dũ in hoc
ſeculo viuit, multis amaritudinibus reſpergit. Non eñ aduerſarij deſunt, q tribulationũ,
& mortis interdum inferant abſinthiũ, Nam hoc eſt, quod de illis, q in illa ſua dulcedine
ſimul

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.20

simul amaritudine eiusdem amaricati sunt, scimus & didicimus, qa calicem dñi biberunt, iuxta promissum ipsius dicētis: Potestis bibere calicē, quē ego bibiturus sum? Et rursum: Calicem qdem meū bibetis &c. ¶Is ipse Iohānes q̄is materiali gladio, siue aliqua hoim vi non fuerit peremptus, non th oīno expers fuit amaritudinis illius. Nam & in feruentis olei dolium fuerat missus, & nunc, cum hæc videret, in Pathmos insula exilio relegatus te nebat. ¶Igit accipiat qdem librum, & deuoret illum cuicūq; hoc datum est, sed illud sciat

2.Timot.3 q cum deuorauerit illum, cum viuere & docere cœperit secūdum illum, venter .i. anima eius amaricabit à persequentibus, iuxta quod & veridicus pronuntiat Paulus: Omnes q pie volunt viuere, pſecutionem patiunt. Ad reliqua tendamus. ⌊Et dicit mihi: Oportet te

Cōio Iohānī cū cæteris apſis iterum prophetare populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis. ⌋Quæ hactenus viderat vel audierat in descensu vel habitu illius angeli, cōmunia sibi cum cæteris fuere apostolis, qa videlicet & ipsi libellum ꝓptum de manu angeli acceperunt & deuorauerunt, & fuit in ore eoꝝ dulce tanquam mel, venter autem eoꝝ amaricatus est, .i. acceperunt aperto sibi sensu ad intelligendum scripturas per spm̄ sanctum, prædicādi officium, & pro bona voluntate fuit illis dulce hoc facere, pro infidelium autem & impioꝝ pſecutione ventres, .i. animæ eoꝝ amaricatæ sunt. ¶Hoc autem quod nunc refert dictum sibi: Oportet te

Propriū Iohānī oportet te iterū prophetare iterum prophetare, erga proprietatem dictum vel actum intelligendum est ipsius pſonæ vt quod dictum est, oportet te iterum prophetare, hoc fit, oportet te ab hoc exilio absolui & euangelicam veritatem calamo & atramento conscribere. Seqtur em̄: Et datus est mihi calamus similis virgæ. Ergo oportet te (inquit) iterum prophetare, ac si dicat: Iam dudum qdem scio, quod absolui velis à corpore, ex toto corde desiderans faciem meam videre, & odor meus concupiscentias æternitatis excitauit in te, & pro hoc multoties rogasti me, vt venires ad me. Dixi tibi quoties rogasti me, & nunc dico tibi, expecta, vt populum liberes creditum mihi. Ob hanc causam oportet te expectare, oportet te iterū prophetare populis, & gentibus, & linguis. & regibus multis. i. cꝫ summa cum reuerentia legant & audiant populi, & linguæ, & reges multi. Nam ecce dum exulas tu, interim Cherintus insanit, Marcion furit, Hebion blasphemare incipit, cæteriq; bacchantur Antichri contra verbum fidei, contra maiestatem & antequam diuinitatem filij dei, dicentes, quod ante Mariam non fuerit, & quod tam recens deus sit vt ex illa initium existendi acceperit. ¶Præterea futurū est, vt veniat Arrius puicax satelles diaboli, dicturus & pſuasurus populis, & gētibus, & regibus multis, qđ idem filius dei creatura sit, & in tempore esse cœperit, quodq; fuerit tempus quando idem filius non fuerit. Propter ist os oportet te iterū prophetare, & prouidere populis, & gētibus, & linguis, & regibus multis, vt ab his pestibus populum Chriānū liberes creditum mihi. Quomodo prophetare? Ait: ⌊Et datus est mihi calamus silis virgæ, dicēs: Surge, & metire tēplum dei & altare, & adorātes in eo

CAP. XI. † illud autem, quod est foris templum, eīce foras, & ne metiaris † eum, qm̄ datum est gētibus. ⌋Calamus similis virgæ facultatem scribendi significat cū magisterij authoritate. Calamus nāq; scriptoris, virga magistroꝝ est: Et sunt vel fuerunt aliqui qbus calamus datus est, sed non silis virgæ, .i. silis facultas, sed non cum illa magisterij dignitate, vt de nulla illoꝝ sententia siue dictione liceat cuiquam ecclesiastico dubitare. Hoc nanq; magisterium tantū modo prophetaꝝ & apostoloꝝ est, & illis solis hæc virga data est. Vnde in psalmo sic determinatum est: Dñs narrabit in scripturis populoꝝ, & principum hoꝝ q fuerunt in ea.

Psalm.86 Post apſos & euāgelistas nulli data ē l milis scribēdi authoritas. ¶Et principum hoꝝ (inqt) q fuerunt in ea. i. apostoloꝝ & prophetaꝝ, siue etiam euangelistaꝝ. Vide quid dicat: Qui fuerunt, non, q sunt, vt exceptis apostolis, quodcunq; aliud postea dicitur, abscidat, nec habeat postea authoritatem. Quāmuis ergo sit aliqs sanctus post apostolos, quāmuis disertus sit, non habeat authoritatem, qm̄ dñs narrat in scripturis populoꝝ & principum hoꝝ qui fuerunt in ea, Igitur datus est mihi calamus similis virgæ, id est, data est mihi facultas scribendi cum principatu, & omnimoda magisterij authoritate, vt principatum cathedramq; magisterialē haberem in medio ecclesiæ, cuius ad pedes sederent, cuius ab ore penderent omnes filij ecclesiæ, non dubium habituri, non negligere ausuri quippiam eoꝝ quæcunq; meo calamo exaratum haberet volumen meum, volumen euangelicæ veritatis & gr̄æ. Talis calamus mihi datus est, & is qui dedit, precepit ita dicens: ⌊Surge, & metire templum dei & altare, & adorantes in eo ⌋Ac si dicat: Ecce cōgregatio tauroꝝ in vaccis populoꝝ, id est, ecce tumultus hæreticoꝝ in ecclesijs populoꝝ, vt excludāt eos q probati sunt argento, vt eīciāt à templo dei q probitatē tenent, q probi & probati sunt, sensumq; probatū habent in omni verbo vel sermone diuino. Insurge increpemus feras istas, feras arundinis, tauros cornupetas & ceruicosos, vastatores scripturaꝝ veritatis. Surge (inquā) & metire tēplum dei & altare, .i. Chm̄ dei filium, q & templū dei est, & altare sancte ecclesiæ, templū videlicet dei, scdm corpus quod assumpsit ex virgine: altare vero, secundum dignitatem vtriusq; naturæ, diuinæ scilicet & humanæ.

Corpus

Corpus nāq; qđ assumpsit, templū dei est, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, propterea dixit: Soluite tēplū hoc, & ego in tribus diebus excitabo illud, hoc autē dicebat de tēplo corporis sui. ¶Porro altare sanctæ ecclesiæ est eadē substātia iam glorificati corporis, simul cū illa quæ habitat in eo plenitudine diuinitatis, iuxta veridicā autoritatē sanctæ ac mysticæ legis, in qua deus dicit: Altare de terra facietis mihi, id ē, Christū verū deū verumq; hominē, terreno corpore incarnatū siue incorporatū confitentes, veras hostias offeretis mihi. Istud tēplū dei, istud altare metire. Nā ecce mali mēsores male & pessime mēsi sunt, & de terminis eius, qs hæretica infidelitate nimiū mutilāt, dicēdo, Christū nō fuisse ante Mariā, grandē tumultū facere incipiūt. ¶Tu ergo metire, & mensuras eius extēde, calamo isto perscribēs quantæ longitudinis aut latitudinis sit aut debeat esse. Longitudinē eius supra extende: supra, inquā, ante Mariā & ante Abrahā, imo & ante Adam, sed & ante cœlū & terrā vsq; ad antiquū diem, vsq; ad antiquitatē antiqui diei & dic: In principio erat verbū, & verbum erat apud deum, & deus erat verbū, hoc erat in principio apud deū. Ita metire templū hoc, & altare, & tam longe mēsuras eius extende. ¶Metire etiā adorātes in eo, id est, ostēde cuius vel quātæ magnitudinis sint qui fideliter credētes bene sentiūt de eo. Verbi gratia, sic dicēdo: Quotquot aūt receperūt eū, dedit eis potestatē filios dei fieri. Sic metire, & talis vel tantæ mēturæ fore illos ostende, vt filij dei nominentur & sint. ⌊Atrium aūt quod est foris, eīce foras, & ne metiaris illud, qm̄ datū est gentibus. ⌋Quod est illud atriū qđ iam foris est, nisi quodcunq; cōuenticulū hæretico rū, qui & si sese intus esse contendūt, nihilominus tamen foris sunt, & in illud dei templū, id est, ad Christū nequaq̄ pertinēt aut perueniūt? Illos ergo foras eīce, id est, foris esse, foras exisse cōuince. Exempli gratia, vt dicas: Ex nobis exierūt, sed nō erant ex nobis. Illud atriū, illos hæreticos, q sicut atriū templo quidē vicinū est, sed in tēplo vel templū non est, ita sunt habētes quidē speciē pietatis, virtutē aūt abnegātes, ne metiaris, id est, nihil ad illos pertinere cōtesteris mensurā illā, quæ data est his q receperunt eū, qui credunt in nōe eius, scilicet potestatē filios dei fieri. Quare? Quoniā, inquit, datū est gētibus, id est, qm̄ inter gentiles reputant. Dicūt se Christianos esse & non sunt, sed mentiunt, quia Christiani nō sunt, sed cū gentibus eodē malignitatis spū debacchātes, Christianos persequunt. Nā hoc est qđ sequitur. ⌊Et ciuitatē sanctā calcabūt mensibus quadragintaduobus. Et dabo duobus testibus meis, & prophetabūt diebus mille ducētis sexaginta amicti *sacco. ⌋Non

Coloss.2 Iohan.2. Exod.20 Iohan.1. 1.Iohan.2 2.Timot.3 Iohā.4. Saccis

tū est ex historijs ecclesiasticis, qa ciuitatē sanctā, id est, ecclesiā, hæretici cū gentibus simili furore pesecuti sunt, nō tantū mēsibus quaqragintaduobus, sed mensibus & annis multo plurimis. ¶Cur ergo dixit mēsibus quadragintaduobus, qui menses nō sunt amplius q̄ triū annoꝝ & semissis? videlicet propter intimandā magnitudinē persecutionis Antichristi, quæ tāta erit, vt pene sola debeat cognosci vel p̄nosci, & pro cunctis persecutionibus sola cōputari, quasi cæteræ persecutiones illi cōparatæ persecutiones nō sint aut fuerint. Illā nimiꝝ persecutionē tanti futurā esse tēporis. ¶Daniel quoq; hoc modo dictū sibi audiuit. Et putabit q possit mutare tēpora, & leges, & tradent in manu eius vsq; ad tēpus & tēpora, & dimidiū tēporis. Item: Quia in tēpus & tēpora, & dimidiū temporis, & cū cōpleta fuerit dispersio manus populi dei, cōplebunt vniuersa hæc. Tempus nanq; & tēpora & dimidiū tēporis, tres & semis annos intelligimus. Nā & supra in eodē propheta legimus, q septē tēpora transierūt super Nabuchodonosor, id est, septem anni efferationis eius. Ipse quoq; qđ per tēpus, & tempora, & dimidiū temporis, annū, & duos annos, & dimidiū anni velit intelligi, manifestius exprimit per numeꝝ & dieꝝ postmodū dicendo sic: Et à tēpore cū ablatū fuerit iuge sacrificiū, & posita fuerit abominatio in desolationē, dies mille ducēti nonaginta. Etenim si iuxta rationē mensiū lunariū, qs solos cum emboliſmis suis nouerūt Hebræi, dies istos diuidas, vix paucos supra inuenies q̄ attinet ad tēpus & tēpora, & dimidiū tēporis. i. ad annū & duos annos, & dimidiū anni. ¶Nunc illud quærere dignū est, cur hic Iohānes cū dicere potuisset, & ciuitatē sanctā calcabunt tribus annis & dimidio, dicere maluit mēsibus quadragintaduobus. Item q̄ & prophetabūt, inquit, diebus mille ducētis sexaginta, q sunt dies eorundē temporꝝ siue annoꝝ triū ac semissis, tricenis diebus p menses singulos distributis. Nunquid eīn casu vel absq; ratione numeros istos mensiū atq; dieꝝ taxare maluit? Non vtiq;, sed sicut aliàs in scripturis per numeros multa significat sensuū vtiliū dignitas pulchra & delectabilis, ita & hic sub numeris istis pulchrū aliqd & delectabile vult intelligi. Quod vt manifestius fiat, de natura quorundā numeroꝝ ratio postulat aliquid p̄libare, qđ ostium intelligētiæ citius aperiat. ¶Numero rū partiū, alij sunt superflui, alij diminuti, alij perfecti. ¶Perfecti dicunt, qui suis partibus æqui sunt, nec crassant abundātia, nec egent inopia: vt exēpli gratia, senarius: Nanq; senarius habet partē mediā, id est, tres, & tertiā, id est, duos, & sextā, id est, vnū, quę in vnā summā si redactæ sint, per totū numeri corpus suis partibus inuenit, id est, integer ex ipsis se-

Daniel.7 Daniel.12 Daniel.4 Daniel.12 Mysterium numeroꝝ. Numerus par, triplex est.

I narius

Universidad de Deusto
Biblioteca

narius restituitur. ¶Diminutus vero ille numerus dicit, cuius eodē modo cōpositæ partes pauciores sunt, & ciusdē numeri cuius erāt partes multitudine superant, vt exempli gratia, octonarius: Habet em̄ octonarius partē mediam, i. quatuor, habet & quartā, i. duos, habet & octauā, i. vnā. Quæ cūctæ in vnū redactæ septē colligunt, minorē scilicet summā q̄ erat octonarius cōcludentes. ¶Porro superflui nominant illi, quoꝝ partes vltra q̄ sumā q̄ erat octonarius cōcludentes. ¶Porro superflui nominant illi, quoꝝ partes vltra q̄ summ

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,mille ducentoꝝ sexaginta,qui p̄senti loco datus est,in vno redactæ partes, vltra tria milia,sicut iam dictū est,protēdant. Igitur & ille Daniel & iste Iohānes,siue is qui Iohāni loquitur,vterq; numeris supertluis vsus,illā de qua iam sæpe dictū est,iniquitatis abundā tiam significat. Sed iste q̄ ex ipsius dñi ore audierat, qm̄ abundauit iniquitas, refrigescet Matth.24 charitas multoꝝ,vt eandē iniquitatis abundantiā acrius innueret,& multo magis superfluū numeꝝ accepit vel dedit,& ab eadē tēporis quantitate quā Daniel p̄uiderat,nō valde in longū recessit. ¶Notandū tandē valde,quod cū dixisset,& prophetabūt diebus mille ducētis sexaginta,addidit,Lamicti sacco.Quid est em̄ amicti sacco,nisi multū humilia Ionæ.3 ti,omnimodo pœnitētiæ studio. Saccus nāq; durā pœnitentiæ austeritatē significat,quo lugentes operiri solēt,maximeq; pœnitētes. Sicut de rege Niniue scriptū est,qa ad p̄dicationē Ionæ surrexit de solio suo,& abiecit palliū suū à se,& indutus est sacco,& sedit in cinere. Sed quis nō miretur testes istos tantæ dignitatis sacco debere amiciri? Attamen ita Amictus Heliæ. est. Eoꝝ nāq; est in sacco & cinere peccata hominū lugere,& tanto magis corā dño huma 3.Reg.19 miliari,quāto maior in suo tēpore est abundātia iniquitatis. ¶Sic Helias cum Iezabel & Achab,pphetas dñi occiderēt,& altaria eius suffoderēt,nō mollib⁹ vestiebat aut in domibus regū erat,sed in deserris,incultus & hispidus,asperā vitā ducebat. Nā de eiusmodi cultu vel habitu eius sic scriptū est: Cuius figuræ & habitus,ingt Ochozias,est vir q occurrit 4.Reg.1. vobis,& locutus est verba hæc? At illi dixerūt: Vir pilosus & zona pellicea *accinctis renibus. Qui ait: Helias Thesbytes est. ¶Hoc respiciēs & Apostolus cū dixisset: Sancti ludibria accinctus Hebræ.2. & verba experti,insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt,tentati sunt,in occisione gladij mortui sunt,etiā hæc intulit: Circuierūt in melotis,in pellibus caprinis, egentes,angustiati,afflicti. ¶Itaq; testes isti fideles,eo ipso q̄ fideles sunt vel erūt illa tribulatione,peccata lugebūt populoꝝ,qūo tunc Helias & Helisæus in deserris,in solitudinibus,in montibus,& in spelūcis peccata Israelis lugebūt,cæteriq; filij prophetaꝝ. Nunquid em̄ absq; causa peccati,dies illi tribulatiōis tales erūt? Nō vtiq;,sed sicut alibi scriptū Iob.f est: De humo nō egredietur dolor,sic & tunc nō pro nihilo,sed pro peccato consurget illa tribulatio. Cū aūt multa sint peccata in populo Christianitatis,nō ab re est scire vel quærere scripturaꝝ exēplis quo maxime vel quali pro peccato illa talis tribulatio cōtra eccle Hiero. siam cōsurgere permittēda sit. ¶Illustris & notæ scientiæ vel fidei vir beatus Hieronymus locū illū in Michæa pertractāsi: Principes eius in muneribus iudicabāt,& sacerdotes eius Mich.3 in mercede docebāt,& prophetæ eius in pecunia diuinabāt,& super dñm requiescebant, dicētes: Nunq̄d non dñs in medio nostrū? non veniēt super nos mala propter hæc,causa vestri,Sion quasi ager arabitur,& Hierusalē quasi aceruus lapidū erit,& mons tēpli in excelsa syluaꝝ. Hæc inter cætera dicit Petrus apostolus: Argentū,inquit,& aurū nō habeo, Acto.3.| Acto.8. Poterat vtiq; Simoni Mago vendere q̄d petebat,imo poterat simulare vendentē. Spiritus em̄ sanctus nec venundari nec emi potest,sed oblatā pecuniā cū offerente damnauit. Nunc videas prophetas Hierusalē nō habere in ore prophetiā,& in dño requiescere,& dicere: Nō venient super nos mala. Quoꝝ causa speculatorij dei hostili aratro diuiditur & locus quondā pacis ruinis plenus fit,& templū dñi in vepres spinasq; cōuertitur,& est Peccata sa habitaculū bestiaꝝ. Et post aliqua: Propter q̄d causa nostri qui tales sumus, q Sion ædificamus in sanguine,& Hierusalē in iniquitate,q iudicamus in muneribus,qui in mercedibus respondemus,q in pecunia diuinamus,& super hoc fictā nobis sanctimoniam vendicantes dicimus: Nō venient super nos mala. Audiamus sententiā dñi quæ sequatur: Sion, & Hierusalē,& mons tēpli,speculatorij & visio pacis,& templū Christi,in cōsummatione & in fine,quādo refrixerit charitas,& rara fides fuerit, quasi ager arabitur, & redigetur in tumulos,& erit in ecclesia syluaꝝ,vt vbi amplæ quondā domus erāt,& absq; numero acerui frugū,ibi vix parua sit casula seruās speciē ciboꝝ,refectionē animæ nō habentium Cōtra ambitionē & auaritiā ecclesiasticorum. ¶Cū hæc dicit,profecto scire nobis & dicere licet,qa causa futuræ tribulationis tam magnæ,peccatū est maxime graduū ecclesiasticoꝝ,peccatū venalitatis & auaritiæ,q̄d nunc aspicimus & vbiq; regnare videmus,ambitione nimia cūcta deuastāte,auaritia pene vniuersa reposita intus in eccles̄ijs deuorāte,vbi qa licet viuere,libet etiā ambire: Vnde tūc merito fiet,vt qa non licebit viuere,etiā non libeat ambire,multo amplius,multo miserabilius q̄ tēpore persecutionis Neronianæ siue Diocletianæ,qbus vrgentibus nimirū gradus ecclesiasticos nec emere delectabat,nec vēdere vacabat. Igit amicti sacco prophetabunt,id est,pœnitentiā agēres & alijs p̄dicantes,& populo testimoniū veritatis annuntiabunt,& deo quatenus plagā cessare faciat,siue vt se ne in errorē inducant liberet,tota intentione supplicabūt. Sequitur. ¶Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra,in cōspectu dñi stātes. ¶Quasi quæreres,qs ex eo,q; amicti sacco prophetabūt, fructus sperari deberet? Hi sunt,ingt,duæ oliuæ,& duo cādelabra. Ac si dicat: Quia sic prophetabūt,idcirco erūt in suo tpe arbores bonæ,arbores oliuæ,pulchræ & fructiferæ,feraces misericordiæ de

cœlo impetratæ,vt propter eos brevient dies illi tam mali,tā calamitosi. Ipsi nanq; sunt electi illi,de quibus ipse in euangelio futura hæc prænuncians dicit: Et nisi breuiasset dñs Matt.24 dies,non* fuisset salua omnis caro. Sed propter electos q̄s elegit breuiauit dies. Itaq; erūt fieret oliuæ,i. causa misericordiæ tūc accelerandæ. Oliua nāq; misericordiā dñi solet in scripturis significare,non solūmodo pro similitudine fructus,cuius suaui & leni vulnera curātur vnctione,verumetiā pro ipso suo nomine quod tractū est à Græco ἔλεος,quod Latine dicitur misericordia. ¶Candelabra vero in quo sunt? In eo videlicet q̄ in illis diebus tam nigris,tā tenebrosis,clara prophetia siue p̄dicatione lucebunt,ita vt vix fieri non possit vt in errorem inducatur quispiam electoꝝ. Cuius videlicet erroris tantū erit periculū,vt dicere Matth.24 curauerit ipse dominus cultos electoꝝ. Surgent em̄ pseudoprophetæ,& dabūt signa magna & prodigia,ita vt in errorē inducantur (si fieri potest) etiā electi. Itaq; & duæ oliuæ & duo candelabra hi sunt. ¶Sic in illo tēpore, cū Iezabel,nox, & illius antiquæ ecclesiæ magna obscuritas,cœlū obtenebrasset,& p̄ suos satellites prophetas Baal tenebras sparget,stetit Helias,qui & tanq̄ cādelabrū lucem funderet opportunā,quatenus diceret populus: Dominus ipse est deus,dominus ipse est deus,& tanq̄ oliua de cœlo impetraret populo misericordiā,vt cœlum daret pluuiam,& terra daret fructū suū. Vnde dicitur in laudibus patrū: Et surrexit Helias propheta quasi ignis, & verbū illius quasi facula ardebat. 3.Reg.18 Et post pauca: Qui inscriptus es in iudicijs tempoꝝ lenire iracundiam dñi, cōciliare cor patris ad filiū & restituere* tribui Iacob: Beati sunt q te viderunt,& in amicitia tua decorati sunt. ¶Helisæus tunc tēporis oliua altera,& alterū fuit candelabrū, qui pro eiusdem vtilitatis intentione,vt misero populo posset prodesse,hoc,optione sibi data,elegit orare quatenus magistri spūs duplex fieret in se. De quo ibidē scriptū est: Et in Helisæo complet⁹ est spūs eius. Et quidem in omnibus istis,inquit ille,non pœnituit populus,& non recesserunt à peccatis suis vsquedum abiecti sunt de terra sua,& dispersi sunt in omnē terrā. Attamen sequitur: Et relicta est gens perpauca,& princeps in* domū Dauid. Et cōtinuo domo subiungit: Quidā eorum fecerunt quod placeret deo,alij aūt multa commiserūt peccata. Ac si dicat: Etsi nō omnes correxerūt,attamen multis ad correctionē profuerūt. Nimirū ita erit & tecū. ¶Istis nanq; oliuis & candelabris,de quibus nūc dicitur,in conspectu dñi stantibus,etsi multi scandalizabūtur,fieri tamen nō poterit,vt etiā electi in errorē inducantur. Sane quod ait de istis in conspectu dñi stantibus, eiusdē Heliæ siue Helisæi quoq; professioni consonat,quoꝝ alter videlicet Helias dicit ad Achab: Viuit dñs deus Israel,in 3.Reg.17 cuius cōspectu sto,si erit annis his ros & pluuia: alter vero,scilicet Helisæus ad Ioram regem Israel: Viuit dñs exercituū,inquit,in cuius cōspectu sto,quod si non vultū Iosaphat 4 Reg.3 regis Iudæ erubescerē,ne attendissem quidē te,nec respexissem. Et hic & illic verbū stantis,habitū significat virtutis,quod videlicet testes fideles,testes dñi, non cum errantibus & foris ejciendis iacēt in peccatis & vitijs,sed cū veritate recti atq; expediti stant in exercitio pietatis,in defensione iustitiæ,in obsequio dei super thronū sedētis,& orbē terræ in æquitate iudicātis. Sequitur. ¶Et si quis voluerit nocere,ignis exiet de ore ipsoꝝ,& deuorabit inimicos eoꝝ. Et si quis eos voluerit lædere,sic oportet eū occidi. Hi habent potestatem claudendi cœlum ne pluat diebus prophetiæ eoꝝ,& potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinē,& percutere terrā omni plaga quotiescunq; voluerint. ¶Tanta hæc testium dignitas cum scripturaꝝ maiestate procedit, & pulchrius q̄ verbis queat explicari,dum futuris* vel p̄sentibus intendit,præteritoꝝ quoq; memores nos esse compellit, si verū volumus eorum quæ dicūtur sensum consequi. ¶Cum em̄ dicere sic posset: & Si quis eos voluerit in errorē inducere, & prædicationē siue regulam veritatis hæreticæ prauitatis turbinibus obruere,iudiciū dānationis exiet de ore eoꝝ,vt anathematizēt eos & satanæ in æternū tradāt interitū. Cur sic maluit intelligere, & si quis eos voluerit nocere,ignis exiet de ore ipsoꝝ,& deuorabit inimicos eoꝝ? Cur,inquā, nisi q̄a potestatis eius in illo sæpedicto Helia mysticū p̄cessit exemplū? Sic em̄ scriptū est: Misit q̄ ad eū,vi delicet Ochozias,quinquagenariū principē,& quinquaginta q erāt sub eo: Qui ascendit ad eū,sedētiq; in vertice montis ait: Homo dei,rex p̄cepit vt descēdas. Respondensq; Helias,dixit quinquagenario: Si hō dei sum,descēdat ignis de cęlo,& deuoret te & quinquaginta tuos. Descenditq; ignis de cœlo & deuorauit eū,& quinquaginta qui cū eo erāt. Misit p̄cipē quinquagenariū alterū,& quinquaginta cū eo,& similiter ignis exiuit de ore Exiuit ignis de ore Heliæ. eius,id est,descendit ad imperiū oris eius,& deuorauit eos. Vnde cōstat q̄ intentione nocendi dixerint: Homo dei,rex p̄cepit vt descendas: Homo dei,hæc dicit rex: Festina,descende,& idcirco dixerit ille: Descendat ignis de cœlo & deuoret vos,dictūq; effectus cō secutus sit. Nimirū quomodo tūc ignis de ore illius visibilis exiuit,& inimicos eius regia cū tumore mandata perferētes deuorauit,sic de ore istoꝝ ignis exiet inuisibilis,id est,iudicium damnationis,& deuorabit eos qui regibus impijs,regumq; impioꝝ capiti Anti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

christo adulantes nocere illis siue lædere illos voluerint. Item cũ dicere posset: Hi habent
potestatẽ ligãdi in cœlo & in terra, vt non veniat super inimicos eorum propitiatio vel
peccatorũ remissio, cunctis diebus ministerij vel officij, id est, vsq; in finẽ seculi, siue in sem
piternũ, cur siẽ dicere maluit: Hi habent potestatẽ claudendi cœlum ne pluat diebus pro
Heliæ pro phetiæ eorũ? Cur, inquã, nisi quia talis quoq; pluuiæ siue potestatis ad pluuiã huiusmodi
testas. cohibendam in eodẽ Helia claruit mysterium? Ille etenim oratione orauit vt nõ plueret
3. Reg. 17 super terrã, & nõ pluit annos tres & menses sex. Et rursum orauit, & cœlũ dedit pluuiam
Iaco. 5 & terra dedit fructũ suum. Quod cũ facere domino iubente intenderet, magna cum po-
3. Reg. 8 testate dixerat regi Achab: Viuit dñs deus Israel in cuius cõspectu sto, si erit annis his ros
& pluuia, nisi iuxta oris mei verba. ¶ Sic profecto testes isti aduersarijs suis inimicis Chri
& hostibus veritatis claudunt cœlũ, clausa continẽt ora sua qui ipsi sunt cœlũ, ne pluant
super eos verbũ, nolentes effundere sermonẽ, vbi auditus non est, vtpote quos secũdum
Titũ. 3 Apostolum post primã & secundã admonitionem deuitare debent, quia subuersi & pro-
prio iudicio condemnati sunt. Talẽ ob causam primũ Iudæis subuersis, & proprio iudi-
cio condemnatis, clausum est huiusmodi cœlũ deũ sequentes autorem, qui de illis vel con
tra illos in propheta culpã ipsorũ præuidens, & nubibus meis, inquit, mandabo ne pluant
Esaiæ. 5 super eos imbrem. ¶ Item cũ dicere posset: Et potestatẽ habent super doctrinas nequam
condemnandi eas, & anathematis dare sententiã, vt quicunq; receperit eas similẽ sortia-
tur damnationẽ, cur sic maluit dicere? Et potestatẽ habent super aquas cõuertendi eas in
Exod. 7 sanguinẽ, nisi vt ad mysticã nos mitteret historiã, vbi testes Moses & Aaron aquas Aegy
pti verterunt in sanguinẽ? Deniq; quomodo illis potestatẽ habentibus, materiales Aegy
ptiorũ aquæ versæ sunt in sanguinẽ, sic istis iudicij diuini potestate vtentibus, hæreticorũ
prauam doctrinam effundentiũ, & omnium illis consentientiũ conscientiæ, hic audiunt
horridã & sanguineam quã sunt bibituri mortis æternæ damnationem. ¶ Addidit hic, &
percutere terrã omni plaga quotiescunq; voluerint habent potestatẽ, subaudiendum est,
quomodo illi iã dicti Moses & Aaron terrã Aegypti visibiliter tot plagis percusserũt. Sic
eñ sententijs multiplicibus terrã, id est, terrenos homines inuisibiliter percutiunt, donec
deficiant rebelles, & vltima damnatione inuoluant, quomodo illi terrã Aegypti visibili-
ter tã diu contriuerũt, donec vltima plaga percussi Aegyptij cũ rege suo deuoluerẽtur in
maris profundũ. Sequitur. ⊥ Et cũ finierint testimoniũ suũ. Nimirũ cuiq; testium fideliũ suum præfinitũ est tem-
pus, suusq; numerus, videlicet quousq; testificãdi officio fungãtur, vel quã vsq; ad mensu-
2. Cor. 5. ram meritorũ illorũ cumulus sit perficiendus. Hoc ignorãtes ipsi dũ adhuc in corpore viu-
Philip 1. entes à dño peregrinant festinãter nonnunq;, cupiunt dissolui & esse cũ Christo, nõ atten
dentes præ festinatione desiderij sursum ad deũ anhelantes, vtrum præfecerint testimo-
nium suũ an non. Ille autẽ sciens & pũidens quid vel quantũ adhuc supersit, ad ipsorũ pro
fectũ differt cõplere desideriũ, quemadmodũ & iste Iohãnes, sicut in gestis eius legimus,
cũ multoties rogaret, quatenus hinc exire & ad Christũ sibi venire consideret, refert res-
ponsum fuisse sibi, expecta vt populũ liberes creditumq; mihi. ¶ Itẽ persecutores impij, ver
bi dei profectũ & gloriã testimonij eius odiẽtes, testes sanctos auferre de terra festinãt, de
us aũt seruat illos, & insidiantiũ conatus pũenit & cassat, donec illi testimoniũ suũ finiant,
Lucæ. 13 sic & ipsum testẽ fidelẽ, testiũq; fideliũ principẽ Christũ festinabat Herodes occidere, &
pharisæorũ dicẽtes illi: Exi, vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite & di
cite vulpi: Ecce ejcio dæmonia, & sanitates pficio hodie & cras, & tertia die cõsumor. Ve
runtamẽ oportet me hodie & cras, & sequẽti die ambulare: quia nõ capit prophetã perire
extra Hierusalẽ. ¶ Igitur cũ finierint testimoniũ suũ, id est, nõ ante q̃ finiant testimonium
suũ, bestia scilicet Antichristus, qui iamdudũ, vt ait Apostolus, operatus est & operat mi-
nisteriũ iniquitatis, faciet aduersus illos bellũ. Quale bellum? Nimirũ quale solet esse inter
veritatẽ & mendaciũ. Isti nãq; testes cõtra quos ille facit vel faciet bellũ, nõ ferro materia
li, sed tm̃ verbo veritatis pugnare cõsueuerũt. Bellũ ergo faciet aduersus illos, i. veritatẽ
fortiter erecto impugnabit mẽdacio. ⊥ Et vincet illos, ⊥ id est, pene vsq; ad victoriã depri
6. Thess. 2 met illos, sicut illud q̃d alibi dictũ est: Et impleuerũt ambas nauiculas ita vt mergerent, id
esse oportet ad submersionẽ premerẽtur. Exurgent eñ, inquit Christus, pseudochristi &
Lucæ. 7 pseudoprophetæ, & dabũt signa & portẽta ad seducẽdos, si fieri potest, etiã electos. Tunc
Matth. 24 ita q; pius martyr inter tormẽta signa nõ faciet, bestia aũt illa mẽdacia faciet signa p pro-
phetas suos, & in hoc videbit superior. Quid tandẽ? ⊥ Ecce occidet illos, ⊥ inquit. Quis oc
cidet nisi is q̃ occidere solet? Nã ipse quidẽ in persona sua nondũ venit, q̃ proprie Anti-
christus

christus dicit, & constat q̃a venturus est, sed in spũ eius iam venit Nero, & post eum cæte 2. Thessa. 2
ri, in q̃bus ille filius perditionis, q̃ in suo tpe reuelandus est ministerium iniq̃tatis iam diu
multum q̃ opatus. ⊥ Et iacebũt corpa eorũ in platea ciuitatis magnæ. ⊥ Bestia q̃ ascẽdet de
abysso, i. de occulto nobisq; incognito malitiæ & tenebrarũ profundo, vbi nunc est diabo
lus deo contrarius, antequam perditum illum hoiem ingressus, proprie dicat, & sit Anti-
christus, cum occiderit corpus, post hæc amplius non habebit q̃d faciat, sed hoc tantum Luc. 12
facier, vt corpora quæ occiderit insepulta iacere faciat in plateis. Hoc quàm sæpe iam fa-
ctũ sit, non ignorat, q̃ martyrũ gesta vel passiones legit. ¶ Porro, ciuitas magna cuius in pla
teis iacuerunt vel iacebunt testium istorũ corpora, ciuitas est sanctæ ciuitati contraria, ci-
uitas diaboli contraria ciuitati vel ecclesiæ dei, cuius primus ciuis & opifex fuit fratricida
Cain, & exinde oẽs filij superbiæ, cuius vel quoq; rex ipse diabolus est. Ipse eñ (inqt dñs) Genẽ. 4.
ad beatũ Iob rex est super oẽs filios superbiæ. Eiusmodi ciuitatis ædificia sunt vitia oĩa, Iob. 41.
maximeq; libido & superbia, Ideo nunc dicit: ⊥ Quæ vocat spiritaliter Sodoma & Aegy-
ptus. ⊥ Sodoma videlicet propter libidinẽ, maxime illã quæ est contra naturã, cuius Sodo Gene. 18
ma illa localis in sua pœna horrendũ fuit exẽplũ. Aegyptus ꝓpter superbiã, cuius q̃ dãnabi
lis sit psumptio. Aegyptij cum rege suo in mare mersi cũ curribus & equis magnum & sa- Exodi. 14
mosum vniuerso mundo ꝓbuere documentũ. Recte ergo talibus denotat vocabulis illa ci
uitas. ⊥ Vbi (inqt) & dñs eorũ crucifixus est. ⊥ Dñs testium istorũ Iesus Chr̃us est testis fide-
lis, & hic Hierosolymis extra portam ciuitatis crucifixus est. Ergo ne Hierl̃m ciuitas illa,
in qua reges olim iusti regnauerunt, in qua singulare fuit vnius dei templũ, Sodoma vo-
cat & Aegyptus? Ita plane si ad propheticã respicias veritatem, qua suggerente Esaias ita Esaig. 1
locutus est: Audite verbũ dñi principes Sodomorũ, percipite auribus legẽ dei mei pplus
Gomorrhæ. Præmiserat aũt in titulo, dicẽs: Visio Esaiæ filij Amos quam vidit super Iudã
& Hierl̃m. Igit q̃ carnaliter erãt Iuda & Hierl̃m, spiritaliter illic Sodoma & Gomorrha
dicti sunt. ¶ Alius quoq; propheta cũ dicit eidem populo, pater tuus Amorrhæus, & mater
tua Cethæa, nomini huic alteri locũ & causam dat, vt Aegyptus dicat eadem ciuitas, q̃a
videlicet sicut Amorrhæi & Cethæi, sic & Aegyptij de posteritate maledicti Cham fuere Ezech. 16.
exorti. Ferat proinde opprobrium suum ciuitas illa, vbi dñs istorũ crucifixus est vt vocet
spiritaliter Sodoma & Aegyptus. i. pars computet magnæ ciuitatis diaboli, quæ istis no-
minibus denotatur. Et sicut super Sodomam pluit dñs ignem & sulphur, & sicut in Aegy
pto aquæ virga Mosi percussæ in sanguinem versæ sunt, sic illi q̃ dñm crucifixerũt, dignũ Gene. 9
cum cæteris, imo pro cæteris vbiq; gentium homicidis atq; immundis subeant æternum Exod. 7.
ignis & sanguinis iudicium. ⊥ Et videbunt de populis, & tribubus, & linguis, & gentibus
corpa eorũ tribus diebus & dimidio, & non sinent ea poni in monumẽtis. ⊥ Et inhabitan
tes terram gaudebunt super illos, & iocundabunt, & munera mittent inuicem, q̃m hi duo
prophetæ cruciauerunt eos q̃ inhabitant super terram. ⊥ Peccatum peccatorũ oĩm deter- Prouerb. 8
rimũ est, impios lætari cum malefecerint, & exultare in rebus pessimis, & merito talibus
multus & inexhaustus repositus est thesaurus iræ dei viuentis. Hoc peccatum in illos oc-
cisores testium sanctorũ grauissime denotat enuntiatio hæc, qua nunc dr̃: Et videbunt &
gaudebunt, & iocundabunt, & munera mittent inuicem. Quid eñ videbunt? Vtiq; ma-
gnum scelus suum. s. corpora sanctorũ quos occiderunt non posita in monumentis, & sue
potestatis esse, vt non ponant in monumentis. Et quam ob rem super hoc tantope gaude
bunt, & iocundabunt, & munera mittent inuicem? Q̃m (ingt) hi duo prophetæ cruciaue
runt eos, & subaudiendũ est, q̃a occidendo illos magno (vt ipsi putãt) cruciatu liberauerũt
semetipsos. In promptu esset de gestis vel prælijs sanctorũ proferre exẽpla, & demõstra-
re vbi vel q̃n truces homicidæ prostratis legionibus martyrum gauisi & iocũdati fuerint,
imo & in medio funerũ discũbentes, profusis cõuiuijs epulati fuerint, tanq̃ de maximis ho
stibus ingentes triũphos cõsecuti. Sed vnũ de dño ipsorũ q̃ crucifixus est exemplũ sufficit.
Cũ eñ crucifixissent illũ, ita gauisi sunt & iocundati, vt mouẽtes capita sua dicerẽt: Vah q̃
destruit templũ dei, & in triduo illud reædificat. Præterea, quasi munus sibi miserunt inui
cem, ducentes illũ ad Annã primũ, deinde ad Caiphã, deinde ad Pilatũ, deinde ad Hero- Matt. 27
dẽ, deiñ rursus ad Pilatũ. Ita quasi spectaculi munus miserũt inuicẽ, & huic muneri suo gra
tiã impiã habuerũt. Deniq; Annas honorẽ sibi fieri arbitratus ẽ q̃d ad se duceret primũ, q̃a
erat socer Caiphæ. Pilatus aũt & Herodes amici facti sunt in ipsa die, nam antea inimici Luc. 23
erant ad inuicem. Adeo gaudebãt & iocundabant, tanq̃ immenso liberati cruciatu, q̃a vi-
delicet sicut nunc dictũ est, q̃m hi duo prophetæ cruciauerunt eos, q̃ inhabitant sup terrã
sic & multo vehemẽti ipse dñs prophetarũ cruciauerat eos, adeo vt grauis eẽt illis etiã ad
videndũ. ¶ Pro eo quod ipsi erant inhabitantes terram. i. non minus corde q̃ corpore ter
ræ siue terrenis cupiditatibus inhærebant, iste autẽ cœlestia loquebat, & terrenam illorũ
reprehendebat auaritiam. Vcrunt̃ quod de testibus istis dicitur, & corpora eorum non

Universidad de Deusto
Biblioteca

finent poni in monumentis, hoc in illum dñm ipsoꝛ, q crucifixus est illi facere non sunt permissi. Prouiderat em̃ illi spūs sanctus sacræ ac mysticæ legis p præceptum huiusmodi.

Deuter. 21 Quando peccauerit homo qđ morte plectẽdum ẽ & adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo, nõ pmanebit cadauer eius in ligno, sed in eadẽ die sepelief, q maledictus à deo est, q pendet in ligno. In qua sententia notandum, cp maledictum non pœna facit, sed culpa, cum sic p̃mittit, & diligenter determinat, qñ peccauerit homo quod morte plectendum est, demumq; subiungit, & adiudicatus morti, appensus fuerit in patibulo. At illi eum q non habebat culpam arbitratu q dem suo maledictũ esse voluerunt propter pœnã,

Sepultura Christi. ¶ Veruntñ sicut iam dictũ est, authoritate legis suffragante, non licuit eis prohibere sepulturam, atq; ita etiam in hoc nescientes saluti nostræ deseruierunt, vt cuius aĩa descenderat ad inferos, cunctas p potentiã insitæ sibi diuinitatis liberatura electoꝝ aniãs, eius corpus non prohibita sibi sepultura poneret̃ in terra, datuꝝ corporibus mortuoꝝ, vt de sepulchris suis exiliant in resurrectione futura. ¶ Notandum tandem, cp sic tpa circũscribit, vt dicat, tribus diebus & dimidio videbunt corpora eoꝝ, rursumq; L & post tres dies & dimidium spūs vitæ à deo intrauit in eos, & steterunt sup pedes suos. ⌋ Quantum em̃ tpis supra significauerat, dicendo: Et ciuitatem sanctam calcabunt mẽsibus quadraginta duobus, Itemq; Et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, tantundem significat, dicẽdo, nunc tribus diebus & dimidio. Itemq; & post dies tres & dimidium. Tempus ergo & tpa, & dimidium tpis. i. annos tres & semissem, tres dies ac dimidium hic appellat. ¶ Cur hoc? Cur dum prophetarent testes isti, tempus prophetiæ illoꝝ diebus mille ducentis sexaginta. i. tribus annis & dimidio præfinitum est, postq; aũt prophetauerunt, postq; bestia occidit corpora, post hæc non habitura q d faciat, pro tribus annis & dimidio, tres dies &

Iohan. 21 dimidium dicere vel scribere complacitum est? Nimirum qa sanctis dei testibus in agone pmolesto pro veritate certantibus, dum instat, dum præsens est angustiæ tẽpus, dum quo nolunt, ducunt sensui fragilissimæ carnis longum videf, postq; aũt abierit tempus illud, vt iam vltra non sit mors, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor, quæ prima abierunt,

Infra. 21 tunc demũ positis in æternitate beata, respicientibus post terguem, breue videbit fuisse qđ

Roma. 8 pertulerunt, & tunc ppendent q̃ vere Apostolus dixerit, qa non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabit in nobis. Ait ergo: Et post dies tres & dimidium spūs vitæ à deo intrauit in eos. i. post breue tempus, q̃uis multum videaf, futurum est vt reduces spūs in iussu oĩpotentis reuertant in artus proprios, & resurgant q mortui in sepulchris iacuerant, vel etiam insepulti proiecti fuerant. ¶ Mutata sunt tempora verboꝝ, cum hactenus de futuro fieret enuntiatio, & ciuitatem sanctam calcabunt, & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt, & iacebunt in plateis corpora eoꝝ, & videbunt de populis, & gaudebunt, nunc aũt pterito tempore sic dicit, spūs vitæ à deo intrauit in eos, & steterunt. Nimirꝝ hoc indicio mutata esse persona significat, qa videlicet ab eo qđ supra dictum est, atrium aũt qđ est foris templũ eĳce foras, & ne metiaris, qñ datum est gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt, hæc & cæteca vsq; ad hunc locum verba sunt eius personæ quæ calamũ dedit, hic autem persona Iohannis rursum loqui incipit eodem tempore verboꝝ. s. præterito, quo loquebaf superius, quod non inusitatum constat esse sermonibus propheticis. Sæpius nanque, dum futura p̃nuntiant, verbis vtunt præteriti temporis, Et steterunt (inqt) super pedes suos. ⌋ Subauditur in magna constantia.

Stabunt iusti, magna cõstãtia &c. Sapient. 5. Hoc em̃ innuit illud quod additum est, super pedes suos. Tunc etem̃ (vt Sapia dicit) stabunt iusti in magna constantia aduersus eos q se angustiauerunt, & q absumlerunt labores illorum. Videntes turbabunt timore horribili. De quo timore maloꝝ, simulq; de illo statu sanctoꝝ hic protinus subdit: L Et timor magnus cecidit super eos q viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cœlo dicentẽ illis: Ascendite huc: Et ascenderunt in cœlũ in nube, & viderunt illos inimici illoꝝ. ⌋ Hoc nimirum viderunt, imo visuri sunt inimici eoꝝ, qa vocem audient magnam, dicentis: Ascẽdite huc, dicẽtis: Venite benedicti patris mei, pcipite regnum. Tunc (inqt Apostolus) rapiemur in nubibus obuiam dño in aera, &

Gloria. ustorum Matth. 25 1. Thess. 4. Sapient. 5. sic semper cum dño erimus. Hoc est q videntes turbabunt timore horribili, & mirabunt in subitatione insperatæ salutis, gementesq; præ anguftia spūs, dicentes intra se pœniam agentes, & præ anguftia spūs gementes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudine impropery. Nos insensati vitam illoꝝ æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quomodo ergo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorum est? L Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occisi sunt in terræmotu noia hoim septem milia. Et reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam deo cœli. ⌋ Nihil verius q̃ quòd in illa hora quando resurgẽt mortui fiet terræmotus magnus, vt euigilent omnes, cum tali tamq; profundo somno sopiantur. ¶ Porro, cp supra ciuitatem magnam dixit, quam & spiritaliter Sodomam & Aegyptum vocari

vocari asseruit, id nunc non ciuitatẽ, sed decimã appellat partẽ ciuitatis, quã & cecidisse vel casuram esse dixit. Et reuera quæ dicit ciuitas diaboli. non ciuitas est, sed ruinæ sunt, magnæ & sanctæ ciuitatis Hierusalem cœlestis, cuius nouem sunt angeloꝝ, & idcirco qui inde ceciderunt, & homines q de illoꝝ sorte sunt, recte dicunt decima pars, ruinosa pars eiusdem ciuitatis. V triq; ceciderunt. i. cadent, videlicet in infernum cum diabolo, & angeli eius, & hoies sequaces eius. Idcirco non fuit contentus dixisse: & decima pars ciuitatis cecidit, sed addidit: L Et occisi sunt in terræmotu nomina hoim septem milia. ⌋ Nam septem milia hoim idem est, ac si diceret, vniuersitas hoim impioꝝ. ¶ Maluit tamen dicere nomina hoim, q̃ simpliciter hoies per quod intelligimus nominatos in hoc seculo, & inclytos homines, videlicet de qualibus in psalmo scriptum est: Tabernacula eoꝝ in progenie & progenie, vocauerunt nomina sua in terris suis. Et in Esaia: Propter hoc dilatauit infernus aĩam suam, & aperuit os suum absq; vllo termino, & descendent fortes eius, & populus eius, & sublimes eius, gloriosiq; eius ad eum. Quomodo cecidit vel casura est illa decima pars ciuitatis, & hoim nomina qũo occidenda sunt in illa hora terræmotus tam magni? Nimirꝝ eodem, q dicet testibus suis, ascẽdite huc. i. venite benedicti patris mei, possi-

Septem milia hoim. i. oẽs impĩ Psal. 48 Esaiæ. 5 Matth. 25 dete regnum, eodem (inquam) dño dicente, cadite illuc. i. discedite maledicti in ignẽ æternum, cadent & ibunt in supplicium æternum. L Et reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriã deo cœli. ⌋ Qui sunt vel erunt reliqui, nisi omnes electi q stabunt à dextris? Nunqd aũt isti timebunt vel in timorem mittent, qñ diabolus videntibus cunctis præcipitabitur? Timebunt plane, qa sic ad beatam Iob dño loquente audiuimus vel legimus: Cũ sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabunt. Tanto qppe pondere terroris excutief, vt sanctoꝝ etiam prædicatoꝝ quos angelos scriptura nominare consueuit, fortitudo turbef. Erit autẽ in eis aliquo modo tremor lætus, & timor securus, qa & cœlesti regno se remunerari certi erunt, & pro carnis infirmitate contremiscent per tanti turbinis metũ. L Et dederunt (inqt) gloriam deo cœli. ⌋ Videlicet admirantes virtutẽ fortissimi, q tam fortem tamq; supbum tam fortiter p̃cipitabit. Tali modo decima pars supnæ ciuitatis, quæ dudum de cœlo cecidit, remanentibus nouem (vt iam dictũ est) angeloꝝ ordinibus, tunc de terra quoq; & de aere isto (in q̃ hactenus nequiter vagant illi magni spūs) cadet & præcipitabit, quam videlicet partẽ Apostolus vocat spiritalia neqtiæ in cœlestibus, & hoies impĩ simul mittentur. L Væ secundum abĳt, ecce væ tertium veniet cito. ⌋ Hoc illi loco superiori iungit, vbi præmisso, væ vnum abĳt, & ecce veniunt adhuc duo væ, continuo sequitur, qa angelus sextus tuba cecinit. Et plaga magna subscribit, solutis quatuor angelis, à qbus occisa est tertia pars hoim tribus plagis. s. plaga ignis, plaga fumi, & plaga sulphuris. ¶ Sicdẽ ea quæ hoc sequenti libello tractata sunt, ab eo loco quo sic cœpit: Et vidi aliũ angelum fortem descẽdentẽ de cœlo, vsq; ad pręsentẽ locum quo nunc dicit, væ secundũ abĳt, & ecce væ tertiũ veniet cito, neq; ad illud secundũ, neq; ad istud tertium væ, sed ad laudem ptinet Chri, & magnificentiam gloriæ eius & misericordiæ, q illud vltimũ væ, ne electis eius imparatis ex improuiso supueniret, per semetipsum venire, & illud prænuntiare dignatus est. ¶ Hoc aĩaduertentes quæcũq; credimus, qa Chrus Iesus in hunc mundum peccatores saluos facere venit, & quæcunq; legimus, qa p semetipsum ore proprio in euangelio suo illud vltimũ væ. i. iudicinm damnationis impioꝝ futuꝝ esse prædixit, dicamus cum isto q hæc dicit vel scribit, qa secundum væ abĳt, & ecce væ tertiũ veniet cito L Et septimus angelus tuba cecinit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Factum est regnũ huius mũdi dñi nostri & Chri eius, & regnabit in secula seculoꝝ. Et viginti quatuor seniores q in conspectu dei sedẽt in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adoraue-

Supra. 10 Supra. 8 1. Timoth. 1 runt deũ, dicentes: Grãs agimus tibi dñe deus oꝑs, q es, & q eras, * qui accepisti virtutẽ tuã magnam, & regnasti, & iratæ sunt gentes. Et aduenit ira tua, & tps mortuoꝝ iudicare, & reddere mercedem seruis tuis, & prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos q corruperũt terram. ⌋ Tuba hęc septima, illa (vt iam supra memorauimus, tuba nouissima est, cuius & Apostolus meminit vbi ad Corinthios scribens, ita dicit: Omnes q dem resurgemus, sed non oẽs immutabimur. In momẽto, in ictu oculi, in nouissima tuba: Canet em̃ tuba, & mortui resurgẽt incorrupti. Itemq; ad Thessalonicenses: Qm̃ ipse dñs in iussu, & in voce archangeli, & in tuba dei descendet de cœlo. ¶ Quis aũt dubitet ad cantũ tubæ illius septimæ siue nouissimæ, resurrectionẽ mortuoꝝ, ptinere vel futuram esse, de qua & illic Apostolus dicit, & mortui resurgent incorrupti, & hic iste iam præmisit, qa spūs vitæ à deo intrauit in eos, & steterunt sup pedes suos? Quare ergo sic iste anticipauit, vt prius diceret, spūs vitæ à deo intrauit in eos, qđ est mortuos resurgere, & deinde scriberet, væ secundũ abĳt, & ecce væ tertiũ veniet cito, addẽs continuo, & septimus angelus tuba cecinit? Quare (inquam) nisi quia resurgere à mortuis, & stare super pedes, non est væ sed gaudium magnum testibus illis, de quibus vel pro quibus il

1. Cor. 15 1. Thess. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus illam prophetiam contexuit? Denicq; & quod dixit, qa facto terræmotu decima pars
ciuitatis cecidit, qm̃ pro gloria testium eorundẽ dixit, magis in gaudium sanctoꝝ debuit
enuntiari, & idcirco tandẽ ad illud væ respiciens septimæ tubæ cantũ intulit, cuius canẽtis
hæc summa est vox, qua ipsum væ ita concludit: Et aduenit ira tua, & tẽpus mortuoꝝ iu-
Supra.10 dicare, & reddere mercedẽ seruis tuis, & exterminandi eos q corruperũt terram. Hoc ni-
mirꝝ est vltimũ væ, & iste cantus tubæ septimæ, de quo veraciter iurauit iste angelus for-
tis, qa tps amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli cum cœperit tuba canere,
consummabit mysteriũ dei. Canente ergo septimo angelo, factæ sunt voces (inqt) magnæ
in cœlo, dicentes: Factum est regnum huius mundi dñi nostri, & Chri eius, & regnabit in
secula seculoꝝ. ¶ Voces istæ magnæ beatoꝝ angeloꝝ & sanctoꝝ oim non conticescent
in æternum. ¶ Cum autẽ dicunt factum est regnum huius mundi dñi nostri & Chri eius,
subintelligendũ est nobis, ita vt impletum sit iam ex illa nouissima tuba id quod dño filio
Psal.109 dixit pater dñs: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuoꝝ
Psalm.2 Nam nunc qdem regnat dñs, & iam Chrus eius q dicit in Psalmo: Ego autem constitu-
tus sum rex ab eo sup Sion montem sanctum eius, in gloria regni sui est, ex quo resurre-
xit à mortuis, & in cœlum ascendit, iuxta propheticum eiusdem Psalmistæ præconium:
Psalm.8 Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum sup opera manuum tuaꝝ. ¶ Sed ad-
In regno huc rebellis ex magna parte recalcitrat mundus, & sanctos eius ministros psequit. Proin
Chri i. ec- de Apostolus cum huius testimonij meminisset, dicens: Gloria & honore coronasti eum,
clesia, sunt & constituisti eum sup opa manuum tuaꝝ, oĩa subiecisti sub pedibus eius, continuo sub-
adhuc mul- iunxit futuꝝ de quo loquimur: Nunc autem nondum videmus oĩa illi esse subiecta. Itaq;
ta scandala sicut iam dictum est, iam qdem regnat dñs, & Chrus eius, & præsens quoq; ecclesia regnũ
Hebræo.2 eius dicit & est, sed sunt adhuc multa in regno eius scandala, quæ canente nouissima tuba
colligent. Quod cum factum fuerit, tunc demũ pleno ore rite cantabit: Factum est regnũ
huius mundi dñi nostri & Chri eius, qa vinctis in carcere inferni cunctis hostibus, paca-
tum regnum, & in pace regnabunt in secula seculoꝝ. ¶ Et vigintiquatuor seniores q in
conspectu dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt deum, dicen
tes: Grãs agimus tibi dñe deus oĩpotens, q es, & q eras, qa accepisti virtutẽ tuam magnã,
& regnasti, & iratæ sunt gentes: Et aduenit ira tua, & tempus mortuoꝝ iudicare, & red-
dere mercedem seruis tuis, & prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis &
magnis, & exterminandi eos q corruperunt terram. ¶ Multis & bonis dei opibus, magnis
& æternis beneficijs eius, magnæ & sempiternæ gratiaꝝ actiones debent. Quid autẽ isto
eiusdem dñi dei omnipotentis beneficio maius & pulchrius, quod commemorantes di-
Roma.5.6 cunt, qa accepisti virtutem tuam, & regnasti? Quid enĩ magnificentius q̃ qꝫ virtutem suã
Iohan.12 dñs accepit, & regnauit? Regnabat quippe peccatum, regnabat mors ab Adam, regnabat
Matth.12 diabolus mundi huius obtinens principatum, & hic erat fortis armatus q in pace sua possi
Lucæ.11 debat & custodiebat atrium suum. Sup hoc generi humano condolens accepit virtutem
Psal.92 suam, & regnauit, superuenit fortior, vicit illum, & vasa eius diripuit. Hæc est illa acceptio
virtutis & regni, de qua & Psalmista prædixit: Dñs regnauit decorem indutus est, indu-
tus est dñs fortitudinem, & præcinxit se. ¶ Quomodo vel quando illam virtutem suam ac
cepit? Imo quæ est illa virtus dei, nisi spus dei, digitus dei, dicente ipso q regnauit, si in di-
Matth.12 gito dei eĩcio dæmonia, profecto puenit in vos regnum dei? Nam quõd spus dei virtus
Lucæ.11 eius recte dicat, & sit, Gabriel quoq; archangelus ad Mariam testat, cum dicit: Spus san-
ctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. ¶ Vnde notandum, quõd non di-
xerint tantum, qa accepisti virtutem, sed accepisti (inquiunt) virtutem tuam. Etenĩ homo
factus dei filius, siue cum fieret homo, in ipsa qdem conceptione sui virtutem istam acce-
pit, sed antequam fieret homo, virtus eadem sua erat, qa suus & patris vnus spiritus erat.
Itaq; non sine magno pondere dictum est, accepisti virtutem tuam, qa quod fideliter cre
dimus virtutem siue spm̃ quem in natura humanitatis dono accepit, eandem virtutem,
eundem spm̃, prius q̃ mundus fieret, vnus idemq; dei filius in natura diuinitatis consub-
stantialem sibi habuit. ¶ Rectè igit vbi tale tantumq; regnantis dñi beneficium consum-
mabit, cadentes in facies suas viginti quatuor seniores. i. vniuersi ecclesiaꝝ patres, magi-
stri siue rectores, adorant, & dicunt: Grãs agimus tibi dñe deus omnipotens &c. Illa gra-
rum actio cadentium in facies suas. i. ordinata reuerentia subijcientium animas suas, finẽ
nullum habitura est. ¶ Quod dicunt, qui es, & q eras, malam damnatoꝝ aduersarioꝝ vo
luntatem percutit, & sine fine diuerberat, q hoc agere nitebãtur, vt non esset, vt non sub-
Psal.40 sisteret, sicut & Psalmista ex persona ipsius aduersum illos contestatur: Inimici mei dixe-
runt mala mihi. Quando morietur, & peribit nomen eius? Præmisso nanque, quia acce-
pisti virtutem tuam, & regnasti, id est, incarnatus de tuo spiritu sancto, & principem
mundi foras eiecisti, continuo subnectunt: ⌊ Et iratæ sunt gentes. ⌋ Ad quid enim iratæ sunt

sunt gentes, vel quid irascendo efficere voluerunt gentes, nisi hoc vt non esset? Sane hic
à nomine gentium Iudæi non excipiuntur, quia primi irati sunt, & maxime inuiderunt,
tradentes illum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, dicentes (si-
cut iam meminimus) quando morietur, & peribit nomen eius. Vnde item in Psalmo ve-
hementer insultabũdus illis improperat spiritus sanctus: Quare fremuerunt gentes, & po
puli meditati sunt inania? Vere inania meditati sunt, quia tu domine, & antequam homo
fieres deus eras, & nunc postquam gentes iratæ sunt, & fremuerunt te occidentes, resurre
xisti & es. Hinc est quod itidem in Dauid dicis ad patrem: Exurrexi & adhuc sum tecum.
Iratæ sunt igitur gentes, id est, te occiderunt, & (sicut iam dictum est) te occidendo fre-
muerunt. Sed quid deinde? ⌊ Et aduenit (inquiũt) ira tua. ⌋ Recte & ordinate, quia gentes
prius iratæ sunt, posti aduenit ira tua. Hic est ordo iustitiæ legitimus, vt nulli deus irasca-
tur, nisi illi qui prior fuerit iratus intumescendo, resistendo, suum q̃ reatum in similitudi-
nem præuaricatoris Adæ defendendo. Vbi quis irascitur, & resistit, ibi demum deus irasci
tur & resistit, & contra fortem, vtitur sua vi, quæ non potest portari. Hinc Psalmista cum
dixisset: Tu terribilis es, & quis resistet tibi, continuo subiunxit, extunc ira tua. Ac si di-
cat: Non ex quo qs peccat, sed ex q̃ peccatum suum defendendo tuæ q̃ iustitiæ resistendo
multiplicat, extunc ira tua, cui non est qui resistere valeat, sicut alibi scriptum est: Deus cu
ius iræ nemo resistere potest. Hic & particulariter in singulis hominibus, & viuersaliter in
omni genere humano iudicij ordo seruatur. Dicũt ergo: Et iratæ sunt gentes, & aduenit
ira tua. Ac si dicant: Quia gentes pœnitentiam te prædicante recipere noluerunt, sed
econtra magis iratæ sunt, & fremuerunt, & inania meditati sunt, & astiterunt reges terræ
& principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius, iu-
ste nunc demum aduenit ira tua, sicut ibidem de te subscriptum est: Tunc loquetur ad eos
in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Nam exponentes quid dixerint, & aduenit ira
tua, subsequuntur, & dicunt: ⌊ Et tempus mortuorum iudicare, & reddere mercedem ser-
uis tuis, & prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & extermi
nandi eos, qui corruperunt terram. ⌋ Iræ eius quæ aduenit, effectus est, exterminare eos,
q corruperũt terram. Nã reddere mercedem sanctis, non ira sed gratia pro gratia est, gra
tia beatitudinis pro gratia vocationis, vel fidei beatitudinem promerentis. ¶ Et recte
sic sermo contextus vel ordinatus est (vt prius dictum sit) reddere mercedem seruis su-
is, ac deinde: & exterminandi eos, qui corruperunt terram. Nam & secundum veridicum
ordinem, siue ordinatã veritatem euangelij, prius merces reddetur dextris seruis dei, de-
inde exterminabuntur sinistri. Prius enim dicet rex ille his, qui à dextris erunt: Venite
benedicti patris mei, percipite regnum. Ac deinde his qui à sinistris erunt: Ite maledicti
in ignem æternum. Tali nanque modo & seruis dei merces reddetur, & corruptores ter
ræ exterminabuntur. ¶ Qui autem sunt corruptores terræ, nisi corruptores corporum &
animarum, seruientes omnimodæ cupiditati suæ? Neque enim in iudicio dei causa exigi-
tur corruptionis, nisi eius qua corrumpitur creatura rationalis, quæ cum terra dei esse de-
beret, & afferre fructum fidei, sanctimoniæ & pacis, siue dilectionis, ita corrupta est in se-
metipsa, vt amaras incredulitatis omniumq; libidinum spinas afferret, ac perinde male-
dictioni deputata sit. ¶ Ita in debus vocis septimi angeli cum cœperit tuba canere, con-
summabitur mysterium dei, & sicut iurauit angelus ille fortis, qui stetit supra mare, & su-
pra terram, manum q̃ suam in cœlum leuauit, tempus amplius non erit, tempus pœniten
tiæ non dabitur vltra peccatoribus, per tantos tubarum præcedentium,
(quas enumerauimus) cantus, terrificos sufficienter præmoni-
tis. Non partim, sicut in cæterarum canibus tubarũ
sed simul omnes corruptores terræ peribunt,
& exterminabuntur in iussu regnan-
tis domini, in voce archange
li, in tuba dei, vt nul
lum vltra
regno dei faciant scan-
dalum.*.

Matth.22 Luc.18 Psalm.2
Psal.138.
Ira dei pot irã pctoris
Psal.77
Iob.9.
Psalm.8
Prius dat merces bo nis, deinde exterminã tur impĩ Matt.25
Supra.10
1.Thess.4

LIBRI SEXTI
Finis.*.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANnis Apostoli Commentariorum, Liber. VII.

CAP. XII

Supra. 8

T apertum est templum domini in cœlo, & visa est arca testamenti eius in tẽplo eius. Et facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna. Et signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciat vt pariat. ⌋ Meminisse hic oportet loci superioris, vbi septẽ angelis stantibus in conspectu dei, datæ sunt septẽ tubæ, q & paruerunt se, vt tuba canerent, quorum p cantus singulos q d acciderit, q d actũ sit scriptura hæc p ordinẽ hactenus digessit. Nam illic an teq̃ dicat, & septẽ angeli parauerunt se, vt tuba canerẽt, introductio sit alterius angeli, q venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureũ, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum oĩm sup altare aureũ, qđ est ante thronũ Ita dispositis hinc septẽ angelis q̃bus tubæ datæ sunt, inde alio angelo q habebat thuribulum aureum, prius digestum est q d actum sit p singulos cantus tubarum, & conscriptæ sunt septẽ vindictæ peccatorum. ¶ Et nunc demũ resumpto principio scribit quid actum sit cum officio angeli habentis thuribulum aureum, & narrat grande bellum certamenq̃ prolixum angeli, q & nunc Michael dicit, præliantis cum dracone magno & rufo septẽ capitũ & insignes declamant victoriæ martyrum, cantantiũ tandem post labores præliorum, quasi canticum nouum. ¶ Hic manifeste spũs fortitudinis opera prædicant, qui in ordine septem spirituum quartus inuenit, spiritui consilij coniunctus, cuius in septẽ tubis canentibus prouidentiam supra memorauimus. Ait ergo: ⌊ Et apertum est templũ dñi in cœlo. ⌋ Coniunctiõe ista qua dicit, & apertum est, nos ad superiora reducit vbi dixerat: Et alius angelus venit, & stetit ante altare, &c. Simul nanq; actum est, vt & templũ dñi aperiretur & iuxta altare staret angelus. ¶ Tunc etem templũ dñi apertũ est, quando fidem dñi promissiones Chri in cordibus suis receperunt sancti hoies, & tunc iuxta altare stetit angelus quando propter eandem fidem gẽti iustorum Michael est princeps deputatus, sicut in suo loco plenius cum scripturarum authoritate monstrauimus. Apertũ est ergo templum dñi in cœlo, i. crediderunt, & credendo in Chrm venturum, templum dñi facti sunt sancti patres, Abraham, Isaac, & Iacob. ⌊ Et visa est arca testamenti eius in templo eius. ⌋ i. prospecta & à longe salutata est incarnatio Chri filij dei, quæ nunc in templo suo. i. in ecclesia sua, auro mundissimo. i. diuinitatis suæ magna claritate radians conspicit. Idcirco autem per arcam testamẽti recte incarnatio intelligit filij dei, q a videlicet in typum eius, dño iubente, fecit Moses in eremo simul arcam fœderis simul & propitiatorium. Arca nãq; eundem dei filiũ incarnandũ, propitiatoriũ vero eundẽ significabat pro peccatis hoĩm passurum. ⌊ Et facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna. ⌋ Subaudit vbi accepit angelus thuribulũ, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram. Sic etem illic continuo subiunctũ est: Et facta sunt tonitrua, & voces, & terræmotus. Quod licet recte intelligat de spũ sancto quem dñs in apostolos suos misit, q & sedit sup eos tanq̃ ignis, nihilominus tamẽ, & de eo recte intelligi diximus, quod gẽti illi lex data est in monte Synai in dispositione angelorum, vt ait Stephanus prothomartyr. Siq dem fulgura & voces, quæ per apostolos spiritaliter micuerunt, vel auditæ sunt, realiter in monte Synai, qñ data est lex, non defuerũt, vt recte de vtraq̃. s. legis & euangelij cõmotione intelligere liceat illud Psalmistæ: Deus cũ egredereris in conspectu populi tui, cum ptranfires in deserto, terra mota est &c. Itaq; ad illa reducta tpa, quibus beata sanctorum progenies Chri vẽturi fidem in promissione concepit, & cæteræ gentes vias suas pmissæ sunt ingredi, sicut in septem tubis, totidem notas & insignes spectauimus vindictas peccatorum, sic nunc iam in his quæ sequunt, vsq; ad agnũ stantẽ supra montẽ Sion bella spectemus victoriasq; sanctorum. Hoc ita incipit: ⌊ Et signum magnũ apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim, & in vtero habẽs, & clamabat parturiẽs, & cruciat vt pariat. ⌋ Vere mirabile sacramentum, quod ecclesiã, quã & in multis prophetarum locis scripturarum inuenimus appellari mulierem viro suo, i. deo coniunctã & dilectã, imo & nonnunq̃ pro parte præuaricatorum, vitiis, & peccatis idololatriæ seruientiũ redargui velut adulterã. ¶ Hæc mulier extũc recte dicit amicta sole, ex quo Chrm verum iustitiæ solem accepit in repromissione. ¶ Luna sub pedibus

Spũs fortitudinis hic prædicat

Danie. 10
Supra lib. 3 in pricipio.

Exod. 37

Supra. 8
Acto. 2.
Exod. 19
Acto. 7.
Psalm. 67

dibus eius. i. temporaliũ bonorum claritas sub administratione eius. Luna nanq; pro sui mutabilitate recte mundi huius bona mutabilia significat, q̃bus stultus seruit, sapiens impat. Hoc ergo laudi est sanctis pribus, quod diuites quidem fuerunt, sicut sacræ historiæ tradunt, sed ipsas diuitias non passi sunt suis affectibus dñari, sed ipsi dominati sunt diuitijs, dispensando vt poscebat vsus priuatus aut publicꝰ, atq; ita laudabiliter eiusmodi diuites excusantur, quia non est census in crimine, sed affectus. ¶ At contra quisquis credit quidem in Christum, sed affectu inhæret & seruit lucris rerum temporalium, seruus est, non dominus illarũ, neq; dici recte potest de anima eius, cp sit mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, sed nimis peruerse amiciri luna, solemq; nititur habere sub pedibus. Sequitur: ⌊ Et in capite eius corona stellarum duodecim. ⌋ In capite huius mulieris corona stellarum duodecim consp icit, quia in initio nascentis ecclesiæ duodecim patriarchæ, itemq; in initio renascentis eiusdem duodecim apli notissimi ac splendidi dinumerantur. Nunc laterim ordinem mirabilium cœlestium secuturi, coronam duodecim stellarum, numerum intelligimus duodecim filiorum siue tribuum Israel. Nam & Ioseph somnium narrans, videbam, inquit, solem & lunam, & stellas vndecim adorare me. Etenim pater ipse propter Chrm quem in promissione habebat, q̃si sol erat: mr autem quæcunq; illi optiua erat (qm naturalis mr obierat) luna erat, p eiusdem Chri fide lucida: vndecim autem fratres quibus somnium narrabat, vndecim stellæ futuræ erant: Ioseph ipe stella erat duodecima. Igit in capite mulieris corona stellarum duodecim, in initio ecclesiq; chorus filiorum vel tribuum Israel duodecim. ⌊ Et in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciat vt pariat. ⌋ Quid erat habere in vtero, nisi promissionis fidem seruare in cordis secreto? Etenim qm primum ad Abraham locutus est deus, dicens: Et in semine tuo benedicent omnes gentes (q̃d profecto semen Chrs est) ille promittenti credidit, in eandem fidem sperantibus eius posteris, extunc mulier in vtero habere cœpit. Erat autẽ de Genẽ. 22
us q promiserat eiusdem mulieris vir, paterq; & autor illius conceptionis. i. fidei, per quam Galat. 4
Chrs qui venturus erat, iam in prm credentium cordibus habitabat. Proficiente autem per tempora credentium multitudine, successerunt Moses & prophetæ, q fidem quam susceperant, loquendo pariter & scribendo non sine magna desiderij intentione significabant. Sequit ergo: ⌊ Et clamabat parturiens, & cruciat vt pariat. ⌋ Quod dixit: & clamabat parturiens, hoc repetuit imo cõpleuit addendo, & cruciat vt pariat. Parum quippe fuisset dixisse hoc tm, & clamabat parturiens: Videret enim nihil amplius intelligi velle q̃ ac si dixisset, cũ pareret cœpit clamare. At illa priusquam pareret, priusquam partum effunderet, parturiuit et clamauit. Parturire nanq; est ante partum cruciari: quia videlicet parturire meditatiuũ, patere autem perfectum verbum est. Igitur quomodo mulier carnaliter grauida, instante hora pariendi tota est in meditatione partus sui, tandiu in illa expectatione occupata est, tandiu cruciatum sustinet donec pariat, ita & illa talis mulier spiritaliter p̃gnans: Clamabat, inquit, parturiens, & cruciatur vt pariat. Clamores eius multos ad medium pferre possemus, sed exempli gra vnus hic in Esaia propheta sufficit locus: Dñe quis credidit auditui nro, & Esaiæ. 53.
brachium dñi cui reuelatum est? Et ascendit sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti. Non est species ei neq; decor. Et vidimus eum, & non erat aspectus: & desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: Et quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eũ. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. ¶ Hæc & his similia dicentes sancti prophetæ cum clamarent & dolerent, nunquid eiusdẽ clamoris vel doloris sui causam euenire, certamve esse nolebant? Imo maxime cupiebant, ipso attteftante dño cum dicit: Beati oculi q Luc. 10
vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, q̃ multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Nonne in hoc q̃q̃ vera est similitudo mulieris parturientis, & parturiendo clamantis? Illa nãq; parturiendo quidem clamat, quia dolet: sed nimirum sic mauult dolere, q̃ sano vtero sterilis permanere. Sequit: ⌊ Et visum est aliud signum in cœlo, & ecce draco magnus & rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis septem diademata, & cauda eius trahebat tertiã partem stellarum cœli, & misit eas in terram. Et draco stetit ante mulierem quę erat paritura, vt cum peperisset, filiũ eius deuoraret. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea. Et raptus est filius eius ad deũ, & ad thronum eius. ⌋ Vere, aliud. i. alterius rei fuit hoc signũ. Fuit emm signum diaboli, q semp aduersus mulierẽ illã inimicitias exercuit, & exercere non definit, malas sibi, bonas aũt mulieri. Deus nanq; bonus, easdem pro Gene. 3.
bono mulieris inimicitias posuit, quemadmodũ in initio loquens ad serpentẽ dicit: Inimicitias ponã inter te & mulierẽ, & semen tuũ & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Deniq; serpentis illius, id est, diaboli qui in serpente locutus est, draco iste signum fuit: sicut econtra mulier illa sole amicta, signum erat ecclesiæ totiꝰ, cuius beata virgo Maria portio maxima, portio est optima, p felicitate vteri ppri. Visum est ergo, in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

go,inquit,signū aliud:& ecce draco magnus & rufus. Vñ magnus & vnde rufus? Magnus, videlicet,quia habēs capita septē,& cornua decē:rufus autē ex eo maxime, quia cauda eius trahebat tertiā partē stellarū cœli,& rufum sanguinē sitiens, stetit ante mulierē quę erat pariturа, vt cum peperisset,filium eius deuoraret. Inde magnus,inde rufus. ¶Quid porro significabant illa septem capita? Hoc nimirum vt compendiosius clarescat,primo sciendum est, draconem talem sic magnum,sic rufum,ita significasse diabolū,vt simul etiā significaret corpus eius vniuersum. Omnē generationē nequam,generationem Cain, aduersantem ab initio generationi sanctæ,generationi Abel,generationi quærentium dominum,quærentium faciem dei Iacob:cuius,vt iam dictū est,mulier talis signum fuit. ¶His ita pspectis,iam intelligi promptum est,capita draconis illos recte dici q principales extiterunt in opere siue intentione diaboli,videlicet in obsidione iam dictæ mulieris,in intentione occidendi puerperium ecclesiæ dei,præfocandi verbum dei,destruendi fidem seminis Abrahæ.i.Chri. Huiusmodi capita veraciter septem sunt:quia nimirum ex quo pater Abraham & posteri eius fidem seminis (in quo benedicentur omnes gentes) susceperunt,septem sunt mūdi huius regna ex traditione sanctarum scripturarū, quæ aduersus eādem fidē dimicauerunt, sed nondum venit regnum septimum. Primum nanq; ex quo credidit Abraham,regnū fuit Pharaonis & Aegyptiorū filios Israel odientium:secundū regnū fuit Iezabelis,& filiorū vel posterorum eius impiorū,regnum Israel & Iuda,qui prophetas occiderunt:tertium Babyloniū, quartum Persicū siue Medicum,quintum Macedonicū, sextum Romanum, septimum q̄d futurum est Antichristi regnum. Præter hęc regna septem nullū aliud memorat sancta scriptura stetisse vel stare ante illam mulierem ad deuorandum filium eius, contra sanctam ecclesiam,ex qua credidit Abraham,ad destruendam fidem seminis eius. Singulorum huiusmodi capitum sanguineos rictus paulisper exempli gratia contingamus. ¶Primus Aegyptiorum rex Pharao,populo suo dicit:Quicquid masculini sexus natum fuerit in flumē proicite:quicquid fœminei,reseruate. Item:Vacatis otio, & iccirco dicitis:Eamus & sacrificemus domino. Et multa his similia. ¶Post hunc Iezabel captiuato viro suo rege Achab,vt abiret & seruiret Baal,& adoraret eum,prophetas domini occidit,quemadmodum & Helias Thesbytes gemebundus dicit:Dñe altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderūt gladio,& derelictus sum ego solus,& quærunt animam meam vt auferant eam. In Iuda quoq; semen eiusdem Iezabelis,rex Ioas Zachariam prophetam occidit,atq; extunc etiam in Hierusalē draco ille mulieris huius sanguinē bibere cœpit,prophetas occidendo ne prophetarent,vel quia prophetabant in nomine domini:nec ante destitit,donec partu æditum filiū eius crucifigendo deuorare se credit. Sed de hoc postmodū planius dicendū erit. ¶Tertio loco Nabuchodonozor rex Babylonis,traductis in captiuitatē cum reliquis Iudæis prophetis domini,statuā erexit,& eo vsq; abolere voluit nomen domini,vt diceret tribus puerist:Si non adoraueritis,mittemini in fornacē ignis ardentis. Et quis est deus qui eripiat vos de manu mea? &c. ¶Quarto deinde loco regnū Persarū atq; Medorū,genus vniuersum Iudæorū,in quo tantū eatenus notus erat deus,delere voluit agente Aman hoste Iudęorū,qui erat de stirpe Agag quē occidit, & in frusta concidit Samuel corā domino. Cū em illū exaltasset rex Assuerus,& posuisset soliū eius super omnes principes quos habebat,cunctiq; servi regis qui in foribus palatij morabantur,flecterent genu & adorarent Aman, solus autem Mardocheus non flecteret genu, neq; adoraret eum, iratus est valde, & pro nihilo ducens in vnum Mardocheum mittere manus suas, magis voluit omnem Iudæorum qui erant in regno Assueri perdere nationem. Vnde Hester:Hostis,inquit, & inimicus noster pessimus est iste Aman. Itē:Nunc aūt hostis noster est,cuius crudelitas redundat in regē. ¶Quintum caput draconis huius,regnū Macedonicū. Qualiter regnante Antiocho, qui appellatus est Epiphanes.i.nobilis siue illustris,mulierē istā infestauerit,cōpellendo Iudæos vt se transferent à patrijs & dei legibus. De quo etiā videlicet Antiocho scriptū est:quia misit contaminare quod in Hierosolymis erat templū,& cognominare Iouis Olympij,& in Garizim,put erant hi qui locū inhabitabant, Iouis hospitalis, Machabæorū passiones & prælia testantur. Nā illud quod maxime ad nequissimā draconis intentionē pertinet sic incipit: Duæ mulieres delatæ sunt natos suos circuncidisse,quas infantibus ad vbera suspensis cū publice per ciuitatē circunduxissent,per muros præcipitauerunt. Quid em intendebat per hoc & per cætera quæ sequuntur, nisi hoc vt conceptus mulieris.i.seminis Abrahę fides,cuius testimonij illis erat signaculum circuncisionis, funditus extingueretur? ¶De sexto capite,i.regno Romanorū,quis nesciat quantū sæuierit ad deuorandū filiū huius mulieris? Nempe istud est q̄d cum capite illo secundo scilicet Iudaico regno concordi rictu ferociter nimis hiauit,in primis vt filium illum in persona propria deuoraret,qñ traditus est filius hominis gentibus ad illudendum,& flagellandū,& crucifigendum, capite illo scilicet Iudaico populo dicente ministro huius alterius magni capitis: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Deinde,quod paulo

Psal.23.

Exod.1.f. 3.Reg.19.

Exod.1.f

3.Reg 19. 2.Para.24

Dani 3.

Hester.3 1.Reg.15.

Hester.7.

1.Mach.1. 2.Mach.6. Ibidem.

Matth. 20.

Iohan.19.

paulopost dicemus,bellū maximū quod fecit draco repugnāte Michaele &angelis eius. Itē q̄d adiecit,facere plium cum reliquis de semine mulieris huius,q̄ capite factū est nisi Romano imperio,quod per orbem vniuersum missis edictis & legibus publicis tot milia martyrū interfecit? ¶De septimo tandem capite cum se erexerit.i.de hoie peccati filio pditionis Antichristo cum reuelatus fuerit,q aduersatur & extollitur supra omne quod dr deus aut quod colitur,quis nesciat quia mulierem istam siue reliquias seminis ei? ita persequetur, vt quem admodum dñs dicit,talis tunc tribulatio sit, q̄lis non fuit ab initio,nec est,nec erit? Ipse nanque erit de quo Danieli angelus dicit:Et sermones contra excelsum loquetur,& sanctos altissimi conteret,&c. ¶De istis septem capitibus alio post modum loco cum dixisset huic Iohanni angelus,septem capita bestijs septem montes & reges septem sunt,continuo subiunxit:Quinq; ceciderunt,vnus est,& alius nondum venit. Et cum venerit oportet illum breue tempus manere. Quod hic tacitum est,illic suppletur,videlicet q̄ super bestiam (quæ nō est alia nisi draco iste) mulier sederit, mulier alia,mulieri isti quam draco impugnat semper oppositа.i.ciuitas diaboli,ciuitati dei semper contraria. Quid autem est quod ait,quinque ceciderunt,vnus est,& alius nondum venit? Videlicet quia cum hæc viderentur vel scribentur,quinq; regnorum iam dictorum reges,qui mulierem sæpe dictam persecuti sunt,iā dudum tranierant,regis autem regni Romani,regis siue imperatoris Neronis decreta cōtra Christi ecclesiam sæuiebant,& à successoribus eius seruabātur. Alius autem.s.Antichr̄s nondum venerat,sed necdum venit. Sed de his aliàs. Nunc prēsentia persequamur. ¶Cum dixisset habens capita septem,addidit:⌊ Et cornua decem.⌋ In Daniele quoq; scriptum est de bestia quarta,quæ significabat regnum Romanorum,quod haberet cornua decē. Et oēs fere scriptores ecclesiastici tradiderunt in consummatione mundi, qñ regnum destruendū est Romanorum,decem futuros reges qui orbem Romanū inter se diuidant, & vndecimū surrecturum esse paruulum regem, qui tres reges de decem regibus superaturus sit, regem Aegyptiorum,regem Africæ,regem Aethiopiæ,atq; hoc esse quod illic scriptum est:Et ecce conu aliud paruulum ortum est de medio eorum,& tria de cornib? primis euulsa sunt de facie eius,quod videlicet cornu erit Antichristus. Verum hic vbi non quarta bestia, vt illic, solum significans regnum Romanorum,sed draco.i.diabolus conspicitur, & septē eius capita describunt,nullaq; fit mentio de tribus euulsis cornibus,aliud dicere licet, quod cēpto sensui cum scripturarum autoritate coniungatur. Septem quidem tātummodo draconis capita,sed decem videntur cornua. ¶Quia videlicet vnum ex regnis supradictis regnum Macedonicum in reges quatuor diuisum fuit. Mortuo nāq; Alexandro magno surrexerunt p eo quatuor duces eius qui sibi imperium diuiserunt. Aegyptum enim Ptolemeus Lagi filius tenuit,Macedonas Philippus,qui & Arideus,frater Alexādri, Syriam & Babylonem,& omnia regna Orientis Seleucus Nicanor,Asiæ regnauit Antigonus. Hoc est quod in Daniele legimus:Hircus autem caprarū factus est magnus nimis. Cumq; creuisset fractum est cornu magnum,& orta sunt cornua quatuor subter illud per quatuor vētos cœli. Quod exponens angelus dicit:Porro hircus caprarum rex Græcorū est:Et cornu grande erat inter oculos ei?,ipse est rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo,quatuor reges de gente eius consurgent:Continuoq; addit:Sed non in fortitudine eius. Nullus em illorum fortitudini siue magnitudini Alexandri potuit æquari. Itaq; septem, vt iam dictum est,capita,sed decem cornua.i.septem regna,sed decem fuerunt reges,quibus draco ille se armauerat. Sed sequitur adhuc:⌊ Et in capitibus suis septem diademata.⌋ Si decem cornua decem reges sunt,quō non totidem sunt diademata quot cornua? Nōne omnes illi q̄q; reges quatuor,in quos regnum illud vnum diuisum est,habuerunt diademata? Scriptum est enim in libro Machabæorum primo:Et obtinuerunt pueri eius videlicet Alexandri regnū vnusquisq; in loco suo,& imposuerunt sibi omnes diademata post mortem eius. Quō ergo non dictum est decem,sed septem diademata, cum fuerint decem cornua? Nimirum quia q̄uis vnius capitis quatuor cornua.i. vnius regni Macedonici reges q̄tuor fuerint, vno tantum ex illis aduersus mulierem draco vsus est.i.posteritate Seleuci, cuius in partem Syria, in qua continebatur Iudæa,obuenit. Ex illis nanq; qui regnauerūt in Syria,exiuit radix pectatrix Antiochus Epiphanes.i.illustris. Hoc vnum diadema ex illis quatuor draco rufus in sua causa contra mulierem induit,& illud sanguine sanctorum sæuus homicida cruentauit. Deniq; licet &cæteræ regni diuisi partes Iudæā interdum lacerauerint,tñ hoc vere constat, quia partis vnius rex qui Syriam & cum illa Iudæam obtinebat, causam draconis contra mulierem egit,intentionem diaboli contra dei legem exercuit. Hic vt iam dictum est,erat Antiochus illustris,de quo Daniel prævidēs dicit: De vno autem ex eis egressum est cornu vnum modicum,& factum est grande contra Meridiem,& cōtra Orientem & contra fortitudinem,& magnificatum est vsque ad fortitudinem cœli. Et deiecit de fortitudine,& de stellis,& conculcauit eas, & vsq; ad principem fortitudinis magnificatus est, & ab eo tulit

2.Thess.2 Dani.2.

Infra.17

Daniel.7

Daniel.8.

1.Mach.1

Daniel.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuge sacrificium,& deiecit locum sanctificationis eius. Robur aũt datum est contra iuge sacrificiũ propter peccata,& prosternetur veritas in terra,& faciet,& prosperabit. Quod iti dem exponens angelus qui supra: Post regnum, inquit, eorum cum creuerint iniquitates, cõ surget rex impudens facie, intelligens propositiones,& roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis. Et supra q̃ credi potest vniuersa vastabit,& prosperabit & faciet, & interfi ciet robustos,& populum sanctoꝝ secundum voluntatem suam,& dirigetur dolus in manu eius,& cor suũ magnificabit,& in copia rerum oĩm occidet plurimos,& contra principem principum consurget. ¶Iste nanq; rex ille iam dictus Antiochus extitit, qui vsq; ad fortitudinem cœli, i. filios Israel, q̃ angelorum vallabantur auxilio, erexit magnificẽtiam suam, ita vt de sanctis plurimos idololatriæ subiceret,& velut stellas cœli conculcaret pedibus suis. Atq; ita factum est, vt Meridiem & Orientem, i. Aegyptum & Persiden suo teneret imperio. Quodq; ait,& vsq; ad principem fortitudinis magnificatus est: Hoc significat quod erectus sit contra deum,& sanctos illius persecutus,& ab eo tulerit iuge sacrificium, quod mane & vespere offerebatur,& polluerit atq; deiecerit locũ sanctificationis eius: & hoc nõ sua virtute, sed propter peccata populi. Atq; ita factum est vt veritas ꝓsterneret in terram,& cultu idolorum florente, dei religio (quæ istius sæpe dictę mulieris erat ornatus) conquiesceret. Nunc cætera prosequamur: ⌊Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarũ cœli,& misit eas in terram. ⌋Stellas cœli filios Israel significare iã supra diximus,& duodecim stellarũ coronã, quã in capite suo mulier habebat, duodecim fuisse patriarchas, per ꝙs ecclesia in multitudinẽ propagata est, iuxta illud somniũ Ioseph dicẽtis: Videbã solẽ & lunã,& stellas vndecim adorare me. Ipe nanq; Ioseph stella erat duodecima. Ad oẽm ẽq; multitudinẽ filioꝝ Israel Moses dicit: Dixiq; vobis in illo tempore, nõ possum solus sustinere vos, qa dñs deus vester multiplicabit vos,& estis hodie ficut stellæ cœli plurimi. ¶Quis aũt nesciat in illa oppugnatione mulieris, vbicunq; draco illam impugnauit, plerosq; ex illa gẽte fouisse & adiuuisse dolosam nequitiam draconis? Nam exẽpli gra: Vbi in Antiocho iã dicto draco iste sęuire cœpit, sic scriptum est: In diebus illis exierunt ex Israel filij iniq;,& suaserunt multis dicẽtes: Eamus & disponamus testamentum cum gentibus, quæ circa nos sunt, qa ex quo recessimꝰ ab eis, inuenerunt nos mala multa. Et bonus visus est sermo in oculis eoꝝ. Et destinauerũt aliqui de pplo,& abierũt ad regẽ,& dedit illis potestatẽ vt facerent iustitiã gentiũ. Et ædificauerunt gymnasiũ in Hierosolymis secundũ leges nationũ,& fecerunt sibi ꝓputia,& recesserũt à testamẽto sancto,& iũcti sunt nationibꝰ,& venũdati sunt vt facerent malũ. Plura omittimus q̃ proferri possent in exemplũ stellarũ eiusmodi cadentiũ de altitudine cœli, de dignitate testamẽti dei, ita vt etiã adiuuarẽt ptes diaboli, impugnando illos q̃ pseuerare volebant in religione pfnæ fidei. Cauda ergo draconis palã est quia trahebant tertiã partẽ stellarũ cœli. ⌊Et misit eas, inqt, in terram. ⌋Vt videlicet terræ incumberent q̃ cœlo intendere debuerant, terrena tm̃ cuperent, q̃ beatam cœlestiumspem expectare iussi fuerant. Sequitur: ⌊Et draco stetit ante mulierẽ quæ erat paritura, vt cum peperisset, filiũ eiꝰ deuoraret. ⌋Hęc erat intentio draconis tot capita subrigentis, tot cornua vibrantis. Hæc, inquam, erat nequissima cupiditas diaboli, tot regna commouentis, tot reges inflãmantis in odiũ diuinæ religionis, vt cum peperisset mulier quæ erat paritura, cum Chm̃ædidisset ecclesia, pariente virgine Maria filiũ eius deuoraret, i. nomẽ eius de hominum memoria tolleret, vt partus huiusmodi nulla vtilitas, nullus fructꝰ existeret. Sed sequitur: ⌊Et peperit filiũ masculum q̃ recturus erat gentes in virga ferrea. ⌋Ac si dicat: Ille quidem draco funestus mulieris parturiẽtis excitatus clamoribus, stabat ante illam attentus vt deuoraret filium eius, maximeq; in Herode insaniebat sanguineum caput, qñ prophetico commotus ille oraculo quod audierat,& tu Bethleem terra Iuda, nequaq̃ minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux qui regat pplm̃ meum Israel, quæ fuit puerum ad perdẽdum eum, misitq; in Bethleem,& occidit omnes pueros qui erant in ea,& in omnibus finibus eius, quasi impossibile foret nõ simul occidi & illũ. Sed sic fatuus draco, qui in illo seuiebat, quõ consilium siue propositũ dei euacuare se posse putabat? ¶Ille nanq; recturus erat gentes in virga ferrea,& hoc in scripturis veritatis præfixum erat, exempli gra, ipso dicente in Psalmista: Dñs dixit ad me filius meꝰ es tu ego hodie genui te: Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& possessionẽ tuã terminos terræ. Reges eos in virga ferrea. Quõ ergo illum tã cito malitiosa draconis fatuitas, deuorare se posse sperabat, cum scriptum fuisset de illo, quod recturus esset gentes in virga ferrea? Sane virga ferrea, id est, inflexibili iustitia. ¶Item quod ait filium masculum, idẽ est ac si diceret, fortissimum: Masculus enim, id est fortis filius tunc natus est nobis, quem ad modum propheta prædixerat: Et vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis. Egit tamen draco ille quantum potuit, non desistens filium illum persequi, vt deuoraret, i. vt memoriam eius deleret, dicens illud quod in Psalmo audimus: Quando morietꝰ & peribit nomen eius? Hæc dicendo impatienter effecit vt crucifigeretur: & hoc agendo, deuorari

Gene. 37. Deut. 4.

Matth. 12. Mich. 5.

Psalm. 2

Esaiæ. 9

Psalm. 40.

rari illum,& perire putauit nomen eius. Sed vide quid sequitur: ⌊Et raptus est filius eius ad deum & ad thronum eius. ⌋Quàm vere hoc factum sit quis nescit? Quis non audiuit? Cum enim deuoratus esse putaret, vtpote in terra sepultus,& signato lapide in terra cõclusus, tũc solutis doloribꝰ inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo, resurrexit & in cœlũ ascendit,& sedet à dextris dei, triumphante veritate scripturæ dicentis in Dauid: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Raptus est igitur filius mulieris, ecclesiæ filius, mulieris virginis Mariæ ad deum & ad thronum eius, atq; illinc despiciens vniuersa capita draconis irridet, sicut itidem in Psalmo spũs sanctus locutus est: Qui habitat in cœlis irridebit eos,& dñs subsannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua,& in furore suo conturbabit eos. Ego autẽ constitutus sum rex ab eo,&c. Sequitur: ⌊Et mulier fugit in solitudinem vbi habet locũ paratum à deo. vt ibi pascãt illam diebus mille ducẽtis sexaginta. ⌋Rapto filio suo ad deum & ad thronum eius, mulier in solitudinem fugit. i. sedere iam Christo domino ad dexterã patris,& dato spũ sancto ecclesia illius temporis vitam solitariam elegit. Sic enim in Actibus apostolorum legimus: Multitudinis credentium erat cor vnum,& anima vna. Nec quisquã aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Diuidebatur autem singulis, prout cuiq; opus erat. Nimirum hoc erat, mulierẽ fugisse in solitudinem, quia videlicet nihil possidere vel concupiscere in hoc mundo, fida & tranquilla mentis solitudo est. Contra, possidere vel cupere vel ambire, nõ solitudo, sed magna solicitudo & inquietudo est. Itaq; in solitudinem mulier fugit, quando ecclesia nil in hoc mundo possidere proposuit, prouocans filios suos ad imitandum se. Exempli gra: Cum in Apl'o dicit: Pręterit enim figura huius mundi. Volo autem vos sine solicitudine esse: Qui sine vxore est, solicitus est quæ sunt dñi, quõ placeat deo. Inter hæc & huiusmodi dicit: Vellem autem omnes homines esse ficut meipsum. ¶In huiusmodi solitudine habet, inquit, mulier locum paratum à deo. Quis est locus mulieris in hac solitudine, nisi deus ipse. Deniq; & Psalmista orans dicit: Esto mihi in deum protectorem,& in locum refugij. Et in Iob de peccatore pereunte scriptum est: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet, nec reuertetur vltra in domum suam, neq; cognoscet eum amplius locus eius. Nam quod ait, neq; cognoscet eũ amplius locus eius, idem est ac si diceret: Nõ requiret eum amplius deus, qui oĩm beatorum locus est, extra quem nullus est beatus, in quo etiam nunc dum ab ipso peregrinamur, pes animæ. i. Christiana spes figitur. Hunc locum paratum habet à deo, à nullo enim parari nobis potest deus nisi ab ipso deo,& hoc in illa tali solitudine, vbi contemplationi vacando possit hũc locum suum cognoscere, semperq; casum suum cauere, dicendo: Non veniat mihi pes superbiæ,& manus pctõris nõ moueat me. ¶Præterea & in hoc paratus est illi locus à deo in illa solitudine, vt ibi pascant illam. Hanc enim legem dominus præscripsit filijs matris, ecclesiæ filijs, qui nondum peruenerunt ad apicem perfectionis maternæ, vt nihil in hoc mundo velint possidere,& hoc illis iussit, vt pascant illam matrem suam, i. euangelizantẽ sibi charitatem maternam, perfectionem apostolicam. Dixit enim: Dignus est operarius cibo suo. Et alibi: In eadem aũt domo manete edentes & bibẽtes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Huius dignitatis siue debiti memor Apls ad Corinthios dicit: Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt? Et qui altari deseruiũt cum altari participantur. Ita & dominus ordinauit ijs qui euangelium annuntiant, de euãgelio viuere. Item: Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnũ est si nos carnalia vestra metamus? ¶Pascunt ergo illam diebus mille ducentis sexaginta. i. q̃ diu peregrinãdo in hoc seculo persecutiones tolerat. Nam quia tanto tempore agitanda est persecutio summa draconе isto, in illo perditionis filio. s. Antichristo, totas effundente inimicitias, recte tot diebꝰ vniuersa persecutionum omnium tempora subintelligimus, de quo videlicet tempore siue dierum numero iam loco alio plenius tractatum est. Sequitur: ⌊Et factum est prælium magnum in cœlo, Michael & angeli eius præliabantur cum dracone. Et draco pugnabat & angeli eius,& non valuerunt, neq; locus inuẽtus est eorum amplius in cœlo. ⌋Magnum & mirabile in conspectu animæ Iohannis taliũ imaginum spectaculum, mirabilis sensus siue animi eius habitus, quem concipere poterat spectando talia vel tanta tamq; horrifica signa mirabiliũ secretoꝝ. Vix summã admiratiõis somniare vel meditando nobismetipsis imaginare possumus, videlicet admirabili cũ horrore illud persensisse. ¶Quam inuitꝰ draco ille diabolus de tẽplis & aris vel simulacris gentiũ pelleretur: qd̃ fieri cœptum est, vbi raptus est filius ille ad deum & ad thronum eius. Dixit enim mox ascensurus: Euntes in mundũ vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Quod idem erat ac si diceret: Euntes fortem illum armatum à me iam victum de atrio suo propellite, draconem illum diabolũ à me funе ligatum, imo & ẽsi hamo captum,& in sudibus nares perforatũ, circulo in naribus,& armilla in maxilla perforata constrictum de templis & aris extrahite, vt vasa eius trahã ad me ficut p̃dixi: Quia si exaltatus fuero à terra, oĩa traham

Matth. 4.

Matth. 10. Luc. 10. 1. Cor. 9

Mare. vlt. Matth. 12. Luc. 11.

Iohan. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

traham ad meiꝑm. Inde terrifici ſonitus perſecutionũ per orbem vniuerſum, quarũ erat ſignum hoc prælių imaginariũ, prælium magnũ. Factum eſt, inquit, prẽlium magnum. Vbiꝫ In cœlo. Per quod ſignificabatur eccleſia, terra longe altior, terrenis hominibus & terra ſapientibus longe ſuperior, cuius eſt in cœlis conuerſatio. Non enim iam eccleſia, poſtquã raptus eſt filius eius ad deum & ad thronũ eius, pugnare dignaretur in terra, quod tamen antea licito facere ſolebat, quando propter terram, propter terrena bona, ſancti reges & prophetæ armis materialibus multa geſſerunt ꝓlia. Nũc alius erat cauſæ ſtatus, & alius perfectę intentionis affectus, contemnere terram & appetere cœlum, cohibere manus & librare linguam eruditam, offerre gladiꝰ carnem & verbo defendere fidem. Pugnabat itaqꝫ in cœlo.

cœlum. ¶Quõ autem draco erat vel pugnabat in cœlo? In cœlo nimirũ erat arbitratu ſuo, videbaturqꝫ ſibi ſimilis altiſſimo, cum exhiberetur ei quaſi diuina religio, & à miſeris gẽtibus (quas ſeduxerat, coleretur pro deo. Itaqꝫ & ipſe pugnabat quaſi in cœlo, dum contenderet haberi

Eſaiæ. 14. pro cœleſti deo. ¶Propterea nemo fere qui neſciat draconem iſtum in aere vagari, & permiſſam vſqꝫ ad tempus iudicij exercere poteſtatẽ, ipſumqꝫ aerem vſitato in ſcripturis more

Pſalm. 8 cœlum dici, vt illic: Volucres cœli & piſces maris. In iſto cœlo, i. in aere nos quoqꝫ vſqꝫ ho

Ephe. 6. die contra illum pugnam habemus, ſicut & Apl's ad Epheſios ſcribens loquitur: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus & poteſtates & rectores mundi tenebrarum harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. ¶Sũt ergo ſpiritalia nequitiæ, ſ. draco iſte & angeli eius in cœleſtibus, non vbi ſydera diſpoſita effulgẽt & ſancti angeli commorãtur, ſed in huius aeris infimi caliginoſo habitaculo, vbi & nebula cõglobatur. Et tamen ſcriptum eſt quod cooperit cœlum nubibus, vbi & aues non volitãt, & tamen dicuntur volatilia cœli. In his ergo cœleſtibus, non in illa ſuperiore trãquillitate cœleſtium habitant iſti nequiſſimi ſpũs, contra quos nobis colluctatio ſpiritalis indicitur, vt de

Ephe. 2. uictis angelis malis, illo ꝓmio perfruamur, q̃ angelis bonis incorrupta æternitate ſociemur. Vnde alio loco idem Apl's, cum ſignificaret tenebroſum diaboli principatum, ſecundũ ſpiritum, inquit, mundi huius, ſecundum principem poteſtatis aeris, qui nunc operatur in filiꝭ infidelitatis. Quod ait hic, principem poteſtatis aeris, hoc illic dixit, ſpiritalia neqtiæ in cœleſtibus. ¶Igitur & iuxta literam ſic recte intelligitur, quod prælių imaginarium in iſto cœlo, id eſt, aere Iohannes fieri viderit, in ſignificationem eius prælij, quod de templis & aris, imo & de cordibus hominum diabolus iam cœperat eĳci, cuius videlicet prælij finis erit, vt mittatur in ignem æternum draco iſte cum angelis ſuis, atqꝫ ita fiat quod ſubiũctum eſt: Et non valuerunt, neqꝫ locus inuentus eſt eoꝝ amplius in cœlo. In cœllo, inquam, non tantum

Philip. 3 quod eſt ſpiritalis vel cœleſtis fidelium hic peregrinantium conuerſatio, ſed nec in aere iſto in quem detruſus eſt, detrudendus iterum in tartarum illo iudicij die magno & tremendo. Sed iam ipſa verba ordine proſequamur. L Michael, inquit, & angeli eius prælіabãtur cum dracone: Et draco pugnabat & angeli eius. Nuſquam in tota ſerie ſcripturarum ante illum ſæpedictæ mulieris partum Michael archangelus pugnaſſe cum dracone, eumqꝫ viciſſe legit, quia videlicet nondum draconis eiuſdem caput, vt vinci poſſet ab angelis, cõtriuerat il

Pſalm. 73. ſe mulieris filius, quod nunc fecit, & faciendo raptus eſt ad deum & ad thronũ eius, vnde & illi in Pſalmo canit: Tu contribulaſti capita draconum in aquis: Tu cõfregiſti capita dra-

4. Reg. 19 conis. ¶Et quidem plura legunt in ſcripturis anteacta pro hominibus inſignita angelicæ fortitudinis. Exempli gra, vt illic: Factũ eſt igit in nocte illa venit angelus dñi, & peuſſit caſtra

Eſaiæ. 37 Aſſyrioꝝ centum octogintaquinqꝫ milia. Verum hoc & cætera huic ſimilia fieri nõ erat pugnare angelos bonos aduerſus angelos malos pro hoĩbus impĳs ad pietatem conuertẽdis, ſed erat angelos bonos ad impiorum hominum perditionem malorꝝ angelorꝝ ſeruitio vti,

Pſalm. 77. teſtante Pſalmo cum dicit: Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem & irã & tribulationem, immiſſiones ꝑ angelos malos. Hic non ita eſt. Mali angeli nõ immittunt vt homines impĳ occidant, ſed contra malos angelos à bonis angelis prælių committit, vt homines ab impietatis errore liberent. Quõ prælium hoc geſtum eſt aut gerit? Quibus vel qualibus armis acies illę vtuntur? Et quidem in illa viſione Iohannis huius armorꝝ materialiũ ꝗſdam ſimilitudines videri potuiſſe non dubitamus, ſed angeli ſiue boni ſiue mali, cum ſint ſpiritus, corporali ſiue materiali armatura non induuntur. Attamen draco ille quod natura nõ habuit arte maligna ſibi aſſumpſit, ſcilicet omne genus armorum quibus bella geruntur inter homines, & homicidia peragũtur, ſcilicet gladios regum & imperatorum, ſecures cõſulum, vincula carcereſqꝫ iudicum, & omnia omnino genera tormentorum. Primus quem Romæ inuaſit ſiue arripuit, Neronis gladius extitit, & in illo pugnauit. ¶At vero Michael

Hebr. 1. & angeli eius ecõtra prælіantes, nihil de huiuſmodi genere armorum habuerunt aut quæſierunt, ſed vt ſunt adminiſtratorij ſpũs, in miniſterium miſſi ꝓpter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, commilitonibus ſuæ parti s hoĩbus Chr̃ianis, qui ſunt vel erant de ſemine illius magnæ mulieris, ſigna miraculorum ab Ieſu Chr̃o per ſpm̃ ſanctum data miniſtraueruꝫ, præſen-

præſentes illis & cooperantes ad curandos infirmos, ad ſuſcitãdos mortuos, aſſiſtentes pijs martyribus in tormentis & aculeis colloquentes illis, & colloquio ſuo conſolantes & refouentes illos, in carceribus & vinculis, religantes etiã angelos draconis, & extrahentes de antiquis templorum ſimulacris, quæ omnia ſic eſſe facta non ignorat quiſquis ſanctorum martyrum ſiue apoſtolorum geſta legit. ¶Exempli gratia: Vbi agoizanti in aculeo martyri mi

les adhuc gentilis dicit: Video ante te iuuenem pulcherrimũ ſtantem cũ linteo & extergentem membra tua. De qua re adiuro te per Chriſtum qui te miſit angelũ ſuũ, ne me derelinquas. Nunquid illic tũ, vbi viſibiliter apparuerunt ſancti angeli pijs martyribus, præſentes fuiſſe credendi ſunt? Imo & vbi viſibiliter non apparuerunt prẽſentes, ſemper affuerunt, cõ

patientes patientibus, adhærentes laborantibus, vulnera dinumerantes, ſanguinẽ profluentẽ metientes, reſponſa ſingulorꝝ conſcribentes, & inter hæc omnia preces gemitusqꝫ morientium aureo thuribulo velut incenſa multa concremans ante oculos dñi dei, & illius q raptus fuerat ad thronũ eĳ⁹ filij victoriоſi, perferebat Michael. Hoc modo cũ dracone prælia

batur Michael & angeli eius. ¶Cæterꝫ armis materialibus ad defenſionẽ ſui pars iſta nihil agere moliebat, cũ totę interdũ legiones martyrꝝ ꝓſternerent, arma tenentes militaria, qui

bus ad defenſionẽ reipublicæ fideliter ſeſe ac fortiter accinxerunt, quæ tamen in cauſa fidei Chr̃ianæ vllatenus attrectare deſpiciebant. Vnde veriſſime ꝓpheta cũ dixiſſet: Iugũ enim oneris eius, & virgã humeri eius, & ſcepttũ exactoris eius ſuperaſti, addidit: ſicut in die Ma

Eſaiæ. 9 dian, videlicet quando mirabili genere pugnandi Gedeon cũ trecentis viris Madian ſupera

Iudic. 7. uit. Quomõ? Intra lagenas miſſæ ſunt lãpades, confractis vero lagenis oſtenſæ ſunt lampades, quarꝫ choruſcante luce hoſtes territi in fugã verſi ſunt. Deſignat⁹ eſt in tubis clamor ꝑdicationis, in lãpadibus claritas miraculorꝝ, in lagenis fragilitas corporꝝ, quorꝝ deſpecta ſalute martyres hoſtes ſuos moriendo proſternerent, eorumqꝫ gladios non armis & gladijs, ſed patientia ſuperarent. Nimirꝝ huiuſce prælij cõplices eſſe, imo duces & principes Michaelẽ & angelos eius iure delectabat. ¶Draco & angeli eius materialibus q̃qꝫ, vt iam dictũ eſt, armis pugnabant, & illius ſexti capitis, ſ. Romani regni diadema cruentũ cæde Chrianorũ, & abundantia ſanguinis imburũ, quoties ſe in pugnã excutiebat, toties orbẽ terrarꝝ ſanguine compluebat. L Et non valuerunt, inquit, neqꝫ locus inuentus eſt eoꝝ amplius in cœlo. J Quid non valuerunt? Nimirꝝ contra fortioris Michaelis & angelorꝝ eius fortitudinẽ diutius ſtare, quin foris eĳcerentur cum illo ſuo principe rufo dracone, ſicut ille filius mulieris ꝑdixerat: Nunc princeps huius mundi eĳcietur foras. ¶Ita nanqꝫ foras eiectus eſt, vt in locis, Iohan. 12. in quibus ſordes eius computruerant, religio Chriſtiana floreret, in templis in quibus idolum cuiuſqꝫ turpitudinis ſteterat, crux Chriſti ſplendeſceret, vt per ora, quæ Iouem adulterum cantitare ſolita fuerant, nomen Chriſti, & laus ſanctæ trinitatis cum gloria perſonaret: Hoc eſt quod ait: Neqꝫ locus inuẽtus eſt eoꝝ amplius in cœlo. Quod idẽ eſt ac ſi diceret: Neque relictus eſt illi locus in quo exhiberetur ei cœleſtis vel diuina religio. Futurum autẽ eſt, vt, ſicut iam ſupra dictum eſt, nec in iſto illi vacet comparare cœlo aerio. Eouſqꝫ prælium protenditur, donec in profundum inferni, videntibus cunctis præcipitetur, non vltra, ſaltẽ ad hoc cœlũ aſcenſurus. Vnde adhuc ſequitur: L Et proiectus eſt draco ille magnus ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbẽ, proiectus eſt in terram, & angeli eius cum illo miſſi ſunt. J Nam proiectus eſt in terram .i. perdita grandi æſtimatione qua cœlum ſibi obtinere videbatur dũ coleretur vt deus, amiſſo electorum populo, in quo cœlo ſuo iam inhãbitat deus, eos tantum nunc poſſidet, qui pertinaciter terram diligendo, ipſi terra ſunt, tandemqꝫ cum illis & angelis ſuis mitterur in ignem ęternum. Nimirum quando ſic proĳcitur, tunc melius cognoſcitur ab eis quorum de cordibus eĳcitur, vel quibus videntibus præcipitatur. Recte ergo nunc tandẽ noĩbus & proprietatibus ſuis idem draco deſcribitur cũ dr̃: L Et proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbem. J Nam quaſi quæreres, quis eſt ille dra- Gene. 3.
co magnus, addidit dicens: ſerpens antiquus, ac ſi diceret: Draco tã magnus ipſe eſt ille ſerpens, qui in tempore antiquo quando factus eſt primus homo, ſerpentem animantẽ ingreſſus, per os eius locutus eſt, & inde ſerpens dici meretur, qa per ſerpentẽ, quem ingreſſus eſt, opus iniqtatis & malitiæ operatus eſt, decipiendo plaſma dei, in eo q̃d ait: Comedite & eritis ſicut dij. ¶Item quaſi quæreres, q̃d eſt nomen eius, addidit: q vocat diabolus & Satanas. Diabolus deorſum fluens, Satanas aduerſarius interꝑtatur, vtrorumqꝫ vocabulorum cauſæ notæ ſunt. Diabolus nanqꝫ .i. deorſum fluens iccirco dicitur, quia de cœlo per ſuperbiam cadendo deorſum fluxit, perijtqꝫ peccator à facie dei, ſicut fluit cera à facie ignis. Satanas .i. aduerſarius idcirco dicitur, quia ſic quoqꝫ de cœlo lapſus, deo creatori aduerſari non deſinit. ¶Adhuc enim tanquã parum ſit aut fuerit quod dixit: Similis ero altiſſimo, altius per tumorem extollitur, teſtante Apoſtolo cum de illo perditiõis filio in quo iſte diabolus erit, ita loquit: homo pcti, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne q̃d dicitur deus, 2. Theſſ. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut quod colitur. In q̃ Satanas iste aduersatur? In eo videlicet quod loquitur mendacium, vt decipiat creaturam, ad faciendum secundū adulterium, ostendens se tāquam sit deus, atq; ita diabolus ipse pro deo, tanq̃ adulter pro viro legitimo suscipiatur. Sequitur ergo: ⌊ Qui seducit vniuersum orbem. ⌋ Quo enim vel vnde seducit vel abducit orbem vniuersum, nisi à cultu dei debito ad cultum suimet indebitum. ¶ Hic talis proiect⁹ est in terram, vt videlicet solus deus suum cœlum, i, mentes intimas & religionem publicam possideat electo⁹ omnium, ille autem solam possideat terram, i, perditorum hominum vitam omni modo terrenā de qualibus ad deum in initio seductionis locutus est deus: Terram comedes cūctis diebus. Gene. 3.

¶ Terræ eiusmodi portio præcipua sunt Iudæi, qui quasi æmulando terrā crucifixerint deū cœli, loquentes cum astutia maligni huius serpētis, quemadmodum in persona eiusdē Christi Psalmus dicit: Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, & in iracundia terræ loquētes, dolos cogitabant. Nempe quasi iustæ iracundię causam pergrandem sibi finxerunt, qñ velut pauitantes & tremebundi dixerunt: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & Psalm. 34. Iohan. 11. venient Romani & tollet nostrum locum & gentem. Itaq; & istos terram suam serpens comedit, completa prophetia cantici Deuteronomij quæ dicit: Dentes bestiarum immittā in eos cum furore trahentium super terram atq; serpentium. Sequitur: ⌊ Et audiui vocem magnam de cœlo dicentem: Nunc facta est salus & virtus, & regnū dei nostri, & potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectū dei nostri die ac nocte. Et ipsi vicerunt illum propter sanguinem agni, & propter verbū testimonij sui, & non dilexerunt animam suam vsq; ad mortem. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. ⌋ Vox illa magna quam iste in spū audiuit, concentus iste publicus, q̃ cœlum dei, i, ecclesia per totum orbem hodie laudes canit, concinentibus imo præcinentibus angelis gloriam deo in excelsis, secundum propheticam concessionem Psalmi dicentis deo altissimo: Omnis terra adoret te, & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo. Et subinde: Benedicite gentes deum nostrum, & auditam facite vocem laudi eius. Vis igitur audire & scire quis fructus quæve vtilitas, ex eo prouenerit, q̃d ille draco magnus, ille serpens antiquus diabolus & Satanas proiectus est in terram cum angelis suis? Dicunt magna voce cantores gratiæ dei, laudatores operum Christi filij dei: Nunc facta est salus, & virtus & regnum dei nostri, & potestas Christi eius. Vnde constat ita factum esse? Quia proiectus est, inquiūt, accusator fratrū nostrorū, q accusabat illos ante conspectum dei nostri die ac nocte. Ergo ne antequam ille pronunceretur in terram non erat salus, & non erat virtus? Nō erat regnum, nō erat potestas dei nostri & Christi eius? Non vtiq; salus erat sed perditio, & mors, nō erat virtus, sed infirmitas & corruptio: non erat in hominibus regnum dei nostri, sed regnum peccati & mortis: non erat potestas Christi eius, sed potestas principis tenebrarum qui in hoc mundo principabat. Nō erant hæc omnia facta, sed futura, vel facienda promittebantur, & paucos in lege veteri spes ista consolabatur. Q̃ñ autem raptus ad deum & ad thronum eius ipsa passione & resurrectione qua rapiebatur, & transibat ex hoc mundo ad patrem, perditionem & mortem, corpo⁹ q̃q; mortaliū corruptionē destruxit. ¶ Tūc facta est salus & virtus. Salus, i, remissio peccatorum nro⁹, quæ est resurrectio animar⁹. Et virtus, i, reformatio resurgentium corpo⁹ nostro⁹. Tunc, inquam, & extunc factum est regnum, imo facti sumus nos regnum dei nri, & facta est potestas Chri eius in cœlo & in terra, quemadmodum non ante, sed postquam resurrexit ipse astruens, data est, inquit, mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Recte igit quia proiectus est ille Satanas, ita cantatum est. ¶ Quare autem vel vnde ille Satanas accusator fratrum dictus est aut dici debet? Videlicet qa tenebat chirographum decreti aduersum nos, quod nobis contrarium erat, in quo peccatum Adæ scriptum erat, cuius nos recitatione semper accusabat, confidens ac iactabundus, quod illo chirographo teste genus humanum iure esset possessio sua. ¶ Verum vbi proiectus est, ibi chirographum illud perdidit, quemadmodum Apostolus dicit: Conuiuificauit nos deus cum Chro donans nobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat chirographum decreti q̃d erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci, & expolians principatus, & potestates traduxit confidenter, palam triumphās illos in semetipso. ¶ Quo facto irruerūt super eum videlicet draconem magnum vulneratum, sicut in Psalmo canitur: Tu humiliasti vulneratum superbum. Irruerunt, inquam, sancti apostoli & martyres (sicut ps̃ens quoq; prælium testatur) adiuuantibus Michaele & angelis eius, magnū concidentes aduersarium, & de victoria Christi in suo pariter & eius sanguine triumpharūt, hoc est quod nunc cātantes illi cœlestes dicunt: ⌊ Et ipsi vicerunt illum propter sanguinem agni, & propter verbum testimonij sui, & non dilexerunt animam suam vsq; ad mortem. ⌋ Qui ipsi vicerunt illum? Nimirū illi qui accusabant ab accusatore illo, in ipsa accusatione siue accusationis causa, cōstanti certamine, legitima sui defensione illum vicerunt, & obmutescere fecerūt: & hoc non propter se, non propter virtutem iustitiæ siue conditionis propriæ, sed propter sanguinē agni quo Lucæ. 2 Psal. 65. Roma. 9 Coloss. 2 Psal. 88

quo redempti sunt, & propter verbum testimonij sui .i. propter fidem per quam testimoniū reddit illis spūs quod sint filij dei. Adde quod pro eodem verbo testimonij sui, propter confessionem fidei suas animas expenderunt victores siue pręliatores isti. ¶ Nam hoc est quod nunc dr̃: Et non dilexerunt animam suam vsq; ad mortem. Non dilexerunt, i, odio habuerunt odio perfecto, de quo dñs ipsorum dicit in Euangelio: Et qui odit animam suā in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Sic non diligendo, imo odiendo animam suā, ipsi vicerunt illum: ⌊ Propterea lætamini cœli & qui habitatis in eis. ⌋ Vos cœli, vos beatæ patriæ finus lucidi, propterea lætamini & vos qui habitatis in eis o fratres nostri, qui prius ac cusabamini q̃ terra essetis, & ab illo magno & antiq̃ serpente comedi iure deberetis, nūc autem in cœlis habitatis, imo & cœli estis, de quibus ille proiectus & foras missus est. Sequitur: ⌊ Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. ⌋ Lætantibus cœlis & his q habitant in eis, quasi à dextris reducto oculo, sinistro respiciens: væ, inquit, terræ & mari. Meminisse nanq; debemus q̃d añ dictum est: Et proiectus est draco ille magnus in terrā: & scire, terram illam in quam de cœlo prorecta & vana quærentiū. Vnde & redarguuntur voce spūs sancti in Psalmo dicētis: Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendaciū? ¶ Dicūtur etiam mare, propter inquietas quas patiuntur & amant omnium vitiorum curarum q̃ inutilium amaritudines, imo & fluctus feri maris dicuntur in scripturis, iuxta illud Iudæ Apli: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuantes, sine timore semetipsos pascentes, nubes sine aq̃, quæ à ventis circūferuntur, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones. Et vt altius cū diuina scripturæ antiquæ autoritate, hanc terram & hoc mare à cœlo illo distinguamus, de quo proiectus est draco ille: terra & mare omnes illi sunt, qui vltra benedictionem quę data fuerat antequam peccaret Adam, creuerunt & multiplicati sunt, dicēte ad mulierem domino deo: Multiplicabo ærūnas tuas & conceptus tuos. ¶ Nā illi cœli sunt q̃s ante peccatū nasci iussit benedicendo illis duobus primis, & dicendo: Crescite & multiplicamini. Et de isto cœlo sic proiectus est, vt omnes secundum propositum vocati sancti, imo præsciti & prædestinati, iustificati & magnificati constituantur à dextris, dicaturq; eis secundum propositum, quo in primis illis parentibus fuerant bñdicti: Venite benedicti pris mei, possidete prę paratū vobis regnū, sintq; ipsi patenter cœlū siue regnū cœlo⁹. Væ igitur, inqt, terræ & mari, videlicet omnibus q cœlum non merentur esse vel dici. Quare? Quia descēdit diabol⁹ ad vos habens iram magnam. Apostropham fecit ad illam terram & illud mare, quasi reqfissent dicentes: Quare vel vnde nobis væ? Diabolus, inqt, descēdit ad vos, subauditur de cœlo proiectus. ¶ Sed nunquid antequam de illo cœlo, de illis q nunc dicuntur cœlum siue regnum cœlo⁹, pronunceretur, terram illam & mare illud non possidebat? Imo & securior possidebat, & multo magis hæc illi possiderti in pace erant, pace sua, pace maligna. Quomodo ergo ad hæc descendit? Nimirū maiorē ebuliēdo iram in illis. Nā hoc est q̃d addidit, habēs iram magnā. Profecto & antea cū ira possidebat terrā illā & mare illud, quia videlicet quasi naturale semper habuit odium aduersum humanum genus. Cur ergo nunc dicit, habēs irā, addens etiā, magnam: nisi qa ex tunc nequiores fecit eos q terra & mare dicunt. ¶ Nā exempli gratia, de Iudæis vtiq; terrenis, i, terram diligentibus, ita dñs mystice loquitur: Cum immundus spūs exierit ab hoīe, ambulat per loca arida & inaquosa, quærens requiē & non inueniens, dicit: Reuertar in domū meā vnde exiui, & cū venerit, inuenit scopis mundatā: Et tunc vadit & assumit septem alios spūs nequiores se, & ingressi habitant ibi, & sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Hæc nanq; dicendo vehementi inuectione proloquit, q̃d post q̃ draco ille de cœlo ,iectus est in illā terrā, multiplicata iniqtate descendit, i, postq̃ Chro passo princeps huius mundi foras missus est, maiore cum nequitia Iudæos possidet q̃ possederit olim in terra Aegypti, à quibus, tunc exiuit dum susciperent cultū vnius veri dei. Porro de gentibus, quæ per mare hic, vt alibi iam dictum est, recte significantur, de gērbus, inquam, quæcunq; non receperunt euangelium Christi, similiter constat quod nequius eos nunc possidet quàm antea possidebat, cum Christus nondum illis annuntiatus fuisset, quod nunc factum est. Vnde Apostolus: Sed dico: Nunquid non audierunt? Et quidem in omnē terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrę verba eorum. Et de illis quicunque adhuc gentes sunt, quicunq; post illum auditū gentiliter viuunt, quid scriptura dicit, vnde colligere possumus, quod ad illos licet iam possessos diabolus de cœlo descenderit? Cum dixisset Psalmista: Exurge domine non confortetur homo, continuo subiunxit, iudicētur gentes in conspectu tuo. ¶ Et addidit adhuc: Constitue domine legislatorem super eos, sciant gentes quoniam hoīes sunt, subaudiſ & non dij, vt quidem ipsoꝝ principes haberi volūt aut voluerunt. Quem legislatorem sup eos constitui concedit nisi diabolum latorē legis suæ non dei, non legis iustitiæ, sed pcti? Descendit ergo ad vos o terra & mare diabolus q vos antea segnius Iohan. 12 Matth. 25 Psalm. 9 Matth. 12 Iohan. 7 Roma. 10. Psal. 18. Psalm. 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnius possidebat. Qualis ad vos descēdit? Habens, inquit, iram magnam. ¶In quo iram eius
quam nunc habet sic descendens, sic proiectus, discernere possumus, q̄d vere magna sit com
parationē eius iræ quā prius habuit? In eo videlicet quod pri° vos faciebat errare per igno
rantiam, nunc aūt facit vos blasphemare per inuidiā. Hęc est ira magna, inuidia maligna vo
bis inspirata. Nunc enim, qa Chri euangelium audistis, excusationem de peccato vro nō ha
betis: & claret quia non ignorantes. i. irati, sed inuidentes estis. Tales vos ille multiplicatis se
cum nequitiæ spiritibus nunc agitat, sciens quia modicum tempus habet. Scit enim qa dies
iudicij prope est, vltra quod sibi mulierem illam persequi non vacet. Sequitur: ⊥ Et postquā
vidit draco quod proiectus est in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum.
Et datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi ali
tur per tempus & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis. Et misit serpens ex ore
suo post mulierem aquam tanquam flumē, vt eam faceret trahi à flumine. ⊥Hoc illud est p̄-
pter quod exclamauerat, dicens: Væ terræ & mari, &c. Hæc illa est ira magna p̄iecti in ter
ram draconis, q̄ vocatur diabolus & Satanas, quam videlicet iram mirabiliter hæc visio mi
rabilis insinuat in eo quod dictum est: Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquā tanq̄
flumen, vt eam faceret trahi à flumine. ¶Reuocemus ad memoriam de gestis ecclesiasticis,
quō postquam draco ille proiectus est in terram, postquam proficiente Christiana fide, de
sertis ac destructis idolis, amisit vsurpatam quasi diuinæ culturæ gloriam. Iam Romani fa
stigio imperij filium adorante mulieris huius, qui raptus est ad deū & ad thronū eius, Chri
no imperatore Constantino in fronte sua signum gestāte crucis Christi, Arrius presbyter
magnus hæresiarches sub nomine Christiano in blasphemiā Christi filij dei procaciter ni
mis erupit, loquacitate intolerabili: & cognoscemus quàm vere, quàm congrue secundum
rei gerendæ proprietatem istud in visione demonstratum & taliter dictum aut scriptū sit.
¶Quid enim verius q̄ quod nunc ait, quia postquam vidit draco, quod proiectus est in ter
ram, persecutus est mulierem, mittens post illam ex ore suo aquam tanquam flumen? Vidit
enim diabolus non posse vlterius veterem idololatriam, summis principibus inclinatis ad su
scipiendam Chriani nominis professionem, totamq̄ conuertit suæ malignitatis abundanti
am ad scripturarum veritatem corrumpendam, atq; hoc modo cœpit persequi mulierem q̄
peperit masculum. Vide quid dicat, quia non ait, persecutus est masculum filium, sed perse
cutus est, inqt, mulierem quæ peperit masculum. ¶Non enī per os Arrij, cæterorumq̄ eius
modi hæreticorum doctrinam profundens impiam, hoc aperte exigebat à quolibet, vt ne
garet Christum, siue nomen Chrianum, sed vt Christum quisq̄ confitens, aliam, q̄ aposto
lica veritas tradiderat, reciperet confessionis aut fidei regulam, hoc intendens, imo conten
dens, persequebat mulierem illam, vt de Chri ecclesia suam Satanas faceret synagogam. Ni
mia loquacitate & clamosa hoc agens contentione, mittebat ex ore suo serpēs ille aquā tan
quam flumen. ¶Nota quod non dixit, misit ex ore suo flumē, sed misit aquam tanquam flu
men. Aqua denicq̄ quā serpens ille de ore suo mittit, similitudinem fluminis habere pōt, sed
vere flumen esse non potest. Nam flumen verum, flumē aquæ viuæ, sancta scriptura, veraq̄
catholica doctrina est, quam ecclesia quæ est mulier ista, mittere cōsueuit de fonte veritatis
quam habens in semetipsa hortus est domini, sicut dr̄ in Canticis: Hortus conclusus soror
mea sponsa hortus conclusus, fons signatus. Item in Euangelio: Qui in me credit, sicut dicit
scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Serpens autem de ore suo, quod erat Ar
rius, aquas mortuas, aquas putidas doctrinæ nequam emittebat: sed quia de scripturis eisdē
disputabat, & testimonia sibi vsurpabat, quas recipit & habet mulier ista, aquam suā flumen
aquæ viuæ, flumen sanæ doctrinę videri volebat. Vt quid hoc? Vt eam, inquit, tuahi faceret
à flumine. Nimirum à fide in perfidiam, à veritate in mēdacium, à luce in tenebras, à vita in
mortem, ab altitudine in profundum, à cœlo in infernum. Sic enim & tā in diuersa imo cō
traria trahuntur, q̄cunq̄ profluentem ex ore blasphemantium hæreticorum loquacitatem
mirantes sepuunt: ⊥ Et audiuit terra mulierē, & aperuit os suum, & absorbuit flumen quod
misit draco de ore suo. ⊥ Tunc vtiq̄ quando illud famosissimum in Nicea concilium feruor
Chriani principis Cdnstantini excitauit, publicis asinis atq; mulis, & curraciibus equis, epos
& qui cum eis erant ad synodum venire præcipiens, tunc, inquam, adiuuit terra mulierem,
quia de tota pene terra, de toto orbe terrarum conuenientes viri illustres, ex omnibus gen
tibus viri religiosi, viri famosi, disputare scientes, omni elocutionis arte exercitati, ad defen
dendam catholicæ veritatis ecclesiam consederunt, inter quos eminentissimi erāt magnus
Eustachius Antiochenæ ecclesiæ præsul, & Eusebius cognomine Pamphili alijq̄ q̄ plures,
quorum meritis & viui curati & mortui ferebantur suscitati, inter quos erant etiam nōnul
li ferreo ignito superioribus pſecutionibus ambusti, siue dextros oculos effossi, aut certe de
xtras suas abscissi. Vnus horę erat Paphnutius Aegyptius. Illic nimirę videbat ppls athleta
rum & martyrum Christi in vno loco congregatorum. Aderant simul Syri, Cilices, Phœ-
nices Ara-

Iohan. 15

Cantic. 4
Iohan. 7

Nicenū cō
cilium.

nices, Arabes, Palæstini, Aegyptij, Thebæi, Libyes, Mesoporamij, Persæ, Scythæ, Pontici,
Asiani, Phryges, Thraces, Macedones, Achiui, & Epirotæ. Cunctaq; omnino ecclesiarum
quæ totam Europā Libyamq; & Asiā replebant, simul erant ministroq; dei congesta cacu
mina, vnaq; oronis domus, tanquā à deo dilatata intrinsecus ferebat oēs in idē. ¶Illic ter
ra. i. conuentus congregatus de vniuersa terra, aperuit os suum scilicet ad loquendū, ad dis
putandum, & ad proferenda testimonia scripturaq;, & absorbuit flumen quod misit draco
de ore suo. i. adnihilauit atq; damnauit sectam doctrinæ nequam, quæ confecta fuerat spiri
tu diabolico. Illic namq; Arrij dogma destructum est. ¶Nihilominus & tunc quando Con
stantinopolitanum, quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Et tunc qñ Ephesinum
in quo Nestorij impietas iudicatur. ¶Et tunc qñ Chalcedonense, in quo Eutychis, Dioſco
riq; prauitas reprobatur, celebratum est concilium, terra aperuit os suū, & absorbuit eius
modi flumen, euadente muliere, & duabus alis volante, sicut hic prædictum est: ⊥ Quia datę
sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locū suum, vbi alitur p tem
pus & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis. ⊥Magna namq; aquila, sicut alio iā
loco superius diximus, sancta est scriptura, & huius duæ alæ duo sunt testamenta, q̄ huic mu
lieri data. i. intelligibilia sunt facta, vt habeat quo subleuet in cœlum cor suum, & non inci
dat flumen quod fluit p terram, flumen diabolicum, flumen hæreticæ loc̄citatis laqueosum
& sophisticis retibus plenū. ¶Eiusmodi habens alas in desertū volat in locum suū .i. sanctū
sectatur otium, vt vacet illi meditationi inseruire scripturarum, iuxta illud Sapientis: Scribe Eccl. 38.
sapientiam in tempore otij, & qui minoratur actu, percipiet eam. Qui minoratur actu .i. q Gene. 25.
corporali exercitatione minus exercetur, quemadmodum Iacob, qui simplex domi habita
bat, non tantum agens quantum Esau, q̄ vtpote venator corporaliter exercebatur. Iccirco
nanq; Iacob sapientiam percepit, illi autem exercitatio qua exercebatur ad modicum pro
fecit. Proinde Apostolus strenuum instruens discipulum, exerce autem, inquit, teipsum ad 1. Timo. 4.
pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est, pietas autem ad omnia vtilis
est, promissionē habens vitæ quæ nunc est & futuræ. Illuc ergo mulier hæc euolans in illud
desertum, in illum talem locum suum, & sanctum otium, ad pietatis exercitium, aliter, inqt,
subaudi contemplatione veritatis, & lectionibus sacris, imo & corporalibus, vt iā alibi di
ctū est, ex munificentia filioq; suoq; stipendijs. Aliter, inquā, à facie serpentis. i. ita vt non ti
meat serpentem: ⊥ Per tempus & tempora, & dimidium temporis ⊥. i. tribus annis & dimi
dio, quanto tempore Antichrs persecutione sua mundum vexabit, atq; iccirco recte p hūc
terminum omne intelligitur tēpus, q̄ persecutionē patitur ecclesia, pro eo p in Chro pie vi
uit. Absorptū est itaq; flumen siue phantasma fluminis serpentini, quando concilio sanctum
concilio Nicenū, nefariū Arrij dogma damnauit. Sed vide quid sequitur: ⊥ Et iratus est draco in mulierem, & *adiecit facere prælio cū reliquis de semine eius qui custodiunt mandata dei, & habent testimoniū Iesu. ⊥Iratus ē draco in mulierē, quia videlicet iā extincto Arrio, rursus per quendā presbyteq; dogma illi° pullulauit. Hinc rursus priuatim & publice dispu
tationes, disceptationes, iniuriæ, inimicitiæ, & plurima quæ de talibus sæpius solēt euenire. Nec longa mora interfuit, & de imperatoris Constantij leuitate præsumentes hæretici, bel
lū commouerunt Christianis, nec minora fecerunt q̄ fecerant dudū persequentes tyrāni gē
tiles & sacrilegi. Ait ergo de dracone mulierē persequente: ⊥ Et adiecit facere prælio cū re
liquis de semine ei°. ⊥ videlicet quia pax proficiebat solo flumine, quod miserat de ore suo:
Quia trahere non poterat mulierē illo doctrinæ suę profluuio, bellū exterius adiecit, gladiū
linguæ suæ vis hæretica crudeliter addidit. ¶Et primū quidē catholici suis expellebātur ec
clesiis, deinde tormentis etiā cōmunicare cogebātur hæreticis, ita vt plurimi plagaq; immā
nitate deficerent. Alij substantijs, alij humana ciuilitate priuabantur, alijs in frontibus chara
cteres ponebantur, vt essent huiusmodi signo norati. Hæc agebant per vniuersas vrbes Ori
entis, præcipue tū in regia vrbe Constantinopoli. ¶Accesserat nāq; tandē in auxiliū diabo
li Valens imperator, alloqo seductus hæreticæ coniugis, quæ primitus Arrianæ fallaciæ ca
ptionibus irretita, virum quoq; corruere secum in blasphemiæ foueam persuasit autore se
ductionis Eudoxio, qui tunc temporis Constantinopolitanæ gubernacula tenens ecclesiæ,
nauim suā mergebat, nō regebat. Hac fidutia freti Arriani amplius effrenari, vexabāt vehe
mēter orthodoxos, cædentes, contumelijs agentes, carceribus recludentes, dānificantes sæ
pe pecunijs, & oia contra eos faciētes importabiliter. Sed cur parua de magnis loquor? De
niq; quanta, quàm crudelia hæretici in catholicos commiserint, cū sparsim imo prolixe ec
clesiasticis contineantur historijs. ¶Pro documento breuiore vel solæ sufficiunt literę mira
bilis Petri Alexandrini, in quibus ille tragœdias illorum temporum deplorās, hæc inter cæ
tera dicit: Lucius quasi successor mihi expulso directus, lupi nequitiam & actus habere festi
nans, magnus impietatis diabolicę socius indiuisus, armiger amariſſim° & minister eius col
lecta multitudia: populoq;, presbyteros atq; diaconos decem & nouem numero compre-
hendens

Abiit.

Valens im
perator Ar
rianus.

Petrus alexandrin

Universidad de Deusto
Biblioteca

hendens, quorum quidam octogesimum transcenderant annum, tanq̃ captos in quodã scen
here, & Romanor̃ inimicos legibus coartabat. Hæc etiam principem Valentem grata ha
bere pronuntians: flectimini, inquit, miserrimi, & Arrianor̃ concordate dogmatibus, fle
ctimini, ignoscet enim vobis diuinitas. Et post aliqua: O multa inhumanitas iudicantis ma
gisq; piudicantis. Qui em̃ propter pietatem decertati sunt, nec homicidis cõparari possunt.
Quor̃ vtiq; corpora insepulta relicta sunt, & pie laborãtes escis bestiar̃ volatiliumq; pie
cti sunt. Quiq; patribus nator̃, naturali conscientia comparari voluerunt, velut iniqui capi
te secti sunt. Quæ lex Romanor̃, quæ Barbaror̃ sententia, quoslibet patribus condolentes
punit? Qñ quispiã veterum huiusmodi gessit iniquitatem? His atq; huiuscemodi crudelibus
gestis perspicuum est, qñ vel quomodo draco ille cum flumine loquacitatis male dogmati
zantis quod emisit de ore suo, bellum quoq; facere adiecit cum reliquis de semine mulieris,
qui superfuerant funestis persecutorum gentilium gladijs. ¶Sed isti reliqui quales erant, vel
quomodo possent vinci? Ait enim: ⌊Qui custodiunt mandata dei, & habent testimoniũ Ie
su. ⌋Idem enim est ac si dicat: Qui vigilantes sunt in bonis operibus, & sancto cõfirmati spi
ritu. Ipse nanq; spũs testimonium est Iesu, reddendo, vt Apls ait, testimonium spiritui nro,
quod sumus filij dei. Isti ergo tam flumine, quàm bello persecutionis circumuenti, dicebant
fortes, dicebant insuperabiles cuicunq; Arrianæ impietatis defensori: Quiesce, iam quiesce
his nos terrere sermonibus, cessa verba vana proferre. Nos neq; nouum neq; recentem co
limus deum. Et licet inaniter furias teq; concutias sicut vehemens ventus, in dogmatib⁹ pie
tatis vsq; ad mortem consistimus, non impotentem, non insipientem, non sine veritate ali
quando fatentes deum, non aliquando quidem existẽtem, sicut impietas Arrij temporalem
prædicat filium, & his similia.

Roma.8

LIBRI SEPTIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER VIII.

CAP. XIII

T STETI SVPER arenam maris, & vidi de mari bestiam
ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super
cornua eius decem diademata, & super capita ei⁹ nomina blasphe
miæ. Quæ huc vsq; visa vel scripta tractauim⁹ de dracone magno
& rufo tot capitum, tam multor̃ cornuum, q̃ deuorare intenderat
illius beatæ mulieris filiũ masculũ, & illo rapto ad deum & ad thro
num eius, tã grande commisit ꝓlium, cũ his qui habent testimoniũ
eius, hactenus & añ nostrã ætatẽ rebus adimpleta esse luce clarius
est. ¶Adhuc vna tribulatio in nouissimo futura est, q̃ cæteræ com
plebunt, dura & oĩm pessima tribulationum, qñ vt Apls ait, reuela
2. Thess. 2. tus fuerit homo peccati, filius perditionis qui aduersatur & extollitur super omne quod dr̃
deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei sedeat, ostendens se tanquam sit deus, cuius est ad
uentus secundũ operationẽ Satanæ, in omni virtute, signis, & prodigijs, & mendacibus, & in
omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt vt
salui fierent. Ideo, inquit, mittet illis deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iu
dicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Illa, inquam, vna
tribulatio nunc supereſt, quæ quod vere magna futura sit, dominus ipse grauissime testatus
Matth. 24. est, ita vt diceret: Erunt em̃ dies illi tribulationis tales, q̃les non fuerunt ab initio creaturæ,
quam condidit deus vsq; nunc, neq; fiẽt. Item: Surgent, inquit, pseudochristi & pseudopro
phetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducãtur, si fieri potest etiam,
electi. ¶De illo homine peccati filio perditionis, de extollentia & aduersatione eius, de vir
tute & signis atq; ꝓdigijs eius mẽdacibus, de tribulatione magna q̃ electos tribulabit, vt de
cipere possit, nunc visio hęc cœlestis agere incipit, dum hic spectator mirabilium dicit: ⌊Et
steti super arenam maris. ⌋Dignum spectaculo est quod dicit: Steti supẽr arenã maris. Nã
super arenam non fida statio, sed ruina siue propinquitas ruinæ spectari solet. Exempli gra
Matth. 7. vt in Euangelio: Et omnis qui audit verba mea hęc & non facit ea, similis est viro stulto, qui
ædificat domum suam super arenam. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt
venti

venti & irruerunt in domũ illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Cũ ergo super are
nã ruina cõtingere soleat, hic aũt se super arenam stetisse dicat, quid per hoc innuitur nisi
tẽporis illius difficultas, & tribulationis nimietas, quę tanta erit, vt quemadmodum dicit: Matth. 24.
nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua omnis caro, quãdo & talia rot̃q; fient prodigia
mẽdacij, vt in errorẽ inducãtur, si fieri potest, etiã electi? Steti igitur, inquit super arenã
maris, dubiũ & periculosum valde significans tunc tẽporis statum, quando electi & stan
tes vacillabunt, & vacillantes stabunt, quia cũ ipsa tribulatione signa videntes, etiã ipsi qui
dem mirabũtur, sed fieri nõ poterit vt in errorẽ inducãtur. Itaq; stans super arenã maris:
⌊Vidi, ait, de mari bestiã ascendentẽ. ⌋De quo mari? De illo nimir̃ cui væ, cui ira & sem
piternus ardor gehennæ, q̃a diabolus, videlicet bestia, q̃ nunc ascendere dicitur, ad illud
descendit, sicut supra dictũ est, vbi draco ille de cœlo protectus fuerat: Væ terræ & mari, Supra. 12
q̃a descendit diabolus ad vos, habẽs irã magnã. ¶Ille draco, ille diabolus nũc alio quidẽ Antichristus
sed vicino nomine bestia dicitur, nõ ab re, sed pro nouæ rei magnitudine, q̃a videlicet, qui cur bestia
prius erat diabolus & draco dicebat, in homine erit, & hoie armabitur, qui & homo pec dicitur.
cati, hõ, vt paulo ante meminimus, erit filius perditiõis. Idcirco pulchre appellatio quoq;
mutata est, vt bestia dicat̃ erit em̃ homo ille secundũ operationem eiusdẽ satanæ deo &
omni creaturę infestus, secundũ proprietatẽ siue etymologiã appellationis: q̃a bestia qua
si festia dicitur, per antiphrasin, eo ꝙ infesta sit. De mari, id est, de seculo ꝓsenti nequã, de
fluxu generis humani nascẽdo bestia talis ascẽdit, de multitudine impior̃, de vndosa po
pulositate malignantiũ. Tradũt nõnulli, ꝙ ille locus maris, vnde nasci debeat, Babylonia
sit. Nã sicut, inquiunt, dñs & redemptor noster Bethleem sibi ꝓuidit vbi pro nobis huma Matth. 2.
nitatẽ assumere dignaret, sic diabolus illi homini, perdito, q̃ Antichristus dicit, locũ no- Mich. 5.
uit aptũ, in q̃ radix omniũ malor̃ oriri debeat, scilicet ciuitatẽ Babyloniæ. ¶Ver̃ quoniã
hoc certã autoritatẽ in scripturis nõ habet, autenticis, vndecũq; ascendat, vbicũq; nascat Conceptio
sciendũ quoniã in ipso cõceptionis eius initio diabolus simul introibit in vter̃ matris eius Antichristi
& ex virtute diaboli cõfouebitur, & contutabitur in ventre matris eius, & virtus diaboli
semper cũ illo erit. Et sicut in matre dñi nostri spũs sanctus venit, & eã sua virtute obum Lucæ. 1.
brauit & diuinitate repleuit, vt de spũ sancto conciperet, & quod nasceretur diuinũ esset
ita quoq; diabolus in matrẽ Antichristi descendet, & totã eam replebit, totã circundabit
totam tenebit, totã interius & exterius possidebit, vt diabolo cooperãte per hominẽ cõci
piat, & quod natũ fuerit totũ sit iniquum, totum malum. ¶Vnde & ille talis, taliter cõce
ptus, homo peccati recte dicitur, & est propria appellatio eius. Nullus em̃ vsquã in omni
bus scripturis tali appellatione censetur. Serui quidẽ peccati dicunt & dici possunt omes
qui faciũt peccatũ, quemadmodũ dñs dicit: Omnis q̃ facit peccatũ, seruus est peccati: Sed Roma. 6
hic singularis peccator, vt aliquid plus q̃ peccati seruitus in illo esse significet, homo pec Iohan. 8
cati recte dici debuit: quia videlicet, quẽadmodũ Christus, qui, vt ait Apostolus, factus est 2. Thess. 2
nobis iustitia, homo iustus & deus iustitiæ dicitur, sic ecõtra ille Christo cõtrarius, homo 1. Cor. 1
peccator, & homo peccati recte nuncupat. ¶Notandũ deinde ꝙ nõ dixit: Vidi de mari
bestiã illã progredientẽ, sed vidi, inquit, ascendentẽ: Quid em̃ est illã videri vel dici ascen
dentẽ? Aut q̃ ascendere siue ascensurã esse putamus bestiã talem? Nunquid in cœlũ vnde
cecidit, iuxta veritatẽ dicentẽ: Videbã satanã sicut fulgor de cœlo cadentẽ? Nõ vtiq; qui Lucæ. 10
cecidit ille ascẽdit, sed qui descẽdit ipse solus ascẽdit, de quo & Apostolus dicit: Quod aũt Iohan. 3
ascẽdit, quid est, nisi q̃a & descẽdit, primũ in inferiores partes terræ? Qui descẽdit ipse est Ephe. 4
& qui ascendit super oẽs cœlos, vt adimpleret oĩa. Quo ergo ascendit iste, qui nõ descen
dit, sed cecidit? Nusq̃ ascẽdit, sed in semetipso magis ac magis tumuit. Omnino sic intelli
gi oportet: Vidi bestiã ascendentẽ, ac si diceret: Vidi bestiã in semetipsa se extollentẽ. To
tus nãq; ascensus eius, tanta extollẽtia est, quantã Apostolus ꝓ hæc verba intimare inten 2. Thess. 2
dit: Et extollitur super omne q̃d dicitur deus aut q̃d colitur, ita vt in tẽplo dei sedeat, ostẽ
dens se tanq̃ sit deus. Melius igitur atq; vehemẽtius dictũ est, vt dici debuit: Vidi bestiam
ascendentẽ, q̃ si diceret: Vidi bestiã de mari exeuntẽ: quia sic & ꝓ nomen bestiæ stultitiæ
ferocitatis eius, & ꝓ verbũ ascendẽtis, nimio tumori eiusdẽ cõpetenter exprobrat. ⌊Ha
bentẽ, inquit, capita septẽ, & cornua decẽ. ⌋Hoc & de draconе illo magno & rufo supra
dixit, ꝙ haberet capita septẽ & cornua decẽ: Nimir̃ quia & bestia hæc & draco ille vnus
idemq; diabolus est, cũ corpore suo, id est, cũ vniuerso impio populo. Nã sicut illic iã di
ctũ est, capita septẽ, regna sunt septẽ, quor̃ ꝓsecutiones bene ex scripturis cognitę eo ten
debãt, vt in mũdo extingueret sanctũ vere diuinitatis nomẽ. ¶Et quidẽ hactenus sparsim
atq; successim capita illa frenduerũt, vnũquodq; vice sua cõtra deũ faciẽs bellum. Primo,
regnũ Aegyptior̃ filijs Israel illudentiũ Pharaone dicẽte: Vacatis otio, & idcirco dicitis,
eamus & sacrificemus dño. Secũdo, regnũ carnalis Israel, Iezabel & posteris eius ꝓphe
tas dñi occidẽtibus. Tertio, regnũ Babylonior̃, Nabuchodonosor cõpellente captiuatũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exodi.7. 2.Reg.19 Dani.3. Hester.3. 1.Mach.1. 2.Mach.7. Matt.24

dei populũ auream quã fecerit statuã adorare. Quarto, regnũ Persarũ atq; Medorũ, volente Aman Iudæorũ genus vniuersum perimere. Quinto regnũ Græcorũ Antiocho Epiphane crudelia nimis & impia gerẽte, vt in libro Machab. legimus. Sexto, regnũ Romanorũ, Nerone & posteris eius Christianos persequẽtibus. Septimũ quod futurũ est regnũ Antichristi, eodẽ filio perditionis tantã persecutionẽ agente, quãta ab initio creaturæ nõ fuit nec erit. Ita, inquam, hactenus sparsim atq; successim singula debacchata sunt capita draconis. ¶Cũ aũt venerit ꝺ̃ nunc tractamus, quũ bestia hæc de mari ascẽderit, habẽs capita septẽ, cuncta simul capita rictibus proprijs habũt atq; frendẽt sup Christianos dentibus suis, secundũ intentionẽ septimi & maximi capitis ꝺ̃ Antichristus erit. Nã ille per vniuersum orbẽ nuncios mittet, & ꝓdicatores suos. Prædicatio aũt eius & potestas pertinget à mari vsq; ad mare, ab oriẽte vsq; ad occidentẽ, ab aquilone vsq; ad septentrionẽ. Reges & principes primo ad se cõuertet, ac deinde ꝑ illos persecutionẽ sub omni cœlo excitabit super oẽs populos Christ. cõfitentes. ¶Proinde notandũ ꝙ cũ dixisset, habẽtem capita septẽ & cornua decẽ, addiditi & super cornua eius decẽ diademata. Hoc loco quot cornua totidẽ scribunt diademata. Non ita aũt supra, sed decẽ quidẽ scripta sunt draconis illius cornua, septẽ vero diademata. ¶Meminisse ergo debemus regnorũ eorundẽ quę iam numerauimus, quia cũ regna fuerint septẽ, reges illorũ fuere decem, quoniam regnũ Græcorũ, ꝺ̃ vnum erat mortuo Alexandro magno in quatuor eius successores diuisum est, Ptolomæũ Lagi filium, Philippũ cognomento Arideum, Seleucũ qui & Nicanor, & Antigonũ. In partẽ Seleuci (ficut illo iã loco diximus vbi de dracone & capitibus atq; cornibus eius tractauimus) Syria cũ Iudæis cessit, & huius tantũ posteri, quorũ deterrimus ille Antiochus Epiphanes extitit, impugnauerũt nomẽ ꝺ̃ni, ficut habemus ex memorabilibus Machabæorũ gestis. Quapropter qm̃ septẽ regnorũ decẽ quidẽ reges fuerũt, sed tres diuisiones regni, Græcorũ reges cõtra dei cultũ nihil egerunt, bene illic decem quidẽ cornua, septẽ capitũ draconis, sed septẽ tantũ diademata numerata sunt. At vero cũ venerit ille filius perditionis, nõ ita erit. Nullũ quippe regnũ, nulla pars cuiusq; regni à persecutione in Christianos vacabit. Bene igitur quot cornua tot diademata, qa videlicet, ꝺ̃ erunt reges, tot erũt huiusce impietatis ministeria. ⊥Et super capita eius noĩa blasphemiæ. ⊥Nomina blasphemiæ, i. nomina diuinitatis vsurpatæ vel affectatæ similitudinis diuinæ. Et quidẽ de primo istorũ capitum, id est, de regno Aegyptiorũ certũ est quia blasphemauit, nõ tantũ in eo ꝙ cõtra deũ stetit, filios Israel premẽdo vt nullã haberẽt recordationẽ nominis ꝺ̃ni, verũetiã in eo ꝙ ipsam affectauit similitudinẽ dei. Vnde & typũ tenet diaboli, dicitur q; prophetæ in exprobrationẽ illius ex ore ꝺ̃ni: Fili hoĩs dic Pharaoni regi Aegypti & populo eius: Cui similis factus es in magnitudine tua? Et post aliqua: Cui assimilatus es o inclyte atq; sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cũ lignis voluptatis ad terrã victimã, in medio incircunciſorũ dormies, cũ his q interfecti sunt gladio. Ipse est Pharao & oĩs multitudo eius, dicit ꝺ̃ns deus. ¶De regno Israelitarũ certũ est qa Iezabel blasphemauit, nõ tantũmodo cogens Baal pro deo coli, verũetiã peruertendo iurationẽ nominis ꝺ̃ni tunc tẽporis vsitatã, vt quia solitũ erat sic iurari: Hæc mihi faciat deus, & hęc addat, ipsa sic iuraret, exẽpli gratia, cõtra Heliam: Hæc mihi faciãt ꝺ̃ns, & hæc addãt, nisi cras hac hora posuero animã tuã, sicut animã vnius ex illis, subaudit prophetis Baal ꝗs occidisti. De regno Babyloniorũ notũ est qa magnifice gloriatũ est, maxime quãdo statuam erexit aureã, cõpellens vt adorarẽt eã, blasphemauit & dixit: Et quis est deus qui eripiat vos de manu mea? Itẽq; in libro Iudith scriptũ est: Præceperat ẽm Holoferni Nabuchodonosor rex, vt oẽs deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse solus diceret deus, ab ijs nationibus, q̃ potuissent eius potẽtiæ subiugari. ¶De regno Persarũ atq; Medorũ item nouimus, qa superbiæ nomẽ illi Aman superbissimus inscripsit, qa comperto ꝙ Mardochæus nõ se adoraret, valde iratus est. Mardochæus aũt oras hæc ad deũ inter cætera dicit: Libenter pro salute Israel etiã vestigia pedũ eius deosculari paratus essem, sed timui, ne honorẽ dei mei transferrẽ ad hominẽ, & ne quẽ adorarẽ excepto deo meo. ¶Quod cũ dicit satis exprimit, qa superbus ille nõ qualemcũq; adorationẽ, sed illã exigebat sibi, q̃ soli deo debita est. Nã est adoratio qua saluo honore dei liceat adorare & adorari, quã Mardochæus nõ tantopere refugisset, cũ & propheta sanctus regẽ hominẽ adorauerit, sicut scriptũ est: Et nunciauerũt regi dicẽtes: Adest Nathan propheta: Cũq; introisset & stetisset in conspectu regis, & adorasset pronus in terrã, &c. ¶De regno Græcorũ fere nemo qui nesciat quia blasphemauit, & blasphemiæ notam sibi inusſit, videlicet quãdo Antiochus sæpe dictus ascendens Hierosolymis multitudine graui, intrauit in sanctificationem cũ superbia, & locutus est superbiam magnum. De cuius superba blasphemia Daniel ꝓuidens: Et magnificatus est, inquit, vsq; ad fortitudinẽ cœli, & deiecit de fortitudine & de stellis, & cõculcauit eas, & vsq; ad principẽ fortitudinis magnificatus est, & ab eo tulit iuge sacrificium, &c. ¶De regno Romanorũ quis nesciat ꝙ blasphemiæ nomen sibi altius inscripserit, dando regibus suis, rapinã diuini nominis. Nã (vt de cæteris taceam, qui post q̃ mortui fuerũt inter deos relati sunt) Octauianus Augustus adhuc viuẽs & in corpore præsens, deus dictus est, templũ quoq; atq; simulacrũ, necnon & sacrificiorũ ritus sibimet exhibitos à fatuis nimiumq; stultis adulantiũ populorũ turbis nimius præsumptor admisit. ¶De regno Antichristi ꝺ̃ caput septimũ erit, nõ longius exempla petantur siue testimonia blasphemiæ, qua caput illud impurũ notandũ siue coronandũ sit. Nam hic postmodũ de illo scriptura ista dicit: Et datũ est ei os loquens magna & blasphemiã, & aperuit os suum in blasphemias ad deũ, blasphemare nomẽ eius, & tabernaculũ eius. Igitur super capita bestiæ nomina blasphemiæ, quia singula regna regibus suis nomẽ, ꝺ̃ est deus, ascripserunt, vel ipsi reges vltro ꝓripuerunt, quod nimirũ est blasphemare. ⊥Et bestia quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut vrsi, & os eius sicut os leonis. ⊥Pardus in visione Danielis, vbi quatuor bestiæ grãdes ascendebãt de mari diuersæ inter se, regnũ significat Macedonũ. Est aũt bestia velocissima quæ præceps fertur ad sanguinẽ, & saltu in mortẽ ruit. Comparatur ergo illi regnũ Macedonum, regnum Alexandri, cuius victorijs velocius nihil fuit, quippe qui ab Illyrico & Adriatico mari vsq; ad Indicũ oceanũ & Gangen fluuiũ, nõ tam prælijs q̃ victorijs percurrit, & sex annis Europæ partẽ, & omnẽ sibi Asiã subiugauit. ¶Illi regno eiusmodi pardo similis erat, inquit, bestia, quã vidi: videlicet secũdũ malignitatẽ supradicti Antiochi, qui, vt idem Daniel ꝓdixit, magnificatus est vsq; ad fortitudinẽ cœli, siue vsq; ad principẽ fortitudinis, & ab eo iuge sacrificium tulit. Deniq; hoc pleriq; doctorũ ita ad Antichristũ referũt, vt ꝺ̃ sub illo Antiocho in typo factũ est, sub Antichristo in veritate dicant esse cõplendũ. Igitur similis erat pardo, id est, cõplebit Antichristus illud ꝺ̃ per Antiochũ præfiguratũ est de illo. ⊥Et pedes, inquit, eius sicut vrsi. ⊥Vrsus in eadẽ Danielis visione regnũ Persarum atq; Medorũ significat, videlicet propter eiusdẽ regni duritiã atq; ferocitatem. Illius vrsi pedibus, pedes huius bestiæ comparantur. ¶Qui porro erunt huius pedes, nisi nequitiæ eius satellites, pessimaq; eius legationum per totũ mundũ ad effundendum sanguinem portitores? Et qui illius vrsi, scilicet illius regni Persarũ atq; Medorum pedes fuerunt, nisi complices Aman Agagitæ, hostis Iudæorũ, qui susceptas, imo impetratas à rege crudeles epistolas de occidẽdis Iudæis, sæua mãdata cõtinentes, portare festinauerũt. Quod ergo dicit, & pedes eius similes vrsi, id est ac si diceret: & ministri eius sicut Aman ad effundendũ sanguinẽ erũt festini. ⊥Et os eius sicut os leonis. ⊥In eadẽ visione Danielis nõ leo, sed ꝺ̃ sæuius est, leæna regnum Babylonium significat, videlicet propter sæuitiã eius & crudelitatẽ, siue propter luxuriam, & vitam libidini seruientẽ. Igitur os eius sicut os leonis, videlicet cũ superba loquitur atq; crudelia, velut ille rex Babylonis cũ diceret: Et quis est deus q eripiat vos de manu mea? ¶Et nota ꝙ illic in visione Danielis, prima ponit leæna, deinde alia similis vrso, deinde alia q̃si pardus, deinde bestia quarta sine noĩe terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis, hic aũt ordine reciprocato regnũ Antichristi primũ, bestia dicitur nomine generali absq; nomine speciali: deinde in ea similitudo pardi, deinde in pedibus eius similitudo vrsi, deinde in ore eius similitudo leonis. Per ꝺ̃ mystice apostasia diabolici spũs, qui in hoĩe illo totus redũdabit, significatur, q̃ pertinax sit, mala sua reciprocando, sẽq; in sua vestigia reuoluendo. Sequitur adhuc. ⊥Et dedit illi draco virtutẽ suam, & potestatẽ magnam. ⊥Mirabiliter & illuc reducti in eadẽ visione Danielis detinemur, vt cũ dicit: Dedit illi draco virtutẽ suã, hoc esse videamus contrarium ei quod filio hominis dedit ille antiquus dierũ, virtutẽ & potestatẽ suam magnam. ¶Sicut illic post ascensum bestiarum illarũ grandium leænæ, vrsi, pardi, & quartæ, cuius nomen tacuit, continuo sequitur: Et aspiciebã donec throni positi sunt, & antiquus dierũ sedit. Et subinde: Aspiciebã ego in visione noctis, & ecce cũ nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquũ dierũ peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eũ, & dedit ei potestatem, & honorẽ, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei. Potestas eius potestas æterna, quæ nõ auferetur, & regnũ eius quod non corrumpetur. Hic ecõtra post quã feram illã communi siue generali vocabulo bestiã appellauit, eamq; similem pardo, & pedes eius sicut vrsi, & os sicut leonis habere dixit, & hoc innuit, quia ille homo peccati vsq; ad antiquũ draconẽ peruenit, dicẽdo: Et dedit illi draco virtutẽ suã, & potestatẽ magnã: ac postmodũ repetendo: Et data est ei potestas in omnẽ tribũ, & populũ & linguã, & gentẽ. Porro ꝺ̃ illic dictũ est, potestas eius potestas æterna, quæ nõ auferetur, & regnũ eius quod nõ corrumpetur: Hic in isto cõtrario nullatenus falsẽ adulteratũ, vt cætera sunt inuenimus. Nec ẽm potestas illa quã dedit iste huic filio ꝺ̃nitionis, æterna siue incorruptibilis põt esse vel dici. ¶Quid igit sibi vult iste ruinosus peccati tyrannus, iste mortis ꝓpositus? Quomodo altissimũ hic imitatur? Nũ istud est illud ꝺ̃ olim promittebat sibi dicens in corde suo, similis ero altissimo? O veternosum patrem

Supra, 12

Exodi.7

Ezechi.31

3.Reg.16

3.Reg.19.

Danie.3 Iudith.3

Hester.3 Hester.13

3.Reg.1.

1.Mach.1. Daniel.8.

Octauianꝰ Augustus.

Danie.8

Daniel.7

Hester.3

Dani 3. Danie.7

Duplex ordo in quatuor bestiarũ visione.

Daniel.7

Quid Antichristus. Esa.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

trem mendacij, ꝙmodo in eo quo maxime mendax est, veracẽ se esse vult gloriari? Quid eñ hac similitudine dissimilius, ꝙd hac imitatione separatius? huc oculos suos mirãtes ad tale spectaculũ, conuertat omne cœlũ, cunctus orbis terrarꝝ, vniuersæ generationes seculorũ. ¶ Altissimus de corde suo veritatem, verũ & bonum verbum genuit, ipsumq; incarnari voluit, atq; illi homini propter perfectã humilitatis obediẽtiã, potestatẽ suã vere magnã in cœlo & in terra dedit: hic aũt imitator eius, memor ꝙd dixerat, ero similis altissimo, quasi similiter volẽs facere, mendaciũ de corde suo genuit, ipsumq; in hoĩe illo qui vẽturus est, totũ cõgregabit atq; fundabit. ¶ Illi quoq; omnẽ potestatẽ suã dabit, videlicet oĩa regna mundi. Veruntamen nec illud de suo, sed de rapina dabit. Nã ꝙ in euãgelio saluatori tentando ostendẽs omnia regna mũdi & gloriam eorꝝ, dicensq; Hæc oĩa dabo tibi, si cadẽs adoraueris me, addit etiã: Hæc omnia mihi tradita sunt, & cui volo do illa, mẽ titur: q̃a nõ omnino aut vere tradita sunt illi, sed ipse rapuit, cuius, videlicet rapinæ pinci pium deceptio fuit, qua primũ hominẽ decepit. Deniq; iuxta veritatẽ dñi est terra & plenitudo eius, nihilq; est omnino ꝙd illius esse debeat, præter solũ rationalis creaturæ vitiũ. Ergo quod dicendo potestatem siue virtutem, addidit magnam: non pro vero, sed pro æstimatione eius dictũ intellige. Videamus adhuc quod sequitur. ⌊Et vidi vnũ de capitibus suis quasi occisum in mortẽ, & plaga mortis eius curata est. ⌋Vnus idẽq; homo peccati Antichristus, & paulo ante bestia capitũ septẽ, & hic vnũ de capitibus bestiæ dicitur, videlicet bestia tot capitũ, pro corpore suo quod est omnis generatio impiorꝝ, vnum autem caput pro sua persona, & pro illius tẽporis sui quo reuelãdus est, principatu, rex omnium superbiæ filiorꝝ. ¶ Sane ꝙd hic dicit, caput istud bestiæ quasi occisum in mortem, & plagã mortis eius curatã: hoc idem post aliqua repetit, caput ipsum bestiæ appellãs, cum dicit: vt faciant imaginẽ bestiæ quæ habet plagã gladij, & vixit. Vbi quæso caput istud occisum fuit? Vbi plagã gladij accepit? Quomodo plaga mortis eius curata est? Quomodo vixit? Imo quomodo istud ad nomẽ spectat Antichristi, id est, Chr̃o cõtrarij? Vere modo mirabili, modo execrabili. Verus nanq; Christus plagas clauorꝝ, & plagam lanceæ accepit, & peccato mortuus fuit: nunc aũt mors eius curata est, & ipse deo viuit. ¶ Hic autẽ o res mira in cœlo coram patre & filio & spiritu sancto, iudicio subactus corã omni cœlorũ curia, beatorumq; angelorꝝ sancto senatu, pro superbiæ crimine sententiã capitalem accepit, & gladio percussus est æternæ dãnationis, atq; ita deo mortuus peccato vixit, & adhuc viuit. Viuit, certe viuit, q̃a semetipsum nimis ptinaciter defendit, neq; se pro mortuo, sed pro deo vult haberi, imo supra omne ꝺd dicitur deus, aut ꝺd colitur, se extollit. Nunquid ergo vere plaga mortis eius curata est? Nõ curãta est, sed ipse rebellis gladij, rebellis sententiæ dei, nihil sibi plagã illam nocuisse contendit. Quid eñ? Et anteq; in illũ ingrediatur diabolus, propriũ vas filius perditionis, quãuis in cœlo percussus fuerit, tẽplasibi atq; aras atq; sacerdotes, & sacrificia quasi deo viuo conquisiuit: & postq; hominem illum ingressus fuerit, regna mundi obtinebit, & in templo dei sedebit, ostẽdens se tanquã sit deus. Quomodo iste concedet, vel propriæ saltẽ conscientiæ consentiens, ꝙ occisus, ꝙ vulneratus vnquam fuerit, aut vulnerari aut occidi vnquam debuerit? ¶ O tyranne, tyranne, miramur vnde tã fatua duritia, tam dura fatuitas, quomodo vel vnde tibi, & tamẽ in genere nostro multos tibi cõformes à te prædoctos legimus, videmus secundũ exemplum tuũ indurari & infatuari. Nam quisquis in crimine conuictus, iudicio addictus, contra conscientiã propriam facit, conscius q̃ criminis semetipsum defendens, sententiam relidit. Exempli gratia: Potens quisquam adulterij siue homicidij reus atq; rebellis dũ gladium anathematis quo iuste percutitur, vi sua relidit, recte atq; vere de isto iudicamus, q̃a habet plagam gladij & viuit, id est, quia in conscientia proprio iudicio condemnatus est, & tamen per contumaciã sese defendit tanquã iustus sit. Sequitur. ⌊Et admirata est vniuersa terra post bestiam, & adorauerunt draconẽ qui dedit potestatẽ bestiæ, & adorauerunt bestiã dicentes: Quis similis bestiæ, & quis poterit pugnare cũ ea? ⌋Hic illa generatio maxime culpatur, quæ talẽ illum hominẽ susceptura est, secundum grauem & veridicam conquestionem illius hominis, qui benedictus venit in nomine dñi, qua dicit: Ego veni in nomine patris mei, & nõ susceperũt me: alius veniet in nomine suo, illũ suscipiet. Illi nãq; terra sunt, & terrena sapiunt, & illa susceptio, qua suscipient illũ, admiratio ista est, de qua nũc dicit: Et admirata est vniuersa terra post bestiã. In hoc ergo culpant, in hoc illis exprobrat, q̃a nisi terra essent, si quid eorꝝ quæ sursum sunt saperẽt, nõ admirarẽtur, nõ magnipenderẽt terrenã eius altitudinẽ, terrenam potentiam, terrenã gloriã, quã verus Christus adeo nihilipendit, vt eo tẽpore quãdo primũ salutabatur ex Israel à turbis dicentibus: Benedictus qui venit in nomine dñi, asello sedere voluerit, in contemptũ omis terrenæ celsitudinis. Amplius aũt eos percutit in eo quod subiungit. ⌊Et adorauerunt draconẽ qui dedit potestatẽ bestiæ, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ

Matth. 4. Luc. 4. Psal. 23

Diabolus deo mortuus, viuit peccato

2. Thess. 2

Iohan. 15

Matth. 21

bestiæ, & quis poterit pugnare cum ea? ⌋Dicturus, & adorauerũt bestiam, præmisit, & adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestiæ. Quare? Videlicet quia vt adorarent bestiam, causa illa præcedens effecit, quod adorauerunt draconem talis bestiæ parentem. Eteñ quomodo Apls dicit, eo quod charitatem veritatis non receperũt vt salui fierent, ideo mittet illis operationem erroris vt credant mẽdacio. Item eodem modo recte dicas: Eo ꝙ adorauerunt draconem, i. diabolum, iccirco errare permittuntur vt adorarent bestiam. i. Antichristum. ¶ Sed dicis: Quomodo saltem impij dicantur adorasse diabolum, qui etiam sæpe maledicunt diabolum? Ad hæc, inquam: Certe (vt de cæteris modo taceam) saltẽ in eo diabolum adorauerunt, quod mammonæ seruierunt. Nã & Apostolus de auaritia dicit, quod simulacrorꝝ seruitus sit. Ergo quia mammonæ iam dudum serui fuerant, & mãmonæ seruiendo adorabant diabolum, quid miraris quod deinde bestiam adorauerunt habentem diuitias, valentem dare aurum & argentum, vtpote cui dedit draco potestatem omnium quæ sua sunt? ¶ Itaq; admirantes & adorantes dicent: Quis ẽ similis bestiæ? Ita percontabũtur, ibiq; rfidebunt: Nullus. Dicent adhuc: Et quis poterit pugnare cum ea? Sic fatui fatua loquẽtes, non recordabuntur ꝺd quondam Pharao cum curribus & equitibus suis, pugnante deo ꝓ Israele, in mare mersus sit, ꝙ canes comederunt Iezabel, quod Nabuchodonosor ex hoĩbus electus est, & per septem tempora fœnum comedit vt bos, ꝙ Aman in patibulo appensus est, ꝙ Antiochus viuẽs intrinsecus computriuit, & sicut Daniel p̃dixerat sine manu contritus est, ꝙ Nero minister diaboli vt dedecorose vixit, ita & turpius perijt. Horꝝ nõ recordabuntur, imo nec si quis commemoret hæc, audire patientur. Nã de ipsis maxime verꝝ erit quod dicit Apostolus: Et à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas aũt cõuertentur. ¶ Tam stultæ admirationis exemplũ in illis quoq; mirari possumus, de quibus in Actibus apostolorꝝ scriptum est: Statuto autem die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat, dei voces, & nõ hominis. Deniq; quis similis bestiæ, & quis poterit pugnare cum ea, voces dei sunt & non hominis. i. voces quas soli deo liceat appellare & non homini. Exempli gratia, in Psalmo iustus dicit: Omnia ossa mea dicent, domine quis similis tui? Isti autem dicunt: Quis similis bestiæ. i. quis similis Christo? Nam ex persona Iohannis bestia dicitur, à seductis autem ille homo Christus dicetur. Item iustus deo dicit: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Isti autem econtra dicũt de bestia: Et quis poterit pugnare cum ea? Hoc est quod nunc diximus exemplum eius Herodem ꝺq; fuisse, cui vulgus nimis prona adulatione acclamauit, voces dei & non hominis. Et quantum fuit propter ꝺd illi videlicet Herodi voces acclamauerunt eiusmodi? Exiguum sane lõgeq; minus q̃ futura est magnitudo huius bestiæ. ¶ Iosephus in decimonono libro Antiquitatũ euidentius cõmemorat illud vanitatis ridiculũ: Cũ, inquit, in honorẽ Cæsaris spectacula ciuibus æderet, votiuo vt videbatur salutis Cæsaris die, cumq; illuc totius prouincię viri & honore & facultatibus præditi conueniissent, secundo spectaculorum die indutus veste fulgenti ex auro argentoq; mirabiliter intexta, incipiẽte die procedit ad theatrum. Vbi cum primos solis radios argentea vestis gremio suscepisset, repercusso splendore duplicatã spectantibus lucem fulgore metalli vibrantis effudit, vt intuentibus perstringeret aciem terror aspectus, & per hoc plus aliquid de eo q̃ humanæ naturæ est, artifex arrogantia mentiretur, ilico adulantis vulgi concrepant voces, honorem sonantes, sed exitiũ ferentes, & hinc atq; illinc ab eis clamantibus deus compellabatur, vt sic fieret propitius suppliciter exorabatur, dicentibus populis, quod nunc vsq; te vt hoiem timuimus, sed ex hoc iam supra humanam naturam te esse fatemur. ¶ Igit si ꝓ veste argentea sole radiante repercussa homini vni us prouinciæ regulo tm̃ attribuerunt, quanto putas bestiæ tam magnæ clangore voces dei concrepabunt, possidenti omne aurum & omne argentum, simul etiam fulgenti luce miraculorum? aut nunquid homines illius temporis minus proni erunt ad adulandũ? Quales eñ illis nouissimis diebus illis periculosis temporibus homines erunt. Nimirum, vt ait Apostolus, seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, ꝓterui, tumidi, voluptatũ amatores magis q̃ dei. Cum istis miserit deus operationẽ erroris, quid miraris eos acclamare voces dei & non hominis? Et de illo quidem Herode tenuiter dictum est, eo quod non dedisset honorem deo. s. adquiescendo immoderato fauori populi, de ista vero bestia longe maius est quod hæc scriptura dicit. Sequitur eñ: ⌊Et datum est ei os loquens magna, & blasphemiã: & data est illi potestas facere mẽses quadraginta duos. ⌋Et continuo vt exponat oris illius magnitudinem, vel quę magna illud os locuturum sit, adhuc addit: ⌊Et aperuit os suum in blasphemias ad deũ, blasphemare nomen eius & tabernaculũ eius, & eos qui in cœlo habitãt. ⌋Item ꝙ exponens quæ potestas illi dei, vel qualiter acceptã exerceat potestatẽ per menses quadragintaduos, addit adhuc: ⌊Et datum est illi bellum facere cum sanctis & vincere illos. Et data est ei potestas in oñem tribum, &

Psalm. 34

Psalm. 75

ioseph. lib.

2. Timot. 3

2. Thessa. 2 Actorũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob. 41. populum,& linguam,& gentem. ¶Hoc pcti insigne est eius de quo scriptum est: Et ipe est rex super omnes filios superbiæ,quod non tantum acquiescet immoderato fauori dicentium,qs similis bestiæ: verum etiam os magnum,os magna loquens habebit, arrogando sibi magnificentiam dei,& exigendo ab omnibus voces dei & non hois,vt dicant omnes,qs similis tui. Hoc exiget non tantum ore,verum etiam bellica ptate. Iccirco aperiet os suum in 2. Thess. 2 blasphemias ad deum: videlicet,sicut ait Aplus,extollendo se supra omne quod dr deus, aut quod colitur. Iccirco bellum faciet cum sanctis,& vincet illos, videlicet qui blasphemante ore non poterit,bellando se vindicabit atq; occidendo. ¶Et nota diligēter quod hæc omnia faciet secundum nomen suum,imo secundum hæc iam nomen illi impositum est,qđ est Antichristus. i. Christo contrarius, Ftenim omnia quæ hic dicunt contraria sunt eis q̄ de Chro legimus. Primo,quod datum est illi os loquens magna, ori Christi contrarium est. Deniq; Esaiæ. 35. os Christi paruum & taciturnum fuit. Scriptum quippe est: Oblatus est quia ipse voluit,& Esaiæ. 42. non aperuit os suum: Sicut ouis ad occisionē ducetur,& quasi agnus coram tondente obmu Matth. 12. tescet,& non aperiet os suum. Item in propheta cuius Euangelista quoq; meminit: Nō contendet,neq; clamabit,neq; audiet aliquis in plateis vocem eius. ¶Et hic quidem in blasphemias ad deum illud os magniloquum aperiet: ille aūt in confessionem & laudem dei os suū Matth. 11. aperuit. Exēpli gra,cū dicit: Cōfiteor tibi pr dne cœli & terræ. Hæc oīno cōtraria sunt. Itē non solum nomen dñi,sed & tabernaculum eius,& eos qui habitant in cœlo blasphemabit. Ille autem non solummodo pri dño cœli & terræ confessus est,sed & tabernaculum eius. i. ecclesiam,& eos qui in cœlis habitāt vel habitaturi sunt honorificauit & brificauit,& in hoc os suum aperuit,sicut in Euangelio scriptum est: Et aperiens os suum docebat eos, dicens: Matth. 5 Beati pauperes spū,quoniam ipsorum est regnum cœlorum,&c. quæ ita concludit. Gaudete & exultate,qm merces vra multa est in cœlo. Hæc manifeste contraria sunt. ¶Item potestas eius facere bellum cum sanctis per menses quadraginta duos: ilius autem potestas p tan Iohan. 14. tundem temporis fuit pacem parare sanctis,quemadmodum dicit: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hæc nimirum contraria sunt. Item potestas huius in omnem tribū & populum,& linguam,& gentem: illius autem potestas à deo nulla in quenq; fuit, vt ne sal Lucæ. 12 tem de minimis iudicaret agellis. Imo cū dixisset ei qdam de turba: magister dic fratri meo Iohan. 6 vt diuidat mecum hæreditatē,ille dixit ei: Hō, quis me cūstituit iudicē aut diuisorem super Iohan. 12. vos? Sed & cū cognouisset qa venturi essent hi quos pauerat de qnq; panibus & duobus piscibus numero quasi quinq; milia, vt raperent & facerent eum regem: fugit, inquit Euange lista,in montem ipse solus,quia videlicet sicut postea dixit Pilato: regnum eius non erat de hoc mundo,nec est. Hæc nihilominus contraria sunt. Sequitur enim: ⊥ Et adorabūt eū oēs qui inhabitant terram,quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ agni q occisus est ab origine mūdi. ⊥ Magnam & veram illorum q eum adoraturi sunt determinationem fecit, Luc. 10. dicendo: q̄ non sunt noīa scripta in libro vitæ agni. In libro vitæ,hoc est,in cœlo,sicut in Hiere. 17 Euāgelio dictū est: Sed in hoc gaudete,q̄ noīa vestra scripta sunt in cœlo. Vbi ergo scripta sunt noīa illoꝝ qui eum adorabunt? In terra, sicut propheta testat: Recedentes à te in terra scribentur. Hoc ipm in psenti determinatione tacitum non est. Dicturus nanq; q̄rū nō sunt scripta noīa in libro vitæ, pmisit omnes qui inhabitant terram. Nam terram inhabitare, est Psalm. 36 terrenis toto desiderio inhiare. Quod q facit à deo recedit,& in terra scribit, iuxta quod alibi prophetica confessione dictum est: Deleantur de libro viuentium,& cum iustis non scribant. At ille solos adoratores illos admittit,quoꝝ nomina scripta sunt in libro vitę ab origine mundi. ¶Qui liber est pscientiæ dei, & beatæ certitudo prædestinatiōis, sicut certa cum Daniel. 12. determinatione angelus ad Danielem dicit: Et in tpe illo saluabitur populus tuus oīs qui inuentus fuerit scriptus in libro. ¶Scripturæ istæ contrarioꝝ sunt,& libri ipsi contrarii,sed et scribendoꝝ causæ librorꝝ contrariæ sunt. Nam libri boni, libri vitæ in quo scripti sunt oēs, Roma. 8 & soli saluandi,causa est propositum dei,de quo Aplus dicit: Scimus qm diligentibus deum omnia cooperantur in bonum,his qui secūdum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præsciuit,& prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui, &c. ¶De isto libro cum dixisset hic,quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ agni qui occisus est,addidit: ab origine mundi. Non sic legendū vel subintelligendū est,in libro vitæ agni q occisus est ab origine mundi,sed ita: Quorum nomina non sunt ab origine mundi scripta in libro vitæ agni q occisus est. Et est sensus: Non sunt scripta in libro vitæ ab origine mundi ,i. non fuerunt in propósito dei in ipsa origine mūdi, videlicet qñ creatis primis hominibus benedixit illis,& Gene. 1 dixit: Crescite & multiplicamini & replete terram,& subiicite eam. Deniq; quos illa benedictione iussit nasci,omnes & soli in libro vitæ sunt scripti. ¶Qui, videlicet liber vitæ, iccirco recte dr liber agni,quia cuncti electi quorum nomina in illo scripta sunt, non aliter quàm p agnum Iesum Christum,per sanguinem eiusdem agni Iesu Christi, benedictionem illam q̄ nasci vel multiplicari iussi sunt,quā & in Adam perdiderunt, recuperare potuerūt aut possunt.

sunt. Ad gloriam illius vt nascerentur & viuerēt,erant in proposito,& pscientia, & prædestinatione dei,sicut Aplus iam loco supra dicto cum dixisset: His qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præsciuit & prædestinauit,continuo subiecit: conformes fieri imaginis filii sui,& per humilitatem mortis eius vocati,siue ex dispersione in vnum congregati,& iustificati,& magnificati sunt. ¶Porro libri mali,libri mortis,in quo scripti sunt omnes & soli qui non pertinent ad illud propositum dei,causa fuit pctī,qñ primum in hūc mundum intrauit per inuidiam diaboli,testante scriptura,cum non ante se post actū eiusdē Sapient. 2. pctī deus mulieri dicit: Multiplicabo ærumnas tuas,& conceptus tuos. Ista multiplicitas fi- Gene. 3. ue superfluitas conceptuū,& ab initio semper multitudine sua vehementer oppressit tardius atq; parcius nascentes filios benedictionis,incipiens à primogenito Euæ Cain,qui fratrē Gene. 4. suum Abel iustum occidit,& in illis nouissimis diebus, de quibus nunc sermo est, adorās & dicens,qs similis bestiæ,& quis poterit pugnare cum ea? ꝛc. fiduos persequetur,& occidet filios eiusdē benedictionis. Sequitur: ⊥ Si quis habet aurem audiat. Qui in captiuitatem duxerit,in captiuitatem vadet: & q gladio occiderit,oportet eum *similiter occidi. ⊥ Vehemen- Gladio ter nos excitare atq; ad audiendū attentos facere voluit, pmittendo: Si quis habet aurē audiat. Quis aūt ad istam vocem hæsiter? Quis non statim propositionem veram esse concedat,qua dicit: qui in captiuitatem duxerit,in captiuitatē vadet: & q gladio occiderit, oportet eum similiter occidi? Idem nanq; est quod cum Petro dixisset: Conuerte gladium tuum Matth 26. in locū suum, continuo subiunxit: oēs enim qui acceperint gladiū,gladio peribunt. ¶Vbi & subaudiendū est,nisi pœnitentiā egerint: quemadmodū & in lege,vbi dictum est,q hoc vel illud fecerit. Exempli gra: Qui percusserit volens hoiem occidere,morte moriatur, subaudi Exod. 21. endum est,nisi pœnitentiam egerit. Aliter enim regula sanæ doctrinæ non stabit. Itaq; vera propositione audita vel concessa, respice & considera,quia bestia hæc,homo iste peccati qui se dicit Chrm esse,sed bestia est,gladium accepit,in captiuitatem duxit, & gladio occidit,faciendo bellum cum sanctis,vt sicut post modum hæc scriptura dicit: Occidatur qcūq; imaginem eius non adorauerit. Igitur inexcusabiles erunt qcunq; bestiam talē adorabunt. Habent em signū quo cognoscant certissime esse illum non dei,sed diaboli filiū,vtpote hominem homicidam,hominem sanguinarium. Nam in hoc,inquit hic idem Iohannes, manifesti sunt filii dei & filii diaboli. In quo manifesti sunt? Continuo cum subiunxisset: omnis 1. Iohan. 3. q non est iustus,non est ex deo,addidit: & q non diligit fratrem suū. Statimq; euestigio cū dixisset: quoniam hæc est annuntiatio quam audistis ab initio, vt diligatis alterutrum, adiecit atq; ait: Non sic Cain: qui ex maligno erat,& occidit fratrem suum. ¶Hoc est signum in q̄ cognoscant hi qui ex deo sunt,ex maligno illum esse malignum, quia occidet,sicut iam dictum,& in captiuitatem ducet,qđ non facit nec fecit omnis qui ex deo est. Hoc audiat si qs habet aurem,hoc ad memoriam reuocet qsquis fidelem habet rōnem. Et cum viderit illum ducere in captiuitatem & gladio occidere,etiam si scientiæ copiam, vel testimoniorum de scripturis non habet abundantiam, saltem ex hoc solo quod ille homicida est,sciat quod ex deo nō est,& iccirco nō stabit. ¶Sed sicut cæteri hoīes recipiūt vicē, vt q gladiū acceperint gladio pereant: ita & iste pro captiuitate captiuitatē, p occisiōe recipiat occisionē, pro temporali æternā, p simpla duplam, vt qui sanctoꝝ corpora trm captiuauit atq; occidit, ipse captiuitatē recipiat & occisionē simul animæ & corporis. ¶Quid em si nō statim fiet? Imo si statim fieret, si statim cum prima blasphemia illud os magnum appellaretur, & cum initio belli siue gladii quem accipiet, statim gladio cœlesti periret, vnde vel in quo patiētia sanctorum probaretur & fides? Sequitur: ⊥ Hæc est patientia & fides sanctorum. ⊥ Ac si dicat: In hoc sanctoꝝ fidelis patiētia patiens q̄ fides probāda est, qa bestia illa faciet quidem & prosperabit,& dirigetur dolus in manu eius. At illi nihilominus tamen credent & perseuerāter p vero habebunt id quod dictum est, quia q in captiuitatem duxerit captiuabitur,& q gla- Dani. 8. dio occiderit, ipse simlr occidetur. Nec vero fruſtrabitur hæc patientia fidesq; sanctorum, quia post finem vel consummationem bestialis occisionis quæ per menses quadraginta duos protelabitur, imo abbreuiabit, interficiet illum dominus Iesus spū oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Sequitur: ⊥ Et vidi aliam bestiam, ascendentem de terra, habētem 2. Thessa. 2 cornua duo similia agni,& loquebatur sicut draco,& potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius. Et fecit terram & habitantes in ea adorare bestiā primā, cuius curata est plaga mortis. Et fecit signa magna, vt etiam ignē faceret de cœlo descendere in terram in cōspectu hominum. ⊥ Bestiam illam septem capitum vniuersam impiorum gnātionem esse iam diximus,& ipsa septem capita, septem fuisse vel esse regna mundi, quorum potentia diuersis temporibus sanctos altissimi contriuit, quorum septimū caput Antichristus erit. Quæ est ergo hæc alia bestia quam vidit ascendentē de terra? Aut quō duæ sunt bestiæ, cum vnum sit corpus gnationis prauæ & peruersæ, sicut econtra vnum est corpus gnationis vnius sanctæ & electæ? ¶Ad hæc sciendum, quia generatio nequam cum vna sit, alia tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

men &alia dicitur bestia, propter geminam vim. s. bellicam siue regiam atq; magicam. De magica vi nunc scriptura hæc narrationem diuinæ visionis incipit, cum dicit: Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra. ¶ Qñ putas alia bestia hæc ascendit, quam iste ascendentem vidit? Nimirum vno eodemq; tempore quando illa bestia prior ascendit, habens septem ca

Exod.1. pita, quorum septimum caput regnum erit Antichristi. Etenim vbi primum generatio impiorum generationē sanctoꝝ seruituti subiecit & afflixit, atq; ad amaritudinē perduxit in operibus duris, luti & lateris, insuper Pharaone præcipiente oñi ppło suo ac dicente: Quic quid masculini sexus natū fuerit, in flumen proncite: quicquid fœminei, reseruate: tūc cū illa

Exod.7. regia siue hostica vi pariter contra deum ascēdit & magica vis. Quomodo? Videlicet cum ingressi fuissent Moses & Aaron ad Pharaonem, vt facerent signa sicut præceperat dñs: vocauit Pharao sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptias, & arcana quædam similiter. Igitur aliam bestiam tunc ascendentem vidi, inquit. ¶ Quid autē hoc ad rem præsentem, vbi manifeste de aperta persecutione loquebatur Antichristi, q̄ erit in diebus nouissimis? Profecto quia prius quidem esse cœperunt, & pugnæ aduersus deum

Matth.24. præstigia magorum, sed tunc magis abundabunt. Surgent enim, inqt Christus, pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiā electi. Hoc idem de bestia hac præsenti capitulo scripturæ huius series declarabit. ¶ Nunquam defuit hæc pessima vis in societate crudelis gladij, regibus (qui persecuti sunt & contriuerūt sanctos altissimi) Aegyptijs, Israeliticis, Babylonijs, Medis atq; Persis, Græcis, Romanis: nec potestari Antichristi deerit, imo abundantior atq; potentior aderit. Verum Romani imperatores illa secretius vsi sunt, quorū Iulianus apostata malitiosius atq; ardentius arti illi incubuit: Græci quoq; atq; Macedones non adeo euidenter: superio

3.Reg.18. nibus magi ipsoꝝ se prædicauerunt, nec absconderūt. Porro Israelici reges magos suos, ppherali noie palliabant, qualium vna die quadringentos quinquaginta viros Helias occidit, omnes prophetas Baal. Qualem bestiam hāc ascendentem iste vidit? ⌊ Habentem, inquit, cornua duo similia agni, & loquebatur sicut draco. ⌋ Sicut bestia septem capitum, quę prius descripta est p cornua decē, sic & bestia hæc habet cornua duo: qa videlicet sicut regnorum decē primi reges fuere notissimi, q̄s & superius cōmemoraui, ita & magicę artis duo sunt autores notissimi magisq; notati, quos contra Mosen & Aarō, sicut iā dictū est, Pharao cōuocauit. Duo nanq; fuerunt, Iānes & Mābres, sicut & Apls meminit. Qui cum dixisset: Ex his

2.Timo.3. enim sunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desideriꝭ, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes, continuo subiunxit: Quemadmodū enim Iānes & Mābres restiterunt Mosi, ita & isti resistūt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidem, sed vltra non proficient. Insipientia enim eorū manifesta erit oñibus, sicut & illorum fuit. Igitur duo cornua bestia hæc habuit, vbi primū ascendit. i. duos principes suæ efficaciæ magica ars habuit, vbi primū cōtra deum stetit. ¶ Et cornua hæc similia agni, videlicet superba & contraria similitudine, facien

Exod.12. do similiter miracula, vt fiunt per verbum dei, quod est agnus dei. Nam & si literam historiā spectes, vbi primū bestia hæc ascendit, valde conuenienter, & proprie dictum est, simi lia agni. Deniq; cuncta quæ fecerunt signa Moses & Aaron coram Pharaone & Aegyptijs

Exod.7. pulchre dicuntur signa agni, videlicet pro eo quod cuncta illa consummata sunt per sanguinem agni, quem populus Israel vt vltima plaga Pharao & Aegyptus tangeretur, ad vesperam immolauit. Illic plane cornua bestię similia videbantur cornibus agni, vbi scriptū est:

Exod.8. Fecerunt malefici etiā ipsi per incantationes suas Aegyptias & arcana quædā similiter, piscerunt q; singuli virgas suas quę versæ sunt in dracones. Item: Cum eleuans virgam Moses percussisset aquā fluminis, & versa esset in sanguinem, fecerunt, inquit scriptura, similr male

Ibidem. fici Aegyptioꝝ incantationibus suis. Tertio fecerunt per incantationes suas similiter, eduxerunt q; ranas super terram Aegypti. Hucusq; fingere potuerupt similitudinem cornuum agni, sed vltra non potuerunt, victosq; se esse fatentes, dixerunt: Digitus dei hic est. Eodem modo per tempora sequentia sub cæteris regnis supradictis ars magica semper affectauit similitudinē dei, voluitq; videri quod non minora faceret signa quàm fiebant per verbū dei.

Esaiæ.14 De qua præsumptione huius bestiæ nunc protinus dicit: Et loquebatur sicut draco, id est, sicut diabolus, qui taliter locutus est: Ero similis altissimo. Nā & hoc legimus in plerisq; veteribus gestis, quod vt pro dñs colerentur, quibusdam magicis exigebant tormentis. ⌊ Et hęc bestia potestatē prioris bestiæ omnē faciebat in conspectu eius. ⌋ Ac sic dicat: Signa facientes magi confortabāt regios aios ad non credendū & resistendū signis & virtutibus dei, vt non minus potentes viderentur sibi q̄ erat deus, qui cum tantis prædicabatur ꝓdigñs, cum haberent & ipsi secum tales, qui similia facerent illi. Hoc erat facere oēm potestatem bestię in conspectu eius, æstimationē magnifici cordis eius roborare, ne sibimet impotēs videret.

⌊ Et fece-

⌊ Et fecerunt terrā, & inhabitantes in ea adorare bestiā primā, cuius curata est plaga mortis. ⌋ Cæteris omissis quæ acta sunt, ex quo apparuerunt illa iā dicta duo cornua sibi a agni quæ ꝓpetrauit ars magica coniuncta contra deum regnoꝝ supradictoꝝ gladijs, ad illos, de qbus pauloante loquebat dies nouissimos, præsens litera nos reducit. Nam bestia cuius curata est plaga mortis, septimū bestiæ caput erit Antichristus, de cuius plaga vbi illam acceperit, qūo curata sit, siue curatā videri velit, iam supra pro posse dictū est. Ergo fecit. i. faciet terrā, & oēs habitantes in ea. s. terrenos hoies, thesaurizantes non in cœlo, sed in terra, cupiditate sacrilega adorare bestiam primam, videlicet, principalem Antichristi potentiam, bestialemq; eius suscipere extollentiam, qua extollit supra omne quod dicit deus aut quod colit. Quomodo hoc fecit? Ait: ⌊ Et fecit signa magna, vt ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hoīm. ⌋ Magna vis, magna & mira efficacia spūs seductionis. Sed qbus hoc erit magnum? Nimirū his q pereunt (vt ait apostolus) eo q̄ charita

2.Thess.2 tem veritatis non receperunt, vt salui fierent. Diligēter aīaduertendū. Cum em̄ dicit Apostolus eum, cuius aduentus secundū operationē Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigijs mēdacibus, & in omni seductione iniqtatis, ita subiūgendo his q pereunt, eo q̄ charitatē veritatis non receperūt, vt salui fierent. ¶ Euidenter astruit, qa nisi perissent, iam nō seducerent, nisi charitatē veritatis prius intus reliquissent, nequaq̄ foris mendacibus prodigijs adquiescerēt. An non iste consuetus & antiquus est ordo pereundi? Deniq; & de primis hoibus fere oēs idem scimus, qa nisi pri? intus per superbiā perissent, nisi charitatē veritatis reliquissent, non tā facile foris tentati cederent, non tā cito prodigioso serpentis bruti animantis * colloquio sese inclinarēt, aut promissionibus crederēt. Quapropter id- * Alloquio ipsum quod nunc vniuersaliter Apostolus dicit, eo q̄ charitatē veritatis non receperūt, vt salui fierent, ideo mittet illis deus operationē erroris, vt credant mendacio, vt iudicent oñes q non crediderūt veritati, sed consenserūt iniqtati, lamentabili valde & dānoso nobis exemplo constās & indubitabile verū est, qa sic primis parētibus nostris accidit, qbus qa charitatē veritatis non receperūt, misit deus in illo serpente ópationē erroris. Non ergo miremur quasi nouū id qđ fiet illis, vt signa magna faciat in conspectu eoꝝ bestia talis & seducat eos, sicut m ox subiungēdo scriptura dicit: ⌊ Et seducit habitātes in terra, propter signa quæ data sunt illi facere in cōspectu bestiæ dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginē bestiæ, quæ habet plagā gladij, & vixit. Et datū est illi vt daret spm̄ imagini bestiæ, & vt loquat imago bestiæ. ⌋ Nullum qppe seducet nisi eum q perijt, q charitatem veritatis reliqt. ¶ Quid aūt veræ aut inauditæ magnitudinis habēt signa hęc maxima quę facere poterit, quæq; hic scriptura pro ipsoꝝ excellentia posuit? Vnū nanq; est in eo qđ ait, vt etiam ignē faceret de cœlo descendere in conspectu hoīm. Aliud vero miraculum in eo quod dicit: Et datū est illi, vt daret spm̄ imagini bestiæ, & vt loquat imago bestiæ. Nunqd hæc talia vel tanta sunt, qualia vel qnanta diabolus nunq̄ fecerit? ¶ Nonne ignem quoq; de cœlo descēdere fecit in conspectu hominū, data sibi potestate vt tentaret Iob? Ignis dei (ait ille nuntius q nesciret, qd ageret, qd Satan moliret) ignis dei cecidit de cœlo, & tactas oues pueros q̄ consumpsit, & effugi ego solus vt nuntiarē tibi. ¶ Nonne item diabolus idem spm̄ dedit imagini suæ, & vt loqueret imago sua, quando serpens locutus est verba maligna, verba mortifera? Nam per qualemcūq; imaginē suam diabolus eo tpe locuturus sit, de illo serpente q hoīem primū decepit, constat q̄ imago eius sit, eo vel maxime, quod illud reptile genus humanū extunc quasi naturalr odit. ¶ Qūo ergo excusabiles erunt q per hmōi signa seducti bestiam illam adorabunt? Nunqd de ignorantia excusari poterunt? Nempe si ignorant, si non legerunt quod primis hominibus talis imago bestiæ, s. serpens locutus fuerit, & quod ignem de cœlo super oues beati Iob descendere fecerit, insipientes sunt: si autē norunt, si legerunt, & tamen non sibi cauent, stulti sunt. Psal-

Psalm.48. mista vero dicit, qa simul insipiens & stultus peribūt. ¶ Quod si imaginē manufactā velis intelligi, cui spm̄ datura sit, vt loquat, pro eo quod cum dixisset scriptura, & seducit habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, subiunxit atque ait, dicens, habitantibus in terra, vt faciant imaginē bestiæ, si (inquam) imaginem hic vulgari sensu velis accipi, quales possunt ab hoibus fieri in ligno & lapide, siue quocunq; ære, multo magis miraculum istud diabolicæ malitiæ vsitatum fuit, vt loqueret imago hmōi. Huiusmodi nanq; imagines loquebant in templis, arte spūs maligni cauernas patē

Loqui per imaginem manufactā

tes irrepentis ante exaltatū signum crucis Chri. Si igit bestia hæc sua persuasione egerit, vt faciant homines imaginem illius bestiæ maioris. Exempli gratia, vt Esaias ait artifex li

Esa.44 gnarius extendit normam, formauit idolum in runcina, fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud, & fecit imaginē viri quasi speciosum hoīem habitantem in domo, & tali modo federit in domo dei ille homo peccati filius ꝓditionis, in loco de q̄ signū crucis Chri deiecerit, nonne multo magis insipiens aut stultus erit, q curuabit, & adorabit illud?

Nimirū

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibidem. Chr̃s talia signa vanitatis nō fecit 4 Reg.1 Lucæ.9 Lucę.23

Nimirꝝ (vt ait idem Propheta) cor insipiens adorabit illud, & non liberabit, imo pditionē dabit aīam suam. ¶ Talium signorꝝ verus Chr̃us nullum fecit aut facere debuit. Nusq̃ ignē de cœlo in conspectu hoīm descēdere fecit, licet hoc ante aduētum eius Helias in virtute ipsius fecerit: nullam aliq̃ imaginē loqui fecit, aut facere debuit. Quæ em̃ vtilitas ē in signis hmōi? Imo cum dicerēt illi discipuli eius Iacobus & Iohannes: Dñe vis dicimus vt ignis de cœlo descēdat, & consumat illos, videlicet Samaritanos q̃ non receperunt eum, qa facies eius erat euntis Hierl'm, conuersus increpauit illos, & dixit: Nescitis cuius spūs estis. Filius hoīs non venit aīas pdere, sed saluare. Itē cum à Pilato remissus esset ad Herodem, q̃ & viso illo gauisus est valde, qa sperabat signum aliquod videre ab eo fieri, nihil illi rñdit, maluitq̃ ab eo sperni & illudi, q̃ curiositatem eius superuacuis pascere signis, quippe q̃ non quærebat signa pietatis, sed miracula vanitatis. ¶ At ille solūmodo in causa vel in tpe opportuno, qualia signa dignē facere vel profiteri, breuiter edicit. Exēpli gr̃a, cum loquit discipulis Iohannis: Euntes renuntiate Iohanni, quæ vidistis & audistis: Cæci vidēt, claudi ambulant, leprosi mundant, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizant. Talium pietatis signorum non erit opifex pietatis aduersarius. s. bestia quæ habet plagam gladij, & vixit, neq; alia bestia prophetes eius, sicut non fecerunt duo cornua eius Iamnes & Mambres, de qbus supra diximus. Illi nanq; nec Moſi saltē signa quæ illo tpe vtiliter gesta sunt, sequi vel imitari potuerunt, sed defecerunt, & manifesta fuit oīb⁹ insipiētia eorꝝ. De plaga gladij quā habet bestia iam superius dictū est. Sequit: ⌊Et faciet vt q̃cunq; non adorauerint imaginē bestiæ, occidant.⌋ Hoc Chr̃us non fecit, neq; prophetæ eius, neq; apostoli docuerunt, neq; reges Chr̃iani iam facti hoc acceperunt, vt occidāt & sanguine cumulandū exist imēt Chr̃i seruitiū. Verus nanq; deus non coacta sed sponanea seruitia vult. Ergo & in hoc, imō maximè in hoc palā facit sensum habētibus, & rōne pollentibus, q̃ verè sit Antichr̃us, q̃ vere non Chr̃us, sed sēm nomen suum Chr̃o sit contrarius. Hic est Chr̃us q̃ sanguinē suum fudit. Hic est Antichr̃us q̃ sanguinē fudit alienum. ⌊Et faciet oēs pusillos cū magnis, diuites & pauperes, liberos & seruos, habere characterē in dextra manu, aut in frontibus suis, & ne q̃s posset emere aut vēdere, nisi q̃ habet characterē aut nomē bestiæ, aut numerum noīs eius.⌋ Hæc est illa puersa mutatio: Hic est ille longe dissimiliter similis altissimo. Altissimus nanq; faciet oēs pusillos & magnos, diuites & pauperes, liberos & seruos, absq; distinctiōe psonarꝝ siue originū, Iudæorꝝ aut Græcorꝝ, oēs (inquam) æqualiter habere faciet characterē suum in frontibus suis, & in manu

Non cogit ad fidē suā Chr̃s sicut Antichr̃us faciet 2. Corꝝ. 9

Qualia signa fecit Chr̃us Matth. 11

Deutero. 6

Matth. vlt.

sua, authoritate legali pariter & euangelica. Nam in lege dicit: Verba quæ ego pcipio tibi meditaberis sedēs in domo tua, & ambulans in itinere dormiēs aut consurgēs, & ligabis ea quasi signum in manu tua. In euangelio aūt dicit: Euntes docete oēs gētes, baptizantes eos in noīe patris, & filij, & spūs sancti. Cum em̃ baptizent oēs, siue pusilli, siue magni, accipiunt in frontibus suis characterē noīs Chr̃i. i. signaculum crucis. ¶ Et numerum nominis dñi, numerum trium psonarꝝ, patris, & filij, & spūs sancti. Item & hunc numerum accipiunt, vt profiteant vnius Chr̃i, qa Chr̃us non homo tantum, aut deus tantum, sed & deus & homo, ex anima rōnali & humana carne, & verbi diuinitate in vna psona consistēs. Hunc numerum de frontibus, & cordibus, & ore oīm, pseudoprophetæ auferre conabuntur, vt econtra character noīs bestiæ, & numerus noīs eius inscribat. ⌊Hic sapientia est. Qui habet intellectum computet numerꝝ bestiæ. Numerus em̃ hoīs est & numerus eius est sexcenti sexagintasex.⌋ Vigilantē vult esse auditorē, dum quasi digito locum designans, atq; circūspiciēs: Hic (inqt) sapia est. Et continuo: Si q̃s habet sapiam, computet numerꝝ bestiæ. Qualem numerum, vel quare computet numerum bestiæ? Numerus em̃ (inquit) hominis est, & numerus eius sexcenti sexagintasex. Quid est hoc quod & numerum præscribit ipse, & tamen dicit, q̃ habet sapiam, computet numerum bestiæ? Num istud intendit, vt computando sapiēter hoc totum perquiras, quot in isto numero sint monades aut certe decades? Quis sapiam habēs istud tam grandi scripto, quæreret vel quærēdum poneret? Ergo q̃m ad computandum citatur hic non alius, nisi qui sapiam habet, forte in numero problema est. ¶ Et q̃dem viri illustres scripturæ huius tractatores, ante nos hunc numerum strenue versantes, nomina quædam aduerterunt, tria Græca, & vnum Gotticū ANTEMOΣ ΑΡΝΟΥΜΕ ΤΕΙΤΑΝ ΓΕΝΣΗΡΙΚΟΣ: quorum primū interpretatur, honori contrarius: secundū, nego: tertium vero, sol: quartum, gētium seductor. ¶ Singulorꝝ nominū istorꝝ literæ, numerꝝ istum in se cōtinēt sexcēta sexagintasex. Nam prima huius nominis, qđ est ANTEMOΣ litera A vnum, N qnquaginta, Τ trecentos, E breue qnq;, M quadraginta, O breue septuaginta, Σ ducentos significat. Sit' alio noīe ΑΡΝΟΥΜΕ. Nam A vnū oñdit, P centū, N quinquaginta, O breue septuaginta, Τ quadringētos, M quadraginta, E breue, qnq; q̃ simul ducti faciūt sexcēta sexagintasex. Nominis autem quod est ΤΕΙΤΑΝ litera, Τ trecētos exprimit, E breue, quinq;, I decē, itē, Τ trecētos, A vnum, N quinqua

quiquaginta, q̃ simul iuncti faciunt sexcenta sexagintasex. Porro, nomen Gotticum Græcis lr̃is scriptū est hoc modo, ΓΕΝΣΗΡΙΚΟΣ: Γ tria, Ε qnq;, Ν qnquaginta, Σ ducētos, Η octo, Ρ centū, Ι decē, Κ viginti, Ο septuaginta, Σ ducentos ostendit. ¶ Laudanda hæc patrū inspectio: veruntā est adhuc qđ non otiose quęrat. Nunqd em̃ illa bestia talibus volet nominibus appellari, talibus vocabulis salutari? Nunqd eos à qbus honori contrarius, siue gentiū seductor dicet, pace sua remuñerabit, vt vendere vel emere possint? Sic em̃ hic habes, vt ne q̃s possit emere aut vendere, nisi q̃ habent characterem aut nomen bestiæ, aut numerꝝ noīs eius. Nunqd hoc edicet, vt contrarius qđ ē Saran, siue ANTEMOΣ, aut vt negator, vel gentiū seductor pronuntiet, & vt q̃ hoc pronūtiauerit, ille sit liber, illi vendere vel emere possit? Aut nunqd giganteo noīe qđ est ΤΕΙΤΑΝ contentus erit, cū extollat supra omne quod dr̃ deus, aut quod colit, ostendens se tanq̃ sit deus? Apud nos Latinos literæ qbus scribit, D I C L V X, eundem numerꝝ continent. Nam D qngentos, I vnum C centū, L qnquaginta, V qnq;, X decem significat, quæ in vnū collecta faciunt sīliter sexcenta sexagintasex. Sed etiam si scriptura hoc loco nomen istud illi palam asscriberet, & noīs huius numerꝝ sexcenta sexagintasex esse diceret, nonne tunc quoq; ad quærendū supereſſet, qđ ad illum hoīem hic numerus pertineret? ¶ Igit q̃m & numerus hic positus est, & tamen ad computationem eiusdem sapia quęrit, dicendo: Si q̃s habet intellectum, computet numerꝝ bestiæ, sapiam quæramus, sanctam scripturam consulamus, sine qua nihil constās aut certū, siue de numero dei, siue de numero bestiæ, quæ aduersus deum extollitur, inuenire aut dicere possumus. Nam sicut ille Samſom veraciter dicere potuit: Si non arasſetis in vitula mea, non inuenissetis propositionē meā: sic dñs noster Iesus Chr̃us, cuius nimirꝝ propositiones siue problemata sunt oīa quæ in hoc libro continent profunda mysteria, veraciter nobis dicat: Si non arauerit⁹ in alia scriptura, nō inuenietis solutionē nūeri huius, quē pſens signauit scriptura. ¶ Primo diligēter aīaduertēdū est, qa prius qđē cū dixisſet, vt ne q̃s possit emere aut vendere, nisi q̃ habet characterē aut nomen bestiæ, aut numerꝝ, signanter addidit noīs eius: post vero cum dicit: Si q̃s habet sapiam computet numerꝝ de noīe nullam mentionē fecit, sed tantummodo computet numerꝝ bestiæ, (inqt) ac deinde, & numerus eius, absq; interpositione noīs est (ait) sexcēti sexagintasex. ¶ Cur hoc, nisi aliud nomen bestiæ significat, & aliud ipsa est? Bestia nanq; ipsa homo est & in ea diabolus inhabitat: nomen aūt eius qđ sibi vsurpat, qđ nisi q̃s confessus fuerit, vē dere aut emere nō poterit, deus. Aduersat nanq; & extollit (vt iam sępe dictum est) supra omne quod dicit deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei sedeat ostendens se tanquam sit deus. Duos ergo hic numeros intelligi oportet, alterum noīs eius, quod illa bestia sibi vsurpat, s. deitatisꝝ bestiæ, i. hoīs eius quod ipsa erit. Alius nanq; est numerus dei, & alius hominis: timo omnis creaturæ rationalis quæ ad creatoris gratiam non pertingit, siue hominis, siue angeli. Debuerat qdem vnus esse numerus creatoris & creaturæ, sed creatura numerum sibi alium elegit, dissentiendo à creatore. ¶ Quis est ille numerus creatoris? Numerus septenarius, sicut scriptura dicit: Compleuitq; deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit ab omni ope suo quod patrarat. Et benedixit dei septimo, & sanctificauit illum, qa in ipso cessauerat ab omni opere suo qđ creauit deus vt faceret. ¶ Quis est aūt numerus creaturæ? Numerus senarius, qa videlicet numero dieꝝ senario creaturam vniuersam scriptura comp̃hēdit, & in sexto die, imo & sextus dies creatura ē hoīs. Et ille q̃ dem ad hoc conditus est, vt post obediētiæ opus consummatū cum deo in septimo sabbatizaret, i. requesceret, eoq; compleret bono qđ significat, dicendo: compleuitq; deus die septimo opus suum, qđ fecerat. Significat nāq; dies septimus remunerationē boni operis, Apostolo quoq; teste cum dicit: Ingrediemur em̃ in requiem q̃ credimus, quēadmodum dixit: Sicut iurauī in ira mea, si introibunt in requiē meā. Et q̃dem opibus ab institutione mundi perfectis dixit q̃dā loco de die septimo sic: Et requieuit deus die septima ab oīmbus opibus suis, & in isto rursum: si introibunt in requiē meam. Q̃m ergo supereſt quosdā introire in illam, & hi qbus prioribus annuntiatū est, non introierunt propter incredulitatē, iterum terminat diem quandā, hodie, in Dauid, dicēdo post tantum tēporis sicut supra dictū est: Hodie si vocē eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, &c. Vt (inquā) in illam diei requiē introiret, vt in illius numeri septenarij sabbatismo cū deo sabbatizaret homo, idcirco cōditus est: sed neq; homo tunc introiuit, neq; diabolus q̃ illū decepit vnq̃ introibit. Nā vterq; sine deo, imo cōtra deū, in creatura mūdi, & in semetipso voluit gloriari. ¶ Ait ergo: ⌊Numerus em̃ hoīs est.⌋ Præmiserat aūt: Si q̃s habet sapiam computet numerꝝ bestiæ. Ac si dicat: Si q̃s habet sapiam, cum viderit illum hoīem peccati, filium perditionis, potentē ac diuitē, extollentē se, & resistentes sibi occidentē, & in oībus magnificē gloriantem, recogitet ac perpēdat, qa quicqd loqtur, quicqd agit, non prinet ad illam requiem, non est de illa septima creatoris, de verbo dei, de regno charitatis, sed totū tm̃modo

Insufficiēs patrū collatio

2. Thess. 2

Gene. 2.

Hebr. 4 Psalm. 94

Gene. 2.

Psalm. 94

Iudic. 14

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo de creatura mũdi, de concupiscentia oculorum, de superbia vitæ, ac proinde quasi
1.Ioh.2 certo confirmatus argumento sciat & dicat, qa ille homo non est ipse quem se esse dixit,
non est deus, sed fallaciter se ostendit, tanquam sit deus. ¶Cum igitur dixisset, numerus
eñ hois est senarius simplex siue singularis, subintelligi potest, siqdẽ homo ille homo tan-
tum, & non etiam diabolus esset. At vero homo ille qdem natura, sed diabolus in illo tot⁹
2.Thess.2 erit, cum omni sua virtute, tota plenitudine, & eiusdem, videlicet, hois aduentus (vt ait
Apostolus) erit secundum operationem Satanæ. Sequtur ergo: ⌊Et numerus eius sexcenti
sexaginta sex. ⌋ Ecce senarius numerus tertio repetitus, imo in decuplum, atq; inde in cen
tuplum multiplicatus est. Notum maxime arithmeticis siue abacistis est, quod nunc dici-
mus: Senarius character de primo, i. singulari limite in secundum, i. decimũ transgressus,
sexaginta facit, idemq; in tertium, i. centenum traductus, sexcentos efficit. Cum ergo di-
cit, & numerus eius sexcẽti sexaginta sex, senarius q erat numerus hois (vt iam dictum est)
ad septimũ diem, ad sabbatum, i. requiem dei propter suam prævaricationem non pertin
gentis, secundi & tertij limitis transgressione multiplicatus est. ¶Quid est hoc, nisi qa dia
bolus Satanas, cuius secundum operationem ille homo venit, & q in illo totus habitabit
postquam semel à requie dei, à sabbatismo cęlesti sese excussit, secundo ac tertio laborem
suum multiplicauit? Nota replicamus, vbi, quando, quomodo numerum suum sic multi-
plicauerit transgressor antiquus, multiplicator laboriosus. ¶Primo, vbi perfectis cœlo &
Gene.2 terra, & omni ornatu eorum, die septimo compleuit deus opus suum quod fecerat, & re-
Psalm.91 quieuit ab oñi opere quod patrarat, ille cum req̃escente creatore in septimo eius die non
Psal.38 requiescebat, quinetiam iamdudum propter inquietudinem superbiæ suæ de cœlo in istũ
caliginosum aerem proiectus, in circuitu ambulabat impius, & laborabar. Erat ergo in nu
mero senario, in ista sex dierum creatura, in quo videlicet senario, detineri dolens homo
pœnitens, septimum q; diem suspirans dicit in psalmo: Notum fac mihi dñe finem meum
& numerum dierum meorum, qs est, vt sciam, qd desit mihi. ¶Ille autem impius & præ-
uaricator angelus nõ sic, sed cum esset foris à requie siue septima die, & senarius eius ad-
huc simplex siue singularis esset, non contentus fuit labore suo, sed adiecit per inuidiam, vt
genus humanum in eundem laborem traheret secum decipiendo protoplastum. Hoc agẽ
do vtiq; transgressionem auxit, & recte sicut proprius, ita & hominis labor imputatur illi.
Multiplicatus est ergo primus eius senarius, & factus est iam numerus eius sexagintasex.
¶Verum nec isto contentus, adijciet adhuc vt illum hoiem peccati, filium perditionis, to
tus ingrediat, & faciet per illum id quod nunc de bestia maligna pśenti loco miramur. Il-
lic nimirum tertia transgressione senarius eius multiplicabitur, quando is qui hominem
primum dolo decepit sine vi, idẽ & dolo in prodigñs mendacibus pariterq; vi siue gladio
dei, hominumq; manifestus hostis vtetur, perseuerante inuidia qua mundo mortem indu
xit, perseuerante imo & in peius aucta superbia, qua sese in cœlo aduersus deum extulit.
Bene igit cum dixisset, numerus eñ hois est, addidit, & numerus eius sexcenti sexaginta-
sex, qa videlicet, labor peccati, q in hoie cum deo non sabbatizante simplex est, in illa be-
stia notis incrementis secundo ac tertio multiplicatus est. ¶His animaduersis non ab re eẽ
cuiquam videri debet, quod plagam mortis eius hæc scriptura ter commemorat. Primo,
cum dicit, & vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortẽ, & plaga mortis eius cu-
rata est. Secundo cum dicit, & fecit terram, & inhabitantes in ea adorare bestiam primã,
Esaiæ.14 cuius curata est plaga mortis. Tertio cum dicit, vt faciant imaginem bestiæ, quæ habet
Luc.10 plagam gladij, & vixit. Ter nanq; malignus ille plagatus est. Primo, quando iudicatus in
Gene.3. cœlo sententiam damnationis accepit: secundo, quando in serpente per quem deceperat
2.Thess.2 hominem, maledictione multatus est: tertio, quando dñs Iesus interficiet eum spũ oris
sui, & destruet illustratione aduentus sui. Hic est verus bestiæ numerus sexcenti sexaginta
sex. ¶Cæterum numerum nominis eius, quem qui non habuerit, vendere aut emere non
poterit, sic falso illi attribuitur, sicut & ipsum nomen quo se iactat, ostendens se tanquam
Gene.2. sit deus. Numerus nanq; septenarius dei est agni, dei (inquam) q die septimo requieuit, &
Supra.5 agni cuius in hoc ipso libro septem sunt cornua, septemq; oculi. ¶Deniq; quod hæc be-
stia septem ostentat capita, violentum est atq; contrarium. Contra illud quod deus die
Psal.48. septimo requieuit, caput huius septimum plagam habet mortis, plagam gladij, & non re-
quiescit, sed semper laborat, & in labore viuit, iuxta Psalmistam dicentem, & laborabit in
æternum, & viuet adhuc in finem. Idcirco & sicut supra dictum est, & super septem ca-
pita eius nomina blasphemiæ, qa non est nomen eius deus, quod inscripsit suis capitibus,
sicut illic memorauimus. Quod si non est hoc nomen eius, certe nec nominis numerus.
Iste numerus meriti est, & pro vero illi attribuitur (sicut iam dictum est) sexcenti sexagin
tasex, & nusquam ad septimum peruenit, quia nunquam pœnitentiam egit, siue acturus
est, vt requiescere possit. ¶Libri octaui Finis.

Ruperti

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER IX. CXXXIII

CAP. XIIII.

IT VIDI, ET ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum illo centum quadragintaquatuor milia habentes nomen eius & nomen patris eius scriptum in frõtibus suis. ⌊Quo nunc eamus, q̃ sermonis cursum dirigamus, septem spirituum domini lucidus ordo cominus ostendit quem proposuimus sequi, sine quo nihil nos videre, & nusquam rectum tenere tramitem nos posse sumus arbitrati. Neq; enim frustra gr̃am & pacem à septem spiritib⁹ qui in conspectu throni dei sunt, Iohannes iste in initio voluminis septẽ scribit ecclesiis. Est aũt in ordine spirituum eorundẽ secundũ propheticum Esaiæ p̃conium quintus scientiæ spũs, sequens illũ cuius ma- Esa.11.
gnalia p̃cedenti visione spectauimus, in prælijs martyꝝ. s. fortitudinis spiritum, quoꝝ videlicet, præliorum summum vel nouissimum certamen erit illud quod per semetipsam faciet bestia prima, cuius pauloante computauimus numerum, quæ nimirum bestia Antichristus erit, qui in suo tempore reuelandus est. Igitur q̃ nunc eamus nescimus; sed iste lucidus, vt iã dictum est spirituum ordo ducit nos, vt recapitulationem hic fieri perpendamus, & ea quæ in hoc mundo gessit sanctus scientiæ spũs ab hoc loco contẽplemur, vbi supra mõtem Sion stans cõspicit agnus. ¶Nã vbi primũ sciẽtia dei dari cœpit vel scribi, illic & agnus dei Christus cœpit figurari. Etenim vbi primus scientiæ dei scriptor legẽ scripsit Moses, illic agnus
in typum Christi immolari cæptus est, & sanguine eiꝰ signati sunt postes filiorꝫ Israel. Pro Exodi. 12
inde & in istis centum quadragintaquatuor milibus cantantibus quasi canticum nouum ante sedem, & ante quatuor animalia & seniores, & in quatuor angelis volantibus per mediũ cœli, & habentibus euangelium æternum, quorum quartus ipse est Iohãnes qui dicit: Et audiui vocem de cœlo dicentem: Scribe: Beati mortui qui in dño moriunt, & septem phyalis septem angelorum in istis, inquam omnes scientię cœlestis, i. sanctæ scripturæ cõstructores siue conscriptores intelligimus, & secundum istos siue secundũ istorꝫ studia mirabilem sanctum scientiæ spm̃ p̃dicare ingredimur. ⌊Et vidi, inquit, & ecce agnus stabat supra mõtem Sion. ⌋Visio ista Iohannis oculum à fine seculorꝫ, vbi pauloante viderat bestiam siue malignũm bestiæ caput Antichristum, gladio dãnationis æternæ percussum, sursum reducit ad principia seculorum, s. ad tempora promissionis vel fidei patriarcharꝫ, vnde recapitulationes istæ omnes currunt atq; recurrunt. ¶Sane agnus iste Chr̃s est, qui nunc quidem ecce in persona sua stat supra montem Sion, supra omnem ecclesiæ dignitatem, supra omnẽ principatum, omnesq; virtutes cœlorꝫ, tunc aũt quando promissio fiebat vel recenter facta fuerat, stetit in figura, sicut iam dictum est, quando vel ex quo immolatus est agn⁹ in domibus filiorum Israel, cuius sanguine postibus signatis, dũ comederentur carnes eius, mortua sunt
primogenita Aegyptiorum, & filij Israel transierunt per mare rubrum, & Pharao cum cur Exod. 14
ribus & equitibus suis illos persequens submersus est. ¶Agnus iste nomen suum & nomen patris sui scripsit in frõtibus nostris cũ signaculo crucis. Tunc aũt sumebatur de sanguine agni q erat in limine, & ponebat in superliminari, & super vtrunq; postem. In qua nimirꝫ po Ibidem.
sitione diuinum erat crucis præsagium siue sacramentum, profuturꝫ illis in plenitudine tem
poris, in tempore benedictionis, qñ verus agnus Chr̃s semen Abrahæ, in q̃ benedicerentur Gene. 22.
oẽs gentes, immolãdus erat in ara crucis. ¶Istos vidi stantes cum agno, quia nimirꝫ qcunq;
secundum fidem Abrahæ vel promissionem dei significabãtur, sanguine illo bñdicti sunt cũ
Christo, & viuunt cum illo. Quid autem sibi vult iste illorꝫ numerus centum quadragintaquatuor milia? Hoc nimirꝫ nobis innuit, quod filij Israel siue filij Abrahæ, qui per ventuꝝ Christum essent saluandi, opus erat vt non tm̃ carnis, sed fidei vel promissiõis existerent filij. Nõ
enim, inquit, Apls, omnes qui Israel hi sunt Israelitæ, neq; quia semen sunt Abrahæ oñes fi Roma. 10.
lij, sed in Isaac vocabitur tibi semen. i. non qui filij carnis hi filij dei, sed qui filij sunt promissionis æstimantur in semine. Hanc fidem simul cum operibus Abrahæ numeri huius plenitudo mystice significat. ¶Deniq; numerus primorꝫ filiorꝫ carnis Israel. s. duodenarius, si semel & iterum ac tertio in decuplum multiplicetur, norunt abacistæ, quia duodecim milia fiunt. Item si duodecim milia per eundem duodenarium multiplicentur, fiunt centum quadragintaquatuor milia. Lubet adhuc dicere manifestius: duodecim, qui numerus primorũ (vt iam dictum est) filiorum erat Israel, in decuplum transducti, fiunt centũ viginti. Rursus

Universidad de Deusto
Biblioteca

centum viginti in decuplum promoti, fiũt mille ducẽti. Item mille ducẽti decies multiplicati, fiunt (vt alio loco iam dictum est) duodecim milia signati. Hæc trina in decuplum multiplicatio fidem nobis pulchre innuit sanctę trinitatis, cuius cum confessione mystica domos suas signabant illi, confitentes deum Abraham, deum Isaac, & deum Iacob. Quia vero sola fides sine operibus ad perfectionem siue ad vitam non sufficit, rursus per duodenarium multiplicentur duodecim milia, & fient centum quadragintaquatuor milia, quo numero & fidei confessio & bonorum operum significatur multiplicitas. ¶Igitur stantes cum agno tot sancti nomen eiusdem agni, & nomen patris eius scriptum habentes in frontibus suis, omnes perfecti sunt illius temporis filij Abrahæ, quo, videlicet tempore pro paschalis agni immolatione per singulos annos passurus pro omni mundo Christus præfigurabatur. Eoq; perfectionem magnifice & mirabiliter continuo præsens litera commẽdat. Sequitur enim: ⊥ Et audiui vocem de cœlo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni, & vocem quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi cãticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno, & in ore ipsorum non est inuentum mendacium. Sine macula sunt ante thronum dei. ⊥ Primum de hoc capitulo causa postulat prælibare id quod cum dixisset: Et nemo poterat dicere cãticum, nisi illa centum quadragintaquatuor milia qui empti sunt de terra, continuo velut interrogatus, pro q̃ merito suo soli possint illi dicere canticum eiusmodi: Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus nõ sunt coinquinati, virgines enim sunt. ¶De virginitate carnis potest quidem collaudatio ista non inutiliter accipi. Valet enim plurimum ad exhortandum, ad confortandum, ad corroborãdum dulce illud virginei decoris propositum, in quo licet cogitare quæ domini sunt. Nam vere magnam habet prærogatiuam virginitas carnis sociata cum virginitate mẽtis. Veruntamẽ vt propositum ordinem teneamus, dicendum est & aliud, cui nulla de scripturis autoritas siue ratio refragari comprobetur. ¶Neq; enim virginitati carnis tãtum tribuere quisquam leuiter audebit, vt canticum aliquod cantãdum virginibus sanctis, incantabile fore iudicet oñibus alijs quãtumlibet magni sint quidem ex eis. Exempli gratia: Petro apostolo de nouo, & Mosi de veteri testamẽto: De quibus cõstat quod secũdum carnem virginalis propositi nõ fuerint. His igitur breuiter præmissis, nũc ordinem prosequamur. ⊥ Et audiui, inquit, vocem de cœlo tãquam vocem aquarũ multarũ, & vocẽ tonitrui magni. ⊥ Stãte agno supra mõtem Siõ cum suis signatis, cœpit audiri vox de cœlo tanquam vox aquarũ multarũ, & tanq̃ vox tonitrui magni, quia, videlicet qñ per typicam immolationem paschalis agni in Aegypto cœpit præfigurari passio Christi filij dei, tũc etiam cœpit audiri p scripturam vox dei, quia tunc Moses legem scripsit, quam vtiq; nõ de terra, sed de cœlo: nõ ab homĩe, sed ex deo accepit. Post hũc cæteri iusti & prophetæ sciẽtiam dei scripserũt, & ipsi quoq; nõ de terra sed de cœlo locuti sunt. Vñ est illud: Neq; eñ volũtate humana allata est aliquãdo scriptura sacra, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homĩes. Audiui ergo, inquit, vocem de cœlo. ¶Porro scripturæ sacræ aquarum nomine solent aliquãdo significari, vt illic: Oñes sitiẽtes venite ad aquas. Tonitruo quoq; solet assimilari, videlicet ppter terribilem comminationem iudicij futuri, iuxta illud: Et intonuit de cœlo dominus, & altissimus dedit vocem suam. Sane iudicium primum per aquam iam factum, secũdum autẽ eædem scripturæ quasi qñq; cõtonando testãtur per ignem futurum. Recte igitur vocem illã vocẽ scripturarũ cœlestium, tãquam vocem aquarum multarum dicit, & tãquam vocem tonitrui magni. ¶Veruntamẽ nõ solum iudicium vox illa sonat, pœnasq; malorũ, sed etiã misericordiam & sempiterna pmia sanctorũ, quæ nimirũ auditu vel intellectu dulcia & delectabilia sunt. Sequit ergo: ⊥ Et vocem quam audiui sicut citharœdorũ citharizantium in citharis suis. ⊥ Deniq; sicut in tonitruo terroris asperitas, in citaris vero sonãtibus delectatiõis est suauitas, ita in scripturis sanctis comminatio iudicij peccatores terret & salubriter turbat, pmissio vero pmiorũ bene opantes mulcet & lętificat. ¶Et notãdum quod in citharis chordæ sonãtes audientes quidem delectãt, sed ipsæ in extẽsione sua quodammodo laborãt: Sic deniq; hi, per quos sancta scriptura condita est, suo quiq; tempore bona promittẽdo bonos auditores delectauerunt: sed ipsi apud semetipsos laboraverunt, & plerunq; fatigati sunt. Vnde primus illorum Moses dicebat ad dominum: Cur afflixisti seruum tuum? Quare nõ inuenio gratiã coram te? Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Ac deinceps: Sin aliter tibi videtur, obsecro interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tãtis afficiar malis. Sed & diuersis pęaterea modis fatigabantur sancti illi, sicut & Apostolus eorũ reminiscens inter cætera dicit: Alij vero ludibria & verba experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tãtati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierũt in

Exod. 5

1. Cor. 7

2. Petr. 1

Esaiæ. 55
Psal. 17.
Gene. 7
Esa. 66

Nume. 11.

Hebr. 11

melotis

melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, &c. Erant igitur sicut citharœdi citharizantes in citharis suis: quia, videlicet, testimonia veritatis personantes extendebantur tribulationibus multis. ¶Sed & spontanea extensione sese affligebant, vt cœlestẽ beatæ cantionis mererentur accipere gratiam, sicut de Daniele & socijs eius legimus, quia propositis sibi regalibus epulis, hoc magis elegerunt propter deum, vt leguminibus vescerent. Pueris aũt his dedit deus scientiam & disciplinam in omni libro, & sapientiam: Danieli vero intelligentiam oĩm visionum & somniorum. Sequitur ergo: ⊥ Et cantabant quasi cãticum nouum ante sedem, & ante quatuor animalia & seniores. ⊥ Citharizabant & cantabant .i. semetipsos affligebant, & gloriam dei personabant. ¶Quid aũt sibi vult quod non ait: Et cantabant canticum nouum, sed quasi canticum nouum? Quid eñ est canticum nouum? Nam hoc præcognito continuo clarebit quid sit, q̃si canticum nouũ. Canticũ nouũ est testamentum nouum, in quo veterem hoĩem deposuimus & nouum induimus, in quo innouati similitudinem terreni parentis euasimus, & ad formam cœlestis autoris translati sumus. Porro q̃si nouum canticum, vetus est testamentum, quod p quasdam similitudines figuras q; multiplices eadẽ significat, q̃ nouum testamentum continet. ¶Cantabant igitur quasi canticũ nouum. i. mirabili prophetici spũs potentia præuidebant euangelicæ gratiæ sacramentum. Et secundum hoc exemplar faciebant & docebant legalem ministerium, & per figuras competentes profitebantur agnum dei Chm pro salute mũdi passurum, suaq; passione mundum innouaturum. Ita cantabant ante sedem & ante quatuor animalia .i. in præparatione regni dei, in obsequio euangelij Chri, ad institutiõem eorum quorum venerabilis senectus .i. vita immaculata regit ecclesiam dei. Sequitur enim: ⊥ Et nemo poterat dicere canticum nisi illa centum quadraginta quatuor milia, qui empti sunt de terra. ⊥ Quare nemo alio dicere poterat? Quia, videlicet, non voluntate humana aliquando allatum est eiusmodi canticum, sed spiritu sancto inspirati cecinerunt cantores .i. autores scripturarum. Et pro quo merito suo illi canticum illud dicere potuerunt? Ait: ⊥ Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. ⊥ Quomodo vel quibus cum mulieribus non sunt coinquinati? Nimirum cum mulieribus alienigenis, super quibus præceperat dominus filijs Israel dicẽs: Non ingrediemini ad eas, neq; de illis ingredient ad vestras. Certissime enim auertent corda vestra vt sequamini deos earum. Nonne causa magna est, & merito canticum agni de ore tollitur eorũ, quicunq; eiusmodi mulieribus coinquinati sunt? Deniq; cum coinquinatione carnis simul animæ quoq; propter amorem mulierum, cum dæmonijs fornicatæ sunt. Primũ propter illas initiati sunt Beelphegor, & sicut scriptum est, vsq; in præsentem diem macula huius sceleris in illis permanet. Deinde multiplicatę sunt cum eiusmodi mulieribus coinquinationes & earum omnium palmam tenet impĩssima Iezabel. Et quis eiusmodi ignem alli gauit in sinu suo, & vestimenta eius non sunt combusta? Salomon quoq; sapientissimus, qa talibus ardentissimo amore copulatus est, incombustus non euasit. Deprauatũ est enim cor eius ab illis, cũ iam esset senex, & abijt & seruiuit dijs & deabus eaꝝ. ¶Dicat ergo pro maxima laude: Hi sunt qui cũ mulieribus nõ sunt coinquinati, virgines eñ permanserũt, qa vero soli illi deo vero virginẽ castã se exhibere, & corruptores gentium nõ deos, sed dæmones effugere potuerũt, qui sese à mulieribus illoꝝ incoinquinatos custodierunt. Tales vtiq; virgines canticũ bonũ sibi thesaurizauerunt, dũ adhærentes vnico viro suo, vni deo suo, verbũ bonũ de pectore eius mente conceperunt, ore protulerunt, calamo quoq; quidã ex eis, vt legeremus nos, cõscripserũt. ⊥ Hi, inquit, empti sunt de terra. Item: Hi sequũtur agnũ quocunq; ierit. Et rursum: Hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno. ⊥ Quatuor enũciationes istæ splẽdidæ vigilãtibus & apertis oculis in ordine suo cõspicendæ sunt, qa nimirũ gratiæ simul & meriti, necnon & præmij castissima præconia sunt. Deniq; quod valde notandũ est, prima & quarta gratiã prædicat, secunda meritũ, tertia pmium commendat. Siquidem prima est, q̃ empti sunt de terra: quarta, hi empti sunt ex hoĩbus primitiæ deo & agno, quæ ambæ idẽ p̃dicant, scilicet redemptoris gratiam. Quis nam ignoret eosdẽ sanctos iræ fuisse filios, & per gratiã esse redemptos. Vnus ex illa gente sanctus & magnus Paulus ait: Eramus eñ & nos natura filij iræ sicut & cæteri. ¶Prætermisso ergo p̃conio, tunc demũ enunciatur meritũ. Hi sunt qui cũ mulieribus nõ sunt coinquinati, virgines eñ sunt. Et recte, dicit eñ & dicere debet quisq; eorum: Laboraui & solicitus fui nõ coinquinari, non autẽ ego, sed gratia dei mecũ. Subditur statim & præmiũ, dicendo: Hi sequuntur agnũ quocunq; ierit. Agnũ sequuntur, videlicet emptorem siue redemptorẽ, cuius sunt sanguine redẽpti. Hinc Petrus apostolus ait: Redẽpti estis de vana vestra cõuersatione paternæ traditiõis, p̃tioso sanguine quasi agni incõtaminati & immaculati Chri. Repetitio, hi empti sunt ex hominibus, magnæ intentionis est indiciũ, vt non obliuiscamur eos gratia redemptoris esse id quod sunt. Nam de terra & ex hoĩbus idem est, tanq̃ si diceret, ex massa terrena generis humani, quæ vniuersa in primo parẽte

Daniel. 1.

Ephe. 4. 1. Cor. 15

2. Petri. 1

3. Reg. 11.
Deutero. 7
Nume. 25

3. Reg. 16.
Prouer. 6.
3. Reg. 11.

2. Cor. 11

Ephe. 2.

1. Cor. 15

1. Pet. 1.

1. Cor. 15

Universidad de Deusto
Biblioteca

sub peccato se vendidit. Notandum ꝓterea, qꝫ cum dixisset: hi sequunt agnum, addidit: quocunqꝫ ierit. Nunquid enim agnus necessario pro negotijs regni sui disponẽdis de loco ad locum vadit, aliosqꝫ in comitatum assumens sese absentat alijs? Sed nimirum remota variatione huiusmodi, duobus modis sequunt agnum quocunqꝫ ierit, videlicet in vestigatione iudicioꝝ eius quæ in sacris continent scripturis, de ꝯlibus sanctoꝝ iste vnus dicit: In labijs meis pronuntiaui omnia iudicia oris tui, & imitatione exemploꝝ eius, de quibus item vnus illoꝝ dicit: Vias tuas custodiui, & à ꝓceptis eius nõ discessi. Sequunt ergo agnum q̃cunqꝫ ierit, dũ iudicia eius & per spm̃ intelligunt, & per charitatem laudant, & iustificant eum in eisdẽ oĩbus iudicijs eius, & dum exemplum charitatis eius imitãtur vsqꝫ ad mortem, quemadmodũ Iohannes dicit, qꝫ ille pro nobis aĩam suam posuit, & nos debemus ꝓ fratribus animas ponere. ¶Item & hoc non ꝓtereundũ, quia cum dixisset: Hi empti sunt ex hoĩbus, addidit primitiæ deo & agno. Nã & per hoc liquet priores sanctos intelligi, de qualibus sancta & mystica lex dicit: Si obtuleris munus primitiaꝝ frugum tuaꝝ dño, de spicis adhuc virentibus, torres eas igni & confringes eas in morem farris, & sic offeres primitias tuas domino, fundens supra oleum, & thus imponẽs. ¶Spicæ nanqꝫ adhuc virentes, fuerũt priores seculi sancti hoĩes, de quibus tunc offerimus munus dño, qñ bene viuere proponimus eoꝝ exemplo. Veꝝ in eoꝝ actibus nõnulla inueniunt tunc concessa, q̃ nunc maturiore seculo euangelij falce resecant, sic postmodũ ad sedentẽ super nubẽ filiũ hoĩs dr: Mitte falcẽ tuã acutã, qꝫ venit hora vt metat, quoniam aruit messis terræ. Torres ergo eas igni .i. per sanctum discretiõis spm̃ statum discernens vtriusqꝫ temporis, ea quæ imitanda non esse in euãgelio didicisti, nõ quidem reprehendens, sed nec imitaberis, & sic offeres cum impositione olei & thuris. i. bona illoꝝ imitaberis cum charitate ad honorem dei. Igitur hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno, quod idem est ac si diceret: Istos redemit de massa generis humani agn⁹ dei Christus, testimonio fidei probatos inuẽtos illo priori & recenti adhuc seculo. De q̃ testimonio fidei adhuc subditur: ⌊Et in ore ipsorum non est inuentũ mendaciũ. ⌋Fideles eñ fuerunt, mendaciũ non coluerunt, sed vnum viuum & verum deum. De qualibus cum nullum superesse putaret Helias nisi se solum, diceretqꝫ: Dñe prophetas tuos occiderunt, & altaria tua suffoderunt, & relictus sum ego solus, & quęrunt animam meam: reliqui mihi, ait dominus septem milia viroꝝ q non curuauerunt genua ante Baal. Itaqꝫ quia cũ mulieribus supradictis non sunt coinquinati, & mendaciũ deoꝝ illaꝝ nõ sunt locuti: ⌊Sine macula, inqt, sunt ante thronũ dei. Et vidi alteꝝ angelũ volantem ꝑ medium *cœlum, habentem euangelium æternum, vt euangelizaret sedẽtibus super terram, & super omnem gentem, & tribũ, & linguam, & populum, dicens magna voce: Timete dñm, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius, & adorate eum, qui fecit cœlum, terram, & mare, & omnia quę in eis sunt, & fontes aquarum. Et alius angelus secutus est dicens: Cecidit cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et angelus tertius secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua: & hic bibet de vino iræ dei, qui mixtus est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure, in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni, & fumus tormentoꝝ eoꝝ ascendet in secula seculorum: Nec habẽt requiem die ac nocte, qui adorauerit bestiã & imaginẽ eius, & si quis acceperit characterẽ noĩs eius. Hic patientia sanctorum est, q̃ custodiunt mandata dei & fidem Iesu. Et audiui vocem de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in dño moriuntur. Amodo iã dicit spũs, vt requiescant à laboribus suis: Opera enim illorum sequuntur illos. ⌋Post canticum vnius montis Sion, quatuor isti non fiant in vnoquolibet monte vel loco, sed volant per medium cœlum & voce magna & voce publica toti mundo prædicant. Quartus ipse est Iohannes, qui de semetipso humilius sentiens, non dixit, quartus secutus est tres alios volantes per mediũ cœlum, sed audiui, inquit, vocem de cœlo dicentem mihi: Scribe: Beati mortui qui in dño moriuntur. Siquidem queadmodum dixerat, vidi angelum volantem per medium cœlum, vt euangelizaret dicens, timete dominum, & alius secutus est eum dicens, cecidit cecidit Babylon: & tertius secutus est eos dicens, si quis adorauerit bestiã. & cętera, sic poterat dicere, & quartus ego secuturus eram eos, dicens: Beati mortui qui in dño moriunt. Sed recte sic maluit loqui, vt & de seipso humilius enuntiaret, & rem aliquantulum exprimeret. Nunc enim per istos euangelizantes siue euangelium æternum habentes, quorum quarto in loco seipm̃ ponit, quatuor euangelistas datur intelligi, quorum ipse est quartus, quia nouissimus euangelium scripsit. ¶Interea meminisse oportet, quia supra diximus, septem spirituum, q̃ in conspectu throni dei sunt, ordinem respicientes, sub imaginibus præsentis huius visionis ꝓpria spiritus scientiæ opera siue dona prædicari. Quicquid autem huius gratiæ datum fuerat ante aduentum Christi, quicquid erat cœlestis scientiæ in lege & prophetis, in vno tantum monte Sion, in vno tantum celebrabatur templo quod erat in Hierosolymis, ibi enim tantummodo

Psalm. 118
Iob. 23
1. Iohan. 3.
Leuit. 2.
Infra eodẽ
3. Reg. 19
Cœli.

tummodo erãt sancta illius populi. ¶At vbi Chr̃s venit, continuo per publicũ orbis terraꝝ euangelium eius sonuit, sociatis sibi lege & prophetis, & tunc sciẽtia dei multiplicata est, cõpleto quod Daniel prædixerat, qꝫ ꝓtransibunt plurimi & multiplex erit scientia. Recte igitur secundum has visiones prius quidem canticum in monte tantum Sion auditũ est, isti autem quatuor angeli per medium cœlum volant euangelizantes, quia videlicet lex & ꝓphetæ prius in angusto gentis vnius loco sonabant, nunc autem apostolis prædicantibus Christi euangelium, cum testimonio legis & prophetarum totus mundus audiuit, quia in omnẽ terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. ¶Porro quod euãgelij ꝓdicatores, siue sancti quiqꝫ sacerdotes recte angeli dicantur fere nulli dubium est, cum scriptũ sit: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus dñi exercituum est. Ipse agnus ex cuius ore sine dubio requiritur & requirenda est vniuersa lex angelus, magni consilij angelus dictus est. Angelus quippe non naturæ sed officij nomẽ est, & est Græcum vocabulum, quo Latine dicimus nuntium. Bene ergo cum supra dixerit: Et vidi, & ecce agnus stabat supra montem Sion, nunc dicit: Et vidi alterum angelum volantẽ per medium cœlum. ¶Nunc singula dicta scrutemur, simulqꝫ perpendamus virũ singuli secundum facies suas loquantur. Notæ quippe sunt facies eorũ, & ordo quo in hac eadẽ Apocalypsi superius designatæ sunt. Nam animal primum simile est leoni, & secundũ animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aqlę volanti. De diuersitate ordinis huius ab eo, qui in Ezechiele scriptus est, suo loco aliqua diximus. ¶Sane quod nunc de primo dicit, volantem per medium cœlum, habẽtem euangelium æternum, vt euangelizaret sedentibus super terrã, & super omnem gentem, & tribum & linguam, & populum: idem & de alio qui secutus est eum, & de tertio qui secutus est eos, & de quarto qui personam suam exprimit, pariter subintelligendũ est. Primo quod ait volantẽ per mediũ cœlũ, dictioni supra scriptæ fere oppositum est, qua dixit stetisse cum agno supra montem Sion centum quadragintaquatuor cantantes quasi canticum nouũ. Illi cantantes stabant supra vnum montem Sion, iste autem & cæteri sequentes volabant per medium cœlũ. Quod est dicere: Anteq̃ in semetipso pateretur agnus dei, cum adhuc sacrificaret in figura eius agnus irrationalis, tm̃ in Sion siue in Iudæa erat notitia vel sciẽtia dei, vbi autẽ ille passus est, continuo illa scientia ad omnes gentes conuolauit, illo volatu de quo prophęta cum dixisset: Venite ascendamus ad mõtem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius, subiunxit atqꝫ ait: Quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. ¶Volabat ergo .i. exibat de vna gente ad omnem mundũ, & hoc per medium cœlum .i. in auditu omnium, non in vna tantum lingua vt prius, coangustatum habens dei verbum, sed omnibus linguis dilatatum, maxime autem Græca & Latina, quibus æque vt Hebraica lingua scripsit Pilatus super caput eiusdem agni in cruce hũc titulum: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. ¶Sed & libertatem euangelizãtium designat hic volatus per medium cœlũ. Neqꝫ enim quicq̃ eoꝝ quæ euangelizãt in angulo gestũ, aut erubescẽdum est: hinc ipse dominus ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis, ꝓdicate super tecta. Hinc Paulus ait: Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum, ita quod in me promptum est, & vobis qui Romæ estis euangelizare. Non enim erubesco euangelium. Virtus enim dei est in salutẽ omni credenti, Iudęo primum & Græco. Iustitia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est: Iustus autem ex fide viuit. Reuelatur enim ira dei de cœlo super omnem impietatem & iniustitiã hoĩm, eorum q veritatem dei in iniustitia detinent. ¶Volantem igitur per medium cœlum .i. cor habentem sursum cum despectu terrenorum incedentem per publicum, non erubescentem ministerium suum, eo quod nihil gerat aut doceat inhonestum aut infirmum. Nã hoc est q̃d sequitur: Habentẽ euangeliũ æternũ. Virtus enim dei est, veritas dei est, q̃ transire aut veterascere non potest. Nam cœlum, inquit, & terra ꝛ transibunt, verba autem mea nõ transibunt. Quod vel ad quid volabat? ⌊Vt euangelizaret, inquit, sedentibus super terrã, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum. ⌋Et est sensus: Vt prædicaret in omnes gentes incipiens ab Hierusalem, absqꝫ acceptione personarum, absqꝫ distinctione Iudæorum & gentiũ, & tribuũ, & linguaꝝ & populorum. ⌊Timete, ait, dñm, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius, & adorate eum qui fecit cœlum & terram, & mare & oĩa quę in eis sunt, & fontes aquarum. ⌋Sic in hoc libro superius quatuor animalia designata esse meminimus, vt facies leonis prima sit. Nam animal primũ simile leoni. Porro natura leonis timorem cæteris animantibus incutit. Nam ad rugitum eius vniuersa animãtium natura contremiscit. Vnde est illud: Leo rugiet quis non timebit? Et cõtinuo: Dñs deus locutus est, quis nõ prophetabit? Recte ergo primus timorem exigit dicẽdo: Timete dominum, & date honorem illi. Causaqꝫ timoris congrua redditur, quia venit, inqt, hora iudicij eius. Timor iste pœnalis est, cuius causa est expectatio iudicij, nondũ plena sapĩa, sed sapiæ inchoatio, si-

Daniel. 12.
Psal. 18.
Malach. 2.
Ezechi. 1.
Esaiæ. 2
Iohan. 15
Matth. 10.
Roma. 1.
Abac. 2.
Matth. 24. Lucę. 21
Amos. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio,ſicut ſcriptũ eſt:Initiũ ſapientiæ timor domini. Habet tamen nonnihil iuſtitiæ,quia de
Pſal. 110. fide procedit. Niſi enim quis iudiciũ futurũ credat, non timet. Eſt ergo vtilis dũ peccatorẽ
ſolicitum reddit,& ad pœnitentiam cõpellit. Vnde cũ dixiſſet: Timete dominũ,continuo
ſubiunxit:& date honorẽ illi. In quo? Videlicet,in eo vt relictis ſimulacris ad ipſum cõuer-
tamini. Sequitur eñ:Et adorate eũ qui fecit cœlũ & terrã,& mare & omnia quę in eis ſunt,
& fontes aquarum. Et alius angelus ſecutus eſt eũ dicens: ⌊Cecidit cecidit Babylon illa ma
gna,quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potauit omnes gentes.⌋ Et hic ſecundus ſecundũ fa-
ciem ſuã dicit,ſecundũ faciem vituli:nam ſecundũ animal ſimile vitulo. Vitulus autẽ ſacrifi
Leuit. 4 cium pro peccato offerebatur,cuius ſanguis in ſancta per pontificẽ inferebatur, corpus aũt
Hebr. 3 cremabatur extra caſtra,dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ ſignificans, qui pro peccato gene-
ris humani oblatus,& extra portam paſſus eſt. Quod Apoſtolus commemorãs ſequitur &
dicit:Exeamus igitur ad eum extra caſtra improperium eius portantes. Ait ergo: Cecidit
cecidit Babylon,Babylon quod interpretatur confuſio,regnũ eſt peccati,principatus mun
di,latrociniũ diaboli,hoc fine dubio deletum eſt oñino in electis per paſſionem Chri ſicut
Iohan.12 ipſe continuo paſturus dixit:Nunc iudiciũ eſt mundi, nunc princeps mundi huius eiçietur
Gene.4. foras. Quicquid ingnationis ſiue per vim ſiue per ſuaſionẽ ciuitas diaboli,ciuitas dei ingeſ-
Gene.6. ſit,ex quo ciuitatem illã primus Cain cruentis manibus ædificauit,& ex quo filij dei,ſcilicet
de ſtirpe Seth videntes filias hominũ quod pulchræ eſſent,videlicet q̃ erant de ſtirpe Cain
acceperunt ſibi vxores ex oñibus quas elegerant, vniuerſa iniquitas, oñia peccata quæ de
Ephe.5. cõmixtione reproborũ electi contradixerant, pariter cum originali peccato per mortem
Chriſti deleta ſunt,& rectores mundi huius tenebrarũ harũ de poteſtate priſtina corruerũt
vt non ſeducerent gentes,vt liceret gentibus conuerti ad deũ verũ,agere pœnitentiã & ac-
cipere remiſſionẽ peccatorũ. Cecidit ergo cecidit Babylon,q̃ à vino iræ fornicationis ſuæ
potauit oñes gentes .i. iudiciũ factũ eſt,princeps mundi huius per mortem Chriſti iudica-
tus eſt,& exinanita eſt oñis erroris confuſio,quia ebrietas fornicari à deo & in iram mitti
faciebat omnes gentes. Sane cũ improperio dicitur magna, quia ſemetipſam ſuperbiendo
magnificabat. ⌊Et tertius ſecutus eſt eos,dicens voce magna:Si quis adorauerit beſtiam &
imaginẽ eius,& acceperit characterẽ in fronte ſua,aut in manu ſua,& hic bibet de vino iræ
dei,qui mixtus eſt mero in calice iræ ipſius,& cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu an-
gelorũ ſanctorũ,& ante conſpectũ agni. Et fumus tormentorũ eius aſcendet in ſecula ſeculo
rorũ:Nec habent requiẽ die ac nocte,q̃ adorauerit beſtiã & imaginem eius: Et ſi quis acce-
perit characterem nominis eius.⌋ Et iſte tertius ſecundũ faciem ſuam dicit,ſecundum faci-
em hominis. Nam tertium,inquit,animal habens faciem quaſi hominis. Quid enim dicit?
Poſt primum qui dixerat,timete dominum & adorate eum,legem ponit & ſententiã præ-
ſcribit eis qui adorauerint alium præter eundem deum. Nam in iudicandis illis qui hoc fe-
cerint,facies hominis oñibus apparebit. De beſtia hac & imagine eiꝰ, de nomine eius,imo
de numero nominis eius,& de charactere eius, quẽ qui non habuerit in illa nouiſſima perſe
cutione,vendere aut emere non poſſit,ſuperius dictum eſt. Porro quod ſic ait: & hic bibet,
iccirco ait,quia dixerat anterior,cecidit cecidit Babylon,cui nimirum cadere,poculum da-
mnationis bibere eſt. ¶Ipſa autem dãnationis pœna,vinũ aut merum mixtum,grauiſſima
cũ ironia dicitur:nam fel amariſſimũ magis proprie diceretur. Alias &vere vinum merum
eſt,quia iudicium iuſtum & irreprehenſibile eſt. Illic omnino ſine miſericordia iudicium
erit. Quis eñ miſerebitur,vbi & ipſe agnus miſericordiarũ ſuarũ memor iam nõ erit? ¶No
tandũ quippe quod cum dixiſſet,& cruciabitur igne & ſulphure,addidit:in conſpectu ange
lorũ ſanctorũ,nec iſto contentus,addidit adhuc:& in coſpectu agni. Iudicem ipm hic agnũ
appellauit,& tamen addidit adhuc:Et fumus tormentorũ eorum in ſecula ſeculorum aſcen
det,nec habent requiem die ac nocte,&c. Nagnũ & mirabile eſt,quod is qui iudicat vel pu-
nit ſic ipſe agnus eſt,& tamen in ſecula ſeculorum ad miſericordiam inflexibilis eſt,& dici-
tur:Multa hic iudiciorum eius abyſſus nos latet. ¶Multi ignorantiam profunditatis huius
impatienter tulerunt:Et quaſi nimiã ſeueritatẽ deo aſcribere fugientes,æternitatẽ tormen-
torũ fore negauerunt,non conſiderantes ſtultitiã ſuã,quia dum miſericordem facere cõten
Matth. 25. dunt,mendacẽ facere non timuerunt eum qui dixit: Et ibunt hi in ſupplicũ æternum,iuſti
autem in vitam æternam. ¶At vero ſancti viridicæ ſcripturæ credũt, deumq̃ nihilominus
miſericordem eſſe ſine dubio ſentiunt,ſuum quoq; potius defectum eſſe deputant, quod al-
Roma. 11. titudinem diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei penetrare,vel iudicia eius comprehendere,
1. Cor. 13 & vias eius inueſtigare non poſſunt, eundemq̃ defectum ſuum patientiſſime ferunt,cogno
ſcentes ex parte donec veniat quod perfectũ eſt. Vnde mox ſubditur: ⌊Hic patiẽtia ſancto
rum eſt,qui cuſtodiunt mandata dei,& fidem Ieſu.⌋ Hic,inqt,id eſt,in eo q̃ dicunt eſſe cru
ciandi in ſecula ſeaulorum,in conſpectu agni,in eo quod dñ agnus fore illis ad miſericordiã
in ſecula ſeculorum inflexibilis,patientia ſanctorum eſt, dum non quaſi de nimia ſeueritate
murmu-

murmurant q̃ cuſtodiũt mandata dei, videlicet ſcientes futurę eſſe iudicium, qui cuſtodiunt
fidem Ieſu.ſ.non dubitantes fidelem & veracem eſſe Ieſum,qui tam terribile prælocutus &
comminatus eſt iudicium. Sequitur: ⌊Et audiui vocem de cœlo dicẽtem mihi:Scribe:Bea-
ti mortui qui in domino moriuntur. Amodo iam dicit ſpiritus,vt requieſcant à laboribus
ſuis:Opera enim illorum ſequuntur illos.⌋ Et iſte quartus ſecundum faciem ſuam audit &
ſcribit,ſecundum faciem aquilæ volantis. Nam quartum,inquit,animal ſimile aquilæ volan
ti. Iſte eſt Iohannes qui quarto loco audit & ſcribit: quia poſt alios euangeliſtas rogatus ab
eccleſiis,doctuſq; reuelationibus de cœlo,accepit ſecundum faciem,vt iam dictum eſt, aqui
læ volantis,incipiens ſecretam altitudinem principij ſempiterni,& inde incipiẽs ea ſcripſit,
quæ fere oñia in ſeculo alio.i. in cœlo repoſita ſunt. Eorum oim quæ ſcripſit nimirum hic
finis & hæc ſumma eſt:Beati mortui qui in domino moriuntur,&c. ⌊Et vidi,& ecce nubẽ
candidam,& ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hoĩs,habentem in capite ſuo coronã au-
team,& in manu ſua falcem acutam.⌋ Quem ſupra deſignauerat dicens,& vidi,&ecce ſta-
bat ſupra montem Sion,eundem manifeſtius ſe vidiſſe exprimit,ſimilem dicens filio homi
nis,quia videlicet,qui prius in lege per agnum immaculatũ figurabatur, ipſe per ſemetipm
in Euangelio locutus eſt,filius hominis factus, de Maria virgine incarnatus. Nam caro illa
virginea,caro immaculata ſine aliqua ſorde peccati originalis aſſumpta, per nubem candi-
dam hic ſignificata eſt ſecundum prophetam dicentem:Ecce aſcendit dñs ſuper nubẽ can-
didam,& ingredietur Aegyptum.i.aſſumet carnem de virgine, & ingredietur in hũc mun Eſaię. 19
dum. Nam quomodo ſol ſuper nubem candidam diem quidem nobis efficit ſed non totam
claritatem ſuam oſtẽdit,lucem quidem dat,ſed formam ſuã ſubtrahit, nec totos ignes ſuos
exerit,& frigus tñ competẽter exuperat præteritæ algidæ noctis: ſic diuinitas clariſſima in
carne miraculis quidem & ſermone ſapientiæ nos illuminauit, ſed non ſemetipſam, ſicut
eſt, manifeſtauit: locutus quidem eſt & fecit vt deus, non tamen formam dei oſtendit, nec
totam virtutem ſuam exercuit, & tamen ad expugnanda ſpiritalia nequitiæ ſatisfecit. Se-
debat ergo ſuper nubem candidam,ſimilitudo filij hominis, imo & ipſa ſuper quam ſedere
videbatur non realiter nubes erat,ſed ſimilitudo nubis. Neq; enim corporaliter, ſed in ſpi-
ritu iſta videbat. Quanquam autem iſta ſeſſio filij hominis de ſecundo eius aduentu recte ac
cipi videatur,nos tamen,vt propoſitum rerum geſtarum ordinem pro poſſe teneamus, de
primo eius aduentu accipere non incongrue poſſumus. Deniq; in agno ſtante ſupra montẽ
Sion,eiuſq; cantoribus centum quadragintaquatuor milibus typicum legis ſacrificium &
integros fideles temporis illius in quatuor euangelij æterni præconibus huius filij hominis
quadrigas euangelicas accepimus. ¶Nunc ergo dicendum qualiter in primo aduentu ſuo
gemina falce acuta vſus fuerit,ſecundum præſens capitulum huius viſionis. Nam & hic fal-
cem ad metendum,& poſtmodum alius angelus, per quem ſignificatur idem qui filius ho-
minis magni conſilij angelus, falcem ad vindemiandum in manu ſua habere dicitur. ¶Se-
dentem,vt iam dictum eſt,vidi,inquit,filium hominis habentem in capite ſuo coronam au
ream,& in manu ſua falcem acutam. Duplicem ob cauſam hic filius hominis auream in ca-
pite ſuo dicitur habere coronam:tum quia rex,tum quia ſacerdos eſt. Nam quod ſacerdo-
tij honor coronam habeat teſtatur Sapiens,cum in laudibus patrum de ſacerdote dicit Aa-
ron:Corona aurea ſuper mitram eius,expreſſa ſigno ſanctitatis,gloria honoris & opus vir Eccl. 45.
tutis. Dicit autem hoc de lamina ſancta in qua ſcriptum erat ineffabile nomen domini tetra
grammaton, id eſt, quatuor literarum יהוה: Significabat enim coronam huius filij homi-
nis,de qua Pſalmiſta cum dixiſſet: Quid eſt homo quod memor es eius, aut filius hominis Pſalm. 8.
quoniam viſitas eum? Minuiſti eum paulo minus ab angelis,continuo ſubiunxit: Gloria &
honore coronaſti eum. Et illud nomen eius de quo dicit Apoſtolus: Propter quod & deus Philip. 2
illum exaltauit,& donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Habeat igitur in capite
ſuo coronam auream,& in manu ſua,inquit,falcem acutam,ſubauditur,ad metendum. Se-
quitur enim, ⌊Et alter angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad ſedentem ſuper
nubem: Mitte falcem tuam acutam, quia venit hora vt metatur, quoniam aruit meſſis ter-
ræ. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem,falcem ſuam in terram,& meſſuit terram.⌋ Quæren
da eſt ergo meſſis quam primo aduentu ſuo hic filius hominis meſſuerit. Nam de illa meſſe
quam intendit dicens:Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem,&in tempore meſſis dicam
meſſoribus:colligite zizania,& ligate ea in faſciculos ad comburẽdum: triticum autem re- Matth. 13.
condite in horreũ meum. De illa,inquam, meſſe certum eſt quod finis ſeculi ſit. Dixit eñ:
Meſſis vero conſummatio ſeculi eſt:Meſſores autem angeli ſunt. ¶Vbi ergo meſſis alia in-
uenitur? Nimirum vbi hic idem filius hominis fatigatus ex itinere & ſedens ſuper puteum,
fidem gentium paratam eſſe videns ad audiendum,dicebat diſcipulis ſuis:Nonne vos dici- Iohan. 4
tis,quod adhuc quatuor menſes ſunt,& meſſis venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos vſos
& videte regiones,quia albæ ſunt iam ad meſſem. Et qui metit mercedẽ accipit,& congre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc 10. gat fructū in vitā æternā, vt & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. Ego misi vos metere quod non seminastis: alij laborauerunt, & vos in laborem eorum introistis. Quinam sunt illi qui laborauerunt, vel q seminauerunt, nisi Moses & prophetæ, q Christum venturū p̄dixerunt? Porro alij in labores illorum introierunt, & fata illorum messuerunt, quia videlicet, illi Christum, quem prophetauerunt tempore suo non viderunt, apostoloꝝ aūt beati oculi viderunt. Cum ergo venisset Christus, iā tempus messis extitit, vt videlicet, quemadmodū metendo plenum frumentum in spica separatur ab arida stipula, ita suscipiendo Christū vi uificans spūs separatur ab occidente litera. ¶Itaq; exiens alter angelus de tēplo, & clamans voce magna: Mitte, inquit, falcem tuam acutam, quia venit hora vt metatur, quoniam aruit messis terræ. Quis porro iste alter angelus sit, euangelica filij hominis nobis insinuat autoritas, cum de præcursore suo Iohanne dicit: Quid existis in desertum videre? Prophetā? Etiā
Matth.11. Malach. 3. dico vobis, & plus q̄ prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelū meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuā ante te. ¶Ergo angelus Iohannes, & hic iccirco recte dī alter angelus, quia & hic filius hominis ad quē clamat, cuius præco vel præcursor est, angelus dī, sicut & propheta in quo illud de Iohāne scriptum est, continuo dicit: Et statim veniet ad templum sanctum suū dominator quem vos quæritis, & angelus testamenti quem vos vultis. Hic alter angelus exiuit de templo, imo & de templi illius manufacti vmbratico sacerdotio. Sacerdos nanq; erat pater eius Zacharias, & secundum legem, pa
Matth. 3 trī sacerdoti, filius sacerdos succedere iure debebat. At ipse exiuit, in desertum abijt, zonam pelliceam & pilos camelorum præclaris illius sacerdotij stolis prętulit. Illic iuit clamare voce magna, supplicare magno desiderio, vt eum quem salutauerat exultando clausus in vtero videre & ostendere mereretur mundo. Nesciebat quippe illum facie, licet per spiritum prophetiæ sciret eum aduenisse. Quid ergo dicebat: ⊥Mitte falcem tuā acuram: ⊥Hoc est manifestare in Israel, & prædica per temetipsum, & prædicando doce homines foris relinquere occidentem literam, & colligere viuificantem spiritum, & intelligere quod hactenus lex & prophetæ prophetauerunt. Quare? Quia venit hora vt metatur, qm̄ aruit messis terrę. ⊥ Quemadmodum in agris q̄ diu frumentum spica nondum plene formatum est, ad maturitatem perductum est, foris cum stipula manet, vbi aūt permaturuit, tūc demū secatur, & stipula foris relicta intus comportatur. Ita q̄ diu venturus expectabaris, lex carnaliter obseruabatur: vbi autem tu aduenisti, iam te prædicante, litera legis cum carnalibus Iudæis foris relinquenda, & spiritalis sensus intus colligendus est, ita vt verbi gr̄a, sint celibes, & tñ nihilominus, imo multo melius attendant id quod dictum est: Maledictus omnis qui non facit
Iohan.1. semen in Israel. Tandiu clamauit donec illi responsum est, vt veniret in aqua baptizans dato huiusce modi signo: Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam & manentem in eo, hic est qui baptizat in spū sancto. Factum'q; est atq; hoc signo manifestatus in
Matth. 3. 4 Israel, extunc cœpit prædicare & dicere: Pœnitētiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Sequitur ergo: ⊥Et misit qui sedebat super nubem falcem suā in terram, & messuit terram. ⊥Messis illius primitiæ apostoli fuerunt, & post illos oēs qui ex gente illa credētes relicta carnalium cerimoniaꝝ arida stipula, legē spiritalem spiritaliter adimplere studuerunt. Porro de illis omnibus qui stipulam illam, i. legis occidentē literā carnaliter æmulantes, & euangelico spū inuidentes apostolos Christi persecuti sunt, eadem impietate qua ip̄m occiderūt Chr̄m, quale factū sit iudiciū sequentia visionis protinus significant. ⊥Et alius amgelus exiuit de templo å̄d est in cœlo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus de altari qui habet potestatem super ignem clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ sunt vuæ eius. Et misit angelus falcem suam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsq; ad frenos equoꝝ per stadia mille sexcenta. ⊥ Alius iste angelus eundem significat Chr̄m, iam p passionē mortis acquisitam habentem potestatē in cœlo & in terra, quem-
Matth. vlt. admodū dixit postq̄ resurrexit: Data est mihi oīs potestas in cœlo & in terra. ¶Hic in manu sua falcem acutam, i. in eadem potestate sua ineuitabilem habebat sententiam, videlicet,
Luc. 23. super inimicos suos Iudæos iusto iudicio proferendam, vt sicut prædixerat de illis cum iam caderent in ore gladij, & captiui ducerentur in omnes gentes. Eiusmodi falcem habens exiuit de templo quod est in cœlo. Iam enim quando venit ira eius super infelices Iudæos, circundante illos exercitu Romano, ipse ascenderat in cœlum, & intrauerat in illud templum
Hebr. 9 suum non manufactum vbi nunc, sicut ipse Apl's ait, assistit vultui dei, pro nobis pontifex factus in æternū. ⊥Et alius angelus de altari qui habebat potestatem super ignē, clamauit voce magna ei qui habebat falcem acutam dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniā maturæ sunt vuæ eius. ⊥ Angelus qui hæc clamat Moses recte in-
Iohan. 5. telligitur, qui Iudæos accusat. Ipse nanq; dñs quodā loco dixit eis: Nolite putare q̄ ego accusaturus

cusaturus sim vos apud patrem. Est qui accusat vos Moses, in quo vos speratis. Iste nimirū clamauit & accusauit botros amarissimos. s. Iudæos, qui dominū totius vineæ aceto mixto Matth. 27
cum felle potauerant, & vsq; in hodienū diem accusare non definit, exempli gr̄a, quoties legitur aut canitur illud de Cātico Deuteronomij: De vinea Sodomoꝝ vinea eoꝝ, & de sub- Deuter. 32.
urbanis Gomorræ. Vua eoꝝ vua fellis & botri amarissimi. Fel draconū vinū eoꝝ, & venenum aspidū insanabile. Hæc profecto cum dicit, clamat & accusat vineā malo suo vindemiandam. ¶Quid aūt est q̄d de altari clamare & sup ignē potestatē habere dr̄? Tabernaculum & altare, & sancta sanctoꝝ primus idem Moses illis fecerat, & in illo altari fic super ignē po Leuiti. 9.
testatem habebat, vt eo inuocante ignis à dño super holocausta descenderet, itemq; irato il Nume. 16
lo contra sacerdotij temeratores, & dicente ad deū, ne respicias ad sacrificia eoꝝ, non super holocausta ignis ꝓpitiationis descenderet, imo eosdem præsumptores, videlicet Chore & omne concilium eius, ignis iræ dei consumeret. Et quidem de illo altari ritus ab eodē Mose Iudæis traditus, propitiatio erat vsq; ad illud eoꝝ sacrilegium, quo dñm occiderunt. ¶Extunc aūt clamante mose, & dicente ad deum, ne respicias sacrificia eoꝝ: omnia sancta illoꝝ igne excidij resistentibus Romanis irrecuperabiliter exusta sunt. Mitte ergo, inquit, falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ. Quare? Quoniā, inqt, maturæ sunt vuæ eius .i. quoniam impletæ sunt iniqtates eius, quemadmodum per concessionē dixerat ipse paulopost occidendus: Implete mensuram patrum vestrorum. Et post pauca: Ecce ego mitto Matth. 23
ad vos prophetas & sapientes, & scribas, & ex eis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatē, vt veniat super vos oīs sanguis iustus qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinem Zacharię filij Barachiæ quem occidistis inter templum & altare. Sequitur ergo: ⊥Et misit angelus falcem suam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ dei magnum. ⊥No ta est orbi vniuerso vindemiatio illa, excidiū illud infelicissimū, quo super illos cōgestus est aceruus omnium miseriaꝝ, quaꝝ ipse quoq; lectiones horrore & admiratione plenæ sunt. ¶Sed quid est quod cum dixisset, & vindemiauit vineam terræ, addidit: & misit in lacū iræ dei magnum? Nimiꝝ idip̄m q̄d per Mosen cū præmissum esset, ignis succensus est in furore meo, adiunctū est: & ardebit vsq; ad inferni nouissima. Non enim tantummō materiali gladio vindemiati, aut corporali tantū captiuitate captiuati sunt, sed temporali pariter & æter Deute. 32.
na dānatione dānati. Vnde & propheta p concessionem loquitur: Et duplici contritione cō Hiere. 17.
tere eos dñe deus meus. Hinc est quod adhuc subiungitur: ⊥Et calcatus est lacus extra ciuitatem. ⊥Quid est enim extra ciuitatem, nisi extra regnum dei, extra ecclesiam Christi? Electi nanq; sunt de ciuitate illa cuius principem occiderunt, ac regno illo cuius regem crucifixerunt. Iccirco aūt electi sunt, qa sic voluerunt dicendo: Nolumus hūc regnare super nos. Cū Luc. 19
ergo ciuitatis æternæ regē sup se regnare nolētes, Romano exercitu circundante pessundati sunt, nimirum lacus extra ciuitatem calcatus est. Et o inestimabilis calamitas, inconsolabilis miseria. Non sic botris illis, quō alijs qui calcantur intra muros ciuitatis, & ideo pro torcularibus cantant, quia sic calcantur pressuris huius mundi, non defluunt in stagnū inferni, sed in apothecam dñi, in illa dilectissima tabernacula dñi, in illa vbi concupiscentes deficiunt, et deficientes concupiscūt atria dñi. Damnationē siue contritionē illoꝝ duplicem mirabiliter Psalm. 83.
significauit vel significatam vidit: Et calcatus est, inquit, lacus extra ciuitatē. ⊥Et exiuit sanguis de lacu vsq; ad frenos equoꝝ per stadia mille sexcenta. ⊥ Ordo verboꝝ est: Et extra ciuitatem per stadia mille sexcenta calcatus est lacus, & exiuit sanguis vsq; ad frenos equorū. ¶Per stadia, inquit, mille sexcenta longe extra calcatus est. Nimiꝝ hoc plus q̄ sabbathi iter est. Denicq; secundum legem non plus quàm mille passus in sabbatho extra progredi licet. Porro stadia mille sexcenta, ducenta sunt passuum milia. Longe ergo plus est quàm sabbathi iter. Dñs autem, apud quem tota lex spiritalis est, statum vel seculum illud, quod præsenti vitæ succedit, sabbathi nomine vult intelligi dum tam populi illius prædictam tribulationem & iram, q̄ illam quæ p omnes sub Antichr̄o futura est, prænuntians: Orate autem, in- Matth. 24.
quit, ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbatho. ¶Et est sensus: Orate ne finis omniū mors vos comprehendat in infidelitatis hyeme, vel ne tunc primum conuerti & per pœnitentiam velitis effugere iram dei, qñ non licet operari. O igitur miseri nunquam mīam cōsecuturi, q̄ꝝ tam longe extra ciuitatem calcatus est lacus, vt iam in illam non possint reuerti, quia sabbathum est illic quo non licet plus quàm mille passus proficisci. i. non nisi de minoribus pc̄is veniam cōsequi. ¶Qui porro sunt equi quorum vsq; ad frenos sanguis exiuit, nisi spūs maligni, qui nunc quidem quasi in frenos equi per aerem feruntur indomiti, vltimo iudicio tandem aliquando frenandi? Nimirum vsq; ad frenos equorum eiusmodi sanguis illorum exiuit, quia socij & compares erunt dæmonum in supplicijs æternis. Scripta nanq; iam est sententia qua dicetur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Matth. 25.
¶Et vidi aliud signum in cœlo magnū & mirabile, angelos septem habentes septem plagas CAP. XV
nouissimas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nouissimas,qm̃ in illis consummata est ira dei.¶ Post canticum cantatum cum agno supra montem Sion,& post volatus magnasq; voces trium angelorꝫ quibus addit Iohannes ipse quartus est,sedente filio hominis & vindemiante vineam terræ, septem angeli habentes septem plagas nouissimas in septem phyalis,sicut postmodum scriptum est, cõspiciuntur:qa post prisca legis & prophetarum cantica,condito Christi Euangelio,iamq; sedente ad dexteram pris eodem Chro cuius iudicio ppls Iudaic⁹ modo supradicto vindemiatus est,pdicatores sancti multiplicati sunt,orbemq; vniuersum scientia domini repleuerunt. Meminisse nanq; & hic conuenit,quia libri huius partes distinguendo secundum septem spūs domini,eum cuius operum imagines in pcedenti conspiciunt visione,iam diximus sanctum esse spm̃ scientiæ.¶ In phyalis ergo recte intelligitur illa profusio siue multiplicitas,de q̃ in Daniele scriptum est:Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia:simulq; illa linguarꝫ copia,de qua Dauid cum dixisset,dies diei eructat verbum,& nox nocti indicat scientiã,continuo subiunxit:Non sunt loquelæ neq; sermones,quorum non audiant voces eorꝫ. ¶ Phyalæ nanq; ore grandi exterius dilatantur vnde & nomen sortiũtur. Siquidem phy Græce,os Latine,alin vero vitrum dr̃,& inde vasa huiusmodi dicta sunt,q̃d ex q̃ vitro facta, vẽtre mediocri contenta,ore,vt iam dictum est,patulo dilatantur,Nimirꝫ huiuscemodi vasculis pdicatores noui testamenti,apostoli siue apostolici viri recte similant,quorꝫ & mentes spiritus sanctus scientia sua intus repleuit,& ora foris dilatauit,vt ficut iam dictum est,non essent loquelæ neq; sermones,quorꝫ non audirentur voces eorum.i.vt in ore eorum omnia genera nascerentur linguarum.¶ Econtra cãtores supradicti apud quos lex & propherę in vna tm̃ Hebræa gente latebant, quiq; cãtica illa vna tantum.s. Hebræa lingua cantabant siue legebant Ciathis assimilantur:Quæ vascula ventre distenta ore pusillo coangustãtur. Ait itaq;: Et vidi aliud signum in cœlo magnũ & mirabile. Reuera post illud signũ,quo viderat stante agno supra montem Sion stare cum illo centum quadraginta quatuor milia,cãtantes canticum nouum,magnum & mirabile est hoc signũ,q̃,videlicet,filio hominis vindemiante vineã terræ,angelos illos septem plagas nouissimas habere, & in illis iram dei consummare. ¶ Qui em̃ sunt septẽ isti angeli nisi vniuersi pdicatores euangelij,veritatis nuntij? Nam quia spūs sanctus,q iam dictas & postmodum dicendas illis phyalas dedit,septiformis est, recte septenario numero comprehenduntur,& simul intelliguntur vniuersi. Porro plagas nouissimas primarꝫ respectu plagarꝫ dicit,q̃s,videlicet, primas septẽ plagas memorauimus superius,vbi septẽ angeli septẽ cecinerũt tubis. De singulis istis plagis nouissimis postmodũ ordine dicendũ erit,quõ illæ primæ,istæ nouissimę dicantur & sint. ¶ Veruntñ & hic breuiter prælibandum est,quia plagæ illæ iccirco primæ dicunt,quia percusserunt corpora: istæ aũt nouissimæ,quia perueniunt vsq; ad animas. Vnde & notandum est quod dicit, quoniam in illis consummata est ira dei. Ira nanq; dei occidendo corpora inchoatur,& postquam occiderit,animas in gehennam mittendo consummatur. Sequitur: Et vidi tanquam mare vitreũ mixtum igne,& eos qui vicerunt bestiam & imaginem eius stãtes super mare vitreum mixtũ,habẽtes citharas dei,& cantabãt canticũ Mosi serui dei,& canticũ agni dicentes: Magna & mirabilia opera tua dñe deus omnipotens,iustæ & veræ viæ tuæ rex seculorꝫ. Quis non timebit te dñe,& magnificabit nomen tuum? Quia tu solus es pius, quoniam oẽs gentes venient,& adorabunt in cõspectu tuo,qm̃ iudicia tua manifesta sunt. Isti reseruati sunt in vasis misericordiæ,& cantando salutem suam citharizando saluatoris sui gratiam, feliciter effugerunt de terra & de mari,de fluminibus fontibusq; aquarꝫ,de solis æstu vel igni,de sede vel regno bestiæ tñbroso,de flumine magno Eufrate,de aere siue potestatib⁹ aeris huius,in quæ oĩa phyalæ iræ dei iam dictæ postmodum effusæ narrant. Isti enim sunt,qui reuelata per euãgelium ira dei de cœlo sup oẽm impietatẽ & iniustitiã hoĩm,crediderunt & pœnitentiã egerunt,& baptizati sunt in remissionem peccatorꝫ. Iccirco ab illis iræ filijs q credere noluerunt,narrationis ordine segregantur,& prius istorum salus,ac deinde illorꝫ perditio narratur. Ait itaq;: Et vidi tanquam mare vitreum,mixtum igne. Hoc mare baptismi Chri sacramentũ,est aq̃ illa,quæ cũ sanguine de lanceato latere eius pendentis in cruce visibiliter cucurrit,quæ peccata omnia delet & mundat,sed nõ sine inuisibili spiritus sancti potentia siue præsentia. Recte ergo cum dixisset,& vidi tãquam mare,addidit,mixtũ igne: quia,videlicet in baptismo,sicut iam dictum est,visibilis aqua nil ageret sine inuisibili spiritus virtute. Et pulchre cum dicere posset:Et vidi aquam,dicere maluit:Et vidi tanquã mare,quia nimirum baptismi Christi quo peccata sorbentur,cum rubro mari,quo Pharao cũ curribus & æquitibus suis perijt,non parua vel ignota quædam similitudo est. ¶ Nouit aũt catholica fides,quia illi quoq; priores citharœdi siue cantores q supra visi sunt stantes cum agno supra montem Sion,simul cum istis iunioribus supra hoc mare steterunt, id est, non sine aqua baptismi,non sine sanguine passionis Christi & igne spūs sancti salui facti, vel ad perfectũ adducti sunt. Neq; em̃ illa sacramenta vmbratica, verbi gra: quod in Mose baptizati sunt

Daniel.12. Psalm.18.

Roma.1.

Exod.14.

zati sunt in nube & in mari,& manna comederunt,& aquã de petra biberunt,non,inquam, hæc & cætera figuratiua dei mirabilia,illos ad perfectum adduxerunt,sed per illa oĩa q̃si cathezizati,tandẽ aduenientis saluatoris passione regenerati sunt,tunc in simul omnes, quando patefacto,sicut iam dictum est,eius latere,& pfluente aqua cum sanguine,sacramentum baptismatis conditũ est. Nos enim idcirco singulatim baptizamur,qa ecclesiæ quę tunc regnata est,nondum incorporati eramus,imo necdum omnino eramus. ¶ Igitur quod nunc ait: Et eos qui vicerunt bestiã & imaginem eius vidi stantes supra mare vitreum. Tam de veteris quàm de noui testamenti sanctis omnibus recte intelligimus: qa nimirum & illli crediderunt venturum,& isti qui credunt aduenisse Chm̃,ipsa fide dum credunt & baptizantur,vicerunt bestiam & imaginem eius.i.diabolum & omnem impium hominem imitatorem eius. Deniq; cuncta crimina,vniuersa peccata tã originalia q̃ actualia,quæcunq; fiue suasione siue exemplo ingessit istis,illa bestia & illa imago eius in mari isto obruunt, ipsi vero supra mare stant.i.superstites sunt,vt transeant ad veram terram pmissionis, quã promittendo tunc abscondebat litera legis,nunc aũt reuelat spūs euangelij. ¶ Quapropter pulchre dr̃,hoc mare vitreum,quia ficut in vitro quod continetur translucet, sic in isto euangelij sacramento iam nil occultum est,sed quod primum in figura gerebatur,nunc in re geritur, & totum manifestũ est. Sed & iccirco mare vitreũ dictum recte intelligis,vt cognoscas, qa oẽs qui accedunt debent esse vitrei.i.simplices,per veritatem puræ cõfessionis, quia scriptũ est:Spūs enim sanctus disciplinæ effugiet fictum. Qui autem scrutatur corda & renes deus, ipse videt qua mente, q̃ affectu quisq; stet supra hoc mare, quali vel quanta cum gratiarum actione accipiat siue respiciat mare quod pertransiuit,quales vel quantos inimicos pfequentes euaserit,quomodo super hoc non ingratus humili exultatione trepidet aut tripudiet in laudem dei. Vnde & protinus subiungit: Habentes citharas dei,& cantãtes canticũ Mosi serui dei,& canticũ agni. Profecto citharæ dei nõ manufactę sunt,qualib⁹ homo fidiculas arte dimẽsas supextendit,sed citharæ pectorꝫ fidelium,in quibus per fidem musica cœlestis .i.verbũ inhabitat veritatis,vbi chordæ sunt extentæ pceptorꝫ dei, de qualibus Psalmista dicit:Confitemini dño in cythara,in psalterio decẽ chordarꝫ psallite illi. Decẽ qppe legis pcepta sunt, quorum sine obseruatione non valet deo quicunq; hoc mare transiuit: Cum em̃ dixisset,euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti,addidit adhuc, docentes eos seruare omnia quæ mandaui vobis. Hæc nimirum obseruare,est super hoc mare stando cãtare,primũ in cithara, deinde in psalterio clarius sonante.i. primum in timore,deinde in perfecta charitate. Habentes igitur citharas dei,inquit.i.bene operantes ad gloriam dei,non vt videantur vel audiantur ipsi ab hominibus, sed vt glorificent patrem ipsorꝫ qui est in cœlis. ¶ Porro quod dicit,& cantantes canticũ Mosi serui dei, iuxta historiam notum est,quod vel quale canticum Moses seruus dei, cum filijs Israel transito mari cantauerit,submerso Pharaone cum curribus & equitibus suis: Cantemus,inquit, dño,gloriose enim magnificatus est,equũ & ascẽsorem eius proiecit in mare,&c. Iuxta mysticum euangelicæ veritatis intellectum,q̃liter canticum hoc eis congruat q de lauacro regenerationis ascenderunt,fere nullus ignorat. ¶ Cum ergo dixisset cantantes canticũ Mosi serui dei,recte addidit,& canticũ agni,quia nimirꝫ quod sub Mose historialiter in figura gestum est illo tranſitu maris,hic spiritaliter in baptismate suo quo nos regenerauit,agnus dei Christus adimpleuit. Et pulchre hoc loco scriptura præsens, filiũ dei,cuius in morte baptizati sumus,agnum dei nominauit,quia,videlicet quando Moses canticum illud cecinit,idipsum propter quod canebat euenerat per immolationem agni,mẽse primo,quartadecima die mensis ad vesperam domino iubente,immolati in typum eiusdem Christi filij dei, propter pcta nostra vt ea tolleret immolandi. Magna,inquiunt,& mirabilia opera tua domine deus omnipotens,iustæ & veræ viæ tuæ rex seculorꝫ. Hoc nimirum etsi non verbis,sensu nihilominus canticum est Mosi serui dei. Etenim cantico illo non semel sed multis vicibus in operibus illis collaudant magnificentiam domini. Gloriose enim,inquit, magnificatus est. Item: Dextera tua magnificata est in fortitudine. Item: Quis similis tui in fortib⁹ domine,qs similis tui magnificus in sanctitate? Ergo canticum est Mosi,cantatur enim & sensu & exemplo Mosi. Sunt autẽ duo maxima q̃ hoc breui versiculo citharizant in voce exultationis & confessionis,s.fortitudo dei,& iustitia regis sempiterni. ¶ Nam quod dicunt magna & mirabilia opera tua,fortitudinis laus: q̃d adnciũt iustæ & veræ viæ tuæ,iustitiæ confessio est. Nimirum hæc duo in anima confitentis,non æqualium meritorum sunt. Nam bñ quidem meret qui fortissimi spirituum dei mirabilia videns opera,timet & laudat atq; confitet. ¶ Optime aũt is q iustitiam eius in eisdẽ opibus,& vbi intelligit, cõtra calumniatorem defendere nitit,& vbi deficit,minor sensu,nihilominus cum dilectione veneratur,& dicit illud quod quenq; nostrum dicere docet Apostolus: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei,quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles viæ eius. ¶ Exẽpli gratia,Pha-

1.Cor.10

Psalm.32

Matt. vlti.

Matth. 5.

Exod.15

Roma.6.

Exodi. 12

Exod. 15

Roma.11

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia: Pharaone submerso cũ curribus & equitibus suis, super quo cantatur supradictũ canticũ
Exod.15. Mosi serui dei, cantemus domino glorioſe enim magnificatus est, promptũ est scire, cur do
mino vt vere forti cãtetur: quia manifestũ est fortitudinis eius mirabile opus. ¶ Vbi autem
Exod.7. de eodem Pharaone loquitur deus, ego indurabo cor ei⁹. Item q̃ ad Mosen: Miserebor cui
Exod.33. voluero, ibi proculdubio & si minus videtur, credenda & confitenda est iustitia viarum ei⁹.
1.Cor.13 Nam inde fit vt prius latebat, ipsa subiectionis humilitas, interdum aliqua ex parte cogno
scere mereatur, donec veniat quod perfectũ est. ¶ Sunt autẽ ipsæ viæ domini duæ, altera mi
Psalm.24. sericordia, altera veritas. Sic enim dicit scriptura: Vniuersæ viæ domini misericordia & ve
ritas. De misericordia cantant victores isti, quia tu solus es pius, quoniam omnes gentes ve
nient & adorabunt in cõspectu tuo. Hoc nanq; gratuitæ misericordiæ vel misericordis gra
Ephe.2. tiæ est, quod gentibus omnibus absq; personarum distinctione euangelizatum est vt veni
rent, & vt hi qui erant longe, prope fierent. Iccirco cum dixisset, quia tu solus pius es, ipsum
pietatis opus subiunxit: quoniã oñes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo. ¶ Por
ro de secunda via quæ est veritas protinus dicunt hi: Quoniam iudicia tua manifesta sunt.
Subauditur eñ, quod sint vera. Vero nanq; iudicio factum est & illud quod ad supra memo
Exod.7. ratũ Pharaonẽ dicit: quia in hoc ipsum te excitaui, vt ostendã in te fortitudinẽ meam, & il
Roma.9 lud quod modo superius dictum est, vindemiauit gentẽ Iudaicã, vt non solũmodo cæci fie
rent qui prius videbant, verum etiam caderent in ore gladij, & captiui ducerentur in oñes
1.Cor.2 gentes. Huiusce modi eius iudicia manifesta sunt, non quidem omnibus, sed eis quibus ipse
1.Cor.13 per spiritum suum reuelauit, & non perfecte adhuc, sed ex parte donec veniat quod perfe
ctum est. Quoꝝ secundũ sensum poterat hic latius tractari, si non traheremur studio profi
ciscendi. Inter huiusmodi opera fortitudinis & iustitiæ dñi admirantes dicunt cantores istis
Iohan.5 ⌊Quis non timebit te dñe, & magnificabit nomen tuum?⌋ Cum dicunt, quis non timebit,
Psalm.75 subaudiendum est, & pacẽ habebit? Sic enim alia scriptura dicit: Quis restitit ei & pacẽ ha
buit? Item & alibi scriptum est: Tu terribilis, & quis resistet tibi? subauditur eñ nullus. ¶ Et
protinus causa grauissima redditur, cur resistere posset nullus: Extunc ira tua. Et est sensus:
Ex quo peccator non per infirmitatem labendo, aut per ignorantiam errando, sed per su
perbiam tibi resistendo peccat, extũc ira tua, vt, videlicet, non iã dissimiles aut auersum euo
ces, sed ferias atq; fortiter confringas. Igitur qs non timebit te dñe, & magnificabit nomen
tuũ, idem est ac si dicat: Cum tam magna & mirabilia sint opera tua domine tamq; iustæ &
veræ viæ tuæ, superbi & ingrati vbi parebunt? Qui eñ non timet nunc, subiectus timebit,
Esaiæ.2 imo conturbabit oppressus, iuxta illud quod per Esaiam prophetica in eũ inuectione dr: In
gredere in petram, absconde fossa humo à facie domini & à gloria maiestatis eius, cũ sur
rexerit percutere terram. ⌊Post hæc vidi, & ecce apertum est templũ tabernaculi testimo
nij in cœlo, & exierunt septem angeli, habentes septem plagas, de tẽplo, vestiti lapide mun
do candido, & p̃cincti circa pectora zonis aureis. Et vnus ex quatuor animalib⁹ dedit septẽ
angelis septẽ phyalas plenas iracundiæ dei viuentis in secula seculorũ.⌋ Post hæc, inquit, vi
di: subauditur id quod supra iam narrare cœperam, dixerat enim: Et vidi aliud signũ in cœ
lo magnũ & mirabile, angelos septem habentes septem plagas nouissimas, quoniam in illis
consummata est ira dei. Sed cum hoc dicere cœpisset, protinus omisit, pulchamq; digressio
nem fecit, vt prius id quod simul viderat, scriberet. s. mare vitreum, & eos qui stando supra
illud plagas illas gratia Christi euaserunt, & deinde ordinem plagarum earundem, qualiter
effusæ sint siue effundantur in eos qui non crediderũt, & supra mare illud stare neglexerũt.
Marc.vlti. ¶ Nam hic est ordo euãgelicus: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero nõ
crediderit, condemnabitur. Prius salus credentibus, deinde damnatio proposita est nõ cre
dentib⁹. ¶ Vidi ergo, inqt, post hæc, & ecce apertum est templum tacernaculi testimonij in
cœlo. Templum tabernaculi testimonij ecclesia erat temporis anterioris, cuius ritus omnis
vel ordo figuratiuus à tabernaculo testimonij initiatus est, quod fecit in eremo Moses. Hoc
Exod.36 templum, i. hæc ecclesia in vna tantũ gente Iudæa claudebatur, in qua sola notus erat deus.
Psalm.75 Claudebatur loci angustijs, claudebatur non intellectis ceremoniarum causis mysticis atq;
Matth.26. figuratiuis. Verum domino Iesu tradente spiritum, & in morte sua supra dictum conden
Luc.24 te baptismatis sacramentum, velum templi scissum est à summo vsq; deorsum, & ipse resur
gens à mortuis, aperuit discipulis suis sensum vt intelligerent scripturas. ¶ Apertum est er
go templum tabernaculi testimonij. Vbi? In cœlo, inquit. Cœlũ vel cœli, omnes sancti, in
Psal.18. quibus deus habitat, & maxime apli sunt. De illis nanq; scriptũ est: Cœli enarrant gloriam
Matth.20. dei, & opera manuũ eius annuntiãt firmamentũ. In cœlo ergo. i. in aplorum cordibus aper
Actoꝝ.17 tum est, vtpote quibus sicut iam supra dictum est, aperuit sensum vt intelligerẽt scripturas.
Itaq; sic aperto templo. ⌊Exierunt septem angeli habentes septem plagas de tẽplo.⌋ Quo
modo exierunt, vel quo exierunt? Nimirum relinquendo carnales legis ceremonias de tẽ
plo exierunt, imo & excutiendo puluerem pedum suorum in Iudæos incredulos, ad gen
tes ex

tes exierunt. Habentes, inquit, septẽ phyalas. i. prædicare iussi iram & indignationẽ & tri
bulationẽ in omnẽ animã hominis operãtis malũ, Iudæi primũ & Græci, sic econtrario glo
riam & honorem & pacem in omnem animam hominis operãtis bonũ, primum Iudæi & 2.Timo.4
Græci, videlicet quales erant illi quos pauloante dixit stantes supra mare, & cantantes can
ticum Mosi serui dei. At vero plagas eiusmodi habentes, & seculo huic nequam mala ven
turã opportune importune nuntiaturi, oportebat vt essent inter aduersa securi, & ad perfe
rendas tentationes bene præparati. Sequitur ergo: ⌊Vestiti lapide mundo candido, & præ
cincti circa pectora zonis aureis.⌋ Lapis mundus & candidus Chris est, sanctus innocens &
impollutus. Ait autem Apls: Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis. Por Galat.3.
ro zona aurea circa pectora, charitas in cordibus perfecta. Nã charitas dei, inquit idẽ Apls, Roma.5.
diffusa est in cordibus nostris per inhabitantem spm̃ eius in nobis. Bene igitur præparati &
præmuniti exierunt, foris contra persecutiones lapidei, intus contra tentationes præcincti.
⌊Et vnus, inquit, ex quatuor animalibus dedit septem angelis, septẽ phyalas plenas iracun
diæ dei viuentis in secula seculorum.⌋ Tunc angelis istis phyalæ datæ sunt, qñ qui erant ho
mines sine literis & idiotæ, acceperunt, sicut iam diximus supra, scripturarum intelligentiã,
& omnium linguarum copiam. Hoc qñ & qualiter factũ sit vnus & solus ex quatuor euan
gelistis Lucas scribit: Cum autem, inquit, complerentur dies Pentecostes, erant omnes di
scipuli pariter in eodem loco, &c. Recte igitur phyalas vnus ex quatuor animalibus dedit, Acto.2.
quia vnus tantum ex quatuor euangelistis narrauit, quomodo discipulorum & corda p sci
entiam, & ora per omnimodam eloquentiam tanq̃ phyalas dilatauit, de quibus iam superi
us dictum est. ¶ Et illud quoq; superius dictũ est, quia spũs sanctus qui repleuit illos, septi
formis est. Et iccirco q̃is duodecim fuerunt apli, imo centum viginti discipuli super quos
spũs sanctus descendit, recte tam eos omnes q̃ & vniuersos p̃dicatores, quos extunc vsq; in
finem seculi spũs idem mittere non definit, numero suo designant septem angeli. ¶ Eiusmo
di phyalas, quod valde terribile est, plenas dicit iracundiæ dei viuentis in secula seculorum.
Quid eñ est dei viuentis in secula seculoꝝ iracundia, nisi æterni iudicij sententia, ꝗterna pec
catoꝝ vindicta. Huius nimiꝝ iracundiæ phyalæ plenæ sunt, eis q non credunt, q veritati cõ
tradicunt, q opera iniquitatis faciunt. Hæc ira dei de cœlo per ministerium euangelij istorũ Roma.1
reuelatur super eos. ¶ Olim non ita plenas iracundiæ habebant phyalas p̃cones sancti, sicut
iam superius dictum est: In vna tm̃ gente, in vna lingua ora sua constringebãt, & cyathi po
tius q̃ phyalæ erant, paucis hoĩbus loquentes, & eisdem per figuras & ænigmata loquendo,
pleraq; subtrahentes. Istoꝝ ora linguis oĩbus in vniuersum orbem terrarum dilatata sunt,
vt palam regibus & gentibus annuntiarent futuri iudicij imminentem iracundiam, simulq;
ipsam q̃ iudicatura est personam, q̃ dictura est his q à finistris eius erũt: Ite maledicti in ignẽ Matth.25.
æternum, q paratus est diabolo & angelis eius. Sequit: ⌊Et impletũ est templũ fumo à maie
state dei, & de virtute eius: Et nemo poterat introire in templũ donec consummarent septẽ
plagæ angeloꝝ.⌋ Exeuntibus angelis de templo, ipsum templũ fumo impletũ est: quia vi
delicet, p̃dicatoribus relinquentibus & relinquendas esse docentibus carnales legis ceremo
nias, Iudæi nimiũ impatientes, suo furore excæcati sunt, & hoc à maiestate dei & de virtu
te eius. i. propter prædicationẽ sanctæ trinitatis, & propter miracula quæ virtuose fiebant,
cum prædicatione fidei huius. Sic & Esaias scribit, qa clamãtibus Seraphin sanctus, sanctus Esaiæ.6
sanctus dñs deus sabaoth, implera est domus dñi fumo. Vbi enim prædicari cœpit vna ma
iestas trinitatis, patris & filij & spũs sancti, & regnum dñi sedentis, vt ait idem propheta, sup
solium excelsum & eleuatum. s. ad dexteram patris, supra omnem virtutem, & principatũ,
& potestatem, Iudaica corda suus liuor excæcauit, & hic est fum⁹ q̃ templum impletum est
à maiestate dei. Neq; enim alijs nisi tantũ incredulis obortus est ille fumus. ¶ Stephanus cũ
staret in medio illoꝝ, eiusmodi fumum sibimet facientium, nihilominus clare vidit, imo &
multo clarius videre meruit, dum intuens in cœlum dixit: Ecce video cœlos apertos, & fili- Acto.7
um hominis stantem à dextris dei. Hic deniq; de consortio angelorum istorum erat, qui de
templo exierunt, & inde accusabatur à dicentibus: Audiuimus eñ eum dicentem, quod Ie
sus Nazarenus hic destruet locum istum, & immutabit traditiones quas tradidit nobis Mo
ses. Hic quoq; phyalam habebat plenam iracũdiæ dei cum diceret illis: Dura ceruice & in
circumcisis cordibus & auribus, vos semper spũi sancto restitistis, &c. ⌊Et nemo, inquit, po
terat introire in templum donec consummarẽtur septem plagæ septem angeloꝝ.⌋ Quod
est dicere: Et nemo potest conuertere populum Iudaicum, donec per totum orbem prædi
cetur Christi euangelium, q̃ plagosum nuntiatur imminere iudicium. ⌊Et audiui vocẽ ma- CAP.XVI.
gnam de templo dicentem septem angelis: Ite effundite phyalas iræ dei in terrã.⌋ Magna
vox ista est quia magnam sonat iram. Hæc de templo auditur: qa cũ de cerimonijs tẽpli Iu
daici exituri essent, sicut iam dictum est, eisdẽ angelis mox passurus prædixerat dominus Ie
sus: Et cum venerit paracletus ille arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Iohan.16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De peccato quidē, quia non crediderunt in me: de iustitia vero, quia ad patrē vado, & iā non videbitis me: de iudicio aūt, quia princeps mundi huius iam iudicatus est. Ite ergo, inquit, et effundite phyalas iræ dei in terrā, id est, palam arguite mundū, & dicite quas ob causas homines qui terra sunt amando terram, dei viuentis mereantur iram. ⊥ Et abīt primus & effudit phyalam suam in terram: & factum est vulnus sæuum ac pessimum, in homines qui habent characterem bestiæ, & eos qui adorauerunt imaginē eius. ⊥ Hic iā ad memoriā reuocandus est primarū ordo plagarū, scilicet earū quæ superius ad voces septē angelorū tubis canentiū factæ sunt. Illarum nanq; respectu plagæ istæ nouissimæ dictæ sunt. ¶ Ad vocē primi angeli tertia pars terræ combusta: ad vocem secundi, tertia pars maris sanguis facta: atque ad vocē tertij, tertia pars fluminū in absynthiū versa: & ad vocem quarti, tertia pars solis, lunæ atque stellarū obscurata est: ad vocē quinti angeli, locustæ pugnaces de puteo abyssi in terrā exierunt: & ad vocē sexti, ītuor angeli qui alligati erant in flumine magno Eufrate, soluti sunt: atq; ad vocem septimi, victoriosæ voces in cœlo factæ sunt. ¶ Eodem ordine per easdem mundi partes plagæ istæ nouissimæ effunduntur. Prima nanque in terrā, secunda in mare, tertia in flumina & super fontes aquarū, quarta in solē, quinta in sedē bestiæ, sexta in flumen magnū Eufraten, septima effunditur in aerē. Loco putei abyssi, sedem bestiæ in hoc ordine scripsit, cætera eisdem nominibus expressit. Nunc ergo nouissimæ istæ primis illis conferendæ sunt, singulæ singulis, pariter q; videndū prout veritas sese ostendere dignabitur, qua rōne post illas istæ nouissimæ dicantur vel sint. ⊥ Et factū est, inquit, vulnus sęuū ac pessimū, in homines qui habent characterem bestiæ, & eos qui adorauerunt imaginē eius. ⊥ Bestiæ, id est, diaboli character superbia est, & hunc habere recte iudicatur quisquis scienter & per contemptū peccat, sicut de quibusdam Apostol' dicit: quia cū cognouissent deū, non sicut deū glorificauerunt, aut gratias egerunt, imo & sicut idē ait: Non probauerūt deū habere in notitia. Itaque & in eo quod sequitur, & in eos qui adorauerunt imaginem eius: promptū est intelligi idololatriæ scelus, quia dicit ibidem de illis Apostolus: Et immutauerunt gloriā incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrū, & bestiarū, & quadrupedū, & serpentiū. In istos profecto factum est vulnus sęuum ac pessimū. ¶ Quod est illud vulnus sæuum ac pessimum? Propterea, inquit, tradidit eos deus in passiones ignominiæ, vt faciant ea q̄ nō conueniunt. Nam fœminæ eorū immutauerunt vsum naturæ in eum vsum qui est contra naturam. Similiter & masculi relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in semetipsis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedē quā oportuit erroris sui in semetipsis recipiētes. Quid hoc vulnere peius aut sæuius? Iccirco cū dixisset, vulnus sæuū, addidit: ac pessimū. Est em̄ nō solū peccatū, sed & pessima peccati pœna. Igitur primus effudit phyalam suā in terrā, id est, in eos qui peccauerūt peccatum Sodomorum, quorum peccatum fuit saturitas panis & otium, quos terra cœpit, quæ, vt scriptura refert, irrigabatur prius sicut paradisus domini, eos inquā, redarguit & cōuicit, iccirco tam pessime vlceratos esse, quia deū in notitia habere non probauerunt, & palā pronuntiauit quod pro hoc peccato, imo ab hac pœna peccati iure transferri debeāt ad pœnam ignis æterni. Hoc modo suā iste phyalā effudit, sed nihilominus factum est in illis vulnus sęuū ac pessimū, ipsi em̄ huiusmodi passionibus sese exulcerare perstiterunt, post auditū futuri iudicij adscientes contemptū. ¶ In quo hæc prima phyala & in illa prima tuba differunt, vt recte illa tuba primarū, & hæc phyala nouissimarū vna dicatur plagarū. In eo videlicet, quod scriptura in qua tuba illa fonuisse. i. clamor Sodomorum ad deū legitur ascendisse, nullam futuræ in nouissimo die damnationis vel iudicij sententiam siue doctrinam protulit, sed tantummodo quod præsentialiter atq; visibiliter factum est, narrauit. s. quod corporali morte multati sunt per pluuiam ignis & sulphuris. Hic econtra vbi prędicatores euangelij de cœlo reuelant irā, nullā in similes peccatores corporalis visibiliter aut præsentialiter de cœlo vindicta descēdit, sed cōminatio fit de futuro tēpore, de inuisibili & æterna damnatione, dicendo: quoniā qui talia agunt digni sunt morte. Quæ illic pro ratione temporis tacita est futura peccatorū pœna, hic palā pronuntiatur: & econtra quæ illic acta est corporalis vel præsentialis pœna, hic pro exēplo quidē cōmemoratur, sed nō infertur. Ergo recte illa de primis, hæc plaga vna dī de nouissimis. ¶ Notandū præterea quia illic tertia tantum terrę vel arborū pars cōbusta esse narratur, per quas, videlicet arbores figurata locutione homines significantur, hic aūt non tertia pars hominū, sed homines sæuo ac pessimo vulnere plagati esse referuntur. Deniq; tam Sodomitæ q̄ Aegyptij, necnon & Chananæi, quæ gentes temporibus illis diuersa iudicia sustinuerunt, omnes de tertia parte hominum fuerunt. s. de stirpe Cham, qui ex tribus filijs Noe vnus fuit, quē & pater maledixit. Sed in nouissimo magni iudicij die, nunquid illa sola pars generis humani quę de Cham processit, secundum opera sua iudicabitur? Imo absq; distinctione personarū vel gentiū ira & indignatio, & tribulatio in omnē animam hoīs operantis malum, ait Aplūs, Iudæi primum & Græci, quorum neuter de posteris Cham, sed alter de posteris Sem, alter de posteris Iapher. Recte igit nō, vt illic, in tertiam partem hoīm, sed in hoīes vindicta secuta est. ⊥ Et secundus effudit phyalam suam in mare, & factus est sanguis tanq̄ mortui: & oīs anima viuens, mortua est in mari. ⊥ Mare omnes illi sunt, qui elati potentia seculi, tumorem imitant Pharaonis & Aegypti. Pharao nanq; & serui eius Aegyptij tanq̄ mare tumuerunt, & fluctus suos eleuauerunt contra dīm. Nam sicut mare tumidum reciprocis intra semetipsum fluctibus confundit, & nunc accessibus nunc recessibus effertur, tādemq; in semetipso delassatum frenat atq; sedatur, sic Pharao vel Aegyptus, contendendo cōtra deum variabat, nunc dicendo, peccauit: nunc ingrauando rursus cor suum, quod simile erat recessui & accessui maris, tandemq; congruo moribus suis elemento. s. in medio maris perijt. ¶ Omnes ergo qui similiter contendendo contra dīm variantur in semetipsis, Exempli grā, de q̄libus Psalmista dicit: Cum occideret eos quærebāt eū, & reuertebant, & diluculo veniebant ad eum: Et dilexerūt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cor aūt ipsorum non erat rectū cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius: omnes, inquam, qui in eiusmodi infidelitate perseuerant, recte intelligunt sub appellatione maris, & in eos effundit phyala iracundiæ dei taliter, vt modo supradicto plaga nouissima sit. ¶ Etenim vbi secūda tuba cecinit, per quam intelligimus clamorem filiorum Israel q ascendit ad deum, ppter superbiā Aegyptiorū, nulla de nouissimo die iudicij, vel de pœnis inferni cōminatio in eos sonuit, sed tantummodo minutis psentium malorū plagis decies percussi, & tandem in mari rubro legunt & cantant submersi. Superbia illorū igne ardens inuidiæ illic significat, vbi secundo canente angelo, & tanquā mōs magnus, inqt, igne ardens missus est in mare. ¶ Porro euangelij pdicatio, nihil tale infert similibus impijs, sed futuro illos iudicio terribiliter addicit. Itaq; & illa ad cāticum angeli demersio montis ardentis secūda, de primis: & hæc effusio phyalæ in mare secunda dī de plagis nouissimis. ⊥ Et factus est, inqt, sanguis tanq̄ mortui. ⊥ .i. damnatio huiusmodi impiorū erit sicut damnatio diaboli, qui vere iam dudum mortuus .i. deo viuo cōtrarius est. Et nāq; sociabunt dicente iudice: Ite in ignem æternū, qui pparatus est diabolo & angelis eius. ⊥ Et omnis, ait, aīa viuens mortua est in mari. ⊥ Quia, videlicet non tm̄ tertia pars generis humani, de q̄ fuerunt Aegyptij, orti sunt quippe & ipsi ex vno de posteris Cham, sicut iam dictū est, sed omnis anima indifferenter iudicabitur, quæcunq; est in mari huiusmodi, siue Iudæi anima sit siue Græci. ¶ Et recte aīa quæ sic morit, viuēs mori dī, quia videlicet viuere in peccato dī quicunq; scienter & bono inuidens, malum operatur: sic Pharao qui non per ignorantiam, sed per inuidiam filios Israel persequebatur. ⊥ Et tertius effudit phyalam suam sup flumina & super fontes aquarum, & factus est sanguis. ⊥ Fluminum appellatione hoc loco illi intelligendi sunt, qui materiali quoq; gladio sanctos persecuti sunt. In eiusmodi flumina fontes q̄ aquarū tertio angelo tuba canente, stella magna ardens tanq̄ facula de cœlo cecidit .i. ira dei quæ septem gentes ad introitum filiorum Israel Iosue duce deleuit. ¶ Illæ nāq; gētes odio habuerunt Israel, ex q̄ ascendit de terra Aegypti, sicut habes in Cantico Mosi. Cū em̄ dixisset, dux fuisti in misericordia populo quem redemisti, & portasti eum in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum, continuo subiunxit: Ascenderūt populi & irati sunt, dolores obtinuerunt omnes habitatores Philistiim, &c. Nondū enim ptranſierāt filij Israel & illi iam torquebant. Vnde & imprecando dī: Fiant immobiles quasi lapis donec pertranseat populus tuus dñe, donec pertranseat populus iste quē possedisti. Primus Amalech bello illos aggressus est, quem pugnātem orando vicit Moses. Vnde dicit Balaam filius Beor: Principiū gentiū Amalech, cuius extrema perdent. Horū iccirco nūc meminisse libuit, ne dicas eos q arma tulerunt cōtra Israel, zelo & necessitate ductos omnes propter terram suam quā auferret Israel. ¶ Solā quippe terram, in qua ius sepulchri sibi emerat Abrahā, vbi cū eo & cum Sara matre sua sepulti erant Isaac & Iacob, ex promisso dei repetebat Israel. Quare ergo venit Amalech q erat ex Edom fratre Iacob, & pugnauit cum Israel? Quare ipse Edō exiuit armatus obiam fratri suo? ¶ Igit super flumina & super fontes aquarū, quorū in tertiā partem tunc ira dei cecidit, qñ tertius angelus tuba cecinit, effudit hic tertius angelus phyalam suam: ⊥ Et factus est, inquit, sanguis. ⊥ Tunc non ita factum est, sed facta est tertia pars aquarū in absinthiū, & multi hoīes mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Multi nāq; Chananæorū qui erant de sæpe dicta tertia parte hoīm, tunc superfuerunt, inter quos etiam commixti sunt filij Israel, & didicerūt opera eorum, & seruierūt sculptilibus eorū, & factum est illis in scandalū. Quod vtiq; erat aquas verti illis in absinthiū, quæ & bibentibus ita amaræ factæ sunt, vt propterea dei sui irā incurrerent. ¶ Porro hic vbi effundit nouissimarū tertia plagarū. i. phyala tertia, non ita est: Non tertia pars aquarū fit in absinthiū, sed vniuersali ter fit sanguis. Nō em̄ sola posteritas Chā, qui, vt sæpe dictū est, de tribū Noe filius vnus fuit, sed vniuersitas gentiū persecutricū æterno iudicio addicit per hanc tertiā phyalam iracundiæ dei, ita vt iam non supsint ex eis, q̄ sanctos eius perseq aut solicitare vlterius possint. Sequitur:

Roma. 8.

Gene 13.

Roma. 1

Gene. 9.

Roma. 2

Exod. 18.

Psalm. 77.

Exod. 14. Supra. 8

Matth. 25.

Deut. 32.

Exod. 17 Nume. 24

Gene. 25

Psal. 108

Universidad de Deusto
Biblioteca

quitur:⌊Et audiui angelum aquarum dicentem:Iustus es,q es,& qui eras sanctus,qui hæc iudicasti:qa sanguinem sanctorum & prophetarum fuderunt,& sanguinem eis dedisti bibere,vt digni sunt.⌊Quis est iste angelus aquarum? Imo quales istæ aquæ sunt? Vtiq; fideles, de qualibus in Esaia scriptum est:Aquæ eius fideles sunt: Qui ambulat,inquit,in iustitijs & Esaiæ. 33 loquit veritatem, q proꝓcit auaritiam ex calumnia,& excutit manus suas ab oñi munere, q obturat aurem suam ne audiat sanguinem,& claudit oculos suos ne videat malum: iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est,aquæ eius fideles sunt. Porro aq̃ fideles aquæ viuæ sunt,quæ de ventre credentis fluunt, sicut ait earundē dator aquarū:Qui credit in me,sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Iohan. 7 Ergo iste angelus aquarum ille est,cuius aq̃ illæ sunt,cui datę sunt,cuius de ventre fluunt, vi videlicet,omnis scriba doctus in regno cœlorum, omnis sanctarum fidelis interpres,siue Matth. 13. Malach. 2. etiam autor scripturaꝝ,qui pro eo ꝙd labia eius custodiunt scientiam,mereť hoc loco insigniter dici angelus aquarum:non q̃od secundum personā vnus homo tātum,sed quod secundum fidem vnus sit sensus omnium. Omnium quippe qui veraciter in sanctarum cōuer santur aquis scripturarum,vnus spūs est,& vna fides, & si illas rite consulas,omnes concor diter dicunt,& in isto consentiunt,qa deus iudex iustus est. Ait igitur angelus aquarū:⌊Iustus es,qui es,& q eras sanctus, qui hæc iudicasti:quia sanguinem sanctorum & prophetarum fuderunt,& sanguinem eius dedisti bibere,vt digni sunt.⌋Hæc descriptio æterni dei iā ante in hac scriptura frequentata est,q eras,& qui es,& qui vēturus est. Porro tertium hoc, & qui venturus es,iccirco non dr̃ hic,quia confessio ista iustitiæ dei temporis illius est, post quod iam vltra non est venturus.¶Igitur qui es,& qui eras.i.qui & nunc permanes in secula,& qui eras ante secula, in quo fruſtrata sunt omnia, quæ nomen tuum absorbere molita Psalm. 101 sunt flumina. Es enim qui eras,& in sua firmitate stat,& perfistit illa veritas prophetica: Initio tu domine terram fundasti,& opera manuū tuarum sunt cœli:ipsi peribūt,tu autem permanes,& omnes sicut vestimentum veterascent: Et sicut opertorium mutabis eos,& mutabuntur,tu autem idem ipse es,& anni tui non deficiēt. Tu,inquit,qui hæc iudicasti iustus es. Quid enim iudicasti? Quia sanguinem sanctorum &prophetarum fuderūt:iccirco sanguinem eis bibere dedisti,& hac retributione homicidas & sanguinarios dignos iudicasti.¶Nimirum in tali damnatione primi ante omnes gentes bibere digni sunt Iudæi,quippe q non solum sanctorum & prophetarum sanguinem fuderunt, verum etiam ipsum sanctum sanctorum & prophetarum dominum occiderunt. Iccirco iam adhuc viuentes pręgustant potum sanguinis vbiq; miseri,& torti conscientia crudeli,trahentes à patribus suis hæreditatem sanguinis,cum isto quasi scripto testamento: Sanguis eius super nos & super filios no- Matth. 26. stros.¶Idcirco quicquid de scripturarum aquis bibere se putant in synagogis suis, sanguis eius fit:quia mortifero illas intellectu corrumpunt fibimetipsis,concedente illis & iudicante spū prophetiæ,cum dicit:Fiat mēsa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributionē,& Psalm. 68 in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant,& in dorsum eorū semper incurua. Sequitur:⌊Et audiui altare dicens Etiam domine deus omnipotens vera & iusta iudicia tua.⌋Apud nonnullos ita legitur:Et audiui alterum dicens:& legendo alterum, subaudiri voluit verbum siue responsum. Porro in emendationibus codicibus altare scriptum est, & hoc nō fruſtra placet si recolas sanctos & prophetas,quorum isti sanguinem fudisse accusantur su- Supra 6. perius subtus altare clamasse ad deum.vbi sic scriptum est: Et cum aperuisset sigillum quintum,vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum dei & propter testimonium ꝙd habebant,& clamabant voce magna, dicentes:Vsquequo domine sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? ¶Vt autem dicatur,audiui altare dicens,sit̃q; sensus,audiui eos qui erant subtus altare dicentes, nō inusitatus apud grāmaticos locutionis modus est,sit̃q; per tropum q μετωνυμία dr̃,per id quod continet significans id quod continetur. ¶Igit audiui altare dicens,id est, audiui subtus altare illos q̃s prius audieram non iam clamantes,& iudiciū aut vindictam sui sanguinis reposcentes,sed iam peracta vindicta quam exigebant, iudicantis atq; vindicantis iustitiam laudantes atq; dicentes:Etiam domine deꝰ omnipotens,vera &iusta iudicia tua. Vera vtiq; in verbo,iusta in facto.⌊Et quartꝰ angelus effudit phyalam suam in solem,& datū est illi æstu afficere homines & igni.⌋Illic vbi q̃rtꝰ angelus tuba cecinit percussa est tertia pars solis,& tertia pars Supra 8. lunæ,tertiaq; pars stellaꝝ.Et hic & illic per solem illa dei sedes intelligit,de q̃ in Psalmo dr̃ Psalm. 88 cit:Et sedes eius sicut sol in conspecto meo,scilicet,ecclesia de q̃ vel in q̃ Chrs est, sol iustitiæ.¶Veꝝ hoc interesse didicimus,quod talis illic ecclesia significata est,qualis habens iam repromissionem nascitur ex se solis Christi,de Aegypto ascendit,& percussa est atq; in deserto prostrata pars eiꝰ quę murmurauit. Hic aūt talis significat,q̃lis de baptismo post Christi passionem ascendit,& damnantur in ea qui sunt falsi fratres, falsi Christiani, deū se nosse confitentes,factis autem negantes, Deniq; in eos quoq; pleno ore sua effundit phyala, pro eo quod

eo quod sua eleemosynis redimere negligunt peccata, nec faciunt sex opera misericordiæ, Tit. 1. quæ sunt, esurientē cibare,sitiēti potū dare,nudū vestire, hospitē colligere, infirmū visitare, Danie. 4. ad eum q in carcere est,venire. Qui ista non faciunt imo & faciētibus detrahunt,nunqd nō Matth. 25. & ipsi bibunt de phyala iracundiæ dei,vt eant in ignem æternum?⌊Effudit igit phyalā suā in solem,& datum est illi æstu afficere homines & igni.⌋Hoc datum est huic angelo, vt homines,videlicet carnales,inter quos verbi gratia,zelus est & contentio,redargues quod ho- 1. Corꝝ. 3. mines sint,afficiat eos malo duplici,æstu & igni.i. præsentiali pariter & futura potestate iudicandi. Nam de illis quidem qui foris sunt dicit Aplꝰ, quid ad nos iudicare? & subaudien- 1. Corꝝ. 5. dum,in p̃senti:de illis autem q intus sunt,nonne vos iudicatis,ait: & intelligendum est tam de præsenti q̃ de futuro iudicij.¶Iudicant nanq; p̃lati iam nunc eos q intus sunt, exēpli gr̃a, cum dicit idem Aplꝰ:Ego quidem absens corpore,præsens autem spū, iam iudicaui tradere eiusmodi hominem Sathanę in interitum carnis,vt spūs saluus sit in die domini. Taliter iu- Ibidem. dicare nimirum est hoīes æstu afficere. Astuant nanq; quodā pudoris æstu, quando à cœtu 2. Iohan. 1. ecclesiæ segregant, ita vt nec aue dicere,nec cibū liceat cū huiusmodi sumere.¶Quod si tali æstu correpti non corrigunt,tunc demum iustum erit vt in futuro afficiant eos igni,vt iudicio ipsorum,qm̃ rebelles & contemptores extiterunt,tradantur gehennæ igni. Sequitur ⌊Et æstuauerunt hoīes æstu magno,& blasphemauerūt nomen dei habentis potestatē sup has plagas,neq; egerunt pœnitentiā vt darent illi gloriā.⌋Hoc plerunq; & fecerunt & faciunt in omni ordine ecclesiæ homines eiusmodi,superbi,elati,procaces,proterui,detractores,murmurioſi,voluptatū amatores,doctrinæ sanctæ contēptores,qualium'oīm exemplū fuerunt Dathan & Abyron,& cæteri carne & non fide filij Israel, quorum sicut superius in Nume. 16. ordine,septē tubaꝝ quarto canente angelo meminimus,corpora in deserto diuersis modis Roma. 10 prostrata sunt. Eiusmodi nanq; hoīes quando pro suis excessibus corripiuntur, æstuāt æstu magno,videlicet irascendo,contradicendo,contentionis,rixæ & implacabilis odij flammā contra rectores suos conspirando,secundū formā iam dictoꝝ Dathan & Abyron,& cæte- Nume. 16. roꝝ q consurrexerunt aduersus Mosen & Aaron. Taliū amaritudo & verbꝝ mala quæ ꝓferunt ex abundātia fellis,quanti sint criminis illud infinuat quod subiungit:⌊Et blasphemauerunt nomen dei.⌋Quicqd enim aduersus prælatos vel patres insaniunt,totum redundat in deum,quemadmodū iam dicti attestantur Moses & Aaron. Nos enim, inqunt, quid sumus qa murmuratis contra nos? Neq; enim contra nos est murmur vr̃m, sed contra dñm. Hoc ipm præsens locus adhuc altius exprimit cum præmisso, & blasphemauerunt nomen dei,subiungitur:⌊Habentis potestatē super has plagas.⌋Ac si dicatur,blasphemando prę- latos,& eorum contēnendo iudicialem sententiam, non ipsos sed nomen dei blasphemant, & iccirco illis culpa hæc pro blasphemia in deū iuste reputabitur:qa quod prælati propter disciplinam faciunt aut iudicant,non sua sed dei potestate vel autoritate faciunt. Quod perpendens Paulus non dubitat dicere, quod sciret esse districtus, videlicet pro potestate eius qui in ipso loquebatur. Ait em̃:An experimentū quæritis eius q in me loqtur Chrs? Rectę 2. Corꝝ. 13. igitur rebellio cōtra disciplinā pro blasphemia in deū illis reputatur,præsertim quia de illis subditur adhuc:⌊Neq; egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam.⌋Cor nanq; impœnitens conuincitur blasphemare deum,imo spiritum sanctum,quia dum defendit iniquitatē, sine dubio pugnat contra deū,impugnat spūs sancti iudiciū. Hinc est illud quod ad Saul Samuel loquit:Qm̃ quasi peccatum ariolandi est, nolle auscultare, & quasi idololatriæ scelus, 1. Reg. 15. nolle adquiescere.⌊Et quintus effudit phyalam suam super sedem bestiæ, & factum est regnum eius tenebrosum. Et commanducauerunt linguas suas præ dolore, & blasphemauerunt deū cœli præ doloribus & vulneribus, & non egerunt pœnitentiā ex operibus suis.⌋Vbi quintus angelus tuba cecinit,illic aperit fumigātis puteus abyssi, hic autem vbi quintus angelus phyalam suam effudit,sedes bestiæ contenebrescit. In cæteris tā tubaꝝ cantibus q̃ phyalaꝝ effusionibus res siue partes mundi noībus eisdem proferuntur, terra,mare,flumina & fontes,sol & fluuius Eufrates:hic appellatio variat, cum pro puteo abyssi sedes bestiæ scribit.¶Quid rogo est sedes bestię, nisi illud super quod bestia innititur? Quid autem illud est nisi mendacium? Deniq; sicut autoritas dei nō nisi veritas est, sic fulcimentū diaboli nō nisi mendaciū est. Igitur sicut illic in puteo abyssi, sic & istic in sede bestiæ mendaciū recte intelligitur.¶Nimirum ex quo diaboli mendacio per linguas hæreticoꝝ se prodente, venerabilis ordo sanctoꝝ patrum econtra exurrexit,& perfidiam illorum promptis scripturarū testimonijs conuictā,insuper æterno anathemate damnauit, extunc angelus iste suam sup sedem bestiæ phyalam effudit. Sed quid econtra hæretici? Nunqd quieuerunt,& victrici obtemperauerunt veritati? Non vtiq; imo magis insanierunt,& magis suam impietatē dilatauerunt,& in furore suo laborare fecerūt orbē terraꝝ. Sequr ergo:⌊Et factum est regnum eius tenebrosum, & commanducauerunt linguas suas p̃ dolore.⌋Ipsi enim regnum bestiæ sunt vel fuerunt,vtpote in quibus locum paratum inuenit illa sedes bestiæ .i. mendacium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Effusa ergo phyala regnum bestiæ factum est tñbrosum, qa datis sententijs iudicialibus supp perfidiam hæreticorum, illi furore & inuidia fumigantes amplius excæcati sunt. Quō autē isti cōmanducauerunt linguas suas: Nimirꝝ cōtra semetipsos sentiendo, contraria sibimetipsis dicendo, aduersus semetipsos sectarꝝ contrarietatibus dimicando. Nam contra catholicā quidē ecclesiā pari & quasi concordi malignitatis spū depugnant, sed cōtra semetipsos discorditer consligendo, hæreses multifidas fecerūt, & ita suas quiq; partes defendendo, cō tendendo atq; rixando linguas suas commanducant. ¶ Quare? Præ dolore, inquit, i. p̄ inuidia. Non enim hic dolor aliter intelligendus est, q̄ illic vbi scriptū est: Ecce parturit iniustitiā, & concepit dolorē, & peperit iniquitatem. Itē: Cuius maledictione os plenū est, & amaritudine & dolo, sub lingua eius labor & dolor. Præ dolore huiusmodi linguas suas cōmanducauerunt. i. p̄ inuidia sectas inter se contrarias faciendo, semetipsos linguis suis infestauerunt. Additur adhuc: ⌊ Et blasphemauerunt deū p̄ doloribus & vulneribus suis. ⌋ Mira res. Et blasphemauerunt, inquit, deū. Quare? Præ doloribus & vulneribus suis. i. propter inuidias & odia priuata, q̄ profecto vulnera sunt nō corporis, sed cordis. Hoc mirabile est, attñ verum est. ¶ Nam exempli gr̄a, sicut ecclesiasticæ literæ testant, propter odium in Alexandrum pontificem suū Arrius p̄sbyter in blasphemiā contra deū erupit, & vt illi scandalū cō citaret, qm̄ oderat eum, & inuidebat illi, contraria de filio dei dogmatizare cœpit. Igit vniuersaliter de hæreticis veraciter dixerit: quia blasphenauerunt deum p̄ doloribus & vulneribus suis. Ad extremum dicit adhuc: ⌊ Et nō egerunt pœnitētiam ex operibus suis. ⌋ Quō isti agerent pœnitentiam. qui contra spiritum sanctum verba dicebant? Deniq; sicut prioꝛ quoq; patrum tradit autoritas, ille contra spiritum sanctum verbum dicit, qui non p ignorantiam, sed per inuidentiam sanctæ scripturæ contradicit, quæ sine dubio voces & verba sunt spūs sancti. Dñs aūt dicit: Quia quicunq; dixerit verbū contra spiritum sanctū, non remittet ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Iudicium nanq; est spūs sancti, vt qui sic peccauerit, nunq̄ condignam pœnitentiam agere inspiret illi. Vbi antem pœnitentia non p̄cedit, remissio non potest subsequi. Non igit remittetur eis qui pœnitētiam non egerūt neq; agere potuerunt, ex operibus suis, deserti iudicio spiritus sancti, qa blasphemauerunt deum, nō p ignorantiam, sed vt iam dictum est, p̄ doloribus & vulneribus suis, doloribus inuidiæ, vulneribus odñ. ⌊ Et sextus effudit phyalā suā in flumen illud magnū Eufratē, & siccauit aquas eius, vt pararet via regibus ab ortu solis. Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spūs tres immūdos in modum ranarꝝ procedere. ⌋ Vbi sextus angelus tuba canit, soluti sunt q̄tuor angeli qui alligati erant in flumine magno Eufrate, & plaga fuit corripiens populum dei per quatuor principalia regna mundi, sub quibus afflicti sunt filij Israel siue Iuda per iudicium dei. Non fuit illa plaga de nouissimis in quibus consummatur iracundia dei: quia non animas sed corpora tradebat talibus angelis, i. regnis terrenis. ¶ At vero hæc phyala in flumen effunditur iracundiæ dei, in illud flumen, non vt soluantur tales angeli, sed vt siccarentur aquæ eius, & pararetur via regibus ab ortu solis. Ergo in aquā fluminis effunditur phyala iræ dei, & iccirco aquam talem oportet intelligi, cui rōnabiliter dicaī deberi iracundia dei. Alias autem cum & mare, & flumina, & fotes aquarꝝ in sanguinem anteriores phyalæ damnauerint. Quid est quod flumen Eufrates propriā mereī phyalam, nisi quia inter cætera mala quæ fiunt sub sole, malum quoddam aquæ fluminis huius significant? ¶ Est enim malum cuius damnationem in anterioribus phyalis nōdum attigimus, q̄d hic & prius per aquas fluminis illius, & deinde per tres immundos spūs in modum ranarum prorepentes significari recte intelligit. Nimirum malum hoc trifidum est, & ei⁹ partes sunt p̄stigia magorum, commenta philosophorum, figmenta poetarum. Eorū profunda malitia & turbida loquacitas congrue p aquas Eufratis significat. ¶ Quia, videlicet, Eufrates Babyloniæ flumen est, & per eam fluens in multa capita dituiditur, quæ ipso quoq; nomie suo in scripturis significare solet vniuersam generationem impiorum, contrariam generationi rectorum, ciuitatē diaboli contrariā ciuitati dei. Babylon quippe interpretat cōfusio. Igitur postq̄ in mare & super flumina fontesq; aquarū phyalæ effusæ sunt, effundit & ista in Eufraten: qa condemnationē sibi acqsierunt tyrāni vel reges impij cū nationibus sibi subditis, illis quoq; ira debeī qui illos dementauerunt, errorēq; illis auxerunt vaniloquijs, imo & scripturis suis malitiosis, mendacibus, fabulosis. ¶ Anteq̄ sup aquas huiusmodi reuelaret ira dei de cœlo per euangelium Christi, non poterant eas transire reges sancti. i. hi qui principes siue autores fuerunt scripturarum veritatis, quorum etiam seculari dignitate reges fuerūt nonnulli, quales recte dicunt venisse ab ortu solis, qa non venerūt aut locuti sunt à semetipsis, sed vt loquerent quid loquerentur acceperunt ab illuminatione diuinitatis. Non poterant aq̄s illas transire reges isti, non poterant cū vna lingua Hebraica occurrere Græcis facundis, disertisq; Latinis grāmaticis, rhetorib⁹, dialecticis, tot poetis, tragicis, comicis, satyricis. ¶ At vbi venit ille spūs veritatis vt argueret mundū de p̄cto, & de iustitia, & de iudicio: nimirum arguendo

Psalm. 7.
Psalm. 9.
Matth. 12
Iohan. 16.

arguendo id q̄q; effecit, vt siccarent tantæ aquæ tam magni fluminis: stultam enim fecit sapientiam huius mundi. Procedente nanq; sapiētia dei & rationē reddente de eo q̄d videbat stultum dei, quemadmodum Apls dicit: Nos autem prædicamus Iesum Christum, & hunc crucifixū, Iudæis q̄dem scandalū, gentibus stultitiā, ex cōparatione ei⁹ stultū esse apparuit & aridum, quod eatenus grāde videbatur & profundū. Quàm vilis quam̄q; execrabilis & abiecta fuerit vel apparuerit illa talis sapiētia seculi in oculis eoꝝ quos veritas illuminauit, pulchre in sua persona insinuat cum dicit: ⌊ Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spūs tres immundos in modum ranarꝝ procedere. ⌋ Spūs immundos air, .i. sectas quasi sapientiæ & scientiæ, magicæ, poeticæ, & philosophicæ, quas contrarius sancto spūi immundus huius mundi spūs aspirauit. Spūs nanq; immundos magi præcipue patronos q̄ nescio infelici q̄dam pacto asciuerunt sibi poetæ sub noibus honestis, eosdē rogitant spūs immundos aspirare sibi, sacrilega p̄sumptiō deos appellantes cū dęmones sint. Porro qui philosophis spūs aspirauit, is quoq; sine dubio immundus extitit. An non de illis Apls dicit: qa dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt & euanuerūt in cogitationibus suis? Et vide quantā vsq; ad immunditiā euanuerunt, q̄ seruientes creaturę potius q̄ creatori, propterea in passiones ignominiæ siue in desideria cordis sui in immunditiam traditi sunt. Recte igitur dicuntur spūs immundi. ¶ Porro draconis nomine diabolus, bestiq; vero appellatione bestiale regnum diaboli hoc loco designari recte intelligitur. Nam apud Danielē per quatuor bestias quatuor mundi principalia regna significant. i. Babylonium, Persicum siue Medicum, Macedonicum atq; Romanum. ¶ De ore ergo draconis spūs primus processit, qa magicam artem humana curiositas de confabulatione diaboli addidicit. De ore bestiq; spūs exiuit, quia bestiali regno mundi huius adulando humanæ mentis ignobilitas reges terrenos, hoīes, figmentis poeticis in deos euexit, & in cœlū stellarum̄q; orbes translatos fabulosis nænijs decantauit. ¶ Pseudopropheta philosophia q̄q; extitit, quæ phanaticorum spurcitias deoꝝ, verbi gr̄a, adulteria Iouis, zelum̄q; Iunonis sororis & coniugis, & meretricia Veneris, & cætera talia retulit ad elementa mundi, cupiens ea quæ iā erubescere poterant hoīes, de dñs suis quasi interpretatiōibus subornare allegoricis. Vere pseudoprophetа talis quiq; interpres extitit, quia de corde suo prophetauit, & vane pudorem humanum consolatus, adulteria deoꝝ fictis & inutilibus adornando mysterijs, & in eo remanēdo nihilominus vt seruiret creaturæ potius q̄ creatori, qui est benedictus in secula, amen. Vidi, inquit, de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophete exire spūs tres immūdos, & addidit adhuc: ⌊ In modum ranarꝝ. ⌋ Nimirꝝ ranæ & immūdæ sunt & turpes, & exiguæ, & q̄si loquaces. In luto nanq; cōmorantes importune & quasi cū garrulitate coaxando quętem auferunt. Congrua ergo assimulatio dum ranis adæquantur, vel similes perhibentur hi qui sibi magni & eloquentes videnī. ¶ Verbi gr̄a, poetæ qui sibi magna sonare videntur, sed oīs eoꝝ materia fabulosa lutum est, & magnitudo eoꝝ inflatio est. Quapropter qm̄ scięti illoꝝ cum nulla sit, inflat aduersus scientiam dei, pulchre satis eorum spūi congruit illud de fabella Aesopi, vbi sufflando tentans se extēdere ad magnitudinem bouis, dum conatur & pellem frustra distendit, tandem vltra vires sufflando crepuit. Deniq; vbi nūc illi sunt grandiloqui qui se extulerūt aduersus veram magnitudinem scientiæ dei? Periit memoria eorū cum sonitu, & dñs eorum in æternum permanet. Quis enim loquacitati illorum hoīm credit? Imo quis eorum theologias turpes legēs vel audiens non irridet? ¶ Porro magi quorū principes in Aegypto Iamnes & Mambres, per incantationes suas coram Pharaone aduersus Mosen & Aaron ranas eduxerunt, & vltra non valuerunt, modum recte dicuntur habere ranarꝝ, vt eis similes sint quas contra deum fecerunt, vltra quas eorum præstigia non valuerunt. Sequitur: ⌊ Sunt enim spūs dæmonioꝝ facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis. ⌋ Vere, inquit, illos spūs immundos dixerim, sunt enim spūs dæmonioꝝ. Nā reuera cum veritati contraria sint dogmata eorum, nulli dubium quin omnes magnitudines imo inflationes eiusmodi sint aspirationes dæmonioꝝ. ¶ Et procedunt, inquit, ad reges totius terræ congregare illos in prælium. Primi hoc (vt sancta narrat scriptura) iam dicti malefici illi Iamnes & Mābres fecerūt. Processit enim qui in illis erat spūs seductionis ad regem Aegypti, & fidutia signorū quæ faciebant quasi similia signis virtutis dei, auxerunt stultitiam eius, vt cōtra deū pugnantem pro Israel auderet p̄liari. Tales vel simili modo cæteri malefici, poetæ, philosophi, congregauerunt reges totius terræ, non quidē in vnū locū, sed in vnū eundem̄q; pessimæ voluntatis statum, vt præliarentur contra dñm, vt præuenti magna æstimatiōe illoꝝ reges terrę, dedignarent aut negligerent magna æstimare miracula quę serui dñi facerent, vel mirari sapientiam quam p̄dicarent, qm̄ & illi econtra mira facere & magnifice vt sapientes illi loq consueuissent. Præliati sunt ergo & p̄liari non definūt, persequēdo oēs q in Christo pie viuere volunt, sed malo suo, quia taliter congregati in prælium congregabūtur in iudiciuꝫ.

Roma. 1.
1. Cor. 1.
Ezech. 13
Roman. 1.
2. Cor. 10.
Psalm. 9.
2. Timo. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde cũ dixisset hic, congregare illos in ꝓlium, addidit: ⊥Ad diem magnũ omnipotẽtis.⊥
Sophon. 1. Nam dies omnipotentis dies erit iudicij, sine dubio magnus, sicut propheta dicit: Iuxta est
dies dñi magnus iuxta & velox nimis. Vox diei domini amara, tribulabit ibi fortis, &c. Iu
xta est ait ille, & verum est. Nam etsi aliqua mora videtur ex quo ille prophetauit vsq; ad il
lum diem magnum oĩnipotentis, at certe prope est vnicuiq; mors. i. præsentis vitæ finis, &
Luc. 12. nescitur quando venturus sit. Ait ergo confestim: ⊥Ecce venio sicut fur.⊥ Malus seruus di-
cit in corde suo, moram facit dominus venire. Dominus autem dicit: Ecce adsum, cito ve-
nio: addit q̃, sicut fur, videlicet negligentibus & dormientibus formidandus. Furis nanq; si-
Ibidem. militudinem ipse sibi adhibere dignatus est, dum præmisso seruis suis præcepit vt vigilent,
quia nescitis, inquiens, qua hora filius hominis venturus est, ait: Illud autem scitote, quoniã
si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; & non fineret perfodi domũ suã.
Eadem intentione vel causa qua illic dicit: Sint lumbi vestri precincti, beati serui illi quos cũ
venerit dominus inuenerit vigilantes, continuo & hic subiungit: ⊥Beatus q̃ vigilat & custo
dit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.⊥ Hoc propter magnũ
diem suum omnipotens intulit, quia præmissum erat congregari reges terræ in prelium ad
diem magnum omnipotentis. Sequit: ⊥Et congregauit illos in prælium in loco q̃ vocatur
Hebraice Hermagedon.⊥ Quos illos congregauit? Vtiq; reges, qa de regibus congregatio
ista scribi cœpta est. Sunt autem hic diuersi imo oppositi & contrarij reges. Nã de bonis re
gibus præmissum fuerat, vt pararetur via regibus ab ortu solis: de malis vero subiunctũ, &
procedẽt ad reges totius terrę cõgregare illos in ꝓlium. Quos ergo regũ istorũ congregauit
in loco q̃ vocatur Hebraice Hermagedon, vel quis cõgregauit tali illos in loco? Non em̃ sin
gularem aliquam ꝓmiserat, neq; aperte distinguit quos malos an bonos cõgregauerit. ¶Er
go dicere licet, quia malorũ & bonorũ congregatio hic illa præsignata est, de qua non igno-
ramus, qa cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, tunc congregabuntur ante eum
non solum reges, sed etiam oẽs gentes. Illic in prælium mirabile congregabunt, quia videli
cet illic ꝓlij malorũ & bonorũ mirabilis & horrendus finis statutus est. Ille status recte desi-
gnatur hoc noĩe, quod hic ponitur Hermagedon. Interpretatur enim consurrectio in prio
ra, siue mons globosus. Congregationem ergo illam recte significat, vbi & sancti reges qui
venerunt ab ortu solis in priora consurgent, & ad iudicandum sedebunt, & mali reges tanq̃
mons globosus tollentur cum diabolo suo principe, quia tunc reuera dicet monti huic, tol-
Supra 11. lere & mittere non iam in mare, sed in profundum gehennæ. ⊥Et septimus effudit phyalã
suã in aerem: Et exiuit vox magna de templo à throno dicens: Factum est.⊥ Et illic vbi se-
ptimus angelus tuba cecinit, factæ sunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum est regnum
mundi huius dñi nostri & Chri eius. Itaq; & hic cum dr̃, factum est, idem intelligẽdum est,
.s. regnum dñi nostri & Christi eius,, illa tñ cum discretione, vt plus iracundiæ dei viuentis
in hac septima phyala, quam in illa septima tuba perpendamus. Istæ nãq; plagæ nouissimæ
sunt, illæ autem primæ: quæ in eo discernuntur, ꝙ illæ visibilium, istæ inuisibilium diuersita
tes distinctionesq; sunt malorũ. Ergo in illa septima tuba visibilis cõflagratio vniuersi mun
di huius, in ista septima phyala recte illa plenitudo damnationis intelligitur, qua dæmones
puniendi sunt, q̃ nunc per istum aerem de cœlo proiecti vagant. Nam hoc est q̃d dicit: ⊥Et
septimus effudit phyalam suam in aerem.⊥ i. super cateruas siue potestates aereas. Et recte
in illos phyala effunditur septima, quia videlicet quicquid malorũ præcedentibus sex phya-
lis vindicatur, in ipsos redundat, qui malorũ eorundem incentores sunt. Vnde & principa-
Ephe. 6. tus, & potestates, & rectores mundi huius, tenebrarum harum, ab Apl̃o vocantur, Cum igi
tur dicit magna vox ista: ⊥Factum est.⊥ Idem est, ac si dicat: In electis regnum dei adimple
tum, & in reprobis ira dei consummata est, quia diabolus quoq; cum angelis suis in profun-
dum inferni præcipitatus est. ⊥Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus fa
ctus est magnus qualis nunq̃ fuit, ex quo hoĩes fuerunt super terram talis terrę motus sic ma
gnus.⊥ Non post illam vocem magnam dicentem, factum est, sed interim dum phyalas su-
as effundunt angeli, facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus. ¶Fulgura nanq;
miracula, voces testimonia scripturarũ, tonitrua comminatiões futurorũ sunt malorũ, qbus
omnibus confirmauerunt sermonẽ suũ angeli q̃ phyalas suas effuderũt, i. prædicatores q̃ iu
dicium dei futurum prædicare missi sunt in mundũ vniuersum. ¶Porro terræmotus qui fa
ctus est sic magnus, terræmotus cordiũ nostrorũ extitit, quæ commota sunt audita prædica
tione euangelij, in quo reuelatur ira dei. De hoc tali terræmotu Psalmista dicit: Commota
Psalm. 17. est & cõtremuit terra, & fundamẽta montiũ conturbata sunt, & cõmota sunt, qñ iratus est
eis, &c. Talis terræmotus sic magnus non fuit, inqt, ex quo hoĩes fuerunt super terrã: quia,
videlicet, nunq̃ ante Chri aduentum factum fuerat, vt prædicatores missi vniuersum cõmo
Psalm. 18. uerent mundũ, vt cœlis enarrantibus gloriã dei, in oĩem terrã exiuit sonus eorũ, & in fines
orbis terræ verba eorum. Terræmotus eiusdem magnitudinem ex subsequentibus vult in-
telligi

telligi eum dicit: ⊥Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentiũ ceciderũt.⊥
Ciuitas magna hoc loco generis humani vniuersitas est. Nam ne putemus iam hic eam so-
lam intelligi diuisionem in qua deputãtur tantummodo reprobi, continuo subiungit de il
la & dicit: Et Babylon magna venit in memoriam ante deum, dare illi calicem vini iræ indi
gnationis eius. Ergo vtrunq; oportet animaduerti, & vnũquodq; suo sensu probabiliter di-
ttingui. ¶Quod vniuersitas mundi non solum vna ciuitas, verũ etiam quasi vnum atriũ vni-
us fortis ante aduẽtum Christi extiterit, permixtum ex electis ac reprobis, nota dñi nostri
Iesu Christi autoritas hoc modo tradit: Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace Luce. 11.
sunt omnia quę possidet. Si autem fortior illo supertueniens vicerit eum, vniuersa arma eius
in quibus confidebat auferet, & spolia eius distribuet. ¶Porro ꝙ hæc ciuitas ad prædicatio
nem euangelij quo sicut istę phyalæ suimet effusione significant reuelatur ira dei, in tres par
tes diuidẽda esset, ipse dñs hoc modo prædixit: Nolite putare ꝙ venerim pacem mittere in Matth. 10
terram. Non enim veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem aduer-
sus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, & ini-
mici hominis domestici eius. Istæ sunt tres partes ẽs Lucas adhuc distinctius expressit his Luce. 12.
verbis: Putatis quia veni pacem dare in terram? Non dico vobis, sed separationẽ. Erunt em̃
ex hoc quinq; in domo vna diuisi: Tres in duos, & duo in tres diuidentur. Pater in filium, &
filius in patrem suum: mater in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum, & nurus in socrũ
suam. Notandum quia duo sunt. s. pater & mater. i. vir & vxor, in quos tres diuiduntur: ipsi
autem duo. s. vir & vxor, contra se nequaq̃ propter euangelium diuiduntur. Neq; euange- Matt. 5. 19
lij causa, imo nulla, nisi sola fornicatiõis causa viro ab vxore, vel vxori & viro discedere cõ-
ceditur. Igitur phyalis effusis iracundiæ dei ciuitas magna in tres partes facta est. i. reuelata
per euangelium ira dei, alijs ad pœnitentiam confugientibus, alijs in impœnitẽtia remanen
tibus, communes hominum necessitudines, quæ naturaliter magnæ sunt, trifariam diuisæ
sunt, dum sibi in via dñi non consentiunt, discedit q̃ filius à patre, filia à matre, & nurus à so-
cru sua. His partibus factis dum isti conuertuntur & fiunt Hierusalem ciuitas dei, illi auersi
permanent, vt erant, Babylon ciuitas diaboli, profecto fiunt inexcusabiles, & tunc demum
peccati illorum, quo fideles persequuntur, deus recordat, vt videlicet, sicut scriptũ est: Quo- Psalm. 9
niam requirens sanguinem, eorum recordatus est, non est oblitus clamorem pauperum. Se
quitur ergo: ⊥Et Babylon magna venit in memoriam ante deum, dare ei calicem vini iræ
indignationis eiꝰ.⊥ Sententiam damnationis appellat calicem vini, addendo irę & indigna
tionis: videlicet ad distantiam boni & prę clari calicis, de quo in Psalmo deus dicit: Et calix Psalm. 22
meus inebriãs q̃ præclarus est. Deniq; sicut calix ille gratiæ feliciter, sic econtra iste calix irę
infeliciter inebriat, vt ciuitas diaboli æterna sopiatur stultitia, sicut dicit Eccẽs, qa nec opus, Eccẽ. 9
nec ratio, nec sapiẽtia, nec sciẽtia sunt apud inferos ꝙ tu ꝓperas. Causam adhuc maiorẽ red-
dit cur ciuitas illa talem in memoriam ante deum venerit. Ait enim: ⊥Et omnis insula fugit
& montes non sunt inuenti.⊥ Idem nanq; est ac si diceret: Et in eo ciuitas illa memoriã sui
in malum suum suscitauit: quia persecutiones tanq̃ fluctus maris fugientes serui dei absco-
derunt se in remotis locis, sicut & de antiquioribus sanctis Paulus congemiscẽdo dicit: Cir Hebr. 11.
cuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat
mundus. In solitudinibus errantes, in montibus & in speluncis, & in cauernis terrę. Deniq;
per insulas, ecclesias: per montes sanctos eminẽtiores, significari in scripturis vsitatum est.
Nunquid per ipsam sanctorum fugam euangelij prædicatio conticuit? Non vtiq; imo ma-
gis inualuit. Sequitur ergo: ⊥Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homi-
nes.⊥ Et est sensus: Quanto maiores sancti persecutiones passi sunt, tanto magis prædicaue
runt, & iram dei de cœlo super omnem impietatem hominum reuelauerũt. Hæc erat gran
do magna, inquit, sicut talentum: quo dicto significat vnicuiq; reddi quod meretur, quasi ad
pondus secũdum peccati sui modum. At illi qui eiusmodi sunt homines impij, & rebelles iu Deut. 25
stitiæ & veritatis, quanto plus arguuntur tãto deteriores fiunt, imo interdum verbo quoq;
resistunt & contradicunt & maledicũt. Sequitur ergo: ⊥Et blasphemauerunt homines deũ
propter plagam grandinis, quoniã magna facta est vehementer.⊥ Quod est dicere: Et con
uerterunt se ad blasphemias impij, propter insuperabilem constantiã prędicationis, & quia
ratione non poterant defendi, fœuierunt maledictis, quia tantus erat in illis spiritus sapien-
tiæ & fortitudinis, vt nullo modo possent exuperari. Tales primum sunt Iudæi, de qbus in
Actibus apostolorum Lucas dicit: Cum venissent ad Macedoniam Sylas & Timotheꝰ, in- Actor. 18
stabat verbo Paulus testificans Iudæis esse Christum Iesum. Contradicẽtibus autem eis &
blasphemantibus, excutiẽs vestimenta sua dixit eis: Sanguis vester super caput vr̃m. Mun-
dus ego ex hoc ad gentes vadam

LIBRI NONI FINIS.

RVPERTI

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER X.

2.Timo.3. DEHINC per imagines congruas dictaq; conuenientia demonstratur ſpūs pietatis, quid erga electos ſuos operetur aut operaturus ſit. Eſt em̃ opus ſiue officiū ſpiritus ſancti, ſecundū hoc ipm nomen q̃d eſt ſpūs pietatis, ſanctos oēs in hoc ſeculo peregrinantes, & perſecutiones pie viuendo patientes, conſolari: vt non fatigarentur aduerſis, neq; æmulent in malignantibus, dū faciendo iniquitatem eleuant & exaltant in gloria huius mundi, & cupitis fruuntur diuitijs. Hoc aũt in ſcripturæ huius parte iſta quã nunc ingredimur duobus agit modis. Primo nanq; demonſtrat cito auferēdam eſſe malignorum vim q ſanctos perſequuntur: deinde ſucceſſurã fore gloriam regni dei, in q̃ deus à ſanctis ſuis frequens alleluia dicẽtibus, æterna cũ exultatione laudabitur. Igit ſicut in præcedentiũ ſeptẽ phyalaꝝ effuſione recte ſpm̃ ſcientiæ p̃dicari aĩaduertimus, ita in iſtis ſpiritũ pietatis per opera ſua cõmendari, non dubitamus, qui illũ in ſæpe memorato propheticæ lectionis ordine ſequit. Iſte nanq; ſextus eſt ſeptem ſpirituũ, à quibus gratia

CAP.XVII mandat eccleſiis in capite libri huius. Ait: ⌊ Et venit vnus de ſeptẽ angelis qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecũ dicens: Veni oſtendã tibi damnationẽ meretricis magnæ, quæ ſedit ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terrã, de vino *fornicationis eius. ⌋ Vnus iſte de ſeptem angelis ſeptẽ phyalas habentibus, vnã fidẽ & vnũ ſignificat ſpiritũ qui in eis loquit. Oēs quippe angeli iſti. i. oēs ſcriptores ſiue ſcriptutaꝝ tractatores q̃s eccleſia ſancta recipit, idẽ dicunt, idẽ ſapiunt, & ſchiſmata in eis non ſunt. Porro Iohãnes qui vnũ illũ ad ſe veniſſe, ſecũq; locutũ eſſe dicit tot & tanta verba cõſolationis, hoc loco ſanctoꝝ oĩm in ſua pſona typũ gerit, qcunq; in hoc ſeculo peregrinãtes meruerũt vel merent p cõſolationẽ ſcripturaꝝ beata ſpe confortari. Nã hic idẽ Iohannes qñ hæc vidit, particeps eoꝝ factus erat in tribulatione, quippe qui in Pathmos inſula exulabat, propter euangeliũ illuc miſſus à Domitiano Cæſare, & iccirco cõmunes eorum conſolationes ppria meruit experiri viſione. ⌊ Veni, inqt, oſtendã tibi damnationẽ meretricis magnæ. ⌋ Ac ſi dicat: O tu quiſquis es æternæ inquiſitor ciuitatis vel patriæ, cuius rex vnus eſt. i. qui condidit illam deus, quid tantis cum ſuſpirijs proſpectas feſtinantem proceſſum terrenæ patriæ vel ciuitatis diaboli, quæ paululum remorante regno vnius regis dei, regnare feſtinat, multoꝝ regum quaſi multoꝝ hydra capitum, & quaſi multoꝝ concubitorũ meretrix? Ne doleas aut fatigeris animo, quaſi pro magna felicitate eius iam regnãtis & inſultantis exilio tuo. Veni & ego oſtendã tibi damnationẽ eius q̃ ſibi magna videt: ⌊ Pro eo q̃d ſedet ſup aquas multas. ⌋ Vere em̃ ſedet hæc meretrix ſuper aquas multas, quia multæ ſunt gentes, ſuper quas regnat cupiditas. Deniq; hoc loco aquæ, populi ſiue gentes ſunt. Sic enim paulo inferius aperit angelus Iohanni: Aquas, inquit, quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ. Quia ergo ſedet hæc meretrix ſuper aquas multas. i. quia multi ſunt populi vel gentes quibus dominatur cupiditas, ideo cum dixiſſet, oſtendã tibi damnationem meretricis, addidit, magnæ: ſed profecto talis magnitudo eius fallax eſt, qa nõ ſtat. ¶ Neq; enim fruſtra gentes vel populos hic ſignificari placuit per aquas. Fluunt nanq; gentes per carnis generationem, & defluũt ab ortu ſuo vſq; ad mortis occaſum, & nunq̃ ad certum locum in quo ſolidentur & ſtent peruenũt, i. ad deum. Magna meretrix non tamẽ vera magnitudine, ſed ſua æſtimatione. Cauſam reddit cur eam meretricem dixerit, dũ cõtinuo ſubiungit: ⌊ Cũ qua fornicati ſunt reges terræ. ⌋ Vera nanq; & magna fornicatio eſt, creaturæ rationalis. i. hominis, elõgare ſe à deo, & adhærere mundanę cupiditati. Hinc em̃

Pſal. 72 Pſalmiſta cum dixiſſet, quia ecce qui elongant ſe à te, peribunt, continuo ſubiunxit: Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te. Hoc maxime reges terræ fecerunt, quoꝝ cupiditati ad regnandum nulla ſuffecerunt ſpatia terrarum, quinimo & pro dilatandis terminis ſuis cædes hominum innumerabiles perpetrauerunt. Taliter fornicantes in eam quoq; amentiam deuenerunt, vt perdita rationis dignitate, homines dæmonia per varias ſimulacrorum ſpecies colerent, & ad colendũ ea ſubditos ſibi populos compellerent. Bene ergo cum dixiſſet, cũ qua fornicati ſunt reges terræ, continuo ſubiunxit: ⌊ Et inebriati ſunt qui habitant terrã de vino proſtitutionis eius. ⌋ Fornicando nãq; cũ mundi huius cupiditate inebriati ſunt. i. ſicut hi q inebriantur vino, virtutẽ diſcretionis perdunt, & cũcta abſq; rõne dicunt & faciunt:

ita illi

ita illi per cupiditatẽ penitus ad terram incuruati, reſpicere non potuernnt veram diuinitatem habentem in cœlis, & virtutem diuinitatis ſomniauerunt eſſe in idolis ſuis. Veni, inqt, & damnationem meretricis huius oſtendam tibi. Cum dicit, veni: intelligere debemus electam aĩam quaſi intus vocari, vt non euageſ, & ipſa foras poſt concupiſcentiã carnis & con 1.Iohan.2 cupiſcentiam oculorum, ſed colligat ſe intus ad ſecretum contemplationis, vbi poſſit ea quę ſunt, & quæ poſt futura ſunt penſare diligenter penes ſe cum iudicio rationis. Nam hoc eſt quod ſequitur: ⌊ Et abſtulit me in deſertum in ſpũ. ⌋ Deſertum nanq; propter ſuimet ſolitudinem ſignificat hoc loco ſolitariæ mentis remotionem, cum ſeſe remouet à tumultibus carnarum propter indagandam dei veritatem. Vnde bene cum dixiſſet, & abſtulit me in deſertum, addidit in ſpũ: quia profecto quiſquis eiuſmodi quærit ſolitudinem, non carne ſed ſpũ ducitur. Sequitur: ⌊ Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem & cornua decem. ⌋ Paulo ante is qui loquebatur meretricem ſuper aq̃s multas ſedere dixit, hic aũt eandem ſuper beſtiam coccineã ſedere dicit. Ergo ipſa multitudo aquarum. i. populorum ſiue gentium, beſtia eſt. Vere ita eſt, quia q̃ ſedet ſuper talium multitudinem aquarum mulier meretrix. i. cupiditas, agitat illam vt beſtialiter viuat. Hęc beſtia coccinea dr̃, qui color igneus eſt, quia videlicet cui cupiditas imperat, omnis multitudo ad cædem & ad libidinem ardens eſt. Septẽ huius capita, decemq; cornua quæ ſint vel fuerit, ſuperius iam dictum eſt, vbi draco ſtetit ante mulierem quæ erat pa- Supra ll. 7. ritura, & vbi viſa eſt de mari aſcendens hæc eadem beſtia. Sed & de noĩbus blaſphemiæ qbus plena eſſe dr̃, illic iam dictum eſt. Breuiter tamen capitum eorundem, cornuum atq; nominum blaſphemiæ notitia, renouanda eſt. ¶ Sunt ſiquidem ſeptem capita, ſeptẽ mundi regna, quæ à tempore promiſſionis qua pr̃i noſtro Abrahæ ſemen benedictionis Chr̃s repro Gene. 22. miſſus eſt, fidem ſeminis eiuſdem impugnauerunt, eamq; extinguere contenderunt, impugnãdo fidelem populum. ſ. regnum Aegyptiorum, regnum Iſraelitarum carnalium, regnũ Babyloniorum, regnum Perſarum atq; Medorum, regnum Macedonum, regnum Romanorum, & regnum Antichr̃i quod erit vltimum. Hæc ſeptem mũdi regna ſeptem capita beſtiæ ſunt. ¶ Porro decem cornua ſeptem capitum, decem reges intelliguntur eorundem ſeptem regnorum. Nam vnum ex illis regnis. ſ. regnum Macedonum, quod viuente Alexan Daniel.8. dro magno, non habebat niſi cornu vnum. i. regem vnum eundem Alexãdrum, mortuo illo in quatuor ventos cœli diuiſum eſt, & cœpit vnum regnum reges habere q̃tuor, atq; hoc modo fiunt cornua decem. i. reges decem. ¶ Noĩa vero blaſphemiæ, noĩa vſurpatæ diuinitatis fuerunt, qa videlicet regibus ſuis adulando regna mundi ſiue gentes, deos illos haberi voluerunt, maximeq; defunctos in cœlum falſis laudibus extulerũt. Super huiuſmodi beſtiam vidi, inquit, mulierem ſedẽtem. i. cupiditatem, oĩmq; vitioꝝ corruptelã regnantẽ. ⌊ Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis: habens poculũ aureũ in manu ſua, plenũ abominationũ & immunditiæ fornicationis eius: & in fronte eius nomen ſcriptũ, myſteriũ: Babylon magna, mr̃ fornicationũ, & abominationum terræ. Et vidi mulierẽ ebriã de ſanguine ſanctoꝝ, & de ſanguine ſanctoꝝ martyꝝ leſu. ⌋ Viſurus damnationem mulieris ſiue meretricis iuxta ſponſionem dicentis angeli: Veni oſtendã tibi damnationẽ meretricis magnæ, quę ſedet ſuper aquas multas, prius eiuſdem damnationis teſtatur ſe vidiſſe cauſas. ¶ Earum prima eſt quod profeſſionẽ publicam ſuſcepit fornicationum & abominationum terrę. Nam cum dr̃, & in fronte eius nomen ſcriptũ, myſteriũ: Babylon magna, mater fornicationũ & abominationũ, nimiꝝ publicæ profeſſionis arguitur, videlicet quod non vtcunq; ciuitas diaboli peccet aut fornicetur, veꝝ ita vt in ipſis peccatis & fornicationibus ſuis glorietur. Secunda damnationis eius cauſa eſt, q; ſanguinẽ non conſentientiũ ſibi ſanctoꝝ fudit, Nam hoc eſt quod de viſione ſua repetens: & vidi, inquit, mulierẽ ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Duas igit̃ damnationis eius cauſas hic præſcriptas diligentius intueamur. ⌊ Et mulier erat, inquit, circundata purpura & coccino. ⌋ Purpura regius eſt amictus, cunctamq; regnorum ſiue regũ huius mundi aulicam poteſtatem ſiue ſuperbiã deſignat. Quis porro neſciat quod regiã poteſtatem pene ſemper comitata ſit homicidalis crudelitas? Pleni ſunt libri imo ſatiata iam ſunt theatra orbis terraꝝ regum tragœdijs, qui ob cupiditatẽ regnandi non ſolum in exteros arma tulerunt, verum etiã in cognatos vel fratres, aut etiam parentes, ne participes aut æmulos regni paterentur, ferrũ crudele tranſegerunt. ¶ Recte ergo cũ purpura ſociat coccinũ, dicendo, & mulier erat circundata purpura & coccino, quia profecto purpurã regnorum ſemp comitata eſt ignea crudelitas homicidiorum. Et pulchre dicitur quia circundata erat purpura: quo nimirum dicto vigilãter audientibus ad animum reuocat, quãta in regali habitu ſuperboꝝ ſit vanitas. Extrinſecus nanq; pulchris quidẽ ſpeciebus colorari poſſunt, quaꝝ vel optima videtur regia purpura, ſed intrinſecus vel ſubtus eandẽ purpurã non ſolummodo propter fluxã libidinẽ vlceroſa, verũ etiã pec accidentiũ morborũ genera di-

uerſa

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersa, misera & tabida non minus regū q̄ rusticorū sunt mortalia corpora. Sequitur adhuc: ¶Et inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis. ¶Omnes istę sunt diuitiæ mulieris, oēs isti sunt fructus humanæ cupiditatis falsæ & fallentis. Quærit enim extra se humana p̄sumptio non suā pulchritudinem, & alienū quasi suum affectat fulgorē, dū non valēs mutare naturam suam quin ipsa sit lutū, rutilum sibimet circundat aurum, lapidesq̄ pretiosos, & margaritas, vt interdum scabie squalens & lepra lurida, desuper talibus instrumentis ad se non pertinentibus superbissime niteat. Est autem etiam in hoc nonnunq̄ rōnabili electorū intētioni permolesta, eorumq̄ mentes mutiplici tentatione fatigat. Sequit ergo: ¶Habēs poculum aureum in manu sua, plenū abominationū & immunditiæ fornicationis eius. ¶Ad qd enim poculū habere in manu dī, nisi vt propinet & potionem suam offerat cunctis præteuntibus? Quæ aūt est potio eius, nisi error & obliuio qua recedit à deo sensus hominis vtiq; delibutus illecebris? Poculum ergo mulier habere dī in manu sua plenum abominationum & immunditiæ fornicationis s.æ: qui nimirū totus cupiditatis fructus siue effectus est, subuertere hominem rationalē, sensumq̄ eius funditus obruere, vt à deo viuo & vero mente fornicetur & corpore, traditus in anima idololatriæ, subditus in corpore omni immūditiæ & cunctis passionibus ignominiæ. ¶Et notanda pessimæ intentionis instantia: qa vt magis alliciat & citius decipiat, non ligneum aut æneum, sed aureum dī habere poculū in manu sua. Tale nimirum poculū tunc mulier ista corripuit, quando ad seducendos facilius oculos hominum cupidinosos atq; ambitiosos non solum lapidea siue lignea, verum etiam aurea statuerunt reges mundi simulacra, quæ colere nimirū abominationum summa totiusq; immunditiæ & fornicationis principium erat. Exempli gr̄a: Quando Hieroboā non ligne
3. Reg. 12. os aut lapideos, sed aureos fecit vitulos, quoꝝ alterū posuit in Bethel, & alterū in Dan: tunc nimirum mulier poculum habuit aureum in manu sua, plenum abominationum & immunditiæ fornicationis eius: qa regnandi cupiditas quæ nimia sedebat super hominem illū, per auri pulchritudinem populares decepit oculos, vt biberēt fornicationē dicentis: Isti sunt dī tui Israel q te eduxerunt de Aegypto, vt fornicarent à deo suo, & recederēt à domo Dauid, & à templo dñi quod erat in Hierosolymis: maxime quia apud tales deos licebat illis edere & fornicari, polluere & pollui, & cunctis abominationibus atq; immunditijs afficere corpora sua in semetipsis. Eiusmodi contumelias non saltem in occulto gentes exercebāt, verum quod deterius est, publice & passim gloriabundi frequentabant. Vnde & de quodā Iudaicæ
1. Macha. 1. 2. Mach. 4. gentis hoie sacrilego, in libro Machabæorum scriptum est: quia secundum exemplum gentium ausus est gymnasium & ephœbian in Hierosolymis constituere, & optimos quosque ephœboꝝ in lupanaribus ponere. Sequitur ergo: ¶Et in fronte eius nomen scriptū, mysterium: Babylon magna, mr̄ fornicationum & abominationum terrę. ¶Nam idem est ac si dicas: Quia ciues ciuitatis diaboli non saltem absondunt opera suæ turpitudinis, imo lætātur
Prouer. 2. cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Deniq; in frōte nomen scriptum, q̄d est Babylon, habere, quid est, nisi opa confusionis publica testari professione? Hinc prostitutæ Iu-
Hiere. 3. dææ p prophetam exprobrando deus dicit: Frons mulieris meretricis facta est tibi, & erubescere noluisti. Recte ergo mulier hæc in fronte sua nomen scriptum habere dī, Babylon magna, mr̄ fornicationum & abominationū terræ: qa ipsa est corpus siue vniuersitas impio
Esaiæ. 3. rum, q fornicationes atq; abominationes adinuenerunt, & frontosi in ipsis adiuuentionibus suis incedunt de qualibus item scriptum est: Pctm̄ suum sicut Sodoma p̄dicauerunt nec absconderunt. Sed cū ita sit & taliter habeat in fronte sua scriptū, seq; in rebus pessimis magnificet, dicatq; quod sit Babylon magna, magnificando fornicationes suas: quō ipsum in ꝓpatulo scriptum dī vel est mysterium? Sic enim ait: Et in fronte eius scriptum mysterium. Ergo vel ironice dictum, vel iccirco quia oēm fornicationis actum, in q̄ meretrix ista gloriat, ipsa natura vult esse mysterium. i. secretum: & licet meretricia procacitas prædicet, naturalis tamen pudor contendit fieri occultum. Hæc, vt iam supra dictū est, prima demonstrādæ dānationis causa est. Sequit, causam edicens aliam: ¶Et vidi mulierē ebriā de sanguine sanctorum, & de sanguine martyꝝ Iesu. ¶Viderat iam iam meretricis huius habitum eiusmodi: qui etsi solus esset, ad damnationē eius sufficere poterat. At illa non contenta, talem se esse qualem p̄missa descriptio denotat, adiecit hoc aliud malū, vt sanguinem funderet sanctorum, eo quod videret illos non esse consentientes immunditijs fornicationum suarū. Recte igitur repetitum visionis verbum interposuit dicendo, & vidi: quia non quidem aliā mulierem siue meretricem, sed eiusdem aliam iniquitatem vidit. ¶Notandum p̄terea quia distinctionem fecit sanctoꝝ & martyꝝ Iesu, dicendo: de sanguine sanctoꝝ, & de sanguine martyꝝ Iesu: illos ꝓprie nuncupans martyres Iesu, ꝙs eadem meretrix occidit pro confessione nois Iesu post aduentū ipsius. Cā ergo dicit, de sanguine sanctoꝝ: subaudiendū est, prophetaꝝ, & alioꝝ qui occisi fuerunt propter testamētum dei, anteq̄ in carne venisset Christus Iesus: & cum subiungit, & de sanguine martyꝝ Iesu, illi manifeste designantur, qui, vt iam dictum

ctum est, interfecti sunt p̄ testimonio vel confessione nois huius, quod est Iesus. ¶Proinde conflat, quia prima & p̄cipua meretricis huius portio gens Israelitica extitit, q̄ sanctos prophetas occidit. Vnde & merito noīa sortitur muliebria, & fornicata fuisse conuincitur cum regibus, de qualibus hic in dānatione meretricis hui⁹ supra scriptum est, cum qua fornicati sunt reges terræ. Ait em̄ dñs per prophetā: Fili hois, duæ mulieres, filiæ matris vnius fuerūt Ezech. 23.
& fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis eaꝝ. Noīa earum Oolla maior siue senior, & Oolla soror eius, & habui eas siue factæ sunt mihi, & pepererunt filios & filias. ¶Et noīa earū Samaria Oolla, Hierusalē Ooliba. Fornicata est igit Oolla super me, & insaniuit siue abijt ad amatores suos in Assyrios, q̄ appropinquabāt ei, vestitos hyacinthinis, p̄rincipes & magistratus, iuuenes cupidinis siue electos vniuersos, eqtes ascēsores equoꝝ, & dedit fornicatiōes suas sup eos, electos filios Assyrioꝝ vniuersos, & oīm super quos insaniuit, immunditijs siue adinuentionibus suis polluta est, insup & fornicationes suas, ḡs habuerat in Aegypto nō reliquit. Nam & illi dormierant cum ea in adolescentia eius, & confregerāt vbera pubertatis illius, siue & ipsi deuirginauerant eā, & effuderant fornicationē suā super illam. Adeo carna lis Israel à noīe vel corpore meretricis huius quæ hic dī Babylon non excipit, vt taliter cum diuina autoritate cum mulieribus & meretricijs denotetur noībus, & fœmineis arguat insanisse libidinibus. Nam nomina, inquit, eaꝝ Samaria Oolla, & Hierusalem Ooliba. ¶Quod q̄ recte dicatur facile aduertis, si recolas qa mulier Iezabel in Samaria, & filia eius Athalia in Hierusalem, agendo vt Israel & Iudas fornicaret cum Baal, & occidendo sanctos prophetas. ¶Igitur mulier ebria de sanguine sanctorum gens quoq; Israelitica est, sicut & cæteraꝝ, imo plusquam cæteraꝝ gentes, quia fudit sanguinem sanctorum, imo quia fudit sanguinem Christi sancti sanctorum, & inde ebria est: qa non intelligit neq; videt, & ratio vel sensus veritatis illi non est, imo cunctis erroꝝ retibus p̄ ebrietate illaqueata est, cōpleta prophetia quæ diuinæ concedendo iustitiæ, cum p̄misisset: Et dederunt in escā meā fel, & in siti Psalm. 68.
mea potauerunt me aceto, continuo subiunxit: Fiat mēsa eoꝝ coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Obscurentur oculi eorū ne videant, & dorsum eorum semp incurua. ¶Martyrum quoq; Iesu. i. eorum qui receperunt siue perhibuerunt testimoniū Iesu credendo euangelio eius, sanguinem prior ipsa fudit, quia Stephanū protomartyrem ip̄a Acto. 7
lapidauit, & Iacobum fratrem Iohannis ad placitum ei⁹ Herodes gladio occidit, cæteros q̄ Acto. 12
tūc temporis testes Iesu flagellauit in synagogis suis, & de ciuitate in ciuitatem p̄secuta est. Acto. 14
Hæc iccirco dicta sunt, vt non dubium sit, aut excusari carnalis Iudaismus possit, quin illi⁹ Babylonis magnæ ciuitatis, imo sicut hic scriptum est magnæ meretricis, cuius prima fundamēta posuit Cain, q̄ iustum fratrem suum occidit, prima vel p̄cipua portio sit. Sequtur: ¶Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna. ¶Admiratio hæc cordis imperfecti est. Neq; enim cor perfectum purpuram, coccinum q̄, aurū, lapidesq̄ pretiosos & margaritas meretricis multum admiratur aut magnipendit. Num ergo Iohānes iste cordis erat imperfecti? Non vtiq;, sed imperfectorum formam in semetipso gerit. Sic magnus & sanctus ꝓpheta Dauid non suo sensu, sed in eoꝝ persona q̄ sunt cordis imperfecti, talem qualis ista Psalm. 72.
est admirationē, exprimit cum dicit: Mei aūt pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia zelaui super iniquos pacem peccatorum videns. Nimiꝝ hæc & cætera q̄ sequuntur, non suo, sed alioꝝ qui adhuc infirmant sensu dicit, q̄ adhuc tentant & suspirant post vanitates seculi, videntes se tota die flagellari, peccatores aūt prosperari & pacē habere in voluptatibus suis. Nam suo sensu p̄miserat: Quàm bonus Israel deus his qui recto sunt corde. Ira ergo & Iohannes iste in persona eoꝝ qui adhuc infirmo corde nitorem magnæ meretricis respexerunt, cū ipsi tribularent, magna sese admiratione admiratum fuisse testatur, qa vere suo sensu nequaq̄ talia mirari dignaretur. ¶Porro electis dei quicunq; meretricem illā per infirmitatem admirantur siue admirati sunt, consolatio non defuit aut deesse poterit spiritus sancti suggerentis eis, q̄d non debuerint aut debeant super ea admirari, quodq̄ illa nihil dignum habeat quod quasi p̄ felicitate admirandū sit. Sequitur ergo: ¶Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego tibi dicam sacramētum mulieris & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decē. Bestia quam vidisti fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit. Et mirabuntur inhabitantes terram, quorum noīa non sunt scripta in libro vitæ à constitutione mundi, videntes bestiā quæ erat & non est. ¶Hic sermo angeli non dignam admirationem redarguentis, forma est vniuersæ veritatis, quæ nos in sanctis instruit scripturis, non debere nos attendere ea quæ videntur, sed quæ non videnť: quia
quæ videntur temporalia sunt, quæ aūt non videnť, æterna sunt. Exempli gr̄a, cū dicit: No- 2. Coꝝ. 4
li æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatem: quoniam tanquam fœnū Psalm. 36.
velociter arescent, & quemadmodū olera herbarū cito decident, & cætera. Ait ergo: Quare miraris? ac si dicat: Tu qui æterna cognoscis & æterna speras, quare zelaris, quæ mouen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur pedes tui videndo talem. i. non verã sed phantasticã pulchritudinẽ meretricis. Simulq; vt supra præmiserat, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ quæ sedet super aquas multas, ingreditur ad consolandum eos de quorum sanguine illa sese inebriare non definit, & dicit: ⌊Ego tibi dicam sacramentum mulieris & bestiæ quæ portat eã. ⌋ Sacramentum hoc. i. secretum, malum illius est, quod nunc ab oculis eius absconditum est, dum in purpura & coccino, auroq; & lapidibus pretiosis & margaritis nitet & fulget. Neq; nunc interim credit aut scire vult, quod mali quippiã sibi euenire possit, sed dicit: Sedeo regina, & vidua non sum, & ignorabo sterilitatem: Sacramentum ergo, id est, secretum est, Esaię. 47 quod illi futurum est damnationis iudicium, & hoc iccirco sanctis & prophetis reuelatur, quorum nunc Iohannes typum gerit, vt consolent in deo, nec moueantur pedes eorum aut zelentur pacẽ, vt iam dictum est, peccatoꝝ videndo. Vnde & hoc nõ prætereundum: quia tunc maxime cœpit eiusdem mulieris siue bestiæ demnatio reuelari, quãdo in captiuitatem Babylonicam ductus est populus dei, vt non mouerentur à spe sua ciues tardãtis regni dei, videntes properãtem & quasi matutinam gloriam regni huius mundi, sub quo tenebantur Dani. 7 captiui. Tunc enim Daniel huiusmodi visiões rerumq; imagines vidit, quemadmodum inter cætera dicit: Et vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus eius & tradita esset igni ad comburendum. Aliter quoq; sacramentum mulieris & bestiæ, quæ portat eã, significatio eius potest intelligi, vt quod ait: Ego dicam tibi sacramentum mulieris & bestiæ quę portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem, idem sit ac si dicat: Ego tibi dicam quid significent bestiæ capita septem & cornua decem. Sequitur enim: ⌊Bestia quam vidisti, fuit & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit. ⌋ Magnifice consolentur captiui filij Sion, quãtumcunque tyrãnizet captiuãdo illos crudelis & bestialis Babylon quia bestia quam vidisti, inquit, fuit & non est. At vero deus in quo vos spem vestrã posuistis o captiui & peregrini, erat, & est, & venturus est. Sic enim pro hac eadem intentione in initio libri, huius dictum est: Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui vẽturus est. Consolemini igitur, quia qui pro vobis est deus, semper est: quæ autem contra vos est bestia, fuit & non est. Non enim semper est, sed omne quod agit, quod valet aut potest, trãsitorium est. Ipsa esse definit, dominus autem in æternum permanet. ⌊Et ascensura est, inquit, de abysso, & in interitum ibit. ⌋ Quod idem est ac si dicat: Crudelitatis suæ potentiã, quæ fuit & non est, resuscitabit in Antichristo: sed cum ad modicum sæuierit, in interitum 2. Thessa. 2 ibit: quia dominus Iesus interficiet cum spiritu oris sui. Et nunc quidem hoc tantum veraciter dictum sit quia fuit & non est: tunc autem dicetur, quia fuit quidem bestia hæc & iã non est, nec erit. ⌊Et mirabuntur, ait. inhabitãtes terrã quorum nomina nõ sunt scripta in libro vitæ à constitutione mundi. ⌋ Quid mirabuntur illi? Nimiꝝ illud quod ego te nolo mirari, arguens te & dicens: quare miraris? Mirentur illi qui cœlum nõ aspiciunt, sed terrã sicut corpore ita & mente inhabitant. ¶ Quorum nomina non sunt scripta in libro vitę. i. quos deus ad vitã non prædestinauit à constitutione mũdi, videlicet quãdo deus mundum siue genus humanum constituit, quãdo creatis hoĩbus primis benedixit eis & dixit: Crescite & multiplicamini. Quos tunc deus in libro suo non scripsit, quos tunc illa benedictione sua nasci nõ iussit, vel qui ad illam non pertinent benedictionem creatoris, illi mirabuntur vt hactenus mirati sunt bestiam huiusmodi. ¶ Qui nam sunt illi? Nimirum omnes quorum causa vt nascerentur peccatum extitit primæ præuaricationis, quia propter illud nati sunt illi omnes Genẽ. 3. superflui, dicente ad mulierem deo: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. Illi mirabuntur & semper mirati sunt magnitudinem bestiæ, siue pulchritudinem meretricis, purpuram eius, coccinum eius, aurum eius, pretiosos lapides eius, margaritas eius. ⌊Videntes bestiam quæ erat, & non est. ⌋ In hoc iam stultitiæ arguuntur illi imitatores dum dicit, quæ erat & non est. Econtra, tu illum mirare & mirabilem prædica, qui erat, & qui est, & q venturus est. ⌊Et hic est sensus, qui habet sapientiam. ⌋ Ac si dicat: In his quæ vidisti & quæ dico, sensus & vtilitas latet, & ille sentit qui habet sapientiã, id est, qui in scripturis sanctis exercitatus est. ⌊Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. ⌋ Hoc superius iam diximus, quia septem capita septem sunt regna mundi nouissima, quorum vnumquodque suo tempore, sicut sacræ testatur scripturæ, contra regnum dei stetit ciuesq; eius in hoc mundo peregrinãtes, variis tribulationibus pressit. Primum enim Aegyptiorum regnum filios Israel afflixit: secundum regnum Israelitarum, iustos homines & Exodi. 1. prophetas domini Iezabel incipiente, occidit: tertium regnum Babyloniorum, Hierusa- Exod. 5. 2. Regũ. 19. lem igne succendit, & populum eius captiuauit, & tres pueros misit in caminũ ignis: quar- Daniel. 3. tum regnum Persarum & Medorum, instigante Aman superbissimo, vniuersum genus lu- Hester. 3. dæorum propter Mardocheum pene deleuit: quintum regnum Macedonum, per Antio- 1. Macha. 1. chum Epiphanen, populum eundẽ crudeliter afflixit: sub quo & Machabæi fratres, miran- 2. Mach. 5. do sunt martyrio coronati: sextum regnum Romanorum, orbem terrarũ Christianorum sanguine

sanguine impleuit, septimũ regnũ Antichri tanta tribulatiõe fideles tribulabit, vt si fieri possit, in errorẽ inducant etiã electi. ¶ Isti sunt septẽ montes. i. septẽ regna. Deniq; regna hęc Matth. 24. propter superbiã ipsoꝝ qua in altũ contra deũ tumuerũt, montes appellauit. Vnde cũ dixisset, septẽ capita, septẽ mõtes sunt, exponẽs quid dixerit, addidit: & reges septẽ sunt. Reges enim p regnis æqpollẽter posuit, imo magis pprie, qa non tã regna vel spatia terrarũ q̃ reges in crimine sunt, vt bestiæ capita dicant & sint. Et quis multi in singulis regnis p successiones regnauerint, pulchre tñ quot regna sunt tot reges posuit, qa non tam personas regnantes q̃ regias potestates numerari p̃sens causa flagitat. Sequit ergo: ⌊Quinq; ceciderũt, vnus est, & alius nondum venit. ⌋ Etem̃ qñ hæc vidit Iohannes, illa mũdi ætate iam & Aegyptius rex q filios Israel oppressit, & Israeliticus rex Achas siue Iezabel, quæ vel cui⁹ posteritas prophetas occidit, & Babylonius rex, qui populum dei captiuauit, & Persicus rex, imo q illum instigauit Aman hostis Iudęoꝝ, & Antiochus de regno Græcoꝝ, qui tãta tamq; nefanda gessit in illum dei ppm, isti qnq; ceciderãt, in inferno sepulti fuerãt. Notandum quippe quia super singulos istorum talia cœlitus iudicia facta sunt, vt si cõsideres singuloꝝ euentũ, fateri non dubites proprie dictum esse, quia ceciderũt. Deniq; rex Aegyptius cum curribus Exod 14. & equitibus suis in mare cecidit, sanguinem Achab linxerunt canes, & comederũt Iezabel: 3. Reg. vlt. Nabuchodonosor de regno eiectus, fœnũ vt bos comedit: Amã in patibulum suspẽsus est, 4. Reg. 9. Antiochus computrescens impiã miserabili obitu vitã finiuit. ¶ Quinq; ergo iã ceciderãt, Daniel. 4 & vnus est, inquit. Quis ille vnus? Nimiꝝ rex siue impator Romanus, q tũc erat & in Chria Hester. 7. nos sæuiebat, qñ hæc dicebant. Iã quidẽ Nero dedecorosus turpiter perierat, sed persecu- 1. Mach. 6. tio quam primus in Chrianos edixerat, tũc in Romano principatu vigebat. Quamuis multi fuerint eiusdem imperij principes, Christianorum persecutores, tñ pro vno, sicut iã dictũ est, regno vniuersitas illorum rex vnus est. ⌊Et alius, inqt. nondum venit. ⌋ Nimiꝝ q Antichrs erit. Vnus ille quem tunc esse dixit, & alius quem nondum venisse asserit, adduntur illis qnq; qui ceciderũt, & septẽ fiunt. Cũ dixisset, & alius nondũ venit, cõtinuo subiũxit: ⌊Et cũ venerit oportet illum breue tempus manere. ⌋ Quare breue & non lõgum tempus oportet eum manere? Videlicet propter electos. Erunt em̃, inquit dns, dies illi tribulatiõis tales, q̃les non fuerunt ab initio creaturæ quã condidit deus vsq; nunc, neq; fient. Et nisi breuiasset dns Matth. 24. dies, non fieret salua oĩs caro. Sed ppter electos quos elegit, breuiauit dies. Ergo cum venerit, oportet quidem illum manere, sed tẽpus breue. Hic qa superbi & infirmi sumus, miseritate temporis. Sequit ⌊Et bestia quæ erat, & nõ est, & ipsa octaua est, & de septem est, & in interitum vadet. ⌋ Hoc loco bestiam, vnum bestię caput intelligi oportet, quod videlicet caput Antichrs est. Hæc, inquit, bestia & octaua est, & de septem est. ¶ Quod idem est, ac si diceret: Antichrs vnum idemq; bestiæ caput, & octauum & septimum est. Quod nimiꝝ stare vel intelligi non posset, nisi constaret, quia in vno eodemq; Antichro duo quædã sunt pari ter. Etenim ille filius perditionis simul & homo & diabolus est. Itaq; si solum quod exterius videtur in Antichristo attendas, de septem est: quia de genere vel natura cæterorum regum vel impiorum hominum est. Si autem ad id respicias quod intrinsecus latet, octauũ caput est, quia diabolus est, qui antequam ingrediatur habitaculũ illius perditi hominis, in cœlo semetipsum aduersus deum erexit, & nunc vsq; inuisibiliter superbit. ¶ Nihilominus tamen & in interitum, inquit, vadet: quia tam facile est deo mittere in interitum hominem simul & diabolum, quàm hominem simplicem vel solum, vt veraciter dicatur de vtroq; qa fuit & non est, deus autem semper est. Sequitur: ⌊Et decem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum non aeceperunt: sed potestatem tãquam reges vna hora post bestiam accipiẽt. ⌋ De hoc iam superius dictum est, quia septem quidem regna sunt notissima de sanctarum serie scripturarum, quæ contra sanctos altissimi inimicitias exercuerunt: sed eorundem regnorum decem reges sunt, quia videlicet vnum ex illis regnum Macedonum post Danic. 8. mortem Alexandri in quatuor successores eius per quatuor ventos cœli diuisum fuit, q singuli diademata sibi imposuerunt, atq; hoc modo decem reges facti sunt. ¶ Iccirco autem superius dixit, & reges septem sunt, & nunc dicit, decem reges sunt, quia tres ex illis successoribus Alexandri nihil fecisse leguntur aduersus populum dei, sed solus ille quartus qui Syriam tenuit. Ergo numero quidem decem, sed pro actu qui ad prẽsentem causam pertinet, id est, pro persecutione martyrum, tantummodo septem sunt. ¶ Cum autem pauloante dixerit, quinq; ceciderunt, & vnus est, quomodo nunc dicit, qui regnum nondum acceperunt? Videlicet mira irrisione, tanquam dicat, regnare quidem visi sunt, & regium fastum nomenq; sibimet vsurpauerunt, sed veraciter nunquam regnauerũt. Neq; enim regnum illoꝝ vere est regnum, sed solius domini est regnum. Hoc ad illud spectat quod superius arguendo dixit: Quare miraris? Nam vere reges huiusmodi non mirandi, sed miseri sunt iudicandi, qui vt regnarent tot homicidia fecerunt, nanque ceciderunt & mortui sunt, & regnum Psalm. 21. Psalm. 101.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nondum acceperunt. ¶Sed quid? Potestatem, inquit, tanq̃ reges vna hora accipiẽt post bestiam. Non vere regnum, sed q̃si reges quandam potestatẽ accipient, & hoc vna hora post bestiam, ac si dicat: Extollentiam illorum nequaq̃ regnũ voces aut vocari debere putes. Regnum nanq; diuturnitatem potestatis sonat: At illi non diuturnam potestatẽ, sed vna hora potestatem acceperunt siue accipient. ¶Nam iccirco tempore futuro accipient dixit, quia cum Antichr̃s venerit, eorundem regum q̃ iam ceciderunt vires siue regna ad persecutionem sanctor̃ reparabit. Quam aũt vel qualẽ potestatẽ accipiẽt breuiter insinuat cum dicit: Post bestiã. Idẽ nãq; est ac si dicat: ad effundendũ sanguinẽ sanctor̃, ꝺa potestas bestiæ non vere est ad regnandũ, sed ad insaniendũ, ad sanguinẽ effundendũ. Pulchre igit & vere dictũ ꝺa regnum nondum acceperunt. Sequitur: ⌊Hi vnũ consiliũ habent, & virtutem & potestatem suã bestiæ tradẽt. Hi cũ agno pugnabũt, & agnus vincet illos, qm̃ ꝺns ꝺnorũ est, & rex regum, & qui cum illo sunt electi, & vocati, & fideles. ⌋Vnum, inquit, consilium habẽt hi, subauditur cum Antichristus venerit, & breue tempus manserit: omnes enim conspirabũt ad consensum illius filij perditionis. Quid illi reges ante aduentum eiusdem Antichr̃i? Nõne iam vnum consilium cum venturo illo habuerunt? Nonne eandẽ intentionem? Nonne eandem voluntatem? Deniq; quo consilio, qua intentione, qua voluntate ille sanctos persequet̃ cum venerit, eadem & rex Aegypti & cæteri, de quibus iam dictum est, suis quiq; temporibus afflixerunt populum dei, videlicet vt nullus memor existeret vnius & veri dei, & laborabat in eis & per eos diabolus irritam facere fidem ꝓmissionis, ſ. seminis, ꝙd est Chr̃s, quem patribus deus repromisit. Hoc fuit antiquum serpentis illius consilium, qm̃ primũ decepit hominem, videlicet vt nullus saluaretur hominum, & eodem consilio cunctos istos arripuit, quos iam sæpe diximus Aegyptios, carnales Israelitas, Babylonios, Persas, siue Medos, Macedones, siue reges Antiochos, Cæsares Romanos: tandemq; caput eiusdem consilij suscitabit in illo sæpedicto homine peccati Antichr̃o. Vere ergo vnum consilium habẽt hi. ⌊Et virtutem, inqt, & potestatem suam bestiq tradent. ⌋Quod idem ẽ ac si dicat: Illi ꝙd intenderunt perficere non potuerunt aut poterunt, diabolus autem cui deseruiunt, virtutis potestatis illorum hæredem faciet illum proprium hominem suum Antichristum, quasi id quod per illos adimplere nõ valuit, saltem efficere possit per istum egregium. Sed qd? ⌊Hi cum agno pugnabunt, ait, & agnus vincet illos. ⌋Omnes iam dudũ victi sunt suis quiq; temporibus, & adhuc in vno Antichristo simul omnes vincentur. ¶Et pulchre cum dicere posset, hi cum Chr̃o pugnabunt, & Chr̃s vincet illos, malnit dicere: Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos, quia nimirum primus illorum .ſ. Aegyptius rex per immolationem
Exod. 12 agni victus est, vt filios Israel dimitteret, eosq; persequẽs in mari rubro mersus est. ¶Quãuis igit futuro tempore dicat: Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos, nihilominus & de præterito ante istum Iohannem tempore intelligendum est, quia cum agno pugnauerunt, & agnus vicit illos. Iohannes nanq; hic omnium illorum typum gerit, q̃ ab antiq̃ ex q̃ populus dei cœpit affligi sub regnis supradictis, meruerũt diuinitus consolari. Hoc mirabile imo laudabile & verum est, quia antequam agnus iste in hunc mundum venisset, hi cum
Esaiæ. 8. agno pugnauerunt, & ipse vicit eos. ¶Vnde satis eleganter in propheta iubetur vocari nomen eius, velociter spolia detrahe, cito ꝓdare: siue, accelera spolia detrahere, festina ꝓdari. Quare? Quia, inquit, anteq̃ sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Quod idem est ac si diceret: Puer iste q̃ saluator est, anteq̃ nascendo veniat in hunc mundum, sciens siue expertus matrem vtiq; virginẽ, & Ioseph patrem optimũ, ipse liberabit Israel de manu inimicor̃ suor̃. ¶Mira acceleratio, miranda festinatio, vt nondum natus puer ipse promissionem suę natiuitatis habentem siue expectantem ꝑsonã liberet. Hoc tñ ita verum est, vt qui istud non credit, fidelis non sit. Oportet enim credere quia priusquam nasceret̃ iste puer ex matre, deus omnipotens erat cum pate. Vnde cum dixisset: Et agnus vincet illos, continuo subiunxit: ⌊Quoniã ꝺns ꝺnorum est, & rex regum. ⌋Nonne antequam nasceretur Babylonios quoq; & Persas siue Medos atq; Macedones, qui contra se, i. contra suos sui venturi fidem habentes pugnauerunt, eosq; captiuos tenuerunt, iste vicit? Quid eñ aliud Nabuchodonozor regi siue pro
Daniel. 2 phetæ Danieli demonstratur, quando lapis absciſus sine manibus percussit statuam grandem, & contrita sunt pariter aurum, argentum, æs & ferrum? Quid, inquam, nisi quia Chr̃s qui est, vt ꝺns agnus, priusquam nasceretur, miranda, sicut iam dictum est, festinatione vincere festinabat, suosq; electos sub illis regnis captiuos supra id quod poterant sustinere, tentari non sinebat? Qui enim postquam de virgine natus est, ferrum, quod erat Romanũ imperium, euangelicæ prædicationis verbo tandem vicit & fregit, ipse priusquam nasceretur, aurum, argentum, id est, regna magna & fortia: Babylonicum, Persicum & Macedonicum contriuit, præeunte verbo propheticæ veritatis. Exempli gratia. De Antiocho Epiphane
Danie. 8. Daniel prædixerat: Et sine manu conteretur, & ita factum est. Diuinitus quippe percussus

inuisibili & insanabili plaga computruit, miseramq; vitã misere, vt dignus erat, finiuit. Igit & agnus, inqt, vincet illos: quippe qui & prius q̃ nasceret̃, vicit primos. Vnde nõ dubitatur, quin vincat & residuos. ¶Victoriæ eius participes sunt sancti siue electi eius: ipsis enim laborantibus, adiuuando vincit agnus. Iccirco addidit: ⌊Et qui cum illo sunt electi & vocati, & fideles. ⌋Isti deniq; pugnant & vincunt, sed victoriam agno attribuunt, sine q̃ sese nequaquam vincere potuisse aut posse sciunt. Vnde vnus illorum cum dixisset: Quia plus laborauí, continuo subiunxit: Non autem ego, sed gr̃a dei mecum. Electi, & vocati, & fideles, ipsi sunt, de quibus Apls dicit: Quos autem ꝑdestinauit, hos & vocauit: & q̃s vocauit, illos & iustificauit: q̃s autem iustificauit, illos & magnificauit. Deniq; quos prædestinauit, ipsi hoc loco dicunt electi. Prædestinari nanq; eligi siue præeligi est. Item quos vocauit, ipsi hoc loco dicuntur vocati. Et quos iustificauit ipsi hoc loco dicuntur fideles, quia videlicet electorum siue prædestinatorũ atq; vocatorũ iustitia vel iustificatio fides est. Vñ idem Apls post multa veritatis argumenta dicit: Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad deum, per dominũ nostrum Iesum Christum. Item quos magnificauit, ipsi hoc loco pugnare & vincere dicuntur cum agno. Talem nanq; bestiam vicisse, vera magnificentia est. Sequitur: ⌊Aquas quas vidisti vbi meretrix sedet, populi sunt, & gentes, & linguæ. ⌋Merito aquarum nomine designantur populi & gentes, super quas meretrix sedet: quia nimirũ pro hoc ipso quod eis domina talis præsidet, fluxę sunt & instabiles. Cum autem dicit, ꝑpli & gentes: ꝑculdubio nõ excipiunt Israeliticæ tribus, de quibus Balaam ariolus loquit: Populus solus habitabit & inter gentes non reputabitur. Ergo populorum nomine hoc loco carnales tribus Israel, gentium vero vocabulo cæteræ designantur nationes. Quis enim super Israel quoq; .i. Iudaicũ populum, meretricem istam sedere aut sedisse dubitet? Ipsi nanq; maxime cum cupiditate mundi fornicati sunt, quippe qui fornicationem ipsorum redarguentes sanctos & prophetas occiderunt. Aquæ igit & ipsi sunt, suo videlicet vitio, sicut ꝑpheta dicit: Audite hæc domus Iacob qui vocamini nomine Israel, & de aquis Iuda existis. i. qui tantum carnis & non fidei filij estis: ¶Cum dixisset, populi sunt & gentes, ad quid addidit, & linguæ? Hoc eñ necessario consequeretur, etiam si non dixisset: quia linguis non loquuntur nisi populi & gentes. Cur ergo addidit dicens, & linguæ? Nisi forte vt ad memoriam nobis reuocet, quod vt diuiderentur & multiplices fierẽt linguæ, superbia commeruit meretricis huius magnæ, in ipso iam pueritiæ siue petulantis adolescentiæ eius tempore: *Cum* enim constrꝛueret turris Babel ꝑ superbiam hoim in cœlum ascendere volentium, à cuius nomine nũc hæc ipsa meretrix dr̃ Babylon, videns hoc deus cõfudit linguam eorum, & inde diuisi ab inuicem recesserunt. Itaq; nõ frustra cum dixisset, aquæ super quas meretrix sedet populi sunt & gentes, addidit & linguæ: vt nec illud prætermitteret, quod diuisiones q̃q; linguarum damnum vel plagam nobis superbia meretricis huius intulit. Sequit: ⌊Et decẽ cornua quæ vidisti, &*bestia, hi odient fornicariam & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius manducabũt & ipsam igni concremabunt. ⌋Mira assertio, mira & vehemẽs impiorum detestatio. Quõ reges qui per cornua designantur fornicariam suam odisse dicuntur, cum qua ipsi fornicantur? Ipsi nanq; & non alij sunt reges, de quibus supra cum dixisset: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ quæ sedet super aquas multas, addidit: cũ qua fornicati sunt reges terræ. Ipsi ergo qui cum illa fornicantur, illam odisse & desolatam nudamq; facere, & carnem eius manducare, & ipsam igni concremare dicunt. Mirum hoc, attamẽ verum est. ¶Quis enim nesciat de regibus mundi quãtis odijs semꝑ fuerint inquieti? Et cui sua inquietudine fuerunt infesti, nisi ipsi cupiditati vel gloriæ mundi, cum qua vtiq; fornicati sunt, ꝑserendo illam suo creatori? Instrumenta fornicationis eorum, pulchritudines ciuitatũ, & locupletum multitudines gentium qbus imperabant, extiterunt, cęteraq; talia q̃cunq; in mundo sunt prouocantia concupiscentiam oculorum. At illi nunq̃ hæc in pace sua florere ꝑmiserunt, bellis oĩa desolantes, turbas hoim gladio interficientes, ciuitates & castella igni concremantes. Nec vero solũmodo in alterutros reges contra reges, regna aduersus regna hostili more hæc fecerunt, sed populis suis ciuitatibusq; propriis singuli reges ꝑpe mala hęc intulerunt. ¶Nam vt de cæteris taceam, quis vnquã Romæ ciuitati populoq; & senatui ꝑprio imperatore suo Nerone crudelior aut nequior hostis extitit? Ille desolatam vrbem fecit, ille populum & senatum occidendo, quodammodo carnes eius manducauit: ille ciuitatem materiali quoq; igne cõcremauit, solummodo vt pulchritudine flammæ delectaretur, spectando in ea similitudine qualiter quondam arsisset Ilium; sedẽsq; in altissima turre Mecœnatia, tali spectaculo tripudians Iliada decantabat. Tãtæ crudelitatis quidam reminiscẽs & congemiscens, ita cecinit:

Nouimus quantas dederit ruinas
Vrbe flammata patribusq; cæsis,
Fratre qui quondam ferus interempto
Matris effuso maduit cruore.
Heu grauem sortem, & cætera.

Boethius de consol philoso. li. 2, meta. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verum ergo est, quia reges terræ q relicto deo cum pulchritudine creaturæ mundanæ fornicati sunt, fornicariã suã oderunt, & quale vehementissima odia ministrabãt pretium suæ
Esaiæ.57. fornicationis, illi reddiderunt. Non eñ est pax impijs, dicit dñs. ¶O igitur miserabilis conditio Babylonis terrenæ ciuitatis, quæ à deo fornicatur cum amatoribus, quia non solũ fornicatur cum amatoribus, sed cum hostibus, quorum & si quis amor, est, tanto felle amaritudinis permiscet, vt ipsam hostiliter dilanient cũ qua fornicant. Horũ causa vel incitator malorum diabolus est. Iccirco non dixit tantummodo, & decem cornua quæ vidisti hi odient
Enim. fornicariam, sed & decẽ cornna quæ vidisti, & bestia, inquit, hi odient fornicariam suã, &c. Continuo subiũgit: ⌊ Deus *aũt dedit in corda eorũ vt faciant quod illi placitũ est, vt dẽt regnum suum bestiæ, donec consummentur verba dei. ⌋ Vt faciant, inqt, quod illi placitũ est. Cui illi? Videt hoc referri ad deum, quia sic p̃missum est: Dedit enim deus in corda eorum, & ita intelligi, vt faciant quod illi, subaudit deo, placitũ est. Veꝝ quia p̃miserat: Et decem cornua quæ vidisti & bestia, hi odient fornicariam, & deinde cum dixisset, vt faciant q̃d illi placitum est, addidit, vt dent regnum suum bestiæ: rectius refertur ad eandem bestiam. s. vt faciant quod illi, subaudit bestiæ, placitum est: & deinde, vt dent regnum suum bestiæ. i. vt totius regni sui vires impendant diabolo, faciendo voluntatem eius, quæ semper aduersat
Psalm. 5 bono dei proposito. ¶Quid enim illi faciunt nisi malum? Malũ aũt deo non placet, imo eos
Isaiæ.45 qui malum operantur ipse odit, sicut scriptura ei testis est, dicens: Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Item: Qñ non deus volens iniquitatem tu es. ¶Sed iterum scriptura dicit: Faciens pacem & creans malum. Intra hæc secundum veritatis rationem, & secundum patrum orthodoxorum veridicam autoritatem dicendum & sentiendum est, quia malũ illud quod est afflictio siue bellum paci contrarium, de qua dictum est, faciens pacem, deus aliqñ creat propter correctionem: malum aũt. i. iniquitatem siue peccatũ neq; creat, neq; illi placitum est. Et est quidẽ voluntatis eius, vt bellum siue aliã eiusmodi afflictionem, cũ superuenerit ijs q peccatis præcedentibus perpeti merent, effugere nõ possint, vt aũt hoies mala faciant vel malifiant, nunq̃ fuit aut placitũ est illi. ¶Quæritur ergo: Si malum quod faciũt, vel hoc ipsum q̃ mali sunt, non est deo placitũ, quõ hic præmissum est, deus enim dedit in cor-
Psal.104 da eorũ? Quod dum quærit, consequẽter vel simul & illud quærendũ est q̃d dicit Psalmista: Conuertit cor eorũ vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Illud autẽ sic intelligi oportet, q̃tenus nulla vnq̃ suspicio in corde hominis locũ inueniat, q̃si deus odij vel doli aliqñ autor existat, quod vel suspicari dementissimũ atq; impiũ est. Deus eñ neq; Pharaonẽ indurauit, neq; cor Aegyptiorũ in odiũ conuertit, voluntatẽ habẽdo duritiæ vel odij
Gene.22 ipsorũ, sed tantummõ bona fecit filijs Israel, multiplicãdo illos in terra illa, sicut Abrahæ p̃miserat dicẽs: Benedicã tibi, & multiplicabo semen tuũ. ¶Pharao aũt & Aegyptij sicut superbi ita & inuidi erãt, & secundũ morẽ inuidentiũ, quanto plura vel maiora dei bñficia vi-
Exodi.7. debant impendi his qbus inuidebant, tãto maiori cõtra illos odio sæuiebãt. Hoc p̃uidẽs deus dicebat Mosi: Ego indurabo cor Pharaonis. Quod idẽ est ac si diceret: Ego qdem signa & p̃digia pro filijs Israel faciam coram Pharaone & seruis eius, sed quia inuidi sunt, hoc illis ad nihil aliud valebit, nisi vt odio maiori contra eos indurent. Hoc sensu versiculũ prædictum p̃ Augustinus explanat. ¶Igit & q̃d hic dictũ est, deus eñ dedit in corda ipsorũ sic intelligi oportet, vt nullatenus suspicemur q̃ deus in corda quorũlibet regũ illorũ miserit, q̃te-
Hiere.18 nus facerent quippiam mali, aut ipsi fierent mali, sed bona q̃ voluit singulis in tẽpore suo fecit regnis, reges aũt mundi vt superbi ita erant & inuidi, & alternæ inuidebãt felicitati. Exẽpli grã: Prospera fecit deus Babylonijs, vt valentiores essent gẽtibus cæteris. Et ne dubium fit hoc illis à deo esse datum, deus ipse in propheta dicit: Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum, vt seruiant Nabuchodonozor regi Babylonis, & seruient ei. Insuper & bestias terræ dedi ei. Hoc datũ dei misit in cor Medis & Persis, vtpote inuidenti-
Gene.15. bus & æque superbis, vt ascenderent & facerent in eos quicquid potuerunt mali, deo nõ resistente illis, imo permittẽte propter peccata Babylonis. Eodem modo postea Macedonum Persarum & Medorum felicitas concitauit, quam vtiq; non casus sed ordinatio dei fecerat illis. Itaq; deus, inquit, dedit in corda eorum vt faciant quod illi placitum est, vt dent regnũ suum bestiæ. i. felicitas alijs concessa dono dei, aliorum iuidentium corda in odium concitauit, & ita contra alterutros per inuidẽtiam excitati sunt, vt vniuersas regnorum suorũ vires ministerio certatim impenderent malitiæ diabolicæ. Vsquequo? ⌊ Donec, inquit, consumentur verba dei. ⌋ i. adimpleantur ea quæ deus per sanctos & prophetas suos de regnis illis futura iudicia sua prædixit. Quid enim euenturum fuerat illis q̃d nõ ante prædixerat factus ad homines sermo dei? Aut quid prædixit de illis sermo dei, nisi quod eis iuste obuenire debuit? Deniq; futurum erat & fieri iuste debebat, vt Aegyptij postquam oppressissent filios Israel, ipsi pœnas darent suæ iniquitatis, & hoc ante loquẽs ad Abraham deus ipse p̃dixit. Ait enim: Scito prænoscẽs quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non suã,
Gene.15. & sub

& subijcient eos seruituti, & affligent eos quadringentis annis. Veruntñ gentem cui seruituri sunt ego iudicabo, & post hæc egredientur cum magna substantia. Item futurum erat, vt reges Israel & Iuda, propter abominationes quas fecerunt, & ppter sanguinem innocentem quem effuderunt, condigna recepturi forent, tandẽq; & Israel & Iudas in Assyrios atq; Chaldæos traducti captiui abirent, & hoc ante per prophetas deus non semel prædixit: Pleni sunt libri prophetarũ, Esaiæ, Hieremiæ, Ezechiel q̃q; verbis domni ita prędicentis: Item futurum erat vt Babylon subuerteret à Medis & Persis, & hoc ante per eosdem prophetas, & per Danielem deus quoq; prædixit. Item futurũ erat vt Persæ & Medi ab Alexãdro Macedone superarent, & hoc ante per iam dictum Danielem deus præostendit & p̃dixit. Item futurum erat vt tam Macedones q̃ cæteræ gentes comminuerentur atq; conculcarent viribus Romani imperij: & hoc ante eidem Danieli præostendit per bestiam quartam magnã terribilemq; & fortem nimis, dentes ferreos habentem, comedentem atq; comminuentem & reliq̃ pedibus conculcantem. Item futurum est vt Antichꝛs regna hęc oĩa supergrediatur operatione habitantis in illo diaboli, & plus omnibus conterat sanctos altissimi, & hoc ante non solum in prophetis verum etiam p semetipsum in euãgelio suo prædixit filius dei. Igit recte & veraciter dictum, donec consummentur verba dei, quia videlicet nihil egerunt aut agere possunt regna mundi q̃si contra propositũ dei, q̃d deus non p̃scierit, imo & p̃dixerit. ¶Notanda tñ infinita cunctorũ peruersitas, cum dꝛ primo: hi cum agno pugnabunt, & deinde, hi odient fornicariã & desolatã facient eã, &c. quia concorditer quidem contra deum dimicant, & vno spũ malignitatis in hoc sibi consentiũt: ad concupiscẽtias vero suas, vel propter cupiditatẽ eorũ quæ in mundo sunt, discorditer insaniunt, & inuicẽ sæuiunt, & oñibus modis à semetipsis serpentina hæc capita dissentiunt. Tandemq; angelus idẽ dicit: ⌊ Et mulier quã vidisti est ciuitas magna, quæ habet regnũ super reges terræ. ⌋ Breui recapitulatiõe renouat q̃d superius dixit, vel quod ipsa in fronte mulieris scriptura signauit: Babylon magna mꝛ fornicationum & abominationum terræ. ¶Porro q̃d illic dixerat, cum qua fornicati sunt reges terræ, hic paulisper commutauit dicẽdo, quæ habet regnum super reges terræ. Et quidẽ multũ est illic dictũ ad significãdam ignominiã regũ terræ, sed multo amplius hoc valet ad insinuandã seruilẽ stultitiã regũ terræ cum dꝛ, quæ habet regnũ super reges terræ. Quid eñ? Nonne reges terræ supini incedunt & sese esse liberos confidunt? Sed ecce regnũ super se habere comprobant, & quod turpissimũ est, mulier meretrix super eos regnare, & ceruicibus eorũ incumbere rõnabiliter atq; irrefragabiliter asseritur. Mẽtiunt ergo liberos se esse pronuntiantes: quia serui sunt, & meretricium portant iugum, semper anhelantes & sub onere curui, tot dominorum serui quot vitiorũ captiui. ⌊ Et post hæc vidi alium angelũ descendentem de cœlo, habẽtem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius, & clamauit in forti voce dicens: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorũ, & custodia omnis spũs immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis, quia de ira fornicationis eius biberunt oẽs gentes, & reges terræ cum illa fornicati sunt, & mercatores terræ de virtute delitiarũ eius diuites facti sunt. ⌋ Necdũ is qui loquebat angelus suam videt sponsionẽ peregisse q̃ dixerat: Veni ostẽdam tibi damnationem meretricis magnæ, & alius iã introducit angelus exclamans in forti voce, & hic maxime damnationem eiusdẽ exprimit meretricis, quã ille tantummõ q̃ nam esset designauit, capitaq; eius & cornua descripsit. Hoc recte & secundũ rem factũ proprie perpendis, si recolas qa meretricem hãc & prius totus propheticus ordo, maximeq; Daniel demõstrans contra libidines & crudelitatẽ eius multa declamauit: & deinde p semetipsum veniens filius dei, angelus magnus & fortis de q̃ propheta dicit: Et ecce veniet ad templũ suũ dñator quẽ vos quæritis, & angelus testamẽti quẽ vos vultis, damnationẽ eius in auditu orbis terrarũ iã adesse forti voce clamauit, & euãgelica manifestatione p̃dicauit. ¶Nũc aliũ angelũ pulchre de cœlo descendentẽ se vidisse dicit, qa videlicet iste de cœlo p humilitatẽ descendit, vnde quidã alius p superbiã cecidit. Hic habet potestatem magnam, inquit, quod dixisse ad rem p̃sentem multum attinet. i. ad eam quæ hic ostendit damnationem meretricis. Ipse eñ q̃dam loco de semetipso loquens cum dixisset: Sicut eñ habet pater vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso, cõtinuo subiũxit: Et potestatẽ dedit ei iudiciũ facere, quia filius hoĩs est. Itẽ: Neq; pꝛ iudicat quenq̃, sed oñe iudiciũ dedit filio. Recte ergo habentẽ potestatẽ magnã dixit, potestatẽ faciendi iudiciũ siue damnationẽ meretricis. ⌊ Et terra illuminata est à gloria eius. ⌋ Et hoc vere dictum est, quemadmodum & eo veniente Zacharias propheta cecinit dicẽs: Visitauit nos oriens ex alto, illuminare his q̃ in tenebris & in vmbra mortis sedẽt. Et ipse cũ venisset de semetipso dixit: Ego sum lux mũdi, q̃ sequitur me nõ ambulabit in tẽbris. Itẽ: Quãdiu in mũdo sum, lux sum mũdi: Iste illuminator angelus: ⌊ Exclamauit in forti voce, dicẽs: ceecidit cecidit Babylõ magna. ⌋ Vbi vel qñ angel' iste hoc clamauit? Nimirũ apud multã Iudæorũ turbã, instãte articulo suæ passionis, q̃ videlicet passiõe actũ est, vt caderet ci-

CA. XVIII

Esaiæ.50. Hiere.27. Ezech.12. Daniel.7. Daniel.8.

Lucæ.1. Iohan.8.12 Iohan.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitas diaboli. Dixit enim: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mũdi eiicietur foras. Hoc non quomodocunq; sed in forti voce clamauit. i. contra infirmitatem carnis confortatus ratione diuinitatis. Nam infirmabat quidem caro vt ita diceret: Nunc anima mea ibidem. turbata est. Et quid dicam? Pater saluifica me ex hac hora. Confortauit aũt semetipsum paulatinus, dicendo: Sed propterea veni in horam hanc. Pater glorifica tuum nomen. Confortatio siue fortitudo hęc nimis; memorabilis & laudabilis est. Recte igitur & opportune dictũ quia in forti voce clamauit. Sed quomõ non repugnant sibimet partes clamoris siue dictionis huiusmodi? Cum eñ dixisset, cecidit cecidit Babylon magna, addidit: ⌊Et facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spũs immũdi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis. ⌋Quomodo & cecidit, & nihilominus tamen ita clausa & munita est, vt vo
Hebr.5. lucres volare non possint? Ad hæc breuiter dicẽdum clamante angelo isto. i. patiente Christo, quæ videlicet passio eius clamor grandis extitit. De quo Apls, qui in diebus, inquit, carnis suæ preces supplicationesq; ad deum, qui illum saluum facere posset à morte, cũ clamore valido ac multis lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia: taliter ad clamorẽ eius ciuitas diaboli cecidit, vt omnes & soli euadere ac ruinas eius trãsilire possent electi, ruptis vinculis peccatoꝝ tam originalis q̃ etiam actualium, propter iustitiam fidei ipsorum. Recte igitur & cecidit Babylon, ait, & nihilominus facta est habitatio dæmoniorꝝ, & custodia omnis spũs immundi, & custodia oĩs volucris immundæ & odibilis, quia videlicet in electis tantum oĩs structura pctĩ, cunctaq; mortis & inferni potestas corruit: in reprobis, & damnatio pctĩ, & pœnalis inferni carcer pfitit. ¶Quod dixit, habitatio dæmoniorum, hoc repetiuit dicendo, & custodia oĩs spũs immundi. Dæmones qppe spũs immundi sunt. Et quã ob rem repetiuit? Videlicet, quia damnati angeli q sunt dęmones siue spũs maligni, duplici p causa pœnas dabunt. Altera causa est, qa in cœlo cõtra creatorẽ superbierunt. Altera, qa genus humanũ prima q̃ serpentẽ puaricatione deceptũ, cunctis vitiorꝝ sordibus polluerũt. Propter illam dæmones, hoc est, scientes quia contra scientiam dei sese extulerunt: propter istam causam spũs immundi dicũtur, quia spurcissimi sunt: quia sicut iam dictum est, genus humanum per suas suggestiones multimodis immunditiæ atq; ignominiæ passionibus affecerunt. ¶Porro volucres immundæ & odibiles omnes superbi tam dæmones q̃ homies recte intelliguntur. Volatus nanq; volucrum, leuitatem atq; vanitatem significat superbientium. Nec vero qualibuscunq; volucribus, sed immundis assimilantur. Verbi gra, noctuis siue vpupis, quæ stercoribus humanis infidere delectant, atq; iccirco recte immundæ & odi-
Esaię. 8. biles habent. Taliscunq; volucris Babylõ facta est custodia, & sicut p Esaiam dictum est, nõ poterit auolare de angustia. Causa siue ratio ruinæ quæ subiungitur, manifesta & superius partim exposita est. ⌊Quia de ira fornicationis eius biberunt omnes gentes, & reges terræ cum illa fornicati sunt: & quia de delitijs eius mercatores terræ diuites facti sunt. ⌋Tria hic dicuntur, quia de ira fornicationis eius biberunt omnes gentes, quia reges terrę cum illa fornicati sunt: &, quia delicijs eius mercatores terræ diuites facti sunt. ¶Causæ summa, totum fornicationis opprobrium, regibus imputatur, & hi sæpius in hac lectiõe fornicationis eiusdem scelere denotant. Et merito, quia videlicet quod meretrix illa docuit non solum fusce perunt, verum etiam imperij sui decreto simul & gladio roborauerunt. Porro gẽtes quæ regibus subiecti siue pro imperio illorum, siue sponte sua pro deo, monstra coluerũt: recte de ira, inqt, fornicationis eius biberunt. Non ait tm̃ de fornicatione eius, sed de ira fornicatiõis eius biberunt: quia videlicet fornicationem qua coluerunt & seruierunt creaturæ potius q̃
Roma.1. creatori, protinus ira dei subsecuta est, vt derelinqueret eos, & traderet passionibus ignominiæ, traderet eos in desideria cordis eorum in immunditiam, vt traderet eos in reprobũ sensum, vt facerent ea quæ non conueniunt. Nunqd vero contestanter dr̃, quia mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt, & non potius ꝺ̃m mercatores sic falso arbitrati esse culpantur? Deniq; non ipsa Babylon, i. ipsa cupiditas radix omnium malorũ, &
1. Timot.6 quicunq; cupiditati psunt, maligni dæmones atq; peruersi homines orbis terrarũ seductores, qualium vniuersitas hic Babylon dr̃, & magna fornicationum mater: non, inquam, peruersitas talium, sed vnius dei bonitas etiam bona eiusmodi, de quibus mercatores terræ ditati sunt, creauit & dedit: ipsi autem aliter sunt arbitrati. Vnde recte de talibus deus per pro
Osee.2. phetam dicit: Et filiorum illius non miserebor, qm̃ filij fornicationum sunt, qa fornicata est mater eorum. Confusa est quæ concepit eos, quia dixit: Vadam post amatores meos q dãt panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, & oleum meum, & potũ meum. Et hæc nescisti quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui ei, & aurum quæ fecerunt Baal. ¶Sed & quod non dixit tm̃ de delicijs, sed de virtute, inquit deliciarum eius diuites facti sunt, stultitiam denotat ipsorum, apud quos paupertas probro habetur, & velut immane contemnitur vitium, diuitiarum autem abundantia virtus existimatur, cum econtra Ethnicus quoq; dicat:

Vilius

Vilius argentum est auro, virtutibus aurę. ¶Notandum tñ q; non cõtentus est dixisse semel tm̃ cecidit Babylon, sed geminato casus vel ruinę verbo, cecidit cecidit, inqt, Babylon. Et qdem repetitio affirmatio est, sed & pter hoc sciendũ, quia Babylon hæc clamante angelo isto clamorem supradictũ. i. patiente Chro pro salute oĩm, vtrobiq; cecidit, tã apud inferos q̃ apud superos. i. viuentes corruit. Deniq; & potestas eius infernalis cõfracta mortuos amisit, vt sanctorum ppls qui tenebatur in morte captiu⁹, de illis exiret claustris & vinculis & falsitas eius denudata est atq; subuersa hic apud viuentes in dæmonum templis atq; simulacris, vt qui tenebant in diuersis erroribus à diabolo captiui, exirẽt ad deum viuum p euangelicam prædicationem de tnbris suis ad lumen veręe euocati. Recte ergo geminatũ est verbum, qa & illic vis mortis, & hic dæmonũ cultus cecidit. ⌊Et audiui aliã vocẽ de cœlo dicẽtem: Exite de illa ppls meus, vt nec participes sitis delictoꝝ eius, & de plagis eius nõ accipiatis, qm̃ peruenerũt pctã eius vsq; ad cœlũ. Et recordatus est dñs iniquitatũ eius. ⌋Postq̃ angelus ille clamauit, aliã vocẽ de cœlo audiui, inqt, qa postq̃ ipse Chrs euangelizauit atq; passus est, spũs sanctus de cœlo venit, & linguas alias aplis Chri dedit. Extunc triumphus dñicæ passionis cœpit annuntiari vniuerso orbi, extunc in oẽs gentes pœnitẽtia & remissio pec-
catoꝝ cœpit ꝑdicari. Exite ergo, inqt, vox ista de Babylone ppls meus. i. agite pœnitentiã, Acto.2 & vnusquisq; vr̃m in noĩe dñi baptizet. Hoc enim veraciter de Babylone exire est. ¶Populus ait meus. i. o tu oĩs qui ad vitam æternam es prædestinatus. Nam foris quidem oĩbus prædicatur, & plerunq; reprobi q̃q; quasi ad credendum perducuntur, sed intus in proposito dei soli electi requirunt. ¶Et quid intendat dicendo, exite: pulchre definit subiungendo: vt ne participes sitis delictoꝝ eius, & e plagis eius non accipiatis. Non ergo de loco ad locũ exire iubent, sed vitã mutare, vt relictis peccatis & supradictis fornicationibus eius, consequenter & condignę plagaꝝ quoq; eius immunes habeant. Qm̃, inquit, peruenerunt peccata eius vsq; ad cœlum. i. qm̃ fornicando, & sanguine sanctoꝝ sese inebriando ad hoc vsque peruenit, vt ipsum occideret cœli regẽ & dñm. Et ob hoc recordatus est, ait dñs, iniquitatũ eius. i. diem statuit iudicij vniuersalis, in quo iniquitates eius puniant. Vnde & sequit: ⌊Reddite illi sicut ipsa reddidit vobis, & duplicate duplicia secundũ opa eius. In poculo quo miscuit, miscete ei duplum. Quantũ glorificauit se, & in delicijs fuit, tm̃ date illi tormentũ & luctum. ⌋Qui nam sunt hi qui reddere illi, sicut ipsa reddidit eis, & secũdum opera eius duplicia duplicare iubẽtur, nisi hi qui cũ dño sedente ad iudicandũ in sede maiestatis suæ, sedebũt Matth.19 & ipsi iudiciarijs sedibus, videlicet sancti & martyres Iesu, q̃rũ ebria sanguine hæc meretrix superius ostenditur? Reddite ergo, inquit, illi, sicut ipsa reddidit vobis. i. condemnate illam sicut ipsa sanguinem vestrum innocentem condemnauit. Parum erat dixisse, sicut ipsa reddidit vobis, nisi addidisset protinus, & duplicate duplicia secundum opera eius. Constat eñ quia dum hæc sanctos persequitur & martyres Iesu, corpus tm̃ occidit, & post hæc non ha- Lucæ.12 bet quid faciat, ipsi aũt potestatem hanc in iudicio cum eodem dño Iesu habẽt, vt corpus & animam mittant in gehennam. Bñ ergo, duplicate duplicia, inqt, secundũ opa eius. Itẽq; & in poculo q̃ miscuit, miscete illi duplũ. Continuoq; ait: Quãtum glorificauit se & in delicijs fuit, tm̃ date ei tormentũ & luctũ. Pro gloriatione q̃ se extulit, luctum: pro delicijs qbus inordinate vsa est, date illi tormentum. ¶Duæ istæ damnationis eius causæ sunt: altera, qa sanctis & martyribus Iesu mala reddidit, dum sanguinem eoꝝ fudit: altera, quia affluxit in delicijs & fornicationibus suis, quæ videlicet causæ & superius pscriptæ, & hic ordine prępostero repetitæ sunt. Summa reatus eius nota, vt pctĩ eius interminabilis sit superbia eius, qa videlicet non vtcunq; peccat aut fornicat, sed in pctis & fornicationibus suis gloriat siue glorificat se. Vnde adhuc subdit: ⌊Quia in corde suo dicit: Sedeo *regina, & vidua non sum, & Vt regina luctum non videbo. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne cõburet, quia fortis est deus q iudicauit illam. ⌋Quod taliter & sic dicat in corde suo, sedeo regina, &c. & q; iccirco plagas istas sustinere habeat, prophetica iam dudũ firmauit veritas. Nam in Esaia propheta dr̃ illi inter cætera: Descende, sede in puluere virgo, filia Babylonis Esaiæ.47 sede in terra. Virgo grauissima cum ironia dr̃ illic: nam hic veraciter pronuntiat meretrix. Subinde dr̃ ei: Dixisti, In sempiternum ero dña. Non posuisti hæ super cor tuũ, neq; recor- Ibidem. data es nouissimi tui. Et nunc audi hæc delicata & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo. Ego sum, & præter me non est amplius. Non sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem. Venient tibi hæc duo subito in die vna, sterilitas & viduitas, & cætera. ¶Itaq; ꝑpter superbiam, quia non quomodocunq; peccat hæc meretrix, sed superbiendo peccat, & peccando superbit & exultat, q̃d non ita vt ciuitas dei, quæ in hoc mundo peregrinat, vidua sit, cum sit meretrix, & multi reges cũ ea fornicent, tanq̃ hoc sit matrimoniũ legitimũ beatę reginę potentis & dominantis. Propter hoc, inquam, iustum & irreprehensibile est iudicium vt veniant plagæ istæ super eam, mors, & luctus, & fames, & æterno comburatur igni. *Hæc vero Nec sententia dubitabilis est quin certũ debeat habere effectum: quia fortis, inqt, est deus qui iudicauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicauit illã,& semel voce vel scripto prolatã, nõ impotẽs est adimplere sentẽtiã. ⊥Et flebũt & plangent se super illam reges terræ,q̃ cum illa fornicati sunt,& in delicijs vixerunt. Et cũ viderint fumũ incendij eius,longe stabũt ꝓpter timorẽ tormentoꝝ eius, & dicent: Væ væ ciuitas illa magna Babylon,ciuitas illa fortis,qm̃ vna hora venit iudicium tuum.⊥ Hic iam meminisse iuuat scripti illius siue voluminis de q̃ in Ezechiele propheta scriptum est:Et vidi,& ecce manus missa ad me in q̃ erat inuolutus liber,& expãdit illã corã me,qui erat scriptus intꝰ & foris,& scriptæ erãt in eo lamẽtatiões & carmẽ,& væ. Ille nãq; liber,oĩs scriptura diuinitus inspirata est,q̃ corã propheta expandit,qa fideli viro gr̃a Chr̃i aperiente intelligibilis reddit. ¶In illo libro scriptæ sunt lamentationes,& carmen,& væ: quoꝝ videlicet triũ,carmen & væ opposita sunt,lamẽtationes vero q̃si mediũ obtinẽt locũ. Carmẽ quippe sempiternum sanctis,& electis in futuro seculo sanctæ scripturæ repromittunt: Væ aũt oĩbus impijs,q̃les in isto loco denotant reges terræ q cum meretrice fornicati sunt & in delicijs vixerunt,& mercatores terræ,q̃ de virtute deliciarũ eius diuites facti sunt. Porro lamentationes pœnitentiũ sunt,q̃ in p̃senti peccata sua tẽporaliter lamẽtant,ne perueniãt ad illud væ sempiternum. Hæc omnia. s. lamentationes,& carmen,& væ,scripturç huius præsens locus simul congregata studiose legentibus demõstrat. Cũ em̃ dr̃:Exite de illa populus meus vt ne participes sitis delictoꝝ eius,& de plagis eius non accipiatis:pœnitentia, sicut iã ante dictum est,in omnes gentes p̃dicatur,q̃d nimiꝝ lamentari est. ¶Væ aũt manifestius,q̃d impioꝝ est,hic exprimit,cũ ipsi dicũt: Væ vç ciuitas illa magna Babylon,ciuitas illa fortis,qm̃ vna hora venit iudicium tuum. Et rursum: Væ væ ciuitas illa magna quæ amicta erat byssino,& purpura,& coccino,& deaurata est auro,& lapide pretioso, & margaritis, qm̃ vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. Item̃q; tertio: Vç væ ciuitas magna,in q̃ diuites facti sunt oẽs qui habẽt naues in mari de pretijs eius:qm̃ vna hora desolata est. Tertio vç congemina tum est,atq; ita sexies væ dictũ est. Et vna eadem̃q; causa dicendi væ væ vbiq; reddit, paucis tñ commutatis vocibus, qm̃ vna hora venit iudicium tuum, qm̃ vna hora destitutæ sunt tãtæ diuitiç, qm̃ vna hora desolata est. Omnia nanq; mundi ætatũ, q̃ sex numero sunt,tunc simul vindicabuntur in eis scelera,quorum nulla est septima. i. nullum sabbathum. ¶Et hoc mirum atq; miserrimum erit videre eis,qui tantopere amãt hoc nequam seculum:quia tot dieꝝ vel temporũ,tot mundi ætatũ opa mala iudicabunt,& gaudia peribunt succedente interminabili quãtitate tormentoꝝ,vna hora iudicij,vna hora destitutionis,vna hora desolatiõis. Tũc oĩa simul peribũt,in q̃bus fornicatores mũdi amatores cũ sępedicta meretrice luxuriati sunt. ¶Auꝝ,& argentũ,& lapides pretiosi,& margaritç,& byssus,& purpura,& sericũ,& coccinũ,& om̃e lignũ tinũ,& oĩa vasa eboris, & oĩa vasa de lapide pretioso, & æramẽto,& ferro,& marmore,q̃ vniuersa ptinẽt ad fornicationẽ oculoꝝ. ¶Deinde & cinamomũ,& amomũ,& cæteræ species thuris,& odoramentoꝝ,q̃ nimiꝝ hic ad fornicariũ referunt olfactũ. Deinde & species vnguẽti,q̃ ad luxuriosum spectãt. ¶Deinde,ingt,& vini,& olei,& similæ,& tritici,q̃ vel q̃ꝝ similia referunt ad gustũ. ¶Post multa infert & vox citharœdoꝝ,& musicoꝝ,& tibia canentiũ. Et tuba non audiet in te amplius,quæ ad quintũ spectant corporis sensum. i. ad auditum. Igit omnia fornicationis instrumẽta in q̃q; sensibus corporis lenocinãtia damnant,p q̃s videlicet sensus om̃e adulteriũ aĩæ à deo fornicantis exercet. ¶Iumentoꝝ q̃q; & ouiũ,& equoꝝ,& rhedaꝝ, & mancipioꝝ, & aĩaꝝ hoĩm seruitia, inter perituram mũdi supellectilem numerant:sed & poma suo noĩe exprimunt, q̃ ipsa cupiditati inordinatæ perire debeant,dicendo:& poma tua,desiderium aĩæ discessit à te. ¶Nihil ominus inter hæc concludunt quæcunq; sunt irritamenta gulç siue experimenta culinç,dũ addit:& omnia pinguia & clara perierunt à te. Fere omnia voluptatis instrumenta quęcunque vel quantacunq; quinq; sensibus corporis hauriunt,& p quę dignior pars languescit hominis & captiuatur,suis nominibus peritura exprimunt,opportuna nimiꝝ videntis & scribentis diligentia. ¶Quia videlicet in illa hora cum cœperit hic mundus supremo igne conflagrari,miseꝝ cunctis amatoribus eius dedit spectaculum,vbi non sine magno dolore perire videbunt,quęcunq; cum amore nimio possederunt. Vnde vt doloris vehementiam insinuet fore non paruam,semel & iteꝝ ac tertio flentiũ atq; lugentium incõsolabilem præscribit miseriam. Ait enim:⊥ Et flebunt, & plangent se sup illam reges terræ.⊥ Et iteꝝ:⊥ Et negotiatores terræ flebunt & lugebũt super illam,qm̃ merces eoꝝ nemo emet amplius.⊥ Ac deinceps:⊥ Et oĩs gubernator,& oĩs q in loco nauigat,& nautæ,& q maria operant longe steterunt & clamauerunt videntes locũ incendij eius,dicẽtes: Quæ similis ciuitati huic magnæ? Et miserũt,ingt,puluerẽ sup capita sua.⊥ Puluis sup capita, pœnitudinis tristitiã significat. ¶Veꝝ illa pœnitudo iã vtilis nõ est fructuosa,quia nimiꝝ sera est. Simul̃q; sciendum, qa iam in ipsis pœnitẽtibus ratio aut sapiẽtia nulla est. Qualis em̃ vel q̃ rationabilis est modus pœnitẽtiæ,vbi flentes & lugẽtes clamãt & dicũt,q̃ similis ciuitati huic magnæ? Etiã nũc phantasiam gloriæ transitoriæ,quam viderant,arbitrant magnam ciuitatẽ fuisse. Nõ ergo tam

Ezech. 2.

tam dolent se voluptates noxias admisisse,q̃ easdã voluptates sibimet irrecuperabiliter perire. Et ꝓfecto si possent cũcta hæc pereũtia cupiditatis fomenta q̃ hic cũ tormento ipsorum noĩatim exprimunt,de incendio liberare,sibiq; retinere cuperẽt. Sed proculdubio nõ poterunt,rebusq; pereuntibus longe aberit auxiliũ ipsorũ pariter pereuntiũ. ¶Vnde esi magna in valetudinis eoꝝ significatione semel & iterũ ac tertio hic est dictũ,qa longe stabãt. ⊥Cũ inquit,viderint reges terræ fumũ incendij eius,longe stantes propter timorem tormentoꝝ eius,dicent væ væ.⊥ Item: Et mercatores hoĩm qui diuites facti sunt ab ea lõge stabũt,propter timorem eius flentes & lugentes,& dicẽtes væ væ. Et paulopost:Et oĩs gubernator & nautæ longe steterũt,& clamauerũt flẽtes & lugẽtes, & dicẽtes,væ,væ. Oẽs oĩno tã reges q̃ nautæ siue gubernatores,tã nautæ q̃ negotiatores longe stabũt,non tam loco q̃ defectu cordis,& aĩo inualidos:quia videlicet nec reges tunc arma vel exercitus ad pugnandũ,nec; nautæ remos ad nauigandũ,nec; negotiatores institas ad colligendas sarcinas habebunt. Nã & iumentoꝝ,& eq̃rum,& rhedaꝝ subsidia cuncta deerũt. ⊥Notandũ interea qa pastores aut ruricolæ fletũ hunc & luctũ habituri non scribunt:quia videlicet simplicis vitæ officia sunt, magis; necessario vsui q̃ superfluæ cupiditati famulant. Ab eiusmodi fletu & luctu recte nimiꝝ nautæ non excipiunt,quia nonnihil & ipsi rident & gloriant dum remigãt, & ꝓspero per maria cursu ferunt. Hoc ita esse ꝓculdubio p̃senti quisquis nauiũ prosperæ velificãtium aliq̃n vidit,nautarum; lasciuientiũ celeuma(q̃d est carmẽ nauticũ)audiuit. Neq; cm̃ sic exosabiles aut ruricolæ aut pastores, quoꝝ cũ nonnullis deus ab initio locutus est,isti q̃q; videri possunt,q̃rum lacertis non solũ mercatoriæ,veꝝ etiã pugnatoriæ naues actæ cucurrerunt,& bellico sanguine marinos persepe fluctus infecerunt. Sequitur:⊥ Exulta super eã cœlũ & apli,& sancti ꝓphetæ:qm̃ iudicauit deus iudiciũ vr̃m de illa.⊥ Iam de lamentationibꝰ & væ hic in loco suo diximus,de carmine quod tertiũ erat in supradicto volumine scriptũ, postmodũ suo loco dicemus. Nunc interim quod supereſt de dãnatione meretricis magnæ quod; adhuc ad væ ipsius pertinet,prosequamur:Exulta,inquit,super ea cœlum,& apostoli,& sancti prophetæ,qm̃ iudicauit deus iudicium vestrum de illa.⊥ Statim; sequitur:⊥ Et sustulit vnus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum,& misit in mare, dicens:Hoc impetu mittet Babylon magna illa ciuitas,& vltra non inuenietur.⊥ Memoriter tenendum est,quia cuncta hæc damnatio meretricis ad consolationẽ,nõ solum huic Iohanni, sed prioribus quoq; reuelata est prophetis,sicut p̃diximus in initio huius visionis:vt videlicet cõsolationem habeant in aduersis,& tribulationes patienter ferant, scientes quia quæ illos perse quif pars aduersa, nõ sic semper erit,non semp voce ꝓualebit,sed tollet de medio, pacatũq; relinquet dei regnũ, & nullũ vltra faciet illi scandalũ. Quod cum factum fuerit,sicut p̃cedẽs sermo vehementi declamatione significauit,tũc nimiꝝ & angelis & hoĩbus sanctis plenum gaudium erit. ¶Ait ergo:Exulta super eam cœlum. i. iam completa ex hominibus cœlestis societas angelorũ,exultate apostoli,exultate prophetæ sancti,& vos oẽs martyres Iesu,qm̃ iudicauit deus iudicium vr̃m de illa, qm̃ factum est vt clamor vester expetebat dicentium: Vsque q̃ dñe sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nr̃m de his qui habitant in terra? Hic illius vocis verba finiunt,quæ superius audita de cœlo sic exorsa est: Exite de illa populus meus. ¶Porro hic angelus fortis,q̃ continuo lapidem magnum quasi molarẽ sustulisse & in mare misisse dr̃:Hoc inquiens,impetu mittet Babylon magna illa ciuitas, & vltra non inueniet,ipsum fortem & potentem significat dñm,qui sedẽs in sede maiestatis suæ, cõgregatis ante se cunctis gentibus,his qui à sinistris eius erunt ꝓprio ore dicturus est:Ite maledicti in ignem æternum,q̃ paratus est diabolo & angelis eius. Tũc enim veraciter vniuersa ciuitas diaboli cum magno impetu in profundũ mittet,& sicut lapis magnus in mare missus non supernatat neq; resilit vlterius,sic illa semel præcipitata, de inferno nõ emerget amplius. ¶Et congrue non qualemcunq; lapidem,sed quasi molarem ꝓ exprimẽda similitudine dixit:qa videlicet Babylon ista sicut pctĩ pondere grauis,ita & erroris agitatione instabilis est. Hoc vtrunq; lapis molaris conuenienter innuit,q̃ & pondere grauis est, & ꝓ molẽdi officio semp circuit. Et cõtinuo sequit:⊥ Et vox citharœdorũ & muſicorũ & tibia canentiũ & tuba non audiet in te amplius.⊥ Hoc aũt superius anticipauimus pro continuãdis quinq; sensuũ corporis voluptatibus,quia cætera quæ illic deflebantur,cæteris sensibus,luxuriantibus famulant,istis aũt. i. muſicis instrumentis demulcet auditus. ¶Nec vero frustra tãtę meretricis muſica oĩs condemnatur,quia nimirum ludicra & lasciua,imo etiã turpia,& dæmonum quoq; phantasmata sunt,q̃ ab illa cantitant & eorũ suauitate maxime ad incitamenta libidinũ eadẽ meretrix abutit. Cæterũ in veris dei veri laudibus pulcherrimæ artis muſicę rõnabile obsequiũ laudabilr acceptat,& eis q legitime canũt & sapiẽter psallũt,remuneratio vel præmiũ erit carmẽ æternũ,de q̃ post paululũ scriptura hęc bonũ referens auditũ,magnifice consolat patientiã sanctorũ. ⊥Et oĩs artifex,& oĩs ars nõ inueniet in te amplius. Et vox molæ nõ audiet in te amplius. Et lux lucernæ nõ lucebit tibi amplius. Et vox sponsi & sponsæ

Supra 9.

Matth. 25.

non au-

Universidad de Deusto
Biblioteca

non audiet adhuc in te, qa mercatores tui erant principes terræ, qa in veneficijs tuis errauerunt oēs gentes. Et in ea sanguis prophetarum & sanctoꝝ inuentus est, & omniū qui interfecti sunt in terra. ⌋ Hic oīa vt dicunt, ita sunt: qa non solum artificia q̄libet non supererūt, verbi gr̄a, plantantiū vel ædificantium, imo etiam q̄ plantata & ædificata fuerāt penitus au
1. Cor. 7. ferent, quippe cum insuper scriptum sit: qa p̄terit figura huius mundi, & neq; molent, neq; cætera ventris ministeria iam quærēt aut inuenient, & sic lumine oīs lucernæ carebūt, vt in sempiterno impij̄ sint horrore tenebrarum, & sicut verum est quod ante p̄mittitur eis, vt dicant væ væ, ita certum & immutabile est quod nunc dr̄, & vox sponsi & sponsę nō audietur adhuc in te. ¶ Quod aūt subiungit: Quia mercatores tui erant principes terræ, idem est ac si dicat: Iccirco nihil omnino commoditatis remanebit in te, quia etsi quippiam visa es habere q̄liscunq; iustitiæ, tu bona recepisti in tuo tempore qualia quæsisti, p̄ qualibus acquirendis siue tutādis tu leges nōnullas à ratione non dissentiētes foris vel intus habuisti & custodisti. Neq; enim tale q̄d propter verā vitā obseruasti, sed vt securius principes tui negotiarentur in acquisitione auri & argenti, p̄diorumq; & tractuum maris, & nihil deesset voluptatibus explendis. Tuā ergo mercedē recepisti, de cætero q̄ tibi reposita erat damnatio nūc debetur, & nunc reddit tibi æterni iudicij. ¶ Propter duo hæc, qa in veneficijs tuis errauerunt, & quia sanguis prophetarum & sanctoꝝ in te inuentus est, de quibus causis plenius iam supradictū est. Non solum aūt p̄phetaꝝ & sanctoꝝ requirit ex te, verꝝ etiam oīum pariter qui interfecti sunt in terra, quia videlicet belloꝝ & homicidioꝝ oīm quæ fuit causa, nisi radix oīm maloꝝ cupiditas? Iam de lamentationibus pœnitentiū, & de multiplici væ impiorum atq; impœnitentium dictum est, nunc de carmine iustoꝝ vocem magnam, vocem de-
CAP. XIX siderabilem de cœlo auditam, sensu diligentiore carpamus. ⌊ Post hæc audiui quasi vocem magnam tubaꝝ multaꝝ in cœlo dicentium, alleluia. Laus & gloria, & virtus deo nr̄o, quia vera & iusta iudicia eius sunt, qa iudicauit de meretrice magna q̄ corrupit terram in p̄stitutione sua, & vindicauit sanguinem seruoꝝ suꝝ de manibus eius. Et iteꝝ dixerūt alleluia. Et fumus eius ascēdit in secula seculoꝝ. Et ceciderūt seniores viginti quatuor & quatuor aīalia & adorauerūt deū sedentē sup thronū, dicentes: Amen alleluia. Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite deo nr̄o oēs serui ei⁹, & q timetis eum pusilli & magni. Et audiui quasi vocem tubæ magnæ, & sicut vocē aquaꝝ multaꝝ, & sicut vocē tonitruoꝝ magnoꝝ dicentium, alleluia. ⌋ Hic est auditus consolationis, hoc est carmē in supradicto libro scriptū, carmen exultationis, carmen vr̄m, o peregrini ciues cœlestis patriæ, q in hoc mūdo peregrinamini & lamentamini. Qñ flebunt & lugebūt reges illi, mercatores illi, gubernatores & nautæ illi, videntes perire vanitates & insanias falsas, in quibus sunt confisi, & dicent væ væ, tūc
Alleluia. vos alleluia cantabitis. ¶ Alleluia nāq; verbū Hebraicū interpretat, laudate dñm: & hoc nomine plerisq; psalmi titulati sunt, quoꝝ in vno taliter p̄scriptū est: Alleluia, reuerfio Aggæi, & Zachariæ, Aggæus & Zacharias p̄phetæ captiuationē filioꝝ Israel factam à Nabuchodonosor solui p̄dixerunt, & templi destructione, & ipsi quoq; reuersioni illoꝝ in Hierusalē & reædificatione templi interfuerunt, in similitudinem videlicet electoꝝ omnium de peregrinatione hac, vbi mala intulit illis damnata illa meretrix Babylon, ad æternam & cœlestē ciuitatem suam Hierusalem, redeuntium. ⌊ Audiui ergo, inquit, post hæc quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium alleluia. ⌋ Notanda mirabilis oppositio, quia illi eiulantes tertio dicunt væ væ, ciuitas illa, isti econtra lætantes tertio dicunt alleluia. Primo nanq; audiui, inqt, q̄si vocem magnā dicentiū alleluia, secundo & iteꝝ ait, dixerūt alleluia: tertio, & adorauerūt deum sedentē super thronū, dicentes: Amen alleluia. Nec isto contentus iterum repetiuit q̄d dixerat: Et audiui quasi vocem tubæ magnæ, & sicut vocem aquaꝝ multaꝝ, & sicut vocē tonitruoꝝ magnoꝝ dicentiū, alleluia. Quater ergo dictū est, alleluia. ¶ Et si placet interpretationē vel sensum vocis huis æq̄pollēter accipere, sicut illic sexies væ, ita & hic alleluia sexies dictum est. Nam postq̄ primo dictū est, alleluia: subiunctū est, laus, & gloria, & virtus deo nr̄o est. Item postq̄ dictū est, & adorauerūt deū sedentem super thronū dicentes, amen alleluia, subiunctū est: Et vox de throno exiuit dicens: Laudem dicite deo nostro omnes serui ei⁹. Igit sicut illic sexies væ, ita hic sexies audis alleluia, siue laudem deo, qa & illi quoꝝ est væ, per sex mundi ætates in illis fornicationibus alij̄ alijs succedentes, væ illud sibi thesaurizauerūt: & isti, quoꝝ est alleluia, itidem per sex mundi ætates alij̄ alijs succedentes, semetipsos ad laudem & gloriam dei in sanctis virtutibus exercuerunt. Cantant ergo & laudant, & speciosa est laus in ore ipsoꝝ. ¶ Et quid cantantes laudant, quid laudantes cantant? Iudiciū & misericordiam, in qbus tota pendet materia cātionis & laudis diuinæ, Psalmista
Psalm. 100. dicente: Misericordiam & iudicium cantabo tibi dñe. Et q̄dem anteq̄ fiat iudiciū, prius est misericordiā, & deinde iudiciū cantare: postq̄ aūt factū fuerit iudiciū, pri⁹ erit veritatem in dieij laudare, deinde misericordias in ęternū cantare. Nūc enim misericordia prius offert, & deinde misericordiæ contemptoribus iudiciū rependit, tunc aūt prius & semel iudicium actu

actu celebratur, & deinde misericordia, sicut iā dictum est, in æternū cantat. Prius itaq; iudicium laudant cū dicunt: ⌊ Quia vera & iusta iudicia eius sunt, qa iudicauit de meretrice magna quæ corrupit terrā in prostitutione sua, & vindicauit sanguinē seruoꝝ suoꝝ de manib⁹ eius. ⌋ Duabus ex causis pro quibus meretricē superius damnatā esse diximus, veritatē iudicij laudār, quaꝝ altera est, qa terrā in prostitutiōe sua corrupit: altera, quia sanguinē sanctorū fudit. Deiñ misericordiā dulcissimo cōcentu laudār cū dicūt: ⌋ Qm̄ regnauit dñs deus noster omnipotens: gaudeamus & exultemus, & demus gloriā ei, qm̄ venerūt nuptiæ agni, & vxor eius p̄parauit se, & datū est illi vt cooperiat se byssino splendente candido. ⌋ Inde laus & gloria, inde gaudium & exultatio, inde toties alleluia: qa dū iudicat mulier illa meretrix & prostituta illa, celebrāt nuptias suas agnus & vxor eius, mulier alia, mulier beata. Dicunt ergo alleluia succinendo, qm̄ regnauit dñs deus nr̄ oīpotens. Quis dñs, aut qs deus? Agnus ipse cum quo pugnauerunt fornicatores illi reges, & vicit illos: qm̄, inquit, dñs dñoꝝ est & rex regum. Inde gaudeamus & exultemus, qa vicit & regnauit, & demus gloriam ei nos electi, & vocati, & fideles, q cum illo sumus & cū illo vicimus. Nos victores siue victoriæ eius participes, in eo demus gloriam ei, vt non nobis quod vicimus, sed illi totū attribuamus soli triumphatori, soli omnipotenti. Nec vero solummodo quia vicit & regnauit, sed quia venerunt nuptiæ eius, & vxor eius p̄parauit se, quam p̄ illi destinauit, dicens in Dauid in canregina à dextris tuis. In quo præparauit se? In vestitu deaurato, in fimbreis aureis circūamicta varietatibus, quarum omnium primum byssinum est splendens & cādidum. Byssinum enim, inquit, iustificationes sunt sanctoꝝ. Porro iustificatio prima siue iustificatiōis principium fides est, q̄ sicut Abrahæ reputata est ad iustitiā, ita & nobis credentibus, inquit, Apls, reputabitur ad iustitiam. Hoc illi, videlicet vxori eius datum est, quia pro culdubio fides donum dei est. Huic byssino splendenti & candido inimicū erat illud damnatæ meretricis coccinum, non datum, sed raptum: non splendens, sed horridum: non candidum, sed sanguineum. ¶ Vox ista canētium, vox erat sicut aquaꝝ multaꝝ, & sicut tonitruoꝝ magnoꝝ, imo & sicut tubaꝝ multaꝝ, quia vox erit & concentus populoꝝ multoꝝ, magno tonitru cordium .i. magna deuotione intonantium multorumq; milium sanctorum q̄si tubicinando non bellum sed pacem & charitatem sanctæ trinitati semper occurrētem, semper occursurā in suis cordibus excitantium. ⌊ Et dicit mihi: Scribe: Beati qui ad cœnam nuptiarum agni sunt vocati. ⌋ Hoc apud oīnem fidelem animam ita constans & certū est, vt illi magis vacet suspirare, q̄ de veritate sententiæ disputare. Veꝝ nanq; est, & hoc veꝝ iā scitur velut antiquū, & sciēdum est semper quasi nouum. Scribe ergo, inquit, qa beati sunt vocati ad illam cœnam, non qualiscunq; calendæ aut festiuitatis, sed nuptiaꝝ agni. Ibi nāq; tota cœna est amor, vbi vxor viro, i. anima coniungitur deo, non ad horam, sed æternaliter: quia hæc cœna nuptialis, hic amor cōiugalis vita æterna est. Hinc est illud in Psalmo. Inebriabunt ab vbertate do
Psalm. 35. mus tuæ, & torrēte voluptatis tuæ potabis eos. ⌊ Et dicit mihi: Hæc verba dei vera sunt. ⌋ Qui hæc dicit, angelus vnus est de septē angelis q habebāt septem phyalas, q locutus est supra cum eo dicens: Veni, ostendam tibi damnationē meretricis magnę q̄ sedet super aquas
Supra 17. multas, &c. Plus ostendit q̄ promiserat, quippe qui nō solummō damnationem meretricis, veꝝ etiam glorificationem beatæ mulieris, vxoris agni, & auditū carminis cœlestis, q̄d est alleluia, ostendit & audire fecit. Et hæc, inquit, verba dei vera sunt: vt videlicet oīnia hæc sic accipiamus, non vt verba cuiusuis hominis aut etiā angeli, sed vt vere verba dei & vera atq; rationabilia esse arbitremur, etiam si minus intelligere aut exponere queamus. ¶ Porro Iohannes q̄ gratanter acceperit, quanti æstimauerit demōstrationes eiusmodi, claret ex eo q̄d dicit: Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Statimq; sequit: ⌊ Et dicit mihi: Vide ne feceris, Conseruus tuus sum & fratrum tuoꝝ, habētium testimoniū Iesu. Deū adora. Testimonium enim Iesu, est spūs prophetiæ. ⌋ Ergo Iohannes hic, qui nescire non poterat, deū vnum & solum ab homine debere adorari, paulisper pro excessu mentis in quo erat, minus clare hoc ipsum attendit. Veruntamen non longe à suo sensu aberrauit. Nam ante illū nonnullos veterum sanctorum procidisse legimus angelos, & non esse prohibitos. ¶ Cur ergo hunc angelus iste tam vehementer prohibuit dicendo: Vide ne feceris? Videlicet, quia ex q̄
Gene. 18. deus homo factus est, veramq; suscepit naturam hominis, & eandem pro omni mundo passioni & morti addictam suscitauit, & ad dexterā patris collocauit, sanctumq; spiritum recō ciliationis dedit hominibus, iā fratribus & amicis suis ex eo dignitas naturę humanæ supra semetipsam creuit, & perducta est vsq; ad mensuram angelicę dignitatis. Proinde cū dixisset, vide ne feceris, cōtinuo cur p̄hiberet rationē hāc reddidit. Cōseruus tuus sum & fratrū tuoꝝ, habentiū testimoniū Iesu. Ergo deū, inquit, adora, quē & ego conseruus tuus adoro. ¶ Et continuo q̄si quæreres q̄d dixerit, habentiū testimoniū Iesu, vel q̄d sit testimoniū Iesu, curauit statim aperire, testimonium, inquiens, Iesu, est spūs prophetiæ. Et quis est spūs pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

phetiæ niſi ſpūs ſanctus? Hic plane teſtimoniū nr̄m eſt, ſicut dicit Apl̄s: Non accepiſtis ſpm̄ ſeruitutis iterū in timore, ſed accepiſtis ſpm̄ adoptionis filiorū, in q̄ clamamus abba, pater. Roma.8.
Ipſe em̄ ſpūs teſtimoniū reddit ſpūi nr̄o q̄ ſumus filij dei. Ergo qa teſtimoniū fideliū Chr̄i ſpūs ſanctus eſt, & nō de q̄libet parua re teſtificat eis, ſed de eo q̄ ſunt filij dei, recte monent in vno Iohāne, q̄tenus neminē niſi ſolū & vnū deū adorēt, ſuæ cōditionis & acceptæ gr̄æ re ſpiciēdo dignitatē. ¶Quod cū ita ſit, poterat quidē recte ſic dici: Teſtimoniū em̄ Ieſu ſpūs ſctūs eſt, ſiue ſpūs adoptionis filiorū quē acceperūt, ſed p̄ pſona Iohānis pulchrius dixit: Teſtimoniū Ieſu, eſt ſpūs p̄phetiæ: q̄a p̄phetia eſt hæc Apocalypſis, ſicut p̄miſſum eſt in exordio voluminis cū dicit: Beatus q̄ legit & qui audiūt verba p̄phetiæ huius. Dicēdo ergo, teſtimoniū Ieſu eſt ſpūs prophetiæ, Iohannē ipm̄ commonitū eſſe voluit, eius quā acceperat excellentioris gr̄æ, quia cum omnes qui ſpm̄ ſanctum acceperunt teſtimonium habeant q̄ ſint filij dei, multo magis iſte dilectus Ieſu Chriſti, qui talem tātam̄q̄ prophetiam accepit.

LIBRI DECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER XI.

AVDENDVM & exultandū eſſe conſolatis ciuibus regni dei, peregrinātibus hic inter filios huius ſeculi, vox pauloañ de cœlo audita cecinit iccirco, qa dñs de meretrice magna iudicauit, & qa ipſe dñs deus nr̄ oīpotens regnauit, & quia venerūt nuptiæ agni. Recipiunt conſolationē iſtā inſinuatā mētibus ſuis à ſcto ſpū pietatis. Exēpli gr̄a, dū ipſi dicūt in Dauid: In conuertēdo dñs captiuitatē Sion, facti ſumus ſicut conſolati. Tūc repletū eſt gaudio os nr̄m, & lingua nr̄a in exultatione. Tūc dicēt inter gētes, magnificauit dñs facere cū eis. ¶Cōgaudeamus igit & nos & exultemus ſicut conſolati, ſed ita vt gaudiū & exultationē moderet, & cū diſciplina ſua dirigat timor dñi. Nā in eodē Dauid dicit ipſe ſpūs timoris dñi: Seruite dño in timore, & exultate ei cū tremore. ¶Sūt aūt duo timores, alter ſeruilis ſiue pœnalis, quē perfecta charitas foras mittit, de q̄ Apl̄s: Non accepiſtis, inq̄t, ſpm̄ ſeruitutis iterū in timore: alter liberalis & dulcis, de q̄ Pſalmiſta: Timor, ait, domini, ſanctus pmanens in ſeculū ſeculi. Seruilis ille timor locū non habet hic. Vbi em̄ electi dei ſic ſunt cōſolati, poſt audita atq̄ intellecta ſpūs ſapiētiæ & intellectus, ſpūs cōſilij & fortitudinis, ſpūs ſciētiæ & pietatis opa, q̄ ſicut in ſcripturis ſctis ſparſim expreſſa, ita & in hac myſtica reuelatione ſunt ſub tātis imaginibus cōgregata, quō locū vllū timor pœnalis habere t? ¶Ergo timendū quidē conſolatis, ſed timore ſancto, timore caſto, videlicet vt humiliter in fundamēto humilitatis ſtent, q̄ cōſolatione ſpūs ſancti digni habiti ſunt. Itaq̄ ab alio rurſus exordio demōſtratio ſalutaris repetit, & qui ſæpius in his reuelationibus agnus viſus vel dictus eſt Chr̄s dei filius, tali ſchemate ſemel atq̄ iterū ac tertio conſpicit, vt obliuiſci nō poſſint etiam conſolati adhuc ſupereſſe quippiā cur timeat. Nā ſequit: ⊥Et vidi cœlū apertum, & ecce equus albus, & q̄ ſedebat ſup eū, vocabat fidelis & verax, & *iuſtitiam iudicat. Oculi autem eius ſicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen ſcriptum, q̄d nemo nouit niſi ipſe. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocat nomen eius, verbū dei: Et exercit9 qui ſunt in cœlo, ſequebant eū in equis albis, veſtiti byſſino albo mundo. Et de ore ipſius p̄cedit gladius acutus, vt in ipſo percutiat gētes, & ipſe reget eos in virga ferrea. Et ipſe calcat torcular vini furoris iræ dei omnipotentis, & habet in veſtimento & in fœmore ſuo ſcriptū: Rex regum & dñs dñantium. ⊥Cuncta hæc bñ perſpecta vſq̄ ad id q̄d ait: Et vidi thronū magnū candidū, & ſedentem ſup eum, à cuius conſpectu fugit terra & cœlū: & libri apti ſunt, & iudicati ſunt mortui, & iudicatū eſt de ſingulis ſecundū opera ipſorum, & infernus, & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis, cuncta, inquam, hæc diligenter aīaduerſa plena timoris ſunt, & prudentem animam ad timorem ſanctū bene & vtiliter inſtruūt: quippe cum nēmo ſapiens gloriari audeat, q̄ in illa die, in illa hora bene præparatus inueniatur caſto corde & perfecta conſcientia. Nuſquam in oībus, quę in hac Apocalypſi à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni dei ſunt, reuelantur ſub imagine tam terribili, Ieſus Chriſtus qui eſt teſtis fidelis conſpicit, ab eo loco vbi ſedens ſupra ſedē ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, & ſardini, & iris erat in circuitu ſedis, vſq̄ ad locum præſentem: Ibi ſpi-

Pſal.125
Pſalm.2 1.Iohan.4. Roma.8 Pſalm.18.
Cum iuſtitia iudicat & pugnat.
Supra 4.

ritus ſapiētiæ reuelationes atq̄ apparatū conſideraūimus. ¶Secundo loco agnus viſus eſt in medio throni, & in ipſo accipiente de dextera ſedentis in throno librū & aperiente illū, & ſoluente ſeptē ſignacula eius: ſuis in operibus ſanctū p̄dicauimus intelligentiæ ſpm̄. ¶Tertio loco vbi in figura eius ſtetiſſe ſcribit angelus ante altare, aureū habēs thuribulū in manu ſua, ſeptem q̄ tubis in ordine ſuo canētibus, rurſus ante cantū tubæ nouiſſimæ conſpicit angelus & iris in capite eius: ea quæ p̄ ipſum circa nos egit ſanctus conſilij ſpūs opera perſtruximus. ¶Quarto loco filius maſculus muliere magna pariēte natus conſpicit, qui recturus erat oēs gentes in virga ferrea, q̄ & raptus eſt ad deū & ad thronū eius, & ibi ſubſequētibus bellis victoriaq̄ multiplici celebrata, ſanctū fortitudinis ſpm̄ operantē agnouimus. ¶Quinto loco agnus ſupra montē Sion ſtans, cū ſodalibus ſuis canti cū nouū citharizantibus cōſpicit, & deinde idem filius hoīs falcē in manu habēs acutā, poſt quē ingrediunt ſeptem angeli habentes atq̄ effundentes ſeptē phyalas plenas iracundiæ dei, & ibi ſpectauimus ſanctū ſcientiæ ſpm̄, quæ vel qualia circa genus humanū operatūs ſit. ¶Sexto loco ſiue ſexta recapitulatione, oſtenſa meretrice & beſtia q̄ portat eā, & p̄miſſo de cornibus eius, i. de regibus terræ, quia hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos: item angelus de cœlo deſcēdens, habens poteſtatem magnam conſpicitur, & terra illuminata eſt à gloria eius, & ex eius ore loquentē ſpiritum pietatis, ea quæ ad conſolationē pertinent ſanctorū, agnouimus. ¶Nuſquā talis tam terribilis facies eius appparuit, vt in hac ſeptima parte viſionis, vbi primū cū exercitu & gladio oris ſui iudicās & pugnās, tandem q̄ ſedens fugiēte terra & cœlo, iudicium q̄ agens conſpicit. Vñ hic nō incōgrue is q̄ in numero ſeptē ſpūum deorſum nouiſſimus ē ſpiritus timoris ordine ſuo recognoſcit, ex opm ſuorū proprijs imaginibus. Nūc ſcripturæ ſedētis ad nos dei & dñi nr̄i deſignat proſpectū, iuxta illud p̄phēticū: Quia p̄ſpexit de excelſo ſancto ſuo, dñs de cœlo in terrā aſpexit. Item: Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœlo p̄ſpexit. Deniq̄ hoc eſt q̄d protinus ſequit: ⊥Et ecce equus albus. ⊥Siquidē equus albus, immaculatuū de virgine ſumptū eſt dñi corpus, de q̄ plenius illic diximus, vbi aperiente agno vnū de ſeptē libri ſignaculis, exiuit equus alb9, & q̄ ſedebat ſup illū habebat arcū, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. Ipſe qui illic habebat arcū, & cū corona exiuit vincens vt vinceret: ⊥Vocatur hic fidelis & verax: & iuſtitia, inquit, iudicat & pugnat, & oculi eius ſicut flāma ignis, & in capite ei9 diademata multa, & exercitus q̄ ſunt in cœlo ſequebantur eū in eqs albis. Et de ore eius procedebat gladi9 vtraq̄ parte acutus. ⊥Primū q̄ digna & q̄ vera ſunt vocabula, fidelis & verax. Fidelis nāq̄ eſt, videlicet deo & patri, cui fideliter obediuit, quemadmodū Apl̄s dicit: Cōſiderate apl̄m & pontificē cōfeſſionis nr̄æ Ieſum, q̄ fidelis ei qui fecit illū, ſicut & Moſes in domo illius. Amplioris enim gloriæ iſte p̄ Moſe dignus habitus eſt. Et Moſes quidē fidelis erat in tota domo eius, tanq̄ famulus in teſtimoniū eorū q̄ dicenda erant: Chr̄s vero tanq̄ filius in domo ſua, q̄ domus ſumus nos. Sed & p̄ p̄phetam deus ipſe dicit: Et feriā vobiſcū pactū ſempiternū, miſericordias Dauid fidelis. Ecce teſtem populis dedi eū, ducē ac p̄ceptorē gētibus. Itē: Verax iſte eſt, imo & ipſa veritas: Ego, inq̄t, ſum via, veritas & vita. Et Iohannes baptiſta: Qui autem, inquit, accepit eius teſtimonium, ſignauit quia deus verax eſt. Nimirum ſcriptura dicit: Omnis homo mēdax. Hic autem qa non homo tm̄, ſed & deus eſt, recte dr̄ & eſt, deus verax, hō cuius ſolius veritas, imo q̄ cum ſit ipſa veritas, nos liberat. Ipſe q̄ poſuit hæc noīa, nominū q̄q̄ ipſorū cauſas actuales apposuit dicendo: ⊥Et iuſtitia iudicat & pugnat. ⊥Nam quia iuſtitia pugnat, & neminē niſi cauſa iuſtitiæ impugnat, neminem niſi iuſte expugnat, q̄ppe qui non niſi contra ſuperbos belli ea corripit arma, ſicut ſcriptum eſt: Deus ſuperbis reſiſtit, profecto fidelis eſt. Itē quia iuſtitia iudicat, nec dicit malum bonum, & bonum malum, nimirū verax eſt. ¶Et quia p̄ ignorā tiā falli nunq̄ poteſt, vt iniuſte iudicet, oculi, inq̄t, eius ſicut flāma ignis. Oīa clare videt, & ſicut iā dictū eſt, falli nō p̄ōt vt iniuſte iudicet. Sunt aūt oculi eius oēs numero ſeptē gr̄æ ſancti ſpūs. Vnde & in hoc eodem libro agnus, & in propheta Zacharia lapis vnus ſeptē oculos habere ſcribit. ¶Item qa iuſtitia iudicat ſiue iuſte pugnat, ſemp ſuperat, & tā in ſua perſona q̄ in ſingulis fidelibus ſuis pugnando triumphat. Iccirco protinus ſubditur: Et in capite eius diademata multa. Videlicet quia ſanctorum omnium victoriæ vel coronæ ad gloriam & gratiam ipſius referuntur, iccirco multa diademata in capite eius. ¶Nā hinc eſt quod de ipſo ſub nomine filij Ioſedech ſacerdotis magni ad prophetam Zachariam deus loquitur: Sume à tranſmigratione, à Boldai, & à Tobia, & ab Idaia, & venies tu in die illa, & intrabis domum Ioſiæ filij Sophoniæ, qui venerunt de Babylone, & ſumes argentum & aurum, & facies cosonas, & pones in capite Ieſu filij Ioſedech ſacerdotis magni, & loqueris ad eum dicens: Hæc ait dominus exercituum, dicens: Ecce vir oriens nomen eius, & cætera. ¶Deniq̄ iuxta ſenſum myſticum Ieſu filio Ioſedech ſacerdoti magno imponunt coronæ, ſumpto argento & auro à tranſmigratione, ſiue ab ijs qui venerūt de Babylone: quia nobis

Pſal.101. Pſalm.84 Supra 6.
Hebr.3.
Eſaiæ.55.
Iohan.14. Iohan.3. Pſalm.118.
Iacob.4 Eſaię.5.
Zach.3
Zacha.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

proficiẽtibus & reuersis ad meliora, p singulas virtutes nras dns coronat, imo nobis p virtu-
2. Tim. 4. tẽ pœnitẽtiæ coronatis, saluator in singulis coronã accipit, iuxta illud ꝺd & Paul⁹ loquitur: De cætero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex: non solum aũt
mihi, sed & oibus q diligũt aduentũ saluatoris nri Iesu Chri. Quia ergo veraciter multa dia-
demata in capite eius, & sicut Apls ait: ipse oĩa in oĩbus adimpletur, recte subiũgit: ¶ Habẽs
nomẽ scriptum, ꝺd nemo nouit nisi ipse. ¶ Nam ꝓter ipsum nemo scit quanto noĩe vel quan-
tum ipse sit noĩatus aut noĩandus, qppe cum numer⁹ eor⁹ ꝓter ipsum nemo sciat, ꝗrũ coro-
nis ipse coronat, quorum salutis autor ipse noĩat. Vbi ergo scriptum habet nomen istud, si
non scit? Denicꝫ in sanctis scripturis eius nullũ scriptũ est nomẽ ipsius ꝺd non legat, ꝺd non
sciat? Nec vero qa dixit, habens nomen scriptũ ꝺd nemo nouit nisi ipse, cõsequẽter dici po-
test indefinite, q nomẽ eius nesciat. Nam qa hoc dixit, ipse ꝓtinus ait: Et vocat nomẽ eius,
verbum dei. Illud ergo nomen ꝺd & scriptũ esse, & à nemine scire asserit vbi scriptũ est? Ni-
mi⁹ in magno libro vitæ, q nõ est aliud q̃ secretũ eius sciẽtiæ siue p̃sciẽtiæ. Nam vbi scripta
sunt noĩa electo⁹ oĩm, ibi nõ potest abesse q̃to⁹ salutis autor ipse sit, ꝺ⁹ numerus profecto
cuiusdã noĩs eius oĩbus incogniti diffinitio est. ¶ Et hic vestitus erat veste aspsa sanguine, &
nomẽ eius verbũ dei. ¶ Quod idẽ est ac si diceret: Hic & vt homo passibilis & mortalis, pas-
sus & mortuus est: & impassibilis atq; immortalis, deus est. Nã in passione vestis eis ,i. caro
Esaiæ. 63. eius suo sanguine aspsa est. Vnde & propheta vehemẽter admirans pcunctat & dicit: Quis
est iste q venit de Edõ, tinctis vestibus de Bosra? Et illo respõdẽte, ego q loq̃r iustitiã, & ꝓ-
pugnator sum ad saluandũ. Ait: Quare ergo rubrũ est indumentũ tuũ, & vestimẽta tua sicut
calcantiũ in torculari? Quare, inqt, rubrũ fecerũt vestimentũ tuũ, q̃re sanguinẽ tuũ fuderũt,
si tu iustitiã loqueris, si tu pctã nõ fecisti, nec inuẽtus est dolus in ore tuo? Ergo vestis sangui
ne aspersa caro est innoxia, mortẽ & ꝓpri⁹ sanguinis effusionẽ ppessa. ¶ Porro nomen eius
vocat verbũ dei, verbũ p ꝺd oĩa facta sunt, & sine q̃ factũ est nihil, ꝺd mori non potuit: p ꝺd
& ipsa, q̃ mortua fuerat, caro reuixit. Exemplũ patiẽtiæ & mortis eius milia sanctor⁹ sequũ
tur. Ait ergo: ¶ Et exercit⁹ q sunt in cœlo sequebant eũ in eqs albis, vestiti byssino albo mũ-
do. ¶ Deniq; exercitus eius martyres & oẽs sancti sunt, qcunq; in hoc mũdo q̃libet modo ꝓ-
pter ipsum agonizati sunt. Nam ꝓpter ipsos agones q̃s pertulerunt, exercitus dicunt. Quõ
sequebant eũ? In eqs albis, inqt, vestitu byssino mũdo. In eqs albis, i. in corporibus candidis
baptismo purificatis, iustificatione bono⁹ opm, q̃ p byssinũ albũ & mundũ significant, de-
center ornatis. Taliter eũtes sequebant eũ, hi maxime q vitæ mũditiã sanguinis sui aspersio
Canti. 5 ne supinduerunt p martyriũ. Nã & ipse prius eq̃ albo sedens, post etiã suo sanguine aspsus
est. Vnde spõsa eius in Canticis recte gloriãdo loquit: Dilectus meus candidus & rubicun-
dus, electus est ex milibus. Candidus, videlicet virginitate, rubicundus passione. ¶ Præterea
exercitus eius oẽs virtutes cælo⁹ sunt, & ipse est q in prophetis & psalmis toties dr̃ dns ex-
Esaiæ. 6 ercituũ, dns virtutũ. ¶ Hic iam multũ est ꝺd timeat dum dr̃, qa iustitia iudicat & pugnat, &
Psalm 23 quia exercituũ siue virtutũ dns est. Nã ipse est ille rex cui ad bellũ nõ temere est occurrendũ
,i. apud quẽ vel cuius in iudicio non facile est de iustitia p̃sumendum. Deniq; iuxta illud ex-
Lucæ. 14 emplum euangelicum contra nr̃m qualemcunq; exercitum ipse habet duplũ. Si nr̃ decẽ mi-
lium, eius exercitus decẽ milium est. i. si nos de operib⁹ iustitiæ nr̃æ confidimus, ipse de opi-
bus simul & cogitationibus rõnes contra nos est positurus. Iccirco persuadet & dicit: Aut
qs rex iturus cõmittere bellum aduersus alium regẽ: nonne prius sedens cogitat, si possit cũ
decẽ milibus occurrere ei q cũ viginti milibus veniat ad se? Alioquin adhuc illo lõge agẽte
Iob. 9. legationẽ mittens rogat ea q̃ pacis sunt? Hoc sciens vir sanct⁹ loquit: Vere scio q⁹ non iusti-
ficetur homo compositus deo. Si voluerit cõtẽdere cum eo, nõ poterit ei rñdere vnum pro
mille. Et post pauca: Quantus ergo sum ego, qui respondeã ei & loq̃r verbis meis cum eo?
Qui etiã si habuero quippiã iustũ, non respõdebo, sed meũ iudicẽ deprecabor. Quod est di-
cere: Etiãsi quid iusti opis admisi, nihilominus legationẽ mittẽs, rogabo ea q̃ pacis sunt: qa,
videlicet ad minus duplũ cõtra me ille habet exercitũ. i. si de operibus ego me iustifico, ille
cogitationes q̃q; adducit ad iudicium, quia scrutator est cordiũ. Vñ adhuc subditur: ¶ Et de
Hebræ. 4 ore ipsius ꝓcedit gladius vtraq; parte acutus, vt in ipso percutiat gentes, & ipse reget eos in
virga ferrea. ¶ Hic nanq; gladius ille est de q̃ Apls loquit: Viuus est sermo dei & efficax, &
penetrabilior omni gladio ancipiti, & ptingens vsq; ad diuisionem aĩæ ac spũs, compagum
q̃q; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatu
ra inuisibilis in conspectu eius. Bñ ergo gladius vtraq; parte dr̃ acutus, qui procedit de ore
eius: quia cum vocet nomen eius & sit, verbũ dei, non solum facta vel dicta discernit, sed in-
Matth. 15 timas q̃q; cogitationes penetrat & percutit. Exẽpli gr̃a cum dicit pharisæis: Hypocritæ bñ
Esaiæ. 29 prophetauit de vobis Esaias dicens: Populus hic labr̃s me honorat, cor aũt eor⁹ longe est à
Matth. 9. me. Item: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Et multa ĩs similia. ¶ Ad quid procedit
de ore ipsius eiusmodi gladius? Vt in ipso, inquit, percutiat gentes. Hoc iam factum est & fit
& vsq;

& vsq; in finem seculi fieri non definit, donec distinguat gẽtes bonas à dextris, & malas sta-
tuens à finistris suis, vbi & vltimã eandẽq; irreuocabilẽ exerat vim gladñ. i. sententiam iudi
cij in vtrãq; partẽ pro ipsor⁹ meritis. Nunc interim differt quidẽ ictus percutientis, sed iam
vibrat gladius cõminantis. Hinc Psalmista dicit: Nisi conuersi fueritis, gladiũ suũ vibrauit. Psalm. 7
Itẽ in cantico Deuteronomij ipse dicit: Si acuero vt fulgur gladiũ meũ, & arripuerit iudiciũ Deut. 32
manus mea, reddã vltionẽ hostibus meis. Veraciter ergo dictum est, vt in ipso pcutiat gen
tes. Sed addit adhuc: ¶ Et ipse reget eos in virga ferrea. ¶ Quos ipse reget nisi ex gẽtib⁹ pœ
nitentes? Nam quia dr̃ de ore ipsius ꝓcedere gladius vtraq; parte acutus, quia p̃dicatũ est &
p̃dicat, q⁹ ipse sit gentes ineuitabili verbo iudicij pcussurus, pœnitentiã egerunt gentes euan
gelio credentes, & istos ipse reget in virga ferrea, i. in inflexibili iustitia, sicut dicit illi pr̃ in Psalm. 2
propheta: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditа-
tem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, reges eos in virga ferrea. ¶ Quod illic con
tinuo dictũ est, tanq; vas figuli cõfringes eos, & hic dr̃, vt in ipso percutiat gentes, partim in
bonã partẽ recte intelligi põt, qa videlicet est percussio salubris, & confractio vtilis, dũ gen-
tes, i. ad vitam ꝓordinati ex gentibus, audita p euangelium futuri iudicij aiaduersione, timo
re concutiunt, & ad pœnitentiam corde confringunt. Cæter⁹ oẽs in infidelitate remanẽtes
malo suo percutientur, & malo suo confringent, eruntq; sicut vas figuli irrecuperabiles, cu-
ius partes non possunt rursus coniungi aut conglutinari. Dicat aliquis: Quid vero Iudęi? An
illos gladius iste non attingit, q sic gentes percutit? Audi quod sequit: ¶ Et ipse calcat torcu-
lar vini furoris iræ dei omnipotentis, & habet in vestimento & in fœmore suo scriptũ: Rex
regum, & dns dnantium. ¶ Ipse qui percutit siue percutiet gentes, & reget eos in virga fer-
rea, iam calcat torcular vini furoris ire dei oñipotẽtis, i. iam parat pressuram pp̃lo illi, iam
causæ susciatæ sunt propter quas veniat & incumbat illis pondus & pressura Romani im-
perij, vt concludat multitudines eor⁹, & in angusto comprimat exercitus Titi & Vespasia-
ni. Hæc pressura nimirum recte & nimis congrue designat per torcular vini. ¶ Gens nanq;
illa fuit vel esse debuit vinea dñi, & quia cum debuisset facere vuas, fecit labruscas, malũ hoc
illi euenturum deus ipse in propheta p̃dixit: Et quia de vinea Sodomor⁹ vinea eor⁹: qa vua
eorũ vua fellis, iccirco mala hæc illis reddenda apud se condita & in thesauris suis esse signa
ta, deus p̃dixit in Cantico Moysi. In propheta Esaia cũ ille ex persona sua p̃misisset: Canta- Esaiæ. 5
tores Hierusalem & viri Iuda, iudicate inter me & inter vineam meam. Paucisq; interposi-
tis: & nunc, ait, ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ. Auferam sepem eius, & erit in
direptionem. Diruam maceriam eius, & erit in conculcationẽ, &c. Post huiusmodi cõmina
tiones itẽ dicit: Vinea enim dñi exercituũ domus Israel est, & vir Iuda germen delectabile
eius. Dauid ꝺq; propheta cum dixisset, vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti gẽtes, & plã Psal. 79.
tasti eam, &c. Præuidens hoc torcular & hanc pressuram, exterminauit eam, inquit, aper de
sylua, & singularis ferus depastus est eam. Nam aper de sylua siue singularis ferus, gẽtilis im
perator, & Romanus intelligit exercitus. Pulchre ergo vbi dixit, & ipse reget gentes in vir
ga ferrea, volens significare quid futur⁹ esset Iudæis incredulis, & ipse, inquit, calcat torcular
vini furoris iræ dei omnipotentis, ꝓ eo vt diceret: & Iudæi cadent in ore gladij, & in oñes
gentes ducent captiui, siue erit pressura magna sup terrã, & ira in populo huic. ¶ Quare aũt
non contentus fuit dixisse solummodo furori siue solummodo iræ, sed vtrunq; furorem. s.
& iram coniunxit dicendo torcular vini furoris ire dei omnipotentis? Videlicet, qa vinum
Iudæorum, quod verius dici potest fel & venenum, sicut Moses testatus est dicens: Fel dra- Deut. 32.
conum vinũ eor⁹, & venenũ aspidũ insanabile. Vinum, inq̃, Iudæor⁹ venenatũ atq; fellitũ, q Matth. 27.
ipsum vineæ dñm felle & aceto suspensum in cruce potauerunt, nõ solũ furorẽ aut solã irã,
sed furorẽ simul & irã sibi cõparauit. i. non tm̃ in p̃senti aut tm̃ in futuro, sed in p̃senti simul
& in futuro damnationẽ sibi adquisiuit, vt corpora hic trucidaret & captiuaret Romanus ex-
ercitus, aĩas autem illic possideret diabolus, cruciaret infernus. Vtrãq; vindictã Moses vno
breui versiculo exprimit: Ignis, inquiẽs, succẽsus est in furore meo, & ardebit vsq; ad infer- Deute. 32.
ni nouissima. Hoc ꝓmisso & calcat torcular vini furoris iræ dei omnipotẽtis, ꝺd grauissime
sonuit. Neq; cñ leue est tali in loco deũ omnipotentẽ enuntiari, repente mirabiliter intulit.
¶ Et habet in vestimẽto & fœmore suo scriptũ: Rex regũ, & dns dnantiũ. ¶ Subtiliter nãq;
& grauiter hoc dicto summã percutit reatus pp̃li Iudaici, pro q̃ calcant in torculari furoris
iræ dei omnipotentis. Ipsi nanq; sunt ciues illi, q rege isto siue hoie nobili abeũte, iuxta para
bolã euangelicã, in regionẽ longinquã, accipere sibi regnũ & reuerti miserunt legationem
post illũ, dicẽtes: Nolumus hũc regnare sup nos. At ille cũ redisset accepto regno, & rationẽ Luc. 19.
cũ seruis suis habuisset tandẽ ad suos cõuersus, veruntñ, inquit, inimicos meos, q noluerunt
me regnare super se, adducite huc & interficite ante me. Igit illis añ regẽ quẽ negauerũt in-
terfectis, & iuxta præsentem scripturæ huius locũ calcatis in torculari furoris iræ dei omni

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentis, repente inferet: Et habet in vestimẽto & fœmore suo scriptũ: rex regũ & dñs dñantium: quia videlicet irridẽdi sunt, & subsannandũ illis est, qui illum respuerũt, putãtes ꝙ esse rex non posset nisi secundũ ipsoꝝ placitũ, nisi ipsi vellẽt, nisi ipsi reciperent eum. ¶ Eadẽ ex
Psalm. 2 probrans animi indignatione in Psalmo ꝓpheta, cũ dixisset: Quare fremuerũt gẽtes, & populi meditati sunt inania? Astiterũt reges terræ & principes, cõuenerunt in vnum, aduersus dñm & aduersum Chr̃m eius. Disrũpamus vincula eoꝝ, & ꝓijciamus à nobis iugũ ipsorũ, statim intulit: Qui habitat in cœlis irridebit eos, & dñs subsannabit illos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo cõturbabit eos. Ego aũt cõstitutus sum rex ab eo sup Siõ mõtem sanctũ eius, &c. ¶ Quo aũt in vestimẽto, vel q̃ in fœmore suo nomẽ hoc habet scriptũ: Rex regũ, & dñs dñantiũ? Vestimentũ huiꝰ regis Chr̃i aliter atq; aliter ꝓ loci diuersitate intelligi debet. Nã alias sanctã ecclesiã siue fidẽ catholicam, alias sanctã significat scripturam.
Psalm. 21. Psa. m. 10. Iohan. 19. Vtrunq; ex vno Psalmi versiculo intelligit, vbi ipse loquit dicens: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & sup vestẽ meã miserũt sortẽ. Nã vestimẽta dñi diuisa, significãt sacrã scripturam ab hæreticis sæpius deprauatã, vt alibi Psalmista: Quæ pfecisti, destruxerũt. Vestis eius q̃ desuper erat inconsutilis, & sup quã sortẽ miserunt, designat ecclesiã vel fidẽ catholicã, diuina electione fidelibus datã, q̃ à nullo corũpi potest. Itẽ: Vestimentũ eius ecclesia intelligit, cum
Psal. 132 iteꝝ dicit Psalmus: Ecce q̃ bonum & q̃ iocundum habitare fratres in vnum, sicut vnguentũ in capite, q̃d descendit in barbam Aaron, q̃d descendit in orã vestimenti eius. Et est sensus: Spũs sancti gr̃a, quę plenarie in Chr̃o capite nr̃o inhabitat, primum ex eo descẽdit in fortes viros aplos, qui significant per barbã Aaron: & deinde in martyres cæterosq; ecclesię filios magnos quidem, sed inferiores aplis, qui intelligunt in ora vestimenti: quia post aplos in ecclesia sunt ꝑcipui, cuius fide & virtutibus Chr̃s ipse decorat, ad modũ alicuius, qui vestimento pretioso induit. ¶ Porro ꝓsenti loco vestimentũ recte sanctã intelligitur significare scripturam. Amplius aũt, q̃d magis placeat & pulcherrime splendeat vestimẽtum, simul & fœmur eius continens hoc scriptum, vna eademq; est scriptura sancta, scriptura illa quam pres carnis eius, quæ p fœmur intelligit, conscripserunt. Hæc aũt ꝑcipue sit scriptura psalmoꝝ,
Psalm. 71. quæ veraciter scriptura est fœmoris Chr̃i, quia scriptura est patris eius secũdum carnẽ Dauid. Nempe ꝙ iste sit rex regũ, ibi taliter scriptum habes: Deus iudiciũ tuũ regi da, & iustitiã tuam filio regis. Versiculus quidẽ istẽ nondũ regem regũ, sed tantũmodo regẽ pronuntiat illũ. Sequit aũt postmodũ: Et dñabit à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eũ oẽs reges. Absq; vlla contradictione rex cui cæteri reges munera offerunt, & dona adducunt, & non solũ hoc faciunt, sed etiam adorant eũ, rex regũ est. Et recte homines reges adorant regẽ hunc, q̃ cũ hõ sit, est etiã deus, q̃d breuiter & magnifice innuitur, cum dr̃ in eodem: Ante solẽ permanet nomẽ eius. Quod idẽ est ac si diceret: Iste rex deus erat anteq̃ homo nasceret: qa erat anteq̃ fieret mũdus, cuius vita & pulchra pars est sol iste quẽ videmus. ¶ Porro dñs dñantiũ nõ adeo expressum est in hoc loco scripturæ, nisi q̃d
Psalm. 19 ait: & dñabit à mari vsq; ad mare. Alias ergo quæramus. Dixit eñ alio loco idem pr̃ carnis eius, multoꝝ profecto seruoꝝ dñs, q publica & solẽni appellatione, vt regibus mos debitus erat, appellabat dñs, q̃d ꝓmptũ habes in historia gestoꝝ eius. Dixit, inq̃, idẽ rex & dñs: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Dñm suũ æque vt deũ patrẽ appellauit eũ ille regnans & dominans. Item in eodẽ Psalmo: Dñare, inq̃t, in medio inimicoꝝ tuoꝝ: q̃rum multi ꝓfecto dñi sunt vel fuerunt, & per ampla dñati sunt & dñantur spatia terrarum, & tñ velint nolint effugere non valent dñi huius dominaatum. Igit verum est, manifestum est, quia habet in vestimento & in fœmore suo scriptũ, i. in scriptura quã patres carnis eius conscripserũt testificatũ, ꝙ sit rex regũ & dñs dñantiũ. Et quidem ciues eius q̃ oderant illum, negare illum
Luc. 19. & post illum legationẽ mittere potuerunt dicentes: Nolumus hunc regnare super nos, sed scripturã hãc soluere vel abscõdere nõ possunt. Sequit: ⌊ Et vidi aliũ angelũ stãtẽ in sole, & clamauit voce magna dicẽs oñibus auibus q̃ volabãt ꝑ mediũ cœlũ. Venite, cõgregamini ad cœnã magni dei, vt mãducetis carnes regũ, & carnes tribunoꝝ, & carnes fortiũ, & carnes eq̃ꝝ, & carnes sedentiũ in ipsis, & carnes oĩm liberoꝝ ac seruoꝝ, & pusillorꝝ ac magnorũ. ⌋ Et hic alius, & adhuc tertius angelus eundẽ signat Chr̃m, propter aliud atq; aliud tempus aliudq; negotiũ. Nã q̃d prius dictũ est: Et vidi cœlũ apertũ, & ecce equus albus & sedẽs super eum q fidelis & verax vocabit Chr̃s deus verus est de virgine incarnatus: hic aũt alius angelus in sole stans, idem Christus est, verus hominis & dei filius, per speciem columbæ in Israel manifestatus. Porro ea quæ iam dicta sunt, & in capite eius diademata multa, & vestitus erat veste aspersa sanguine, & cætera: per anticipationem dicta sunt. Nam ab hinc latius eadẽ explicanda per figuras cõpetentes, atq; secundũ ordinẽ q̃ gesta vel gerẽda sunt vsq; in finẽ seculi sese ꝓsentare incipiũt. ¶ Igitur vidi alium angelum stantem in sole. i. vidi Chr̃i
stum manifestatum in Israel, magna spũs sancti siue columbæ & paternæ vocis manifestatione.

tione. Quod dicit, stantẽ in sole, mirabile quidẽ, sed non adeo nouum: quia prius q̃q; in antiquiore scriptura est dictũ: In sole posuit tabernaculũ suum. i. in manifesto dixit & prædicauit, signis quoq; cõprobauit se deũ dei filiũ, propter hoies hominem factum, & verũ assumpsisse corpus humanũ. ¶ Hoc facere incepit à clamore vocis magnæ, vocando aues quæ volabant per medium cœlum. i. à vocatione apostolorum q̃ vocauit eos, vt relictis omnib⁹ se querent eum. Aues nanq; hoc loco in bonam accipiuntur significationem, & vitã significãt
Psalm. 18 spiritaliũ, vt illic: Homo ad laborẽ nascit, & auis ad volatũ. Et in Euangelio cũ dixisset dñs, Matth. 4. Iob. 5. vnus assumet, & vnus relinquet, & interrogãtes apli dicerẽt, vbi dñe: vbicũq; ait, fuerit corpus, illuc congregabunt & aglæ. ¶ Aues ergo cũ determinatione bona, qua dr̃ nunc, quę volabant per medium cœlum, apostoli sunt: veruntñ per anticipationem. i. non q̃ iam antea Luc. 17 spiritales fuerint, sed quia per vocationem illam spiritales & sublimium cognitores mysteriorum effecti sunt. Ista sunt volatilia illa, quorum exemplo vel imitatione debemus omnẽ victus aut vestitus solicitudinem deponere, dicente dño: Respicite volatilia cœli, quia non Matth. 6 serũt neq; metũt, neq; cõgregant in horrea, & pr̃ vester cœlestis pascit illa. Nã qa apli quibus primũ & ꝑsentialiter hæc libertas auiũ ad imitandũ ꝓposita est, vt cœlestiũ contemplationi vacare possent, oĩa terrena reliquerũt, iccirco recte ipsi volatilia cœli dicunt, & hoc loco vocatio illoꝝ signata intelligit sub noĩe auiũ. ¶ Vbinam, vel q̃n angelus iste auibus huiusmodi dixit, venite congregamini? Nimiꝝ secus mare Galilææ, q̃n vidit Petrum & Andreã retia mittẽtes in mare, & vocauit eos dicens: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hoim. Matth. 4. Similiter cæteros vocãdo diuersis ex locis siue negotijs, pfecto auibus dixit, venite congregamini. ¶ Quo illos venire, q̃ illos iussit cõgregari? Ad cœnã magni dei, ad cœnã illã quam Matth. 22. ipse homo factus nobis fecit, iuxta illã parabolã euãgelij: Homo quidã fecit cœnã magnã, & vocauit multos. Et hoies quidẽ excusauerũt, alius dicẽs, villã emi, & necesse habeo exire Luc. 14 & videre illam: alius, iuga boum emi quinq;, & eo probare illa: alius, vxorẽ duxi, & ideo nõ possum venire. Aues autẽ istæ siue volatilia, quę sicut non serunt neq; metunt, neq; congregant in horrea, ita neq; villas emunt, neq; cõparant iuga boum, neq; voluptatũ, q̃ per vxorẽ intelligunt, habent studium. Quod est dicere: Cupidi amatores seculi, quales maxime tunc erant scribæ & pharisæi, vocantẽ contempserunt: hi aũt qui liberum cor à cupiditatibus habere meruerunt, secuti sunt eum. ¶ Quid porro est quod ait: ⌊ Vt mãducetis carnes regum, & carnes tribunoꝝ, & carnes fortium, & carnes equoꝝ, & sedentiũ in ipsis, & carnes oĩm liberoꝝ ac seruoꝝ, & pusillorꝝ ac magnoꝝ? ⌋ Videlicet secundum metaphoram, qua ꝑ aues significant apli, congrue vim atq; intentionem apostolici designat officij, qa sicut aues mandu-
cantis carnibus auide insistunt, neq; curant quorum aut qualium nobilium aut ignobilium cadauera transuorent, dum in campo magno stragem inuenerint occisorum. ¶ Ita apostolorum est autoritate euangelica nullum facere vel habere distinctionẽ qualiumcunq; hominum, sed siue Iudæi siue Græci sint, cunctos indifferenter ad fidem suscipere & in corpus ecclesiæ traducere: hoc enim est manducare, iuxta quod apl̃o Petro significatum est. Vidit enim in excessu cœlum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs summitti de cœlo in terrã, in quo erant oĩa quadrupedia & serpẽtia terræ, & volatilia cœli. Et facta est vox ad eũ, dicens: Surge Petre, occide & manduca. Nimiꝝ qui illic
per quadrupedia & serpẽtia terræ, & volatilia cœli significabant, hic manifestius exprimun Acto. 10 tur hoies, & ad fidem Christianam oes admitti iubent indifferẽter, siue reges, siue tribuni, siue fortes, siue infirmi, siue serui, siue liberi, siue magni, siue pusillli, ad summum, siue Iudæi, siue Græci. Vnum tamen hic est quod adhuc magis figurate fit accipiendum. s. quod ait, carnes equorum. Neq; enim in ista cœna magni dei equorum quoq; carnes manducantur sicut hominum, quia non equis sed hoĩbus prædicatur Christi sacramentum & exigitur ab illis vt mortificent & omnino derelinquant malas consuetudines operum carnalium. Est autem equus animal bellicum. Recte ergo ꝑ equos hi intelligunt, qui aliqñ Christi fidẽ impugnauerunt. Qui aũt sedent in ipsis reges sunt & potentes huius seculi, qui talium ministerijs abutentes, edictis & proscriptionibus aliquando ferebãtur ad necem Christianorum. Quis nesciat tales quoq; ab apostolis apostolicisq; viris plerunq; reuocatos & conuersos esse ad Christum, & pœnitentiam egisse de sanguine sanctorum quem effuderunt? Bene igit & carnes equorum & sedentium in ipsis manducetis, ait, id est, persecutores homines & agitatores eorum principes in vnitatem vestri corporis in societatem transferatis vestri fidei. ⌊ Et vidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehẽsa est bestia, & cum ipsa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & adorauerunt imaginem eius. Et viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulphuris. ⌋ Vocante siue clamante angelo, & conuenientibus ad cœnã iam dictis auibus, bestia & reges terræ cum exercitibus suis ad prælium contra sedentem in equo, cõgregati esse referuntur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

runtur, quia p̄dicāte Chr̄o, & discipulis multis eū sequētibus atq; p ciuitates & castella euāgelizātibus, diabolus & reges terræ. s. Herodes & Pontius Pilatus, cæteriq; eiusmodi prin-
Luc. 23 cipes cum suis fautoribus commoti sunt, & sicut ait Psalmista: Astiterunt & conuenerūt in
Psalm. 2. vnū, aduersus dn̄m & aduersus Chr̄m eius. Hoc est q̄d nunc ait, cōgregatos se vidisse ad faciendum p̄lium cū illo qui sedebat in eq̄. i. cum Chr̄o deo incarnato, & cum exercitu ei⁹ cū fidelibus & p̄dicatoribus eius. ¶Et recte hoc loco diabolus bestia nuncupat, qa videlicet Ro
manum imperium, cuius potestati Iudæi tunc instinctu diaboli dn̄m nr̄m tradiderūt, bestia
Daniel. 7 erat illa magna & fortis & terribilis nimis, quā Daniel vidit dentes ferreos habentē, comedentē atq; comminuētem, & reliq̄ pedibus conculcantē. Huius bestiæ potestati. s. Pōtio Pi
lato, vt eum traderent Iudæi, diabolus eorum cordibus immisit, atq; iccirco tam diabolus q̄
ipsa Romana potestas recte hoc loco sub noīe bestiæ dat intelligi. ⊥Et apprehensa est, inqt,
Iohan. 12. bestia, & cū ipsa pseudopropheta. ⊥Chr̄s quidē passus est, sed ipsa passionis eius virtute dia
bolus apprehensus est & iudicatus, & foras missus est æterno igne puniendus. Nam hoc est
quod ipse mox passurus dicebat: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi ej-
cietur foras. ¶Quis porro erat pseudopropheta q tunc temporis apprehēsus est cū ipsa be
stia? Nimirū cœtus pharisaicus, maximeq; is qui illius anni pontifex erat Caiphas. Ille nāq;
Iohan. 11 extitit pseudopropheta, q̄uis verum sit illud quod prophetauerat. Siquidem collecto consi-
lio aduersus dn̄m Iesum ꝓphetauerat dicēs: Vos nescitis quicq̄ neq; cogitatis, qa expedit vt
vnus moriat homo pro populo, & non tota gēs pereat. Etenim verū quidem prophetauit,
qa Iesus moriturus esset pro gente, & non tm̄ pro gente, sed vt filios dei q erant dispersi cō
gregaret in vnū. ¶Sed nihilomin⁹ pseudopropheta extitit, qa si sensum vel intentionē eius
respicias, omino mentitus est. Hoc nēpe intēdit, & à misero pp̄lo intelligi & credi voluit, q
nisi Iesus morereť, qui Chr̄s rex iā à turbis putabat, Romani, q̄rū sub imperio tunc erāt, hoc
audientes, q iniussi ipsorū regem susceperint, q̄si contra rebelles exercitum mitterent, & tol
lerēt eorū & locū & gentē. Igit pseudopropheta extitit, & in astutia sua comprehēsus est ab
Iob. 5. eo q cōprehendit sapiētes in astutia eorū. Nā & in Iob maxime de talibus scriptū est: Apud
1. Cor. 3. ipsum est fortitudo & sapientia, & ipse nouit decipientem & eum qui decipit. Adducit con
Iob. 12. siliarios in stultum finem, & iudices in stuporem, &c. Decipiens iste fuit qui sic prophetauit,
deceptus est aūt stultus pp̄ls, qui vt erat ad homicidia pronus, prophetiā eius libenter acce-
pit. Vnde sequit ⊥Qui fecit signa coram ipsa, quibus seduxit eos qui acceperunt characterē
bestiæ, & adorauerunt imaginem eius. ⊥Non quidem Caiphas cæteriq; tūc temporis pōti
fices & pharisæi vlla signa fecisse legunt, sed sicut oēs psecutores, qui gladio materiali occi-
derunt siue occidūt, in vnū corpus redigunt, & vna bestia dicunt, ita oēs qui verbo fallaciæ
decipiūt in vnū corpus redacti, recte vnus pseudopropheta nūcupant. Multi aūt ex eisdem
deceptoribus signa mēdacia fecerūt, vt Iānes & Mābres, q corā Pharaone Mosi restiterūt.
Exod. 7. 8. Recte ergo cū de psonis illorū sermo sit, qui ad occidendū dn̄m pp̄lm deceperunt, nō incō-
grue hoc eis imputat q̄ fecerint signa corā bestia. i. ad obsequiū bestiæ, quia, videlicet sicut
iam dictū est, cū vniuersis deceptoribus q̄rum aliqui signa fecerunt, vnū sunt, q̄uis non oīno
actu, tm̄ oīmoda volūtate. ¶Is maxime, de q̄ iam dictū est, Caiphas seduxit eos, q acceperūt
Iohan. 19. characterē bestiæ. i. qui executi sunt ministerium satanæ, clamando: Crucifige, crucifige ta
lem, non habemus regē nisi Cæsarē. Veraciter hoc dicēdo acceperūt characterem bestię. i.
nimiam nimisq; spontaneam Cæsari, aduersus dn̄m & aduersus Chr̄m eius professionem.
Nihilominus accipiēdo Barabbam seditionis autorē, reprobato principe pacis, cum de his
duobus haberēt optionē eligēdi quē vellēt, acceperūt bestiæ characterē, seducti à iam dictis
pōtificibus vt illū acciperēt. ¶Quid em̄ Barabbas nisi bestiæ character extitit? Deniq; in sua
persona ille maxime magnū & p̄cipuū Antichr̄i exemplū fuit, q illū sint venientem in noīe
Iohan. 5 suo suscepturi, q dei filiū nō susceperunt, bñdictū venientē in noīe dn̄i. Nā ego, inqt, veni in
noīe p̄ris mei, & nō suscepistis me. Alius veniet in nomīe suo, illum suscipietis. Sane q̄d dixe
rat, qui acceperunt characterem bestiæ, hoc repetiuit dicēdo, & adorauerunt imaginē eius,
qa videlicet, extunc quantumcunq; deum adorare sibi videant, non deū, sed eum quē repro
bato dei filio susceperūt vel suscepturi sunt, adorare conuincunt. Sequit: ⊥Et vtui missi sunt
hi duo in stagnū ignis ardentis & sulphuris, & cæteri occisi sunt in gladio sedentis sup equū
qui procedit de ore ipsius. ⊥Hi duo, inquit. s. bestia & pseudopropheta viui missi sunt in sta
gnum ignis ardentis, Admirari & ad intellectum excitare nos nititur, cum dicit, viui. Quid
☞ est enim viui, nisi scientes? Deniq; qui scienter veritati resistit, viuens in infernum descēdit.
Qui aūt ignorantiam dei habens seruit iniquitati, quasi mortuus eodem descēdit. Vnde est
Psalm. 123. illud in Psalmo: Cum exurgerent hoīes in nos, forte viuos deglutissent nos. Siquidē nisi qa
dn̄s erat in eis q cōfortabat eos in virtute spūs sancti, q̄uis viui essent, q̄uis scientiā haberent
victi tormētis Chr̄m negassent. ¶Et de bestia quidem. i. de diabolo certum est quia sciebat
ipsum esse Chr̄m, quem tm̄ vt occiderent Iudæi ipse immisit in cor eorū. De propheta aūt
quem

quem hic dicit pseudoprophetā. i. de illo cœtu malignantium pōtificū & pharisæorū, de q-
bus vnus Caiphas, vt iam dictum est, ꝓphetauit, forte quis dubitet vtrū scierint illū an nō?
Sed dicit ipse de cuius dicto non est dubitandū: Si non venissem & locutus fuissem eis, pec- Iohan. 15.
catum nō haberēt. Nūc aūt excusationē non habēt de pctō suo. Item: Si opa nō fecissem in Ibidem.
eis quæ nemo alius fecit, pctm̄ non haberent. Nunc aūt & viderunt & oderunt & me & pa-
trem meū. Igit scienter tam bestia q̄ pseudopropheta tā diabolus q̄ perfida synagoga cum
pseudopropheta suo Caipha cōgregati sunt, ad faciendū prælū cum illo q sedebat in equo
& cum exercitu eius, i. astiterunt aduersus dn̄m & aduersus Chr̄m eius, atq; iccirco rectissi-
me viui missi esse in stagnum, viui, inquā, descendisse dicunt in infernū. ¶Et notandum qa
non contentus est dixisse in stagnum ignis, siue vt frequenter in Euāgelio dictū habes, in ge
hennam ignis: sed addidit, ardentis & sulphuris, siue ardētis sulphure, vt habent codices no-
nulli: quod vtrūq; idem est ac si diceret, ignis sulphurei. Cur hoc nisi ꝓ illorū perditorū me
ritis? Nam priuata illorum vita nequam fuit & tam corrupta, vt merito sulphureo debeant
apud inferos igne cremari. Nonne ipsi erant q̄s prophetis spiritali oculo prævidens à lōge,
eorumq; pessimā execrans vitā digna cū aīaduersione: Audite, inquit, verbū dn̄i principes
Sodomorū, percipite auribus legem dei mei pp̄ls Gomorræ? ¶Et vere credendū est, nec du Esaiæ. 1.
bium esse debet, quin vita eorū in occulto execrabilis fuerit, q in manifesto tm̄ scelus admit-
tere potuerunt in dn̄m maiestatis. Et cæteri, inquit, occisi sunt in gladio sedentis super equū
qui procedit de ore ipsius. Duo illi iā dicti, bestia scilicet. i. diabolus, & pseudopropheta, vi-
delicet anni illius pontifex Caiphas, totusq; cœtus scribarum atq; pharisæorū quia scienter
impietatem tantam commiserunt, viui in stagnū ignis ardentis sulphure missi esse dicūtur.
¶Cæteri vero, subaudit qui seducti sunt seducente illo pseudopropheta. i. populares Iudęi
q persuasi à pontificibus clamauerūt, crucifige, crucifige, nunqd excusati aut à pœna immu-
nes debuere relinqui? Nō vtiq; sed sicut de illis Psalmista ꝓdixerat: Tradent in manū gladij, Psalm. 62.
partes vulpium erunt, sic factū est: Venerunt enim Romani, & sicut totus orbis audiuit, tra-
diti sunt in manus gladij ipsorum venerunt vulpes. i. maligni spūs, & in partes eorum cesse
runt infelices aīæ illorum. Occisi sunt ergo in gladio sedentis super equū, q procedit de ore
ipsius. i. secundum sermonem quem ille proprio ore de istis locutus est: Et cadent in ore gla Lucę. 21
dij, & captiui ducent in omnes gentes. Sed & Hieremias ante de hac ipsa vindicta per con- Hiere. 18
cessionem dixerat: Propterea da filios eorū in famē, & deduc eos in manus gladij. Fiāt vxo-
res eorū absq; liberis, & viduæ, & viri earū interficiant morte, iuuenes eorū confodiant gla-
dio in p̄lio, audiat clamor de domibus eorū. Adduces em̄ super eos latronē repētе, &c. Hoc
fuit illis torcular calcari, sicut supra ꝓ anticipationē dictū est: Et ipse calcat torcular vini fu
roris iræ dei omniporentis. ¶Verumtm̄ sicut iā dictum est, percussionē gladij oris eius in bo
nā interdū partē accipi, ita & hic ad gladium eundē referendum est, q̄d quidam ex ipsis pœ
nitentiam egerunt, ꝓdicantibus ap̄lis. Compuncti nanq; dixerūt ad Petrum, & ad reliquos
ap̄los: Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ait ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, & ba Actо. 2
ptizet vnusquisq; vr̄m. Ac deinceps: Saluamini, ait, à gn̄atione ista praua: subaudit, ne vos
gladius ille pariter comprehendat. Nam q̄scunq; non percutit ad temporalem pœnitentiā,
sine dubio percutit ad intemporalem pœnam, plerosq; vero ex ipsis ita feriet, vt & corpus
occidat, & aīam mittat in gehennam. Sequit: ⊥Et oēs aues saturatę sunt carnibus eorū. ⊥A-
ues iā dictæ, sancti tūc tēporis ap̄li fuerūt. Veraciter oēs illi vel successores eorū saturati sunt
carnibus illorū, sed non eodem modo q̄ voluerunt. Paucos enim admodum ex ipsis cōuer-
terunt, & hoc nimis ægre tulerunt. Vnde in Psalmo ꝓphetico sic scriptum est: Conuertent Psal. 58.
ad vesperam, & famē patient vt canes, & circuibūt ciuitatē. Ipsi dispergent ad māducandū,
si vero nō fuerint saturati, & murmurabunt. ¶Alio modo saturati sunt, eo videlicet de quo
itē in Psalmo dictū est: Lætabit iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sangui Psalm. 57.
ne pctōris. Et quidē lætitia quædā competit in huiusmodi, ꝓ gloria iustitię iusti iudicij dei:
sed eadem lętitia rationabili amaritudine permixta est. Exempli gr̄a, cum vnus illorū dicit: Roma. 9.
Veritatē dico in Chr̄o, nō mentior, testimoniū mihi phibēte conscientia mea in spū sancto,
q̄m̄ tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo, ꝓ fratribus meis qui sunt cogna
ti mei secundū carnē, q sunt Israelitæ. Postq̄ p̄lium illud cōmissum est, in quo is q sedebat in
eq̄ tanto superior, & hi q contra illū pugnauerūt tāto inferiores effecti sunt, q̄d deinde actū
sit sequens sermo mystice pscribit, hoc modo: ⊥Et vidi angelū descendentē de cœlo, haben CA P. XX
tem clauem abyssi, & catenā magnā in manu sua. Et apprehēdit draconē serpentē antiquū,
qui est diabolus & Satanas, & ligauit eum per mille annos, & misit eum in abyssum. Et clau
sit & signauit sup illū vt non seducat amplius gentes, donec consummētur mille anni. Post
hæc oportet illū solui modico tempore. ⊥Et iste angelus idē Chr̄s est, sed aliud agens, imo
negotiū superius cœrtū potēter adimplēs. Neq; enim q̄d paulo ante significatū est dicendo:
Et vidi cœlū apertū, & ecce equus albus: idem repetit nunc, dicendo: Et vidi angelum de-

scen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

scendentē de cœlo: sed quod illic cœptū, hic significat qualiter sit peractū, & adhuc q̄d restat
vsq; in finē seculi peragendum. Illic nanq; Chr̄s de cœlo descendēs in virginis vteꝝ ad de-
struendū mortis imperium, & liberandos eos qui in inferno detinebant. Hic itidē Chr̄s de
cœlo descendens significatur ad destruendum tenebraꝝ mundi principatum, ad liberādos
eos q ad simulacra muta ignorantes ibant prout ducebant. ¶ Dicat ergo forte quis: Nunq̄d
Chr̄s postq̄ morte superata victor in cœlū ascendit, iteꝝ huc inde descendit? Plane descen-
dit, sed inuisibiliter, Descendit non vt prius passibili humilitate sed impassibili ateq; inuisibi-
li maiestate. Descēsum illū totus orbis audiuit, descensionis illius sonus in oēm terrā exiuit,
Acto. 2 An q̄si factus est repente de cœlo sonus tanq̄ aduenientis spūs veniētis, & repleuit totā domū
vbi erant sedentes, Chr̄s de cœlo non descendit, Chr̄s hunc mundum non visitauit? An se-
parabilis est substantia vel maiestas filij & spūs sancti, vt descendente ad hoīes spū sancto fi-
lius dei non descenderit? Certe etsi non p circunscriptam humanitatis suæ formam descen
dit, at sine dubio p incircūscriptā diuinitatē suā, p ip̄m quē dabat sp̄m sanctū, & p eos q̄s in-
spirabat ap̄los ad visitādas gētes descēdit. Quod si autoritas verbi huius quærit: q̄ dicimus,
Psalm. 17. descendit in Psalmo propheta cum dixisset de p̄dicatione apostolorum & pœnitētia genti
um commota est & cotremuit terra, & fundamenta montium conturbata sunt & commo-
ta sunt, q̄m iratus est eis: Ascēdit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit, carbones suc-
cēsi sunt ab eo, cōtinuo q̄si quæreres, q̄liter hoc factū sit vel fieri potuerit, subiunxit: Inclina-
uit cœlos & descendit. i. ap̄los suos p spūs sancti datū cœlos effectos, hoībus condescendere
fecit, & p ipsos ad gētes descēdit, gētibus innotuit. Igit̄ vidi, inq̄t, angelū descendentē de cœ
Hebræ. 2. lo. i. Chr̄m rursus visitantē mundū dato spū sancto, lā in illo descensu ꝓpter passionē mor-
Matth. vlt. tis gloria & honore coronatus fuerat, iam omnem in cœlo & in terra potestatē habebat, iā
dn̄ator vitæ & mortis erat. Ait ergo: ⊥ Habentem clauē abyssi & catenam magnam in ma-
nu sua. ⊥ Nam qui victor ab inferis iam dudum redierat, recte & veraciter dictū qa clauem
Supra 1. abyssi habebat. Hinc est q̄d in initio huius Apocalypsis cū dixisset ipse: Et fui mortuus, & ec
ce sum viuus in secula seculoꝝ, tunc demum addidit: Et habeo claues mortis & inferni. Ipse
nāq; ꝓput voluit, & electos suos illo descensu suo ad inferos eduxit, & reprobos inclusos re-
liqt vt exire non possint. ¶ Et catenā, ait, magnā in manu sua. i. potestatē ad alligādū, videli
cet & extrahendū foras diabolū, q cubās in delubris gentiū sese ꝓ deo coli faciebat. Hoc est
q̄d continuo seqtur: ⊥ Et apprehēdit draconē serpentē antiquū, qui est diabolus & satanas,
& ligauit eum p mille anos. ⊥ Palā est & ita ab effectis comprobatū, q̄ illū apprehēderit &
ligauerit, vt de hoc aliq̄tenus dubitare dementiæ sit. Si em̄ ille ligatus à Chr̄o non est, quō tā
imbecillis iacet ex q̄ Chr̄s passus est? Quō tot ab illo euadūt hoīes? Quō tā multis non dico
grandæuis & sapiētibus viris, sed à pueris teneris q̄ puellis illusus est? Consideremus quę &
qualia in eum p infirmas ætates siue conditiones facta sunt, maxime q̄ recolendo gesta vel
passiones martyꝝ, & delectabile spectaculum habemus. ¶ Quia non solum ligatus, veꝝ etī
am infatuatus est: nec solummō catena magna stringunt illi manus & pedes, verum etiā fi-
Iob. 41 cut ad Iob factuꝝ se dn̄s promiserat, & nares pforatas in fudibus, & linguā fune ligatā, & cir
culum in naribus habet, & maxilla eius armilla pforata est. Inde est q̄ illudunt ei q̄si qui non
solū serui, sed etiā ancillæ dn̄i, q̄ concidunt eū amici, q̄ diuidunt eū negotiatores illi, q̄cunq̄
Matth. 13. bonas margaritas quærentes, & vnā pretiosam euāgelicæ veritatis margaritā inuenientes
cōparauerunt illā datis oīb⁹ suis. Quis dinumerare possit milia martyꝝ, multitudines con
fessoꝝ, choros virginū, plebemq̄ oīm electoꝝ, q extūc vidēte & inuidente illo in cœlū euo
lauerunt, & vidente & retinere non valente illo, de temploꝝ eius sordibus eruperunt, sor-
desq̄ ipsas in oculos eius excutientes, ad deum verum transfugerunt? Vere igit̄ dictū, qa ap
prehendit & ligauit eū. ¶ Quid sibi velint tot noīa tetra quibus scriptura hæc illum infamat
dicendo, draconem, serpentē antiquū, qui est diabolus & satanas, iam alio loco dictū, & hic
Gene. 3. breuiter iterandū est. Serpens iccirco dr̄, quia primū hominē decepit serpentē animantē in-
gressus. ¶ Draco vero, quia extūc creuit & multiplicata est in inuido malitia ei⁹, & ita quasi
de serpēte q̄licunq̄ draco magnus, draco vetus siue antiquus effect⁹ est. ¶ Diabolus quod in
terpretat deorsum fluens, iccirco qa non seruauit suum principatum, sed reliquens suum do
micilium. i. cœlum, defluxit in istum caliginosum aerem. ¶ Satanas quod interpretat aduer
sarius, iccirco qa voluntati creatoris mala semp intentiōe aduersat. ¶ Istū ligauit p mille an
nos. i. tēpore aliquāto siue p multos annos, vt solet in scripturis sanctis sæpe numerus poni
finitus pro infinito. ⊥ Et misit eū, inq̄t, in abyssum. ⊥ Hoc idē longe superius iā dictū est: Et
ꝓiectus est in terrā. Et illic noīe terræ, & hic noīe abyssi, nequā hoīes & reprobi significant
q terrā vel terrena tm̄ cupiēdo, ipsi terra sunt, & mala excitando ꝓfundius semetipsos abys
sum fecerunt, eo q̄ vita ipsorum malitiæ sit arcanum. In eo diminuta est potestas illi⁹ & q̄si
de alto missus est in abyssum, q̄ iam non publico celebrat cultu in tēplis, nomen diuinū siue
potius diuini noīs rapinam obtinens vt olim, atq; solennē ritum sacrificioꝝ, sed tantū q su-
persunt

persunt miserę seruitutis eius captiui hoīes in occulto illi seruiunt, in abditis exercēt spurci-
tias & veteꝝ vestigia maleficioꝝ. Ait ergo: Et clausit & signauit sup illū, vt nō seducat am-
plius gētes. ⊥ i. vt nō amplius concelebret sacris & sacrilegis sacrificijs falsator spūs, qui nō
deus sed diabolus est, neq; adoret vt olim Saturn⁹ falcifer, aut Iupiter adulter, aut meretrix
Venus, q̄ꝝ vel qualiū ad cultū nefariū misero errore seductæ ducebant gentes. Itaq; ligatus
vt est, tenebitur diabolus, donec consumment mille anni, donec impleant omnia tēpora p̄fi
nita euangelicæ libertati q̄ nescimus nos, p̄ aūt deus illa in sua potestate posuit. ⊥ Post hæc,
inquit, oportet illum solui modico tempore. ⊥ Solutio draconis siue serpentis antiq diaboli
aduentus erit Antichr̄i. Tunc enim in illo perditionis filio veraciter solut⁹ veniet diabolus,
cuius tanta talisq; in Chr̄i seruos erit persecutio, vt non qualecūq; iustitiæ verbū, sed ipsum
nomen Christianum ne confiteri audeant illis interdicat. Et hoc nō diu sed modico tempo
re, s. tm̄ tribus annis & semisse. Tā modicum tempus habebit propter electos, qa nisi breuia
ti essent dies illi, ait dn̄s, non fieret salua oīs caro. De hoc iā superius diximus, vbi sic scriptū Matth. 24.
de septimo eodēq; nouissimo capite septēplicis bestiq; siue septimo rege. Et cū venerit, opor Supra. 17.
tet illū breue tēpus manere. ¶ Et hic & illic eodē verbo vsus est, dicēdo oportet. Quærit er-
go: Cur illū oportet solui modico tēpore, siue manere tēpus breue? Solent em̄ hoīes huius-
modi q̄stionē vētilare, & pene suspectā sibi faciūt dei volūtatē, q̄ mala velit euenire, & q̄
iccirco euenire oporteat, qa ipse (q̄d dictu q̄q; nefas est) iniquitatē velit. Nec em̄, inqunt, tali
ter euenire posset, nisi deus vellet. ¶ At vero Ap̄s talē iniquæ suspitionis obiectionē auerso
repellens aīo: O homo, inq̄t, tu q̄s es q respondeas deo? Statimq̄ calumniatore repulso, qui
quæstiones multiplicat magis contēdendi studio q̄ discendi, placide conuertit ad eū q amī- Roman. 9.
ca intentione quærit, vt nō contēdant, sed vt aliquantula ex parte cognoscere mereat verita
tem diuini iudicij, non dubitās quin malo⁊ nostro⁊ causa ex nobis sit. Volens, inquit, deus
ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta Ibidem.
in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quę p̄parauit in gloria.
¶ Cū igit̄ quærit de illo malignitatis septimo capite. i. Antichr̄o, q̄d illū oporteat solui, quę-
rat & de cæteris capitib⁹ bestiæ, cur vnumq̄dq; illoꝝ tempore suo manere oportuerit. Ver
bi gr̄a, de Pharaone, de quo Ap̄s propter aduersariū obloquentē taliter meminit: Dicit em̄ Ibidem.
scriptura Pharaoni, qa in hoc ipsum excitaui te, vt ostēdam in te virtutem meam, & annun Exod. 9.
tiet nomen meum in vniuersa terra, Sicut enim de isto nunc dr̄, quia oportet illum solui: sic
de illo veraciter dicas, q̄ oportuit eum excitari. Quærat ergo tam de istis q̄ de cęteris oīni-
bus, & respondebimus q̄d respōdere nos docet Ap̄s. s. hæc iccirco oportere fieri, quia deus
vult ostendere iram, & notam facere potentiam suam: & qa hoc vult, iccirco sustinet vasa
iræ apta in interitum. Notandum qppe q̄liter dixerit, quia bonum est q̄d vult. s. ostendere
iram, & notam facere potentiam suam: mala aūt sunt quæ sustinet, videlicet vasa iræ apta in
interitum. *¶ Hunc iam pro exemplo propositum ab ap̄lis teneamus Pharaonem, vas iræ Nunc⁊
aptum in interitum, vt causa magis clarescat cur velit deus ostendere iram suam, & in q̄ bo-
nū sit, q̄d vel tunc ostendit, vel nunc ostendere nō definit iram suā. Hoīes voluptatū amato-
res, & ad oēm vanitatem ꝓni, q̄les iam tūc erant in Aegypto filij Israel, nisi aliq̄ vexatio prę
sentialiter affit non intelligunt imo intelligere n olunt, q̄ deus bonus misericors & clemens
irasci nouerit, vel q̄ iudicium cum seueritate aut creaturæ suæ damnationem visu suo susti-
nere possit. ¶ Tūc deniq; filij Israel cū dn̄s Aegyptioꝝ nō min⁹ q̄ Aegyptij fornicabant. Vñ
& p prophetā Ezechielē sub specie mulieꝝ Oolla atq; Ooliba cōtra Samariā & Hierusalē Ezech. 23.
loquit: Fornicata est ergo Oolla sup me, sup amatores suos filios Assyriorum: in sup & for-
nicationes suas q̄s habuerat in Aegypto nō reliquit. Et post aliq̄: Multiplicauit Ooliba for-
nicationes suas, recordans dies adolescētiæ suæ, quibus fornicata est in terra Aegypti. Item
ad ipsam: Et visitasti, air, scelus adolescentiæ tuæ, q̄n subacta sunt in Aegypto vbera tua, &
cōfractæ māmæ pubertatis tuę. ¶ Ne igit̄ nescirēt rudes tūc filij Israel, qa deus cū sit clemēs
& misericors p̄, nihilominus tn̄ zelum fortissimum habet, & cum seueritate iudicatur⁹ est
iram q̄ repositā habet, qua pctōres vniuersos puniet q̄n q̄ vniuersaliter, experimento opus
erat, ira eius vt ostenderet expediebat his, quos bonitas eius saluos esse cupiebat. Neq; enim
aliter salui fieri possent, nisi iam aliquo experimento venturam iram scientes à vētura ira fu
gerent. Oportuit ergo Pharaonem excitari, oportuit vt sustineret deus vas illud aptum in
interitum, homīem illum impium ac superbum, sedere in solio regni, q̄d nimirum fuit exci-
tari. ¶ Notandum qppe, quia non dixit scriptura, in hoc ipsum iniquum feci te, sed in hoc
ipsum excitaui te. i. cum esses iniquus in regnum ascendere feci te. Vt q̄d hoc? Vt ostendam
in te virtutem meam, vt ostendam in te quam volo ostendere iram meam, vt te pro cōsue-
tudine iniqtatis tuæ, pro infinita tibi malignitate, filios Israel affligente vexatio prę sens det
illis intellectum, & sentiant atq; experiantur apud me esse iram, & hoc scientes fugiāt iram Esaiæ. 28
meam & confugiāt ad me, à q̄ recesserāt, deum suū, deum patrum suorum. Eādem ob cau-
sam opor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam oportuit deinde Assyrios,cæterosq; hostes Israel excitari,sicut vbiq; testificatur spūs sanctus loquens in ꝓphetis,& iccirco sustinuit deus cūcta vasa iræ apta in interitū,vt electis eius amaras facerent illecebras voluptatū, propter quas obliuiscebant deū,vt vel sic necessi tate cōpulsi reuerterent ad ipsum. ¶ Porro vniuersitas illoꝝ pro vno malignitatis spū reputat in vnū corpus,& illud corpus bestia est,quæ hoc libro toties esse dr septē capitū,q̄ꝫ Antichr̄s ipse septimū est. Igitur cum dr,post hæc oportet illum solui,causam eandē intelligamus,propter quam vt ascenderet,iamq; sex capita persecutioni sanctoꝝ impēderet bestia sæpe dicta,deum sustinere oportuit,vt videlicet vsq; ad summū ira sua nota fiat,vt euidens atq; sufficiens testimonium habeat:quia non iniquitatem vult, sed iniquitatē odit,atq; perinde sedere illum deceat in nouissimo die in solio iudicij, & iudicare illos, quicunq; inuenti fuerint incorrecti. Palam quippe erit:qa malum.i.peccatum valde odit,qui malum.i.afflictionem vt suis quoq; electis inferret,aut ipse inferret,sustinere potuit. Sequit: ⊥ Et vidi sedes,& sederunt sup eas,& iudiciū datū est illis: Et aiæ decollatorum propter testimoniū Iesu,& propter verbum dei,& q nō adorauerūt bestiā,neq; imaginē eius,nec acceperūt characterē in frontibus,aut in manibus suis,& vixerunt,& regnauerūt cū Chro mille annis:cæteri mortuoꝝ nō vixerūt, donec consummarent mille anni. Et hęc est resurrectio prima. ⊥ Ligato dracone diabolo,& libere p publicū procedente Chri euangelio, hoībusq; qui fuerant vasa eius,trāsmutatis in vasa dei,filios dei,tēplis idoloꝝ versis in ecclesias Chri. Qualis extunc per orbē terraꝝ sanctæ ecclesiæ status esse cœperit,in visione prospicit dicendo: ⊥ Et vidi sedes,& sederunt super eas,& iudiciū datum est illis. ⊥ Iste nāq; sedes ecclesiasticæ sunt dignitates,videlicet pontificum catholicoꝝ,& inferioris quoq; ordinis sacerdotū siue ꝑlatorum,quoꝝ potestas nimirum tanta est,vt recte sit vel dici debuerit,quia datum est illis iudiciū:autoritate nanq; eius(cui pr̄ dedit oīe iudiciū)hoc illis datū est,vt quęcunq; alligāt sup terrā,ligata sint in cœlo,& quæcunq; soluunt sup terrā,soluta sint in cœlo. ¶ Summū iu Matt.18
dicij huius tribunal in ecclesia paratū est Romana,vbi sedes apostolica beati Petri,& nomine & corpore fundata est,cui specialiter dictū est: Tu es Petrus,& super hanc petrā ædificabo ecclesiam meam: Et tibi dabo claues regni cœloꝝ. Ex illius sanctæ sedis religiosa,& venerabili traditione memoriæ martyrum Chri fic celebres,& splendidæ factæ sunt,vt omni honore solennizentur p mundū,vniuersi natalitij dies illoꝝ,& sup sacra illoꝝ corpora celebrent solennia missaꝝ. Ait ergo: ⊥ Et aiæ decollatoꝝ ꝓpter testimoniū Iesu,& ꝓpter verbū dei,& q non adorauerūt bestiā,neq; imaginē eius,nec acceperūt characterē in frontibus aut in manibus suis,& vixerūt,& regnauerūt. ⊥ Quod est dicere: Ecclesia Chri in ordine suo sedente,principibus q̄q; & regibus terraꝝ obedientibus iudicio eius, aiæ sanctoꝝ martyrū (q̄ ꝓpter fidē Christi sanguinē suuū in ꝓsecutione fuderūt, nolētes parere paganis principibus,vt Chr̄m negarent,& participes fierent de sacrificijs dęmonioꝝ) virtutibus exlmijs sese viuere cōprobauerunt,& ita apud hoīes regnauerunt,q inique dānati fuerāt,vt reges q̄q; & imperatores discincti,& depōsito diademate nudis capitibus sese prosternerent ad venerandas memorias eoꝝ. Hoc fit,& fieri non desinit mille annis.i.sicut iā dictū est,vsq; ad aduētum antichr̄i: Tam diu regnabūt cū Chro,vt qcunq; Christum confitet,martyres quoq; Christi suppliciter veneret. ¶ Cæteri,inqt,mortuoꝝ non vixerunt. Cæteri mortuoꝝ.i.qui aliter mortui sunt,q̄ seculo viuunt,& deo mortui sunt,longe ab his differētes,q propter testimonium Iesu seculo mortui sunt,& deo viuunt:isti non vixerūt,nec viuere iudicati sunt, sed inter mortuos æstimati,& vere sunt,& hoc donec consummentē mille anni.i.donec veniat Antichr̄s,q contra tales vtiq; viuificabit:viuos aūt,i.iustos deo viuentes mortificabit ⊥ Et hęc est,ait,resurrectio prima. ⊥ Hęc nimirum alligatio draconis: Hoc iudicium sedentium sup sedes. Hæc vita regnantium cum Chro animarum sanctorum martyrum,resurrectio prima est. Sunt em̄ duæ resurrectiones,sicut duæ mortes,altera aiaꝝ,altera corpoꝝ. Resurrectione animaꝝ,credendo in Chr̄m,resurreximus p baptismū,quā dns intendēs dicebat turbis Iudæoꝝ: Amen amen dico vobis,qa venit hora,& nunc est, qñ mortui audiēt vocem filij dei,& qui audierint,viuent. Porro resurrectione corpoꝝ in nouissimo die resurgemus oēs,quā itidē dns insinuās continuo subsecutus est: Nolite mirari hoc,qa venit hora in qua oēs qui in monumētis sunt audient vocē eius & ꝓcedent q bona fecerunt in resurrectionē vitæ,q vero mala egerunt in resurrectionē iudicij. Sequit ergo: ⊥ Beatus & sanctus,q habet partem in resurrectione prima. In his secūda mors nō habet potestatē,sed erunt sancti dei,& Christi,& regnabunt cū illo mille annis. ⊥ Qui enim crediderit & baptizatus fuerit saluus erit,nō tm̄ mille annis,sed cūctis annis,& diebus æternitatis. Nam dies,inqt Psal-
mista,sup dies regis adijcies,annos ei⁹ vsq; in diē gn̄ationis & gn̄ationis. Permanet in æter- Psalm.60.
nū,& in seculum seculi. Sed qa veniens Antichr̄s fidem illius in plerisq; turbabit, iccirco sic quodammodo determinauit: Et regnabūt cum illo mille annis,addiditq; continuo: ⊥ Et cū consummati fuerint mille anni, soluetur sathanas de carcere suo. Et exibit & seducet gentes, quę

quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog & Magog. ⊥ Soluet & exibit .i. permisso vtet, & publicā vbiq; terraꝝ persecutionē in Chr̄ianos excitabit: Et seducet oēs gētes,electis vtique exceptis,qa fieri nō poterit vt in errorē inducant electi. Hoc em̄ & superius expressum Matth.24.
est,his verbis: Et mirabunt inhabitātes terrā,quoꝝ noīa nō sunt scripta in libro vitæ à cōstitutione mūdi. Gētes ergo,i.gētiliter viuētes,q̄ nimiꝝ appellatione oēs qui Chri sunt,reputant superiores. ¶ Porro vniuersi,qui non sunt Chri, miro hic denotant modo, dū dicūtur Gog & Magog. Interpretat aūt Gog tectū, Magog de tecto. Quid igit, nisi occultos pariter & manifestos p hæc intelligimus aduersarios? Nā per Gog.i.p tectū falsos intelligimus fratres,qui intus sunt,& nobiscū profitent nomen Chr̄ianū, qui pro eo q̄ nondū sese ꝑdūt (qa rei vel tēporis occasio illis deest)recte dicuntur tectum. Per Magog vero,q̄d est,de tecto,illi recto significantur,qui sicut operibus,ita & verbo nobis aduersantur,scilicet pagani,Iudęi atq; hęretici. Porro istis,cū acceperint occasionē cū Antichr̄s venerit,nō dissimili furore sociabūt falsi Chr̄iani,pariterq; cum illis vim factē veris,& simplicibus Christianis Supra.17.
Ait ergo: Et cōgregabit eos in ꝑlū,q̄ꝫ numerus est sicut arena maris, & ascenderūt super altitudinē terræ,& circuierūt castra sanctoꝝ,& ciuitatē dilectā. ⊥ Cōgregabit eos,nō vtiq; in vnū locū,sed in vnū idēq; impietatis propositū,in vnū idēq; nocēdi studiū. ¶ Et recte numerū illoꝝ dicit sicut arenā maris,qa,videlicet,nō sunt ipsi,qui assimilent vllo mō stellis cęli,nisi forte cū significatiōe casus & pditionis,vt illic: Et cauda eius,videlicet draconis trahebat tertiā partē stellaꝝ cœli,& misit eas in terrā. Quod de illis dūtaxat recte dici pōt,q aliq̄ Supra 12
potuere fratres dici,sed exierūt ex nobis,q̄les hic p Gog.i.tectū significati sunt. Iccirco ergo sicut arena maris,qa nō in cœlo noīa eoꝝ,sed in terra scripta sunt,quemadmodū ꝓpheta dicit: Dñe oēs q̄ te derelinquūt cōfundent,recedētes à te in terra scribent. Isti ascenderūt, Hiere.17.
ait,sup altitudinē terræ. De futuro rerū tēpore,q̄ dixerat,soluet Satanas,& exibit,& cōgregabit ad ꝑteritū visionis tēpus redit repētе dicēdo,& ascenderūt, & circuierunt castra sanctoꝝ. Ascenderūt ergo,subaudit in illa visionis imagine: Nā ascensuri sunt in re: Ascensus eoꝝ superbia eoꝝ est. Deniq; tunc tēpus eoꝝ erit,vt ascendāt in curribus,& in equis gloriantes,iocustæ subsiliāt, & diffundant sup altitudinē terræ, late potētes, late dñantes sub tali tātoq; terraꝝ principe. Ita ascēdentes,ita superbientes circuierūt castra sanctoꝝ, & ciuitatē dilectā. Quod dixerat castra sanctoꝝ,hoc manifestius repetiuit dicendo,& ciuitatē dilectā. Nā ciuitas dilecta castra sunt sanctoꝝ,castra pacis & dilectionis, firmata fide non materiali lapide,armata verbo nō ferro. Huiusmodi castra,talē ciuitatē circuierūt,nō irruperūt: impugnauerūt,nō infregerūt. Foris sunt,& in circuitu impij ambulāt,quia etsi corpori nocēt,nō tangūt aīam: si lacerāt carnē,nō lædunt fidē. Quid randē? ⊥ Et descēdit ignis de cœlo,& deuorauit eos: Et diabolus,q̄ seducebat eos,missus est in stagnū ignis & sulphuris,vbi & bestia & pseudoprophetes cruciabunt die ac nocte in secula seculoꝝ. ⊥ Hæc oīa p anticipationē dicta sunt: nā qualr debeant fieri,qualiter ignis diabolū,& eos oēs q̄s ille seduxit,deuoraturus sit,vel quō in stagnum ignis & sulphuris mittēdi sunt,sequēti capitulo repetēs latius exponit. Ait em̄: ⊥ Et vidi thronū magnū candidū,& sedentē sup eū,à cuius conspectu fugit terra & cœlū,& locus nō est inuētus ab eis: Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni: Et libri aperti sunt,& alius liber aptus est,q̄ est vitę: Et iudicati sunt mortui,& ex his q̄ scripta erant in libris,secundū opera ipsoꝝ. ⊥ Ergo sessio ista,& cunctus iste apparatus,ille est,quem prospiciens ipse qui sessurus est cum iā ad passionē properaret
hoc modo ꝓlocutus est: Cum aūt venerit filius hoīs in maiestate sua,& oēs angeli cū eo,tūc Matth.25
sedebit super sedē maiestatis suæ,& congregabunt añ eū oēs gentes, & separabit eos ab inuicē,sicut pastor segregat oues ab hœdis,&c. Thronus magnus illa magna altissimæ maiestatis sedis est: Thronus ille vt magnus,ita est & cādidus,quia non est aut erit, q̄d in iudicio illo iure reprehendat: sedentē sup eū,absq; vllo noīe dixit,magnificentius personā illā silentio innuens: quia nec ignota est,nec ignorari licet,& vt tunc nō cognoscat impossibile est: imo ꝓuidendū est,vt qñ sedens videbit,bñuolū habeat oculū ꝓparatū qui visurus est: Nam
contra malignos oculos de isto propheta loquit: Dñe exaltet manus tua vt non videant & Esaię.26
confundant zelātes ppl̄i,& ignis hostes tuos deuoret. Nā quō zelātes ppl̄i,quō maleuoli sustinebūt oculi? Ait enim,quia ab aspectu eius fugit terra & cœlum,& locus non est inuentus ab eis. ¶ Quomodo tunc fugiet terra aut cœlum? Nimirum terra magno conflagrata incendio pristinam amittet speciem,simulq; opera terrena disparebunt,opera regum atq; principum simul ruēt,simulq; ardebunt,nec remanebit lapis super lapidem ciuitatū siue munitionum,q̄scunq; hoīes incipiēte Cain ædificauerūt, nec saltē exiguus ex incendio residuus erit puluis eoꝝ. Hoc modo terra fugiēs sanguinē q̄q; reddet oēm,q̄ corrupta est,ex q̄ iam dictus
Cain interfecit fratrem suum Abel,& corpora vniuersa hoīm, quibus ab initio repleta est: Gene.4.
Nam hoc est q̄d ait: ⊥ Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in cōspectu throni. ⊥ Porro cœlum sic fugiet, quō per Psalmistam tam de terra q̄ de cœlo ꝓdictum est: Initio tu dñe

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psalm. 101. terrã fundasti,& opa manuũ tuarũ sunt cœli:Ipsi peribũt,tu aũt permanes, & oẽs sicut vestimentũ veterascẽt,& sicut opertoriũ mutabis eos,& mutabunt. Quod hic singulariter cœlũ hoc idẽ illic pluraliter cœli significant,videlicet cœlum aereũ: quia nimirũ iste q̃q; aer crassior atq; corpulẽtior cœlum dici cõsueuit: Vnde & volucres,quæ volatu suo infimum nõ excedunt aerẽ,dicunt tñ volucres cœli:qui,videlicet aer cum sit vnus, sunt tñ diuersæ qualitates aeris pro locis & regionibus diuersis,atq; iccirco & vnum cœlum,& multi dicunt cœli.

Horatius. Hinc ait quidam Ethnicorũ:Cœlum,non animũ mutant,qui trans mare currunt. ¶De istis cœlis nõ dubium est,quin perituri sint,videlicet nimio calore soluti, qñ sup thronum suum

2.Pet. 3. magnũ iste sedens apparebit. Nam de illis quoq; Petrus aplʒ in epistola sua dicit:Cœli autẽ qui nunc sunt,& terra eodẽ verbo repositi sunt reseruati in diẽ iudicij, & perditionis impiorum hoim. Mirabilis atq; pauenda erit illa fuga cœli siue cœlorũ. Neq; enim silentio fiet,sed terribiliter audiẽda est disruptio fugientium,siue fuga disruptorũ seq; disrumpentium, sicut vetus disrumpit vestimentũ. ¶Ignis qppe nõ l. uiter tunc suas iussus exercebit vires,vt non parumper cæli crepitent,sicut nunc interdũ inualescente æstiuo calore crepitare solẽt (quẽ crepitum physici dicunt esse tonitruum) sed erit tempestas valida, validusq; ignis, q in circuitu ardebit venientis,vtpote ad vindictam exire iussus impiorũ,ad examinãda merita bonorum & malorum. Possunt ꝓterea p terram fugientem hoies peccatores:per cœlum autẽ .i.aerem recte intelligi dæmones,q̃rum in aere potestas vagãdi est. Sequit enim:L Et locus non est inuẽtus ab eis. J Illã q̃q; terrã,& illud cœlum recte hic intelligimus,cui fugiẽdi quidẽ voluntas fit,sed latendi locus nullus inueniri possit à cõspectu sedentis sup thronum,s.hoies impios,& spũs malignos,qui tanti iudicis aspectum fugere non valebunt,nec obtinere poterunt optando abscondere se in scissuris petrarũ, & dicendo montibus:cadite sup nos:&

Supra 6. collibus,cooperite nos à facie sedentis super thronũ:sed vniuersi corã astabunt, oẽs producent ad publicum. Vnde protinus subiungit:L Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni. Magnos & pusillos dixit, q̃d idem est ac si dicat,neminẽ latere posse quin coram assit,siue magnus,siue pusilus Ille sit. ¶Nec vero facies tm̃,sed conscientię q̃q; parebunt:Hoc est quod continuo subiũgit:L Et libri apti sunt. J Apertio nãq; librorũ manifestatio erit conscientiarũ. Oẽs enim nos,ait Aplʒ, manifestari oportet ante tribunal Chri,

2.Cor. 5. vt referat vnusquisq; corporis sui prout gessit siue bonum siue malum. L Et alius liber apertus est,q est vitæ. J Liber iste diuinæ præscientiæ, & beatæ prædestinationis certitudo est. Multum ad veritatem iudicij operabitur hic liber,quia videlicet saluari sas non est,nisi tantum illos,qui in hoc libro vitæ scripti.i.ad vitam sunt ꝓordinati,quos iam tũc deus scripserat,& quos nasci iubebat qñ formatis hoibus primis masculo & fœmina, parẽtibus nostris

Gene. 1. gratuita bñdictione benedixit illis,dicẽs:Crescite & multiplicamini. Nam cæterorum oĩm causa vt nascerent peccatum accessit primæ ꝓuaricationis,sicut indicat textus vel ordo nar-

Gene. 3 rationis. Ad mulierem nanq; dixit idem deus pctõ iam consummato:Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. Multum igitur,vt iam dictũ est, ad veritatem iudicij simulq; ad laudem mĩsericordiæ liber iste apertus,qui est vitæ,operabitur cum cunctis palam fiet,quia nullus eorũ qui perditionẽ malis sibi opibus conqsierunt fuit ꝓordinatus,itẽq; nullus eorũ,q ad vitam præordinati fuerunt,quiq; illa benedictione nasci iussi sunt saluti deerit, neq; cum eiusmodi operibus tunc apparebit vt debeat condemnari saluatus gratia ꝓmanentis & perseuerantis eiusdem benedictionis. ¶Hinc enim gratulando pro victoria dicet misericordia

Matth. 5. his qui stabunt à dextris:Venite benedi patris mei percipite regnum,quod vobis pręparatum est à constitutione mundi. Nimirum hæc eo dicente non paruo celebrabitur vel cõmorabitur triumpho victrix benedictio dei,quod inter tot subsecutę maledictionis spinas, & tribulos crescere,& ad perfectum perduci potuerit ad laudem ipsius,qui propter nos homo factus maledictionem soluit,& priorem benedictionem recuperauit. L Et iudicati sunt, inquit,mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. J Hoc ita certum est,vt nemini vacet nescire,cuius ore recitãdum sit quicquid in libris illis scriptum est: Rex

Ibidem. ipse sedens super thronum ita se recitaturũ asseruit,primũ his qui à dextris eius erunt: Esuriui enim & dedistis mihi manducare,sitiui & dedistis mihi potum, &c. Econtra de conscientijs illorũ qui à sinistris erunt,pronuntiabit q̃ hæc oĩa non fecerint,& iccirco discedite, dicet,maledicti in ignem æternum. Ibi deesse nihil licebit,vbicunq; vel qualicunq; fine consumptus fuerit. Vnde & protinus subiungit:L Et dedit mare mortuos suos,q in eo erant,& mors,& infernus dederunt mortuos suos,qui in ipsis erãt. J Mare,videlicet corpora,mors & infernus dederunt animas. Et quidem non solum mare,verum etiam terra de sepulchris oĩa reddet corpora. ¶Sed pulchre solum mare hic dixisse contẽtus est,de quo magis ab infidelibus dubitari poterat,quibus cũ incredibile videat posse nostra de pulchre terræ in integrum reformari corpora,multo magis impossibile æstimat de mari, cũctisq; fluminibus reuocari,sic omnino consumpta, vt ne puluis quidem exiguus superstes vsquã comparet.

¶Porro

¶Porro mors & infernus hoc differunt,q infernus malorũ tm̃,mors aũt dicat & sit etiã bonorũ. Nã pretiosa in conspectu dñi mors sanctorũ eius. Igit mors & infernus dederũt mor- Psal. 115.
tuos suos.i.& beatorũ mortuorũ,q in dño mortui sunt, & dãnatorũ, qui in inferno deputati Supra 14
sunt,aiæ ad propria corpora reuertent,vbicunq; corpora ipsa fuerint,etiam ipsa quæ in pfundo maris beluina voracitas consumpsit. Sequit:L Et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorũ,& infernus & mors missi sunt in stagnũ ignis. Hęc mors secunda est. Et q non est inuentus in libro vitæ scriptus in stagnum missus est ignis. J Hoc iam dixerat,quia iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opa ipsorũ, & interposito,quia dedit mare mortuos suos,q in eo erãt, & mors & infernus dederũt mortuos suos,q in ipsis erãt,tũc demũ repetit:Et iudicatũ est,inquiẽs,de singulis secundũ opa ipsorũ. ¶Nimirũ qa impiorũ(de qbus ꝓtinus subiungit,& infernus & mors missi sunt in stagnũ ignis)duplex damnatio est. Nam & anteq̃ resurgãt cũ corporibus suis resurrectione, q̃ mare quoq; reddet mortuos suos,iudicatæ apud inferos cruciant aiæ impiorũ,& postq̃ resurrexerint,tũc iudicatæ pariter aiæ cũ corporibus suis cruciabunt in secula seculorũ. Tunc infernus & mors.i. homines impij,q à sinistris erunt cũ diabolo & angelis eius mittent in stagnum ignis. L Et hæc,inquit,secũda mors est. J Videlicet de q̃ superius cũ dixisset: Beatus & sanctus q habet partem in resurrectione prima,subiunxit atq; ait: In his secũda mors non habet potestatẽ. Ergo cum sit resurrectio prima resurgere à pctis p fidem Chri,recte prima mors pctm̃,secunda aũt mors recte intelligit æterna vindicta peccati, de qua iterum subiungit: L Et q nõ est inuentus in libro vitę scriptus in stagnum missus est ignis. J Quod iccirco repetere videtur, quia videlicet,vt mittant in stagnũ ignis duplici pro causa fuit.i.& pro pctõ originali,à q̃ liberati non sunt per fidem Chri,& pro actualibus pctis,quæ singuli in vita sua,superaddiderunt ꝑuaricationi illi. Itaq; quod superius antiçipãdo dixerat:Et diabolus, qui seducebat eos,missus est in stagnum ignis ardentis & sulphuris,vbi bestia & pseudoprophetes crucia bunt die ac nocte in secula seculorũ,hoc ipsum ab eo loco vsq; ad præsentem terminum demonstratum est qualiter fiet. Ab hinc beatum immortalitatis statum eorũ,q à dextris erunt quibus dictũ erit:Venite benedicti pris mei,percipite regnum, significant sequentia visiõis qualis futurus sit. L Et vidi cœlum nouum,& terram nouam. Primum enim cœlum,& pri- CAP.XXI
ma terra abiit,& mare iam non est. Et ciuitatem sanctam Hierusalem nouã vidi descendentem de cœlo,à deo paratã sicut sponsam ornatã viro suo. J Exterminatis illis, q corruperũt terram,vidi inqt,cœlum nouum,& terram nouam.i. cœli & terræ speciẽ nouã,& in melius commutatã. Primũ em̃ cœlũ,& prima terra.i.cœli & terræ species pristina abiit siue fugit,sicut supra dictum est,q à conspectu sedẽtis sup thronũ fugit terra & cœlum. Porro de eo q̃ ait:L Et mare iam non est. J Dubie à doctoribus tractatum est, vtrũ maris fluida substantia penitus ficcanda & adnihilanda sit magnitudine illius incendij, q̃ deflagrabit vniuersitas seculi,an in melius commutanda,vt eius q̃q; substantia quidẽ ꝓmaneat, sed species alia sit. Cunctis igit innouatis:L Vidi ait,ciuitatem sanctam Hierusalem nouam. J Tanto nanq; venerabili ꝓconio sanctorum,atq; electorum vniuersitatem efferri decuit,vt diceret eã ciuitatem,meritis sanctã,noie Hierusalem,habitu nouã: nimirũ quia hæc ciuitas sancta est, illa aũt,quam superius viderat,inimica huius,meretrix & mr̃ fornicationum,& dr̃ & est. ¶Ista Hierusalem noie suo,suam & dei sui veram significans pacem: illa,Babylon vocabulo suo, suam designans confusionem. Ista noua & perseuerans in iuuenture æterna,illa celeri iuuenture per fornicationes expensa,atq; in breui consumpta,deinceps corrugat vetustate sempiterna. Quæ est em̃ huius nouitas,nisi gemina sanctæ regenerationis grat? Nunc em̃ rege-
nerata p primam resurrectiõem,i.p Chri baptismum,in nouitate vitæ ambulat,tũc aũt,cũ Roma.6
factum fuerit,quod ꝓsens visio ꝓscribit,regenerata erit p secundam resurrectionem,de qua Matth.19
ipse Chrs:In regeneratione,inquit,cum sederit filius hois in sede maiestatis suę,&c. Erit ergo tunc vere noua tam in corpore q̃ in aia. Talem vidi,inquit, descendẽtem de cœlo,& exponens quid dixerit,addidit:L A deo paratam. J Nõ enim sibi arrogat,id quod est illa ciuitas sancta,sed à deo se accepisse,non suis meritis,sed cœlesti gra,semper meminit,& sempiternas agit gratias. Quõ paratã à deo? L Sicut sponsam,inquit,ornatam viro suo. J Multũ per omnia ciuitas hæc ꝓdicatur dissimilis ciuitati illi magnæ meretrici. Illa nanq; in habitu meretricis sedens sup bestiam coccineã,plena noibus blasphemiæ, prostituta & fornicaria parenter arguitur,prostituta dæmonijs,fornicata cũ regibus. Hæc aũt vni viro suo,vni deo suo pudice ornata pronuntiat,& sicut sponsa,videlicet iam ꝑparatas ingrediendo ad nuptias,adultera illa meritas mortis & inferni subeũte pœnas. Sequit:L Et audiui vocem magnã de throno dicentem:Ecce tabernaculum dei cum hoibus,& habitabit cum illis:Et ipsi populus eius erunt,& ipse deus cũ eis erit,eorum deus. J Vere magna & delectabilis vox ista, quam sanctã ciuitatẽ,& sponsam suã ipse,q sedet in throno,dignã demonstrat atq; cõmendat. Neq; enim illa vnquam commẽdauit seipsam,atq; iccirco dignum est,vt vir suus, deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

suus commendet illam. Econtra meretrix illa corruptis & corruptoribus suis semetipsam
cõmendat, semetipsam corde & ore proprio apud illos in malis proprijs magnificat: Nam
in fronte eius nomen scriptũ, mysterium: Babylon magna, mr̃ fornicationum, & abomina
tionũ terræ: Itẽ ipsa in corde suo dicit: Sedeo regina & vidua nõ sum, & luctũ non videbo:
Hęc aũt non semetipsam cõmendat, sed deus suus, vir suus, sedens in throno magna voce il
lam commendat. ¶ Ecce, inqt, tabernaculum dei cum hoĩbus & habitabit cũ eis. ¶ Ecce de-
monstrantis aduerbium, magnum est magnæ gratulationis indicium lætantis ore prolatũ,
Psalm.103. quia quemadmodum Psalmista dicit: Lætabitur dñs in operibus suis: Hoc nanq; tabernacu
lum opus dñi est, vniuersa ornamẽta eius abintus & deforis pulchra sunt opa dñi digna pco
nia demonstrantis dñi digna lætitia cordis dñi, vt sicut iam dictum est, propheta testante, ię
Gene.2. tes in illis. Ex quo formato hoie primo costam de latere eius tulit, & ędificauit eam in mulie
rem, extunc deus hoc tabernaculum suũ ædificare non desiit, aut desiuit donec cõpleat, & di
cat: Ecce tabernaculum dei. ¶ Porrõ quod addit cum hoĩbus, idem est ac si dicat ex hoĩbus:
Totum nanq; hoc tabernaculum ex hoĩbus ædificatum est. Vnde & lapides viui dicunt, tun
sionibus, presturis expoliti, & suis quiq; locis p manum artificis dei bñ dispositi. Quõ aũt &
deus habitabit cum eis, nisi qa verbum caro factum est, & habitauit in nobis, deus homo fa-
ctus secundum veritatem naturæ est, & semp erit vnus ex nobis? Et quia per passionem au
tor salutis nr̃æ consummatus recte dictum: ¶ Et ipsi ppls eius erũt. ¶ Et quia ipse q possidet
eos, ꝯs possidet, possessio est, addit adhuc: ¶ Et ipse deus cũ eis erit eor̃ de⁹. ¶ Sequit: ¶ Et ab
sterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neq; luctus, neq;
clamor, neq; dolor erit vltra, q̃ prima abierunt. ¶ Mira veritatis assertio: absterget, inqt, de
us omnem lachrymam ab oculis eorum: Magnificentius exprimi non potuit multitudo cõ
solationis, quæ in isto seculo flentibus, illic reposita est sanctis & electis dei. Huiusmodi nãq;
dictio à similitudine tracta est matris, quæ paruuli sui fletum non sustinens oculos eius, & fa
ciem manu tergit, mulcet osculis. Pro intimando nobis tanto affectu suo idem deus in pro-
Esaię. 66 pheta inter cætera dicit: Pueri eor̃ in humeris portabunt, & sup genua consolabuntur. Sta
timq; ad ipsos paruulos apostropham facit, & dicit eis idem gratiæ spũs: Quemadmodum
mr̃ consolatur filios suos, ita & ego cõsolabor vos, & in Hierusalẽ consolabimini, &c. Fru-
stra autem de oculis fletus abstergi videret, nisi etiam ipsa flendi causa tolleret. Recte proti
nus sequitur, & dicit: ¶ Et mors vltra non erit. ¶ Nomine mortis vniuersas breuiter cõpre-
hendit angustias mortalitatis. Ac si dicat: Et meretrix illa, quam de sanguine sanctorũ ebri
am vidisti, nequaq̃ vltra quicq̃ de sanguine illorum bibere poterit, quippe qui nec vllo mo-
do vltra iam poterunt mori. Sublata autem morte consequẽter & luctus tollitur. Ait ergo:
¶ Neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra, quæ prima abierũt. ¶ Statimq; sequit: ¶ Et
dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio oĩa. Hoc ille dicit, cuius dixisse fecisse est. Noua
Esaiæ. 64 erunt omnia, quia talia erunt, quę oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs ascen-
1. Cor. 2. derunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Illa prima, s. omnia vetera, omnia mala abie-
runt, mors, & luctus, & clamor, & dolor: & hæc oĩa noua, omnia bona, ordine recto succe-
dunt. Non ita autem in processu illius meretricis. Sed quid? Omnia bona illius prima abie-
runt, purpura eius, aur̃ eius, lapides pretiosi eius, margaritæ eius, omne lignũ thinum eius,
oĩa vasa eboris eius, & cæteræ diuitiæ eius, quæ superius pereuntes referunt, & deinde ordi-
ne suo succedunt, mors, & luctus, & fames, & combustio ignis sulphurei, & pro oĩbus his
semel & iterum, ac tertio, væ, væ, væ conclamat illi. ¶ Et dicit mihi: Scribe, qa hæc verba fi-
delissima sunt & vera. ¶ Ipse qui sedet in throno, qui oĩa faciendo dicit, & dicendo facit ore
suo, dicit mihi scribe, munere suo facit hoc vt sciam, & dignus sim scribere apostolica simul
& euangelica autoritate. Et quare scribere debeam subiuncta testificat causa, quia hæc ver-
ba, inquit, fidelissima sunt & vera. Fidelissima, videlicet in promissione bonorum, vera in cõ
minatione malor̃, q̃cunq; p̃cedenti loco conscripta sunt in apparatu terribili simul & expe
ctabili sedentis sup thronum. ¶ Et dixit mihi: Factum est. ¶ Ipse qui primo aduentu suo iu-
rauerat, siue iurare visus fuerat superius p viuentẽ in secula seculor̃, quia temp⁹ amplius nõ
erit, sed in diebus vocis septimi angeli cum cœperit tuba canere consummabit mysterium
dei, sicut euãgelizauit p seruos suos prophetas, idem hic in p̃signatione secundi aduẽtus sui
dicit: Factum est. ¶ Quid est enim dicere factum est, nisi mysterium dei consummatũ est?
Luc.15 go factum est, consummatũ est tempus pœnitentię siue cõmutationis amplius nõ erit. Cha
os enim magnũ firmatũ est inter Babylonem illam meretricem damnatam & Hierusalẽ istã
ciuitatẽ sanctam, dei sponsam, vt nec illius tormẽtum aut luctus vltra mitiget, nec istius gau
dium vel ornatus amplius diminuatur. Hoc dicto cõfestim pulcherrimo quasi epilogo vti-
tur dicendo sic: ¶ Ego sum α & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ viuę gra-
tis: Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi deus, & ille erit mihi filius. Timidis autem & incre
dulis, & execratis, et homicidis, et fornicatoribus, & veneficis, et idololatris, et omnibus
mendacibus, pars illor̃ erit in stagno ardẽti igne & sulphure, q̃d est mors secũda. ¶ Breuiter
nãq; ea de qbus hactenus sermonẽ feci vel q̃r̃ huic imagines ostẽdit, q̃ & verba fidelissima
atq; vera, pnuntiauit. s. de bonis eor̃, q à dextris, & de malis eor̃, q in illo iudicio statuẽtur
à sinistris. Nã q⁹ ait: Ego sitiẽti dabo de fonte aq̃ viuę gratis, q vicerit possidebit hæc, & ero
illi deus, & ille erit mihi filius: fidelissima sunt verba his reposita, q à dextris erũt, q̃ sequunt:
Timidis aũt & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idolo
latris, & oĩbus mẽdacibus, pars illor̃ erit in stagno ardẽti igne & sulphure, q̃d est mors se-
cũda, verba sunt vera in eos q à sinistris erũt. ¶ De q̃r̃ oĩm fidelitate ac veritate ne qs dubi-
tet, suã autoritatẽ ipsa q̃ loquit veritas, mira cũ grauitate interposuit dicẽdo: Ego sum α & ω
initiũ & finis. De ista sumet q̃dã descriptiõe iam initio dictũ est, vbi idẽ ait: Ego sum α & ω, Supra 1.
principiũ & finis. Veraciter oĩa hæc, q̃ hac vltima periocha dicta sunt, eo mõ dicta sunt vt Esaiæ. 11
plena sint timoris, & secundum hæc opa sua, vel iudicia sua spũs sanctus recte dr̃, & est spũs Psalm.18.
timoris dñi. ¶ Hic timor dñi sanct⁹ est, qa oẽs sanctos & electos dei timoratos facit. Timo-
ratos inq̃, nõ timidos oẽs illos facit, qa q̃tumcũq; in sctitate ꝓfecerint, cõsiderãtes veritatẽ
atq; seueritatẽ tremẽdi iudicij, timẽt & tremũt adhuc: nec eñ sese cõprehẽdisse arbitrant, &
nihilominus fortes sunt, & currũt vt cõprehẽdant, q̃d timidi nõ facĩt. Timidi nãq; dicunt
& sunt, q neq; fidẽ neq; spẽ habẽt futuror̃, & tũc demũ recte timidi dicunt, cũ de ꝓmissiõi- 1. Cor. 9.
bus dei dubitãtes nihil sorte ꝓpter spẽ vitæ, nihil arduũ ꝓpter ꝑmior̃ fiduciã aggrediunt.
Iccirco recte p̃senti loco timidi cũ incredulis sociant: & sicut incredulor̃, ita timidor̃ q̃q
pars in stagno ardẽti fore denũtiat. ¶ Et hęc qdẽ retributio iustitię est, illa aũt donatio gr̃ę,
q̃ sanctis ꝓmittit in remuneratiõe. Proiñ cũ dixisset: Ego sitiẽti dabo de fonte aq̃ viuę, addi
dit gratis: qa nimir̃ hoc ipsum q̃d sitit operãdo, q̃d opat sitiẽdo, & desiderãdo ad deũ, quẽ-
admodũ desiderat ceruus ad fontes aq̃r̃, totũ muneris est diuini, muneris gratuiti. Ipse eñ
& gratis nos fecit, & gratis anteq̃ essemus oẽs sanctos suos ad vitã p̃destinauit, & cũ perisse Psalm.48.
mus in Adã, itidẽ gratis nos vocauit, atq; à pctis regenerãte Chr̃i gr̃a iustificauit, Cõsequẽ- Roma.8.
ter igit & illud gr̃æ erit vel est, q⁹ vocatos atq; iustificatos magnificauit illa magnificatione
vt sint filij dei, quẽadmodũ dicit: Et ero illi deus, & ille erit mihi filius, & bibãt de fonte aquę
viuę, ita vt inebrient, quẽadmodũ Psalmista dicit: Inebriabunt ab vbertate dom⁹ tuæ, & tor Psalm. 35.
rẽte voluptatis tuæ potabis eos: qm̃ apud te est fons vitę, & in lumine tuo videbimus lumẽ.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER XII.

SEPTEM spirituũ dei opera spectauimus, quæ vel qualia cũ genere humano opari sunt ab initio vsq; ad finẽ seculi, singuli ordine suo, à primo q est spũs sapiẽtiæ, vsq; ad vltimũ eiusdẽ ordinis spm̃ timoris dñi. ¶ Nã, sicut alias dictũ est, nobis quidẽ ascendẽtibus ad deũ, prim⁹ in ordine est spũs timoris dñi, testãte scriptura cũ dicit: Psalm. 110.
Initiũ sapiẽtiæ timor dñi. Sed descẽdẽti ad nos gr̃a cœlesti, alius in
ꝓpheta cõputat ordo eorũdem spirituũ dñi, cũ de flore q̃ de virga
ꝓdeũte ex radice Iesse ascẽdit, loquẽs ita dicit: Et requiescet sup eum Esaiæ. 11.
spũs dñi, spũs sapiẽtiæ & intellectus, spũs cõsilij & fortitudinis, spũs
sciẽtiæ & pietatis, & replebit eũ spũs timoris dñi. Hor̃ ergo spiri-
tuũ opa secundũ sanctar̃ autoritatem scripturar̃ requirentes spectauimus, & p posse scru-
tati sumus septẽ periochas, determinãdo secundũ eosdẽ spũs, qm̃ ab ipsis gratiã & pacẽ no-
bis annũtiabat scriptor libri huius in Chr̃o Iesu dicẽs in initio: Gr̃a vobis ab eo q est, & qui Supra 1.
erat, & q vẽturus est, & à septẽ spiritibus q in cõspectu throni eius sunt, & ab Iesu Chr̃o, &c.
Nũc tandẽ in calce visionis siue reuelationis huius vniuersitas huic Iohãni demõstrat totius
opis, q⁹ Iesus Chr̃s tot impẽsis, tot spirituũ suor̃ gratijs vel donis ædificauit. s. ciuitas sancta
Hierusalem, q̃ est ecclesia dei, non q̃lis in ista peregrinatiõe est, vel q̃lis in vltimo iudicio sta-
bit à dextris, sicut pauloañ dictum est, non fine aliquanto timore donec transeat furor dñi, q̃
in ignem æternum mittent sinistri: sed qualis post iudicium in gloria æterna erit, sola & to-
ta alienis omnibus foras missis, perfruẽs visione dei. Hoc ita incipit: ¶ Et venit vnus de septẽ
angelis habentibus phyalas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecũ dicens: Ve
ni, ostendam tibi sponsam vxorem agni; & sustulit me in spũ in montem magnũ & altum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ostendit mihi ciuitatē sanctā Hierusalē descendentē de cœlo à deo, habētem claritatem
Cor. 13. dei. ¶Vnus iste de septē angelis, vnus est Chrs, qui in oībus eisdem loquit angelis. i. prędica
toribus sanctis, quemadmodum dicit quidam illorum apls Paulus An experimentū quæri-
tis eiº qui in me loquitur Chrs? Hic vnus, futurum erat vt veniret ad istum dilectum suū Io
hannem, & appareret illi cum discipulis suis, sicut in puulgata assumptionis eius historia le-
gis, dicens: Veni dilecte mi ad me, qa tempus est vt epuleris in conuiuio meo cum fratribus
tuis. Hoc ergo pfignans iste vnus de septē angelis locutus est, ait, mecū dicens: ¶Veni, ostē-
dā tibi spōsam vxorē agni. ¶Qui ergo hæc dicit: epulas vtiq; nuptiales illic esse innuit, de qui
bus, vt iā dictū est, dicendū huic erat, qa tempus est vt epuleris in cōuiuio meo cum fratribº
tuis. Spōsa qppe est in conuiuio nuptiali. ¶Quare aūt vtrunq; dixit, & sponsam, & vxorem
agni? Videlicet, qa coniugiū agni, & vnicæ ecclesiæ eius virginale est: etiam illic vbi iā vxor
erit in plenitudine voluptatis, sponsa nihilominus permanebit, qa nimiæ in illa beata copu
la semp vxor cū filiis, semp virgo erit, permanentibus nuptiis, & sponsalibus festis. ¶Et su-
Daniel. 2. stulit me, inquit, in spū in montē magnū, & altū. ¶Vere qui ad visionem diuinitatis trāsfert
ēd huic futurū erat, sicut iā dixim⁹, in magnā altitudinē altamq; magnitudinem mōtis æter
ni sustollitur. Mons qppe iste Chrs est, q tanquam lapis modicus de mōte excisus sine ma-
nibus. i. in humilitate nostræ conditionis de virgine natus creuit, factusq; est mōs magnus,
& impleuit orbem terrarum, creuit ascendendo super choros angelorum, dns oīm cœlestiū
Philip. 2 terrestriū & infernoꝝ. In montē hunc magnum & altum sustulit me, ait, & ostēdit mihi ci
uitatem sanctam Hierusalem. ¶Ergo sup istum Chm ciuitas Christi fundata vel ædificata
Isaiæ. 28 est. Hoc ita verum est, vt per prophetā ēq; deum legamus dixisse de illo: Ecce ego mittam
in fundamētis Sion lapidē summū, angularē, pretiosum, in fundamēto fundatū. Sed & ipse
Matth. 21. lapis in Euangelio contra scribas & pharisæos, Psalmistæ pro semetipso vtitur testimonio
Luc. 20. cum dicit: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Recte
Psalm. 117 ergo super montem ciuitas ostendit, quæ super ipsum Chm ecclesia Chri fundata esse co-
gnoscit, mira ædificatione, mira fundamenti & lapidum positione. ¶Oīs nanq; ædificatio
cuncta ædificia ciuitatū siue domoꝝ, quæcunq; in hoc mundo sunt lapidem fundamenti ha
bent deorsum infimum & parietem sursum. Hæc aūt ædificatio vel ciuitas quæ hic in spiri-
tu ostendit, fundamentū sursum habet altissimū, vnde pendet oīs structura parietum, oīmis
spes & amor populoꝝ fidelium, tam Iudæoꝝ qui priores fruerunt, q̄ gentiliū qui posterius
ædificati sunt. ¶Hanc ciuitatē dicit sanctā, & nuncupat Hierusalē, qa sancta est ecclesia spō
si sui sanguine sacrata, æternæ pacis possidens, & possessura visionem. Vnde ad eam in Psal
mo loquit spūs sanctus: Lauda Hierusalem dns, lauda deū tuū Sion. Qm confortauit seras
Psalm. 147 portaꝝ tuaꝝ, benedixit filijs tuis in te, qui posuit fines tuos pacē. ¶Eā dicit: ¶Descendentē de
cœlo à deo. ¶Vt supra iam dixerat: Descendentem, inquam, non cadentē, vt cecidit ille an-
gelus, & factus est diabolus & Satanas. Cadere nanq; superbiæ est, descendere humilitatis,
1. Cor. 15 in q̄ semper descensu se continens illa hierusalem in æternū stabit sciens, quia quod est, non
suis viribus est, aut meritis, sed gra dei, quæ cum Christo de cœlo descendit. Talis descēsus
glorios⁹ est, & in magna claritate sublimis. Cum ergo dixisset, descendentem de cœlo, re-
cte subiunxit: ¶Habentē claritatē dei. ¶Pulchre nimiꝝ descendit q̄ in ipso descensu, in ipsa
humilitate descensus sui claritatem habet dei. i. similis est claritati dei. Clarissimum quippe
deum videndo ipsa q̄q; secundum similitudinē eius resplendet, & clarissima est. Hinc in epi
1. Iohan. 3 stola sua hic idem Iohannes ait: Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit, quod
Philip. 3 erimus: scimus quia cum apparuerit similes ei erimus, qm videbimus eum sicuti est. Nec ve
ro solummodo in aīa, verum etiam in corpore habebit claritatem dei. i. claritatē, qua post
resurrectionē suā clarificatum est corpus filij dei. Sic enim Apls dicit: Vnde & saluatorē ex
pectamus dm nm Iesum Chm, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cōfiguratum
corpori claritatis suæ. Hoc ipsum præsenti loco amplius aūt ruit, cū protinus subiūgit: ¶Lu
men eius simile lapidi pretioso, tanq̄ lapidi iaspidis, sicut crystallum. ¶Nam ac si quęreres,
quomodo dixerit habentem claritatem dei, lumen eius simile lapidi pretioso. i. Chro, qui
vtiq; lapis dr, & pretiosus est. ¶Porro hæc similitudo in diuersi generis lapides duos dispti
tur dicendo, tanq̄ lapidi iaspidis, sicut crystallum. Non enim ex vna re, sed ex duabus eccle-
sia deo vel Chro similis efficitur. s. non ex fide tantum, sed ex fide simul & virtutum operi-
bus. Per iaspidē ergo virtutū pulchritudinē: p crystallum fidei, quā in baptismo pcepit, cō
seruatam intelligimus puritatem. ¶Et habebat muꝝ magnū & altū, habens portas duode-
cim, & in portis angulos duodecim. ¶Murus magnus & altus est illi æterna firmitas incor-
ruptibilis præsidij, vbi suos quisq; fidelium thesautos secur⁹ reponere possit. Vnde ipse dns
Matth. 6. & rex ciuitatis huius dicit in Euāgelio suo: Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, quo fur
Lucæ. 12. non appropinquat, siue vbi fures non effodiunt, nec furātur. Murus iste chaos illud est, de q̄
patet Abrahā sepultis in inferno verissime dicat: Et in his omnibus inter nos & vos chaos
magnum

magnū firmatū est, vt hi q̄ volunt hinc transire ad vos nō possunt, neq; inde huc trāsmeare.
¶Porro XII. portæ eius XII. apli sunt, qui pro officio q̄ hic nobis regnū dei pdicando ape Luc. 16
ruerunt, & ianuæ nobis ad vitā extiterunt, honorē illic ampliorē habebunt quanto amplio-
rem in ciuitatibus habent portæ honorē siue pulchritudinē à cætero ambitu muroꝝ. ¶In
his portis anguli XII. vniuersi sunt doctores quicunq; ædificationi ecclesiæ studētes, eiq; vo
ce & literis seruientes, fidei & autoritati institerunt atq; inniti sunt apliꝝ XII. ¶Et nomina
scripta q̄ sunt noīa XII. tribuū filioꝝ Israel. ¶Ipsi nāq; apli XII. noīati & inclyti sunt filij spi
ritalis Israel. i. Chri, cuius in typū pr Iacob siue Israel carnaliter XII. genuit filios, XII. tri-
buū patres. Ergo & XII. apli Chri, & XII. tribus Israel, XII. ciuitatis huius portæ sunt, sed
modo diuerso. Apli nanq; in re, tribus vero Israel in significatione. Quod vt cōpendiosius
clarescat, vide quid sequit: ¶Ab oriente portæ tres, ab austro portæ tres, ab aquilone portæ
tres, & ab occasu portæ tres. ¶Hoc de spiritali q̄ per apl̄os consummat positione necessario
intelligit. Porro in profectione XII. tribū filioꝝ Israel. ascendentiū ex Aegypto talis ad im Nume. 2.
periū dni positio castroꝝ extitit, vt ad orientē tribus tres, ad meridiē tribus tres, ad occidē
tem tribus tres, & ad aquilonē castra metarent tribus tres. Itaq; cū de signatis XII. portis di
cit. ¶Et noīa scripta q̄ sunt XII. tribuū filioꝝ Israel. ¶Pulchre diligentē lectorē ad significa
tiua illā castroꝝ positionē mittit, memorē simul quid huic sponsæ suæ, huic ciuitati sanctæ
Hierusalē dicat in Canticis: Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalē, terribi- Cant. 6
lis vt castroꝝ acies ordinata. Itē: Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica
mea. ¶Vt aūt de spiritaliū positione portaꝝ cœpta pcurramus, qd sibi vult q̄d ait, ab oriēte
portæ tres, ab austro portæ tres, ab aquilone portæ tres, & ab occasu portæ tres: nisi qa san-
cta apostolica fides in trinitatis noīe cōsistens, p ministeriū illoꝝ excepit nos ab omni gen-
te & natiōe, ab omni sexu & ætate venientes? Amplius aūt hæc plagarū mundi distinctio in
his ætatibus vtiliter intelligit, pueritiæ, adolescētiæ, iuuentæ atq; senectæ, vt hoc sit ab oriē-
te, ab austro siue meridie, ab occasu atq; ab occidente ternas portas patere ab oīi ætate, q̄-
cunq; ætate quis cōuertat, euangelica atq; apostolica regula indifferēter aditū in ciuitatē san
ctā. i. ecclesiā, p fidē sanctæ trinitatis patuisse. Nā p orientē pueritia, p meridiē adolescentia
siue iuuentus feruida, p occidentē ætas pfecta, p aquilonem recte intelligit senectus decrepi
ta. Vnde qdam Chrianæ scholæ verificator insignis ita dicit: Seu pueros sol primus agat,
seu feruor ephœbos Accēdat, nimi⁹ seu cōsummabilis æui Perficiat lux plena viros, siue al-
gida Boreæ Aetas decrepitā vocet ad pia sacra senectam, Occurrit trinum, q̄drina ad cōpi
ti nomen. ¶Nō aūt hæc iccirco dicunt, q⁹ illic iam post iudicium susceptio futura sit venien
tium, sed quia q̄uis cesset susciendi officiū, ordo tn & meritum perseuerat eorum, qui toti
mundo pdicantes, suo labore oēs gentes, vniuersas ætates ad vnam fidem collegerunt & su-
sceperunt. Sequit: ¶Et murus ciuitatis habēs fundamēta XII. & in ipsis XII. noīa XII. apo
stoloꝝ & agni. Idem apli qui portæ, ipsi ciuitatis huius & fundamenta sunt. Nam sup fidē
illoꝝ fundata est ecclesia dei, veruntn ita vt fundamenta ipsorū Chrs sit. Deniq; ab hoc fun
damento vnico, ipsi fundamenta sic dicunt quō vnus idemq; primus eoꝝ à petra, q̄ fine du-
bio Chrs est, dictus est Petrus. Iccirco cū dixisset, & in ipsis fundamētis XII. noīa XII. apo
stolorum cōpetenter addidit, & agni. Etenim quæcunq; scripserunt, quibus, videlicet scri-
ptis eoꝝ tanq̄ fundamentis, vniuersum fidei Chrianæ & doctrinæ ecclesiasticæ innitit ædi
ficium, nō de suo scripserunt, sed de plenitudine agni acceperunt, & verbis eius euangelicis
tota intentiōe inhæserunt atq; instituerunt. Ista sunt fundamenta & istæ portę, de qbus spūs
sanctus in Psalmo dicit: Fundamenta eius in mōtibus sanctis, diligit dns portas Sion super Psal. 86
omnia tabernacula Iacob. Est enim sensus: Sancti mōtes. i. apli, per fidem & doctrinā fun-
damēta erunt gloriosæ ciuitatis dei, ndemq; & portæ eius, quia p prædicationē & miracula
illoꝝ intrabit in illā Sion. ¶Portas istas diligit dns sup oīa tabernacula Iacob. i. plus q̄ oēs
militantes sibi in priori populo. Licet enim Moses & alij prophetę sancte & iuste vixerint,
& nimiæ sanctitatis & fidei fuerint, eoꝝ tn merita apostoloꝝ dignitas excellit, q nō solū re
cte vixerunt, sed etiā ipsum dm (quē illi à lōge pdixerant, corporali psentia viderūt, ac dul
cissimæ pdicationis eius interiori pastu refici meruerūt, suā q̄q; crucē tollentes eius vestigia
secuti sunt, nuntiātes pacē in morte eius hoībus datā vbiq; terraꝝ. ¶Quamuis aūt hic in his
fundamentis noīa tn apostoloꝝ scripta dicant, & non etiā prophetarū, tn & prophetę ciui
tatis huius fundamenta sunt: sic enim in vno ex istis fundamentis. s. Paulo apso legimus scri
ptum: Iam nō estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctoꝝ & domestici dei, superædifi- Ephe. 2.
cati sup fundamēta apostoloꝝ & pphetaꝝ. ¶Et illi qdē etiā tpe priores q̄ apostoli fuerūt,
sed nobis superædificatis vel superædificātibus sic semp fuit & est ædificandum, vt prophe
tas legendo aut differēdo q̄cunq; illi scripserunt aut locuti sunt, cūcta studiose ad apostolica
comportemus fundamenta, & nihil de illis sentiamus nisi qd per apl̄os conscripta tā euāge-
licis q̄ epistolaribus libris euangelica probat ac recipit veritas. ¶Ergo etiam prophetæ fun

Universidad de Deusto
Biblioteca

daměua quidē sunt, sed apli fundameuta fundamentoꝝ, Chrs aūt fundamētum oīm fundamentorum, q hic agnus dr, iccirco videlicet, quia fundamēta hæc oīa maxime fundamento innituntꝫ passionis eius, propter quam Chrs dns dr agnus. Sequitur: ⊥Et qui loquebat mecum habebat mensuram arundineam auream, vt metiret ciuitatē & portas eius & murꝝ. Et ciuitas in q̄dro posita est. Longitudo eius tanta est quanta latitudo, & mensus est ciuitatem de arundine p stadia XII. milia: longitudo, & latitudo, & altitudo eius æqualia sunt: & mensus est muros eius, CXLIIII. cubitoꝝ mēsura hois, q̄ est angeli. ⊥Mensor iste nimiꝝ gr̄ar̄ distributor earumq̄ remunerator est. Ipse est enim de q̄ Iohānes Baptista loquit: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Prius enim in hac vita gratiam dat, diuersa credentibus in se tribuēs charismata, & post in illo seculo, de q̄ nunc sermo est, p gratia bene expensa retributionis æternæ præmia recompensat. ¶Vnde notandū quia p̄ senti loco mensoris huius mensura, & arundinea dr, & aurea. Porro superius q̄dam loco cū diceret hic Iohannes: Et datus est mihi calamus similis virgæ, dicens: Surge, & metire templum dei, non dixit q̄ calamus ille esset aureus. Illic nāq; significabat q̄ necessarium ecclesiæ Christi euangeliū erat scripturus, in q̄, videlicet scribendi ministerio præsens est labor, futura autem remuneratio, qñ pro illa bñ expensa gr̄a reddenda sperat gr̄a, non qualiscunq;, sed aurea. i. locupletissima, vt, videlicet illic perfecte cognoscat, q hic fideliter scripsit aut docuit: q̄d ex parte cognouerat, hoc in isto significat mensura arundinea, mensura aurea. ¶Nimirum prius qñ his, de quibus nūc sermo est, apostolis, imo & prophetis multisq; p̄phetis sanctis dabat p̄dicandi vel scribēdi gr̄a siue autoritas, mensura erat tantum arundinea. Tunc autem vbi, sicut iam dictum est, gratia reddit pro gratia, recte mensura & arundinea est & aurea. Sed nunquid soli remunerabunt hi qui facultatem vtiliter acceperunt in scripturis sanctis? ¶Solet nanq; per arundinem scriptura significari, vt illic: Increpa feras arundinis. i. cōpesce hæreticos ferociter corrumpentes scripturas veritatis: arundine nāq; codices conseri bunt. Nunquid ergo soli in illa ciuitate remunerabunt principes illi, q scripserunt, & nō etiā cæteri, q talem gratiam non acceperunt? Imo & cæteri qcunq; scripturis sanctis obedierūt. Ait enim: Vt metiret ciuitatē, & portas eius, & murꝝ. Murus nanq; cuius & portæ & fundamenta sunt, vniuersitas est electorum, qui tanq̄ lapides viui super fundamenta hæc superędificati sunt, ad quandam similitudinem lapidum materialium glutine cōgruo sibimet in structura manufacta cohærentiū. Omnes omnino propriam mercedem accipiēt, singuli secundū suū laborē, & secundū mēsoris gratiā cū q̄ laborauerūt. ⊥Et ciuitas, inqt, in quadro posita est. ⊥. i. summa oīm illic pax & concordia est, nec opus erit amplius, vt de pace commota est. ⊥. i. summa oīm illic pax & concordia est, nec opus erit amplius, vt de pace commoneant, verbi gr̄a, q̄tenus idipsum dicant omnes, & non sint in eis schismata. Omnes spōte q̄si naturaliter ibi sunt concordes, sicut in q̄dro ædificio parietes, siue anguli omnes sunt q̄les. Hoc ipsum verbis alijs repetit, cum dicit continuo: ⊥Longitudo eius tanta est, quanta & latitudo. ⊥Amplius aūt cum ꝓtinus addit: ⊥Et mensus est ciuitatē de arundine p stadia XII. milia. ⊥Vt totidem stadia p quatuor partes intelligas, addit adhuc: ⊥Lōgitudo & latitudo eius æq̄lia sunt. ⊥Addit tñ & altitudinem, de q̄ postmodum dicemus. ¶Itaq; cum in ambitu ciuitatis stadia XII. milia pspicias, ipsa autem ciuitas quadra sit, facile potes aduertere q̄r stadijs latera singula demetiant. s. tribus milibus. Sed quomodo stabit id quod sequit, & mēsus est muros eius CXLIIII. cubitorum, q̄d longe minus est q̄ tria milia stadiorum? Posset hoc dictum videri de altitudine murorum, quod, videlicet muri CXLIIII. cubitis tenderent in altum, si non dixisset, quia longitudo, & latitudo, & altitudo ciuitatis q̄lia sunt. Erat autem, vt iam diximus, tam longitudo quàm latitudo trium milium stadiorum, q̄d lōge superat q̄titatem CXLIIII. cubitorum. ¶Igit murus hic est alius: longe enim alia, longe minor huius quantitas est: neq; enim hoc vel suspicari licet, quod hic quidem cū dicit: Et mensus est muros eius CXLIIII. cubitorum q̄dcunq; latus q̄dræ ciuitatis: illic autem, vbi dixerat: Et mensus est ciuitatem p stadia XII. milia, aream intelligere debemus eiusdem ciuitatis. Geometricalis nāq; disciplinæ ratio sic habet, qa omnis tetragonus æqual' latera habēs, vnum latus multiplicat in se & ea semel multiplicatione areā suam implet. Porro q̄titas hęc CXLIIII. cubitorum in semetipsam ducta, vix quippiā vltra XV. stadia complet. Quàm longe hoc à XII. milibus stadioꝝ minus est? Igit alius, vt iam dictū est, hic, atq; alius ille ciuitatis murus est: q̄d qual' in ciuitatibus manufactis fiat, vt intra murum ampliorem murus angustior contineat, nostra demonstratione non indiget. Deniq; non incongrue quis ædificauerit, si intra ciuitatē, cuius ambitus XII. milia stadioꝝ sit, arcem fecerit, cuius latus q̄dlibet CXLIIII. cubitorum sit. De spiritali ædificatione quærendum est, quia nimirū ex ipsa literæ superficie sentire compellimur, q̄ murus alius breuior inter murum ampliorem contineat. Quid ergo dicemus, nisi quia quamuis vna ciuitas vna ecclesia sit? Duo tñ sunt ordines ciuitatis, alius eorum qui foris persecutiones passi fortiter sunt pręliati: alius eorum, qui bene operando in pace ecclesiæ cursum consummauerunt vitæ præsentis. Stadia nanque pugnā-

Iohan. 1. 1. Cor. 12

Supra 11.

Psalm. 67

1. Petri. 2. 1. Cor. 3.

1. Cor. 1.

pugnātium laborem, cubiti significāt operātium pacem. ¶Mēsus est ergo ciuitatē de arundine p stadia XII. milia. i. remunerauit magnum, & fortem illum sanctæ ecclesiæ ordinem, qui in stadio cucurrit & pugnauit, & per quatuor partes orbis terrarum sanctæ trinitatis fidem testificādo: qui numeri, s. quaternarius atq; ternarius partes sunt duodenarij: q̄ter nanque tria, siue ter quatuor sunt duodecim: suum pro eodem testimonio sanguinem fudit, in quo nimirum ordine apostoli sunt & martyres Chri. ¶Huius profecto ordinis murus amplior breuiorē CXLIII. cubitoꝝ interius murꝝ cōtinet, quia tantoꝝ merita propugnatorū hoc effecerunt, vt infirmoꝝ multitudo in Chri fide confirmata, bonis operibus insistēdo ad eiusdem ciuitatis habitationem pueniret. ¶Igitur nihil huic repugnat quod dr: Longitudo & latitudo & altitudo eius æqualia sunt, p quam pulcherrimæ quadraturæ figuram consona, & indissociabiliter concors significat confessio cunctarum, q̄ illic ascenderunt siue ascendunt tribuū, tribuū dñi ad confitendū nomini dñi. Lōgitudo ciuitatis consonantiā fidei: latitudo sufficientiā charitatis: altitudo pseuerātiam spei illoꝝ significat, quæ illic remuneranda est. ⊥Mensura, inqt, hois quæ est angeli. ⊥Aeq̄les enim, inquit dns, erunt angelis, & filij sunt dei, cum sint filij resurrectionis, Iuxta literā, cū dicit: Mensura hois quæ est angeli, angelū sibi apparuisse innuit in figura hois. ⊥Et erat structura muri ei⁹ ex lapide iaspide, ipsa vero ciuitas aurū mundū simile vitro mundo. ⊥Cum distinctionē facit muri & ciuitatis dicendo, & erat structura muri ex lapide iaspide, ipsa vero ciuitas aurū mundū, noīe muri firmiores magisq; spiritalis propositi fideles: ciuitatis aūt appellatione plateas ciuitatis, i. laxioris vitæ maximæq; laicalis ordinis multitudinē significat: nec mirꝝ quod plateas ciuitatis aurū fore mundum, siue sterni auro mundo p̄dicat. ¶Addēs, aurum illud sic fore mundum, vt simile sit vitro mūdo, qa secularis quoq; vitæ nonnulli sunt summis cōpti virtutibus, q & puritate mēris, & radio fulgent opis. Nam qa veritatem fidei retinēt, recte mundū dicunt aurum, quia fides aurea virtus est, imo & auro pretiosior, dicēte Petro apostolo: Vt probatio vestræ fidei multo pretiosior sit auro, q̄d per ignem probat. Quia vero sanctam confessionem frequentant, & peccata sua nō defendūt, sed confitendo aperiunt, recte vitro mūdo simile dr hoc aurū. ¶Quod si q̄d reprehēsibile adhuc in eis est, sperādum est, quia post purgatoriū ignē fulgidū magis placebit hoc aurū, ita vt totū aurū sit, quia sicut ait Apls, vniuscuiusq; opus q̄le sit, ignis probabit, etsi cuius opus arserit. i. peccatum solubile fuerit, ipse saluus erit, sic tñ quasi p ignem. Sequit: ⊥Fundamenta muri ciuitatis oīmi lapide pretioso ornata. Fundamētum primum, iaspis: secūdum sapphirus: tertium, calcidonius: quartum, smaragdus: quintum, sardonyx: sextum, sardonius: septimum, chrysolithus: octauum, berillus: nonum, topazius: decimum, chrysopasus: vndecimū, hyacinthus: duodecimum, amethyst⁹. ⊥Fundamēta ciuitatis, sicut iam dictum est, apostoli sunt, quia murus ciuitatis, ait superi⁹, habens fundamēta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum, & agni. Ecce autem quàm pulchra sunt fundamēta hæc, q̄ pulchri lapides isti, lapides sancti, qui qñ voluebantur super terram, contemptibiles videbātur diuitibus huius seculi. Neq; enim pulchritudo illorum tunc parebat in oculis hominum, qñ tundebantur & percutiebātur, sed in oculis dñi pulchri erant, vt magis pulchri fierent percussionibus tribulationum poliebant. Illic pulcritudo & claritas illorum manifesta omnibus est, & erit ita vt quandoq; vidētes dicant impij: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quō ergo cōputati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorum est? Nimirum sicut lapides isti omnes pulchri & pretiosi sunt, diuersa tñ pulchritudine, ita vt nullus eorum vlli alij sit oīmino similis, ita sancti apostoli omnes quidem inclyti sunt & glorioſi, diuersa tñ gloria, prout cuiq; sugerueniens in eos spūs sanctus contulit: ita vt in distributione gratiarum, quas acceperunt miro mō, similitudo dissimilis, & dissimilitudo sit similis, & habitudo mentis siue interioris hominis, vbi Chro sunt confirmati, in nullis eorum oīmino eadem sit. De naturis lapidum singulorum pleriq; studiosius conscripserunt, singulorum qualitatibus siue coloribus lapidum pene singula diligenter assimilantes merita sanctorum. Sequit adhuc: ⊥Et duo decim portæ duodecim margaritæ sunt p singulas, & singulæ portæ erant ex singulis margaritis. ⊥Apostoli, sicut iam dictum est, & fundamenta dicuntur & portę, miroq; modo & in fundamentis pretiosorum nominibus lapidum, & in portis pretiosarum glorioſi prædicant similitudine margaritarum: Chrs enim pretiosus lapis & pretiosa margarita, quam inuentā negotiator sapiens emit datis oīnibus suis: ipse cōformes illos faciēs sibi hoc dedit illis, vt in fundamentis & in portis margaritæ sint decoris. Decor nanq; siue pulchritudo, & gloria porraꝝ, per quas ad illā ciuitatē à quatuor mūdi partibus venientes introimus, pulchrius aut cōuenientius q̄ nomine vel specie margaritarū significari non potuit. ¶Nimirū sicut fœmīa nobilis, ptiosis pręculta margaritis, solet ad oculos hoīm gloriari, viro suo subornata, sic ciuitas illa quæ est ecclesia, talibus principibus, tātis patribus, tam glorioſis aplis,

Pfal. 121

Sapien. 5.

Matth. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Cor. 4. gloriari poteſt, ſponſo ſuo Chſto ſic ornata vt ſpōſa. Vnde ſibi conſcius Paulus apl̄s, vna p-fecto ex iſtis portis ſemper patentibus, Corinthijs loquitur: Nam gloria vr̄a nos ſumus ſicut & vos nr̄a in die dñi nr̄i Ieſu Chr̄i. Quod idem eſt ac ſi diceret: Tāta nobis chariſmatum dona ſpūs ſanctus contulit, tm̄ tam̄q; fructuoſe nobiſcum operata eſt gratia dei, vt recte vobis aduerſum pſeudo apoſtolos liceat gloriari pro nobis. Nihilominus ꝙ cum dixiſſet, nam gloria veſtra nos ſumus, ſubiunxit, ſicut & vos noſtra. Hoc bene atq; conſonanter p̄ſens litera prædicat, vbi præmiſſo: & ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis, cōtinuo ſubiungit: ⊥Et plateæ ciuitatis aur̄ mundū tanq̄ vitrū perlucidū. ⊥Sed & ſupra dicturus: Fundamēta muri ciuitatis oñi lapide pretioſo ornata, p̄miſit: & erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide, ipſa vero ciuitas aurū mundū ſimile vitro mūdo. ¶Igit̄ veraciter gloria veſtra, inqt, nos ſumus, ſicut & vos noſtra .i. gloriari vobis licet de collata nobis gratia, & nobis de fide vel

Decent. conuerſatione veſtra noſtro labore p̄parta, nec in alterutros nobis indecores aut indecentes ſumus, ſed ſicut muros ex iaſpide, vel ciuitatē auream, fundamenta *deeſſe ex oñi pretioſo lapide ornata: ſicut itidē aureā ciuitatē portæ ex margaritis condecēt, ſic pl̄m Chriſtianū cō decorat principatus apl̄orum: item viciſſim tantis apl̄is non indecens eſt talis populi profiteri principatū. Sequit: ⊥Et templū nō vidi in ea, dñs em̄ deus omnipotens templū illius eſt & agnus. Et ciuitas nō eget ſole neq; luna vt luceant in ea, nam claritas dei illuminat eam, & lucerna eius eſt agnus. ⊥Magnifica ſpe noſtram q̄ in hac peregrinatione eſt, inopiam ſiue indigentiā ſpūs veritatis conſolat dum dr̄: Et templum non vidi in ea, & ciuitas non eget ſole neq; luna, dñs enim deus omnipotens templū illius eſt & agnus, & claritas dei illuminat eā, & lucerna eius eſt agnus. ¶Quantū em̄ hoc eſt vel erit ad comparationē eius, quod de deo nunc habemus, q̄d de deo & dei filio Ieſu Chſto nunc videmus? Lapides cōgerimus, lapides materiales ſine ſenſu, & ſine aīa comportamus, & ex ipſis domum conſtruentes, in eiſdē vel ſuper eoſdem nomen dñi inuocamus, vt cuius faciē videre nō poſſumus, eius ſaltem ſanctū nomen ſciamus vbi vel quomodo inuocare debeamus. ¶Tunc qa ignorantiā eiuſdē quoq; noīs habuimus vel habemus lumen aliquantulum .i. ſcripturam ſanctā nobis adhibemus, vt in ipſa vel per ipſam vtcunq; ꝑpendere queamus, non iā quid vel quō ſit deus, ſed tm̄ qd nō ſit, & ꝙ nulli creaturæ aſſimilandus ſit deus. ¶At vero vbi in illa Sion deus deor̄ videbit̄ fa

Pſalmo. 83 cie ad faciem, & ſicut eſt, & ipſe p̄ſens habebit̄ intus in nobiſipſis, in ipſa ſubſtātia aīar̄ nr̄a-

1. Cor. 13 rū inhabitans & inundans diuinitas ſentiet̄ ſicut impetus fluminis, ſicut torrens voluptatis, & exterioribus q̄q; oculis (vt de ſubſtantia diuinitatis taceā) de cuius viſione ſparſim diſputatū eſt à pr̄ibus ſanctis, vtrū debeat vel poſſit corporalibus oculis videri, exterioribus, inq̄, oculis illud diuinitatis templū p̄ſens videbit̄, ꝙ pulchre ſignificatur cum dr̄: ⊥Et agnus templum eſt illius. ⊥Nā vere agnus templū dei, templū ſanctæ trinitatis eſt & erit, ſecundū fabricam ſui corporis, in q̄ corporaliter habitat plenitudo diuinitatis. Ipſe em̄ dixit: Soluite templū hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Hoc aūt, inquit euangeliſta, dicebat de tēplo

Coloſſ. 2. corporis ſui. Quo igit̄ ibi nobis templū manufactū, q̄le hic facimus ad inuocandum nomen

Iohan. 2 dñi, cū ibi p̄ſens conſpiciat̄ facies dñi, & pulchritudo tēpli non manufacti .i. glorificati corporis Chr̄i? Quo nobis illic ſolē aut lunā quærere ſcripturar̄, vbi in ſemetipſo & in corde patris, deus verbum, cuius hic indices ſcripturæ neceſſariæ ſunt? Nam ſicut in Pſalmo per

Pſalm. 18. id q̄d dr̄: Dies diei eructat verbū & nox nocti indicat ſcientiā, ita & hic p ſolē & lunā maiorem & minorē recte intelligimus ſcientiā ſcripturarū, quæ illic neceſſariæ non erunt. Alias aūt & vere viſibilibus iſtis ſole & luna ciuitas illa nō egebit vbi nox non erit, ſed nec dies, vt perpetuus ibi ſit, huius q nunc p circuitū girat, ſtatione ſolis indigebit. Nam vt de cętero taceam lumine ciuitatis, ipſe dñs in euangelio dicit: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno pa

Matth. 13. tris eor̄. Quid ergo ſol ad illuminationē illic cōferre poterit vbi tot quaſi ſoles erunt, quot electi hoies ſiue angeli? Ver̄ ipſe fulgor angelorum ex lumine erit vnius dei, vnde & dicit: ⊥Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et ambulabunt gentes p lumē eius, & reges terræ afferēt gloriā ſuā & honorē in illā. ⊥Ambulabūt gētes, inquit, atq; hoc dicto magnifica contingit atq; commemorat beneficia vel opera miſericordiarum dñi. Nō em̄ parui ponderis aut momenti habet, ꝙ gentes appellat eos hic q ambulant in tali lumine tam glorioſæ ciuitatis. Idem eſt ac ſi dicat: Illi qui prius erant gentes, ad ſimulacra muta, in

1. Cor. 12. qt Apl̄s, prout ducebant euntes, qualibus idē ait, propter ꝙ memores quod aliquando vos

Ephe. 2 gentes in carne, qui dicemini præputium, ab ea quæ dicitur circunciſio in carne manufacta: quia eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à conuerſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum promiſſionis ſpem non habentes, & ſine deo in hoc mundo, &c. Illi, inq̄, in tali ciuitate, in tali ciuitatis lumine ambulabunt facti domeſtici dei, & ſuper illor̄, de quib⁹ iam dictum eſt, apoſtolor̄ fundamentū ſupædificati. Mirabunt̄ quippe & ora ipſor̄ ſemp plena laudibus gratiæ dei, ꝙ de tam longinquo in illam ſint ciuitatē congregati, vtpote quos,

Pſalm. 106. vt dicit Pſalmus, de regionibus congregauit eos, à ſolis ortu & occaſu, ab aquilone & mari,

ſubiun-

ſubiungens: Errauerūt in ſolitudine in inaq̄ſo, viam ciuitatis habitaculi non inuenerūt, &c. Quor̄ tunc eos meminiſſe iuuabit ambulātes p amplitudinem eiuſdem magnæ ciuitatis, & ob hoc ꝙ talem ciuitatem inuenerunt, cantare in æternum miſericordias dñi. Nam hoc eſt, ꝙ hic protinus ſubiungit: ⊥Et reges terræ afferēt gloriam ſuam & honorem in illam. ⊥Nā reges terræ ñdem qui & gentes ſunt, omnes enim illic regnabunt, oñes regnum & ſacerdo Supra. 1. & 5. tes Chr̄i erunt, & regnabūt in ſecula ſeculorum, & eiuſdem regni ſui gloriam & honorem afferent in illam, ſempiternas ſemper agendo gr̄as illi q fecit eis hæc, qui glorificauit eos immortali beatitudine animarū, & honorificauit eos beata immortalitate corpor̄. ⊥Et portæ eius non claudent̄ per diem, nox enim non erit illic. ⊥Magnum magnæ ſecuritatis documentum, q̄d portæ eius non claudent̄. Nam per hoc ſatis inſinuatur, qa neq; hoſtes neq; fures illic timebuntur. Fur enim, ait dñs, non appropinquat. Quādiu hic peregrinamur oportet vt perſepe portæ apoſtolicæ ꝑpter hoſtes Iudæos atq; paganos, & ꝑpter fures ac hæreticos claudant, & ſententiar̄ vectibus validis obfirment. At vero tunc iſti nuſquam cōpare

Luc. 13. bunt, iā enim cū diabolo & angelis eius miſſi erūt in ignē æternū. Vt quid ergo portæ claudantur per diem? Quod ſi quæras, nonne ſaltem claudentur per noctem? Nequaq̄, ait, nox enim non erit illic: nulla vero omnino nox illic erit, neq; ſpiritalis quam hic patiuntur oculi cordis: neq; corporalis, qua hic circunfundunt̄ oculi corporis. ⊥Et afferent gloriam & honorem gentiū in illā, nec intrabit in illam aliquid coinquinatū, & faciens abominationem & mendacium: niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ & agni. ⊥Qui ſunt qui afferent in illam gloriā & honorem gentium, niſi illi qui laborauerunt, & laboris eor̄ fructus ad gloriam & honorem dñi ſalus eſt gentiū? Ipſi ſunt iam ſæpe dicti apl̄i, quos Chr̄s magiſter & dñs eorum in-

Iohan. 15 ſtruens ad fructificandum honorem & gloriā gentium dicebat illis inter cætera: Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vr̄ maneat. Iſti afferēt in illā ciuitatem gloriā & honorem gentiū .i. glorioſum & honorificū fructū, quem in gentibus fructificauerunt regi & dño ciuitatis illius, deo & agno æterna præſentatione p̄ſentabunt, & in illa gloria & honore gentiū glorioſi erunt: iuxta illud propheticę veritatis promiſſum: Fortitudinē gentiū comedetis, & in gloria eorū ſuperbietis. Gloriā & ho-

Eſaiæ. 61 norem, inquit, gentium afferent. & non vitioſam gentium conuerſationē, propter quam & gentes dictæ ſunt. Iccirco ſubiunxit: ⊥Nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens abominationē & mendaciū. ⊥Quæ pr̄iſtina erat vita gentiū. Subintelligit ergo cū dicit: afferent gloriā & honorē gentiū, q̄d ſoli ex gentibus illic p̄ſentabunt hi, q gentilitatis cōtume-

1. Cor. 6. lias in gloriā & honorē dei cōmutauerunt. Paulus apl̄s, vt gloriā & honorē gentiū, & nō etiam aliquid coinquinatū in illā ciuitatē afferret, loquit Corinthijs: Nolite errare, neq; fornicarij, neq; idolis ſeruientes, neq; molles, neq; maſculorum cōcubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces regnum dei poſſidebūt. Iſta ſunt coinquinata & abominationum atq; mendaciorum opera, quorum aliquid non intrabit illuc: quia qui hęc

Ibidem. operantur, regnum dei non poſſidebunt. Quæ autem ſequuntur, & hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine dñi nr̄i Ieſu Chriſti, & in virRoma. 8. tute ſpūs ſancti & in ſpiritu dei noſtri. Iſta ſunt gloria & honor gentium quæ afferent in ciuitatem illam. Igit̄ gloriam tantum & honorem gentium afferent, & iſti glorioſi atq; honorifici ipſi ſunt, quos deus p̄ſciuit atq; p̄deſtinauit, vocauit atq; iuſtificauit. Iſti ſunt de cunctis gentibus immundis excepti, q̄s intendēs dicit: ⊥Niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ & agni. ⊥Idem enim eſt ac ſi dicat: Non intrabunt in eam, niſi q̄s deus præſciuit & prædeſtinauit, q̄s & in Adam p̄damnatos, agnus .i. filius dei vocauit, & per paſſionem ſuam iuſtificauit. ¶Nā iccirco liber vitæ recte dicitur etiam liber agni, quia quamuis fuiſſent in propoſito dei conſcripti cum benediceret deus primis parentibus dicendo: Creſcite & multiplicamini, non poterant poſt præuaricationem Adæ hæreditatem, ad quam conſcripti fuerant, conſequi, Gene. 1. niſi redempti fuiſſent per ſanguinem huius agni. ⊥Et oſtendit mihi flumen aquæ viuæ, ſplē CAP. XXII didum tanquam cryſtallum, procedens de ſede dei & agni in medio plateæ eius. Et ex vtra que parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddēs fru-

Eſaiæ. 64. ctus ſuos. Et folia ligni ad ſanitatem gentium, & omne maledictum non erit amplius. ⊥Iſta

1. Cor. 2. quæ hic loco vltimo oſtendit, diuitiæ ſunt ineffabiles, & deliciæ inæſtimabiles glorioſæ ci-

Pſalm. 45. uitatis, quas oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderūt. ¶Iſtud nāq;

Pſalm. 35. flumen eſt abundantia lætitiæ & iucunditatis, de qua Pſalmiſta: Fluminis impetus, inquit, lę-

Eſaiæ. 66. tificat ciuitatem dei. Et alibi: Inebriabunt̄ ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et Eſaias in conſolatione filiorum huius Hieruſalem dicit: Quia hæc dicit dominus: Ecce ego declino in eos vt flumen pacis, & torrens inundans gloriæ gentium. Et ego flumen iſtud dñs eſt: & vere, quia ſpūs ſanctus eſt. Spiritus ſanctus eſt hoc flumen pacis, hic torrēs gloriæ, hoc flumen lætitiæ, hic torrēs voluptatis, & vbertas domus dei. Ipſe nanque eſt amor ſponſi & ſponſæ in illa glorioſa ciuitate. Quid enim eſt tota illius vitæ vel ciui

tatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis beatitudo,nisi iste amor? De isto amore oēs sc̄ti angeli,& oēs oīm sanctoꝝ viuunt aīæ. Iccirco cū dixisset:& ostēdit mihi flumē,bn̄ addidit,aq̄ viuæ. ¶Et qa talis aq̄ viuificādo illuminat atq; confirmat,bn̄ ait,splendidū,addēdo,tanq̄ cryſtallū. In cryſtallo nanq; claritas est simul & firmitas,q̄ sunt pulchra vitæ illius insignia,vbi & corda nr̄a translucebūt,& corpora nr̄a beata immortalitate,& immortali beatitudine firma erūt. Et qa spūs sanctus ex euan
Iohan.15. gelica traditione dn̄i nr̄i procedens dr̄,dicit em̄:Cum venerit paracletus quem ego mittam vobis spm̄ veritatis,q; à p̄re procedit:bene &hoc ipsum hic nō tacuit. Ait em̄ de hoc flumine procedens de sede dei &agni:hoc em̄ est,q̄d in fide catholica ꝓfitemur:qa spūs sanctus à p̄re & filio procedit. Quod autem ait:⊥In medio plateæ eius.⊥Conuenienter dictum est & & proprie ad exprimendas delicias ciuitatis,quia non foras extra ciuitatem illam spūs sanctus ꝓcedit,sed tm̄ in medio plateæ ciuitatis.i.in solis electoꝝ cordib⁹ multum dilatatis. Et quidē iā ex q̄ Iesus glorificatus est,flumē istud ad nos fluere cœpit,sed nondū apparuit,neq; hic in vita p̄senti apparere potest q̄d nobis fecerit. Totus ꝓcessionis eius, q̄ ad nos ꝓcedere dignat,illic fructus apparebit,hō. est q̄d nunc dicit:⊥Ex vtraq; parte fluminis lignum vitę afferens fructus duodecim⊥.i. Chr̄s,qui elegit & misit ap̄los XII. Deniq; q̄ Chr̄s homo factus,& de virgine natus est ex abundantia est irrigantis huius fluminis:qa de spū sancto virgo concepit,& tale nobis de terra virginei ventris lignum ascēdere fecit. ¶Item q̄ fructus duodecim lignū istud attulit.i. q̄ XII. apostolos Chr̄s ordinauit,ex plenitudine est hui⁹ flu
Psalm.1. minis,quia spiritum sanctum illis dedit. Iccirco de hoc habemus in Psalmo:Et erit tanq̄ lignum,q̄d plantatum est secus decursus aquaꝝ,quod fructū suū dabit in tempore suo. Quod illic dictum est in tempore suo,hoc est q̄d ait hic p̄ menses singulos.i.sine defectu,& in æternum. Nunq̄ enim desinet facere fructū,quia nunq̄ deficiet,q̄ ex ipso est remuneratio sanctorum,& quia salus gentium,quam fructificati XII. ap̄li fructificauerunt, Chr̄o attribuit, qui fructificauit in gentibus p illoꝝ ministeriū,recte dictum est:⊥Et folia ligni ad sanitatē gentium.⊥Nam folia ligni verba sunt euāgelij dn̄i nr̄i Iesu Chr̄i,q̄ recipiēdo gēres æternā aīaꝝ & corpoꝝ sanitatē sibi acquisierunt. Huiusmodi nanq; folia illic non deficient aut defluent:
Gene.3. quia verba dei in corde &ore gentium non deerunt,imo plenius suggerente amore perpetuā semp prorumpent in laudē. ¶Et qa sub foliis ficus,qbus se operuerūt illi parētes nr̄i,maledictum conquisitū est,recte econtra de foliis ligni huius p̄missio,quia erūt ad sanitatē gentium,addit:⊥Et omne maledictum non erit amplius.⊥Huiusmodi lignū & huiusmodi fructus ex vtraq; parte fluminis esse dicuntur,videlicet pro similitudine visibilis alicuius fluminis delicios,cuius circū litora irrigua hinc & inde ligna fructifera vel quęq; virentia nō sine delectatione visunt:⊥Et sedes dei & agni in illa erunt, & serui eius seruiēt illi.⊥Ipsi q; serui, & q; seruient illi,sedes dei & agni in illa ciuitate erūt,& ipse sedebit in eis rex regū &dn̄s dominantium cum deo p̄re & spū sancto habitās in cordibus eoꝝ. Gloriosa & dulcis seruitus erit in illa,vbi seruos se esse in suis conscientijs meminerūt eius,à q̄ & p quem,& in q̄ redempti sunt:ille aūt dn̄s nō tam dn̄m seruoꝝ aut regē seruientiū,q̄ patrem filioꝝ, & amicū se exhibet amicoꝝ, nullā aliā exigens seruitutē,q̄ ineffabilē dilectionē tacere à laudibus non valentē, & infinitas gratiarum actiones p̄ summis atq; ineffabilibus delicijs habentē. Nā quō ab eiusmodi seruitute quiescere poterunt? Sequit em̄:⊥Et videbunt faciē eius,& nomē eius in frontibus eoꝝ.⊥Non ergo illic poterit esse silentium,vbi tam desiderabilem faciē vide-
Psalm.117. bunt,sed sicut scriptum est:Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustoꝝ, sempiternæ iubilationis ꝓpetualiter seruitiū. ¶Et vt ꝓpendas quāti honoris, quātæ sit libertatis illud seruitiū:Et nomē eius,ait,in frontibus eorū. Quod vel q̄le nomē eius,nisi deus? Dn̄ nanq; noīa
Psalm.81. bunt,& erunt iuxta illud:Ego dixi dij estis,& filij excelsi oēs. Et hic idem Iohannes:Videte
1.Iohan.3 inq̄t,q̄lem gratiā dedit nobis vt filij dei noīemur & simus. Ergo nomē eius in frontibus eorum.i.filij dei noīabuntur,& erunt.⊥Et nox vltra non erit,nō egebūt lumine lucernæ,neq; lumine solis,q̄m dn̄s deus illuminat illos,&regnabunt in secula seculorū.⊥Videbūt,inquit, faciē eius,& ad videndā faciē illā non opus erit vt adhibeat,vt hic ad vidēdam faciē cuiusq; hoīs adhiberi oportet lumē solis,aut lumē lucernę,si sol sub terra sit:quia nox vltra nō erit, diē illic nō agēte sole alio,sed ipso dn̄o deo,q illuminabit illos,q sol verus & sempiternus ē, non ita vt oriat & occidat,& nunc sup terrā fulgeat,nunc aūt sub terrā se recōdat,sed ita vt semp in facies illoꝝ fulgeat,in mētes illorū semp luceat. Et ne putes aliud esse seruitiū illud, q̄ seruient illi,q̄ libertatē & regnū:⊥Et regnabūt,inq̄t,in secula seculorū. Et dixit mihi,hæc verba fidelissima sunt & vera. Et dn̄s deus omnipotens spūs propherarum misit angelū suū
Supra.1. ostēdere seruis suis,quæ oportet fieri cito.⊥Vt caput siue principiū,ita & finem libri huius voluit esse galeatum,quaten⁹ munitum sit totum corpus reuelationum istarū, ne qs audeat q̄si contemptibilē refutare vel abijcere qppiā eorū,quæ in hoc libro scripta sunt. Futurū qp pe erat,vt sicut iam in exordio diximus, à nonnullis cōtemneretur,maxime pro sui difficultate,quia solent homines irreuerentes quæcunq; legerint cōtemnere tanto facilius, quanto difficiliora

difficiliora sunt intellectu. ¶Itaq; sicut in exordio dixerat:Apocalypsis Iesu Chr̄i,quā dedit illi deus p̄ palam facere seruis suis,quæ oportet fieri cito,ita & hic p̄missio:Hæc verba fidelissima sunt & vera,& dn̄s,inquit,deus omnipotens spūs prophetarum.i. spūs sanctus q̄ in prophetis locutus est,qui vtiq; omnipotens dn̄s,& omnipotens deus est,misit angelū suū ostendere seruis suis q̄ oportet fieri cito. Itē sicut vel qua intentione illic dixerat:Beatus qui legit & qui audit verba prophetiæ huius,& seruat ea,quæ in ea scripta sunt, tempus enim prope est,ita & eadem intentione vel sensu,dicit hic:⊥Et ecce venio velociter. Beatus q̄ custodit verba ꝓphetiæ libri huius.⊥Hæc vtiq; in persona loquitur dn̄i Iesu,qui vtiq;,q̄is morā facere videat,velociter venturus est,& adimpleturus verba ꝓphetię libri huius. ¶Itē,sicut ad commendationem libri in initio p̄sonam suā semel & iterꝝ ac tertio diligenter expresserat, primo dicens,& significauit mittens per angelum suum seruuo suo Iohāni, q̄ testimonium perhibuit verbo dei,& secundo Iohannes,inquiens,septem ecclesijs, q̄ sunt in Asia: item q̄ tertio dicens:Ego Iohannes frater vester,& particeps in tribulatione,&c. Ita & hic p̄sonā suā bn̄ de ecclesia Chr̄i meritam euidenter exprimit:⊥Et ego,inquiens,Iohannes,subaudi⁹ sum,qui audiui & vidi hæc.⊥Igit⁹ quisquis sanctos prophetas recipis, in quib⁹ vel per quos spūs sanctus locutus est,& euangelium verbi dei,q̄d scripsit Iohannes,recipe & hāc scripturā, quia spūs prophetarū misit angelum suum ostendere hęc seruis suis:& qui audiuit & vidit hæc,ipse est Iohannes.⊥Et post q̄ audissem & vidissem cecidi vt orarem ante pedes angeli,q̄ mihi hæc ostendebat. Et dixit mihi:Vide ne feceris,cōseruus tuus sum & fratrū tuorum prophetarum,& eoꝝ qui seruant verba libri huius:Deū adora.⊥Hoc iam primo & secundo factum & dictū est. Primo,videlicet vbi ostēderat illi angelus damnationē meretricis:& nunc secūdo,vbi ostendit ei beatitudinē glorioſę ciuitatis, ac perinde satis cōfirmatū est,neminem p̄ter deum debere adorari,hoīem siue angelum,qa in ore duoꝝ aut trium re- Deut.17.
stium stabit omne verbum.⊥Et dicit mihi: Ne signaueris verba prophetiæ libri huius,tempus enim prope est.⊥Ab hinc vsq; in finem oīa in persona dicunt dn̄i Iesu,& ex ore eius ꝓphetia confirmat,vt non eam contēnere audeat quisquis vult esse dn̄i Iesu. Ne,inq̄t,signaueris verba ꝓphetiæ libri huius. Quod vni Iohanni dr̄,omni q̄q; intelligēti mysteria libri huius dr̄,vt non signet siue claudat,imo quantum potest aperiat,& expediat ad ædificationem & instructionem audientium,ea quæ in eo continentur,qa tempus prope est.i. cito implebitur,quod in eo scriptum est:Quod cum ita fit,quid amplius decernendum aut præcipiendum est? Sequit ergo:⊥Qui nocet,noceat adhuc:& q̄ in sordibus est,sordescat adhuc. Et iustus iustitiam faciat adhuc,& sanctus sanctificetur adhuc.⊥Ac si dicat:Cum tanta supplicia impijs,& tanta p̄mia reposita sunt pijs,quanta significat series huius libri,non dubitet impius quin sufficientia suis meritis rependantur,quantumcunq; noceat adhuc, & nō dubitet iustus & sanctus,quin condigna suis meritis prę̄mia retribuant quantumcunq; iustitiam faciat,aut sanctificetur adhuc? ¶Sed quomodo dictum putamus:Qui nocet,noceat adhuc:& q̄ in sordibus est,sordescat adhuc? Nunquid,quia noceat & sordescat,verba sunt imperatiua, iccirco nocere & sordescere ex voluntate creatoris habet creatura? Non vtiq; vult creator vt nocens aut sordida sit sua creatura,sed est quando curare debeat quid illa faciat,aut quantum sordescat,sicut scriptum est:Secundum multitudinem iræ suæ non quæret. Quando il Psalmo.9.
lud est? Nimirum q̄n is,q̄ peccator siue sordidus est,peccatorum & sordium suarum amore atq; defensione deum exacerbat. Tribus nanq; modis peccat,ignorantia,infirmitate,superbia. Si per ignorantiam peccat,& deus hoc p̄uidet,quia cognita veritate sit corrigendus q̄s quis ille est,subuenit ignorantiæ deus,vt id quod verum est cognoscat homo ignorās & erroneus. Huius rei exemplum illud est:Venit autem deus ad Abimelech nocte &ait:En mo Gene.20.
rieris propter mulierem quam tulisti,habet enim virum. Illo ad hæc dicente: Dn̄e,nū gentem ignorantem & iustam interficies? Nonne ipse mihi dixit soror mea est,& ipsa ait,frater meus est? In simplicitate cordis mei,& mūditia manuum mearum feci hoc. Dixit ad eū Deus:Et ego scio q̄d in simplicitate cordis feceris,& ideo custodiui te ne peccares in me,& nō dimisi vt tangeres eā. Apostolus q̄q; ideo misericordiā consecutus est,& subuentū est illi su ꝑna miseratione,qa ignorans,inq̄t,feci in incredulitate. ¶Quod si p infirmitatē pec- 1.Timo.1.
cet quis,q̄lis est ille,cuius in p̄sona loquit idem Ap̄s:Condelector legi dei secundū interiorem hominē. Video aūt aliā legē in membris meis repugnantē legi mentis meæ,& captiuū Roma.7
me ducentē in lege peccati,quæ est in membris meis. Infelix ego homo, q̄s me liberabit de corpore mortis huius? gr̄a dei p Iesum Christum dominum nostrum. Eiusmodi hominis peccatum patienter sustinuit deus,imo etiam dissimulat,sicut sapientia loquit laudādo eius misericordiā:Misereris oīm dn̄e,& nihil odisti eorum quæ fecisti,dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam. ¶Porro si cum superbia quis peccet,tradit eū deus,& dimit Sapien.11.
tit in desideria cordis eius immunditiā,& nō est vt dicas, quia voluntatis dn̄i est, q̄ ille noxius aut sordidus est, sed quia non curat deus de illo, qui talis est, & quia multum illi iratus est,&

Universidad de Deusto
Biblioteca

eſt,&ſecundū multitudinē iræ ſuæ non quæret. Talem vtiq; illum intelligi oportet,de q̄ hic dr. qui nocet noceat adhuc,& qui in ſordibus eſt,ſordeſcat adhuc, maxime quia non dixit: q̄ nocuit,noceat adhuc:& qui in ſordibus fuit,ſordeſcat adhuc:ſed q̄ nocet,inquit, & qui in ſordibus eſt. Hoc enim idem eſt ac ſi dicat:Qui ſtudium nocēdi habet, & ſuas amat ſordes pertinaciter,nemo poſtq̄ audierit illum ſemetipſum defendentē,& eas quę in hoc libro ſcriptæ ſunt,plagas contemnentē,quicq̄ boni de illo ſperet,quia ſcriptum eſt: Sup tribus ſceleAmos.1. ribus,& ſup quatuor non conuertā eum:quia poſtq̄ tribus ſceleribus trāſcurſis,ad quartum quis peruenerit,iā non eſt ſpes conuerſionis. Primum ſcelus eſt,ſordes criminum mente ac voluptate tractaſſe:ſecundū ſcelus,eaſdem ſordes actu perpetraſſe:tertium ſcelus,ſordes in conſuetudinem duxiſſe:quartum ſcelus eſt,eaſdem ſordes defendere. Noceat igit̄ q̄ nocet, & ſordeſcat adhuc qui in ſordibus eſt:quia non curat deus de illo, & iuſte derelictus eſt: qa non vtcunq; ſorduit,ſed ſordes ſuas ſuperbe defendendo in ſordibus eſt. ¶Econtra qui iuſtus eſt & ſanctus.i.q̄ bonum iuſtitiæ,&ſanctitatis ſtudium habet,adhuc iuſtitiam faciat,& adhuc ſanctificeſ,bene ꝓuidente deo,quatenus non ante de ꝑſenti migret ſeculo,q̄ corona Iohan.14. eius perficiaſ,& manſio illi in domo patris eius,meritoq; gemmis atq; margaritis perornetur. Hoc ꝑmiſſo vt qui nocet,noceat adhuc,& qui in ſordibus eſt ſordeſcat,&iuſtus iuſtitiā faciat adhuc,& ſanctus ſanctificeſ adhuc,continuo ſequit:L Ecce venio cito,& merces mea mecum eſt,reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua. J Nimiꝝ ſic loquituſ,vt bene ſibi conſcius quod magnæ ſit fortitudinis,& inexhauſtæ facultatis ad puniendum noxios, atq; ſordidos,quātumcunq; nocuerint,quantumcunq; ſorduerint, nihil minus à ſuis meritis tormenta recepturos,& ad remunerandum iuſtos & ſanctos,quantumcunq; iuſtitiā feceriut,quantumcunq; ſanctificati fuerint nihil minus à ſuis meritis ꝑmia recepturos. Ait ergo:Ecce venio cito,& merces mea mecū eſt. Quāuis ſeruo malo,noxio,atq; ſordido, inebrianti ſe atq;Luc.12. percutienti conſeruos ſuos, videaſ q̄ in tempora longa fiat hoc, ego dico quia ecce venio, cito venio. Et ne quis de mercede dubitet,merces mea mecum eſt. Non in manu altera,nō in poteſtate aliena,ſed in manu mea,in poteſtate mea eſt,& dum venio,mecum venit in poteſtate mea magna merces vniuerſa,ad reddendum vnicuiq; ſecundū opera ſua. Vnde tibi tanta poteſtas,tanta ſufficientia? Ait:L Ego ſum α & ω, primus &nouiſſimus,principium & finis. J Ac ſi dicat:Inde manus mea non eſt inualida ad reddendū vnicuiq; ſecundū opa ſua, quia ego ſum ante omnes,& ante ſecula deus,& poſt me nō erit alius, q̄d intelligiſ p α & ω, quarum videlicet literarum in alphabeto Græco,altera prima,altera vltima. Nā quid dixerit,ego ſum α & ω,exponit dicendo,primus & nouiſſimus, addendo etiam principium & finis.ſ.à quo omnis creaturæ principium eſt,& in quo creatura rationalis conſummaſ. Hoc Supra 1. idem in initio libri dixerat:Ego ſum α & ω, principium & finis.& hic iccirco renouat, vt cę tera iam dicta,ne qs adhuc dormitet,aut de ignorantia ſeſe excuſet, ſeu quaſi vilem ſcripturæ huius tubam ꝓ amore ſordium ſuarum audire diſſimulet. Et addit adhuc:Beati q̄ lauant ſtolas ſuas,vt ſit poteſtas eoꝝ in ligno vitæ,& per portas intrent in ciuitatem ſanctam. Foris canes,& venefici,& impudici,& homicidæ,& idolis ſeruiētes,& oīs q̄ amat & facit mendacium. J Nimiꝝ quia nuptiæ agni & ſanctæ ciuitatis Hieruſalem (de qbus hactenus ſplendidæ demonſtratæ ſunt)nuptiæ ſunt ſanctitatis:&,vt ſupra dictū eſt, non intrabit illuc co-Matth.22. inquinatum aliquid,ſoli illi beati ſunt,qui lauant ſtolas ſuas,vt habeant veſtem nuptialē,maLucæ.12. xime vt ſint lumbi eorum præcincti.i.ornatum habeant caſtitatis, non intentiōe laudis humanæ,ſed pro illa expectatione,vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ.i.vt frui poſſint vere vitali ſummæ diuinitatis viſione,q̄ intratur per portas iuſtitiæ,quæ ſunt portæ ſanctæ ciuitatis. Sanctam quippe ciuitatē illam opportune etiā hoc loco edixit ſubiuncturus. ¶Foris ca-Prouer.6. nes.i.oīes ſtulti,qui ita reuertunſ ad ſtultitiam,ſicut reuertitur canis ad vomitum ſuum,&2.Pet.2. venefici qui hoīm vitam interficiunt venenis,& impudici, quos nullius pudet turpitudinis, & homicidæ,qui vtiq; humano ſanguine ſunt polluti,& in oculis dñi cruenti,& idolis ſeruientes,qui profecto nullam habent communicationem cum illo,qui vnus & ſolus verus deus eſt,& omnis qui amat & facit mendacium,quales maxime hæretici ſunt. Hæc oīa contraria ſunt ſanctæ ciuitati,& iccirco foris iſti,inq̄t,cui pro imperio ſatis eſt dixiſſe foris. Et continuo ſubiungit:L Ego Ieſus miſi angelum meum teſtificari vobis in eccleſiis. J Ac ſi dicaſ:Si huius libri autoritatē q̄ritis ego ſum Ieſus autor & dator huius Apocalypſis. Non eſt ſcriptura hæc à Iohāne,non eſt ab hoīe,neq; enim ab homine accepit illam,aut didicit,ſed me reuelante,qui ſum Ieſus,& mittente per angelum meum. vt ſicut omnes ſcripturæ diuinæ autoritatis,ita & ſcripta hæc teſtificentur,&recitentur vobis in eccleſiis. atq; in canonico apice ſint. Quæritis quis Ieſus ego ſim,q̄ autoritate mea ſcripturam hanc volo commendatam eſſe ad teſtificandum in eccleſiis? L Ego ſum radix, & genus Dauid,ſtella ſplēdida & matutina. J Ac ſi dicat:Ego ſum ille Ieſus,q̄ & dominus & filius ſum Dauid, qui ſecundum hominem paſſus & ſepultus,mane reſurrexi à mortuis. Nam qa dñs,& creator ſum Dauid, quemad-

quemadmodū teſtaſ ipſe dicens in ſpū:Dixit dñs dño meo ſede à dextris meis. Iccirco ra-Pſalm.109 dix. & quia filius Dauid natus,vel factus ex ſemine eius ſecundum carnē: iccirco genus ſum Dauid. Et nunc quidem,qui diu in hoc viuentes per fidem ambulātis,ſtella vobis ſum ſplendida,& matutina,ex quo reſurrexi à mortuis. Tunc autem me ſolem habebitis, cū in ciuitatem talem,quam auditis,intraueritis:quam claritas dei illuminauit, q̄ nō eget lumine ſolis aut lunæ,propter hoc ipſum,quia illuminauit eam claritas dei. L Et ſpūs & ſponſa dicit,veni. Et qui audit dicat,veni. Et qui ſitit veniat,& qui vult accipiat aquā vitæ gratis. J Ego,in q..t,miſi teſtificari vobis hæc in eccleſiis,& cum hoꝝ teſtificatione ſpūs ſingulorū veſtroꝝ conſcientias cōuenit & ſingulis veſtrum dicit:veni .i. crede his q̄ hic teſtificant tibi. ¶Hoc foris ſponſa.i.eccleſia,dicit ad aurem corporis,dum ſonum literalem legendo ingerit, hoc intus ad aurem cordis dicit ſpūs,dum ſenſum ſuggerit ad intelligendum quod quicquid hic dr,rationabile verum,& fidele,atq; auditu dignum ſit. Audiat vnuſquiſq; hunc ſpiritum ſponſum,vt nonnulli codices habent,& ſponſam dicentes: Veni.i.obaudiat vocantibus & ſequaſ vocationem ſalubrem,vt introeat ad beatitudinem tam glorioſę ciuitatis. Audiēs aūt ſiue obaudiens dicat,veni.i.non ſua tm̄ ſalute cōtentus ſit,ſed operā det,vt proximū ſuū lucrari verbo exhortationis & ſecum adducere poſſit. Et qui ſitit,q̄ ſaluari deſiderat,tm̄mo do veniat:qa,videlicet flumen illud aquæ viuę,q̄d tibi oſtenſum eſt,nulli ſitienti denegatur, ſed q̄ vult accipiat:qa ſola bona voluntas ſufficit ad accipiendū aquam vitæ,quā gra ꝑparauit. Oībus datur gratis,tantummodo aſſit quæſitor vel acceptor homo bonæ volūtatis. Sequit:L Conteſtor ego oīm audienti verba ꝓphetiæ libri huius. Si qs apposuerit ad hæc,apponet ſup illū deus plagas ſcriptas in libro iſto: Et ſi quis diminuerit de verbis prophetię libri huius,auferet deus partem eius de ligno vitæ,& de ciuitate ſancta,& de iis,q̄ ſcripta ſunt in libro iſto. J Hæc pœna dānationis ſine dubio hæreticoꝝ eſt,vt auferaſ pars eoꝝ de ligno vitæ quod eſt Chriſs,& de ciuitate ſancta cœleſti Hieruſalē,& de oībus bonis quæ cunq; ſcripta ſunt in libro iſto,& vt apponanſ ſup eos plagæ,quæ ſcriptæ ſunt in libro iſto: quia videlicet ipſi ſanctas ſcripturas corrumpunt,apponēdo quid de ſuo vel quippiā diminuendo,vt pote ſtudiū habentes dogma ſuū cōſtruere,cui quicq̄d repugnat in ſanctis ſcripturis in nullis vellēt codicibus vſquā ſupereſſe. Satis ergo firmiter ſcripturā hāc defendit diuinæ & canonicæ debere eſſe autoritatis,cuius corruptorē,qcunq; ille fuerit,pari cū hæreticis damnatione ꝓcutit. Statimq; ſubiungit:L Dicit q̄ teſtimoniū perhibet iſtoꝝ: Etiā venio cito. J Poterat dicere hic ſcriptor,dicit Ieſus,ſed dicere maluit:dicit q̄ teſtimonium perhibet iſtorū, vtpote hic in calce voluminis eo totus intendens,vt librū iſtū autoritate diuina, & ſpūs ſancti veritate conſcriptum defendat,& liberet à contēptu oīm,ꝓcauens id q̄d futuꝝ erat:videlicet ne auderēt ſtulti ſacrā contēnere,ſiue reꝛciendā iudicare literā, cuius nō capere mererent intellectū. Etiā,inq̄t,venio cito. Quod dixi iteꝝ dico,& repetens affirmo,qa venio cito reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua. Dulce nimiꝝ,& deſiderabile hoc eſt diligenti aīę, q̄ non hoc ſeculū,ſed deū diligit,& gratanter vocē hanc accipit,ꝙ aduētus dñi ꝓpe ſit. Reſpondet ergo confeſtim ſponſa diligēs & caſta dicēs:L Amen veni dñe Ieſu. J Quodammō leuat caput ſuū,iuxta illud euangelicū:His aūt fieri incipiētibus reſpicite,& leuate capita veLuc.21 ſtra,quia appropinquat redemptio vra. Amen ergo inquit.i.,ꝑmiſſum tuum verum fiat,vt cito venias dñe Ieſu,ſciens ſuſpiria mea dicētis:Heu mihi,qa incolatus meus ꝓlongatus eſt Pſalm.119 habitaui cū habitantibus cedar,multū incola fuit aīa mea. Itē:Sitiuit aīa mea ad deū fontem Pſalm.41 viuū,qñ veniā & apparebo ante faciē dei? Deniq; vt faciē dñi videre deſideremus,& nō delectationi,ſed potius dolori nobis ſit locus peregrinationis huius,iccirco ſcriptor ſic prologuit,q̄d vult vt nos loq̄mur dicens:Veni dñe Ieſu,ſemp̄q; vt hoc dicere non dubitemus,paratiſimus in occurſum eius,iuxta illud:Et vos ſimiles hoībus expectātibus dñm ſuum qñ reLuc.12. uertaſ à nuptijs,vt cum venerit,& pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Sequit ſalutatio vltima eadē quæ prima:L Gra dñi nri Ieſu Chri cum oībus vobis,amen. J Sic enim in principio dixerat Iohannes ſeptem eccleſiis,q̄ ſunt in Aſia:Gra vobis & pax,&c. Videlicet diligens dominum & dilectus dñi,& in principio & in fine,& ꝑ omnem textum ſermonis ſui loquitur ex abundantia cordis gratiā & dilectionē,quæ in ipſo redundat, cupiens eſſe nō ſeorſum in1.Cor.13. paucis,ſed communiter in oībus,maxime in eo,vt ſicut Paulus q̄q; apls optat,idipſum dicamus omnes,& ſchiſmata in nobis non ſint,per gratiam,qua ſumus redempti, Amen.

¶IMPRESSA SVNT NVNC TERTIO, LVCVLENTISſima hæc diui Ruperti abbatis Tuitienſis (ante quadringentos ferme annos defuncti) in librum Apocalypſeos commentaria, CHRISTI IESV ſaluatoris noſtri doctrinæ maxime conſona,& ex ſacris duntaxat literis concinnata. Impenſis honeſti viri, Arnoldi Birckman. ANNO à natali Chriſtiano M. D. XLI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca